

الكتاب

في عقائد ورسائل أهل السنة والجماعة

SÜNNET VE ESER EHLİNİN AKİDESİNE DAİR RİSALELER

Ebu Abdullah Âdil b. Abdullah Âlu Hamdân

neda
YAYINLARI

El-Cami (Sünnet ve Eser Ehlinin Akidesine Dair Risaleler)

EL-CÂMÎ

Sünnet ve Eser Ehlinin Akidesine Dair Risaleler

Ebu Abdullah Âdil b. Abdullah Âlu Hamdan

www.nedakitap.com

HUTBETU-L HÂCE

Hamd, ezelden ebede dek yalnızca Allah'a özgüdür. O'nu över ve O'ndan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)  , O'nun ehli beytini ve sahabilerini rahmetiyle kuşatmasını dileriz. Allah (Subhanehu ve Teala) şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının. Sizler, kesinlikle müslüman olarak ölün." (Ali İmran, 102)

"Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar vücuda getirip (dünyanın dört bir tarafına) yayan Rabbinizden (emir ve nehiyelerine riayetsizlikten) sakının. Adını anarak birbirinizden dilekler dilediğiniz Allah'tan ve sıla-i rahmi kesmekten korkun. Hiç şüphesiz ki O, sizin üzerinize Rakib'tir. (Nisa, 1)

"Ey iman edenler! Allah'tan (emir ve nehiyelerine riayetsizlikten) sakının ve doğru olan sözü söyleyin ki Allah, yaptığınız amelleri kabul etsin ve günahlarınızı affetsin. Allah ve Resulüne itaat eden, elbette ki bütün büyük emel ve beklentilerini elde etmiştir." (Ahzab, 71)

Bütün hitap ve kitapların başında ifade edilmesi sünnet olan "hamd ve salât" fasılasını ifa ettikten sonra...

En doğru söz, Allah'ın keliması ve en müstakim yol, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)  'ın rehberlik ettiği yoldur. Yoldan saptıran en şerli şeyler, dinde sonradan çıkartılan şeylerdir. (Din adına başlı başına bir ibadet olması amacıyla) dinde sonradan çıkartılan her şey bidattir. Her bidat sapkınlıktır. Ve hiç şüphesiz ki, her sapkınlık azaba müstahaktır.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Şüphesiz hamd Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ister. O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötüsünden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet ettiğini saptıracak, O'nun saptırdığını da hidâyet edecek yoktur. Şehâdet ederim ki tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilâh yoktur. Yine şehâdet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür. Allah'ın salâtı ve selâmı O'nun, âilesinin ve ashâbının üzerine olsun. Bundan sonra;

Bunlar, fazîletli kılınmış ilk üç nesle ve onlardan sonra beş yüzü yıllara kadar gelip geçmiş, onlara güzellikle tâbi olan, onların yolu üzerinde ilerleyen ve onların izlerini takip eden kimselere âit muhtasar akîdelerdir. Bunları büyük ve küçük, el yazması ve matbu kitapların içinden çıkarıp bir araya getirdim. Onları, yazarlarının vefât tarihlerine göre sıraya koyup tek bir kitapta topladım. Böyle yaptım ki Sünnet ve Eser Ehli'nin yazdıklarından bir şeyi öğrenmek isteyen ya da akîdenin ve sünnet meselelerinin takriri hususunda onların yolunda olan kimsenin bunları elde etmesi kolay olsun.

Kıvâmu's Sünne el-Isbehânî (v. 535) (*rahimehullah*) "el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce" (2/545) kitabında şöyle demiştir: "Ehli Sünnet ulemâsından bir zât şöyle demiştir: Bundan sonra; Ben selefin hocalarından bir cemaatin, yine haleften onlara tâbi olan, dîn ile ilgili konularda kendilerine itimâd edilen ve sünnetin uygulanışı hususunda örnek alınan birçok kimsenin, itikadlarını ve sünnetlerin manası hususunda göğüslerinin barındırdığını kendilerine uyacak kimsenin uyması için ızhâr ettiklerini gördüm. Bu, bidatlerin beldelerde yayıldığı ve bidate davet edenlerin her vakitte çoğaldığı bir zamanda olmuştur. İşte böyle bir zamanda gizli kalan hususları açıklamaya zarureti doğmuştur. Ki halef içerisinde doğru yolu bulmak isteyen kimse tıpkı selefin doğru yolu bulduğu gibi doğru yolu bulsun. Allah Teâlâ'dan bizi muttakilerden kılmasını ve bidatçilerin uydurmalarından korumasını niyâz ederiz."

Sonra gerek öncekilerden gerekse sonrakilerden bu konuda eser kaleme almış birçok kimsenin ismini zikretmiştir. Bu akîdeler muhtasar olmalarına rağmen tek bir kandilden, iki vahyin, yani Kur'ân ve Sünnet'in ve ümmetin selefinin icmâsının kandilinden çıkmaktadır. Eğer bu akîdeleri ilkinden sonuncusuna kadar, eskisiyle ve yenisiyle mütâlâa edecek olursan, onları yazanların ve nazmedenlerin yaşadıkları yerlerin ve zamanın farklılı-

ğına, beldelerinin birbirine uzak olmasına rağmen itikâdın beyânı hususunda hepsini tek bir yol ve üslup üzere görürsün. Hepsinin itikâd hususunda tek bir yolu takip ettiğini bu hususta hakkın caddesinden sapmadığını görürsün. Onların bu hususta sözleri ve fiilleri birdir. Aralarında her hangi bir konuda asla ihtilâf ve ayrışma göremezsin.

Bunun sebebi ancak onların dini Kitap'tan, Sünnet'ten ve nakil tarikinden öğrenmiş olmalarıdır. Bu onların birleşmelerini ve görüş birliği etmelerini sağlamıştır. Bidat ve hevâ ehline gelince onlar dîni akıl yürütme-lerden ve görüşlerden almışlardır. Bu da onların fırkalara bölünmelerine ve görüş ayrılığına düşmelerine sebep olmuştur.

Allah Teâlâ; hakkın, sahih akîdenin ve dosdoğru menhecin Hadis ve Eser Ehli'nden başkasının yanında olmasına râzı olmamıştır. Çünkü onlar dinlerini ve akîdelerini halef-selef ilişkisi içerisinde alagelmış, Tâbiîn'e ulaşana kadar nesilden nesile öğrenegelmişlerdir. Tâbiûn de dinlerini ve akîdelerini Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından almıştır. Allah onlardan râzı olsun. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı da bunu Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den öğrenmişlerdir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in insanları kendisine dâvet ettiği dosdoğru dîni ve dosdoğru yolu bilmek için Hadis ve Eser Ehli'nin sülûk ettiği bu yoldan gayrı yol yoktur. Allah Teâlâ'dan bizi onlardan ve onların izini takip edenlerden eylemesini niyâz ederiz.

Ben bu akîdelerin hepsini elde etmeye gayret ettim ve onlardan birçoğuna vâkıf oldum. Bunlardan bazıları itikâd meselelerinden tek bir mesele üzerine yazılmışken bazıları Sünnet ve itikâd ile ilgili meselelerin birçoğunun açıklamasını içermektedir. İşte ben bunlardan; itikâdî aykırılıklardan ve bidat ehlinin ve onların etkisinde kalanların itikâd konuları içerisine soktukları sonradan ortaya atılmış bid'at lafızlardan arınmış, selefi, açık ve aydınlatıcı bazı akîdeleri süzüp bir araya getirdim.

İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Ehli Sünnet ve'l Cemaat mezhebi üzere muhtasar akîdeler kaleme alan musanniflerin yaptığı şudur: Onlar Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın kâfirlerden ve bidatçilerden kendisiyle temeyyüz ettikleri hususları zikrederler. Sıfatların isbâtını zikrederler. Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu, Mu'tezile'den Cehmiyye'nin ve diğerlerinin görüşünün hilâfına Allah Teâlâ'nın âhirette görüleceğini zikrederler. Mu'tezile'den Kaderiyye'nin ve diğerlerinin görüşünün hilâfına

Allah'ın kulların fiillerinin yaratıcısı olduğunu, meydana gelen her şeyi istediğini, Allah'ın dilediğinin olacağını, dilemediğinin olmayacağını zikrederler. Yine onlar isimlerle ve hükümlerle ilgili meseleleri, vaad-vaid meselelerini, Havâric'in ve Mu'tezile'nin hilâfına mümin kimsenin sırf günahtan dolayı tekfir edilmeyeceğini ve cehennemde ebediyen bırakılmayacağını zikrederler. İman hakkında da söylenecek sözü tahkik ederler. Mürcie'nin hilâfına büyük günah işleyen kimseler için zikredilen tehditleri isbât ederler. Yine onlar Râfîziler'den Şia'nın ve diğerlerinin hilâfına dört halife-nin imâmetini ve onların fazîletlerini zikrederler."¹

Bu akîdeler itikâd konularının öğrenme ve öğretme açısından en kolay konular olduğunu sana açıkça göstermektedir. Zira bu akîdeleri yazanların çoğunluğu ilim ve amelde din ve sünnet imamlarıdır. Onlar insanlar arasında en az tekellüfe giren, (sünnete) ittibâ ve hidâyet hususunda da en ileride bulunan kimselerdi. Dinde, dinden olmayan bir şey ihdâs etmediler. Mezmûm kelâm ilminin içerisine girmediler. Onların akîdeleri sâfi ve anlaşılır şekilde, içerisine hiçbir bid'at, felsefe ve mezmûm kelimeler ilmi karışmamış hâlde gelmiştir. Kelâm ilmi ki selef-i sâlihîn onu zemmetme, onu öğrenmekten ve öğretmekten sakındırma hususunda icma etmiştir. Bu akîdeler, özellikle de faziletli kılınmış ilk çağlarda yazılanları, kısa olmalarına ve lafızlarının azlığına rağmen selef-i sâlihînin ilminin inceliğini ve genişliğini, lafızlarının derinliğini ortaya koymaktadır. Onlar kendilerinden sonra gelenlerden faziletli olmalarına rağmen az söz söylemişlerdir. İbn Receb (rahimehullah)'ın "Fadlu İlmi's Selef alâ İlmi'l Halef/Selefin İlminin Halefin İlmine Üstünlüğü" kitabında (s. 18 ve sonrası) dediği gibi:

"Bununla beraber Mâlik, Şâfiî, Ahmed ve İshâk gibi selef imamlarının sözlerinde fıkıhın temelinin ve hükümlerin kaynağının ne olduğuna da gayet veciz ve muhtasar kelimelerle dikkat çekilmektedir. Bu sözlerle maksadın ne olduğu, gereksiz uzatmalar olmaksızın anlaşılmaktadır. Yine onların sözlerinde, sünnete muhâlif olan görüşlerin reddine en latif ve en güzel ibârelerle işâret edilmektedir. Zira onların sözünü anlayan kimse onlardan sonra gelen kelamcıların gereksiz uzatmalarına ihtiyaç duymaz. Hatta bazen onlardan sonra gelen kimselerin uzattıkça uzattıkları sözleri içerisinde, gayet muhtasar ve veciz olmalarına rağmen selef ve imamların sözlerinin içerdiği doğru görüş bulunmaz.

¹ El-Akîdetu'l İsfahâniyye, s. 31.

Ümmetin selefinden tartışma ve cedelleşme için ağızlarını açmayan kimseler câhil veya âciz olduklarından dolayı susmuş değillerdir. Aksine ilimlerinden ve Allah'a duydukları korkudan dolayı susmuşlardır. Onlardan sonra gelip konuştuğça konuşan ve derinlere daldıkça dalan kimseler de kendilerinde onlarda olmayan bir ilmin bulunduğundan dolayı değil, kelâmı çok sevmelerinden ve veralarının azlığından dolayı bunu yapmışlardır. Nitekim Hasen tartışmakta olan bir topluluğu işittiği zaman şöyle demiştir: 'Onlar ibâdetten usanan, konuşmak kendilerine kolay gelen, veraları az olan ve bu sebeple kelâma dalan bir topluluktur...'

Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: 'Öncekiler ilim üzere durdular. Keskin bir basiretle el çektiler. Eğer derinlere dalacak olsalardı kesinlikle onlar bu hususta daha kâbiliyetli idiler.'

Ne var ki müteahhirinden birçok kimse bu fitneye düşmüştür. Onlar din ile ilgili meselelerde kim daha fazla konuşursa ve tartışmaya girerse onun kendisi gibi olmayandan daha âlim olduğunu zannetmişlerdir. Hâlbuki bu katıksız cehâlettir. Sahâbe'nin Ebû Bekir, Ömer, Alî, Muâz, İbn Mes'ûd ve Zeyd b. Sâbit gibi ileri gelenlerinin ve âlimlerinin nasıl olduklarına bak! Onların sözleri İbn Abbâs'ın sözlerinden daha az olmasına rağmen onlar İbn Abbas'tan daha âlim idiler. Aynı şekilde Tâbiîn'in sözleri Sahâbe'nin sözlerinden daha fazla olmasına rağmen Sahâbe Tâbiîn'den daha çok ilim sâhibi idi. Kezâ Tebe-i Tâbiîn'in sözleri Tâbiîn'in sözlerinden daha fazla olmasına rağmen Tâbiîn, Tebe-i Tâbiîn'den daha âlim idi. Demek ki ilmin çokça rivâyette bulunmakla ya da çokça konuşmakla alâkası yoktur. Fakat o; kalbe atılan, kulun kendisiyle hakkı anladığı, hak ile bâtılı birbirinden ayırt ettiği, kendisini vecîz ve maksadı hâsıl eden ibârelerle ifâde ettiği bir nurdur. Nitekim Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e de "Cevâmiu'l Kelim" verilmişti. Kelâm O'nun için kısaldıkça kısalmıştı. Bu sebeple çok konuşmaktan ve sürekli dedikodu yapmaktan nehiy vârid olmuştur...

Çok konuşmak ise zemmedilmiştir. Nitekim Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hutbeleri de kısa idi. O bir söz söylediği zaman O'nun kelimelerini saymak isteyen kimse sayabilirdi... Şu hâlde şuna itikat edilmelidir: Çok konuşan ve ilim hakkında çok söz söyleyen her bir kimse, çok konuşmayan ve ilim hakkında fazla söz söylemeyen kimselerden daha âlimdir diye bir şey yoktur. Biz, müteahhirinden çok söz söyleyen bir zâtın kendisinden öncekilerden daha âlim olduğuna inanan bazı câhil insanlarla imtihan

edildik. Onlardan bazıları, bir şahıs hakkında açıklamalarının ve sözlerinin çokluğundan dolayı onun Sahabe ve onlardan sonra gelenler de dâhil olmak üzere kendisinden önceki herkesten daha âlim olduğuna inanır... Bu, selef-i sâlihinin değerini azaltmada ileri gitmektir. Onlar hakkında sui zan beslemektir. Onları câhil ve ilimsiz olarak vasıflandırmaktır. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh.

İbn Mes'ûd (*radıyallahu anh*) Sahâbe hakkındaki şu sözünde gerçekten doğru söylemiştir: 'Onlar ümmet içerisinde en iyi kalpli, ilimlerde en derin ve külfet altına girmekten en uzak kimseler idi...'

Faydalı ilmin ehli olan kimseler bunun tam zıddı üzeredirler. Kendileri hakkında iyi düşünmezken önceki âlimler hakkında hüsnüzan beslerler. Bütün kalpleriyle kendilerinden önce gelip geçmiş kimselerin faziletini, onların mertebelerine ulaşmaktan, hatta yaklaşımdan bile âciz olduklarını itiraf ederler. İbnu'l Mubârek de öncekilerin ahlâkı zikredildiği zaman şu beyti söylerdi:

Adımızı onların adlarıyla anma aman

Sağlam topal gibi değildir yürüdüğü zaman

Şu hâlde kim selefîn kadrini bilirse onların, hakkında ağızlarını açmadıkları sözler, cidâller ve tartışmalar hakkında konuşmamalarının, ihtiyaç ölçüsünde beyânda bulunmalarının konuşmayı bilmemelerinden, cehâletten ya da bir eksiklikten kaynaklanmadığını bilir. Bunun sebebi ancak vera' sâhibi olmaları, Allah'tan korkmaları, fayda vermeyen şeyleri bırakıp faydalı olanla meşgûl olmalarıdır. Onlar dînin asılları ve fer'leri hususunda da, Kur'ân'ın tefsirinde ve hadiste de, zühdde ve rekâikte de hikmetler ve mev'izelerde de, onların üzerinde söz söylediği her konuda da az ve öz konuşmuşlardır. Onların yolunu takip eden kimse doğruyu bulur. Onların yoluna uymayıp çokça soru soran, araştırıp duran, tartışan, insanların söyledikleriyle ilgilenen kimseye gelince, kendisinden öncekilerin faziletini itiraf edip kendisinin kusurlu olduğunu söylüyorsa onun durumu da hidâyete yakındır.

İyâs b. Muâviye "Kim kendisinin kusurunu bilmiyorsa hiç şüphesiz almaktır" demiş, "Peki senin kusurun nedir?" diye sorulduğunda da "Çok konuşmak" diye cevap vermiştir. Fakat kendisinin daha faziletli olduğunu, kendisinden öncekilerin kusurlu ve câhil olduklarını iddiâ ediyorsa apaçık

bir şekilde sapıtmış, çok büyük hüsrâna uğramıştır." (İbn Receb'in sözleri burada sona erdi.)

Allah'tan bizi kendisiyle yolumuzu göreceğimiz, Rabbimizin rızâsına ereceğimiz, bizi kendisiyle gizli ve açık fitnelerden koruyacağı faydalı bir ilimle rızıklandırmasını, bizi gerçek Ehli Sünnet'ten, selevin eserlerini takip edenlerden, kendileriyle sünnetlerin dirilip bidatlerin öldüğü kimselerden kılmasını niyâz ederiz.

İşte bunlar Sünnet ve Eser Ehli'nin akideleridir. Bunları din ediniyor, bunlara itikâd ediyorum. İnşâAllah bunlar üzerine yaşar ve bunlar üzerine ölürüm. Onların sözlerine muhâlif bir söz söylemişsem ya da onların mezheplerine ve menheclerine muhalif bir mezhebe intisap ettiysem ondan dolayı Allah'tan bağışlanma diliyor ve O'na tevbe ediyorum. Kim de beni onların yolundan başka bir yola nispet ederse beni bir bidatle ya da onların üzerinde bulunduklarının hâricinde bir menhec ile ithâm ederse, söylemediğim ve itikâd etmediğim bidatleri ve dalâletleri söylediğimi ve benimsediğimi iddia ederse, bundan sonra iddiasını destekleyen bir delil de ortaya koymazsa bana iftirâ etmiş olur. Kıyâmet günü Allah (*Azze ve celle*) beni ve onu huzûrunda durdurduğu zaman müfteriyi neler bekliyorsa onu da aynısı beklemektedir. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir. Bize Allah yeter, O ne güzel vekildir.

Allah'ın salâtı ve selâmı nebîmiz Muhammed'in, O'nun âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

Ebû Abdullah

Âdil b. Abdullah Âlu Hamdân

Bu Derlemede Ne Yaptım?

1- Sünnet ve itikâd konularında muhtasar akideler kaleme alan âlimlerin akidelerinin tamamını toplamaya çalıştım. Bu akidelerin yazılma tarihleri hicrî 1. asır ile 5. asır arasında değişiklik göstermektedir. Allah'a hamd olsun ki O'nun lütfu ile bu akidelerin hoş ve mübârek bir bölümüne vâkıf oldum.

2- Bu akidelerden bazıları; kader, iman ve Kur'ân gibi itikâd ve sünnet meselelerinden sadece birini beyân etmek için yazılmıştır. Bazıları yazıldığı dönemde insanlar arasında ihtilâf konusu olmuş önemli konulardan birkaçını içerisinde barındırmaktadır. Bazıları sünnet ve itikâd ile ilgili konuların tamamını kapsamaktadır. Bazılarında Sünnet'e yapışmak ve ümmetin selefine ittibâ etmek tavsiye edilmekte, bidat ehlinen, hevâ ehlinen ve onların ortaya attıkları şeylerden sakındırılmaktadır.

3- Akidelerin metninin zabtı hususunda kitaplara ve onların el yazmalarına bakmaya gayret ettim. Allah'ın tevfiği ve kolaylaştırması ile onlardan birçoğuna ulaştım. Bu akidelerden ve risâlelerden birçoğunun metnini onlara bakarak zaptettim. Sonra onları, bu akidelerden basılıp neşredilenlerin matbû hâllerıyla karşılaştırdım ki alınacak fâide tam olsun ve metin daha sağlam zaptedilsin. Bunun sonucunda el yazmalarıyla matbu nüshalar arasında birçok farka şahit oldum. El yazmalarında yazanı yazdım. Birkaç yer dışında, kitabın dipnotlarını az tutmak adına buna dipnotlarda işâret etmedim.

4- İmam Mâlik (rahimehullah) ve İmam İshâk b. Râhûye (rahimehullah) gibi bazı sünnet imamları ve dinin âlemleri kendilerine âit muhtasar akideler kaleme almamışlardır. Hâlbuki onların sünnet ve itikâd konularındaki sözleri çoktur ve farklı kitaplarda dağınık hâlde bulunmaktadır. İşte ben onları bir araya getirdim. Sonra sünnet imamlarının kendilerine âit yazdıkları muhtasar akidelere benzesin diye bu sözleri bir düzene soktum.

5- Bazı sünnet imamlarının itikâd konusunda kaleme alınan büyük kitapları vardır. Örneğin İmam el-Âcurrî (rahimehullah)'ın "eş-Şeria" kitabı vardır. İbn Ebî Zemenîn (rahimehullah)'ın "Usûlü's Sünne" kitabı vardır. Onlar her mesele için bir bâb açmışlardır. O bâbda o mesele hakkındaki Kitaptaki, Sünnet'teki, selefın eserlerindeki delilleri zikretmişler, sonra açıklamalarda ve ta'liklerde bulunmuşlardır. Ben itikâd konusundaki ehemmiyeti

ve sağlamlığı sebebiyle onların sözlerini aktarmakla yetindim. Muhtasar ve diğer akidelere benzer bir şekilde ortaya çıkması için sözlerini bir düzene koydum.

6- Bu derlemede hadisleri kısaca tahrîc etmekle yetindim.

7- Kitap fazla uzamasın diye bütün eserlerin tahrîcini yapmadım. Çünkü onların birçoğunu tahkîkını yaptığım kitaplarda tahrîc ettim. Abdullah'ın "es-Sünne"si, Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"si, İbn Batta'nın "el-İbânetu's Suğrâ"si, İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mübtedî'a"si gibi...
Allah onlara rahmet etsin.

8- Bu kitaptaki itikâdî meselelerden çoğu hakkında, çoğunun meşhûr ve açık olmasından dolayı ta'lik yazmadım. Yazmadım ki akideler yazarlarının maksadının dışına çıkmasın. Onlar bu akidelerin; anlaşılmasının, ezberlenmesinin ve insanlar arasında dolaşmasının kolay olması için muhtasar ve anlaşılır olmalarını istemişlerdir. Eğer sözü uzatmak isteseler idi elbette bundan âciz kalmazlardı.

Bir şey daha! Bu akideler birbirini açıklamaktadır. Sen, yazarlarının içerisindeki her mesele hakkında delil zikrettiği akideler göreceksin. Bunların toplamı birbirini açıklamakta ve birbirini izâh etmektedir. Bu meseleler hakkında daha fazla tafsîlât isteyen kimse, Selef-i Sâlihîn'in ve Ehli Sünnet ve'l Eser'in akîdesini açıklamak için kaleme alınmış olan ilk dönem sünnet kitaplarına müracaat edebilir. Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"si, el-Hallâl'in "es-Sünne"si, İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"si, el-Âcurî'nin "es-Sünne"si, İbn Batta'nın "es-Sünne"si ve el-Lâlekâî'nin "İ'tikâdu Ehli's Sünne"si bunlara örnektir. *Allah onlara rahmet etsin.*

9- Bu akîdelerin bazı yerlerinde meselenin derin olması sebebiyle ya da üzerinde durulduğu takdirde akıllara gelebilecek vehimleri izâle etmek için ya da söylenen şeyin Sünnet ve Eser Ehli'nin üzerinde icmâ ettiği şeye muhâlif olduğundan dolayı bazı ta'liklerde bulundum. O konuda söyleyenin sözüne uyulmaması için kısaca meseleye dikkat çektim. Bunlar her kimse de bulunan hatalardır. Allah bizi de onları da affetsin.

10- Her akîdeden önce akîde sâhibinin muhtasar bir tercemesini yazdım.

11- Her akîdeden önce o akîdenin kapsadığı konuların özetini, akîdenin kaynaklarını yazdım. Metnin zaptında kendisinden yardım aldığım el

yazmasının aslının fotoğrafını koydum. Akidelerin birçoğunun meşhûr olması sebebiyle her akidenin tarifini ve tevsikini yapmadım.

12- Bu akideleri sâhiplerinin vefâtına göre sıraladım.

13- O asırlarda yazılmış olan bazı akideleri, içerisinde Ehli Sünnet ve'l Cemaat akidesine muhâlif unsurlar barındırdığından dolayı ya da yazarlarının bidatle ve Sünnet'e muhâlefetle tanındıklarından dolayı, onların zamanında yaşayan Sünnet imamı onlardan ve onların kitaplarından sakındırdığından dolayı terk ettim.

14- Şunların her biri için ayrıntılı fihristler hazırlamaya gayret ettim:

a- Âyetler

b- Hadisler

c- Sünnet ve İtikâd Konuları Fihristi

d- Fıkıh ve Fıkıh Usûlü Konuları Fihristi

e- Fırkalar ve Mezhepler Fihristi

f- Ricâl (Râviler) Fihristi

g- Sünnet ve İtikâd Konularına Göre Tertip Edilmiş Akideler Fihristi

h- Vefât Târihlerine Göre Tertip Edilmiş Akideler Fihristi

i- Kitabın Genel Fihristi

İlim ehlinin büyük kitaplarında kitap sâhiplerine işâret ederken âdetleri olduğu üzere, fihrist uzamasın diye her bir akideye bir rumuz verdim.

-1-

**MÜMİNLERİN EMİRİ EL-FÂRŪK ÖMER B. EL-
HATTÂB (radıyallahu anh)'IN (V. 23) RİSÂLESİ**

**BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:
KADERİN İSBÂTİ VE KADER KONUSUNDA
KONUŞUP DERİNE DALMAKTAN SAKINDIRMA**

صورة المخطوط

القرآن الا الف لام هليم
 ذلك الكتاب الذي جمع الالوان
 وكل مكان في واحد لم يجمع
 ابن خضر احمر ما الطير ابن خروما على
 ابن عبد العزيز حمر ما محمد بن جعفر
 عيلت حمر ما ابن عمر على محمد بن هلال
 عما بن دابر سقر سلقه قال يكتب
 موسى الاسعري النحوي الخطيب
 رضي الله عنهما ان قتلنا ما هذا
 ادوام سلكون في القدر فكما الله
 عمر لسـ حمر الله الهمداني حليم
 من عبد الله محمد بن الخطاب اثير الله
 من عبد الله محمد بن جعفر الاسعري
 اما بعد فان الله سار كـ وتعالى

انهم امره وانفسه حليم وفكرت حليم حليم
 في الخبر على خليفه حليم وفكرت حليم حليم
 عن محمد بن حليمه قال لا خير الله سار كـ وبها
 عبد الله حليمه قال لا خير الله سار كـ وبها
 وانك من عماره الحليمه حليمه حليمه حليمه
 فان وصل حليمه حليمه حليمه حليمه حليمه
 ابنهم وانهم حليمه حليمه حليمه حليمه حليمه
 من حليمه حليمه حليمه حليمه حليمه حليمه
 او ما حليمه حليمه حليمه حليمه حليمه حليمه
 له اجبر حليمه حليمه حليمه حليمه حليمه حليمه

Risâlenin Özeti: Bu risâleyi müminlerin emiri Ömer b. el-Hattâb (*radiyallahu anh*) Basra'da vâli olarak bulunan Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin kendisine yazdıklarına cevap olarak, onun bulunduğu bölgede kader meselesi hakkında konuşan ve bu meselede hatıl düşüncelerle derine dalan kimseler hakkında kaleme almıştır. Ömer (*radiyallahu anh*) kaderi isbât etmek ve kader meselesine dalmaktan sakındırmak için ona bu mektubu yazmıştır.

Akıdenin Kaynağı: Bu risâleyi Hâfız Abdurrahmân b. Muhammed b. İshâk b. Mende'nin (v.470) "er-Redd alâ Men Yekûlu Elif-lâm-mim Harfun (Elif-lâm-mim Bir Harftir Diyene Reddiye)" isimli kitabından aldım. O bu risâleyi isnâdının tamamını zikrederek rivâyet etmiştir. Bu risâleyi ondan başka rivâyet eden bir kimseyi bulamadım. Bu risâle Ömer (*radiyallahu anh*)'a kadar isnâdı sâbit olan bir risâledir. Bu risâlenin metnini çıkarırken Şam'daki Zâhiriyye Kütüphânesi'nin korunan eserler bölümündeki kitabın elyazması nüshâsının fotoğrafına itimat ettim. Kitap, 101 numaralı eserlerin içerisinde bulunmaktadır.

Abdurrahmân b. Muhammed b. Mende (*rahimehullah*) dedi ki: Bize Muhammed b. Ebî Nasr haber verdi, dedi ki: Bize et-Taberânî haber verdi, dedi ki: Bize Alî b. Abdulazîz tahdis etti, dedi ki: Bize Ömer b. Hafs b. Gıyâs tahdis etti, dedi ki: Bana babam tahdis etti. Onun Âsım b. Behdele'den rivâyet ettiğine göre Ebû Vâil Şakîk b. Seleme şöyle demiştir: Ebû Mûsâ el-Eş'arî Ömer b. el-Hattâb'a "Bizim tarafımızda bazı kimseler kader hakkında konuşuyorlar" diye mektup yazdı. Bunun üzerine Ömer (*radiyallahu anh*) ona şöyle cevap verdi:

1- Bismillâhirrahmânirrahîm.

Allah'ın kulu, müminlerin emîri Ömer b. el-Hattâb'dan Abdullah b. Kays el-Eş'arî'ye... Bundan sonra;

2- Şüphesiz Allah (*Tebâreke ve Teâlâ*) işini sağlam şekilde yapıp bitirmiş, hükmünü yürürlüğe koymuş, meşîetini takdir etmiştir. Yarattıklarına emrettiği taati ve onlara yasakladığı masiyeti hususunda onların aleyhine hüccet almıştır.

3- Allah (*Tebâreke ve Teâlâ*) bir kulu sevdiği zaman ona yardım eder. Bir kulu sevmediği zaman onu yardımsız bırakır. Allah bizi de seni de yardıma mazhar olan ve taati ile amel eden kullarından eylesin.

4- Bu mektubum sana ulaştığı zaman onları çağır, yaptıklarından vazgeçmeleri için üzerlerine git, Allah'ın sağlamca yaptığı ve bitirdiği bir şey hakkında konuşup durmaktan onları sakındır.

5- Bil ki Allah *tebâreke ve teâlâ*'nın yarattığı ilk şey kalemdir. Allah ona "Yaz!" buyurmuştur. Bunun üzerine kalem olmuş olanı ve kıyâmet gününe kadar olacak olanları yazmıştır. Allah (*Azze ve celle*) kulları hakkında saadeti ve bedbahtlığı yazmış, bu işi bitirmiştir.

6- Önceden dalmakta oldukları, Allah'ın bitirdiği mesele hakkında derine dalmaktan onları sakındır.

7- Onlara Allah'ın kitabını okumakla meşgul olmalarını emret. Zira Allah Teâlâ Kur'an okuyan kimse için her harfe karşılık on hasene yazar. Dikkat et, "elif-lâm-mîm" bir harftir demiyorum. Onun için elife karşılık on hasene, lâma karşılık on hasene, mîme karşılık on hasene yazılır.

Şu hâlde Allah Teâlâ'nın fazîletini beyân ettiği bu amel ile iştigâl etmek onlar için daha faydalıdır. Allah (*Tebâreke ve Teâlâ*)'nın bitirdiği ve hükme bağladığı bir şey hakkında konuşmaktan dünyâları ve âhiretleri için daha yararlıdır.

Ömer (*radıyallahu anh*)'in risâlesi burada sona erdi.

-2-

**EBÛ MUHAMMED SAÎD B. CUBEYR B. HİŞÂM'IN
(V. 95) RİSÂLESİ**

**BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:
İBÂDET, İSLÂM, İMÂN VE İHLÂS GİBİ DİNİN
ASILLARININ VE TEMELLERİNİN AÇIKLANMASI**

صورۃ المخطوط

القيادۃ فأنزل محمد رجلا من الجن من بيته عبادة
 لخدمته ثم لا بد من زدين آخر الأما والآخر له وشاة
 من عبادة والعبادة هي الطاعة وذلك أنه من طاع
 الله فيها أمره به وبها ينفعه فقد أتى عبادة الله ومن
 طاع الشيطان وخدمه وحقه فقد خد الشيطان ثم هو
 أن الله قال للذين طوعوا ألهم اعبدا ليكم يا بني آدم أت
 لا تعبدوا الشيطان إنما كانت عبادتهم الشيطان
 لهم طاعة في دينهم فمنهم من أمرهم فأخذوا الوثاقا أن
 تعبوا أو ضربوا أو شتموا أو ملكا يسجدون له من دون
 الله ولم يظهر الشيطان لأحد منهم فيتعبد له أو يسجد
 له ولكنهم طاعوه فأخذوا الله من دون الله فها
 جعل لهم جازم القسيامة والشار قال لهم الشيطان
 أي كفرن بما أشر كنون من قبل أنكم وما تعبدون من
 دون الله حصب جهنم اسمعوا أريدوا بلز قبيد عيسى
 والحلاكة من دون الله فلم يجعلهم الله والشار فليس
 لنفس والشر ذنب وذلك بصير للطاعة الشيطان
 يجعل معهم ذلك قوله من يعبدني أكنتم يا الله أن كان
 مثلا منين لا تسويكم رب العالمين وقالت الحلاكة
 حين سألهم الله ما هو إلا أنكم كانوا يعبدون قالوا اسجدوا
 لسمواتنا من دونهم بل كانوا يعبدون الحجر أكثرهم هم قوم
 قالوا لا تروا إلى عبادهم الذين إن شاء الله هم ربهم لا تروا

فخير العبادۃ إلى لها طاعة خد من الجن من عيسى
 البطارقنا ابن هربنا ابن لهيفة شامه بن يار
 الهذال أن مبدلهم من ران كتب إلى سعيد بن جبير
 عن هذه المسألة فأجابها بها سالت عن الأيمان ذكره
 خد في الرسالة جبير بن خلث شاة مبدل الأيمان سعيد
 الجبري عن ابن الوردي عن أبي محمد المحض قال قال كتب
 والفقير نفس عبد بن وهب البلاء القوم عابدين
 أن الله الصلاة خد فها جبير بن عيسى أنا خارجة عن
 عن ابن الوردي عن أبي محمد المحض عن كعب بن زريق
 في هذه البلاء القوم عابدين قال هو أهل الصلوات المنبر
 خد شاة جبير بن شامه بن خالد الجبري عن عبد الرحمن
 ابن حمرلة عن سعيد بن المسيب أنه كان يقول
 من خاف على الصلوات الحسن فقهه بلاء الدين والغير
 من عبادة الله قال أبو سعيد الله فاما قال الله تبارك وتعالى
 وما أمروا إلا ليعبدوا الله فليعبدوا الله لا يدرى الساعات
 الصلاة والركعة من بينها فاما ذكرها تأكيد الأدبها
 وتقطعا لسانها كما قاله عنظر لعل الصلوات والصلوة
 الوسطى والوسطى أعلة والصلوات الألف اهل ذكرها
 فلهذا بالاسرارها فلهذا بالاسرارها تأكيد الأمان
 الله عز وجل اليوم أكملت لكم دينكم ورضيت لكم الإسلام

Risâlenin sâhibinin ismi Said b. Cübeyr b. Hişâm el-Esedî'dir. Vâlibe-
 oğulları'nın mevlâsıdır. Küfeli'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Hicrî 95
 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ca'fer b. Ebi'l Muğîre şöyle demiştir: "Kûfe ehli İbn Abbâs'a fetvâ sormak için geldikleri zaman İbn Abbâs Saîd b. Cubeyr'i kastederek 'Aranızda İbn Ümmî'd Dehmâ yok mu?' derdi."

Amr b. Meymûn babasının şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Saîd b. Cubeyr vefât ettiği zaman yeryüzünde onun ilmine muhtaç olmayan kimse yoktu."

Eş'as b. İshâk da şöyle demiştir: "Denirdi ki: Saîd b. Cubeyr âlimlerin üstâdıdır."

Saîd b. Cubeyr'in hâiltercemesi ile ilgili bu bilgiler "es-Siyer" isimli kitabın 4. cildinin 321. sayfasında bulunmaktadır.

Risâlenin Özeti:

Bu akîde, dînin büyük asıllarının ve yüce temellerinin -ki bunlar İslâm, îmân, ihlâs ve ibâdettir- kısa bir açıklamasını içermektedir.

Risâlenin Kaynağı:

Bu akîdeyi Muhammed b. Nasr el-Mervezî (*rahimehullah*)'ın "Ta'zîmu Kadri's Salât" isimli eserinden aldım. O, bu akîdeyi Saîd b. Cubeyr'e ulaşan iki tarikten tahriç etmiştir. Fakat iki tarîki kitabının farklı yerlerinde ayrı ayrı zikretmiştir. Akîdeyi tahriç ettiği ilk yer 345 numaralı rivâyettir. Bu rivâyette Saîd b. Cubeyr iman, din ve ibâdet hakkında sorulan sorulara cevap vermiştir. Mervezî'nin akîdeyi tahriç ettiği ikinci yer ise 608 ve 609 numaralı rivâyetlerdir. Bu rivâyetlerde Saîd b. Cubeyr İslâm ve ihlâs hakkında sorulan sorulara cevap vermiştir.

Birinci tarîk: Mervezi dedi ki: Bize Muhammed b. Yahyâ tahdis etti, dedi ki: Bize Leys'in kâtibi Ebû Sâlih tahdis etti. Onun İbn Lehîa'dan, onun da Atâ b. Dînâr el-Huzeli'den rivâyet ettiğine göre Abdulmelik b. Mervân Saîd b. Cubeyr'e bir mektup yazdı ve bu mektupta aşağıdaki meseleleri sor-du. Saîd de ona şöyle cevap verdi...

İkinci tarîk: Bu tarîk iki tarîkten oluşmaktadır. Birincisi yukarıdaki tarikettir. İkincisi ise şudur: Muhammed b. Nasr (el-Mervezî) dedi ki: Bize Ebû Alî el-Bistâmî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Lehîa tahdis etti. O da Atâ b. Dînâr'dan aynı-sı-nı rivâyet etti.

Muhammed b. Nasr el-Mervezî'nin Atâ b. Dînâr el-Huzelî'den rivâyet ettiğine göre Abdulmelik b. Mervân Said b. Cubeyr'e bir mektup yazdı ve bu mektupta ona aşağıdaki meseleleri sordu. Said b. Cubeyr de ona şöyle cevap verdi:

Bana iman hakkında sordun. İman tasdiktir. Kulun Allah'ı, meleklerini, indirdiği kitapları, gönderdiği resulleri ve âhiret gününü tasdik etmesidir. Yine sen tasdik in ne olduğunu soruyorsun. Tasdik de kulun Kuran'dan tasdik ettiği şeylerle amel etmesidir. Bunlardan herhangi bir şeye güç yetiremezse ya da onu eksik yaparsa günah işlediğini bilir, bağışlanma diler, bundan tevbe eder ve ısrar etmez. İşte bu tasdiktir.

Yine sen dinin ne olduğunu soruyorsun. Din ibadettir. Zira sen bir dine mensup olup da dindaşlarının yapmakta oldukları ibadeti terk ettiği ve başka bir dine de girmedığı halde dinsiz kimse konumuna düşmeyen bir kimse göremezsin. Yine sen ibadetin ne olduğunu soruyorsun. İbadet itaattir. Zira kim kendisini emrettiği ve kendisinden nehyettiği şeyler hususunda Allah'a itaat eder ise Allah'a tam olarak ibadet etmiş olur. Kim de dîni ve ameli hususunda şeytana itaat ederse ona ibadet etmiş olur. Allah Teala'nın günahkârlara şöyle buyurduğunu işitmedin mi?

"Ben size 'Şeytana ibadet etmeyin!' demedim mi ey âdemoğulları!"
(Yâsîn, 60)

Onların şeytana ibadetleri ancak dinleri hususunda ona itaat etmeleri idi. Şeytan onların bazılarını emretti de putları, güneşi, ayı, bir beşeri veya bir meleği ilah edindiler ve Allah'tan gayrı bunlara secde ettiler. Şeytan onlardan birine görünmemişti ki o kimse şeytana ibadet edip secdeye kapansın. Fakat onlar şeytana itaat edip bu varlıkları Allah'tan gayrı ilahlar edindiler. Onların tamamı kıyamet gününde ateşte bir araya toplandıkları zaman şeytan onlara *"Ben daha önce sizin beni (Allah'a) ortak koşmanızı da kabul etmemiştim"* (İbrâhîm, 22) diyecektir.

"Şüphesiz siz ve Allah'tan gayrı ibadet ettikleriniz cehennem odunusunuz ve oraya varacaksınız." (Enbiyâ, 98)

Allah'ın dışında İsâ'ya ibadet edildi. Aynı şekilde meleklerle ibadet edildi. Fakat Allah Teâla onları cehennemde kılmadı. Güneşin ve ayın da bir günahları yoktur. Bu açıdan bakıldığında onlar aslında şeytana itaat etmişlerdir. Bu sebeple Allah onları şeytanla beraber kılmıştır. Nitekim Allah

Teâlâ onların (kıyamet gününde) ibadet ettikleri varlıklara yaklaşıp "Allah'a gemin olsun ki biz sizi Âlemlerin Rabbi ile denk tutarken açık bir sapıklık içindeymişiz!" (Şuârâ, 98) diyeceklerini söylemiştir.

Yine melekler, Allah (Azze ve celle) kendilerine "Bunlar size mi ibadet ediyorlardı?" diye sorduğu zaman şöyle cevap vereceklerdir: 'Sen bütün noksan sıfatlardan münezzehsin! Onlar değil Sen bizim velimizsin! Aksine onlar cinlere ibadet ediyorlardı. Onların çoğu onlara inanıyordu.'" (Sebe, 40-41)

Onların cinlere ibadetlerini görmez misin? Onların bu ibadetleri ancak Allah'tan gayrısına ibadet etme hususunda şeytana itaat etmelerinden ibaretti. Böylece ibadet, itaatten ibaret olmuş oldu.

Yine sen İslâm'ın ne olduğunu soruyorsun. İslâm ihlâstır. Allah (Tebâreke ve Teâlâ) İbrâhîm'e "İslam ol" (Bakara, 131) yani "İhlaslı ol" buyurmuştur. Yine O "Kim yüzünü Allah'a teslim (islâm) ederse..." (Bakara, 112) yani "Kim dinini Allah'a has kılar" buyurmuştur.

Sen ayrıca ihlâsın ne olduğunu soruyorsun. İhlâs; kulun dînini ve amelini Allah'a özgülemesi, ameliyle kimseye gösteriş yapmaması, amellerinin tamamını hak yolda işlemesidir. İşte ihlas budur.

**MÜMİNLERİN EMİRİ ÖMER B. ABDULAZİZ'İN
(V. 101) İTİKÂDİ**

BU BÖLÜMDE ÜÇ RİSÂLE BULUNMAKTADIR:

*KADERİN İSBÂTI KONUSUNDA İKİ RİSÂLE

***SÜNNET'E VE SELEF-İ SÂLİHİN'İN ÜZERİNDE
BULUNDUKLARI ŞEYE YAPIŞMA KONUSUNDA BİR
RİSÂLE**

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Mücâhid şöyle demiştir: "Ona öğretmek için yanına gittik. Onun yanında dura dura biz ondan öğrenir olduk."

Meymûn b. Mihrân da şöyle demiştir: "Âlimler, Ömer'in yanında ancak öğrenci gibiydiler."

Yine o "Ömer b. Abdulazîz âlimlerin öğretmeniydi" demiştir.

Ali b. el-Medîni de şöyle demiştir: "Bir adamın Ömer b. Abdulaziz'i sevdiğini, onun iyiliklerini zikrettiğini ve yaydığını gördüğün zaman bunun arkasında inşaAllah bir hayrın bulunduğunu bil." (Bu söz onun akidesinde gelecektir.)

Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Ömer b. Abdulaziz karanlık bir işin üzerine geldi ve onu aydınlattı. Öldürülen sünnetlerin üzerine geldi ve onları ihyâ etti. Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmedi ve hiç kimseden korkmadı. Öldürülen sünnetleri ihyâ etti. İzleri silinen şer'î buyrukları meydana çıkardı." (Ahmed b. Hanbel'in sözleri burada sona erdi.)

Bu söz Hallâl'ın "es-Sünne" isimli eserinden (23. madde) alınmıştır. Mâlik b. Enes ve Süfyân b. Uyeyne onun hakkında imam sıfatını kullanmışlardır.

Ömer b. Abdulaziz'in bu hâl tercemesinin kaynakları "Tehzîbu'l Kemâl" (21/432) ve "es-Siyer" (5/114) isimli eserlerdir. Onun ayrıntılı hâl tercemesini öğrenmek istiyorsan ilmî bir risâle olan "el-Âsâru'l Vâridetu an 'Umera'bni Abdilazîzi fi'l Akide" isimli esere bakabilirsin.

* * *

1. RİSÂLE**SÜNNET'E YAPIŞMA VE KADERİN İSBÂTI**

Risâlenin Özeti: Bu risâle, Ömer b. Abdulazîz'e yöneltilen bir sorunun cevabından ibârettir. Bir kimse ona kader hakkında soru sormuş, o da bu risâlede Sünnet'e yapışmayı, önceki selefin yoluna uymayı, onların üzerinde bulundukları şeye tâbi olmayı, onların yoluna muhâlif olanı terk etmeyi tavsiye etmekle başlayarak cevap vermiştir. Sonra Allah Teâlâ'nın kaderlerini isbât etmiş ve kaderi inkâr eden kimsenin karşılaşacağı cezâyı açıklamıştır.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi çeşitli yerlerden çıkardım.

1. Sünen-i Ebî Dâvûd ki ondaki rivâyeti asıl kıldım. Metnin tesbiti hususunda Risâle Yayinevi'nin ve Minhâc Yayinevi'nin baskısına itimad ettim. Eserin numarası Risâle Yayinevi'nin baskısında 4612, Minhâc Yayinevi'nin baskısında 4614'tür.

2. Âcurrî'nin "eş-Şerîa" isimli kitabı. Bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Bu nüsha, 1/1196 numarası ile Türkiye'deki Nûruosmâniye Kütüphânesi'nde bulunmaktadır. Sonra bu nüshayı Vatan Yayinevi'nin baskısı ile karşılaştırdım. Bu baskıda eserin numarası 529'dur. Sonra onu Sünen-i Ebî Dâvûd'dan aldıklarımla karşılaştırdım. "Eş-Şerîa"daki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasında yazdım.

3. İbn Vaddâh'ın "Fîmâ câe fi'l bida" isimli kitabındaki 74 numaralı eser.

4. İbn Batta'nın "el-İbânetu'l Kubrâ" isimli kitabındaki 164 numaralı eser. Bu risâle, müminlerin emîri Ömer b. Abdulaziz'e kadar sahih bir isnâda sâhip olan bir risâledir.

Ebû Dâvûd (*raimehulluh*) "es-Sünen" isimli kitabında şöyle demiştir:

Bize İbn Kesîr tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân haber verdi, dedi ki: Bir adam Ömer b. Abdulaziz'e bir mektup yazdı ve bu mektubun içerisinde ona kader hakkında sordu.

Bize ayrıca er-Rabî' b. Süleymân el-Müezzîn tahdis etti, dedi ki: Bize Esed b. Mûsâ tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Duleyl tahdis etti, dedi ki: Süfyân es-Sevrî'yi bize Nadr'dan tahdis ederken işittim.

Bize ayrıca Hennâd b. es-Seriyy Kabîsa'dan tahdis etti, dediler ki: Bize Ebû Racâ Ebu's Salt'tan tahdis etti. -Bu İbn Kesîr'in hadisinin lafzıdır, mana ise diğerlerinin hadislerinin manası ile aynıdır- Ebu's Salt dedi ki:

1- Bir adam Ömer b. Abdulaziz'e bir mektup yazdı ve bu mektupta ona kader hakkında sordu.² Bunun üzerine Ömer ona şunları yazarak cevap verdi:

² Âcurrî (rh) "eş-Şerîa"da şöyle demiştir: Bana ayrıca Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Abdulhamîd el-Vâsîti tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Mûsâ b. el-Müsennâ tahdis etti, dedi ki: Bize Müenmil b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî tahdis etti, dedi ki: Bana

[Bismillâhırrahmânırrahîm. Allah'ın kulu, müminlerin emîrinden Adiyy b. Ertâ'ya...] Bundan sonra; [Sana karşı kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd ediyorum.]

2- [Ben] sana Allah'tan korkmayı, O'nun emri hususunda dengeli olmayı, O'nun resûlünün sünnetine ittibâ etmeyi, O'nun sünnetinin yürürlüğe koyduğu şeyden ve azığının insanlara yetmesinden sonra bidatçıların ortaya attıkları şeyleri bırakmayı tavsiye ediyorum. Şu hâlde Sünnet'e sıkıca yapış! Zira o, Allah'ın izniyle senin için bir korumadır.

3- Bundan sonra bil ki insanlar hangi bidati ortaya attılarsa mutlaka ondan önce ona delil ve onun hakkında ibret olan bir şey geçmiştir. Zira sünneti ancak ona muhâlif olan şeylerde bulunan hataları, zelleleri, ahmaklıkları ve aşırılıkları bilen kimseler bırakmıştır. -İbn Kesîr "Bilen kimseler" demedi-

Şu hâlde sen, kendin için öncekilerin kendileri için râzı olduğu şeye râzı ol! Zira onlar ilim üzere bulundular. Keskin bir basîret onlara yetti. Onlar hâdiselerin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda daha yetenekliler idi. İçerisinde bulundukları şeyin fazîletine daha yakınlardı. Eğer hidâyet sizin üzerinde bulunduğunuz şey ise hidâyeti elde etme hususunda onları geride bıraktınız demektir. Eğer "[Bu iş] onlardan sonra ortaya çıktı" dersiniz onu [onlardan sonra] ancak onların yolundan başkasına uyanlar ve onlardan yüz çevirenler ortaya atmıştır. Zira onlar [hiç şüphe yok ki] öne geçenlerdir. Onlar konu hakkında yeterli gelecek şekilde konuşmuşlar, göğüslere şifa olacak şekilde söz söylemişlerdir. Onların altında tefrite sapılacak bir yer de yoktur, onların üstünde yorularak çıkılacak bir yer de yoktur. Bir topluluk onların gerisinde kalmış ve böylece tefrite sapmıştır. Bir topluluk da onların üzerine çıkmaya çalışmış, böylece aşırıya kaçmıştır. Şüphesiz onlar ikisinin arasında dosdoğru bir hidâyet üzere idiler.

4- Bana yazdığın mektupta kaderi ikrâr hakkında soruyorsun. Bunu tam da -Allah'ın izniyle- bilenine sordun. İnsanların kaderin ikrârı konusundan daha açık delillere sahip ve daha net bir konuda bir bidat ortaya attıklarını bilmiyorum. Câhiliyye döneminde câhiller kaderi zikretmişlerdi. Söz-

---

Şeyh'in -ki Müemmil bu şeyhin Ebû Racâ el-Horasânî olduğunu söylediklerini bildirmiştir- tahdis ettiğine göre Adiyy b. Ertâ Ömer b. Abdulaziz'e "Bizim tarafımızda bazı kimseler 'Kader yoktur' diyorlar, şimdi sen bana görüşünü yaz, bir de onlar hakkında verilecek hükmü yaz" diye mektup yazdı.

lerinde ve şiirlerinde onu dile getiriyorlardı. Ellerinden bir şeyi kaçırdıkları [veya başlarına bir musibet geldiği] zaman kendilerini kader ile teselli ediyorlardı. Sonra [İslâm geldi ve] İslâm bundan sonra kaderi ancak pekiştirdi ve [sağlamlaştırdı].

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kaderi ne bir hadiste ne iki hadiste ne de üç hadiste zikretmiştir. O kaderi, birçok hadiste zikretmiştir. Müslümanlar kaderi O'ndan işitmişler, hem O hayattayken hem de O'nun vefâtından sonra kaderi ikrar etmişlerdir. Kesin bir inanç ile [tasdik ile] Rablerine teslim olarak, Allah'ın ilminin kapsamadığı, kitabının içine almadığı, hakkında kaderinin işlemediği bir şeyin olmayacağına yürekten inanarak kaderi ikrar etmişlerdir. Bununla birlikte kader O'nun kitabının muhkem âyetlerinde de zikredilmektedir. Müslümanlar kaderi O'nun kitabından almışlar, O'nun kitabından öğrenmişlerdir.

5- Eğer "Allah neden şu âyeti indirdi, neden şöyle buyurdu?" diye sorarsanız derim ki: Onlar Kur'an'da sizin okuduğunuz şeyi gördüler, sizin câhil kaldığınız yorumunu da bildiler. Bundan sonra dediler ki: Her şey bir yazı ve kader iledir. Şekâvet/bedbahtlık da yazılmıştır. Takdir edilen olur. Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Biz kendimize ne bir zarar verebiliriz, ne bir fayda verebiliriz. Evet, onlar bundan sonra korku ve ümit beslemişlerdir. [Es-selâmu aleykum.

6- Yine sen bana yazdığın mektupta onlar hakkında verilecek hükmü soruyorsun. Onlardan sana getirileni döverek canını acıt. Onu hapse at. Çirkin görüşünden tevbe ederse (onu serbest bırak). Tevbe etmezse boynunu vur.]

***

2. RİSÂLE

KADERİN İSBÂTI VE ALLAH TEÂLÂ'NIN İLMİNİ NEFYEDEN GULÂT KADERİYYE'YE REDDİYE

Risâlenin Özeti: Bu risâle Ömer b. Abdulazîz (*rahimehullah*)'ın Allah Teâlâ'nın ilmini nefyeden ve kaderi yalanlayan kimselere yazdığı reddiye-den ibârettir. O, bu risâlede Allah Teâlâ'nın kitabı ile, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti ile ve Selef-i Sâlihînin eserleri ile reddiye vermiş, şeytanın onlara (kaderilere) karışık gösterdiği meselelerdeki şüpheleri cevaplandırmıştır. Onların tuttukları yol hususundaki sapıklıklarını beyân etmiş, Allah'ın ilminin ve kaderinin olmadığına itikat ederek girdikleri küfrü açıklamıştır. Bu risâle Ömer b. Abdulaziz (*rahimehullah*)'ın Sünnet konusundaki yerini ve konumunu gözler önüne sermektedir.

Risâlenin Kaynağı: Bu risâleyi Ebû Nuaym'ın "el-Hilye" isimli eserinden (5/346) çıkardım. Bu risâleyi ayrıca İbnu'l Cevzî de muhtasar olarak "Sîretu 'Umera'bni Abdilazîz" isimli eserinde (s. 88-89) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bu risâle Ömer b. Abdulaziz'den ilk olarak rivâyet edilmiştir. Nakledenlerin risâlenin kelimelerinin çoğunu sahih bir şekilde zaptedemediğini gördüm. Onların yerine doğru kelimeleri koydum:

Bize Süleymân b. Nufey' el-Kuraşî haber verdi ve Halef Ebu'l Fadl el-Kuraşî'den Ömer b. Abdulaziz'in kendisine mektup yazan ve bu mektupta kaderi yalanlayan bazı kimselere gönderdiği mektubu rivâyet etti: Bundan sonra..." Bu risâleyi Almanya Doğu Araştırmaları Enstitüsü, tahkikli şekilde "Kelâm İlminin Ortaya Çıkışı" adı altında milâdî 1977 yılında yayınlamıştır. Metnin zaptı hususunda bu araştırmadan da faydalandım.

Ebû Nuaym, el-Hilye'de şöyle demiştir: Bize Ebû Hâmid b. Cebele tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk es-Serrâc tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Eş'as Ahmed b. el-Mikdâm tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Bekr el-Bursânî tahdis etti, dedi ki: Bize Suleym b. Nufey' el-Kuraşî tahdis etti. O da Halef Ebu'l Fadl el-Kuraşî'den Ömer b. Abdulaziz'in mektubunu rivâyet etti: Allah Teâlâ'nın kitabını reddederek, O'nun ezeli ilminde -ki bu ilmin sınırı yoktur, hiçbir şey onun dışına çıkamaz- yürürlüğe konmuş olan kaderlerini yalanlayarak Allah'ın dinine ve Resûlü'nün üm-

meti arasında kâim olan sünnetine ta'n ederek haksız oldukları hususta bana yazan kimselere... Bundan sonra:

1- Siz bana bugünden önce kendisinden gizlendiğiniz şey hakkında mektup yazdınız. Bu mektup Allah'ın ilmini reddetmeyi ve O'nun her şeyi bildiği inancından Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ümmeti için korkutçu kader inkârcılığına sapmayı barındırmaktadır.

2- Ehli Sünnet'in şöyle demekte olduğunu iyi biliyorsunuz: Sünnet'e tutunmak kurtuluştur. Yakın zamanda ilim hızlı bir şekilde azalacaktır.

3- Ömer b. el-Hattâb (*radıyallahu anı*)'ın insanlara vaaz-u nasihatte bulunurken söylediği şu sözünü de biliyorsunuz: "Apaçık delilden sonra Allah katında hiç kimsenin hidâyet zannederek işlediği dalâlet hususunda ya da dalâlet zannederek terk ettiği hidâyet hususunda bir özü yoktur. İşlerin hepsi açıklığa kavuşmuştur. Hüccet sâbit olmuştur. Mazeret ortadan kalkmıştır."³ Şu hâlde kim nübüvvetin haberlerinden ve Kitab'ın getirdiklerinden yüz çevirirse hidâyetin ipleri onun ellerinden kopar gider. Kendisini helaktan kurtaracak bir sığınak da bulamaz.

4- Yine siz benim "Allah kulların yapacaklarını ve gelecekte ne olacaklarını bilmiştir" dediğimin size ulaştığını zikretmişsiniz. Bu konuda bana karşı çıkmışsınız! Kullardan bir amel sâdır olmadığı sürece Allah'ın ilminde kulların ne yapacağına dair bir şey olmayacağını söylemişsiniz! Allah Teâlâ şöyle buyuruyorken söylediğiniz şey nasıl olur: "*Biz azâbı biraz kaldıracamız fakat siz geri döneceksiniz.*" (*Duhân*, 15) Yani küfre geri döneceksiniz. Yine O şöyle buyurmaktadır: "*Eğer geri çevrilselerdi mutlaka sakındırıldıkları şeye geri döneceklerdi. Şüphesiz onlar yalancılardır.*" (*En'âm*, 28)

5- Yine siz cehâletinizden dolayı Allah Teâlâ'nın "*Şu hâlde dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin*" (*Kehf*, 29) buyruğundaki meşîeti (dilemeyi) yorumlarken dalâletten ve hidâyetten hangisini isterseniz ona uyacağınızı söylediniz. Hâlbuki Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.*" (*Tekvîr*, 29) Demek ki onlar Allah'ın kendileri için dilemesi ile dilerler. Allah dilemezse kendi istekleri ile O'nun taati adına hiçbir söze ve amele ulaşamazlar. Çünkü Allah Teâlâ kulları kendi elinde bulunana sâhip kılmamıştır. Resûllerinden esirgediği şeyi onların eline vermemiştir.

³ İbn Ebî Şeybe "Ahbâru'l Medine" isimli eserinde (2/12) rivâyet etmiştir.

6- Resûller bütün insanların hidâyete ermesini çok istemişlerdir fakat onlardan Allah'ın hidâyete ilettiği dışında kimse hidâyete erememiştir. İblis bütün insanların doğru yoldan sapmasını çok istemiştir fakat onlardan Allah'ın ilminde sapık olan kimseden başkası sapmamıştır.

7- Yine siz cehâletinizden dolayı Allah Teâlâ'nın ilminin kulları, Allah'a masiyet olan amelleri işlemeye itmeyeceğini ve terk ettikleri Allah'a itaat olan amellerden onları alıkoymayacağını söylediniz. Sizin sözünüze göre Allah Teâlâ, onların kendisine isyân edeceklerini bildiği gibi masiyet olan amelleri terk edebileceklerini de bilmiştir. Siz böylece Allah'ın ilmini boş ve gereksiz kıldınız.

8- Diyorsunuz ki: Kul dilerse Allah'a taat olan ameli işler. Allah'ın ilminde kulun onu işlemeyeceği bulunsun bile... Yine kul dilerse Allah'a isyân etmez. Allah'ın ilminde masiyeti terk etmeyeceği bulunsun bile... Yani siz dilerseniz Allah'ın ilmine isâbet edersiniz de bu ilim olur! Dilerseniz ona aykırı davranırsınız da bu bir cehâlet olur! Dilerseniz kendinizden Allah'ın ilminde bulunmayan bir şeyi ortaya atarsınız ve Allah'ın sizin hakkınızdaki bilgisini ortadan kaldırmış olursunuz!

İşte İbn Abbâs (*radıyallahu anhuma*) bunu tevhîdi bozan hususlardan sayar⁴ ve şöyle derdi: "Şüphesiz Allah fazlını ve rahmetini kendi tarafından bir taksim ve seçim olmaksızın rastgele dağıtmamıştır. Resûllerini de ezeli ilminde bulunan şeyi geçersiz kılmaları için göndermemiştir."

Şimdi siz bir şeyin Allah'ın ilminde bulunduğunu fakat diğerinin bulunmadığını söylüyorsunuz. Hâlbuki Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Onların önlerinde ve arkalarında ne varsa bilir. Onlar, O'nun ilminden -dilediği hâriç- hiçbir şeyi kuşatamazlar." (Bakara, 255)

Demek ki yaratılmışlar, Allah'ın ilminde bulunan şeye doğru yol almaktadırlar ve O'nun ilminde ne varsa onu yapacaklardır. Allah ile olacak olan şey arasında onu kendisinden perdeleyen ve onunla kendisinin arası-na giren bir hicap yoktur. Şüphesiz O Alîm'dir (Bilen'dir), Hakim'dir (hüküm ve hikmet sâhibidir).

⁴ İbn Abbas'tan rivâyet edilen şu söze işaret etmektedir: "Kader tevhidin nizâmıdır. Kim Allah subhânehû'yu birleyip de kaderi yalanlarsa onun kaderi yalanlaması tevhidi bozar. Kim de Allah'ı birleyip kadere iman ederse bu sapaşğlam bir kulp olur." Abdullah b. Ahmed b. Hanbel "es-Sünne"de (902), Âcurri de "eş-Şeria"da (456) rivâyet etmiştir.

9- Yine siz "Allah dileseydi bir ameli takdir etmezdi" dediniz. Bu ise Allah'ın kitabında bir topluluk hakkındaki şu buyruğuna terstir: "*Onların bunlar dışında yapacak oldukları başka ameller de vardır.*" (Mü'minûn, 63) Yine O şöyle buyurmuştur: "*Onları faydalandıracağız. Sonra onlara tarafımızdan can yakıcı bir azap dokunacak.*" (Hûd, 48) Görüldüğü gibi onların amel etmelerinden önce amel edeceklerini haber vermiştir. Yaratılmalarından önce onlara azap edeceğini bildirmiştir.

10- Siz ise diyorsunuz ki: "Onlar isteseler Allah'ın ilminden dışarı çıkarlar. O'nun bildiği azâbından bilmediği rahmetine kaçarlar." Kim bunu söylerse Allah'ın kitabına düşmanlık göstermiş ve onu reddetmiş olur. Allah Teâlâ resûllerinden bazı kimseleri ezeli ilminde bulunan isimleriyle ve amelleriyle zikretmiştir. Onların ataları da bu isimleri değiştirememişlerdir. İblis de onlar hakkında Allah'ın ezeli ilminde bulunan fazilete engel olamamıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Kuvvet ve basîret sâhibi kullarımız İbrâhîm'i, İshâk'ı ve Ya'kûb'u da an. Biz onları hâlis bir hasletle, sürekli âhiret yurdunu düşünmekle ihlâşlı kıldık." (Sâd, 45-46)

Demek ki Allah Teâlâ yukarıda zikredilenlerden herhangi bir şey hakkında bir kimseyi ilmini iptal etmeye kâdir kılmaktan çok daha yücedir, çok daha kudretlidir. Onları ne önünden ne de arkasından kendisine bâtılın gelemeyeceği vahyi ile isimlendiren O'dur. Yine O, yarattıkları arasında birini kendisine ortak kılmaktan yücedir. Rahmetinin dışına çıkardığını rahmetine dâhil etmekten, rahmetine dâhil ettiğini rahmetinin dışına çıkarmaktan yücedir.

11- İlmin, yaratmadan sonra meydana geleceğini söyleyen kimse gerçekten Allah hakkında çok büyük bir cehâlet içerisindedir. Aksine Allah, yalnızca O, ezelden beri her şeyi bilmıştır ve bilmektedir. Hiçbir şey yaratılmamışken de, yarattıktan sonra da her şeyin üzerinde şâhid idi. Onlar ilk yaratıldıkları zaman O'nun ilmi eksik değildi. Amel işlemelerinden sonra da ilmi artmadı. Kendisiyle zulûmlerine son verdiği musîbetler sebebiyle de ilminde bir değişiklik meydana gelmedi. İblis ne kendisini hidâyete iletmahlûkâtı hakkındaki ilmini geçersiz kılmak ve O'na ibâdeti ihmâl etmek istediniz. Oysa Allah'ın kitabı sizin iddianızı çürüten ve iftiranızı reddeden naslarla ortadadır.

12- Bildiğiniz üzere Allah, resûllerini insanların müşrik oldukları bir zamanda göndermiştir. Allah, kimin hidâyetini dilemişse onun Allah'ın irâdesine aykırı olarak dalâlete düşmesi mümkün olmamıştır. Allah kimin hidâyetini dilememişse onu küfür içerisinde sapık bir hâlde bırakmıştır. Onun dalâleti kendisi için hidâyetinden daha evlâ olmuştur.

13- Sonra siz Allah'ın kalplerinize taati ve masiyeti koyduğunu, sonra kendi kudretinizle O'na itaat ettiğinizi, yine kendi kudretinizle O'na isyân ettiğinizi, Allah'ın bir kimseyi özel olarak rahmetine dâhil etmesinin ya da bir kimseyi kendisine karşı masiyet işlemekten engellemesinin söz konusu olmayacağını söylediniz.

14- Yine siz takdir edilen şeyin ancak içerisinde bulunduğunuz zenginlik, bolluk ve refah olduğunu söylediniz ve amelleri kaderin dışına çıkardınız. Allah'ın ilminde bir kimsenin dalâletinin veya hidâyetinin önceden geçtiğini inkâr ettiniz. Kendinizi hidâyete iletenin Allah değil kendiniz olduğunu, Allah'tan bir kuvvet ya da izin olmaksızın kendi kendinizi masiyetten alıkoyduğunuzu söylediniz. Bunları söyleyen kimse çok büyük bir söz söylemiştir. Çünkü Allah'ın ilminde ve kaderinde geçmeyen bir şey meydana gelecek olsaydı, Allah'ın mülkünde kendisinden gayrı mahlûkât üzerinde istediğini uygulayan bir ortağı olmuş olurdu. Hâlbuki Allah (Subhanehu ve Teâla) şöyle buyurmaktadır: "Size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde süsledi." Daha önce onlar imanı sevmiyorlardı. "Küfrü, fıskı ve isyânı da sevmemenizi sağladı." (Hucurât, 7) Daha önce onlar küfrü, fıskı ve isyânı seviyorlardı. Onlar bunlardan herhangi birini elde etmeye kâdir değillerdi. Yine Allah Teâlâ daha önce ilminde geçtiği üzere Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e salât edeceğini, O'nun ve ashâbının bağışlanacağını bildirmiş, şöyle buyurmuştur:

"...kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler..." (Fetih, 29)

Yine O şöyle buyurmuştur: "Allah senin işlediğin ve işleyeceğin günahları bağışlasın diye..." (Fetih, 2) Görüldüğü üzere Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) işleyeceklerini işlemeyen önce Allah (Subhanehu ve Teâla) onu keremiyle bağışlamıştır. Yine Allah Teâlâ, onların amel etmelerinden önce ne amel edeceklerini bize bildirmiş, şöyle buyurmuştur: "Onları rükû ve secde hâlinde, Allah'tan lütuf ve rızâ talep ederken görürsün." (Fetih, 29) Bu lütuf daha onlar yaratılmadan Allah tarafından yazılmıştır. Rızâ da iman etmelerinden önce kendileri için yazılmıştır.

15- Fakat siz diyorsunuz ki: "Onlar Allah'ın kendilerinin yapacağını bildirdiği şeylere aykırı davranmaya kâdir kılınmışlardı. Allah'ın buyruğuna rağmen küfürleri üzere kalabilirlerdi. Böylece onların kendileri için istedikleri küfür meydana gelirdi ve bu Allah'ın dilediği şey konusundaki vahyini tasdik etmezdi."

Hayır, insanlara ulaşmış hüccet Allah Teâlâ'nındır. Bu hüccet O'nun şu buyruğundadır: *"Eğer Allah tarafından daha önce yazılmış bir yazı olmasaydı aldıklarımızdan dolayı size büyük bir azap dokunurdu."* (Enfâl, 68)

Onlara izin verilmeden önce aldıkları hususunda Allah Teâlâ tarafından affedilecekleri yazılmıştı. Fakat siz tutup dediniz ki: Onlar isteselerdi Allah'ın kendilerini affetmesi hususunda O'nun ilminin dışına çıkarlardı. O'nun bilmediği şeyi yapabilirler, aldıklarını bırakabilirlerdi. Kim bunu söylerse çok ileri gitmiş ve yalan söylemiş olur. Yine Allah Teâlâ birçok kimseyi onlar henüz adamların bellerinde ve kadınların rahimlerinde bulunuyorken zikretmiş, şöyle buyurmuştur: *"...ve henüz onlara katılmamış olan diğerleri! O Aziz'dir, Hakim'dir."* (Cumu'a, 3) Yine O, şöyle buyurmuştur: *"Onlardan sonra gelenler derler ki: Rabbimiz! Bizi ve imanda bizim önümüze geçen kardeşlerimizi bağışla!"* (Haşr, 10)

Görüldüğü gibi daha onlar yaratılmadan kendileri için Allah tarafından rahmet yazılmıştır. Aynı şekilde daha sonra iman edenler önce iman edenlere dua etmeden önce, onların önce iman edenler için mağfiret dileyerek dua edecekleri yazılmıştır.

16- Allah Teâlâ'yı bilenler bilmektedirler ki Allah Teâlâ bir şey dilediği hâlde başkasının meşietinin O'nun dilediği şeye engel olması mümkün değildir. Şüphesiz Allah Teâlâ bazı kimseler için hidâyet dilemiştir. Bu sebeple onları kimse saptıramamıştır. İblis de bir topluluğun sapmasını istediği hâlde onlar hidâyete ermişlerdir. Yine Allah Teâlâ Mûsâ'ya ve kardeşine şöyle buyurmuştur: *"Firavun'a gidin, çünkü o haddini aştı. Sonra ona yumuşak söz söyleyin ki düşünüp öğüt alsın veya korksun."* (Tâhâ, 43-44)

Hâlbuki Mûsâ (aleyhisselâm) Allah Teâlâ'nın ezeli ilminde Firavun'un düşmanı ve onun için bir üzüntü kaynağı olacaktı. Nitekim O şöyle buyurmuştur: *"ve Firavun'a, Hâmân'a ve onların askerlerine onlar hakkında sakınmakta oldukları şeyi gösterelim."* (Kasas, 6) Fakat siz diyorsunuz ki: "Eğer

Firavun dileseydi Mûsâ'nın dostu ve yardımcısı olurdu." Allah ise "onlara bir düşman ve üzüntü kaynağı olsun diye..." (Kasas, 8) buyurmaktadır.

Siz diyorsunuz ki: "Eğer Firavun dileseydi boğulmaktan kurtulabilirdi." Hâlbuki Allah Teâlâ "Şüphesiz onlar boğulacak bir ordudur" (Duhân, 24) buyurmaktadır. Bu Allah'ın katında, O'nun vahyinde, öncekilerin zikrinde sâbit olmuştur. Nitekim Allah Teâlâ Âdem (aleyhisselam)'i yaratmadan evvel ezeli ilminde onun hakkında "Ben yeryüzünde bir halife tayin edeceğim" (Bakara, 30) buyurmuştur. Sonra Âdem kendisiyle sınılandığı masiyet sebebiyle yeryüzüne inmiştir.

Yine Allah Teâlâ'nın ezeli ilminde İblis zemmedilecek ve kovulacak idi. Sonra İblis, Âdem'e secde etmekle imtihan edildi ve ona secde etmeye yanaşmadı. Bunun sonucunda hakkında yazılan şey gerçekleşti. Sonra Âdem tevbe (kelimelerini) aldı da ona merhamet edildi. İblis de lanet aldı ve azdı. Sonra Âdem kendisi için yaratılmış olan yeryüzüne merhamete mazhar kılınmış ve tevbesi kabul edilmiş olarak atıldı. İblis de belirli bir süreliğine kınanmış, kovulmuş ve gazaba uğramış olarak atıldı.

17- Siz dediniz ki: "İblis ve onun dostu olan cinler Allah'ın ilmini geri çevirmeye ve O'nun şu kaseminin dışına çıkmaya kâdir idiler: 'Dedi ki: İşte bu haktır. Ben de hakkı söylüyorum. Cehennemi mutlaka sizinle ve onlardan sana uyan herkesle dolduracağım.' (Sâd, 84)"

Böylece Allah'ın ilmi ancak onların dilemelerinden sonra câri olmaktadır. Siz kendinizi helâk ederek Allah'ın ilmini reddetmekle neyi amaçlıyorsunuz? Zira Allah sizi kendi yaratılışınıza şahit kılmamıştır. Şu hâlde O'nun ilmini nasıl ihâtâ edebilirsiniz? Olacak hiçbir şey Allah'ın ilminin dışında değildir. Bir şey O'nun ezeli ilminde bulunuyorsa hiç kimse onu geri çevirmeye güç yetiremez. Her an bir işten olacak bir diğer işe intikâl etseniz bile bulunacağınız yerler O'nun katındadır. (O'nun tarafından bilinmektedir.)

Melekler Âdem yaratılmadan önce yeryüzünde kullardan sâdır olacak fesâdı ve kan dökücülüğü gayb konusunda bir bilgilerinin olmamasına rağmen bilmişlerdir. Yeryüzünde fesâdın ortaya çıkacağı ve kanların döküleceği Allah'ın ilminde vardı. Melekler de söylediklerini tahminde bulunarak değil, Alim ve Hakîm olanın kendilerine öğretmesiyle söylemişlerdir. Bunu onlara söyleten Allah olduğu hâlde, bunu meleklerin kendilerinden söylediği zannedilmiştir.

18- Sonra siz Allah'ın bazı kimseleri daha onlar sapmadan saptırdığını, bazı kimseleri dalâlete düşmelerinden önce dalâlete düşürdüğünü inkâr ettiniz. Bu Allah'a iman edenlerin hakkında asla şüpheye düşmeyecekleri meselelerdendir. Allah kulları yaratmadan önce onların müminlerini ve kâfirlerini, sâlihlerini ve günahkârlarını bilmiştir. Allah katında mümin olan bir kul nasıl kâfir olabilir? Allah katında kâfir olan bir kul nasıl mümin olabilir? Oysa Allah Teâlâ *"Ölüyken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında kendisiyle yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu karanlıklar içerisinde bulunan ve karanlıklardan çıkamayan kimsenin durumu gibi olur mu?"* (En âm, 122) buyurmaktadır. Yani o dalâlet içerisinde ve Allah'ın izni olmaksızın asla dalâletten kurtulamayacaktır.

Yine bazı kimseler hidâyetten sonra buzağı heykelini ilâh edinmişler ve onunla doğru yoldan sapmışlardı. Sonra şükrederler diye affedildiler. Sonra Mûsâ (aleyhisselam)'ın kavmindeki hak ile hidâyete ileten ve onunla adâleti sağlayan topluluktan (A'râf, 159) oldular. Ezelde nasıl kimseler olmaları yazılmışsa o kimseler oldular. Aynı şekilde Semûd kavmi de hidâyetten sonra doğru yoldan saptı. Affedilmediler ve kendilerine merhamet edilmedi. O'nun ilminin gereğince tek bir çığlığa doğru ilerlediler. (Bunun için amel ettiler.) Sonra birden sönüp gittiler. Kendileri için yazılanı gerçekleştirdiler. Çünkü onların resûlleri Sâlih idi. Dişi deve onlar için bir imtihandı. Allah onları kâfirler olarak öldürecekti. Bu sebeple deveyi boğazladılar.

İblîs de meleklerin iştigâl ettikleri tesbihle ve ibâdetle meşgûldü. İmtihan edildi, isyân etti, kendisine merhamet edilmedi. Âdem imtihan edildi, isyân etti fakat kendisine merhamet edildi. Âdem günahı içinden geçirdi ve unuttu. Yûsuf da günahı içinden geçirdi fakat korundu. O zaman istitâ'a/yapabilirlik neredeydi? İstitâ'a bunlardan herhangi bir şeyin olmasını sağlayabilir miydi? Ya da olmayan bir şeyin olmasını sağlayabilir miydi? Size karşı bu şekilde hücceti ortaya koyuyoruz. Hayır! Allah söylediklerinizden çok yücedir, çok büyüktür!

19- Siz Allah tarafından, bir kimse hakkında dalâletin ya da hidâyetin önceden yazılmış olduğunu inkâr ettiniz. Size göre O'nun ilmi hıfzedilen şeylerden ibârettir. Ameller konusunda meşiet size âittir. Dilerseniz imanı seversiniz ve cennet ehlinde olursunuz.

20- Sonra cehâletiniz sebebiyle Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Ehli Sünnet tarafından getirilen hadisinin -ki o inzâl buyrulmuş Kitâb'ı tasdik etmektedir- çirkin bir günaha benzeyen başka bir günah hakkında olduğunu söylediniz. Bu hadiste Ömer (radıyallahu anh) Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e "İşlediklerimiz hakkında ne dersin? Onlar işi bitirilmiş şeyler midir yoksa bizim ilk olarak yaptığımız şeyler midir?" diye sormuş, Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) de "Hayır, işi bitirilmiş şeylerdir" buyurmuştur.⁵ Böylece bu hadisi yalanlayarak ona ta'n ettiniz. "Eğer Allah'ın ilminden çıkmaya güç yetiremeyecek olsaydık şüphesiz bu cebir/zorlama olurdu" diyerek ilmi hususunda Allah'tan kaçtınız. Ki size göre cebir zulümdür. Böylece Allah'ın ilminin yaratılmışlar üzerinde cârî olmasını zulüm olarak isimlendirdiniz.

21- Hâlbuki haberde geldiği üzere Allah, Âdem'i yaratmış, onun zürriyetini elinde yaymış, sonra cennetlikleri ve işleyecekleri amelleri, cehenemlikleri ve işleyecekleri amelleri yazmıştır. Sehl b. Huneyf Sıffin gününde şöyle demiştir: "Ey insanlar! Dininiz hususunda sâhip olduğunuz görüşlerden şüphe edin! Nefsim elinde olana yemin ederim ki ben Ebû Cendel (Hudeybiye) günündeki durumumuzu bilirim. O gün Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in emrini reddedebilseydik mutlaka reddederdik. Vallahi sizin bu işinizden önce ne zaman kılıçlarımızı omuzlarımıza koymuşsak mutlaka bildiğimiz bir iş bize kolaylaştırılmıştır."⁶

22- Yine siz cehâletinizden dolayı hak dâvâyı bâtil bir tevil üzere açığa vurdunuz. "İyilik Allah'tandır, kötülük bizdendir" diyerek insanları Allah'ın ilmini reddetmeye davet ediyorsunuz. İmamlarımız -Ehli Sünnet- şöyle demiştir: "İyilik, önceden geçmiş bir kaderde Allah tarafından. Kötülük de önceden geçmiş bir ilimde bizim tarafımızdandır." Siz ise şöyle dediniz: "Tıpkı kötülüğün başlangıcı bizim tarafımızdan olduğu gibi iyiliğin başlangıcı da bizim tarafımızdan olmadıkça bu olmaz." Şüphesiz böylece Kitâb'ı reddettiniz ve dini nakzettiniz.

İbn Abbas (radıyallahu anhuma) kader hakkında konuşmalar ortaya çıktı-ğı zaman şöyle demiştir: "Bu, bu ümmetin şirkinin başıdır. Vallahi bunların çirkin görüşlerinin sonu, tıpkı Allah'ın şerri takdir etmiş olduğunu inkâr ettikleri gibi hayrı takdir etmiş olduğunu da inkâr etmeye varacaktır."⁷

⁵ Ahmed, 5140; Tirmizî, 2135.

⁶ Buhârî, 3182, 4189, 4844; Müslim, 1785.

⁷ Ahmed, 3054; Firyâbî, Kader, 415; İbn Batta, el-İbânetu'l Kubrâ, 1521; Lâlekâi/1116, 1291

23- Yine siz, cehâletinizden dolayı şunu iddia ediyorsunuz: Kim Allah'ın ilminde sapık iken hidâyeti bulursa bu o kimsenin buna kâdir olması sebebiyledir. Böylece Allah'ın ilminde onun hidâyeti bulunmamış olur. Aynı şekilde Allah kimin göğsünü İslâm'a açmışsa bu, Allah'ın onun göğsünü İslâm'a açmadan önce ona bu işi havâle etmiş olması sebebiyledir. Kişi mümin iken kâfir olmuşsa bu onun kendisi için dilemesi ve buna kâdir olması sebebiyledir. Böylece onun, küfre girme hususundaki meşîeti Allah Teâlâ'nın onun iman dâiresi içinde kalması hususundaki meşîetinden daha etkili olmaktadır.

Hayır! Ben şehâdet ederim ki kim bir iyilik yaparsa onu kendisinden kaynaklanan bir yardım olmaksızın yapar. Kim bir kötülük işlerse onun hakkında kendi lehine bir hüccet olmaksızın işler. Lütuf Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir. Allah insanların tamamını hidâyete iletmek isteseydi sapmış olan herkes üzerinde hükmünü yürürlüğe koyardı da onlar da hidâyete ererdi.

Yine siz O'nun kendi meşîeti ile iyilikleri ve kötülükleri size havâle ettiğini söylediniz. Amelleriniz hususunda O'nun ezeli ilminin üzerinizden kaldırıldığını, O'nun meşîetinin sizin meşîetinize bağlı olduğunu iddia ettiniz. Yazıklar olsun size! Vallahi İsrailoğulları Allah'ın kendilerine verdiği ne sınırsız yapılmaktan yüz çevirdikleri ve Allah'ın dağı onların üzerine bir gölgelik gibi kaldırdığı zaman, onları buna kendi meşîetleri sevk etmemişti. Allah sizden önce dalâlet içerisinde bulunan kimseleri hidâyete erdirmek istediği zaman O'nun meşîeti onları kılıç zoruyla İslâm'a girmeye sevk etti. Bu O'nun ilmi sebebiyle oldu, görmediniz mi?

İman etmekten yüz çevirdikleri zaman Yûnus Kavmi'ni azabın karanlığının kuşatmasına kendi meşîetleri mi sebep oldu? Sonra iman ettiler de imanları kabul edildi. Fakat başkaları da iman ettiği hâlde imanları onlardan kabul edilmedi. Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Azâbımızı gördükleri zaman imanları onlara fayda verecek değildi. Bu, Allah'ın kulları hakkında geçmiş olan sünnetidir. Yani Allah yarattıkları hakkında önceden geçenleri bilmıştır. Ve kâfirler orada hüsrâna uğramışlardır." (Ğâfir, 85) Çünkü Allah Teâlâ katında onların varacakları yer kendilerinden iman kabul edilmeksizin helak edilmeleri idi. Evet, hidâyet ve dalâlet, küfür ve iman, hayır ve şer Allah'ın elindedir. Dilediğini hidâyet eder. Dilediğini de azgınlığı içerisinde bocalar hâlde bırakır. Aynı şekilde İbrahim (aleyhisselam) "Beni ve oğulla-

rımı putlara tapmaktan uzak tut" (İbrâhim, 35) demiştir. Yine O (aleyhisselam) "Rabbimiz, bizi Sana teslim olmuş iki kimse kıl ve zürriyetimizden de Sana teslim olacak bir ümmet çıkar" (Bakara, 128) demiştir. Yani; İman ve İslâm da Senin elindedir, putlara tapanların ibâdetleri de Senin elindedir. Fakat siz bunu inkâr ettiniz ve bu kudreti Allah'ın meşietini yok sayarak kendi mülkünüz kıldınız.

24- Yine siz öldürme hakkında "O ecel ile değildir" dediniz. Hâlbuki Allah size bu ismi kitabında zikretmiş, Yahyâ (aleyhisselam) hakkında şöyle buyurmuştur: "Doğduğu gün, öleceği gün ve diriltileceği gün selâm onun üzeri-ne olsun!" (Meryem, 15)

Yahyâ (aleyhisselam) öldürülerek can vermiştir. Öldürülme de bir çeşit ölmedir. Tıpkı insanlardan şehid olarak katledilenlerin, kasıtlı veya hataen katledilenlerin öldüğü gibi... Hastalık sebebiyle ya da ansızın ölenlerin öldüğü gibi... Bunların tamamı ölümdür ve bu ölümler kişinin doldurduğu ecelden, tamamını aldığı rızıktan, ulaştığı eserden ve yatacağı/öleceği yere çıkmasından sonra meydana gelir. "Hiç kimse Allah'ın izni olmadan ölemez. Ölüm belirli bir ecele göre yazılmıştır." (Âli İmrân, 145)

Bir kimsenin dünyada yaşayacağı bir saat ömrü varsa, onu yaşama-dan ölmez. Ayağını basacağı bir yer varsa oraya basmadan ölmez. Buğday tanesi ağırlığınca bir rızkı varsa onu almadan ölmez. Yatacağı/öleceği yere çıkmadan ölmez. Bunu Allah (Azze ve celle)'nin şu buyruğu doğrulamaktadır: "İnkâr edenlere de ki: Yakında mağlup olacaksınız ve toplanıp cehenneme doldu-rulacaksınız." (Âli İmrân, 12) Görüldüğü gibi Allah subhânehû henüz onlar Mekke'de hayatta iken onların dünyada öldürülerek azâba uğratılacakla-rını, âhirette de ateşle azâba uğratılacaklarını bildirmiştir.

25- Siz ise diyorsunuz ki: "Onlar daha önce Allah'ın ve Resûlü'nün kendilerinin başına geleceğini bildirdiği iki azap hususunda Allah'ın ilmine aykırı davranmaya kâdirlerdi."

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Kibirlenerek ve Allah'ın yolundan saptırmak için böyle yapar. Onun için dünyâda bir rezillik vardır. (Yani Bedir Günü öldürülme vardır) Ayrıca kıyâmet günü ona yangın azâbını tattıracağız." (Hacc, 9) Görüşünüzün sizi sürüklediği şeye bakın! Eğer O, size merhamet etmezse O'nun ilminde sizin bedbahtlığınız önceden yazılmıştır.

26- Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "İslâm üç amel üzerine binâ edilmiştir:

Birincisi; Cihâd. Allah'ın resûlünü gönderdiği günden müminlerden bir tâifenin kalkıp Deccâl ile savaşaacağı güne kadar geçerlidir. Onu ne zâlimin zulmü ne de âdilin adâleti ortadan kaldırabilir.

İkincisi; Tevhid ehlini günah sebebiyle tekfir etmeyin. Onların müşrik olduklarına şahitlik etmeyin. Bir amel sebebiyle onları İslâm'dan dışarı çıkarmayın.

Üçüncüsü; Hayrıyla ve şerriyle takdirlerin tamamı, Allah'ın kaderindendir.⁸ Fakat siz İslâm'ın cihâdını geçersiz kıldınız. Ümmetinizin kâfir olduğuna şehâdet edip bidatinizle onlardan beri oldunuz. Kaderlerin tamamını, ecelleri, amelleri ve rızıkları yalanladınız. Sonunda elinizde İslâm'ın üzerine binâ edildiği hasletlerden hiçbirisi kalmadı. Bu hasletlerin tamamını nakzettiniz ve tamamından sıyrıldınız.

* * *

⁸ İbn Ebi Zemenin "Usûlü's Sünne"de (143) Hasen'den mürsel olarak rivâyet etmiştir. Taberânî "el-Evsat"ta (4775) Câbir (ra)'dan merfû olarak rivâyet etmiştir. Heysemi "Mecmeu'z Zevâid"de (1/106) "İsnâdında hadis uyduran İsmâil b. Yahyâ et-Teymi vardır" demiştir.

3. RİSÂLE

SÜNNET'E VE SELEF-i SÂLİHİN'İN ÜZERİNDE

BULUNDUĞU ŞEYE YAPIŞMA

Risâlenin Özeti: Bu risâle Ömer b. Abdulaziz (*rahimehullah*)'ın, içerisinde Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in gönderilmesinden önce insanların içinde bulundukları cehâleti ve körlüğü zikrettiği, sonra Allah'ın kitabını indirerek ve resûlünü göndererek O'nun sebebiyle insanlara bahşettiği nuru ve ilmi açıkladığı bir tavsiyedir. Ömer b. Abdulaziz bu risâlede insanlara Kitap'ta ve Sünnet'te bulunanlara uymalarını, Kitab'a ve Sünnet'e yapışmalarını emretmiş; Sünnet'in Kitab'a göre konumunu beyân etmiştir. Yine o bu risâlede saptırıcı bidatlerden ve hevâlardan sakındırmıştır.

Risâlenin Kaynağı: Bu risâleyi Ebû Muhammed Abdullah b. Abdülhakem (v. 214) (*rahimehullah*)'ın "Sîretu 'Umera'bni Abdilazîzi alâ mâ ravâhu'l İmâmu Mâlikü'bnu Enesîn ve Ashâbuhû/İmâm Mâlik'in ve Ashâbının Aktardıklarına Göre Ömer b. Abdulaziz'in Sîreti" isimli eserinden (s. 65) çıkardım. Ömer b. Muhammed el-Hadir bu risâlenin tamamını "el-Câmi'u li-Sîreti 'Umera'bni Abdilazîz" isimli kitabında (1/284) zikretmiştir. Risâleyi onun kitabıyla karşılaştırdım. Ondan olan ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına yerleştirdim.

İbn Abdülhakem dedi ki: Ömer b. Abdulaziz yöneticilik makamına geldiği zaman şöyle yazdı: Bundan sonra;

1- Ben size Allah'tan korkmayı, O'nun kitabından ayrılmamayı, O'nun nebîsinin sünnetine ve yoluna uymayı tavsiye ediyorum. Şüphesiz Allah size yapmanız ve sakınmanız gereken şeyleri beyân etmiştir. Size tavsiyelerde bulunarak mazeretlerinizi ortadan kaldırmıştır. "Ne önünden ne arkasından bâtılın kendisine yaklaşamayacağı, Hâkim ve Hamîd olanın katından olan" (*Fussilet*, 42) korunmuş kitabını size indirerek aleyhinize hüccet almıştır.

"Onu ancak hak olarak indirdik, o da hak ile indi. Seni de ancak bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik." (*İsrâ*, 105)

"Gerçekten onlara, iman eden bir topluluk için bir yol gösterici ve rahmet olarak ilim üzere açıkladığımız bir kitap getirdik." (*A'râf*, 52)

2- Onun farzlarını yerine getirin, sünnetlerine uyun. Muhkemîyle amel edin. Onun uğrunda sabredin. Müteşâbihine iman edin zira Allah ondan size öğrettiğini öğretmiştir. O gün sizin ilkeleriniz insanlar arasında en güçsüz, en zayıf, en dağınık, diğer insanlar nezdinde en hakir kimseler idi. Onlarda hidâyetten kendisiyle Allah'a dönecekleri bir pay yoktu. Bunun ile birlikte dünya, dünyanın mülkleri, bolluğu, kalabalığı ve saltanatı da başkalarında idi. Tâ ki Allah onları kitabıyla ve nebîsiyle saygın hâle getirmeyi dileyene kadar... Evet, Allah onlara kendisinin kulu ve resûlü olan Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i, hak ile, hiçbir hayrın kendisine benzemediği bir hayır ile müjdeleyen bir müjdecî olarak, hiçbir şerrin kendisine benzermediği bir şer ile korkutan bir uyarıcı olarak gönderdi. Allah O'nu bu sebep ile çağların sonuna erteledi. Önceki nebîlerden dilediklerinin diliyle O'nun ismini zikretmiştir. Onlardan mîsâk almış, şöyle buyurmuştur:

"Hani Allah nebîlerden şöyle mîsâk almıştı: 'Size bir kitap ve hikmet verdikten sonra size nezdinizdekileri doğrulayan bir resûl geldiğinde mutlaka ona iman edeceksiniz ve onu destekleyeceksiniz.' 'Bunu kabûl edip bu ağır ahdimi yüklediniz mi?' dedi. 'Kabûl ettik' dediler. O da 'Öyleyse şahit olun. Ben de sizinle beraber şahit olanlardanım' buyurdu." (Âli İmrân, 81)

Allah (Azze ve celle) bunu Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) için O'nu âlemlere rahmet olarak, Allah'ın izniyle Allah'a bir davetçi ve ısk saçı bir kandil olarak (Ahzâb, 46) gönderdiği zamana ertelemiştir.

3- Allah râzî olduğu şeyleri kitabında açıkça bildirmiştir. O'nun bunlardan helâl kıldıkları kıyâmet gününe kadar helâldir. Haram kıldıkları da kıyâmet gününe kadar haramdır. Yine Allah O'na sünnetini öğretmiş, O da sünnetini anlamıştır. Ümmetinin önünde sünnetini uygulamıştır. Allah'ın emrettiği üzere namazları vakitlerinde kılmıştır. Allah'ın kendisi için belirlediği namaz vakitlerini bilmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Güneşin batıya yönelmesinden gecenin karanlığına kadar (belirli vakitlerde) namaz kıl. Bir de sabah namazını kıl. Zira sabah namazı şahitlidir." (İsrâ, 78) "Dulûkuş şems" gündüzün yarısından sonra güneşin batıya meyletmesidir.

Allah bu âyette öğle, ikindi ve akşam namazlarının vakitlerini bildirmiş, sonra başka bir âyette şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler! Elinizin altında bulunan köleler ve sizden ihtilâm çağına ulaşmamış olanlar sizden üç kez izin istesinler: Sabah namazından önce, öğle vakti elbiselerinizi çıkardığınız za-

man ve yatsı namazından sonra..." (Nür, 58) İşâ namazı atme (yatsı) namazıdır. Bu namazları Kur'an[da Allah] toplamıştır. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) de beyân etmiştir.

4- Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zekâtı Allah Teâlâ'nın emri ile pınarlar, tarlalar ve mâşiye hayvanlar (develer, sığırlar ve davarlar) için farz kılmıştır. Allah Teâlâ zekâtın verileceği yerleri şu buyruğunda beyân etmiştir: "Sadakalar (zekâtlar) ancak, yoksullara, düşkünlere, zekât memurlarına, kalpleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, kölelere, borçlulara, Allah yolunda olana, yolda kalana mahsustur..." (Teube, 60)

Tâ ki O'nun sünneti zekât alınırken nasıl alınacağı hususunda, zekât taksim edilirken nasıl taksim edileceği hususunda istikamet buldu. Arap Yarımadası'ndaki müslümanlar onunla amel ettiler. Sonunda onlar -ya da onlardan akıl sâhibi olanlar- O'nun sünnetini iyice bildiler.

5- Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) birçok defa bizzat savaştı. Birçok defa orduları ve seriyyeleri savaşa gönderdi. Kendisi hâzır bulunduğu zaman taksîmatı kendisi yapıyordu. Ordularının ve seriyyelerin başına tayin ettiği kimselere de Allah'ın kendisine ve onlara fey' (veya ganîmet) olarak verdiklerini O'nun emrettiği şekilde paylaştırmalarını emrediyordu. Zira Allah (Tebâreke ve Teâlâ) şöyle buyurmuştur: "Bilin ki ganîmet olarak aldığınız bir şeyin beşte biri; eğer Allah'a ve Furkân günü, iki topluluğun karşılaştığı gün kulumuza indirdiğimize iman etmişseniz; Allah'a, Resûlü'ne, O'nun yakınlarına, yetimlere, miskinlere, yolda kalmışlara âittir. Allah her şeye kâdirdir." (Enfâl, 41)

6- Sonra Allah hac konusunda emrettiğini emretti, buyurdu ki: "İnsanlar arasında haccı ilan et ki gerek yaya olarak, gerekse uzun yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler. Gelsinler ki, kendilerine ait birtakım menfaatlere şahit olsunlar ve belirli günlerde de Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine Allah'ın adını ansınlar. Artık onlardan siz de yiyin, yoksula ve fakire de yedin. Sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atik'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler." (Hacc, 27-29)

7- Sonra Allah, resûlü Muhammed'e kendisi için at veya deve koşturulmamış beldelerin mallarını fey' olarak verdi. Sonra daha sonra kapılarını açacağı beldeler hakkında bir sünnet olması için bu beldeler hakkında şöyle buyurdu:

*"Onların mallarından Allah'ın resûlüne fey' olarak verdiği mallar için siz, at ya da deve koşturmuş değilsiniz. Fakat Allah, peygamberlerini dile-
diği kimselere musallat eder. Allah her şeye kâdirdir."* (Haşr, 6)

*"Allah'ın, o beldelerin ahalisinden resûlüne fey' olarak verdiği mallar;
Allah'a, Resûl'e, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışla-
ra aittir. O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet
hâline gelmesin diye (Allah böyle hükmetmiştir). Resûl size ne verdiyse onu
alın, neyi de size yasak ettiyse ondan kaçının. Allah'a karşı gelmekten sakı-
nın. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir."* (Haşr, 7)

Sonra Allah Teâlâ bu âyetlerde müslümanların hakkını belirlemiştir. Onlardan her biri ne pay alacaksa mutlaka bu âyetlerde bildirilmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"(Allah'ın verdiği bu fey' malları) yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'a ve Resûlü'ne yardım eden fakir muhâcirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır."* (Haşr, 8) Bu âyette bahsedilenler, yurtlarından muhâcir olarak çıkıp Medîne'ye gelen kimselerdir. Onların arasında Ensâr yoktur. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, kendilerine hicret edenle-
ri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."* (Haşr, 9)

Bu âyette bahsedilenler de Medîne'de bulunan Ensâr'dır. Zira Rasu-
lullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hicreti onlara olmuştur. Sonra Allah Teâlâ üçüncü bir âyette -ki bu âyet ilk iki sınıftan geriye kalan müslümanların İslâm'dan ve mal taksiminden payını topluca açıklamaktadır- şöyle buyur-
muştur:

*"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi başışla! Kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merha-
metlisin!"* (Haşr, 10)

İşte onlar müslümanların geri kalanıdır. İlk hicretten dünyanın sonu-
na kadar İslâm'a girmiş ve girecek olanlar topluluğudur.

8- Şu hâlde Allah'ın size kitabından öğrettiği şeyde ve Rasulullah'ın ortaya koyduğu sünnetlerde -ki bu sünnetler gerek dininiz hususunda gerekse dünyanız hususunda hiçbir şeyi eksik bırakmamıştır- çok büyük bir nimet vardır. Allah'ın sizi hidâyete erdirmesi ve size bilmediklerinizi öğretmesi sebebiyle O'na şükretmeniz üzerinize vâciptir. Herhangi bir kimsenin Allah'ın kitabı ve Rasulullah'ın sünneti hususunda, onları uygulamaktan ve bunun için gayret etmekten başka yapacak bir şeyi ve ileri sürecek bir görüşü yoktur.

9- Yöneticilerin sınıandığı, sonradan meydana gelen ve Kur'an'ın veya Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetinin hakkında bir hüküm beyân etmediği işlere gelince; bu meselelerde müslümanların veliyyulemrinin ve imamının önüne geçilmemeli, ondan bağımsız hüküm verilmemelidir. İmanın altında bulunan kimsenin o meseleyi imama götürmesi ve onun verdiği hükme teslimiyet göstermesi gerekir.

10- Ben bu mektubumda Allah'ın kitabının ve nebîsinin sünnetinin nâzil olmasından önce içerisinde bulunduğunuz hâli; dalâleti, körlüğü, geçim sıkıntısını, Allah'ın bunların yerine size bahsettiği saygınlığı, yardımı, âfiyeti ve birliği, O'nun sizi kendinize bıraktığı takdirde kendi kuvvetinizle başkalarının elinden asla alamayacağınız fakat O'nun başkalarının elinden alıp size verdiği şeyleri bilmenizi istedim. Allah müminlere şartını koştuğu zaman bunları müminlere şart kılmişti, vermişti. İşte, Allah size olan şartını yerine getirdi. Üzerinize yüklediği şarttan dolayı da sizi sorguya çekecektir. O şöyle buyurmuştur:

"Allah, içinizden iman edip de salih ameller işleyenlere, kendilerinden önce geçenleri egemen kıldığı gibi kendilerini de yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına, onlar için razı olduğu dinlerini iyice yerleştireceğine, yaşadıkları korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaadde bulunmuştur. Onlar Bana kulluk eder ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kimler inkâr ederse, işte onlar fâsıkların ta kendileridir." (Nûr, 55)

İşte Allah size olan vaadini gerçekleştirmiştir. O halde siz de Allah'ın boyunlarınız üzerindeki dinini gerçekleştirin. Gerçekleştirin ki kişi Allah'ın nimetine nankörlük etmesin, O'nun imtihanını unutmasın. Allah'ın imtihanını Allah'a kolay bulur, güç yetiremeyeceği şeyin içerisinde de kaldıkça kalır.

11- Yine ben enrimden ve üzerinde bulunduğum şeyden câhil olan kimsenin bunları bilmesini istedim. Hâlbuki bugün bunları dile getirmek istemiyordum. Tâ ki bunların bir kısmını dile getirmenin hem kısa vâdede hem de uzun vâdede bana yüklenen işin salâhı için daha uygun olduğunu görene kadar... Ben Allah'ın kitabından, nebîsinin sünnetinden ve önümdeki imamların uyguladıklarından bazı şeyler biliyorum. Bu ilim Allah tarafından. Bunları bana kendisini bu ilimlerden meşgul edecek bir şey bulunmayan kimseler öğretmiştir. Ben ise bazı işlerle meşguldüm. Ayrıca Allah bana bir imtihan yazmıştı: Bildiklerimle amel edecek miydim yoksa gerektiği gibi amel etmeyecek miydim? Hayır adına bildiğim her ne varsa Allah'ın öğretmesiyle ve yol göstermesiyledir. Ben bereketini elde etmek için ancak Allah'a yönelirim. Bunun dışında bende günah hastalıklarından ne varsa yüce Allah'tan onu mağfiretiyle benden kaldırmasını niyaz ederim.

12- Yemin ederim ki yöneticilik hakkında ilmim ne kadar arttıysa o ölçüde yöneticilik hususunda korkum arttı, yöneticiliği daha büyük görür oldum. Tâ ki Allah bana onu takdir etti. Benim hakkımda takdir ettiklerini takdir etti. Şimdi ben yöneticiliği en ağır bulduğum zamandayım.

13- Sonra Allah bana güzelce yardım etti. Hem benim âkıbetimi hem de beni kendilerine yönetici kıldığı kimselerin âkıbetini güzel kıldı. Onların durumlarını düzeltti. Birliklerini sağladı. Ne benim duâmın ne de onların duâlarının erişemeyeceği nimetlerini bana ve onlara bolca verdi. Bu sebep ile Allah katında ödülüm ve mükâfâtım vardır: Onların çoğunun durumunun düzelmesi, haklarının kendilerine verilmesi ve onlardan günah işleyenlerin affedilmesi gibi...

14- -O'na hamd olsun ki- Allah bana bu nimetlerden birçoğunu dünyâda iken verdi. İnsanların birliğini sağladı, aralarını düzeltti. Rızıklarını genişletti. Düşmanlara karşı yardım etti. Müslümanlara öyle güzel yetti ki onlardan herhangi biri diğerine ihtiyaç duymaz hâle geldi. Onların rızkını genişlettikçe genişletti. Bir bölgede bulunan her ahâlî Allah'ın rızkından ve nimetinden kendilerine diğer bölgede bulunanlardan daha fazla pay verildiğini düşünmektedir.

15- Eğer Allah'ın nimetini bilirseniz ve O'nun fazlına şükrederseniz işte ben bunları ne kadar çok isterim ve bunları ne kadar çok severim! Allah bunlar için nasıl duâ ettiğimi biliyor. Bunlara açıktan ne kadar hırs gösterdiğimi biliyor. Bunu bilmeyen varsın bilmesin. Görmezden gelen varsın

görmezden gelsin. Benim sizi yönlendirmeye büyük bir istek duyduğum Allah'ın kitabı ve nebisi Muhammed'in sünneti dünyâda hüccetim, öldükten sonrası için de murâdındır. Bunu başka şeylerle karıştırmayın. Sakın sizi yönlendirdiğim Allah'ın kitabı ve nebisinin sünneti hususunda içinizde bir karışıklık olmasın.

16- Bundan başka, insanların şahsî görüşlerinden ibâret olan şeylere gelince -yemin ederim ki- bunları (Kitab'ı ve Sünnet'i) sizin aranızda uygulamayacak olsaydım başınıza geçmezdim. Eğer bunlarla amel ederseniz içerisinde bulunduğum dünyalıkları istemem. İnsanlar arasında en sevmediğim kimse, Allah'ın beni fitneye düşürmesi için dinim ile arama koyduğu kimsedir. Allah'ın kitabıyla ve nebisinin sünnetiyle amel etmemesi beklenen kimseye Allah'ın verdiği makâma gıpta ile hakmam, onu saygınlık ve yüseklik olarak görmem, onun sâhip olduğu dünyalıkları istemem.

17- Kim Muhammed ümmeti hakkında içimde bulunanı ve isteğimi soruyorsa bilsin ki içimde bulunan ve bununla istediğim şey -Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun ki- Allah'ın kitabına ve nebisinin sünnetine uymanız; arzularımızın meylettği şeylerden, haktan iyice uzaklaşmaktan, Allah'ın kitabından ve nebisinin sünnetinden başka şeylere göre amel etmekten sakınmanızdır. Zira bu şekilde yapılan bir amelin ne dünyada ne de âhirette hiçbir değeri ve saygınlığı yoktur.

Kendisine bunların zikredilmesi muhtemel olan kimse şunu iyi bilsin: Yemin olsun ki canımın ilk önce çıkan can olması onları Rablerinin kitabından ve nebilerinin sünnetinden başkasına uymaya yönlendirmekten bana daha sevimlidir. O sünnet ki yaşayan ona göre yaşamıştır. Allah Teâlâ canını aldığı kimsenin canını onun üzerine almıştır. Ondan bana bir şey ulaşırsa mutlaka ona uymak için gayret ederim. Kendilerini kaybetmeyi önemsiz gördüğüm ve kendileri için üzülmeyeceğim kimselerin en önde geleni bu sünnetten olan bir şeyin hilâfını arzulayan kimsedir. Oysa o sünnet; biz yerlerdeyken bizi yükselten, biz değersizken bize saygınlık kazandıran, biz zillet içerisindeyken bizi izzetli kılan şeydir. Onu başkasına değiştirmekten Allah'a sığırız. Bu hususta herhangi bir kimseden korkmaktan Allah'a sığırız.

18- Meclislerinizde konuştuğunuz zaman ya da bir kimse kardeşine gizlice bir şey söylediği zaman size tavsiye ettiğim bu hususları hatırlasın: Allah'ın kitabını ve Nebisinin sünnetini (bunlarla amel etmeyi) ihyâ etsin.

Bunlara muhâlif olan şeyleri terk etsin. Zira haktan sonra ancak bâtil vardır. Basiretten sonra ancak körlük vardır. Bir topluluk hidâyetten sonra dalâlete düşmekten sakınsın. Basiretten sonra körlükten sakınsın. Zira Allah Teâlâ Sâlih'in kavminden bahsederek şöyle buyurmuştur:

"Semûd'a gelince Biz onlara doğru yolu gösterdik fakat onlar körlüğü hidâyete tercih ettiler. Bunun üzerine yapmakta olduklarına karşılık onları alçaltıcı azap yıldırımını yakaladı." (Fussilet, 17)

19- Size emredilen şeye uyun! Size yasaklanan şeyden kaçının. Sizden biri kendisini göstermeye kalkmasın. Zira -Allah'a hamd olsun ki- sizin dünyalıklarınıza bir rağbetim yoktur. Ne benim elimde bulunanlara ne de sizin elinizde bulunanlara... Bununla beraber Allah'ın kitabından ya da nebisinin sünnetinden bir şeyin eksiltilmesine de sabrım yoktur. Bunlara muhâlefet edeni hoş görmem ve Allah'a hamd olsun ki sevindirmem.

20- Yemin ederim ki sizden kim bunu yaparsa (yani Allah'ın kitabından ve nebisinin sünnetinden bir şey eksiltirse) dünyalığınıza ihtiyacı olmayan, dininizden sapmanıza tahammül edemeyen, kendisinde sizin için hayır bulunmayan hususlara dalmanıza sabır gösteremeyen bir adamın; Allah'ın kitabından eksiltlen, O'nun dininden ve nebisinin sünnetinden sapan kimselerin kanını akıtma hususunda cesur olacağını bilmelidir. Bu söylediklerim size daha önce beyân ettiklerimin bir benzeridir. Yemin ederim, cemaatinizi ve hayırlılarınızı mutlaka hoş görülme-yen işlerden arındıracaksınız ey askerler! Yine mutlaka size verilen öğüdün en güzeline uyacaksınız inşaallah! Allah'tan, rahmetiyle ve lütfunun genişliğiyle hidâyete ermiş kimsenin hidâyetini arttırmasını, kendisinden bir âfiyet içerisinde günahkârın tevbesine karşılık vermesini, kitabının ve nebisinin sünnetinin hilâfını isteyen kimse hakkında kendisi ile seçkin kulları arasında yenik düşeceği bir hüküm vermesini ve bunu hemen yapmasını, herkesin âkıbetini güzel kılmasını, günahkârların günahından dolayı bize azap etmemesini niyaz ederim. Allah'ın selâmı ve rahmeti üzerinize olsun.

**EBÜ MUHAMMED ED-DAHÂK B. MÜZÂHİM B.
ŞUCÂ' EL-HİLÂLÎ'NİN (V. 105) RİSÂLESİ**

**BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:
İMAN VE ŞÜBELERİ HAKKINDA SÖYLENECEK
SÖZ**

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ahmed b. Hanbel onun hakkında "Sika ve memûndur" demiştir.

Süfyan es-Sevri de şöyle demiştir: "Tefsiri şu dördünden alın; Saïd b. Cubeyr, Mücâhid, İkrime, ed-Dahhâk."

Ebû Ahmed b. Adiyy şöyle demiştir: "Dahhâk tefsir ile tanınmıştır. İbn Abbas'tan, Ebû Hureyre'den ve rivâyette bulunduğu diğer kimselerden yaptığı rivâyetlere gelince bunlar tartışmaya açıktır. O ancak tefsir ile meşhur olmuştur."

Zehebi şöyle demiştir: "O ilim dağarcıklarındandı. Hadisi ise iyi bulunmazdı. Kendisi sadûk bir kimse idi. Tefsir ve kıssalar alanında geniş bir ilme sâhipti." Dahhâk'ın bu kısa hâtercemesinde 'Tehzîbu'l Kemâl'den (13/291) ve es-Siyer'den (8/173) faydalanılmıştır.

Risâlenin Özeti: Bu risâle imanın, imanın altı rûknünün ve onun ancak sâlih amel ile tamama ereceğinin beyânını içermektedir. Dahhâk (*rahimehullah*) bu risâlede sâlih amelin, imanın farzlarının, sünnetlerinin ve şübelerinin imana göre konumunu beyân etmiştir. İbn Batta bu risâle hakkındaki yorumunda şöyle demiştir:

"Kardeşlerim! Bu -Allah size rahmet etsin- imanın şeriatleri ve şübeleri, müminlerin ahlâkıdır. Bunlar kimlerde kâmil olarak bulunur ise onlar imanın hakikatleri, hidâyetin basiretleri ve takvanın emâreleri üzere olurlar. Kulun imanı ne kadar güçlenirse, dîni hususunda basireti ne kadar artarsa, yakîni ne kadar kuvvetlenirse bu ve benzeri hasletler de o ölçüde artar. Bu hasletlerin alâmetleri ve emâreleri kulun kalbinde ve fiillerinde parlar. Bu hasletlerin tamamını Kitap dile getirmiş, Sünnet beyân etmiştir. Ayrıca bunların sıhhatine Allah'ın derecesini âli kıldığı, makâmını yükselttiği ve hüccetini sağlam kılıp desteklediği akıl şâhitlik etmiştir. Kulun imanı ne kadar eksikse, yakîni ne kadar zayıfsa, bu hasletler kendisinde o ölçüde az bulunur. Bu hasletler o ölçüde fiillerinde ve karakterinde bulunmaz." (İbn Batta'nın sözleri burada sona erdi.) Derim ki: Bu risâlede kulun imanının sâlih amel olmadan da sahih olacağını söyleyen Mürce'ye reddiye vardır.

Risâlenin Kaynağı: Bu risâleyi İbn Batta'nın el-İbânetu'l Kubrâ isimli kitabından (Benim tahkikimle, eserin numarası, 888) çıkardım. Bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Râye Yayınevi'nin (837) ve Fârûk Yayınevi'nin (848) baskılarıyla karşılaştırdım.

İbn Batta (*rahimehullah*) el-İbânetu'l Kubrâ'da (Benim tahkikimle, eserin numarası, 888) şöyle demiştir: Bize Ebu'l Huseyn Muhammed b. Ahmed b.

Ebi Sehl el-Harbî tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Muhammed b. Mesrûk et-Tûsî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Humeyd er-Râzî tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Muhammed b. Abdullah b. Ca'fer el-Kiffî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû İshâk İbrâhîm b. İshâk el-Harbî tahdis etti, dediler ki: Bize Şucâ' b. Mahled tahdis etti, dediler ki: Bize Ebû Tumeyle Yahyâ b. Vâdih tahdis etti, dedi ki: Bize İsâ b. Ubeyd el-Kindî tahdis etti. Onun Ca'fer b. İkrime el-Kuraşî'den rivâyet ettiğine göre ed-Dahhâk b. Müzâhim şöyle demiştir: Şüphesiz kulun kendisiyle başlamasına en layık olan söz Allah'a hamd ve O'na övgüdür.

1- Şu hâlde hamd Allah'adır. Bizi İslâm'a hidâyet ederek bize lütufta bulunmasından, bize Kur'ân'ı öğretmesinden, bize Muhammed ile -[salât ve] selâm O'nun üzerine olsun- ihsanda bulunmasından dolayı O'na hamd ederiz, O'na senâda bulunuruz. Allah'ın kendisi ile nebisini gönderdiği dini imandır. İman, İslâm'ın ta kendisidir. Allah O'ndan önceki resûlleri de bununla göndermiştir. Nitekim O şöyle buyurmuştur: *"Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona 'Benden başka ilâh yoktur, öyleyse yalnız Bana ibâdet edin' diye vahyetmiş olmayalım."* (Enbiyâ, 25)

2- İman; Allah'a, âhiret gününe, meleklerle, kitaplara ve peygamberlerle iman etmek, Allah katından gelen ne varsa tasdik ve ikrâr etmek, O'nun kazâsına ve hükmüne teslim olmak, kaderine rıza göstermektir.

3- İşte iman budur. Kim bunları kendisinde bulunduruyorsa imanını kemâle erdirmiştir. Kim mümin ise, Allah onun malını ve kanını haram kılmıştır. Müslümanların sahip olduğu haklara o da sahip olmuştur. Müslümanlara uygulanan hükümler onun hakkında da gerekli olmuştur. Fakat kişi ancak amel ile imanın mükâfâtını elde eder ve onun saygınlığına ulaşır. İmanın mükâfâtını gerektiren şey onunla amel etmektir. Onunla amel etmek; farzları edâ ederek, haramlardan kaçınarak, sâlihlerin izini tâkip ederek, namaz kılarak, zekât vererek, Ramazan orucunu tutarak, -yoluna güç yetirebilen için- Beyt'i haccederek, Cuma'ya sürekli iştirak ederek, Allah yolunda cihâd ederek, cenâbetten guslederek, abdesti tastamam alarak, namaz için güzelce abdest alıp temizlenerek, anne ve babaya iyilik ederek, akrabalık bağlarını sağlam tutarak, Allah'ın koparılmamasını emrettiği bağları koparmayarak, ortaklarla güzel geçinerek, akrabalara iyilik ederek; baba, ana, evlat, yakın, yetim, miskin, yolda kalmış, dilenci, borçlu, efendisiyle mükâtebe anlaşması yapmış köle, komşu, arkadaş ve köle gibi hak sahiplerinin haklarını bilerek (ve bu hakları yerine getirerek), marufu emredip münkerden sakındırarak, Allah Teâlâ için severek, Allah için buğz ederek, O'nun dostlarını dost edinerek, O'nun düşmanlarına düşmanlık

göstererek, Allah'ın indirdiğiyle hükmederek, gerek öfke zamanında gerekse rıza zamanında yöneticilere itaat ederek, ahde vefâ göstererek, doğru sözlü olarak, adakları yerine getirerek, verilen sözü yerine getirerek, sırrı veya malı saklamayıp emâneti koruyarak, emâneti ehline vererek, belli bir süreliğine olan borçlanmayı adâlet sâhibi kimselerin şehâdetiyle yazarak, alışverişte şahit isteyerek, şehâdete çağıran kimseye icâbet ederek, Allah'ın öğrettiği şekilde âdilce (şehâdeti) yazarak, şehâdeti olması gereken şekilde -kişinin kendisinin, anne babasının veya akrabalarının aleyhinde olsa bile- adâletle ortaya koyarak, ölçüyü ve tartıyı adâletle yaparak, zor işlerde Allah Teâlâ'yı zikrederek, her durumda Allah'ı anarak, canı koruyarak, gözü (harama) kısarak, ferci muhâfaza ederek, bütün organları haramdan koruyarak, öfkeyi yutarak, kötülüğü iyilikle savarak, musîbetlere karşı sabrederek, gerek rızâ zamanında gerekse öfke zamanında dengeli olarak, yürümede ve çalışmada orta yolu tutarak, Allah Teâlâ'ya hemen tevbe ederek, günahlardan dolayı istiğfar ederek, hakkı ve ehlini bilerek, adâleti yerine getiren kimse görülünce adâleti bilerek, zulmeden kimse görülünce zulmü bilerek, -zira insan zulmü bilirse zulmettiği zaman zulmettiğini bilir-

Allah'ın koyduğu sınırlara riâyet ederek, hakkında ihtilâf edilen hüküm hususunda ya da başka hususlarda hakkında ihtilaf edilen şeyi bile- ne götürerek, haklarında hiçbir ihtilâfın bulunmadığı indirilmiş âyetler ve geçerli sünnetler üzere -ki bunlar hiç şüphesiz haktr- cesurca yürüyerek, günaha girme endişesiyle kendisinden geri durulan şeyleri insanlar arasından hüküm çıkarabilen emir sahiplerine götürerek, şüphelenilen şeyi bırakıp şüphelenilmeyen şeye bakarak, evlere girerken izin isteyerek, eve bakmadan ve evden faydalanmadan önce izin istemeksizin ve ehline selâm vermeksizin bir eve girmek, eğer evde kimseyi bulamazsa ehlinin izni olmadan eve girmek, -eğer "geri dönün" denirse geri dönmek daha temiz bir davranıştır, izin verilerse eve girmek helâl olur, içerisinde kimse- nin bulunmadığı fakat yoldan geçen kimse için veya başka kimseler için birtakım faydaların bulunduğu evlere gelince bu evlerde oturulabilir, bu evlerden faydalanılabilir, izin istemek gerekmez-, küçük olsun büyük olsun kölelerin ve ev halkının hürlerinden büluğ çağına ermemiş olanların gece ve gündüz üç zamanda izin istemesiyle -ki bu zamanlar fecirden önce gecenin sonları, kaylûle esnâsında ev sahibi ehliyle yalnız kaldığı zaman, yatsı namazından sonra ev sahibi ve ehli yataklarına girdikleri zamandır; ev halkından hür çocuklar ihtilâma erdikleri zaman bu vakitlerde (büyükle- rinden) izin istemek kendilerine vâcib olur-

Hakkı ile olması hâriç Allah'ın haram kıldığı cana kıymaktan sakınarak, aranızda karşılıklı rızâ ile gerçekleştirdiğiniz bir ticâret olması hâriç

insanların mallarını bâtil yollarla yemekten kaçınarak, yetimlerin mallarını zulüm ile yemekten kaçınarak, şarap içmekten kaçınarak, haram olan yiyecekleri yemekten, haram olan içecekleri içmekten kaçınarak, fâiz ve rüşvet yemekten kaçınarak: kumardan, rüşvetten, gasptan elde edilen malı yemekten kaçınarak, fiyatı haddinden fazla arttırmaktan ve zulümden kaçınarak, mala el koymaktan kaçınarak, haksız yere mal elde etmekten kaçınarak, gereksiz harcamalarda bulunup malı saçıp savurmaktan kaçınarak, ölçüde ve tartıda hile yapmaktan kaçınarak, ölçeğe ve teraziye eksik mal koymaktan kaçınarak, bey'atı bozmaktan ve imamlara itaatın dışına çıkmaktan kaçınarak, gadretmekten ve masiyetten uzak durarak, yalan yere yemin etmekten kaçınarak, yemini masiyet işleyerek yerine getirmekten kaçınarak, yalandan ve çok konuşmaktan kaçınarak, yalancı şâhitlikten kaçınarak, iftira atmaktan kaçınarak, namuslu kadınlara zina iftirası atmaktan kaçınarak, insanları arkadan çekiştirmekten ve onlarla kaş göz işâretleriyle alay etmekten kaçınarak, lakapla çağırmaktan kaçınarak, laf taşımaktan ve gıybetten kaçınarak, casusluktan kaçınarak, sâlih erkekler ve kadınlar hakkında suizanda bulunmaktan kaçınarak, gûnahta ısrarcı olmaktan ve günahı hafife almaktan sakınarak, yardıma muhtaç olandan yardımı esirgemeyerek, hakkı vermekten geri durmayarak, sapıklık içerisinde uzun süre durmayarak, hidâyetten fazla uzak kalmayarak; kibirden, böbürlenmeden ve gururdan kaçınarak, fücûrdan ve kötülük hususunda yarışmaktan sakınarak, kendini beğenmişlikten sakınarak, çok sevinip şırmarmaktan sakınarak, kötü söz söylemekten uzak durarak, hayâsızca ve aşağılıkça sözler söylemekten kaçınarak, kötü ahlaktan uzak durarak, sidikten ve bütün pisliklerden kaçınarak Allah Tebâreke ve Teâlâ'ya itaat etmektedir.

4- İşte bu Allah'ın dîninin -yani imanın- ve Allah'ın iman kapsamında emrettiklerinin, kendisinin katından gelenleri ikrar etmenin, imanın O'nun beyan etmiş olduğu helallerinin, haramlarının, sünnetlerinin ve farzlarının sıfatıdır. Size insanlardan akıl sâhibi olanların yararlanacağı şeyler zikredildi. Her bilenin yukarısında bir bilen vardır. Bunların tamamını takvâ kendisinde toplar. Şu hâlde Allah'tan korkun. O'nun ipine sıkıca tutunun. Kuvvet ancak Allah ileidir. Allah'tan hem bizi hem de sizi kendisinin rızâsına ve cennetine ulaştıracak şeylere muvaffak kılmasını niyaz ederim. (Dahhâk'ın sözleri burada sona erdi.)

-5-

**EBU'Z ZİNÂD ABDULLAH B. ZEKVÂN'IN (V. 131)
RİSÂLESİ**

**BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:
SÜNNET'İN KONUMUNUN BEYÂNI VE REYDEN
SAKINDIRMA**

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ahmed şöyle demiştir: "Süfyân Ebu'z Zinâd'a 'Emîru'l Mü'minîne fi'l hadis/Hadiste Müminlerin Emiri' derdi.

Ebû Hâtim "Sika, fakîh, hadisi sâlih ve sünnet ehli bir kimseydi" demiştir.

Mus'ab b. Abdullah ez-Zubeyri "Ebu'z Zinâd Medîne ehlinin fakîhi idi" demiştir.

İbnu'l Medînî "Tâbiîn'in büyüklerinden sonra Medîne'de falandan, falancadan ve Ebu'z Zinâd'dan daha âlim kimse kalmamıştı" demiştir. Bu hâl tercemede Tehzibu'l Kemâl'den (14/482) ve es-Siyer'den (5/455) faydalanılmıştır.

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Ebu'z Zinâd (*rahimehullah*) Sünnet'in konumunu ve yerini açıklamış, onun değerinin büyüklüğünü ortaya koymuş, ona yapışmaktan bahsetmiştir. Yine o bu risâlede reyi zemmetmiş, reye uymaktan sakındırmış, Sünnet'in reyin hilâfına geldiğini beyân etmiştir. Yine o bu risâlede din hususundaki tartışmaları yermiş, din hususunda tartışanları bırakmayı, onlardan uzak durmayı, onlara karşı çıkmayı tavsiye etmiştir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi Kıvâmussünne İsmâil b. Muhammed et-Teymî el-Isbehânî (*rahimehullah*)'ın "el-Hucce fi Beyânî'l Mehacce" isimli kitabından çıkardım. Bunu yaparken eserin Türkiye'deki Lâleli Kütüphânesi'nde bulunan el yazması nüshasının fotoğrafına itimad ettim. Sonra bu nüshayı matbû' olan nüsha ile (1/198) karşılaştırdım. Bu nüsha Fârûk Yayınevi tarafından basılmıştır ve dört el yazması nüsha incelenerek tahkik edilmiştir.

Kıvâmussünne Ebu'l Kâsım İsmâil b. Muhammed et-Teymî el-Isbehânî, el-Hucce fi Beyânî'l Mehacce'de şöyle demiştir: Bize Ahmed b. Abdülgaffâr b. Eşte haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. Ahmed b. Useyd tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr el-Esram tahdis etti, dedi ki: Bize Îsâ b. Minâ el-Medînî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Ebi'z Zinâd tahdis etti, babasının şöyle dediğini aktardı:

1- Sünnetlere kesinlikle karşı çıkılmaz. Sünnetlere reye göre uyulmaz. Eğer insanlar bunu yapsalardı bir dinden diğerine intikâl etmedikleri hiçbir gün olmazdı. Fakat sünnetler hususunda yapılması gereken, her du-

cağınız apaçık bir şey bıraktım: Allah'ın kitabı ve nebinizin sünneti..."⁹ Görüldüğü üzere Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ikisini birlikte zikretmiştir. Allah'ın kitabından ve nebîsinin sünnetinden sonra da bir şey zikretmemiştir. Allah'a yemin ederim ki biz sünneti anlayış sâhibi güvenilir kimse-lerden tıpkı Kur'ân'ın âyetlerini öğrendiğimiz gibi alıyor ve öğreniyorduk.

6- Kendilerine yetiştirdiğimiz fazilet ve anlayış sâhibi, insanlara öncülük eden hayırlı kimseler sürekli cedel ehlini ve akılcıları yere gelmişlerdir. Reyey uymayı en sert şekilde kınamışlar, rey ehliyle görüşmekten ve onlarla birlikte oturmaktan sakındırmışlardır. Bizi onlara yakın olmaktan en sert şekilde sakındırmışlardır. Bize onların sapık olduklarını, Allah'ın kitabının ve resûlünün sünnetinin manalarını tahrif ettiklerini söylemişlerdir.

7- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) (gereksiz) meseleleri, meselelere dalmayı ve onlar üzerinde derin derin düşünmeyi hoş görmedi ve bunlardan sakındırdı. Bundan önce vefat etmedi. Müslümanları birçok yerde bu hususta uyardı. O'nun şu buyruğu bu husustaki hoşnutsuzluğunu göstermektedir: "Ben sizi bıraktığım sürece siz de beni bırakın. Zira sizden öncekiler ancak (çok) soru sormaları ve nebîlerine muhâlefet etmeleri sebebiyle helâk oldular. Sizi bir şeyden sakındırdığım zaman ondan kaçın. Size bir şey emrettiğim zaman gücünüzün yettiği ölçüde onu yerine getirin."¹⁰ Şu hâlde hangi şey akleden kimse için akılcılık yapmaktan vazgeçirme hususunda bundan daha etkilidir? İnsanlar kendilerine bu sözün söylendiği gün meselelerin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda bugün insanların ulaştıklarının yüzde birine ulaşmamışlardır.

8- Hevâlarına uyanlar ve hakka muhâlefet edenler tartışmaya girip durmalarından ve dinleri hususunda fikir yürütmelerinden başka bir sebepten dolayı mı helâk oldular ki? Onlar her gün farklı bir sapık din üzeredirler, yeni bir şüphe içerisinde dirler.

Onlar hangi din üzere olsalar –üzerinde oldukları din hoşlarına gitse bile- cedel ve fikir yürütme onları başka bir dine taşır. Eğer onlar sünnetlere ve müslümanların yoluna uyup cedeli bıraksalardı, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendilerini teşvik ettiği ve kendileri için râzı olduğu şeye uysalardı mutlaka şüphelerden kurtulurlardı. Fakat onlar üzerlerinden

⁹ Nesâi Sünen-i Kübrâ'da (20123) Hâkim de el-Müstedrek'te (1/93) İbn Abbas yoluyla rivâyet etmiştir.

¹⁰ Müslim, 3236.

alınan yükün altına girdiler. Allah'ın emri hususunda düşünüp akıllarının almadığı şeyleri akıllarına yüklediler. Zaten akıllara layık olan da bunları kuşatamaması ve bunları kuşatmaya çahşırken yorgun düşmesidir! İşte onlar böylece girdikleri yerden çıkıp kurtulamadılar. Allah'ın kullara verdiği azıcık ilim, onların elde edemedikleri ilimlerin yanında nedir ki? Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Sana rûhtan soruyorlar. De ki: Rûh Rabbimin işlerindendir. Size ilimden ancak pek az verilmiştir." (İsrâ, 85)

9- Allah (Azze ve celle) Mûsâ (aleyhisselam)'ı kendisi sebebiyle kınadığı şeyi karşılaştığı adamla yaşadıklarını anlatmıştır. O şöyle buyurmuştur:

"Kullarımızdan, kendisine katımızdan bir rahmet verdiğimiz ve tarafımızdan bir ilim öğrettiğimiz bir kul buldular." (Kehf, 65)

Mûsâ (aleyhisselam); gemiyi deldiği zaman, çocuğu öldürdüğü zaman ve duvarı onardığı zaman onun yanındaydı. Nitekim Allah (Azze ve celle) kitabında bunu bildirmiştir. Mûsâ bunlara karşı çıktı. Bunlar zâhiren ona kalplerin doğru bulmadığı ve akılların kabul etmediği birer münker gibi geldi. Tâ ki Allah Mûsâ'ya bunların iç yüzünü gösterdi de Mûsâ bildi.

10- İslâm'ın sünnetlerinden ve dînin şeriatlerinden reye uymayanlar ve akıllara aykırı olanlar da bunlar gibidir. Eğer insanlar bu sünnetlerin ve şeriatlerin asılları üzerindeki örtüyü kaldıracak olsalar, onlar mutlaka tıpkı gemi örneğinde, oğlan örneğinde ve duvar örneğinde olduğu gibi karışıklıktan uzak ve apaçık bir şekilde gelirler. Zira Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in getirdiği, Mûsâ (aleyhisselam)'ın getirdiği gibidir. İkiisi de birlikte ele alınırlar ve birbirlerine benzerler.

11- "Ben üzerindeki örtü kalkmadıkça ve dayandığı temelleri bilmedikçe ne bir sünneti kabul ederim ne de müslümanların uygulaya geldikleri herhangi bir şeyi kabul ederim" diyen ya da bunu dili ile söylemese bile görüşü ve ameli bu doğrultuda olan kimseden daha cahil, daha sapık; Allah'ın hakkı, Resûlü'nün hakkı, İslâm'ın nûru ve burhânı hususundaki bilgisi daha kıt kim vardır? Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmaktadır:

"Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem kılıp, sonra verdiğin hükümden dolayı içlerinde bir sıkıntı hissetmeksizin sana tam bir şekilde teslimiyet göstermedikleri sürece iman etmiş olmazlar." (Nisâ, 65) (Risâle burada sona erdi.)

**ABDURRAHMÂN B. AMR EL-EVZÂÎ'NİN (V. 157)
İTİKÂDÎ**

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

**1- SÜNNET'TEN AYRILMAMAK GEREKTİĞİNE
DÂİR TAVSİYE VE İMAN İLE İLGİLİ MESELELER-
DE MÜRCİE'YE REDDİYE**

**2- SAHÂBE'YE UYMAK (GEREKTİĞİ) VE KADERİN
İSBÂTÎ**

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İsmâil b. Ayyâş şöyle demiştir: "İnsanları, 140 yılında 'Evzâî bugün ümmetin âlimidir' derken işittim."

Mâlik "Evzâî kendisine uyulan bir imamdır" demiştir.

İbn Mehdî "Evzâî sünnette imamdı" demiştir.

Mizzî de şöyle demiştir: "Zamanında hadiste ve fıkıhta Şam ehlinin imamı idi. Dımeşk'te, el-Ferâdis kapısının dışında, el-Evzâ' mahallesinde ikâmet ederdi. Sonra Beyrut'a gidip oraya yerleşti. Orada vefat edene kadar murâbıt olarak yaşadı."

Hâtercemenin kaynakları: el-Hilye, 8/245; Tehzîbu'l Kemâl, 17/307; es-Siyer, 7/107

* * *

1. AKİDE**SÜNNET'TEN AYRILMAMAK GEREKTİĞİNE DÂİR TAVSİYE VE İMAN İLE İLGİLİ MESELELERDE MÜRCİ'E YE REDDİYE**

Akîdenin Özeti: Bu akîde İmam Evzâî'ye, "Sen hakikaten mümin misin?" diye soran kimse hakkında yöneltilen sorudan (ve onun buna verdiği cevaptan) ibârettir.

Evzâî (*rahimehullah*) o soruya bu risâle ile cevap vermiştir. O, öncelikle sonradan ortaya çıkmış ve gelip geçen imamlardan hiçbirinin hakkında söz söylemediği bu meselelerden sakındırmıştır. Sonra Sünnet üzere sabretmeyi, Selef-i Sâlihîn'in yolundan ayrılmamayı, onlardan sonra gelen bidatçilerin ortaya attıkları yeni şeyler hakkında konuşmamayı tavsiye etmiştir. Sonra amelin imana göre konumunu, amelin imanın rükünlerinden bir rükün olduğunu, Mürcie'nin görüşünün hilâfına bir kulun imanının ancak amel ile sahih olacağını beyân etmiştir. Sonra Mürcie'den sakındırmış, onların iman ile ilgili meselelerdeki sapıklıklarını açıklamıştır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi çeşitli yerlerden çıkardım:

1- El-Âcurrî (*rahimehullah*)'ın "eş-Şerî'a" isimli kitabı. Akîde bu kitabın el yazması nüshasında 1/55/3 kısmında, matbû hâlinde ise ikinci cildin 673. sayfasında 294 numarasıyla bulunmaktadır. Bunu (bu eserdeki akîdeyi) asıl kıldım.

2- İbn Batta (*rahimehullah*)'ın "el-İbânetu'l Kubrâ" isimli kitabının (Benim tahkikimle) 1301 numaralı eseri... O şöyle demiştir: Bize Ebû Bekr Ahmed b. Selmân tahdis etti, dedi ki: Bize Bîşr b. Mûsâ Ebû Âlî el-Esedî tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye b. Amr haber verdi. O Ebû İshâk el-Fezârî'nin şöyle dediğini rivâyet etti: el-Evzâî dedi ki... Sonra rivâyeti zikretmiştir. Bu rivâyeti alırken "el-İbâne" kitabının el yazması nüshasına itimad ettim ve bu rivâyete "b" harfi ile işâret ettim.

3- Ebû Nuaym'in el-Hilye (8/253) isimli kitabı. Ebû Nuaym bu akîdeyi sahih isnâdı ile Bîşr b. Mûsâ el-Esedî tarîki ile tahric etmiştir. Bu rivâyete "h" harfi ile işâret ettim.

4- Lâlekâî'nin "İ'tikâdu Ehli's Sünne" isimli kitabı. Bu akîde, müellifin kitabının başında zikrettiği Sünnet Ehli'nin bir araya getirilmiş akîdelerinin içinde 315. eser olarak bulunmaktadır. Müellif bu akîdeyi isnâdı ile İmam Evzâî (*rahimehullah*)'tan rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Bize el-Hasen b. Osmân haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Hamdân haber verdi, dedi ki: Bize Bîşr b. Mûsâ tahdis etti... Fakat Lâlekâî akîdeyi bütünüyle aktarmamıştır. Ancak "Sünnet üzere sabret" ifâdesinden Fetih Sûresi'ndeki âyete kadar olan kısmı aktarmıştır. Bu rivâyeti alırken Lâlekâî'nin kitabının el yazması nüshasına itimad ettim ve bu rivâyete "k" harfi ile işâret ettim.

Âcurrî (*rahimehullah*) "eş-Şerîa"da şöyle demiştir: Bize İbn Abdulhamid tahdis etti, dedi ki: Bize Zuheyr b. Muhammed tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye b. Amr haber verdi. O Ebû İshâk el-Fezârî'nin şöyle dediğini rivâyet etti: Evzâî [bir kimseye/b] "Sen [gerçekten/h] mümin misin?" diye soran kimse hakkında şöyle demiştir:

1- Hakkında soru sorduğun şey hakkında soru sormak bidattir. Buna şehâdet etmek dinimiz hususunda üzerimize yüklenmemiş olan bir derinleşmedir. Böyle bir şeyi Nebîmiz de meşrû kılmamıştır. [Salâtın en üstünü ve selâmın en temizi O'nun üzerine olsun/h] Bu hususta soru soran kimse bir önderi yoktur. Bunu dile getirmek cedelden ibârettir.¹¹ Bu hususta tartışmak sonradan ortaya çıkan bir şeydir ve [boş bir iştir/h].

2- Yemin olsun ki kendi hakkında [buna/hb] şehâdet etmen öyle olmadığın takdirde sana o hakîkati kazandıracak değildir. (Mümin olmadığın takdirde mümin olduğuna şehâdet etmen sana mümin olma sıfatını

¹¹ Hilye'de "Bunu dile getirmek, içerisinde cedel bulunan söz söylemek gibidir" şeklindedir.

kazandıracak değildir.) Mümin olduğun hâlde kendi hakkında buna şehâdet etmemen de seni imandan çıkaracak değildir.

3- Sana iman hakkında soran kimse aslında senin imanından şüphe etmemektedir. O ancak Allah Teâlâ'dan O'nun bu husustaki ilmini çekip almak ve böylece bu hususta kendi ilminin Allah'ın ilmi ile bir olduğunu söylemek istemektedir.

4- Sen Sünnet üzere sabret. Onların (Sünnet Ehli'nin) durduğu yerde dur. Onların konuştukları konularda konuş.¹² Onların ilgilenmedikleri şeylerle ilgilenme. Senden önceki sâlih kimselerin yoluna uy. Zira onlara yeten sana da yetecektir.

5- Şam ehli önceleri bu bidatten habersizdi. Tâ ki Irak ehlinen bu bidatin içerisine giren bazı kimseler onu [onlara/bh] bulaştırdı. Önceden (Şam ehlinin) fakihleri ve âlimleri onlara karşı [bu bidati/hk] reddetmişler idi. Sonra onlardan bazı tâifelerin kalpleri bunu içti. Dilleri onu tatlı buldu. Başkalarının başına gelen ihtilâf onların da başına geldi. Ben Allah Teâlâ'nın bu bidati ortadan kaldıracığından ve böylece onların dinleri hususunda kardeş olacaklarından ümitsiz değilim.¹³ Kuvvet ancak Allah iledir.

6- Evzâi sonra şöyle dedi: Eğer bu bir hayır olsaydı selefleriniz dururken size has kılınmazdı. Zira nezdinizdeki bir faziletten dolayı onlardan saklanıp size ayrılan hiçbir hayır yoktur.¹⁴ Onlar Nebîmiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbıdır. Allah Teâlâ onları O'nun için seçmiştir. O'nu onların arasında göndermiştir ve onlar ile vassetmiştir.¹⁵

O şöyle buyurmuştur: "Muhammed Allah'ın resûlüdür. O'nun beraberindekiler kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rûkû ve

¹² Hilye'de ve Lâlekâi'de "Onların konuştuklarını konuş" şeklinde gelmiştir.

¹³ Hilye'de şöyle gelmiştir: "Ben Allah'ın bu bid'atin kötülüğünü def edeceğinden, böylece karşılıklı sevginin dinleri hususunda boşluğa ve karşılıklı buğza dönüşmesinden sonra bunun bir cevap olmasından ümitsiz değilim." (Görüldüğü gibi Hilye'deki ifâdeden bir şey anlaşılmamaktadır.) Lâlekâi'de de şöyle gelmiştir: "Böylece aralarındaki sevginin dinleri hususunda ayrılmaya ve karşılıklı buğza dönüşmesinden sonra kardeş olmalarından..."

¹⁴ Hilye'de şöyle gelmiştir: "Onların hakkı olmayıp da sizin hakkınız olan hiçbir hayır yoktur..." İbâne'de de şöyle gelmiştir: "Onlardan saklanıp size ayrılan hiçbir şey yoktur..."

¹⁵ Hilye'de şöyle gelmiştir: "Onları vassettiği şeyler ile vassetmiştir..."

secede hâlinde, Allah'tan lütuf ve rızâ ararlarken görürsün..." (Fetih, 29) Sürenin sonuna kadar (onları vassetmiştir).¹⁶

7- (Mürce) şöyle demektedir: Allah'ın farzları imandan değildir! İman, amel olmadan da talep edilebilir! İnsanlar imanları hususunda birbirlerinden üstün değillerdir! Onların sâlihi de fâciri de iman yönünden eşittir!

8- Hâlbuki hadis Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den bu(nları destekleyecek) şekilde gelmemiştir. Zira bize O'nun şöyle buyurduğu ulaşmıştır: "İman yetmiş küsur -ya da altmış küsur- parçadır. Bunların ilki Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet etmektir. En aşağısı da yoldan rahatsızlık veren şeyi kaldırmaktır. Hayâ da imandan bir şübedir."¹⁷

9- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin" diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı." (Şûrâ, 13) Din tasdiktir. Tasdik de iman ve ameldir. Allah dîni söz ve amel olarak vassetmiş, şöyle buyurmuştur: "Tevbe edip namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse artık onlar sizin din kardeşlerinizdir..." (Tevbe, 11) Burada şirkten tevbe etmek sözdür ve imandandır. Namaz ve zekât da ameldir. (Risâle burada sona erdi.)

Hallâl (rahimehullah) da bu risâleyi "es-Sünne"de (927) muhtasar olarak rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Bize Ebû Bekr el-Mervezî'nin haber verdiğine göre Hârûn b. Hamîd el-Vâsîfi kendilerine Ravh b. Ubâde'nin şöyle dediğini zikretmiştir: Bir adam Evzâî'ye "Sen hakîkten mümin misin?" diye mektup yazdı. Evzâî de ona şunu yazdı:

Yazdığın mektupta "Sen hakîkten mümin misin?" diye sormuşsun. Bu konuda soru sormak bidattir. Bu hususta söz söylemek cedeldir. [Ayrıca] selefimiz bize bunu açıklamamıştır. Dinimizde de bununla yükümlü tutulmadık. "Hakîkten mümin misin?" diye sormuşsun. Yemin ederim ki iman üzere isem benim buna şehâdet etmemem bana bir zarar vermez. Eğer iman üzere değilsem buna şehâdet etmem bana bir fayda sağlamaz. Sünnet'in sana dur dediği yerde dur. Din hususunda derinlere dalmaktan sakın. [Zira derinlere dalmak] ilimde derinleşmek demek değildir. İlimde

¹⁶ Risâle; Âcurri'de, İbn Batta'da ve Lâlekâî'de burada sona ermektedir. Bundan sonraki kısım yalnızca Hilye'de bulunmaktadır.

¹⁷ Ahmed, 9748; Buhârî, 9; Müslim, 35.

derinleşenler ilimlerinin bittiği yerde "Ona iman ettik, hepsi Rabbimizin katındandır" (Âli İmrân, 7) derler. (Evzâî'nin sözleri burada sona erdi.)

Bunu ayrıca İbn Batta (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1222) yine Ebû Bekr el-Mervezi tarikiyle rivâyet etmiştir. İki köşeli parantez arasında bulunanlar onun rivâyetindendir. Bunu ayrıca Ebû Nuaym da "el-Hilye"de (6/143) rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Bize Muhammed b. Ahmed b. Hasen tahdis etti, dedi ki: Bize Bişr b. Mûsâ tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye b. Amr tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû İshâk el-Fezâri tahdis etti, dedi ki:

"Evzâî dedi ki: Sünnet üzere sabret. Onların (selefin) durdukları yerde dur. Onların söylediklerini söyle. Onların ilgilenmediklerinden yüz çevir. Kendinden önceki sâlih kimselerin yoluna uy. Onlara yeten sana da yetecektir. İman ancak söz ile istikamet bulur. Söz de ancak amel ile doğruluk kazanır. İman, söz ve amel ise ancak niyet ve Sünnet'e uygunluk ile doğru olur. Bizden önce gelip geçen selefimiz iman ile ameli birbirinden ayırmazlardı. Amel imandandır. İman da ameldendir. İman, bütün bunları kapsayan bir isimdir. Nitekim dinden olan bu şeyleri iman ismi bir araya getirmektedir. Amel de onu tasdik etmektedir. Kim dili ile iman eder, kalbi ile bilir, ilmi ile de bunu tasdik ederse işte kopması mümkün olmayan sapasağlam kulp budur! Kim de dili ile söyler fakat kalbi ile bilmez ve ilmi ile tasdik etmezse bu ondan kabul edilmez. Âhirette de hüsrâna uğrayanlardan olur."

* * *

2. AKÎDE

SAHÂBE'YE UYMAK (GEREKTİĞİ) VE KADERİN İSBÂTI

Akîdenin Özeti: Bu risâle kader meselelerinde şüpheye düşmüş kimseye verilen bir cevaptan ibârettir. İmam Evzâî (rahimehullah) verdiği cevapta Allah Teâlâ'nın dinin hususunda şüpheye düşmekten ve şaşkınlıktan Allah'a sığınarak başlamıştır. Sonra Sahâbe'nin üzerinde bulunduğu şeye sıkıca yapışma hususunda son derece önemli bir kâideyi zikretmiş, sonra cemaatten ayrılmamayı tavsiye edip cemaate muhâlefet etmekten sakındırmıştır. Dinde sonradan ortaya atılan bidatlara karşı takınılması gereken tavır hususunda sahih menheci beyân etmiştir. Sonra Allah Teâlâ'nın kaderlerine iman meselesini açıklamıştır.

Akîdenin Kaynağı: Bu risâleyi el-İbânetu'l Kubrâ kitabından (benim tahkikimle 1976 numaralı eser) çıkardım. Kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Bu nüshayı Râye (2/254) ve Fârûk (3/221) yayınevlerinin baskılarıyla karşılaştırdım. Bu risâleyi İbn Batta'dan başka rivâyet eden kimse bulamadım.

İbn Batta (*rahimehullah*) el-İbânetu'l Kubrâ'da şöyle demiştir: Bize Ebu'l Kâsım Hafs b. Ömer el-Hâfız tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hâtım Muhammed b. İdrîs er-Râzî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Evzâî, Sâlih b. Bekr'e şöyle yazdı: "Bundan sonra;

1- Mektubun bana ulaştı. İçerisinde kitapların insanlar arasında çoğalmasından, insanların kader hususunda birbirlerinin sözlerini reddetmelerinden, öyle ki kendinizi kader hakkında şüpheyi düşmüş hissetmenizden bahsediyorsun. Benden sana sahip olduğum görüşü yazmamı ve bunu yaparken sözü uzatmamamı istiyorsun.

Dînimiz hususunda şaşkınlığa düşmekten ve hak ile bâtılın bize karışık gelmesinden Allah'a sığınırız.

2- Ben sana tek bir şey tavsiye edeceğim. Bu senden şüpheyi söküp atacak. Ona sımsıkı yapıştığın takdirde inşâallah hidâyet yoluna gireceksin.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının bu meselede ne üzere olduklarına bak. Eğer onlar bu meselede ihtilâf etmişlerse onların görüşlerinden aklına yatanı al. Zira durum böyleyse bu meselede genişlik içerisindedin demektir. Yok, onlar bu meselede bir görüş üzere birleşmişlerse ve onlardan tek bir kişi bile onlardan ayrılmamışsa, bu durumda onlardan ayrılıp nereye gidilecektir? Zira helâk onlara muhâlefet etmektedir. Onlar bir şey üzerinde görüş birliği etmişlerse hidâyetin ondan başkasında olması asla söz konusu olmamıştır. Nitekim Allah (*Azze ve celle*) onların izinden gidenleri övmüş, şöyle buyurmuştur: *"..ve onlara güzellikle uyanlar..."* (Teube, 100)

3- Kader konusunda olsun başka konuda olsun, Kur'ân'ı onların üzerinde oldukları şeyin hilâfına yorumlayan kimselerden uzak dur. Kadercilerin yanlış yolda olduklarını gösteren en büyük delillerden biri de, onların Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından bu tartışmaların yaşandığı zamana yetişmiş ve kendileriyle aynı görüşte olan hiçbir kimseye uymakta olmalarıdır. Onlardan (Sahâbe'den) birçok kimse bu tartışmaların

yaşandığı zamana yetiştirler fakat bu tartışmalardan uzak durdular. Bu meselede söz söylemek dillerine ağır geldi.

Sen de biliyorsun ki onlardan bir topluluk imamlarına isyân etmişlerdir. Eğer hidâyet üzere olsalardı onlara isyân etmezlerdi. Onlardan geriye kalanlar sâhip oldukları görüş hususunda ülfet üzere birleşemediler. Ümmetleri ise birlik oldu. Zira İslâm'da cemaat olmadan velâyet ayrılıktır.

4- Kaderi ikrâr et. Zira Allah (*Azze ve celle*)'nin ilminin önüne hiçbir şey geçemez. Yine sen yapabilirliğin ile onu geçersiz kılamazsın ki ihmal edilesin. İslâm'da hiç kimse hemel¹⁸ görüşünden daha aşırı bir görüşe sapmamıştır. Zira bir mümin Allah'ın kaderinden olan bir şeyi -bu Allah'ın bir hayrı ona yönlendirmesi de olabilir, bir şerri ondan çevirmesi de olabilir- kendisine izâfe etmez. Bu ancak Allah'ın elindedir. Bunu O'ndan başka kimse elinde bulunduramaz.

Allah kimin için bir hayır dilerse onu sevdiği şeye muvaffak kılar ve göğsünü ona açar. Kimin için şer dilerse onu nefsiyle başbaşa bırakır. Onun aleyhine hüccet edinir. Sonra da zulmetmesi söz konusu olmaksızın ona azap eder.

Allah'tan bizi ve sizi her türlü helâktan ve zelleden muhâfaza buyurmasını niyaz ederiz. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun."

---

¹⁸ Hemel: Allah'ın insanları başıboş bıraktığı düşüncesi.

**SÜFYÂN B. SAİD B. MESRÛK ES-SEVRÎ'NİN
(V.161) İTİKÂDİ**

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

- 1- SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ**
- 2- BİDAT VE HEVÂ EHLİNİN GÖRÜŞLERİNDEN
SAKINDIRMA**
- 3- ALLAH TEÂLÂ'NİN KADERLERİNİ İSBÂT**
- 4- İLK HÂLE İTTİBÂ ETMENİN GEREKLİLİĞİ
HAKKINDA BİR RİSÂLE VE DÜNYÂYA DEĞER
VERMEMEYİ TAVSİYE**

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri:

Şu'be, İbn Uyeyne, Ebû Âsım, Yahyâ b. Maîn ve diğerleri "Süfyan es-Sevrî hadiste müminlerin emiridir" demiştir. Bîşr el-Hâfî dedi ki: "Sevrî bizim nezdimizde insanların imamı idi."

Mervezî Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İmam kindir, bilir misin? İmam Süfyan es-Sevrî'dir. Kalbimde kimse onun önüne geçemez."

Ezâî, Süfyan'ı kastederek şöyle demiştir: "Herkesin razı olduğu ve sıhhatine şâhitlik ettiği bir şey kalmadı. Ancak Kûfe'de bulunan tek bir adamdan gelenler hâric..."

Tercemenin Kaynakları: Târîhu Bağdâd, 9/151; Tehzîbu'l Kemâl, 11/154; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 7/229

***

1. AKİDE

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ

Akîdenin Özeti: Bu akîde içerisinde sünnetle ve itikatla ilgili birçok meseleyi barındırmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şuralardan çıkardım:

1- Dokuzuncu yüzyılda okunaklı bir meşrûkî hat ile kaleme alınmış ve iki varaka tekâbül eden el yazması bir nüsha. Varaklardan her birinde on sekiz satır bulunmaktadır. Bu el yazması, Zâhiriyye Kütüphânesi'nin el yazmaları bölümünde 3874 numara ile bulunmaktadır. Bu nüshaya "Likâ-u'l Aşri'l Avâhir" isimli eserin on ikinci cildinden ulaştım. Doktor Velîd b. Muhammed el-Alî bu nüshanın fotoğrafını kitabın başına koymuş. Bu el yazmasından bu kitap sebebiyle haberim oldu. Bu nüshayı asıl kıldım.

2- Lâlekâî (rahimehullah)'ın "İtikâdu Ehli's Sünnê" kitabının el yazması nüshası. Bunda bulunan ziyâdeleri iki köşeli parantezin arasına yerleştirdim.

Hamd yalnız Allah'adır.

Ebû Abdullah Süfyan b. Saîd es-Sevrî'nin İtikâdı

Bize Muhammed b. Abdurrahmân b. el-Abbâs haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Fadl Şuayb b. Muhammed er-Râciyân tahdis etti, dedi ki: Bize Alî b. Harb el-Mûsılî iki yüz elli yedi yılında Samarrâ'da tahdis etti, dedi ki: Şuayb b. Harb'i şöyle derken işittim: Süfyan b. Saîd es-Sevrî'ye dedim ki:

"Bana sünnet hakkında Allah'ın beni kendisiyle faydalandıracağı, Allah Teâlâ'nın huzûrunda durduğumda ve O'nun bana kendisi hakkında sorup ['Bunu nereden aldın?' buyurduğunda 'Ya Rabbi, bu sözü bana Süfyân es-Sevrî söyledi, ondan öğrendim' diyebileceğim, kendisiyle benim kurtulabileceğim ve senin de hesâba çekileceğin bir söz söyle." Bunun üzerine dedi ki:] "Ey Şuayb, bu bir te'kidir ki ne te'kidir! Yaz bakalım:

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1- Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. O'ndan başlamıştır ve yine O'na dönecektir. Kim bundan başkasını söylerse kâfirdir.

2- İman; söz, amel ve niyettir.

3- Artar ve azalır. Taatle artar, masiyetle azalır.

4- Söz ancak amel ile geçerli olur. Söz ve amel ancak niyet ile geçerli olur. Söz, amel ve niyet ancak [Sünnet'e] uygunlukla geçerli olur.

5- Şuayb dedi ki: "Ey Ebû Abdullah, Sünnet'e uygunluk nedir?" dedim. Dedi ki: Şeyhayn'ı yani Ebû Bekir ve Ömer'i öne geçirirsin.

6- Ey Şuayb! Osmân'ı ve Ali'yi onlardan sonrakilerin önüne geçirmediğin sürece yazdıklarım sana fayda vermez.

7- Ey Şuayb b. Harb! Herhangi bir kimsenin cennete ya da cehenneme gideceğine şâhitlik etmeyi terk etmediğin sürece sana yazdıklarım sana fayda vermez. Ancak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in haklarında (cennetlik olduklarına) şâhitlik ettiği on kişi müstesnâ. Bunların tamamı da Kureyş'tendir.

8- Ey Şuayb b. Harb! Mestleri çıkarmadan onların üzerine mesh etmek senin katında ayaklarını yıkamaktan daha iyi olmadıkça sana yazdıklarım, sana fayda vermez.

9- Ey Şuayb b. Harb! Namazda "Bismillâhirrahmânirrahîm"i gizli okumak senin nezdinde onu âşikar okumaktan daha fazîletli olmadıkça sana yazdıklarım, sana fayda vermez.

10- Ey Şuayb b. Harb! Hayriyle ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere iman etmediğin sürece sana yazdıklarım, sana fayda vermez. Her şey Allah katındandır.

11- Ey Şuayb b. Harb! Kaderiyye öyle bir söz söyledi ki onu ne Allah söylemiştir, ne melekler söylemiştir, ne nebîler söylemiştir, ne cennet ehli söylemiştir, ne cehennem ehli söylemiştir ne de kardeşleri İblîs -Allah ona

lanet etsin- söylemiştir. Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Hevâsını ilâh edinen, Allah'ın kendisini bir ilim üzere saptırmış, kulağını ve kalbini mühürlemiş, gözünün önüne bir perde çekmiş olduğu kimseyi gördün mü? Onu Allah'tan başka kim hidâyet edecektir. Hâlâ öğüt almayacak mısınız?" (Câsiye, 23)

"Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz." (İnsân, 30)

Melekler şöyle demişlerdir: "Sen bütün noksan sıfatlardan münezzehsin, Senin bize öğrettiğinin hâricinde bizim bir ilmimiz yoktur. Şüphesiz Sen Alim'sin ve Hakim'sin!" (Bakara, 32)

Mûsâ (aleyhisselam) şöyle demiştir: "Bu ancak Senin imtihanındır. Onunla dilediğini saptırır, dilediğini hidâyet edersin." (A'râf, 155)

Nûh (aleyhisselam) şöyle demiştir: "Ben her ne kadar size nasihatte bulunmak istesem de Allah sizi saptırmak istiyorsa nasihatim size fayda sağlamaz. O sizin rabbinizdir. O'na döndürüleceksiniz." (Hûd, 34)

Şuayb (aleyhisselam) şöyle demiştir: "Rabbimiz Allah dilemedikçe ona (sizin dininize) dönmemiz olacak şey değildir. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır." (A'râf, 89)

Cennet ehli şöyle diyecektir: "Bizi buna hidâyet eden Allah'a hamd olsun. Allah bizi hidâyet etmemiş olsaydı biz kesinlikle hidâyeti bulamazdık." (A'râf, 43) Cehennem ehli de şöyle diyecektir: "Bedbahtlığımıza yenik düştük ve sapık bir topluluk olup çıktık." (Mu'minûn, 106) Kardeşleri İblîs -Allah ona lanet etsin- şöyle demiştir: "Rabbim, beni azdırmana karşılık..." (Hicr, 39)

12- Ey Şuayb! İyi olsun günahkâr olsun her imamın arkasında namazı câiz görmediğin sürece sana yazdıklarım, sana fayda vermez.

13- Cihâd kıyâmet gününe dek [geçerli]dir.

14- Zulmetse de âdil davransa da sultanın sancağı altında sabretmek gerekir.

15- Şuayb dedi ki: Süfyân'a "Bütün namazlar (bidatçi ya da kâfir imamın arkasında kılınır) mı?" diye sordum. Dedi ki: Hayır sadece Cuma ve bayram namazlarını yetiştğin kimsenin arkasında kıl. Kime yetişmişsen onun arkasında kıl. (Sonra iâde et.) Bunların dışında ise yalnızca güvenip sünnet ve cemaat ehlinen olduğunu bildiğin kimsenin arkasında namaz kılmak hususunda muhayyersin. Ey Şuayb b. Harb! Allah'ın huzûrunda durduğun zaman, O sana bu sözlerden sorunca "[Rabbim,] bu sözleri bana Süfyân [b. Said] es-Sevrî söyledi" de, sonra Rabbimle aramdan çekil. Bize Allah yeter, O ne güzel vekildir.

2. AKİDE

BİDAT VE HEVÂ EHLİNİN GÖRÜŞLERİNDEN SAKINDIRMA

Akidenin Özeti: Bu akide İmâm Süfyân es-Sevrî (*rahimehullah*)'ın; Mür- cie, Mu'tezile, Râfıza ve Mansûriyye gibi birçok fırkayla beraber Şîa gibi sonradan ortaya çıkmış fırkalardan ve sapıtırıcı görüşlerden sakındırma- sından ibârettir. O (*rahimehullah*) görüşlerinin farklılığına rağmen bu fırkaları birleştiren şeyin bu ümmete karşı kılıç çekmeyi câiz görmeleri olduğundan söz etmiştir. Sonra risâleyi Ehli Sünnet ve'l Cemaat itikâdını özetleyerek, Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın kendisiyle bidat ve hevâ ehlinde ayırt edil- dikleri itikadı açıklayarak sonlandırmıştır.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi, Âcurrî (*rahimehullah*) "eş-Şerîa" isimli kitabında zikretmiştir. Bu akideyi çıkarırken onun "eş-Şerîa" isimli kitabı- nın el yazması nüshasına itimad ettim. Daha önce bu nüsha hakkında bilgi verilmişti. Ayrıca bu nüshayı Vatan Yayınevi'nin 1418 yılında neşrettiği baskısıyla karşılaştırdım. Akide bu baskıda 2062 numara ile 5. cildin 2551. ve 2553. sayfaları arasında bulunmaktadır.

Âcurrî (*rahimehullah*) "eş-Şerîa"da şöyle demiştir: Bize Ebû Abdullah Muhammed b. Mahled el-Attâr tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Mûsâ Hârûn b. Mes'ûd ed-Dehhân tahdis etti, dedi ki: Bize Abdussamed b. Hassân tah- dis etti, dedi ki: Süfyân es-Sevrî dedi ki: "Şu sapıtırıcı görüşlerden sakının." Kendisine "Allah sana rahmet etsin, söylediğini bize açıkla" denilince Süf- yân şöyle cevap verdi:

1- Mürchie'ye gelince onlar şöyle derler: "İman amel olmaksızın söz- dür. Kim 'Eşhedu ellâ ilâhe illallâh ve enne Muhammeden abduhû ve rasû- luh' derse şu kadar şu kadar mümini öldürse, cenâbetten gusletmeyi terk etse ve namazı bıraksa bile imanı kâmil bir mümindir. Onun imanı Cibrîl'in ve meleklerin imanı gibidir." Yine bunlar kible ehline karşı kılıç çekmeyi câiz görürler.

2- Şîa'ya gelince onlar birçok sınıftan oluşmaktadır. Onlardan bir sınıf Mansûriyye'dir. "Kim kible ehlinde kırk kişi öldürürse cennete girer" derler. Bir sınıf Hannâkûn'dur. İnsanları boğarlar ve mallarını helal sayar- lar. Bir sınıf Harîtiyye'dir. "Cibrîl risâleti getirirken yanıldı" derler. En iyileri Zeydiyye'dir. Onlar da Osman'dan, Talha'dan, Zubeyr'den ve mü- minlerin annesi Âişe'den teberrî ederler. Ehli Beyt'ten isyan eden kimsenin

beraberinde, o gâlip gelene ya da yenilene kadar savaşmak gerektiği görüşüne şahiptirler. Şia'nın bir sınıfı da Râfıza'dır. Onlar Sahâbe'nin tamamından teberri ederler ve dört kişi dışında insanların hepsini tekfir ederler: Ali, Ammâr, el-Mikdâd ve Selmân.

3- Mu'tezile'ye gelince onlar kabir azâbını, Havz'ı ve şefaati inkâr ederler. Kible ehlinen kendi görüşleri üzere olmayan birinin arkasında namaz kılmayı câiz görmezler.

4- Bidat ehlini bırak çünkü onlar kible ehline karşı kılıç çekmeyi câiz görürler.

5- Ehli Sünnet ise kimseye karşı kılıç çekmeyi câiz görmez.

6- Onlar namazın ve cihâdın imamlarla birlikte tam olarak yerine getirilebileceği görüşündedirler.

7- Kimseyi günahından dolayı tekfir edip şirk üzere olduğunu söylemezler.

8- Kendilerini temize çıkarmaktan çekinerek "İman söz ve ameldir" derler. İmansız amel, amelsiz iman olmaz.

Süfyân dedi ki: Sana "Bunlar hususunda imamın kimdir?" diye sorarlarsa "Süfyân es-Sevri'dir" de!

* * *

3. AKİDE

ALLAH TEÂLÂ'NIN KADERLERİNİ İSBÂT

Akidenin Özeti: Bu akide Ebû Dâvûd ed-Dili'nin, Allah Teâlâ'nın kulları üzerine yazdığı kaderlerin, O'nun hayrı ve şerri takdir ettiğinin, yine O'nun yazdığı ve takdir ettiği hayırlarda ve şerlerde kullarına zulmetmediğinin isbâtı hakkında Süfyân es-Sevri'ye gönderdiği bir mektuptan ibârettir.

Akidenin Kaynağı: Bu akideyi İbn Batta (*rahimehullah*)'ın "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabından çıkardım. Bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Ondan başka bu akideyi tahrîc edene de vâkıf olamadım. İbn Batta (*rahimehullah*) "el-İbânetu'l Kubrâ"da şöyle demiştir:

Bana Ebû Bekr Muhammed b. Eyyûb b. el-Muâfâ el-Bezzâz tahdis etti, dedi ki: Bana Ebu'l Hasen es-Sûfi tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hasen b.

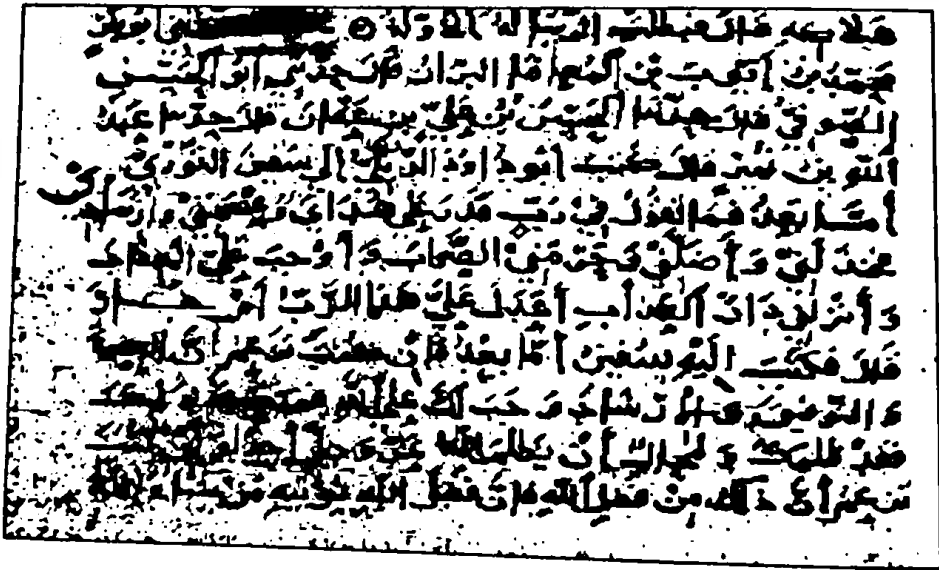
Ali b. Affân tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Numeyr tahdis etti, dedi ki: Ebû Dâvûd ed-Dili Süfyan es-Sevrî'ye şunu yazdı:

"Bundan sonra; Benim hakkımda hidâyetimi, (günahlardan ve şirkten) korunacağımı ve rüşdümü takdir eden, sonra beni yardımsız bırakan, saptıran, doğrudan mahrum bırakan, sonra da beni cezalandırıp azap yurduna yerleştiren bir Rab hakkında ne diyorsun? Bu Rab bana âdil mi davranmıştır yoksa haksızlık mı etmiştir?"

Bunun üzerine Süfyan ona şunu yazdı:

"Bundan sonra; Eğer Allah'ın seni (günahlardan ve şirkten) korumasının, muvaffak kılmasının ve doğruya iletmesinin, senin O'nun üzerindeki hakkın olduğunu fakat O'nun bunu senden esirgediğini söyleyebiliyorsan, evet, sana zulmetmiştir (!) Allah (*Azze ve celle*)'nin birine zulmetmesi imkânsızdır. Eğer bunların Allah'ın fazlından olduğunu söylüyorsan Allah fazlını dilediğine verir. Allah Semî'dir (İşiten'dir), Alîm'dir (Bilen'dir)."

***

4.AKİDE

İLK HÂLE İTTİBÂ ETMENİN GEREKLİLİĞİ HAKKINDA BİR RİSÂLE VE DÜNYÂYA DEĞER VERMEMEYİ TAVSİYE

Akidenin Özeti: Bu risâle asıl itibariyle Süfyân es-Sevrî (*rahimehullah*)'ın âbid ve zâhid Abbâd b. Abbâd (*rahimehullah*)'a, onun kendisinden içerisinde bulunduğu zamanda arkadaşlık etmesi gereken kişilerin hasletlerini yazmasını istemesi üzerine gönderdiği bir cevaptır.

Süfyân (*rahimehullah*) bu talep üzerine ona, içerisinde zamanının insanların vafsettiği ve onlardan sakındırdığı, ümmetin selefının üzerinde bulunduğu ilk hâle yapışmayı, dünyâya değer vermemeyi, onu küçük görmeyi, dünya ehlinin arasına fazla karışmamayı, uzlete mülâzemet etmeyi, gizlenmeyi, yöneticilerin yanına girip çıkmaktan sakınmayı tavsiye ettiği, şeytanın bu konuda ne kadar kârinin aklını karıştırdığını ve içerisinde vâkıf olacağın diğer hususları zikrettiği bu faydalı ve akıcı tavsiyeyi yazmıştır.

Risâlenin Kaynağı: Bu tavsiyeyi İbn Ebî Hâtim (*rahimehullah*)'ın "el-Cerh ve't Ta'dîl" kitabından (1/87) çıkardım. İbn Ebî Hâtim (*rahimehullah*) "el-Cerh ve't Ta'dîl"de şöyle demiştir:

Süfyân es-Sevrî'nin Abbâd b. Abbâd'a Gönderdiği Risâlesi

Bize İsmâil b. İsrâîl es-Sellâl tahdis etti, dedi ki: Bize el-Firyâbî tahdis etti, dedi ki: Süfyân b. Saîd, Abbâd b. Abbâd'a mektup yazıp şöyle dedi: Süfyân b. Saîd'den Abbâd b. Abbâd'a... Selâm üzerine olsun. Ben sana karşı kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamd ediyorum. Bundan sonra;

1- Ben sana Allah'tan korkmayı tavsiye ediyorum. Eğer sen Allah'tan korkarsan O seni insanlardan müstağnî kılar. Eğer insanlardan çekinirsen onlar Allah'a karşı sana bir fayda sağlayamazlar.

2- Sana içerisinde zamanındaki insanlara kendileriyle muamele edeceğin hasletleri zikredeceğim bir mektup yazmamı istedin. Onların senin üzerindeki haklarını teslim edersin. Kendi hakkını da Allah'tan istersin. Sen büyük bir mesele hakkında sordun. Bir mesele ki bugün onunla ilgilenenler ve onun gereğini yerine getirenler çok azdır. Hatta ben bunları yapan kimseyi bilmiyorum. Bu nasıl olabilir? Şu zaman hak ve bâtil birbirine karışacak derecede bulanıklaştı. Bu zamanın şerrinden ancak boğulmakta

olan kimsenin duâ ettiği gibi duâ eden kimse kurtulabilir. Sen böyle birini biliyor musun?

3- Denirdi ki: "İnsanlar üzerine hikmet sahibi kimsenin mutlu olmayacağı bir zaman gelmesi yakındır."

4- Şu hâlde sen Allah'tan kork. Uzletten ayrılma. Kendinle uğraş. Allah'ın kitabıyla dost ol. Yöneticilerden sakın. Fakirlerle ve miskinlerle ilgilen, onlara yakın ol. Yumuşak sözle bir hayrı emredebilersen; bu senden kabul edilirse Allah'a hamd edersin, reddedilirse nefsine yönelirsin. Zira nefsinde senin için yeterli meşguliyet vardır.

5- İnsanlar nezdinde saygın bir konumda olmaktan ve bunu arzulamaktan sakın. Zira bu hususta zâhid olmak dünyâ hususunda zâhid olmaktan daha zordur.

6- Bana ulaştığına göre Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı böylesi bir zamana erişmekten Allah'a sığınmışlar. Şüphesiz onlarda bizde olmayan ilim vardı. Şu hâlde ilmimiz, basîretimiz, sabrımız ve hayırlı işlerde bize destek olacak yardımcıları bu kadar azken, zaman bu kadar bulanıkken ve insanlar bu kadar bozulmuşken bu zamana erişen bizlerin hâli nice olur?

7- İlk hâlde sımsıkı yapış, gizlen. Çünkü zaman gizlenme zamanıdır. Uzlete çekil ve insanların arasına fazla karışma. Zira Ömer b. el-Hattâb (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: "Açgözlülüğten sakının. Çünkü açgözlülük fakirliktir. Ümit bağlamamak zenginliktir. Uzlette insanların arasına karışmış kötü kimselerden rahat edilir." Nitekim Saîd b. el-Müseyyeb de "Uzlet ibâdettir" derdi.

8- İnsanlar birbirleriyle karşılaştıkları zaman birbirlerinden yararlanırlar. Fakat bugün böyle bir şey söz konusu değildir. Bize göre kurtuluş insanları terk etmektedir.

9- Yöneticilerden sakın. Onlara yaklaşma. Herhangi bir konuda onlar ile birlikte olma.

10- Sakın sana "Şefaâtçi ol da mazluma yapılacak zulme engel ol" denildiği zaman kandırılma! Zira bu İblîs'in bir hilesidir. Bunu fâcir kârimler/âlimler merdiven edinmişlerdir.

11- Denirdi ki: "Câhil âbidin ve fâcir âlimin fitnesinden sakının! Zira fitneye düşen herkesin fitnesi bu ikisinin fitnesidir."

12- Sana bir şey sorulmadıkça ve senden fetvâ istenmedikçe bunu ganîmet bil ve onlarla yarışma. Sözüyle amel edilmesini, sözünün yayılmasını ve söylediklerinin dinlenmesini isteyen kimselerden olmaktan sakın!

13- Riyâset sevgisinden de sakın. Zira insanlardan öyleleri vardır ki riyâseti altından ve gümüştten daha çok severler. Bu ancak uzman âlimlerden basîret ehli kimselerin farkına varabileceği gizli bir husustur.

14- Riyâdan da sakın. Zira riyâ karıncanın yürüyüşünden daha gizlidir.

15- Huzeyfe şöyle demiştir: "İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki kişiye hayır ve şer arz edilecek fakat o hangisini tercih edeceğini bilemeyecek."

16- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu zikredilmiştir: "Bu ümmet; kârîleri yöneticilerine meyletmedikçe, iyileri kötülerine iyilik etmedikçe ve sâlihleri fâcirlerini tazim etmedikçe Allah'ın eli, örtüsü, yakınlığı ve rahmeti altında kalmaya devam edecektir. Bunları yaptıkları zaman Allah bunları onların üzerinden kaldırır. Kalplerine fakirlik atar. Üzerlerine fakirlik indirir. Onlara zorbalarını musallat eder de onlara en kötü azâbı revâ görürler."

Yine O şöyle buyurmuştur: "Bu gerçekleştiği zaman, ne zaman onların başına kendisinden dolayı feryat ettikleri bir musîbet gelse, mutlaka Allah onun arkasından onlara onu unutturacak başka bir musîbet daha gönderir."¹⁹

17- Ölüm hiç aklından çıkmasın. Emellerini azalt. Ölümü çokça hatırla. Zira ölümü çokça hatırladığın zaman dünyân sana değersiz gelir.

18- Ömer (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Ölümü çokça hatırlayın. Zira onu bollukta hatırlarsanız çoğu azaltır, darlıkta hatırlarsanız azı çoğaltır. Bilin ki kişinin ölümü arzulayacağı zaman gelmiştir. Allah bizi ve seni her türlü helâktan korusun. Bizi ve seni taat yoluna koysun."

¹⁹ İbnu'l Mubârek "ez-Zuhd'de (821) Hasen'den mürsel olarak rivâyet etmiştir. İsnâdı zâyıftır.

ABDULAZİZ B. ABDULLAH B. EBÎ SELEME İBNU'L
MÂCİŞÛN'UN (V. 164) İTİKÂDİ

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

ALLAH TEÂLÂ'NIN SIFATLARINA DÂİR İKİ
RİSÂLE

KADERİN İSBÂTINA DÂİR İKİ RİSÂLE
CEDELDEN SAKINDIRMA HUSUSUNDA İKİ
RİSÂLE

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Hâtim ve Nesâî onun hakkında "sika" demişlerdir.

İbn Vehb şöyle demiştir: "148 yılında haccettim. Biri 'İnsanlara Mâlik'ten ve Abdulaziz b. Ebî Seleme'den başkası fetva veremez!' diye bağıırıyordu."

Ali b. el-Huseyn b. Hibbân şöyle demiştir: "Babamın kitabında kendi el yazısıyla şunun yazdığını gördüm: İbn Maîn'e 'Abdulaziz el-Mâcişûn, Leys ve İbrâhîm b. Sa'd gibi midir?' diye soruldu. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'Hayır, onların aşağısındadır. Önceleri kader hakkında konuşan ve kelâmıla uğraşan bir kimseydi. Sonra bunları terk edip sünnete yöneldi. Hadis onun işi değildi. Bağdat'a geldiği zaman ondan hadis yazdılar. Bundan sonra "Bağdat ehli beni muhaddis yaptı çıktı!" der oldu. Sadûk ve sika idi."

İbn Teymiyye "el-Fetva'l Hameviyye"de (s. 310) şöyle demiştir:

"Abdulaziz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn ki Medîne'nin üç imamından biridir. Medîne'nin üç imamı Mâlik b. Enes, İbnu'l Mâcişûn ve İbn Ebî Zî'b'dir."

Zehebî de şöyle demiştir: "Büyük imam ve müftî... Hadisi çok değildi fakat fâkih idi, fasîh idi, değeri büyüktü."

Tercemenin Kaynakları:

Tehzîbu'l Kemâl, 18/152; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 7/309

***

1. RİSÂLE

Sıfatların İsbâtı ve Cehmiyye'ye Reddiye

Akîdenin Özeti: Bu akîde, İbnu'l Mâcişûn (rahimehullah)'a Allah Teâlâ'nın Cehmiyye'nin inkâr ettiği sıfatları hakkında sorulan bir soruya verilen cevabı içermektedir. İbnu'l Mâcişûn bu soruya verdiği cevapta Rab (Azze ve celle)'nin Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olan sıfatlarını isbât etmiş, hakkında nas bulunmayan sıfatları isbât etme yükünün altına girmekten sakındırmış, akılların Allah Teâlâ'nın künhünü bilmeyi kaldıramayacağını vurgulamış, din hususunda hatadan korunmanın ancak şeriatın dur dediği yerde durmakla mümkün olacağını beyân etmiş, hakkında nassın vârid olmadığı ve selefın konuşmadığı konularda konuşmamayı tavsiye etmiştir.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi kendi tahkikimle basılan "el-İbânetu'l Kubrâ"dan (2622) çıkardım. Sonra onu İbn Teymiyye'nin "el-Fetva'l Hameviyye"de yaptığı nakille karşılaştırdım. İbn Teymiyye orada akidenin tamamını aktarmıştır. O, 310. sayfada şöyle demiştir: "Esrâm es-Sünne'de, Abdullah b. Batta el-İbâne'de, yine Ebû Amr et-Talemenki ve başkaları sahîh bir isnad ile Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn'dan -ki o Medîne'nin üç imamından biridir; Medîne'nin üç imamı Mâlik b. Enes, İbnu'l Mâcişûn ve İbn Ebî Zî'b'dir- kendisine Cehmiyye'nin inkâr ettikleri hakkında sorulması üzerine şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir."

Akidenin sonunda da şöyle demiştir: "Bunların hepsi İmam İbnu'l Mâcişûn'un sözüdür. Bunların üzerinde düşün. Bir bak, diğer imamlara uyarak nasıl sıfatları isbât ediyor ve nasıl bu sıfatların keyfiyetinin bilinmeyeceğini söylüyor! Nasıl sıfatların isbât edildiği takdirde -tıpkı Cehmiyye'nin 'O zaman O'nun ya cisim ya da araz olması gerekir, bu durumda da sonradan meydana gelmiş olması gerekir' dediği gibi- şöyle şöyle olması gerekeceğini söyleyerek sıfatları nefyedenleri reddediyor!"

İbâne'de bulunan akideyi asıl kıldım. Hameviyye'deki ziyâdeleri de iki köşeli parantez arasına yerleştirdim. Şunu da ifâde etmeliyim ki bazı yerlerde daha doğru olduğunu ve metnin manasını daha anlaşılır kılacağını düşündüğüm şekilleri yazdım. Kitaptaki hâşiyeleri çoğaltmamak adına buna hâşiyelerde işâret etmedim. İbn Batta, el-İbânetu'l Kubrâ'da "Cehmiyye'ye Reddiyenin Devâmı" kısmında şöyle demiştir:

Abdulazîz b. Abdullah el-Mâcişûn'un Rü'yet Risâlesi

Bize Ebu'l Fadl Ca'fer b. Muhammed el-Kâfilâi tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk es-Sâgânî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn (kendisine Cehmiyye'nin inkâr ettikleri hakkında sormam üzerine) haber verdi ve bana şunu yazdırdı:

"Bundan sonra; Cehmiyye'nin ve onlara muvâfakat edenlerin Azîm olan Rabb'in sıfatları hakkında peşine düştükleri hususlarla ilgili bana sorduğün soruyu anladım. O Rab ki azâmeti nitelenemez ve ölçülemez. Diller O'nun sıfatlarını tefsîr etmekten âciz kalır. Akıllar O'nun kadrini bilmek uğrunda yorgun düşer. O'nun azameti akıllara sığmaz. Akıllar yapacak bir şey bulamaz, yorgun ve bitkin olarak geri döner. Biz ancak O'nun bir takdir

ile yarattıklarına bakmakla ve onlar üzerinde tefekkür etmekle emrolunduk. "Nasıl?" diye ancak önceden olmayıp da sonradan var olan kimse olmayan Zât'a gelince O'nun nasıl olduğunu ancak kendisi bilir. Ezelde yok olmayan²⁰, eskimeyecek ve ölmeyecek bir Zât'ın kadri nasıl kavranabilir? O'nun sıfatlarından herhangi birinin nasıl bir kimsenin bilebileceği ya da kadrini²¹ sınırlandırabileceği bir haddi ve nihâyeti olabilir? O'nun elvarlık olmamasına rağmen, O'dan daha açık bir şey olmamasına rağmen nasıl böyle bir şey olabilir?

2- Akılların O'nun sıfatlarının hakikatini kavramaktan âciz olduğunun delili, akılların O'nun mahlûkâtının en küçüğünün bir sıfatının hakikatini bile kavramaktan âciz olmasıdır. Bir varlık ki küçüklüğünden dolayı onu neredeyse göremezsin. Bir görünür bir kaybolur. Kendilerinden yaradım alarak dönüp dolaştığı gözü ve kulağı görülmez. Akıyla öyle oyunlar yapar ki bunlar meydandaki gözünden ve kulağından daha karışık ve daha muammadır. Yaratıcıların en güzeli ve onların yaratıcısı olan, efendilerin efendisi ve rabbi olan Allah'ın şanı ne yücedir!

"O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)

3- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- Rabb'in kendi nefsi hakkında bize bildirmediği bir sıfatı bilmek gibi bir yükümlülüğün yoktur. Çünkü O'nun sana bildirdiği sıfatlarının kadrini bilmekten âcizsin. Sana bildirdiği şeylerin bile kadrini bilemediğine göre seni bildirmediklerini bilmekle yükümlü tutmamıştır. Bunları bildiğin takdirde O'na daha fazla taatte bulunmaya ya da O'na karşı masiyet işlemekten daha çok sakınmaya²³ delil mi bulmuş olacaksın?

4- Derinlere dalarak ve yük altına girerek Rabb'in kendi nefsi hakkında bildirdiklerini inkâr eden kimseye gelince, şeytanlar yeryüzünde onu

²⁰ İbâne'de 'başlangıcı olmayan' diye geçmektedir.

²¹ Hameviyye'de "kudretini" diye geçmektedir.

²² "Çünkü O'nun celâli kesin bir şekilde kendisinin Hakk-ı Mübin olduğuna delâlet etmektedir" cümlesi Hameviyye'de yoktur. İbâne'de şöyle geçmektedir: "Birinin kadrini sınırlandırabileceği bir haddi nihâyeti olabilir. Çünkü O'nun celâli kesin bir şekilde" Yukarıda yazdığım Hameviyye'dendir.

²³ İbâne'de "uzaklaşmaya" diye geçmektedir. Yazdığım ise Hameviyye'dendir.

şaşkın bir hâlde ayartmıştır. Bunun sonucunda onlardan biri kendi iddiasını Rabb'in bildirdiğini ve kendi nefsinden haber verdiğini inkâra delil getirmiş "Eğer O'nun şu sıfatı olursa mutlaka şu ve şu sıfatlarının da olması gerekir" demiştir. Böylece gizli olanla uğraşıp Rabb'in kendi hakkında haber verdiklerini inkâr edip, haber vermediklerinin peşine düşerek apaçık olanı görememiştir. Şeytan ona yazdırmaya devam etmiş, sonunda o Allah Teâlâ'nın şu buyruğunu inkâr etmiştir:

"Bazı yüzler o gün parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâmet, 22-23)

Evet, bu kimse "Kıyâmet günü hiç kimse O'nu göremez!" demiştir. Böylelikle bu kimseler Allah'ın kıyâmet günü dostlarına vereceği en büyük ikrâmı; sıdk mâkâmında, iktidar sâhibi bir hükümdârın katında O'nun yüzüne bakılacağını ve O'nun yüzüyle yüzlerin parlayacağını inkâr etmişlerdir. Oysa O onların bir daha ölmelerini ve kendisine bakmalarını takdir buyurmuştur.²⁴ Bu görüşte olan kimse başka çâresi olmadığı için (rüyeti inkâr etmiş ve) helâk olmuştur. Allah bekâya hükmedip ölümü ve yokluğu yok ettiği zaman dostlarına kendisine bakma ve kendisiyle karşılaşma ikrâmında bulunacaktır.

Göklerin ve yerin Rabb'ine yemin olsun ki Allah kıyâmet günü ihlas ehlini rü'yetiyle mükâfatlandıracaktır. Mücrimlerden ayrı olarak onların yüzleri bununla parılayacaktır. Bununla hüccetleri inkârcılara gâlip gelecektir. [İnkârcılar ve taraftarları o gün Rablerinden perdelenmiş olacaklardır. O'nun görülemeyeceğini iddia ettikleri gibi O'nu göremeyeceklerdir. Ayrıca Allah onlarla konuşmayacaktır.]²⁵ Onlara bakmayacaktır. Onlar için can yakıcı bir azap vardır.

Bu sözü savunan kimse Allah Teâlâ'nın "*Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeneceklerdir*" (*Mutaffîfîn*, 15) buyruğundan nasıl ibret almamıştır? Bu kimse Allah'ın onları fâsık kimsenin kendisinin ve O'nun dostlarının kendisi hususunda eşit olduğunu zannettiği bir şeyle rahmetinden uzaklaştıracığını ve azaplandıracağını mı zannetmektedir? Bu kimse O'nun kıyâmet günü görüleceğini ancak sapık ve saptırıcı hüccetini ayakta tutmak adına inkâr etmiştir. Çünkü o, O'nun kıyâmet günü onlara tecellî ettiği

²⁴ İbâne'de "Kendisine bakarak yüzlerinin parıldamasını takdir buyurmuştur" şeklindedir.

²⁵ Mathû' nüshadan.

zaman daha önce (müminlerin) iman ettikleri, kendisinin ise inkâr ettiği [şeyi göreceğini] anlamıştır.

5- Müslümanlar Allah (*Azze ve celle*)'nin "Bazı yüzler o gün parıl parıldır, Rablerine bakarlar" buyruğunu indirmeden önce "Ey Allah'ın Resûlü, Rab-bimizi görecek miyiz?" diye sormuşlardır. Bunun üzerine Rasulullah "Berisinde bir bulut olmadığı zaman güneşi görmek için birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" diye sormuş, onlar "Hayır!" diye cevap vermişlerdir. Sonra "Dolunay gecesinde berisinde bir bulut bulunmadığı zaman ayı görmek için birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" diye sormuş, onlar yine "Hayır!" diye cevap vermişlerdir. Bunun üzerine "İşte siz o gün Rabbinizi bu şekilde göreceksiniz" buyurmuştur.²⁶

6- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Cehennem dolmaz tâ ki Rahmân ayağını ona koyar. Bunun üzerine cehennem 'Yeter, yeter!' der ve bir kısmı diğerinin içine büzülür."²⁷

7- Yine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Sâbit b. Kays'a "Allah dün gece misâfirlerine yaptığına güldü" buyurmuştur.²⁸

8- Yine bize ulaşanlar arasında O "Şüphesiz Allah darda kalışınıza, ümit kesişinize ve size icâbet edişinin süratine güler" buyurmuştur. Bunun üzerine Araplar'dan bir adam "Rabbimiz güler mi?" diye sormuştur. Rasulullah "Evet!" buyurunca da "Gülen bir Rab'den gelecek hayırdan yoksun olmayız" demiştir.²⁹ Bunlara benzeyen saymakla bitiremeyeceğimiz birçok hadis vardır.

9- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "O Semî'dir (İşiten'dir), Basîr'dir (Gören'dir)." (Şûrâ, 11)

[Yine şöyle buyurmuştur:] "Rabbinin hükmüne sabret! Zira sen gözlerimizin önündesin." (Tûr, 48)

"Gözümün önünde yetiştirilesin diye..." (Tâhâ, 39)

"Seni, iki elimle yarattığıma secde etmekten ne alıkoydu?" (Sâd, 75)

²⁶ Buhâri, 806; Müslim, 182.

²⁷ Hameviyye'de "Tâ ki Cebbâr ayağını koyar" diye geçmektedir.

²⁸ Buhâri, 8484; Müslim, 7279.

²⁹ Ahmed, 16187; İbn Mâce, 181

*"Onlar Allah'ı hakkıyla takdir edemediler. Yeryüzü kuyâmet günü бүтү-
нүңле O'nun arucundadır. Gökler sağ elinde дүрүлмүштүр. O onların ortak
кошукlarından мүнөзгөдүр, үчөдүр."* (Zümer, 67)

Vallahi Allah'ın kendisi hakkında haber verdiklerinin ve kudretinin kuşattıklarının büyüklüğüne ancak bunların, onların nezdinde bulunan benzerlerinin küçüklüğü delâlet etmektedir. Bu, Allah'ın onların içlerine attığı ve onları kalplerinin kendisini bildikleri hâl üzere yarattığı bir şeydir.

10- Allah kendisini nasıl vasfetmişse, nebisinin diliyle hangi isimleri ni bildirmişse; biz O'nu kendisini isimlendirdiği isimlerle isimlendiririz. Bunların haricinde O'na şu veya bu sıfatı verme yükümlülüğünün altına girmeyiz. O'nun bildirdiklerini inkâr etmeyiz. O'nun bildirmediklerini bilme yükümlülüğünün altına girmeyiz.

11- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- din hususunda hatalardan korunmak, [din hususunda] sana dur denilen yerde durmanla ve senin için çizilen sınırı geçmemenle mümkündür. Zira iyiyi iyi bilmek, kötüyü de tanımamak dinin kemâlindendir. Binâenaleyh neyin hakkında geniş bilgi verilmişse, kalpler ne hususta mutmain ise, neyin aslı Kitap ve Sünnet'te zikredilmiş ise, ümmet neyin ilmini miras olarak aktarmış ise; onu dile getirmekten boş yere³⁰ korkma! Rabbinin kendi hakkında bildirdiği sıfatları söyle. O'nun sana bildirdiği sıfatların kadrini ölçme yükümlülüğünün altına girme. Nefsin neyi kötü görüyorsa, neyin Rabbinin kitabında ve Nebinden gelen hadislerde Rabbinin sıfatları arasında zikredilmediğini görüyorsan; aklınla onu bilme yükümlülüğünün altına girme. Dilinle onu söyleme. Rab nasıl onu kendisi hakkında söylememişse sen de onun hakkında ağzını açma. Zira O'nun kendisi hakkında söylemediği şeyleri bilmeye çalışman kendisi hakkında haber verdiği sıfatları inkâr etmen gibidir. Dolayısıyla inkârcıların O'nun kendisi hakkında bildirdiği sıfatları reddetmelerini büyük gördüğün gibi O'nu, O'nun kendisi hakkında bildirmediği sıfatlarla vasıflandıranların tekellüfünü de büyük gör! Vallahi marufu bilen ve marufun marifetleri sebebiyle bilindiği, münkeri inkâr eden ve münkerin inkârları sebebiyle inkâr edildiği müslümanlar ne izzetli idiler! Allah'ın kitabında kendisini vasıflandırdığı şeyleri ve O'nun nebisinden kendilerine ulaşan benzerlerini işitiyorlardı. Hiçbir müslümanın kalbi bunların Rab hakkında zikredilmesinden dolayı hastalığa yakalanmamıştı. Hiçbir mümin

³⁰ Hameviyye'de "Ayıplanma endişesiyle" diye geçmektedir.

Rabb'in sıfatlarının kadrini ölçme yükümlülüğünün altına girmemiş, Rabb'i bunlardan başkasıyla isimlendirmemişti.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından Rabb'in sıfatları adına bir şey zikredildi mi, o Rab Teâlâ'nın kendisi hakkında haber verdiği sıfatlar ve isimler menzilesindedir. (Bunun sebebini yukarıda zikretmiştik. Allah'ın sıfatlarından zikrettiklerimizi inkâr eden kimse gibi...)» İlimde derinleşmiş kimseler: ilimlerinin bittiği yerde duranlar, Rablerini O'nun kendisini vasfettiği şekilde vasfedenler, O'nun zikretmediği şeyleri terk edenler, sıfatı olarak zikrettiği bir şeyi inkâr etmeyenler ve derinlere dalarak O'nu kendisi hakkında zikretmediği sıfatlarla vasıflandırma yükümlülüğünün altına girmeyenlerdir. Zira hak, O'nun terk ettiğini terk etmek, isim olarak zikrettiğini zikretmektir. "Kim müminlerin yolundan başkasına uyarırsa onu girdiği yolla başbaşa bırakırız ve cehenneme sokarız. Orası varılacak ne kötü yerdir! (Nisâ, 115) Allah bize ve size hikmet bahşetsin. Bizi sâlihler arasına katsın.

***

2. RİSÂLE

Allah Teâlâ'nın Azâmeti ve Sıfatlarının İsbâtı

Akîdenin Özeti: Bu risâle Allah Teâlâ'nın sıfatlarının isbâtını, O'nun azametinin, kudretinin ve her şeyin önüne geçmiş ilminin beyânını içermektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi Ebu's Şeyh el-İsbehânî (rahimehullah)'ın "el-Azame" isimli kitabından çıkardım. Akîde, Âsime Yayınları'nın baskısında 1. cildin 388. sayfasında yer almaktadır. Müellif bu akîdeyi İbnu'l Mâcişûn'dan sahih bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Bu akîdeyi ondan başka tahric edene de vâkıf olamadım. Ebu's Şeyh el-İsbehânî (rahimehullah) "el-Azame" isimli kitabında şöyle demiştir: Bize Ebû Ya'lâ el-Mûsîlî haber verdi, dedi ki: Bize Sâlih b. Mâlik el-Hârezmî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdülaziz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn -Allah ona rahmet etsin- şunu okudu:

1- Bil ki Allah Teâlâ Evvel'dir. Ezelden beri Evvel'di. Öyle bir Evvel'dir ki O varken hiçbir şey yoktu.

³¹ İki parantez arası Hameviyye'de yoktur.

2- Yine O dâimâ Âhir olandır. Âhir olup da sonradan olmayacak olan bir Âhir değildir. O son bulmayacak Âhir, yok olmayacak Evvel, başlangıcı olmayan Kadim'dir. Nesnelerin sonradan meydana geldiği gibi sonradan var olmamıştır. Önceden küçük olup da sonradan büyümüş değildir. Önceden zayıf olup da sonradan kuvvetlenmiş değildir. Önceden eksik olup da sonradan tamama ermiş değildir. Önceden câhil olup da sonradan bilmiş değildir. Ezelden beri kuvvetli, yüce, büyük ve aşkındır. Allah'ın bu sıfatlar ile muttasıf olmadığı göz kırpması süresi bile yoktur.

3- Ezelden beri Rab'dir. Ebediyen Rab olacaktır. Önceden Rab idi, gelecekte Rab olacaktır ve şu anda Rab'dir. Önceden bilmediği hâlde sonradan bilmesi söz konusu değildir. Kendisinde önceden sâhip olmadığı bir kuvvet meydana gelmemiştir. Herhangi bir ziyâde veya noksan sebebiyle bir hâlden diğerine geçmemiştir. Çünkü mülk ve azamet adına ne varsa O bunların hepsine hep sâhip olmuştur. O'nun sâhip oldukları ebediyen de artmayacaktır. Çünkü ancak ziyâdeden sonra eksilebilecek kimse artar. Nitekim o artmadan önce eksiktir. Aynı şekilde ancak kuvvetten sonra zayıf düşecek kimse kuvvetlenir. Nitekim o kuvvetlenmeden önce zayıftır. Aynı şekilde ancak ilimden sonra câhil kalacak kimsenin ilmi artar. Nitekim o bilmeden önce câhildir. Hakkında tükenme söz konusu olmayan Dâim'e, ölmeyecek olan Diri'ye, görünenlerin ve görülmeyenlerin Yaratıcısı'na, kendisine öğreten olmaksızın her şeyi bilene gelince; O her hususta Tek'tir, her konuda benzersizdir. *O'na benzeyen hiçbir şey yoktur. O'nun vechinden gayri her şey yok olacaktır.* Her şey başlangıçta nasılsa o hâle dönecektir.

4- Allah tebâreke ve teâlâ önceden bir hâlde olup sonra diğer bir hâle geçmiş değildir ki önceki hâline dönsün. O'ndan önce bir şey yoktu ki O'nu yok etsin. Önceden olmayıp da sonradan olmak O'nun sıfatlarından değildir. Bu ancak yaratılmışların sıfatıdır, Yaratıcı'nın sıfatı değildir. Çünkü O yaratmıştır, yaratılmamıştır. Başlatmıştır, kendisinin ise başlangıcı yoktur. Başlangıcı olmadığı gibi sonu da yoktur. Nasıl son bulmayacak ve yok olmayacaksa, aynı şekilde ezelden beri Rab'dir. Ancak hayatından önce ölü olan kimse yok olur ve ölür. Allah (*Azze ve celle*) şöyle buyurmuştur:

"...ölü idiniz de sizi diriltti. Sonra sizi öldürecek ve sonra yine dirilecektir. Sonra O'na döndürüleceksiniz." (Bakara, 28)

"Rabbimiz, bizi iki defa öldürdün ve iki defa dirilttin..." (Ğâfir, 11)

Bunların ikisi de birer ölümdür. Rabbimiz önceden ölü değildi ki sonradan hayat bulsun. Aynı şekilde O, ölmeyecek olan Diri'dir. Mahlûkâtı yarattıktan sonra onların Rabbi olduğu gibi onları yaratmadan önce de onların Rabbidir. O'nun ilmi onları yaratmadan önce onları kuşatmıştır. Onları tek tek saymıştır. Onları bir kitaba yerleştirmiştir. Onların ne hâlde bulunacaklarını o hâlde bulunmalarından önce takdir etmiştir. Onları yaratması, O'nun mülkünde, bunu onların o hâlde gelmelerinden önce ilmi ile takdir etmesinden daha büyük bir şey değildir. Bu ancak O'nun ilmi ve fiilidir. Hiç kimse O'nun ilmini veya fiilini tam olarak bilemez. O, din günü gelmeden önce din gününün mâlikidir. Din günü geldiği zaman din gününün mâlikidir. O mahlûkâtı yaratmadan önce mahlûkât bir şey değildi. Tâ ki mahlûkâtı yarattı. Sonra onları yokluğa döndürecektir ve onları yeniden yaratacaktır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Mahlûkâtı yaratmaya nasıl başladığsak öyle tekrar ederiz." (Enbiyâ, 104)

5- Evet, O mahlûkâtı örneğe bakmaksızın yaratan, ilk olarak var edendir. Onların olacakları şeyi onlar olmadan önce bilmiştir. Bundan sonra onları var etmek O'na çok kolaydır. Nitekim O şöyle buyurmuştur: *"O ilk olarak yaratan ve bunu tekrar edendir. Bu O'na daha kolaydır." (Rûm, 27)* Hiçbir şey O'na başka bir şeyden daha kolay değildir fakat O bunu bir misâl ve ibret olarak kendisinin kudretini bilsinler diye söylemiştir. En yüce mesel O'nundur. Bir şey O'na başka bir şeyden nasıl daha kolay olabilir ki? O bir şey dilediği zaman ona ancak "Ol!" der, o da olur. Bu onun ihtiyâcı olmayan bir kelimedir. Fakat bu kelime ile büyük olan uzak olmaz, küçük olan az olmaz. Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin yaratılması O'nun mahlûkâtının en küçüğünün yaratılması gibidir. Nitekim O şöyle buyurmuştur:

"Sizi yaratmak ve diriltmek ancak tek bir nefsi yaratmak ve diriltmek gibidir. Şüphesiz Allah Semî'dir, Basîr'dir." (Lukmân, 28)

"Ancak tek bir çığlık oldu..." (Yâsîn, 29)

"Bizim emrimiz ancak bir tanedir. Bir anlık bakış gibidir." (Kamer, 50)

Yani hepsi "Ol!" demekten ibârettir.

"Her şeyin hükümranlığını elinde bulunduran Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. O'na döndürüleceksiniz." (Yâsîn, 83)

6- Gaybları mahlûkâtına gizli kılmıştır, kendisine ise gizli kılmamıştır. Olmadan önce onları bilmesi, olduktan sonra onları bilmesi gibidir. Neyin olacağını bilmişse onun olacağına hükmetmiştir. Şöyle ki, O bildiğini yazmıştır, yazdığına da hükmetmiştir. Bildiğini hatırlamak için yazmış değildir. Mahlûkâtın yarattıktan sonra onlar sebebiyle mülkünü arttıracak bir ilmi elde etmemiştir. O onları kendisiyle yarattığı mülkü ile onlardan müstağnidir. Nitekim O şöyle buyurmuştur: "*Dilerse sizi götürür ve yeni bir halk getirir. Bu Allah'a zor değildir.*" (Fâtır, 16. 17) O ebedî olandır. Vâhid ve Samed'dir. (Bütün mahlûkâtın dayanağı O'dur.) Ne doğurmuştur ne de doğrulmuştur. Hiç kimse kendisine denk olamamıştır.

***

3. RİSÂLE

Kaderin İsbâtı, Kaderi İnkâr Edenlere Reddiye ve Kader Hususunda Tartışmaktan Sakındırma

Risâlenin Özeti: Bu risâle kaderin ve Allah Teâlâ'nın kudretinin isbâtını, Allah'ın kaderleri hakkında tartışmaktan ve derinlere dalmaktan sakındırmayı içermektedir. Zira bu Allah Teâlâ'nın dîni hususunda helâka sürükler.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi İbn Batta (*rahimehullah*)'ın "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabından (tahkîkimle, 1973) çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Râye Yayınevi'nin (2/243-1852) ve Fârûk Yayınevi'nin (3/211-1867) baskılarıyla karşılaştırdım. İbn Batta (*rahimehullah*) el-İbânetu'l Kubrâ'da şöyle demiştir:

Abdulazîz b. Ebî Seleme el-Mâcişûn'un Risâlesi

Bize Ebu'l Fadl Ca'fer b. Muhammed el-Kâfilâi tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk es-Sâğânî tahdis etti. Bize ayrıca Ebû Hafs Ömer b. Muhammed b. Racâ da tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Abbâs Ahmed b. Abdullah b. el-Hasen b. Şihâb tahdis etti. Bize ayrıca Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Abdullah b. Şihâb da tahdis etti, dedi ki: Bana babam tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed b. Hânî' et-Tâi el-Esram tahdis etti. İki birden dediler ki: Bize Ebû Sâlih Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn tahdis edip şöyle dedi:

“Bundan sonra;

1- Benden senin için kader hususunda hak ile bâtilı birbirinden ayırmamı istedin. Vallahi Allah Teâlâ kalbi olan ve gözü gördüğü hâlde kulağını veren kimse için (Kâf. 37) kader konusunda hakkı bâtıldan ayırmıştır.

Mülkün ve kudretin kendisinin olduğunu, hüccetin elinde olduğunu bize bildirmiştir. Kaderini hâkimiyetinin göstergesi olarak, hüccetini de uyarı olarak zikretmiştir. İnsanı da bu konuda muhsin/iyi ve musi’/günahkâr olarak, hakkında kader takdir edilmiş ve kendisine uyarıda bulunulmuş kimse olarak zikretmiştir. İnsanı hasene ile rızıklandırmış ve bu hasene sebebiyle onu övmüştür. İnsana günahı takdir etmiş ve bu günah sebebiyle onu kınamıştır. Fakat O, insanı övünce ve kınayınca sen zannettin ki insan (yaptıklarına) mâlik kılınmıştır. Böylece sen onun kadere bağlı olduğunu unuttun. O’nun kişiyi övmesi ya da kınaması kişiyi O’nun mülkünün dışına çıkarmamıştır. O, işlediği günah hususunda kişiyi kader sebebiyle mazur da görmemiştir. Kişi gayret etmelidir.

Şu hâlde kişi günahını bilir ve onu kötü gördüğü zaman da kendisini kınar. Kendisini muvaffak kılması için Allah’a yönelir. Çünkü mülkün, O’nun elinde olduğunu bilir. Yine o talep ettiği şeyi elde edemez de bunun üzerine tekrar nefsini kınamaya döner. Bir kusur işlediği zaman sığınağı, gayretini ortaya koymadığı için pişman olmasıdır. Kişi bununla Allah’ın kendi aleyhine hüccetinin ikâme olacağını bilmiştir. Hayrı talep etme hususunda dayanağı da Allah’a olan güveni ve kadere imanıdır. Hayrı talep ederken “Güç ve kuvvet ancak Allah iledir” der, şerrin içine düştüğü zaman da “Allah’a karşı masiyet işlemem hususunda bir mazeretim yoktur” der.

Talep ettiği zaman kendisini teslim etmiştir, kendisini zayıf görür. Şerrin içine düştüğü zaman da içine düştüğü hâli kınama hususunda serttir. Rabbine isyân ettiği zaman kader onun nezdinde zâlim olmaya daha lâyık değildir. İkisinden birinin buna diğerinden daha lâyık olduğu görüşündeyse hakkı ve dinini bilmemiştir. Kaderi ikrardan kaçacak bir yer, günahı itiraftan korunacak bir yer bulamaz. Bundan dolayı kimin içi daralıyorsa “göğe bir ip çeksin ve sonra onu kessin. Sonra baksın bakalım bu planı öfkelenildiği şeyi gideriyor mu? (Hacc, 15) Vallahi kulun için kendisine bırakılmadığının bilincinde olarak Allah’a yalvarıp yakarmaktan ve işlediği günah sanki kendisine takdir edilmemişçesine o günahı özür dilemekten başka yapacak bir şeyi yoktur. Şu hâlde kendinizi kudreti inkâra zorlama-

yın. Yine Allah'ın hüccetinden kaçmak maksadıyla kaderi mazeret olarak ileri sürmeyin.

2- Allah'ın işini O'nun koyduğu yere koyun ki Allah onu bir araya getirmişken onu dağıtmayasınız. Çünkü O işinin bir kısmını diğerine karıştırmış ve bir kısmını diğerinden kılmıştır. Kulun gayretini kader ile karıştırmış, sonra kınamış veya mazur görmüştür. Bundan sonra bunu yazmıştır. Şu hâlde kendinizi O'nun hidâyet nimetini inkâra zorlamayın ve kaderin sıfatı hakkında aşırıya gidip de yaptığınız hatalar hususunda kendinizi mazur görmeyin. Kınamayı kendinize yönelttiğiniz ve hükmün Rabbinizin elinde olduğunu ikrâr ettiğiniz zaman tartışmaya açılan kapıları kendinize kapatmış ve aşırılıktan uzak kalmış olursunuz. Böylece düşman da sizden ümidini keser. Bu konularda konuşmamayı yol edinin. Zira doğru yol ve hidâyet budur.

3- Cedele girip derinlere dalmak yanlış ve hatalı bir yoldur. Din hususunda derinlere dalmayı ilimde derinleşmek sanma. Zira ilimde derinleşenler ilimlerinin bittiği yerde duran ve *"Bunların hepsine iman ettik, hepsi Rabbimiz katındandır"* diyen kimselerdir. *Ancak selim akıl sâhipleri öğüt alır. (Âli İmrân, 7)* Eğer gayretin de -sana söylediğim üzere- kader ile olduğunu bilmek istiyorsan:

4- Savaş meselesi üzerinde düşün ve Allah (*Azze ve celle*)'nin kitabında savaş ile ilgili olarak zikrettiklerine bak, ilginç şeylerin zikredildiğini göreceksin. Yenilmeyen bir Hükümdâr, sürekli el değiştiren bir üstünlük, hükme bağlanmış bir zafer... Kul bütün bunların arasında övülür ya da kınanır. Allah dostlarına yardım eder ve onlar ile intikam alır. Düşmanlarına da azap eder ve onları yenik düşürür. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onlarla savaşın ki Allah sizin ellerinizle onlara azap etsin, onları rezil etsin, onlara karşı size yardım etsin, müminler topluluğunun göğüslerine şifâ versin ve onların kalplerindeki gayzı gidersin. Allah dilediğinin tevbesini de kabul eder. Allah Âlîm'dir, Hakîm'dir. (Tevbe, 14-15)

"Allah size yardım ederse sizi yenecek kimse yoktur. Sizi yardımsız bırırırsa size O'ndan sonra yardım edecek kimdir? Müminler yalnız Allah'a tevekkül etsinler." (Âli İmrân, 160)

"Bir tâife daha vardı ki canlarının derdine düşmüşlerdi. Allah hakkında haksız olarak câhiyye zammında bulunuyorlardı. 'Bu işten bize bir pay var mıdır?' diyorlar. De ki: Bütün iş Allah'a âittir..." (Âli İmrân, 154)

Onların zanlarının ne olduğunu iyi anla. İki fırkadan hangisi onlara daha yakındır; İşi Rablerine izâfe edip O'nun kaderine iman edenler mi, yoksa işin kendilerinin elinde olduğunu iddia edip işi kendilerine havâle edenler mi? Zira onların zanları şu sözlerinden ibârettir: "Eğer bu işten bir payımız olsaydı (sözümüz dinlenseydi) burada öldürülmezdik." (Âli İmrân, 154) Yani sözümüz dinlenmedi. Sözümüz dinlenseydi burada öldürülmezdik. Yemin olsun ki onlar doğru söylemişlerse sen de doğru söylemişsin demektir. Onlar yalan söylemişlerse sen de yalan söylemişsin demektir.

Melik Teâlâ "Bütün iş Allah'a âittir" (Âli İmrân, 154) buyurmuştur. Yine Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"De ki: Evlerinizde bulunsaydınız bile kendileri hakkında öldürülme yazılanlar yatacakları yere çıkacaklardı. Allah göğüslerinizde bulunanları imtihân etmek ve kalplerinizdekileri temizlemek için böyle yapmıştır." (Âli İmrân, 154)

"İşte bu günleri insanlar arasında döndürür dururuz ki Allah iman edenleri bilsin ve aranızdan şâhitler edinsin." (Âli İmrân, 140)

5- Yine Allah düşmanlarını dostlarına üstün getirir de düşmanlarının eliyle dostlarını şehîd eder. Sonra bunu onların aleyhine bir günah olarak yazar, bu sebeple onları sorguya çeker ve onlara azap eder. Sonra O bu vesileyle onları yenik duruma düşürür. Dostlarına düşmanlarına karşı yardım eder. Sonra şöyle buyurur: "Onları siz öldürmediniz, Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, Allah attı..." (Enfâl, 17) Sonra bunu onlara kendisi sebebiyle onları öveceği bir hasene olarak yazar. Hâlbuki bu hasene için onlara yardım eden O'dur. Âdetâ şöyle der: "Bütün iş benim elimdedir. İki gruptan hiçbiri benim iznim ve yardımım olmadan gâlip gelemez."

6- Bedir'de onlara iki tâifeden birinin kendilerinin olacağını dönülmez bir vaat ve geri çevrilmeyecek bir intikam olmak üzere vadetmiştir. Böyle yapmıştır ki "küfredenlerin bir tarafını kessin ya da onları baş aşağı çevirsin de onlar hüsrâna uğramış bir hâlde geri dönsünler." (Âli İmrân, 127)

Yine O (Azze ve celle) Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e "İşten sana düşen bir pay yoktur" (Âli İmrân, 128) buyurmuştur. Bu vaadi (Rasulullah'ın) gayreti

ile tamama erdirmiş, onlar için hazırlıklar yapmış, planlar hazırlamıştır. Bu ise ancak gizli bir kudretin sebebinden ibârettir. Sonra Kureyş'ten bin kişi ile savaşmaları için gökten melekleri indirmiş, sonra onlara onların ayaklarını sabit kılmak için *"Şüphesiz Ben sizinle beraberim"* diye vahyetmiştir. Evet, iman edenlerin ayaklarını sabit kılmıştır. Öyle ki bu kadere inkâr edenlerin nezdinde sanki büyük görülen bir şey ve gerçekleşmesinden korkulan bir vaattir. İblîs de kâfirlerle beraberdi ve onlara yaptıklarını süslü göstermişti. *"Bugün insanlar arasında size gâlip gelecek kimse yoktur, ben de sizin yanınızdayım"* demişti. (Enfâl, 48) Durum böyle iken sanki O yenilmekten korkan, planlar hazırlayan ve hazırlık yapmayı ihmâl etmeyen insanlara emretmiştir de onların kalplerine korku saldı. Vurun onların arkalarını dönüp gitmişlerdir. Meleklerle de *"Vurun onların boyunlarına, vurun onların bütün parmaklarına!"* (Enfâl, 12) buyurmuştur. Başlarına kendisine karşı bir şey yapamayacakları ve sabredemeyecekleri bir iş gelmiştir.

Onlara vaatte bulunan İblîs idi. Melekleri gördüğü zaman topukları üzerinde gerisin geri döndü ve şöyle dedi: *"Ben sizden beriyim! Ben sizin görmediklerinizi görüyorum! Ben Allah'tan korkarım! Allah cezası şiddetli olandır!"* (Enfâl, 48) Beni ve sizi O'nun azabından hiçbir kalkan koruyamaz. Hiçbir hazırlık ve kuvvet O'nun azabını benden ve sizden savamaz. Siz sizinle savaşanları görmüyorsunuz. Siz kalplerinizden korkuyu söküp atamazsınız. Ben de kalbimden korkuyu söküp atamam. Şu hâlde korkuyu sizden nasıl giderebilirim?" Onlar ki kendilerinden sakınılan, gâlip gelmelerinden korkulan ve çok sayıda oldukları görülen kimselerdi. Nitekim Allah (Subhanehu ve Teâla) şöyle buyurmuştur: *"Hani Allah onları sana rüyânda az gösteriyordu. Eğer onları sana çok gösterseydi gevşerdiniz ve mesele hakkında çekişirdiniz. Fakat Allah (sizi bundan) selâmette kıldı. Şüphesiz O göğüslerin özünü bilendir. Hani karşılaştığınız zaman onları sizin gözünüze az gösteriyordu ve sizi de onların gözünde azaltıyordu."* Neden? *"Allah olacak bir şeyi gerçekleştiresin diye..."* (Enfâl, 43-44)

7- Ayrıca bu işin hükme bağlanmış olduğunu ve kendisinin bu işi ancak bu şekilde istediğini bildirsın diye... Fakat kaderî, bunun Allah tarafından bir plandan, bir toplamadan ve bir savaş hazırlığından ibâret olduğunu zannetmekte, Allah'ın mücâdeleye girişmeksizin işinde gâlip olduğunu ve dilediği zaman çokluk yarışına girmeden düşmanını kahr-u perişân edeceğini unutmaktadır.

O, Âd'ı kuru rüzgâr ile helâk etmiş, Semûd'u çılgık ile söndürmüş, Kârûn'u ve sarayını yerin dibine geçirmiş, Lût Kavmi'nin üzerine gökten taş yağdırmıştır. Yine O, yıldırımlar gönderir de onlarla dilediğini birdenbire öldürür. Bir ölüm ki içerisinde ne tuzak vardır ne istidrâc... Yine O, kendisini âciz düşüremeyecek kimseye tuzak kurar ve onu yavaş yavaş helâke yaklaştırır. Kendisinden kaçamayacak ve kendisinden kurtulmaya güç yetiremeyecek kimsenin karşısına beklemediği yerden çıkar. Bu iki durum da O'nun kaderinde ve kazâsında birdir. O bu ikisini de mahlûkâtı arasında diledikleri üzerinde yürürlüğe sokar. O öncekileri onların gafletlerini ganimet bilmesinden dolayı birdenbire helâk etmiş değildir. Yine O berikilere onlar hakkında dilediğini yapmaktan âciz kalmalarından endişe ettiğinden dolayı tuzak kurmuş ve onları yavaş yavaş helâke yaklaştırmış değildir. (Birdenbire helâk etmesi de yavaş yavaş helâk etmesi de bunlara bağlı değildir. Ancak O öyle istemiştir.)

8- O'nun kazâsı ve kaderi iki farklı şekilde tezâhür eder: Bir zâhir ve ezici şekilde tezâhür eder, bir de kuvvetli ve gizli şekilde tezâhür eder. On-
dan bir şey kaçamaz, dokunmakla hissedilmez, sesi duyulmaz. Hiçbir izi görülmez. Tâ ki iyice sağlam hâle geldikten sonra açığa çıkar. Allah onunla yakını uzaklaştırır, kalpleri çevirir, uzağı yakın eder, inatçı zorbaları zelif kılar ki onunla dilediğini yapsın.

9- O, Mûsâ'yı çocukken sandıkta ve nehirde muhafaza etmiştir. Böylece onu düşmanına yaklaştırmıştır. Bunu bir sebep kılmıştır. Yine O önceden Mûsâ'nın sandıkta ve ırmakta kurtulacağını takdir etmiş ve bunu hükme bağlamıştır. Mûsâ'nın annesine "Onun için, onu Firavun'un almasından endişelendiğin zaman (Kasas, 7) onu nehre bırak da nehir onu kıyıya atsın (Tâhâ, 39)" buyurmuştur. Nehir onu kıyıya atsın da Firavun onu oradan alsın. Allah Firavun'un Mûsâ'yı ancak bu şekilde almasını istiyordu. Mûsâ'yı beşiğinden ve annesinin memesinden koparıp nehrin dalgalarına ve tehlikeli hâllerine doğru harekete geçirdi. Annesinin kalbine de onu kendisine geri döndüreceğine ve resûllerden kılacağına dâir kesin bir inanç soktu. Bunun üzerine annesi onun boğulmayacağından emin oldu ve hiç korkmadan onu nehre bıraktı. Sonra Allah nehre onu kıyıya atmasını emretti. Nehir işitti ve itaat etti. Mûsâ'yı O'nun emri ile Firavun'a ulaştırıncaya kadar korudu. Allah Firavun'un kalbi ve basireti üzerinde de takdirde ve kazâda bulunmuştu. Kazâ gereğince Firavun onu barındırdı, ona güzelce baktı. Allah (Azze ve celle) onu gözü önünde yetiştirsın diye onun üzerine

kendisinden bir sevgi atmıştı. Böylece Mûsâ Firavun'un şerrinden emin oldu. Firavun da onu yetiştirmeye râzı oldu. O bunu aldatılarak ya da korkarak yapmadı. Hep üstün geleceğine olan kesin inancı üzere yaptı. O Mûsâ için özel yiyecekler, içecekler, hizmetçiler ve dadılar seçiyordu. Onun ölümlüne neden olmaktan endişe ettiği için süt anne arıyordu. Diğer taraftan o her tarafta İsrâîloğulları'nın erkek çocuklarını o elinden kaçmasını diye öldürüyordu. Ama o elindeydi! Kucagında ve göğsünde geziniyordu. Onu evlat biliyor ve öpüyordu. Onu hem görüyor hem göremiyordu. Allah Firavun'un kalbini Mûsâ'dan gâfil kıldı, Mûsâ'yı onun gözündeki süsledi ve ona sevimli kıldı. Neden? *Onlar için bir düşman ve bir üzüntü kaynağı olsun diye...* (Kasas, 8) Evet, Firavun bir taraftan Mûsâ'yı ele geçirmek istiyor, diğer taraftan onun üzerine titriyordu. Mûsâ elindeydi fakat o bunun farkında değildi. Tâ ki Allah kudreti ile onu annesine döndürdü ve kudreti ile onu resûllerden eyledi. Bu esnâda Firavun kendisinin âlemlerin rabbi olduğunu iddia ediyordu! Hâlbuki o Allah'ın sapa sağlam planının içerisinde akıp gidiyordu. Sonra Rabbinden kendisine yakîn geldi. Bu sırada ona boyun eğiliyor, söylediği her sözde ve girdiği her savaşta kendisine güveniliyordu. Allah onu bir hâlden diğerine geçirdi ve en sonunda boğulmayla karşı karşıya kaldığı zaman o şöyle dedi: *"İsrâîloğulları'nın iman ettiğinden başka ilâh olmadığına iman ettim ve ben müslümanlardanım."* (Yûnus, 90)

10- Allah'tan âhirette ve dünyâda hidâyet nimetinin tamamını niyâz ederiz. Zira bu bizim elimizde değildir. Gücün ve kuvvetin bize âit olmadığını itiraf eder, O'na âit olduğunu söyleriz. Zulmü ve günâhı da kendimize yöneltiriz. Hücûc aleyhimizdedir. Bununla beraber -Allah'ın açık bir lütfu ve ihsanı olmadıkça- O'nun bizi kendisine çağıracağı şeyi tercih etme kudretine de sâhip değiliz. "O bizi hasene ile rızıklandırdıktan sonra nasıl ondan dolayı bizi över?" demeyiz. "Bize günâhı takdir ettiği hâlde nasıl ondan dolayı bizi kınar?" diye de sormayız. Fakat O nasıl bizleri kınamışsa biz de kendimizi kınarız. O nasıl kudreti üzerine almışsa biz de O'nun kudretini ikrâr ederiz. O'nun buyurduğu şey hakkında "Neden böyle buyurdu?" demeyiz. Fakat O'nun buyurduğunu söyleriz. O istediğini söyler, istediğini yapar.

"O yaptığından sorguya çekilmez fakat onlar çekilirler." (Enbiyâ, 23)

"Yaratmak da buyurmak da O'na âittir. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!" (A'râf, 54)

4. RİSÂLE

Kaderin İsbâtı ve Kaderiyye'ye Reddiye

Akidenin Özeti: İmam İbnu'l Mâcişûn (*rahimehullah*) bu risâleye Sünnet'e sarılmayı tavsiye ederek ve Sünnet'in konumunu açıklayarak başlamıştır. Bundan sonra Selef-i Sâlihîn'in konumunu beyân etmiş; onlara uymak, söyledikleri şeyler hususunda onlara muhâlefet etmemek, hakkında konuşmadıkları meselelere dalmamak gerektiğinden söz etmiştir. Zira helâk onların yoluna ve metoduna muhâlefettir. İmam sonra kaderin isbâtını, onu inkâr etmenin sonradan ortaya atılan ve yayılan en açık bidatlerden olduğunu beyân etmeye başlamış, câhiliyye ehlinin cehâletleri içerisinde bile kaderi isbât ettiklerini ve Şeriat'ın bu inancı daha da pekiştirdiğini açıklamıştır. Sonra din hususunda tartışmaktan sakındırmıştır.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi el-İbânetu'l Kubrâ'dan (benim tahkikimle, 1974) çıkardım. Risâleyi çıkarırken kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Râye Yâınevi'nin (1853) ve Fârûk Yâınevi'nin (1868) baskılarıyla karşılaştırdım. Bu risâleyi ondan başka tahric edene vâkıf olamadım. İbn Batta (*rahimehullah*) el-İbânetu'l Kubrâ'da şöyle demiştir:

"Bize Ebu'l Fadl Ca'fer b. Muhammed el-Kâfilâi tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk es-Sâğânî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti. Bize ayrıca Ebû Hafs Ömer b. Muhammed b. Racâ ve Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Şihâb da tahdis etti, dediler ki: Bize Ebu'l Abbâs Ahmed b. Abdullah tahdis etti, İbn Şihâb dedi ki: Bana babam tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed b. Hâni' et-Tâi tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis edip Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme'den şöyle dediğini rivâyet etti: Bundan sonra;

1- Ben sana Allah'tan korkmayı, O'nun emri hususunda orta yolu tutmayı, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünnetine uymayı, dinleri hususunda yenilik ortaya atanların yeniliklerinden uzak durmayı tavsiye ediyorum. Hâlbuki onlar bu yeniliklerden müstağni kılınmışlardı. Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti onlar arasında cârî idi.

2- Sonra bil ki hangi bidat ortaya çıkmışsa mutlaka onun öncesinde onun hakkında ibret olan ve ona işâret eden bir şey bulunmuştur. Şu hâlde sen Sünnet'ten ayrılma! Zira Sünnet -Allah'ın izniyle- senin için bir kalkandır.

Sünnet ancak yol edinilmesi ve kendisiyle yetinilmesi için sünnet kılınmıştır. Sünnet'i, onun hilâfına olan zelleleri, hataları, ahmaklıkları ve derinlere dalışları bilen zât ortaya koymuştur.

3- Onlar kendileri için neye râzı olmuşlarsa sen de kendin için ona râzı ol! Zira onlar (durdukları yerde) ilim üzere durdular. Keskin bir basîret ile müstağni oldular. Onlar (eğer bidatte bir hayır olsaydı) bidatin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda daha yetenekli idiler. Eğer bidatte bir fazilet olsaydı onlar buna daha lâayk idiler. Onlar öne geçmiş kimselerdir. Eğer hidâyet sizin üzerinde bulunduğunuz şey ise onu elde etme hususunda onları geride bırakmışsınız demektir. Eğer "Onlardan sonra yenilikler ortaya çıktı" dersin bu yenilikleri ancak onların yolundan başkasına uyan ve onlardan yüz çeviren kimseler ortaya atmıştır. Onlar yetecek kadarını söylemişler, göğüslere şifa olacak kadarını konuşmuşlardır. Onların aşağısından gidilemez ve yukarısından geçilemez. Bazı kimseler onların altında bulunmuş ve tefrite düşmüştür. Bazıları da onların üzerine çıkmış ve aşırıya gitmiştir. Şüphesiz onlar bu ikisinin arasında dosdoğru bir hidâyet üzere idiler.

4- Bana kaderi ve inkâr eden kimsenin kaderin nesini inkâr ettiğini sordun. Bu soruyu *-inşâallah-* tam da uzmanına sordun. Zira ben senin maksudını iyi biliyorum. İnsanların, içerisinde yenilikler çıkarttıkları ve bidatler ortaya attıkları meseleler arasında izi kaderden daha açık, temeli daha sağlam ve inananı daha fazla olan bir mesele bilmiyorum. Allah'a hamd olsun. Kaderin zikri kapkaranlık cehâletin yaşandığı câhiliyye devrinde bile geçmekteydi. Hoşlanmadıkları şeyler başlarına gelince onu anıyorlardı. Kaderi şiirlerinde ve sözlerinde dile getiriyorlardı. Kaçırdıkları şeyler hususunda kendilerini onunla teselli ediyorlardı. İslâm da bunu pekiştirmekten başka bir şey yapmadı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de kaderi ne bir defa ne iki defa ne üç defa ne de bundan daha fazla zikretmiştir. O kaderden o kadar çok söz etmiştir ki saymakla bitmez. Müslümanlar da bunu O'ndan işitmişlerdir. Gerek O, hayattayken gerekse vefât ettikten sonra kesin bir inançla, teslimiyetle, kendilerini zayıf görerek, Rablerini kendisinin ilminin kuşatmadığı, kitabının kayda geçirmedığı ve kaderinin hakkında yürürlüğe girmediği bir şeyin olmasından tenzih ederek dile getirmişlerdir. Bununla beraber kader O'nun kitabının muhkem âyetlerinde de bulunmaktadır. Kader inancını ondan almışlar, onunla amel etmişlerdir.

5- Eğer "Peki şu âyet ne olacak, bu âyet ne olacak, o zaman Allah (Azze ve celle) neden şöyle şöyle buyurdu?" diye soracak olursanız; şüphesiz onlar da O'nun kitabından sizin okuduklarınızı okudular. Sizin doğru yorumunu bilmediğiniz âyetlerin doğru yorumunu bildiler. Bundan sonra sizin inkâr ettikleriniz de dâhil olmak üzere onun hepsine iman ettiler. Dediler ki:

"Takdir buyrulmuş, yazı yazılmıştır. Her şey bir yazgıya ve kadere göredir. Hakkında bedbahtlık yazılan kimse(nin hakkında bedbahtlık yazılmıştır). Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir. Biz -Allah'ın dilediği dışında- kendimize ne zarar verebiliriz ne de fayda sağlayabiliriz."

Sonra bunu söylemelerine rağmen rağbet ettiler ve çekindiler, emrettiler ve sakındırdılar, yaptıkları iyilikten dolayı Rablerine hamd ettiler, işledikleri günahtan ötürü kendilerini kınadılar. Kaderi öne sürerek kendilerini mazur görmediler. Hayır ve şer işlemenin kendilerinin elinde olduğunu söylemediler. Allah'ı kaderi ile tazim ettiler. Kader sebebiyle kendilerini mazur görmediler. Lütfundan dolayı Allah'a hamd ettiler. Kaderi O'ndan gayrı kendilerine nispet etmediler. Allah Teâlâ "Bu ihsanda bulunanların karşılığıdır" (Mâide, 85) buyurmuştur. Yine O "Allah'ın emrinden dışarı çıkmalarına karşılık olmak üzere" (Bakara, 59) buyurmuştur. Görüldüğü gibi nasıl ki hayır O'ndandır ve onlara hayrı yaptıran O'dur, aynı şekilde şer de O'ndandır ve O'nun kaderi şerri yürürlüğe koymuştur.

6- Sana kader hususunda kendilerine uymayı tavsiye ettiğim kimseler gerçekten Kur'ân ehli kimselerdir. Kur'ân'ı hakkı ile okuyan, muhkemi ile amel eden, müteşâbihine iman eden kimselerdir. Onlar bununla ilimde derinleşenler arasına girmişlerdir. Sonra gerek kader hakkında gerekse başka konularda bildiklerini kendilerinden sonrakilere miras bırakmışlardır. Ben kaderi ikrâr hususunda âlimlerden birinin bile şüphe ettiğini bilmiyorum. Kader ki dinde ondan daha büyük, daha önemli, daha yaygın, daha çok zikredilen ve daha açık bir mesele yoktur. Kadere kaba bedevî, köyünde yaşayan köylü, örtülerinin arkasında kadınlar ve küçük çocuklar bile iman etmiştir. Kadere iman edenlerin arasında müslümanların kuvvetlisi de zayıfı da vardır. Hiç kimse kaderi işitip de inkâr etmiş değildir. Kader bir konuşanın aklına geldiği zaman onu zikretmekten hiç geri durmamıştır. Allah kaderi herkesin bilmesini sağlamıştır. İnsanları onun üzerinde birleştirmiştir. Onu inkâr edenlerin sözlerinde tanınmazlık/gariplik

kılmıştır. Bu sebeple kadere iman eden ve onu bilen insanlar arasında kadere inkâr edenler ancak bir baş kaşıntısı gibidir.

7- Şu hâlde Allah'tan kork, Allah'tan! Eğer kader bir dalâlet olsaydı Rasullullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu dile getirmezdi. Eğer bir bidat olsaydı müslümanlar onun ne zaman ortaya çıktığını bilirlerdi. Zira müslümanlar yeniliklerin ve saptırıcı bidatlerin ne zaman ortaya atıldığını bilmektedirler. Kaderin aslı Allah Teâlâ'nın kitabında sâbittir. Müslümanlar başlarına bir musibet geldiği zaman birbirlerini kader ile tesellî ederler, musibetlerin daha önce kendileri için Kitap'ta yazılmış olduğunu söylerler. Bununla birbirlerini tesellî etmek isterler. Yine bununla gayba olan kesin inançları sağlamlaşır. Evet, onlar Allah'ın emrine teslim olmuşlar ve kaderine iman etmişlerdir. İmtihan edilmekte olduklarını bilmişlerdir. Bir hükümrânlığın altında olduklarını, hükümrânlığın kendilerinin elinde olmadığını ve işlerin kendilerine havâle edilmediğini bilmişlerdir. Kalpleri Rablerinin elindedir. Ancak O'nun verdiğini alırlar. O'nun hükme bağladığı şeyi kendilerinden savamazlar. Yine onlar bilmişlerdir ki Allah kendilerini nefisleriyle başbaşa bırakırsa zâyî olurlar. Kendilerini nefislerinin şerrinden korusa O'na itaat ederler. Onlar böylece O'nun nimetini bilirler. Tıpkı O'nun doğru sözlü nebisinin ve kulunun söylediği gibi:

“Eğer onların entrikalarını benden savmazsan onlara meylederim ve câhillerden olurum.” (Yûsuf, 33)

“Ben nefsimi temize çıkarmam. Şüphesiz nefis -Rabbimin merhamet etmesi hâriç- sürekli kötülüğü emredip durur. Şüphesiz Rabbim Ğafûr'dur (çok bağışlayandır), Rahîm'dir (çok merhamet edendir).” (Yûsuf, 53)

Görüldüğü üzere o gücün ve kuvvetin kendi elinde olmadığını itiraf etmiş, bunların Rabbinin elinde olduğunu dile getirmiştir. Günahını kendi nefsinin üzerine atmıştır. Yûsuf'ta onlar için bir örneklik vardı ve onlar da Yûsuf'un taraftarı oldular.

8- Allah Teâlâ kadere ve imtihanı onların göğüslerinde farklı şeyler kılmadı. Şeytanın onların kalplerine vesvese sokmasına engel oldu. Bu yüzden “Böyle bir şey nasıl olabilir?” demediler. Allah'ın kendilerini imtihan ettiğini ve O'nun kaderinin kendileri üzerinde yürürlükte olduğunu biliyorlardı. Bunlardan biri onlara diğerinden daha ağır değildir. Onların nezdinde biri diğerini çürütmez. İşin kendi elinde olduğunu düşünen kimsenin gayret ettiği gibi kendileri için gayret ederler. Diğer taraftan Allah'ın

emrine yenik düşeceğini bilen kimsenin iman ettiği gibi de kadere iman ederler. Kadere iman onları Allah'a ibâdet hususunda yavaşlığa sevk etmemiştir. Onlar bu sebeple kendilerini tehlikeye atmış da değildirler. Allah (Azze ve celle) imtihan ile onları mülkünün dışına çıkarmamıştır. Bu sebeple onlar talep ederler ve kaçınırlar. Bunları yapar iken kadere kesin bir şekilde inanırlar. Ancak O'nun kendilerine verdiğini alırlar. O'nun kendilerini imtihan ettiğini de inkâr etmezler. Allah onları böyle yaratmıştır ve onlara bunu emretmiştir.

O'nun kuvvetli, kendilerinin zayıf olduğunu bilirler. O'nun kudretini ve hüccetini ikrâr ederler. Kendilerini zayıf görmeleri onları Allah'ın kendileri üzerindeki hüccetini inkâra sevk etmez. Aynı şekilde O'nun kendilerini uyardığını bilmeleri onları O'nun kaderinin kendileri üzerinde yürürlükte olduğunu inkâr etmeye iletmez. Bunların hepsi onların nezdinde birdir. Bu bildikleri onları gayrısından müstağni kılmıştır. Allah Teâlâ onları bu fitneden korumuştur. Bu fitnenin kapısını onlara açmamıştır. Bu fitnenin kapısını ancak kendi kafalarını karıştıran ve karışık gösterdikleri şeyleri kendilerine karışık gösteren kişilere açmıştır. Onlar şaşkınlıkları içerisinde bocalayıp dururlar. Allah'ın kendileri hakkında takdir ettiği musibetlerde hasenenin tadını alamazlar. Çünkü onlar bu konuda haseneyi ecelinden erkene almaya mâlik ve muktedir olduklarını iddia ederler. Fesubhânallah! Fesubhânallah!

9- Şu hâlde müslümanların yoluna gelin, ey Allah'ın kulları! O yol ki onun üzerinde onlarla birlikte idiniz de kendinizi onun dışına attınız. On-
dan farklı birçok yola saptınız. Artık uzak bir yerde (âhirette) ah vah edip hidayeti elde etmiş olmayı dilemeden önce en yakın zamanda hidâyetin alâmetlerine dönün! Onların söyledikleri gibi söyleyin. Onların yaptıkları gibi yapın. Onların birleştirdiklerini ayırmayın, ayırdıklarını birleştirmeyin. Zira onlar sizin için birer imam ve komutan kılındılar. Allah (Azze ve celle)'nin kitabından ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetinden kendileri hakkında güvenilir oldukları ve kendilerinden inkâr ettikleriniz hususunda üzerinize şahid oldukları şeyleri size aktardılar. Onların ikrâr ettikleri kadere inkâr etmeyin, sonra bidat ortaya atmış olursunuz. Onu başka bir şeye de bağlamayın, kendinizi yükün altına sokmuş olursunuz. Zira ben kader konusunda kalbi şu kimsenin kalbinden daha sağlıklı kimseyi bilmiyorum: Bu kimse kader hakkında konuşan hiç kimseden haberdar değildir. Kendisi de bu konuda vesveselere bulaşmadan taze ve yeni bir şekilde konuşmakta-

dır. Tartışma ve kafa karışıklığı onu zayıf düşürmemiştir. Evet, öncekilerin göğüslerinde de kalpler bu şekilde sıhhat bulmuştur.

10- Artık şu tartışmadan uzak durun. Zira o sizi helâka sürükleyen her türlü şeye yaklaştırır. Sizi güvene ulaştırmaz. Onun son bulacağı bir sınır yoktur. Her bir şeye dâhil olur. Onu bilmek bir aldaniş, ondan câhil kalmak ise bir nimettir. Bizim için ondan gayrı hidâyet göstergeleri vardır. Kim cedece girerse cedel onu helâka sürükler ve o, hidâyeti arkasında bırakır. Hidâyet ki izi bellidir, kaynağı yakındır. Hidâyet ehli zorlukla ve aşırılıkla mükellef kılınmaz.

11- Sonra bil ki Kur'ân'ın döneceği Sünnet gibi bir şey yoktur. Öyleyse sakın Sünnet'i elinden düşürme, sonra dînin hususunda şaşırır, yolunu kaybedersin. "Arkadaşları kendisini 'Bize gel!' diye doğru yola çağırdıkları hâlde, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşıp şeytanların ayarttığı kimse gibi... De ki: Hiç şüphesiz doğru yol Allah'ın yoludur. Biz âlemlerin Rabbine boyun eğmekle emrolunduk." (En'âm, 71)

***

5. RİSÂLE

Cidâlden Sakındırma

Risâlenin Özeti: Bu risâlede din hususunda tartışmaya girmemek emredilmekte, bundan sakındırılmakta, bunun bidat ehlinin bir dinden diğerine intikal etmesinin sebebi olduğu açıklanmaktadır. Din hususunda derinlere dalmanın tehlikesi ve bunun sâdık müminlerin yolu olmadığı beyân edilmektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi İbn Batta (*rahimehullah*)'ın el-İbânetu'l Kubrâ (tahkîkimle 685) kitabından çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Râye Yayınevi'nin (1/533, no. 659) ve Fârûk Yayınevi'nin (1/379, no. 666) baskılarıyla karşılaştırdım. İbn Batta (*rahimehullah*) el-İbânetu'l Kubrâ'da şöyle demiştir: Bize Ebu'l Kâsım Hafs b. Ömer haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Hâtim tahdis etti, dedi ki: Bize Leys'in kâtibi Ebû Sâlih tahdis etti, dedi ki: Abdulaziz b. el-Mâcişûn bana imlâ ettirip şöyle dedi:

1- Cedelden sakının. Zira o sizi helâka sürükleyen her türlü şeye yaklaştırır. Sizi güvene ulaştırmaz.

2- Dinde derinlere dalmayı (ilimde) derinleşme zannetme. Zira ilim-
de derinleşenler, ilimlerinin bittiği yerde duran kimselerdir.

3- Onların Kur'ân'ı tevil ederek ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sel-
lem)'den gelen hadislerin çelişkili olduğunu iddia ederek seninle tartışma-
larına izin verme. Zira onlarla tartışırsın da onların ayaklarının kaydığı gibi
senin de ayağın kayar. Onların sapıttığı gibi sen de sapıtırsın. Yol, yani
selefin yolu sana yeter. Senin karşına kendi görüşüne uyararak kendisinden
sapamayacağın şeyi koymuştur.

4- Dine ta'n eden kimseye dîni anlatmak için kendini zorlama. Onun
sana yaklaşmasına da izin verme. Dînini onlarla aranda tartışma konusu
yapma. Onlar yalnızca senin hataya düşmeni istiyorlar. Aklına bir şüphe
sokup hata etmeni istiyorlar. Onlarla sakın oturma. Nitekim Allah (Azze ve
celle) "Hatırladıktan sonra zâlim toplulukla oturma" (En'âm, 68) buyurmuştur.

5- Yemin ederim ki dînin sıfatı çok açıktır, yolları da açıktır. Allah'ın
hidâyetini dilediği, arzusu husûmet ve cedel olmayan kimse için kaynağı da
gâyet yakındır. Ancak kişi alacağı şeyi kaynağından başka yerden alırsa ya
da bu hususta işin ehlinde başkasının yoluna uyarsa o başka... Şüphesiz
bunların açıkları meydandadır, argümanları çürüktür. Allah'ın dîni olarak
tek bir dîni değil de birçok dîni din edinenler, bir din üzere akşamlayıp
sabahleyip onun kâfiri olanlar...³²

³² Burada anlaşılmayan bir kelime vardır.

**HİCRET YURDUNUN İMAMI EBÛ ABDULLAH
MÂLİK B. ENES'İN (V. 179) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜM;
İMAM MÂLİK'İN SÜNNET VE İTİKAD İLE İLGİLİ
MESELELERDE SÖYLEDİĞİ SÖZLERİN
DERLEMESİNİ, SÜNNETİN ASILLARINI VE
SELEFİN İTİKÂDINI İÇERMEKTEDİR**

İsmi Mâlik b. Enes b. Ebî Âmir b. Amr b. el-Hâris b. Ğaymân b. Hu-seyl b. Amr b. el-Hâris el-Asbahî el-Hımyerî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. "Hicret Yurdunun İmamı" olarak meşhûr olmuştur. 93 yılında doğmuş, 179 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İbn Uyeyne şöyle demiştir: "Mâlik Hicâz ehlinin âlimidir. O zamanın hüccetidir."

Şâfiî şöyle demiştir: "Mâlik kendisine uyulan bir yıldızdır." Yine o "Mâlik, Tâbiîn'den sonra Allah'ın yarattıkları üzerindeki hüccetidir" demiştir.

Ahmed şöyle demiştir: "Mâlik, müslümanların imamlarından bir imamdır."

Hanbel b. İshâk şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a Mâlik hakkında sordum. Dedi ki: 'Mâlik ilim ehlinin ileri gelenlerinden biridir. İlimde ve fıkhıta imamdır.' Yine şöyle dedi: 'Mâlik akıl ve edep ile kendisinden öncekilerin izlerini takip etti.'"

Tercemenin Kaynakları:

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/48; İrşâdu's Sâlik, s. 219.

Akidenin Özeti: Bu konuda İmam Mâlik (*rahimehullah*)'a âit muhtasar bir akideye vâkıf olamadım. Bu husustaki araştırmalarım esnâsında onun itikad meseleleri hakkında söylediği birtakım güzel sözlerle vâkıf oldum. Bunları bir araya getirdim, selefın muhtasar akidelerine benzer bir akide olarak ortaya çıkması için birbirlerine bağladım ve fıkralarını tertitledim.

Akidenin Kaynakları: İmam Mâlik (*rahimehullah*)'a âit bu sözleri bazı meşhûr sünnet ve terâcim kitaplarından ve başka kitaplardan yararlanarak derledim. Suûd ed-Da'cân'a âit "Menhecu'l İmâmi Mâlik fî Takriri'l Akide" isimli eserinden çok faydalandım ki bu İslâm Üniversitesi'nde okutulmuş olan ilmî bir risâledir. İbn Teymiyye Yayınevi tarafından 1416 yılında basılmıştır. İmam Mâlik (*rahimehullah*) sünnet ve itikad ile ilgili meselelerde şunları söylemiştir:

1- Ehli Sünnet, kendisiyle tanındıkları bir lakapları olmayan kimse-lerdir. Ne cehmidirler, ne râfizidirler, ne kaderidirler.³³

2- Sünnet, sünnetten başka ismi olmayan şeydir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ve bu benim dosdoğru yolumdur. Öyleyse ona uyun. Başka yol-lara uymayın. Sonra sizi O'nun yolundan ayırır." (En'âm, 53)³⁴

3- Kendisiyle insanlar arasında hükmedilen hüküm iki kısımdır: Birincisi Allah'ın kitabında bulunanlar ve Sünnet'in hüküm kıldıklarıdır... İşte vâcip olan hüküm budur. Doğru olan budur. İkincisi ise âlimin kendisi hakkında reyile içtihadta bulunduğu hükümdür. Bunun hakka isâbet et-mesi mümkündür. Üçüncüsü ise kendisini yük altına sokan kimsenin ver-diği hükümdür. Onun hakka isâbet etmemesi beklenen bir şeydir.³⁵

4- Kurtulmayı isteyen kimse Allah'ın kitabına ve nebîsinin sünnetine sarılmalıdır.³⁶

5- Sünnet Nûh'un gemisidir. Ona binen kurtulur, binmeyen de boğu-lur.³⁷

6- Bu ümmetin başı ne ile ıslah olmuşsa sonu da ancak onunla ıslah olur.³⁸

7- Bir adam Allah (Azze ve celle)'nin huzûruna yeryüzü dolusu günahla çıkrsa, O'nun huzûruna sünnet ile çıktığı takdirde mutlaka cennette nebîler ile, sıddıklarla, şehidlerle ve sâlihlerle beraber olur. Onlar ne güzel arka-daşlırlar.³⁹

8- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu din tamamlanmış ve kemâle ermişken vefât etmiştir. Şu hâlde yapmamız gereken ancak Rasulullah (sal-lallahu aleyhi ve sellem)'in eserlerine uymak, reyin peşinden gitmemektir. Zira reye uyulacak olsa reyi senden daha üstün bir adam gelir, sen de ona uyar-

33 İntikâ, 35; İrşâdu's Sâlik, 210; Tertibu'l Medârik, 2/41.

34 İ'tisâm, 1/84.

35 Zemmu'l Kelâm, 869.

36 Zemmu'l Kelâm, 877.

37 Zemmu'l Kelâm, 885; Târihu Dimeşk, 7/336.

38 Temhîd, 23/10.

39 Zemmu'l Kelâm, 881.

sın. Ne zaman bir adam gelip sana galebe çalsa onun peşinden gidersin. Bunun sonu hiç gelmez.⁴⁰

9- Kim Sünnet'e muhâlefet ederse onun fitneye düşmesinden endişe ederim. Hangi fitne kendini Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in elde edemediği bir fazileti ilk önce elde etmiş görmenden daha büyüktür? Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Şu hâlde onun emrine muhâlefet edenler başlarına bir fitnenin ya da can yakıcı bir azâbın gelmesinden çekinsinler" (Nûr, 63)⁴¹

10- Ömer b. Abdulazîz (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "Resulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve O'ndan sonraki emir sâhipleri bazı sünnetler ortaya koymuşlardır. Onlarla amel etmek Allah'ın kitabına uymaktır, Allah'a taati mükemmelleştirmektir, Allah'ın dîni hususunda kuvvettir. İnsanlardan hiç kimse bu sünnetleri değiştiremez, tebdil edemez, onlara muhâlif olan şeylere bakamaz. Kim onlarla hidâyeti ararsa, doğru yol üzere olan kimse odur. Kim onlardan yardım isterse yardıma mazhar olacak odur. Kim onları terk ederse müminlerin yolundan başkasına uymuş olur. Allah onu girdiği yolda yalnız bırakır ve cehenneme sokar. Orası varılacak ne kötü yerdir!⁴²

11- Sünnetlere teslim olmak gerekir. Sünnetler rey ile çarpıştırılmaz ve kıyas ile reddedilmez. Selef-i Sâlihîn'in tevil ettikleri sünnetleri tevil ederiz. Onların amel ettikleriyle amel ederiz. Terk ettiklerini terk ederiz. Onların dillerini tuttukları hususlarda dilimizi tutsak bize yeter. Açıkladıkları hususlarda onlara tâbi oluruz. İstinbât ettikleri ve hâdiseler içerisinde gördükleri hususlarda onlara uyarız. Kendisi hakkında ya da tevili hakkında ihtilâf ettikleri meselelerde onların cemaatinin dışına çıkmayız.⁴³

12- Bir toplumda eserler azalırsa mutlaka hevalar/bidatler artar. Âlimler azalırsa mutlaka insanlar arasında cefâ görülmeye başlar.⁴⁴

13- Bir vakârının, sekînetinin, haşyetinin olması ve kendisinden öncekilerin izini takip etmesi ilim talebesinin sorumluluğudur.⁴⁵

⁴⁰ Câmî'u'l Beyân, 2/144; İ'tisâm, 1/186; 3/75.

⁴¹ İ'tisâm, 1/231; el-Mi'yâr, 11/53.

⁴² Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 743; eş-Şeria, 139.

⁴³ İbn Ebi Zeyd, el-Câmi', s. 117.

⁴⁴ Zemmu'l Kelâm, 882.

⁴⁵ Hilyetu'l Evliyâ, 6/324.

14- Âlim sünneti bildirir, tartışmaya girmez. Kendisinden kabul edilirse ne âlâ, değilse susar.⁴⁶

15- Önder Kur'ân'dır. Şu tartışmaya gelince, onun ne olduğunu bilmiyorum.⁴⁷

16- Cidâl ile dinin hiçbir alâkası yoktur.⁴⁸

17- Ne zaman tartışmayı diğerinden daha iyi bilen bir adam gelse onun cedeli sebebiyle Cibril'in Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e indirdiğini terk mi edeceğiz? O zaman sürekli yeni bir din arar dururuz.⁴⁹ Ömer b. Abdulaziz şöyle demiştir: "Kim dinini tartışma konusu yapar ise sürekli bir oraya bir buraya gider."⁵⁰

18- Amansız hastalık, din hususunda bir orada bir burada olmaktır.⁵¹

19- Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bu hevâlardan bir çıkış yolu gösterir.⁵²

20- İlim hakkında tartışmak kalbi katılaştırır ve beraberinde kini getirir.⁵³

21- Hevâ ehlinden biri sana seninle din hususunda tartışmaya geldiği zaman ona şöyle de: Ben Rabbimden açık bir delil üzereyim. Sense şüphe içindesin. Şimdi senin gibi şüphe içinde olan birine git de onunla tartış!⁵⁴

22- İman söz ve ameldir. Amelsiz iman, imansız amel olmaz.⁵⁵

23- İman artar ve azalır. Bir kısmı diğerinden daha üstündür. Allah Teâlâ "İmanlarına iman katsınlar diye..." (Fetih, 4) buyurmuştur.⁵⁶ İbrâhîm de "Rabbim, bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster!" demiş, Rabbi "Yoksa inanmadın

⁴⁶ Câmiu Beyâni'l İlm, 2/25.

⁴⁷ Câmiu Beyâni'l İlm, 2/25; İrşâdu's Sâlik, s. 208.

⁴⁸ Tertibu'l Medârik, 2/39; İtisâm, 2/337; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/67.

⁴⁹ el-Lâlekâi, 259; Zemmu'l Kelâm, 870-871.

⁵⁰ eş-Şeria, 117.

⁵¹ el-İbânetu'l Kubrâ, 2/506; el-Hilye, 6/319.

⁵² el-İbânetu'l Kubrâ, 1/407.

⁵³ Zemmu'l Kelâm, 882.

⁵⁴ İbn Ebi Zemenin, Usûl's Sünne, 231; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/99.

⁵⁵ Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 199, 517, 680; el-Lâlekâi, 4/884.

⁵⁶ es-Sünne, 199.

mi?" diye sorunca da "İmandım fakat kalbimin mutmain olması için..." (Bakara, 260) diye cevap vermiştir. Onun kalbinin itminanı imanının artmasıdır.⁵⁷

24- İman; marifet, ikrâr ve ameldir.⁵⁸

25- İmanın nihâyeti yoktur, dâima artar.⁵⁹

26- Hiç kimse "Ben müminim" diyemez. Ancak "Ben inşâallah müminim" diyebilir.⁶⁰

27- Yine kişi kâmil bir imana sâhip olduğunu, imanının Cibrîl'in, Mikâil'in ve mukarreb meleklerin imanı gibi olduğunu söyleyemez. Bu Mürcie'nin sözüdür.⁶¹

28- Ben Allah Teâlâ'nın "Allah imanınızı -yani Beyt-i Makdis'e doğru kıldığımız namazlarınızı- zâyi edecek değildir" buyruğu ile Mürcie'nin "Namaz imandan değildir" sözünü hatırlıyorum. Hâlbuki Allah namazı iman olarak isimlendirmiştir.⁶²

29- Mürcie hata etti ve büyük bir söz söyledi. Dediler ki: "Kişi Kâbe'yi yaksa da her şeyi yapsa da müslümandır." Onlar hakkındaki sözüm Allah Teâlâ'nın buyurduğudur: "Eğer tevbe eder, namazı kılar ve zekâtı verirlerse artık din kardeşlerinizdir." (Tevbe, 11)⁶³

30- Tevhid ehlini günahı sebebiyle tekfir etmeyiz.⁶⁴

31- Kul Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadıktan sonra büyük günahları işlese, bununla beraber şu hevâlardan, bidatlerden ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı hakkında kötü konuşmaktan kurtulmuş olsa; onun Firdevs'in en yüksek derecesinde nebîlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve sâlihlerle beraber olacağını ümit ederim. Onlar ne güzel arkadaştır! Çünkü Allah ile kul arasındaki her büyük günah için ümit vardır. Fakat hevâların hiçbirisi ümit vaat etmez. Hevâ, sâhibini cehennem ateşine sürükler. Sünnet üzere

⁵⁷ Şiâru Ashâbi'l Hadîs, 13.

⁵⁸ es-Sünne, 599.

⁵⁹ es-Sünne, 665.

⁶⁰ es-Sünne, 721.

⁶¹ Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 665; el-Lâlekâî, 5/960.

⁶² İbn Abdülhakim, el-Câmi', 165.

⁶³ Tertibu'l Medârik, 2/48.

⁶⁴ el-Beyânu ve'l Tahsil, 18/586.

ölen kimseye ne mutlu! Sünnet üzere ölen kimseye ne mutlu! Sünnet üzere ölen kimseye ne mutlu!⁶⁵

32- Sâlih olması sebebiyle herhangi bir kimsenin cennetlik olduğuna şehâdet etmeyiz.⁶⁶

33- Kur'ân, Allah (*Azze ve celle*)'nin kelâmıdır ve O'ndandır. Allah'tan olup da yaratılmış olan bir şey yoktur. Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse Azîm olan Allah'a karşı kâfirdir.⁶⁷

34- "Kur'ân yaratılmıştır" diyen kimseden tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse ne âlâ, etmezse boynu vurulur.⁶⁸

35- Sıfatlarla ilgili hadisleri, keyfiyet tayin etmeksizin geldikleri gibi kabul ederiz.⁶⁹

36- Allah göktedir, ilmi ise her yeredir. Hiçbir yer O'nun ilminden boş kalmaz. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Üç kişi aralarında gizlice konuşsa mutlaka dördüncüleri O'dur, beş kişi aralarında gizlice konuşsa mutlaka altıncıları O'dur..." (*Mücâdile*, 7)⁷⁰

37- Allah Teâlâ "*Rahmân Arş'a istivâ etti*" (*Tâhâ*, 5) buyurmuştur. O'nun istivâsı bilinmeyen bir şey değildir. Keyfiyetine ise akıl sır ermez. Ona iman etmek vâcip, hakkında soru sormak bidattir.⁷¹

38- Nüzûl (Allah'ın en yakın semâya inmesi) haktır. Hadisi nasıl gelmişse, keyfiyet tayin etmeden ve sınır çizmeden kabul et. Ancak eserlerde ve Kur'ân'da gelenler hâriç... Allah Teâlâ "*Allah'a misâller getirmeyin*" (*Nahl*, 74) buyurmuştur. Kudretiyle, ilmiyle ve azametiyle dilediği gibi iner. O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır.⁷²

39- Müminler kıyâmet günü Allah (*Azze ve celle*)'ye şu (başlarındaki) gözleriyle bakacaklardır. Nitekim Allah Teâlâ "*Bazı yüzler o gün parıl parıl*

⁶⁵ Zemmu'l Kelâm, 879.

⁶⁶ İbn Ebî Zemenin, Usûlü's Sünne, 146.

⁶⁷ Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 128, 199; el-Lâlekâî, 410; eş-Şeria, 165.

⁶⁸ el-Lâlekâî, 495.

⁶⁹ el-Lâlekâî, 875; İrşâdu's Sâlik, s.212.

⁷⁰ Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 11, 199; eş-Şeria, 720.

⁷¹ eş-Şeria, 720.

⁷² İbn Ebî Zemenin, Usûlü's Sünne, s. 113.

dur. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23) buyurmuştur. "O'nun mükâfâtına bakacaklar" diyenler yalan söylemiştir. Bilakis sen Allah'a hakikî manada bakacaksın. Sen Mûsâ (aleyhisselam)'ın "Rabbim bana kendini göster de Sana bakayım" (A'râf, 143) dediğini işitmedin mi? Sence Mûsâ Rabbinden imkân-sız bir şey mi istemişti? Bunun üzerine Allah Teâlâ "Beni -dünyâda- aslâ göremezsın" (A'râf, 143) buyurdu. Çünkü dünyâ fenâ yurdudur. Bâkî olana fenâ bulacak olanla bakılmaz. Fakat insanlar bekâ yurduna geçtikleri zaman Bâkî olana bâkî olanla bakarlar. Onların Allah Teâlâ'nın "Hayır, onlar o gün kesinlikle Rablerinden perdeli olacaklardır" (Mutaffifin, 15) buyruğundan haberleri yok mu?⁷³ Eğer müminler kıyâmet günü Rablerini görmeyecek olsalardı Allah kâfirleri onların kendisinden perdeli olacaklarını söyleyerek kinamazdı. Kim rü'yeti inkâr ederse onun için ancak kılıç vardır.⁷⁴

40- Allah (Azze ve celle) Mûsâ (aleyhisselam) ile konuşmuştur.⁷⁵

41- Mîzân haktır.⁷⁶

42- Yetmiş sene boyunca zulmeden sultan, gündüzün bir saatinde başıboş hâldeki bir ümmetten daha hayırlıdır.⁷⁷

43- Zulmetseler bile imamlarla birlikte cihâd edilir.⁷⁸

44- Onlarla birlikte hacc edilir.⁷⁹

45- İmamın âdil olduğu takdirde insanların zekâtlarını kendileri dağıtmaları doğru olmaz. Zekâtlarını imama vermeleri gerekir.⁸⁰

46- Allah masiyetleri bizi yaratmadan önce üzerimize yazmıştır. Allah'ın bunu kendisi üzerine yazdığı kimse mutlaka onu işleyecektir ve Allah'ın yazıp takdir ettiği yere gelecektir.⁸¹

⁷³ eş-Şeria, 574; el-Lâlekâî, 870; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/102.

⁷⁴ el-Lâlekâî, 808.

⁷⁵ Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 517.

⁷⁶ İbn Ebi Zemenin, Usûlü's Sünne, s. 165.

⁷⁷ Tertibu'l Medârik, 1/492-493.

⁷⁸ İbn Ebi Zemenin, Usûlü's Sünne, 221.

⁷⁹ İbn Ebi Zemenin, Usûlü's Sünne, 222.

⁸⁰ İbn Ebi Zemenin, Usûlü's Sünne, 216.

⁸¹ Tertibu'l Medârik, 2/48.

47- Kim kaderi yalanlayandan daha sapıktır? Onların aleyhine Allah Teâlâ'nın "O sizi yaratandır; bundan sonra bir kısmınız kâfir, bir kısmınız mü-hüccet olarak yeterdi."⁸²

48- Kaderi inkâr edenlere karşı en açık ve en çetin âyet Allah Teâlâ'nın şu buyruğudur: "Eğer dileseydik her nefse hidâyetini verirdik. Fakat 'Cehennemî hem cinlerle hem de insanlarla dolduracağım' sözüm gerçekleşecektir." (Secde, 13) O'nun buyurduğu mutlaka gerçekleşecektir.⁸³

49- Kaderiyye "Allah masiyetleri yaratmamıştır" diyenlerdir.⁸⁴

50- Kaderiyye'den "Kullar amel etmedikçe Allah onların ne amel edeceklerini bilmez" diyenler tevbeye davet edilirler. Tevbe ederlerse ne âlâ, değilse öldürülürler.⁸⁵

51- Kaderiyye çok kötü bir topluluktur. Onlarla konuşmayın, oturmayın, evlenmeyin. Ölülerinin cenâze namazını kılmayın. Cenâzelerini takip etmeyin. Hastalarını ziyâret etmeyin. Onlara selâm vermeyin. Arkalarında namaz kılmayın. Onlara Allah için düşmanlık gösterin. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğun Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelenlere sevgi beslediğini göremezsin..." (Mücâdile, 22) Öyleyse onlara sevgi besleme.⁸⁶

52- Kaderiyye'den kime bakarsan bak; aptal, gerizekâlı ve bön olduğunu görürsün.⁸⁷

53- Nebîsinden sonra bu ümmetin en faziletlisi Ebû Bekr es-Sıddık'tır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onunla beraber başkaları da olduğu hâlde onun namaz kıldırmasını emretmiş, yine onunla beraber başkaları da olduğu hâlde onu hac emîri tayin etmiştir.⁸⁸

⁸² eş-Şerîa, 507.

⁸³ İrşâdu's Sâlik, s. 349.

⁸⁴ el-Lâlekâî, 4/701.

⁸⁵ el-Lâlekâî, 4/701; el-Hılye, 6/326.

⁸⁶ el-Müdevvene, 1/182; İbn Ebi Zemenin, Usûlü's Sünne, s. 305; el-Beyânu ve't Tahsil, 18/201, 16/380.

⁸⁷ İrşâdu's Sâlik, s. 208.

⁸⁸ el-Beyânu ve't Tahsil, 18/458; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/106.

54- Ebû Bekir'den sonra bu ümmetin en fazîletlisi Ömer'dir. Bu ikisinin fazîletinde şüphe yoktur.⁸⁹

55- Onların Rasulullah hayattayken Rasulullah'a göre konumları tıpkı O'nun vefâtından sonraki konumları gibidir.⁹⁰

56- Selef çocuklarına tıpkı Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi Ebû Bekr'i ve Ömer'i sevmeyi öğretiyorlardı.⁹¹

57- Ebû Bekir'den ve Ömer'den sonra bu ümmetin en fazîletlisi haksız yere öldürülen halife Osmân'dır.⁹²

58- İnsanlar bundan sonra durmuşlardır. Onlar Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının en hayırlılarıdır. Rasulullah, Ebû Bekr'in namaz kılmasını emretmiştir. Ebû Bekir de Ömer'i seçmiştir. Ömer hilâfet için altı kişiyi önermiştir. Bu altı kişi de Osman'ı seçmiştir. Sonra insanlar burada durmuşlardır.⁹³

59- Kim, Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından birine, Ebû Bekr'e, Ömer'e, Osmân'a, Muâviye'ye veya Amr b. el-Âs'a söverse; eğer onların dalâlet ve küfür üzere olduklarını söylerse öldürülür, bunun dışında insanlar tarafından kullanılagelen sövgülerle onlara söverse ağır bir cezâyâ çarptırılır.⁹⁴

60- Kim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından birini küçümserse ya da kalbinde onlara karşı kin barındırırsa müslümanların alacakları feyden ona hiçbir pay yoktur. Çünkü Allah Teâlâ "*Allah Resûlü'ne fey olarak ne vermişse...*" buyurmuş sonra şöyle demiştir: "*Onlardan sonra gelenler derler ki: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman eden kardeşlerimizi bağışla. Kalbimizde iman edenlere karşı hiç kin bırakma...*" (Haşr, 10) Şu hâlde onları küçümseyen ve kalbinde onlara karşı kin barındıran kimsenin feyden bir payı yoktur.⁹⁵

⁸⁹ el-Hallâl, es-Sünne, 585.

⁹⁰ eş-Şeria, 1849; el-Lâlekâi, 2461.

⁹¹ el-Lâlekâi, 2325.

⁹² el-Hallâl, es-Sünne, 585; Tertibu'l Medârik, 2/44.

⁹³ Tertibu'l Medârik, 2/45-46.

⁹⁴ eş-Şifâ, 2/1108; Menâkibu Mâlik, s. 143.

⁹⁵ el-Hilye, 6/327; Usûlü's Sünne, 190.

61- Kimin kalbinde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından birine karşı bir gayz bulunuyorsa şu âyetin kapsamındadır: "Muhammed Allah'ın resûlüdür. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu çiftçilerin de hoşuna gider. Allah böyle yapar ki onlar sebebi ile kâfirler öfkelenсин. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat vâdetmiştir." (Fetih, 29)⁹⁶

62- Âişe'ye söven kimse öldürülür. Çünkü ona iftirâ atan kimse Kur'ân'a muhâlefet etmiştir. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Allah -eğer müminler iseniz- bunun benzerine bir daha dönmeyesiniz diye size öğüt veriyor." (Nûr, 17)⁹⁷

63- Onlar ancak Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dil uzatmak isteyen, bu ellerinden gelmeyince de O'nun ashâbına dil uzatan bir topluluktur. Böyle yapmışlardır ki "O kötü arkadaşlara sâhip kötü bir adamdır, eğer düzgün biri olsaydı arkadaşları da düzgün olurdu" denilsin.⁹⁸

64- Kim Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ya da başka bir nebiye söver, hakâret eder, onları ayıplar ya da küçümserse -ister müslüman olsun ister kâfir- tevbeye davet edilmeden öldürülür.⁹⁹

65- Kişinin Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kabrinin yanında dua etmek için durmasını doğru görmüyorum. Sadece selâm verip geçer, kabre de dokunmaz.¹⁰⁰

66- Bidatlerden ve bidat ehlinden sakının. Onlar ki Allah'ın isimleri, sıfatları, ilmi ve kudreti hakkında konuşurlar. Sahâbe'nin ve onlara güzellik ile tâbî olanların hakkında konuşmadıkları meselelerde susmazlar.¹⁰¹

⁹⁶ el-Hilye, 6/327.

⁹⁷ el-Muhallâ, 11/415.

⁹⁸ es-Sârimu'l Meslûl, 3/1088.

⁹⁹ Menhecu'l İmâmi Mâlikî fi İsbâti'l Akide, s. 421.

¹⁰⁰ eş-Şifâ, 2/671.

¹⁰¹ Zemmu'l Kelâm, 872; Akidetü Ashâbi'l Hadis, s. 54; İrşâdu's Sâlik, s. 351.

67- Allah Amr b. Ubeyd'e lanet etsin! Çünkü kelâmdan gelen bidatleri o ortaya attı. Eğer kelâm bir ilim olsaydı mutlaka Sahâbe ve Tâbiîn hükümler ve şeriatler hakkında konuştukları gibi onun hakkında da konuşurlardı. Fakat o bâtıla ileten bir bâtıldır.¹⁰²

68- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ümmetine istincâyı öğretip de tevhi-di öğretmediğini düşünmemiz olacak şey değildir.¹⁰³

69- Din hakkında kelâmı hoş görmüyorum. Beldemizde bulunanlar da önceden beri kelâmdan hoşlanmamışlar ve ondan sakındırmışlardır. Cehm'in görüşündeki ve kaderîlik düşüncesindeki kelâm ve benzerleri bu kelâma örnektir. Arkasındandan amel gelmeyecek kelâmı sevmem. Allah'ın dini ve Allah (Azze ve celle) hakkında kelâma gelince, bu konularda susmak bana konuşmaktan daha sevimlidir. Çünkü beldemizde bulunan kimseleri, arkasında amel olmadıkça din hakkında kelâm etmekten sakındırırken gördüm.¹⁰⁴

70- Kim dîni kelâm ile ararsa zındık olup çıkar.¹⁰⁵

71- Kelâmla uğraşan birini havada yürürken görsen bile ondan emin olma ve ona sakın güvenme.¹⁰⁶

72- Bu şahsî görüşlerden hiçbiri ne Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında ne Ebû Bekir zamanında ne Ömer zamanında ne de Osmân zamanında vardı.¹⁰⁷

73- Kim İslâm'da güzel gördüğü bir bidat ortaya atarsa Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in risâleti tam yerine getirmediğini iddia etmiş olur. Zira Allah Teâlâ "Bugün dîninizi sizin için kemâle erdirdim..." (Mâide, 3) buyurmuştur.¹⁰⁸

74- Bidatine çağıran hiçbir hevâ ehlinde ilim alınmaz.¹⁰⁹

¹⁰² Zemmu'l Kelâm, 874.

¹⁰³ Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 10/26.

¹⁰⁴ Câmîu Beyânî'l İlmi, 1786; el-Lâlekâî, 309; el-İ'tisâm, 3/299.

¹⁰⁵ Zemmu'l Kelâm, 873.

¹⁰⁶ İrşâdu's Sâlik, s.347.

¹⁰⁷ Zemmu'l Kelâm, 878.

¹⁰⁸ el-İbânetu'l Kubrâ, 2/510; el-İ'tisâm, 1/84.

¹⁰⁹ ez-Zevâvi, Menâkibu Mâlik, 146; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/67.

75- Bu ilim dindir. O halde dininizi kimden aldığınıza bakın. Gerçekten ben şu mescitte (eliyle Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in mescidine işâret etti) yetmiş kişiyi gördüm. Hepsi de "Falan dedi ki: Rasulullah şöyle buyurdu..." diyordu. Onlardan hiçbir şey almadım. Onlardan birine bir evin malı emânet edilse şüphesiz emânete hıyânet etmezdi. Ne var ki onlar bu işin ehlinde değillerdi.¹¹⁰

76- Kalbi eğri bir kimsenin kulaklarına ulaşmasına izin verme. Çünkü onun sözünden neyin sana yapışacağını bilemezsin. Medine ehlinde, En-sâr'dan bir adam kaderinin birinden bir şey işitti de kalbi ona takılıp kaldı. Adam kendileriyle arkadaşlık ettiği kardeşlerinin yanına giderdi. Onlar onu sakındırdıkları zaman şöyle derdi: "Kalbime yapışan şeye ne yapabilirim ki? Eğer Allah'ın kendimi şu minârenin tepesinden aşağı atmamdan râzi olacağını bilseydim mutlaka bunu yapardım."¹¹¹

77- Bâtıla yaklaşmak helâktir. Bâtıl hakkında söz söylemek haktan saptırır. Kişinin dîni ve mürüvveti bozulduktan sonra dünyadaki hiçbir şeyde hayır yoktur. Allah'ın kendilerine helâl kıldığı şeylerde kullara bir zorluk yoktur.¹¹²

78- Hevâ ehli ne kötü topluluktur! Onlara selâm verme. Onlarla oturma. Oturacaksan da sert davran. Yine onların hastaları ziyâret edilmez. Onlardan hadis rivâyet etme. Onlardan ayrılmak bana daha sevimlidir.¹¹³

79- Allah'ın kitabında hevâ ehline şu âyetten daha şiddetlisi yoktur: "O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır. Yüzleri kararanlara gelince (onlara denir ki:) imanınızdan sonra kâfir mi oldunuz? Öyleyse küfretmenize karşılık tadın azâbı!" (Âli İmrân, 106) Hangi söz bundan daha açıktır? Bu âyet kible ehli hakkındadır.¹¹⁴

80- İmanın hevâ ehlinde olduğunu bildiğin zaman onun arkasında namaz kulma. Hevâ ehlinde hiçbirinin arkasında namaz kılınmaz.¹¹⁵

¹¹⁰ Zemmu'l Kelâm, 887; Tehzibu'l Kemâl, 26/439.

¹¹¹ İbn Ebî Zeyd, el-Câmi', s. 120; el-İ'tisâm, 1/229.

¹¹² Zemmu'l Kelâm, 875.

¹¹³ İrşâdu's Sâlik, s. 208; el-Begâvî, Şerhu's Sünne, 1/229; İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî, el-Câmi', s. 125.

¹¹⁴ İbn Ebî Zemenin, Usûlü's Sünne, 241.

¹¹⁵ el-Müdevvene, 1/83; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/68.

81- Bidat ehlinin arkasında namaz kılan kimsenin namazını iâde etmesi gerekmez.¹¹⁶

82- Bidat ehlinin şehâdeti câiz (makbûl) değildir.¹¹⁷

83- Hevâların, bidatların ve müneccimliğin yer aldığı kitaplardan herhangi birini kiralamak câiz değildir.¹¹⁸

84- Rey ashâbından sakının. Çünkü onlar Sünnet'in düşmanlarıdır.¹¹⁹

85- Haktan başkasıyla amel edilen ve selefte sövülen bir toprakta ikâmet etmek doğru değildir.

Ebu'd Derdâ Muâviye'ye "Ben Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i bunun benzerinden men ederken işittim" dediği zaman Muâviye ona "Ben bunda bir sakınca görmüyorum" demişti de Ebu'd Derdâ bunun üzerine şu cevâbı vermişti: "Ben sana Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den haber veriyorum, sen bana kendi görüşünden haber veriyorsun. Artık senin bulunduğun bir toprakta ikâmet etmem." Sonra da onun yanından çıkıp gitmişti. Görüldüğü gibi insanlar bir kelimedenden dolayı bir beldeyi terk ediyorlardı. Şu adam ise haktan başkasıyla amel edilmesine ve selefte sövülmesine rağmen bir yerde ikâmet edebilmektedir. Hâlbuki Allah (*Azze ve celle*) "yeryüzünde gidecek birçok yer ve genişlik bulur" (*Nisâ, 100*) buyurmuştur.¹²⁰

86- [İbâziyye mezhebine mensup kimselerin arkasında namaz kılınmaz] Ölenlerinin cenâze namazı kılınmaz. Cenâzelerini takip etmeyiz. Hastaları ziyâret edilmez. Onların beldelerinde onlarla beraber ikâmet etmemek bana daha sevimlidir.¹²¹

87- Bana göre İbâziyye'den, Harûriyye'den ve bütün hevâ ehlinen tevbe etmeleri istenir. Tevbe ederlerse ne âlâ, değilse öldürülürler.¹²²

* * *

¹¹⁶ el-Mi'yâr, 2/338.

¹¹⁷ Câmiu Beyâni'l İlm, 2/96.

¹¹⁸ Câmiu Beyâni'l İlm, 2/99.

¹¹⁹ Menâkibu Mâlik, 146.

¹²⁰ İbn Abdulhakem, el-Câmi', 145.

¹²¹ el-Müdevvene, 1/182; İbn Abdulhakem, el-Câmi', 171-173.

¹²² el-Müdevvene, 3/47; İbn Abdulhakem, el-Câmi', 171.

**EBÛ ABDURRAHMÂN ABDULLAH B. EL-
MUBÂREK EL-HANZALÎ'NİN (V. 181) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:
EHLİ SÜNNET VE'L CEMAAT İTİKÂDININ ÖZETİ
SÜNNET'E DÂİR BİR KASİDE**

[illegible]

İsmi, Abdullah b. el-Mubârek b. Vâdih el-Hanzalî el-Mervezî'dir. Temîmoğulları'nın mevlâsıdır. Künyesi Ebû Abdurrahmân'dır. 118 yılında doğmuş, 181 yılında vefat etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Sözleri

Ebû Usâme şöyle demiştir: “İbnu’l Mubârek hadiste insanlar arasındaki müminlerin emîri gibidir.”

Ebû İshâk el-Fezârî “İbnu’l Mubârek bütün insanların imamıdır” demiştir. İbn Maîn “İbnu’l Mubârek hadiste müminlerin emiridir” demiştir. Esved b. Sâlim şöyle demiştir: “İbnu’l Mubârek kendisine uyulan bir imam idi. Sünnet hususunda insanların en sağlamlarından. Bir adamın İbnu’l Mubârek’e dil uzattığını görürsen onun müslümanlığından şüphe et.”

Lâlekâî “İ’tikâdu Ehli’s Sünne”de (2/244) şöyle demiştir: Abdullah b. el-Mubârek Tabîin’den Süleymân et-Teymî ve Humeyd et-Tavîl gibi kimselele görüştü. Zamanında müslümanlar arasında ondan daha fazla (ilim talebi için) yolculuk eden, ondan fazla ilim talep eden, ondan fazla ilim toplayan, ondan fazla ilim bilen, sîreti ondan daha güzel olan, yoluna onun yolundan daha fazla rızâ gösterilen kimse yoktu. Belki o, Tâbiin’den bin şeyhten hadis rivâyet etmiştir.”

İbn Teymiyye “et-Tis’îniyye”de (2/563) şöyle demiştir: Abdullah b. el-Mubârek ki ümmetin bütün fırkaları onun imamlığı ve büyüklüğü hususunda icma etmiştir. Öyle ki onun hakkında “O her konuda müminlerin emiridir” denilmiştir. Yine onun hakkında “Horasan İbnu’l Mubârek gibisini çıkarmadı” denilmiştir.”

Tercemenin Kaynakları:

Tehzibu’l Kemâl, 5/16; Siyeru A’lâmi’n Nubelâ, 8/378

***

1. RİSÂLE

Ehli Sünnet İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: Bu, Ehli Sünnet ve’l Cemaat’in ittifak ettiği, Sün-net ve itikad ile ilgili önemli hususları içeren özet bir akîdedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi 490 yılında vefât eden Ebu’l Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî’nin “Muhtasaru’l Hucce alâ Târîki’l Mehacce” isimli kitabından çıkardım. Müellif bu akîdeyi isnatsız şekilde zikretmiştir. Akîdeyi ondan başka tahric edene de vâkif olamadım. Bu kitabın tek el yaz-

ması nüshasına ulaştım. Kâhire'deki Mısır Kütüphânesi'nde 31184 numara ile bulunan bu el yazması nüshanın dijital ortama aktarılmış hâlinden yararlandım. Sonra bu nüshayı Advâu's Selef Yayınları'nın 1425 yılında yayınladığı baskısıyla karşılaştırdım. Ebu'l Feth el-Makdisî, Muhtasarul Hucce alâ Târiki'l Mehacce'de şöyle demiştir:

İbnu'l Mubârek şöyle demiştir: Mekke'de, Medîne'de, Kûfe'de, Basra'da, Mısır'da ve Horasan'da birçok insan gördüm. Onların tamamının Sünnet ve Cemaat üzere birleşmiş olduğunu gördüm:

1- (Sünnet ve cemaat ehli odur ki) Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet eder. İşini Allah (*Azze ve celle*)'ye havâle eder.

2- Her şeyin; hayrın, şerrin, küfrün ve imanın Allah'ın kazası ve kaderi ile olduğunu bilir.

3- Allah (*Azze ve celle*)'nin kendilerini Nebîsi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e arkadaş olarak seçtiği, geçmiş selefın hakkını bilir.

4- Ebû Bekir Sıddık'ı, Ömer b. el-Hattâb'ı, Osmân b. Affân'ı ve Ali b. Ebî Tâlib'i öne geçirir. Allah onların hepsinden râzı olsun.

5- Küçüğüyle büyüğüyle Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı için Allah'tan rahmet diler. Onların faziletlerini dile getirir. Aralarında meydana gelen hâdiseler hakkında konuşmaz.

6- İyi olsun günahkâr olsun her imamın arkasında bayram namazlarını kılar, Arafât'ta durur, cemaatlere iştirâk eder.

7- Kur'ân, Allah'ın kelâmı ve tenzîlidir. Yaratılmış değildir.

8- İman, sünnete uygunlukla beraber söz, amel ve niyettir.

9- İman, kalp ve âzâlarla artar ve azalır.

10- Cihâd, Allah (*Azze ve celle*)'nin Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i gönderdiğinden itibâren Deccâl ile savaşacak son tâifeye kadar geçerlidir. Zulmedenin zulmü onlara zarar vermeyecektir.

11- Kabir azabına, Münker'e ve Nekîr'e,

12- Havz'a,

13- Şefaate ve

14- Mizân'a iman etmek gerekir.

15- Cennet ehli Rablerini göreceklerdir.

16- Nebîler ve resûller neyi getirmişse ona iman ederiz. Onların getirdiklerine karşı misâller getirilmez. Salât ve selâm onların üzerine olsun.

17- Ehli Sünnet'in sıfatı, Allah'ın kitabıyla, Rasulullah'ın ve Sahâbe'nin hadislerinin tümüyle amel etmek, reyî ve kıyası terk etmektir. İşte önceki âlimlerimizi üzerinde bulduğum şey budur. Allah bizi ve sizi istikâmetle ve sâlihler arasına dâhil olmakla rızıklandırınsın.

***

2.RİSÂLE

Sünnet'e Dair Bir Kasîde

İtikâdın Özeti: Bu kasîde Sünnet ve Eser Ehli'nin akîdesinin özetini içermektedir.

Akidenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbnu'l Mubârek'in divânından çıkardım. Bu kasîde ondan meşhûr olmuştur. Mütেকaddiminden ve muteahhirinden birçok kimse bu kasîdeyi zikretmiştir. Onlardan bazıları şunlardır:

1- İshâk b. İbrâhîm el-Hateli (v. 283) "ed-Dîbâc" isimli kitabında sayfa 79'da zikretmiş, "İbnu'l Mubârek dedi ki..." diye başlayıp kasîdenin 1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 18, 19, 20 ve 22. beyitlerini aktarmıştır.

2- Buhârî'nin hocası el-Beykendi (v. 227) "es-Sünne ve'l Cemâa" isimli kitabında zikretmiş, "İbnu'l Mubârek'i şöyle derken işittim..." diye başlayıp kasîdenin 18. beytini aktarmıştır.

3- Buhârî (v. 256) "Halku Efâli'l İbâd" isimli kitabında (12) kasîdenin 18, 19 ve 20. beyitlerini zikretmiştir.

4- İbn Asâkir "Târihu Dımaşk"ta (32/450-451) iki farklı isnâd ile zikretmiştir:

a- Şöyle demiştir: Bize Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen b. el-Muhtedi tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeydullah b. Muhammed b. Ebî Müslim tahdis etti, dedi ki: Bize Osmân b. Ahmed b. es-Semmâk tahdis etti, dedi ki: Bize İshâk b. İbrâhîm b. Suneyn tahdis etti, dedi ki: İbnu'l Mubârek şöyle dedi...

Sonra kasîdenin 3, 5, 6, 7, 8, 10, 18, 19, 20, 21 ve 22. beyitlerini zikretmiştir.

b- Yine şöyle demiştir: Bunu bize Ebû Muhammed el-Muvaffak b. Ali b. Abdurrahmân es-Sâbitî el-Hırakî haber verdi, dedi ki: Bize el-Kâdî Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Abdurrahmân b. İshâk, Buhârâ'da yazdırarak inşâd etti, dedi ki: Bize el-Kâdî el-İmâm el-Vâlid inşâd etti, dedi ki:

Bize eş-Şeyh el-İmâm ez-Zâhid Ebû Nasr Ahmed b. Abdullah b. el-Fadl inşâd etti, dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mubârek'ten şunları inşâd ettiler...

Sonra kasîdenin 12. beytinden itibaren 17. beytine kadar zikretmiştir.

5- Ziyâ el-Makdisî "en-Nehyu an Sebbi'l Ashâb" isimli kitabında (64) yukarıda zikri geçen el-Hateli tarihiyle zikretmiştir.

6- Zehebî Siyeru A'lâmi'n Nubelâ'da (8/413-414) zikretmiş, "İshâk b. Suneyn İbnu'l Mubârek adına şunu zikretmiştir..." demiştir. Sonra kasîdenin 1, 6, 7, 8, 10, 18, 19, 20, 23 ve 24. beyitlerini zikretmiştir. Sonra şunu eklemiştir: "Söylenene göre bu (Hârûn) er-Reşîd'in hoşuna gitti. Abdullah b. el-Mubârek'in Hit'te vefat ettiği kendisine ulaştığı zaman dedi ki: *Şüphesiz biz Allah'a âidiz ve mutlaka O'na döneceğiz.* Ey Fadl, insanlara duyur da İbnu'l Mubârek için bize taziyeye gelsinler"

Sonra dedi ki: "Şu sözü söyleyen o değil mi:

Allah, sultân ile sorunları çözüme kavuşturur.

Şu sözü İbnu'l Mubârek'ten işitip de hakkımızı bilmeyen var mı?"

7- Sübkî (v. 771) "Tabakâtu's Şâfiyye"de (1/287) "Yine onun şöyle dediği meşhûr olmuştur..." demiş, sonra kasîdenin 1, 6, 8, 10, 18, 19 ve 20. beyitlerini zikretmiştir. Sonra "Bu uzun bir kasîdedir, içerisinde şunlar da vardır..." diye ekleyip 23. ve 24. beyitleri zikretmiştir.

Sonra şöyle demiştir: "Derim ki: Zannediyorum, İbnu'l Mubârek bu kasîde ile hâricî İmrân b. Hittân'a Ali (radıyallahu anh)'ı öldüren İbn Mülcem hakkında söylediği beyitleri hususunda muâraza yapmak istemiştir."

Bu beyitler İbn Mülcem'in -Allah ona lanet etsin- şu beyitleridir:

Ne vuruştı o takva sâhibinin vuruşu
İstedî ancak Arş'ın sâhibinden rıdvânı
Hatırlarım bazen onu ve zannederim ki
Allah katında en dolu olandır mîzanı
İshâk b. Suneyn İbnu'l Mubârek'ten şunu rivâyet etmiştir:

Ta'n edenlere yumuşak olan bir dînim yok
İslâm'a da ta'n etmem, ben böyle bir adamım¹²³
Günahımdan başkasını düşünecek hâlim yok
Nice olur hâlim elde edemezsem ğufrânı

* * *

Bize selef olan, bizden önce gelip geçen
Nebî'nin İslâm'da yardımcısı olanlara¹²⁴
Günahlarım arasında asla ta'n etmem ben
Emredilen istiğfar, gizlisi ve ayânı

* * *

Ben günaha girip batmışken binlerce kere
Onların yaptığını niye eleştireyim
Ebû Bekr'e sövmem ve aslâ sövmem Ömer'e
Dilimle -maâzallah- incitmem ben Osmân'ı

* * *

Toprağın altında sarılmadıkça kefene
Rasulullah'ın amcasının oğluna sövmem
Az veya çok Rasulullah'ın havârisine
Ve Talha'ya yöneltmem sövgüyü ve ta'nı

¹²³ ed-Dîbâc'da "Selefe de ta'n etmem" diye gelmiştir.

¹²⁴ İbn Asâkir "Târihu Dîmaşk"ta (32/450) kasideye buradan başlamış ve şöyle demiştir:
Bize selef olan, bizden önce gelip geçen, Furkân ile Resûl'e yardım edenlerle uğraşmam

Müminlerin annesine zulmedenler gibi
Onun hakkında yalan ve iftira konuşmam
Yine demem: Şüphesiz bulutlardadır Ali
Vallahi demiş olurum zulmü ve udvânı

* * *

Bulutta olsa düşerdi, durmazdı bulutta
Bulut bir insanı üzerinde taşır mı hiç
Ali'ye olan sevgim aşırı değil orta
Ondan daha az fazîletli görmem Osmân'ı

* * *

Bilinen bir şeydir insanların arasında
Ali ki ilk müslümanların ilklerindendir
Dosdoğru ve vera sâhibi idi Osmân da
Murâkib idi, Allah verdi ona ğufrânı¹²⁵

* * *

Ali'ye ve Affân'ın oğluna buğz edene¹²⁶
Allah biliyor kalbimde taraftarlık yoktur
Buğz ederim açıkça onlara buğz edene
Gizlemem kinimi hiç, kaplar kinim her yanı

* * *

Kesinlikle bir bidatçiye hürmet göstermem
Ona değer vermem ve küçük görürüm onu
Cehm'in görüşlerini asla dile getirmem
Şirk ehlinin sözüne benzer onun bühtânı

¹²⁵ Târihu Dımaşk'ta "Sâlih bir kimse idi, Allah verdi ona ğufrânı" diye geçmektedir.

¹²⁶ Târihu Dımaşk'ta "Ali'ye ve Osmân'a buğz edene" diye gelmektedir.

* * *

Yarattıklarımı terk etti kulların Rabbi
İşlerin başına şeytamı geçirdi demem
Zorba Firavun bile böyle bir şey demedi
Böyle azmadı Mûsâ'nın Firavn'ı, Hâmân'ı

* * *

Başka bir ismimiz yok, sadece müslümanız
İslâm üzereyiz, Allah bize bu ismi verdi
Cemaat Allah'ın ipi, ona sarılınz
Din edinen için odur kulpun kopmayanı

* * *

Allah sultanla dinden sıkıntıları savar
Katından bir rahmet ve rıdvan olmak üzere
İmamlar olmasaydı tekin olmazdı yollar
Zayıfımız olurdu güçlünün doyuranı

**ABBÂD B. ABBÂD EL-HAVVÂS'IN (V. 181-190)
RİSÂLESİ**

BU RİSÂLEDE;

**KİTAB'A, SÜNNET'E VE ÜMMETİN SELEFİNİN
ÜZERİNDE OLDUĞU ŞEYE YAPIŞMAK TAVSİYE
EDİLMEKTE, BİDATLERDEN VE BİDAT
EHLİNDEN SAKINDIRILMAKTADIR**

Âlimlerin Onun Hakkındaki Sözleri

Ahmed b. Abdullah el-İclî "Sikadır ve sâlih bir adamdır" demiştir. Ebû Hâtim "Âbidlerdendir" demiştir. Ya'küb b. Süfyân "Zâhidlerden ve âbidlerden idi, sikadır" demiştir. Mizzi de şöyle demiştir: "Şam ehlinin faziletliyelerinden ve âbidlerinden idi. Süfyân es-Sevri birçok tavsiyeyi, edebi, hikmeti, misâli ve öğüdü içeren meşhûr risâleyi ona yazmıştır."

Derim ki: Bu risâlenin zikri Süfyân es-Sevri (rahimehullah)'ın itikâdında geçmişti.

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerhu ve't Ta'dil, 6/83; Tehzibu'l Kemâl, 14/134

Risâlenin Özeti: Bu risâlede özetle Sünnet'e ve Selef-i Sâlihîn'in eserlerine uymak, bunlar ile amel etmek ve bunlara davet etmek emredilmekte, bidat ehline bidatleri hususunda uymaktan ve bidatlerden sakındırılmaktadır. Aynı şekilde reye uymaktan, reyi ümmetin selevinin ve sünnet ehli âlimlerin anlayışının önüne geçirmekten men edilmektedir. Onların görüşlerine muhâlif olduğu takdirde görüşlerimizden şüphe etmemiz gerektiği vurgulanmaktadır. İnsanların birçoğunun içerisine düşmüş olduğu gıybetten, koğuculuktan ve insanlar arasında iki farklı yüz ve iki farklı dil ile gidip gelmekten sakındırılmaktadır.

Allah Teâlâ'nın kitabına ve nebisinin sünnetine sıkıca yapışmaya ve bunlarla amel etmeye teşvik edilmekte, ümmete bunlarla nasihatte bulunulmakta ve ümmet bunlara muhâlefet etmekten sakındırılmaktadır.

Risâlenin sâhibi eriştiği zamandaki âlimlerin ve vera' ehli kimselerin azlığından bahsetmektedir. Âhir zamanda ilmin azalacağından, hak ile bâtılın birbirine karışacağından ve müteşâbihin peşinden gidileceğinden dolayı âhir zamandan sakındırmaktadır.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi Müsned-i Dârimî'den (675) çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması bir nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı el-Muğni Yayınevi'nin 1421 yılındaki baskısıyla karşılaştırdım. Bu risâleyi ayrıca Ebû Nuaym'da el-Hilye'de (8/282), el-Mizzî de Tehzibu'l Kemâl'de (14/135) isnâdı ile rivâyet etmiştir. Dârimî (rahimehullah) Sünen'inde şöyle demiştir:

Abbâd b. Abbâd el-Havvâs eş-Şâmi'nin Risâlesi

Bize Abdulmelik b. Süleymân Ebû Abdirrahmân el-Antâkî'nin haber verdiğine göre Ebû Utbe Abbâd b. Abbâd el-Havvâs eş-Şâmi şöyle demiştir:

Bundan sonra:

1- Aklınızı kullanın, akıl nimettir. Nice akıl sâhibi kimse vardır ki kalbini kendisine zarar verecek şeylere dalarak meşgûl edip ihtiyacı olan şeylerle ilgilenememiştir. Böylece ihtiyacı olan şeyleri ihmâl etmiştir.

2- Düşünülmemesi gereken konularda düşünmemesi kişinin aklının üstünlüğündendir. Böylece sâlih amel yönünden kendisinin altında bulunan kimseyle yarışmayı terk ettiğinden dolayı kişinin aklının üstünlüğü kendisi için bir vebâl olmaz.

Ya da bir adam ki kalbini bir bidatle meşgûl etmektedir. Bu bidat hususunda Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının aşağısında bulunan bazı adamları taklit etmektedir.

Ya da bir adam ki kendi görüşüyle yetinmekte, hidâyeti ancak onda, dalâleti de ancak onun terkinde görmektedir. Görüşünü Kur'an'dan aldığını iddia etmekte fakat aslında Kur'an'dan ayrılmaya davet etmektedir. (Kişi bu kimselerle yarışmayı terk ettiğinden dolayı aklının üstünlüğü kendisine vebâl olmaz.)

3- Bu kişiden ve onun ashâbından önce, Kur'ân'ın muhkemini bilen ve müteşâbihîyle amel eden, onun ışığı ile apaçık bir yolda bulunan taşıyıcıları yok muydu? Kur'ân, Rasulullah'ın imamı idi. Rasulullah ashâbının imamı idi. O'nun ashâbı kendilerinden sonrakilerin imamı idiler. Onlar ki her beldede isimleri ve nisbetleri bilinen kimselerdi. Hepsi hevâ ehline karşı çıkma hususunda ittifak hâlindeydi. Diğer taraftan hevâ ehli kendi aralarında ihtilâf içerisinde idi. Şahsî görüşleriyle nereye gideceklerini şaşırılmışlardı. Orta yoldan ayrılmış çeşit çeşit yollara girmişlerdi. Sırât-ı Müstakim'i terk etmişlerdi. Delilleri onları saptırıcı düşüncelerin içerisinde şaşkın şaşkın gezdirmekteydi. Şaşkınlıkları içerisinde ne yapacaklarını bilmez bir hâlde bu görüşler üzerinde kafa yorup durdular.

4- Dalâletleri içerisinde şeytan onlar için ne zaman bir bid'at ortaya atsa hemen ondan bir başkasına intikâl etmişlerdir. Çünkü onlar (imanda) öne geçmişlerin izini takip etmemişlerdir. Muhâcirlere uymamışlardır.

Ömer (radıyallahu anı)dan onun Zıyâd'a şöyle dediğı rivâyet edilmiştir: "İslâmı ne yıkar, bilir misin? Âlimin hatası, münâfığın Kur'ân ile tartışması ve saptırıcı imamlar..."

5- Allah'tan korkun, kârilerinizde ve mescitlerinizdeki kimselerde görülen gıybetten, koğuculuktan, insanlar arasında iki yüz ve iki dille gidip gelmekten sakının. Anlatıldığına göre dünyada iki yüzü olan kimsenin cehennemde de iki yüzü olurmuş. Gıybetçi kimse seninle karşılaşır ve senin yanında gıybetinin yapılmasından hoşlanacağını düşündüğü kimsenin gıybetini yapar. Sonra arkadaşının yanında sana muhâlefet eder ve senin hakkında da benzer şeyler söyler. O, ikinizin yanında da ihtiyâcını görmüş-tür. Birinizin yanında söylediğı diğerinizden gizli kalmıştır.

Yanına vardığı kimselerin yanına kardeş gibi varır. Hakkında gıybet ettiğı kimsenin hakkında düşman gibi gıybet eder. Kimin yanında bulunur-sa onu tercih eder. Kimden uzakta bulunursa kendisinin nezdinde onun bir saygınlığı yoktur. Yanında bulunduğu kimseyi onu tezkiye ederek fitneye düşürür. Yanında bulunmadığı kimse hakkında da gıybet eder.

Ey Allah'ın kulları! Şu toplulukta şu adamı çevirdiğı dolaplardan çekip alarak onu müslüman kardeşinin ırzından savacak hiç akli başında bir adam, hiç ıslâh edici bir kimse yok mu? Aksine o kendisinin onlara götördüğü şeylere olan isteklerini görmüş, onlar arasında imkân bulmuş-tur. Onlar da ona hedefine ulaşması için imkân sağlamışlardır. Böylece o kendi dîni ile beraber onların dînini de yemiştir.

6- Allah'tan korkun, Allah'tan! İleri gelenlerinizin ırzını savunun. Onlar hakkında ağzınızı ancak hayır ile açın. Ümmetinize Allah için nasihat edin. Çünkü siz Kitap'ın ve Sünnet'in taşıyıcılarısınız. Zira Kitap kendisi dile getirilmediğı sürece konuşmaz. Sünnet kendisi ile amel edilmediğı sürece amel etmez. Âlim susarsa, görülene karşı çıkmazsa ve terk edileni emretmezse câhil nasıl öğrenecek? Hâlbuki Allah kendilerine kitap verilenlerden onu insanlara açıklayacaklarına ve gizlemeyeceklerine dâir söz almıştır.

7- Allah'tan korkun! Zira siz vera'nın eksildiğı, huşûnun azaldığı, ilmi onu ifsâd edenlerin, onu taşıdıklarının bilinmesini isteyenlerin, onu zâyî edenler olarak bilinmeyi istemeyenlerin, onun içerisine soktukları hatalar-dan dolayı onun hakkında hevâ ile konuşanların, tıpkı hakkı bırakıp kendisi ile amel ettikleri bâtılı tercih ettikleri gibi kelimeleri yerlerinden

kaydırınların taşıdığı bir zamandasınız. Onlar günahlarından istiğfar etmemekte, kusurlarını itiraf etmemektedir. Yol gösteren kimse şaşkın olunca delil arayan ve doğru yolu bulmak isteyen kimse nasıl doğru yolu bulabilir? Dünyâyı sevdiler fakat dünyâ ehlinin konumunda olmayı istemediler. Bu yüzden onlar gibi yaşadılar fakat sözleriyle onlardan ayrıldılar. Onların yaptıklarına nispet edilmekten kendilerini savundular. Kendilerinde bulunmayan şeyin kendilerinde bulunmadığını söylemediler. Kendilerini nispet ettikleri şeyin içerisine girmediler. Zira hak ile amel eden kimse sussa bile konuşmaktadır.

8- Anlatıldığına göre Allah Teâlâ şöyle buyururmuş: Ben hikmet ehli kimselerin sözlerinin tamamını kabul etmem. Fakat onun düşüncesine ve arzusuna bakarım. Eğer düşüncesi ve arzusu benim içinse, konuşmasa bile onun suskunluğunu benim için bir hamd ve vakâr eylerim.

9- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Tevrât'ı yüklenip de onunla amel etmeyenlerin durumu kitaplar taşıyan eşeğin durumu gibidir."* (Cum'a, 5)

10- Yine O *"Size verdiğimiz kuvvetle sarılın!"* (Bakara, 63) buyurmuştur. İçindekilerle amel edin. Sünnet'i sadece dile getirmekle yetinmeyin, onunla amel edin. Zira kişinin onunla amel etmeden Sünnet üzere olduğunu söylemesi bir yalandan ibârettir. Ayrıca bu ilmi zâyî etmektir.

11- Bidatleri, onları ayıplamakla güzelleşmeyi hedefleyerek ayıplamayın. Zira bidat ehlinin bozukluğu sizin salâhınızı arttırmaz. Yine bidat ehline karşı haddi aşarak bidatleri ayıplamayın. Zira haddi aşma sizin fesâdınızdandır. Doktorun, hastaları, onları iyileştirecek fakat kendisini hasta edecek şeyle tedâvî etmesi doğru olmaz. Zira doktor hastalandığı zaman hastalığı sebebiyle hastaları tedâvî etmeye imkân bulamaz. Şu hâlde onun öncelikle kendisini sağlıklı tutması gerekir ki hastalarını tedâvî edebilecek kuvveti kendisinde bulsun.

12- Kardeşlerinize bir hususta karşı çıkacaksanız şunları yapmalısınız: İlk önce kendinize bakmalısınız. Rabbinize karşı samîmî olmalısınız. Kardeşlerinize şefkat göstermelisiniz. Bununla birlikte kendinizin kusurlarıyla, başkalarının kusurlarıyla ilgilendiğinizden daha çok ilgilenmelisiniz. Birbirinize nasihat etmelisiniz. Nezdinizde size nasihat edenin de sizden nasihat dinleyenin de bir saygınlığı olmalı. Nitekim Ömer b. el-Hattâb (radıyallahu anh) *"Bana kusurlarımı hediye eden kimseye Allah rahmet etsin"*

demiştir. Bir şey söylediğiniz zaman kendinize tahammül edilmesini istiyorsunuz fakat sizin söylediğinizin aynısı sizin hakkınızda söylendiği zaman öfkeleniyorsunuz. İnsanların yaptıkları ve hakkında onlara karşı çıktığınız işlerde var gücünüzle karşı çıkıyorsunuz fakat kendiniz de aynısını yapıyorsunuz. Peki, sizden hesap sorulmasını neden istemiyorsunuz?

13- Kendi görüşünüzü ve zamanınızdaki kimselerin görüşünü sorgulayın. Konuşmadan önce meseleyi iyice araştırın. Amel etmeden önce öğrenin. Zira öyle bir zaman gelecek ki o zamanda hak ve bâtıl birbirine karışacak. Ma'rûf münker, münker ise ma'rûf olacak. Kendisini Allah'tan uzaklaştıran şey ile Allah'a yaklaştırmaya çalışan, kendisini O'nun katında sevimsiz kılacak şey ile O'na kendisini sevdirmeye çalışan ne çok kimse vardır! Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Kötü ameli kendisine süslü gösterilen, bu sebeple onu güzel gören kimse bunun gibi midir?"* (Fâtr, 8)

14- Aman, şüphenin olduğu yerde durup bekleyin. Tâ ki bir beyyine ile apaçık hakikat ortaya çıksın. Zira ilimsizce bilmediği şeyin içine giren kimse günahkârdır. Kim Allah'a yardım ederse Allah Teâlâ da ona yardım eder.

15- Kur'ân'a sımsıkı sarılın. Onu önder edinin ve onunla önder olun. Onun hakkında öncekilerin eserini arayın.

16- Eğer din adamları ve râhipler, Kitâb'ı uyguladıkları ve onu açıkladıkları takdirde makamlarının ellerinden gitmesinden ve mevkilerini kaybetmekten çekinmeselerdi onu tahrif etmez ve gizlemezlerdi. Fakat onlar amelleriyle Kitâb'a muhalefet ettikleri zaman, kavimleri kendilerini bulundukları yerden indirir ve insanlar bozukluklarını görür korkusuyla yaptıkları şeyler hususunda onları aldatmaya çalıştılar. Kitâb'ı tefsir ile tahrif ettiler. Tahrif edemediklerini de gizlediler. Sonra mevkilerini korumak adına kendi yaptıklarını söylemediler. Kavimlerinin yaptıklarını da onlara yumuşak davranmış olmak için dile getirmediler. Hâlbuki Allah kendilerine kitap verilenlerden onu insanlara açıklayacaklarına ve asla gizlemeyeceklerine dâir misâk almıştı. Onlar ise tam tersine yaptıkları hususunda kavimlerine yardımcı oldular ve onların yanında yer aldılar.

-12-

YÛSUF B. ESBÂT'IN (V. 195) İTİKÂDÎ

BU BÖLÛMDE;
SÛNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDİNIN ÖZETİ
BULUNMAKTA VE EHLİ SÛNNET'E MUHÂLİF
BÂZÎ FİRKALAR ZİKREDİLMEKTEDİR

في المشقة من قطع السيف من رءوسه من حق الانطاج والسمعة
 يوسف بن يساف يقول اما اصل السند فانهم قالوا من السيف على احد
 من اهل القبلة وهم يرون الصلوة والكعبة خلف الانبياء خلف الانبياء
 والكماد من رءوسهم اليهم القبلة ان بعضهم يرون رءوسهم من رءوسهم
 والظهر من احد من اهل الصلوة ولا يسمعون عليه من رءوسهم ولا يسمعون
 الرءوس من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم
 من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم

سعد بن كاذب من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم
 قال يوسف بن يساف يقول اما الصلوة والكعبة خلف الانبياء خلف الانبياء
 والكماد من رءوسهم اليهم القبلة ان بعضهم يرون رءوسهم من رءوسهم
 والظهر من احد من اهل الصلوة ولا يسمعون عليه من رءوسهم ولا يسمعون
 الرءوس من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم
 من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم

الانبياء من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم
 يوسف بن يساف يقول اما السند فانهم قالوا من السيف على احد
 من اهل القبلة وهم يرون الصلوة والكعبة خلف الانبياء خلف الانبياء
 والكماد من رءوسهم اليهم القبلة ان بعضهم يرون رءوسهم من رءوسهم
 والظهر من احد من اهل الصلوة ولا يسمعون عليه من رءوسهم ولا يسمعون
 الرءوس من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم
 من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم من رءوسهم

Hakkındaki Övgüler:

Müseyyeb b. Vâdih, İbn Esbât hakkında şöyle demiştir: "Sen âlimlerden gelip geçmiş olanların bir kalıntısınsın. Karşılaştığın kimse üzerinde bir hüccetsin. Sen Sünnet'te imamsın."

Şuayb b. Harb "İbn Esbât'ın önüne kimseyi geçirmem" demiştir.

İclî şöyle demiştir: "Küfelidir. Sikadır. Sünnet ehlidir ve hayır sâhibidir. Kitaplarını gömmüş, sonra da 'Kalbim onlarla salâhı bulamıyor' demiştir."

İbn Hibbân şöyle demiştir: "O zamanındakilerin en hayırlılarından. Şâm'ın âbidlerinden ve kâriyelerindendi. Sadece katıksız helâl olanı yiyenlerdendi."

Tercemenin Kaynakları:

İbn Hibbân, es-Sikât, 7/638; el-İclî, es-Sikât, 2/374

Siyeru A'lâmî'n Nubelâ, 9/169; el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce, 2/123

Akidenin Özeti: Bu akîde Yûsuf b. Esbât (*rahimehullah*)'ın sünnet ve itikatla ilgili bazı meseleleri zikretmekle yetindiği özet bir akîdedir. Bu akîdeye, onun bazı sapık fırkalar hakkında söylediği birkaç sözünü de, alınacak fâideyi çoğaltmak adına ekledim. Doğru yola ileten Allah'tır.

Akidenin Kaynakları: Bu akîdeyi Harb b. İsmâîl el-Kirmânî (*rahimehullah*)'ın Mesâil'inden çıkardım. Kitabın el yazmasının bir sûretini elde ettim. Bu nüshadan "Harb el-Kirmânî'nin İtikâdî" bölümünde (akîde numarası 43) bahsedilecektir.

Harb b. İsmâîl (*rahimehullah*) şöyle demiştir:

Bize Abdullah b. Hubeyk el-Antâkî tahdis etti, dedi ki: Yûsuf b. Esbât'ı şöyle derken işittim: "Ehli Sünnet'e gelince onlar;

1- Kible ehlinden herhangi birine kılıç çekmeyi câiz görmezler.

2- Namazları ve cumayı imamların arkasında câiz görürler.

3- Onlarla beraber yapılan cihâd kıyâmet gününe dek geçerlidir, tamdır. Zulümleri onu eksiltmez, adâletleri de arttırmaz.

4- Kible ehlinden hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmezler.

5- Onun müşrik olduğuna şehâdet etmezler.

6- Yine onlar derler ki: İman söz ve ameldir.

7- İman artar ve azalır.

8- Kendilerini temize çıkarmış olabilecekleri endişesiyle imanlarında istisnâ yaparlar.

Yine (Yûsuf b. Esbât) şöyle demiştir:

9- Mürcie'ye gelince onlar şöyle derler: "İman amel olmaksızın sözden ibârettir. Kim Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet ederse onun imanı kâmil, Cibrîl'in ve Mikâîl'in imanı gibidir. İsterse şu kadar mümini öldürsün; namazı, orucu ve cenâbetten gusletmeyi terk etsin." Yine onlar Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ümmetine kılıç çekmeyi câiz görürler.

Yine (Yûsuf b. Esbât) şöyle demiştir:

10- Şîa'ya gelince onlar sınıf sınıftır: Bunlardan bir tanesi Mansûriyye'dir. Kendi görüşlerine muhâlif olan kırk kişiyi öldüren kimsenin cennete gideceğini söylerler. İnsanları korkuturlar ve mallarımızı helâl sayarlar. Cibrîl'in risâleti getirirken yanıldığını söylerler.

11- Şîa'nın en iyisi Zeydiyye'dir. Diğer adları Hâşebiyye'dir. Osmân b. Affân'dan, Talha'dan, Zubeyr'den ve Âişe'den teberrî ederler. İyi olsun günahkâr olsun Ali (*radıyallahu anh*) evlâdından isyan eden her bir kimsenin yanında, o gâlip gelene ya da yenik düşene kadar savaşmak gerektiğine inanırlar.

12- Onların (Şîa'nın) bir sınıfı da Râfıza'dır. Bunlar Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının tamamından teberrî ederler. Dört kişi dışında; Âli, Ammâr, Mikdâd ve Selmân dışında ümmetin tamamını tekfir ederler.

-13-

**EBÛ MUHAMMED SÛFYÂN B. UYEYNE EL-HİLÂLÎ
EL-KÛFÎ'NİN (V. 198) İTİKÂDÎ**

**BU BÖLÜMDE;
SÛNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDINDAN ON
HASLET BULUNMAKTADIR**

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Şâfiî şöyle demiştir: "Eğer Mâlik ve Süfyân b. Uyeyne olmasaydı Hicâz'ın ilmi giderdi."

Yine o şöyle demiştir: "Hadisi ondan daha güzel tefsir eden kimseyi görmedim."

İbn Vehb şöyle demiştir: "Kur'ân'ın tefsirini İbn Uyeyne'den daha iyi bilen kimseyi bilmiyorum."

Ahmed şöyle demiştir: "Kur'ân'ı ve sünnetleri ondan iyi bilenini görmedim."

İbnu'l Medîni şöyle demiştir: "Yahyâ el-Kattân bana dedi ki: Hocalarından Süfyân b. Uyeyne'den başka kimse kalmadı. O da kırk seneden beri imamdır."

Ebü Hâtim er-Râzi şöyle demiştir: "Süfyân b. Uyeyne imam ve sikâdır."

Tercemenin Kaynakları:

Tehzîbu'l Kemâl, 11/177; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/454

Akîdenin Özeti: Süfyân b. Uyeyne (*rahimehullah*) bu itikâdında sünnetin ve itikadın hasletlerinden on tanesini zikretmiştir. Bunların tamamını kendisinde bulunduran kimsenin tam anlamıyla Sünnet üzere olacağını, bunlardan bir tanesine bile muhâlefet eden kimsenin ise Sünnet'in dışına çıkmış olacağını beyân etmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Lâlekâi (*rahimehullah*)'ın "İtikâdu Ehli's Sünne" kitabından çıkardım. O, Süfyân b. Uyeyne'nin akidesini seçtiğin akidelerinin arasında aktarmıştır.

Bu akîdeyi çıkarırken bu kitabın iki el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshaları Taybe Yayınevi'nin (2/155, no. 316) ve el-Mektebetu'l İslâmiyye'nin (1/202, s. 316) baskılarıyla karşılaştırdım. Bu akîdeyi Lâlekâi dışında tahriç edene de vâkıf olamadım.

Ebu'l Kâsım Hibetullah et-Taberi el-Lâlekâi (*rahimehullah*) şöyle demiştir: Bize Ubeydullah b. Muhammed et-Tevveci haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk b. Abbâd et-Temmâr tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulaziz b. Muâviye tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Abdulcebbâr es-

Sülemî tahdis etti, dedi ki: Bize Bekr b. el-Ferec Ebu'l Alâ tahdis etti, dedi ki: Süfyân b. Uyeyne'yi şöyle derken işittim:

"Sünnet on haslettir. Kim bunları kendisinde bulundurursa Sünnet'i tam olarak kendisinde bulundurmuş olur. Kim de bunlardan bir şeyi terk ederse Sünnet'i terk etmiş olur.

- 1- Kaderin isbâtı
- 2- Ebû Bekr'i ve Ömer'i öne geçirmek
- 3- Havz
- 4- Şefaât
- 5- Mizân ve Sırât
- 6- İman söz ve ameldir.
- 7- Kur'ân Allah'ın kelâmıdır.
- 8- Kabir azâbı (haktır.)
- 9- Kıyâmet günü yeniden diriliş
- 10- Bir müslüman hakkında (onun cennete veya cehenneme gideceğine dâir) kesin bir şehâdetle bulunmayın."

EBÛ ABDULLAH MUHAMMED B. İDRİS EL-
MATLABÎ EŞ-ŞÂFÎ'İN (V. 204) İTİKÂDÎ

BU BÖLÜMDE;
İLÂHÎ SIFATLARIN İSBÂTINA, ONLARI İNKÂR
EDENİN TEKFİRİNE VE EHLİ SÜNNET'İN
İTİKÂDININ ÖZETİNE DÂİR DÖRT RİSÂLE
BULUNMAKTADIR

صورة المخطوط من طيفات الحنايلة

يقول سنة او عوامهم حرا اعد لهم الشا من خلفك الا ان مستفده فقلت على ذلك
قلت لا اخذك محمد بن علي بن النخ قال اخبرنا علي بن مريك قال اخبرنا عبد الرحمن
بن ابي حاتم قال حدثنا ابو بن حيدرا قال اخذ العري قال سمعت ابا عبد الله
محمد بن ادريس الشافعي يقول وقد سئل عن صفات الله وما ينبغي ان
يؤمن به فقال الله تبارك وتعالى اسماء وصفات جارية ما تبارى واخبرنا به
عليه السلام عليه والود سلم انه لا يسمع احد من خلق الله قامت على الخوان الخوان
فقال به ومع عنده يقول النبي صلى الله عليه وآله من اخذ الله فان خالف ذلك
نبت الخوان عليه به هو الله كافر بما قبل نبت الخوان عليه من جهة الخبر فعند
بله لعل ان علم ذلك لا يملك ما يقتل على بالية وانكروا ذلك ما خاياه
يسمى اياها انما سمع وان لم يدين بقوله بل يراه يسوقون وان لم يسموا
واسماوات مطويات جبين وان لم يسموا بقوله لكل شئ عاقل الا وجهه قوله
ويق وجبه ربك ذو الجلال والاكرام وان لم يقولوا سلم حتى ينسج الزينة
قدوة منه جهنم وانما جنتك الله تارة يسلط على عاقل العالم الدنيا غير رسول الله
سلك الله عليه والود سلم فقلت وان لم يسموا بقوله سلم انه ذكر الدجال فقال
انه اخبر وان ربكم ليس بالبور وان المؤمنين وعلم ربهم يوم هم صليهم ما صليهم
كما قد انتم في البور وانتم اصباغ القول النبي صلى الله عليه وآله من عاقل
وجوه من اصبعين من اصابع الرمان غرر من ذلك هذه العاقل التي وصف الله
جبايته ووصفه بما روى رسول الله صلى الله عليه وآله من حقيقة ذلك ما يذكروا
فلا يكفر بالجهل بها اعدا اعدا انتم الذين ايضا عاقل الوارء من ذلك خيرا يحرم
في انهم نقام المساعدة في السماع وجبت الدنوب على سماعه حقيقة والسماء
عليه كما عاين وسمع من رسول الله صلى الله عليه وآله ولكن ثبت هذه الصفات وتوفي
النفس كما في ذلك من غنة تعالى ذكره فقال ليس كل شئ وعلم الله البصير

İsmi Muhammed b. İdris b. el-Abbâs b. Osmân b. Şâfi' b. es-Sâib el-Kureşî el-Matlabî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. (İmam) Şâfiî olarak meşhur olmuştur. 150 yılında doğmuş, 204 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Dâvûd şöyle demiştir: "Ahmed'in, Şâfiî'ye meylettiği kadar başka kimseye meylettiğini görmedim."

Kuteybe b. Said "Şâfiî imamdır" demiştir.

İbn Vehb "Şâfiî âlimlerin imamlarından" demiştir.

İbn Râhûye şöyle demiştir: "Rey ile konuşan kimse yoktur ki -bundan sonra ictihad ehli imamlardan birkaçını zikretti- Şâfiî ondan daha çok takipçiye ve daha az hataya sâhip olmasın. Şâfiî imamdır."

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerh ve't Ta'dîl, 7/201

Menâkıbu's Şâfiî, İbn Ebî Hâtim

el-Hilye, 9/63

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 5/10

* * *

1. RİSÂLE

Sıfatların İsbâtı ve Onları İnkâr Edenin Tekfiri

Akidenin Özeti: Bu akidede Allah Teâlâ'nın sıfatları isbât edilmekte, O'nun sıfatlarının yaratılmışların sıfatlarına benzemediği açıklanmakta ve bu sıfatları inkâr eden kimsenin hüccet ikamesinden sonra tekfir edileceği beyân edilmektedir.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi şu kaynaklardan çıkardım:

1- İçerisinde Ebû Tâlib Muhammed b. Ali b. el-Feth el-Aşşârî'nin rivâyeti ile İmam Şâfiî'nin itikadının yazılı olduğu bir cüz ki "Dâru'l Kutubî'z Zâhiriyye"nin el yazmalarındandır. 6 varaktan ibârettir. Cüzün son üç sayfası tamamıyla kitabın "semâât"ıdır.

2- İbn Ebî Ya'lâ'nın Tabakâtu'l Hanâbile'si. İbn Ebî Ya'lâ bu akideyi sahih isnâdı ile ve el-Aşşârî tariki ile Şâfiî (*rahimehullah*)'dan rivâyet etmiş, şöyle demiştir: "Mübârek'e okudum, ona dedim ki: Sana Muhammed b. Ali b. el-Feth haber verdi, dedi ki: Bize Ali b. Merdek haber verdi, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Ebî Hâtim haber verdi, dedi ki: Bize Yûnus b. Abdula'lâ el-Mısri tahdis etti, dedi ki: [Ebû Abdullah] Muhammed b. İdris eş-Şâfiî'yi -kendisine Allah'ın sıfatları ve inanılması gereken hususlar hakkında sorulduğu zaman- şöyle derken işittim..."

Tabakâtu'l Hanâbile'nin el yazması bir sûretine itimad ettim. Sonra bunu el-Useymin'in tahkik etmiş olduğu matbu' nüsha ile (2/268) karşılaştırdım. Aşşârî'nin cüzünü asıl kıldım. Tabakâtu'l Hanâbile'de bulunan ziyâdeleri ise iki köşeli parantez arasına aldım. Bu akide İbn Ebî Hâtim (*rahimehullah*) tarikinden rivâyet edilmiştir. Bazı âlimler İbn Ebî Hâtim'in bu akideyi "Menâkıbu's Şâfiî" isimli kitabında rivâyet ettiğini zikretmişlerdir. Örneğin:

1- İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cu'yûş"ta (s. 240) özet olarak zikretmiştir.

2- İbn Hacer "Fethu'l Bârî"de (13/407) şöyle dedikten sonra zikretmiştir: "İbn Ebî Hâtim 'Menâkıbu's Şâfiî'de Yûnus b. Abdula'lâ'dan şunu tahric etmiştir: Şâfiî'yi şöyle derken işittim: Allah'ın bazı isimleri ve sıfatları vardır ki kimse onları reddedemez..."

Akidenin sadece başını zikretmiştir. Derim ki: İbn Ebî Hâtim'in "Menâkıbu's Şâfiî"si matbûdur fakat içerisinde bu nakil yoktur!

Allah en doğrusunu bilir.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Bize şeyh, faydalı âlim, Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Osmân b. el-Muhîbb b. Duâd el-Lu'lu' el-Kitâbî en-Nâcî ona kıraatim ile haber verdi, dedi ki: Bize, hadisleri isnâd ile rivâyet eden, çokça yolculuk eden şeyh Ebû Muhammed Abdulkâdir b. İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm b. Abdullah el-Ermevî kıraat yoluyla haber verdi, ben de işittim, dedi ki: Bize Ümmü Abdullah Zeyneb binti el-Kemâl b. Abdurrahîm el-Makdisiyye -sema yoluyla olmasa da icâzet yoluyla- haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Abdulkarîm b. es-Seyyidî üç şeyhten icâzet yoluyla haber verdi, dedi ki:

Ebu'l Huseyn Abdulhakk b. Abdulhâlık el-Yûsufî, Şehde binti Ahmed el-İberî, İmam Ebu'l Fadl Ahmed b. Sâlih b. Şâfi' el-Cilî...

İbn Şâfi' dedi ki: Bize üç şeyh haber verdi: Babam Ebu'l Meâlî, Ebu'l Fadl Muhammed b. Nâsır b. Muhammed el-Bağdâdî, Ebû İshâk İbrâhîm b. Suûd b. Ahmed b. Ayyâş el-Mukri...

İbn Ayyâş dedi ki: Bize Ebu'l Hasen Ahmed b. Abdullah b. Alî b. Abdullah el-Âbanûsî haber verdi. Ayrıca Ebu'l Meâlî İbn Şâfi', İbn Nâsır, el-Yûsufî ve Şehde de haber verdi. Dediler ki: Bize Ebu'l Huseyn el-Mubârek b. Abdulcebâr b. et-Tuyûrî haber verdi.

el-Âbanûsî, Ebu'l Meâlî İbn Şâfi' ve İbn Nâsır "semâ yoluyla" dedi.

el-Yûsufî ve Şehde ise "icâzet yoluyla" dedi.

Bize Ebû Tâlib Muhammed b. Alî b. el-Feth el-Aşşârî el-Harbî haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen Alî b. Abdulazîz b. Merdek el-Berdicî¹²⁷ kıraat yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Hâtîm er-Râzî haber verdi, dedi ki: Bize Yûnus b. Abdula'lâ el-Misrî haber verdi, dedi ki: Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'yi -kendisine Allah'ın sıfatları ve iman edilmesi gereken hususlar hakkında sorulduğu zaman- şöyle derken işittim:

1- Allah tebâreke ve teâlâ'nın bazı isimleri ve sıfatları vardır ki O'nun kitabı bunları bildirmiş, nebîsi ümmetine bunları haber vermiştir. Allah'ın kullarından, Kur'ân'ın bunlar ile nâzil olduğuna dâir hüccet nezdinde kâim

¹²⁷ Asıl nüshada bu şekildedir. Tercemelerde ise "el-Berdicî" şeklinde geçmektedir.

olan, adâlet sâhibi kişinin Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiği sahîh buyruğu katında sâbit olan bir kimse bunlara muhâlefet ettiği takdirde mazur değildir.

2- Eğer kişi bu konuda katında hüccet sâbit olduktan sonra bunlara muhâlefet ederse, Allah (Azze ve celle)'ye kâfirdir. Haber cihetinden katında hüccetin sâbit olmasından önce ise cehâleti sebebiyle mazurdur. Çünkü bunlar akıl ile düşünerek ve kafa yorarak bilinemez. Örneğin Allah (Azze ve celle) bize haber vermiştir ki:

3- O Semî'dir (İşiten'dir). "O'nun iki eli de açıktır" (Mâide, 64) buyruğunda geldiği üzere iki eli vardır.

4- "Gökler O'nun sağında dürülmüştür" (Zümer, 67) buyurduğu üzere sağ eli vardır.

5- "O'nun vechinden başka her şey yok olacaktır" (Kasas, 88) ve "Rabbinin celâl ve ikrâm sâhibi yüzü kalacaktır" (Rahmân, 27) buyurduğu üzere bir vechi/yüzü vardır.

6- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Tâ ki Rabb ona -yani cehennem- ayağını koyar..."¹²⁸ buyurduğu üzere bir ayağı vardır.

7- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah yolunda öldürülen kimse hakkında "O Allah'a, O kendisine güler bir hâlde kavuştu"¹²⁹ buyurduğu üzere O mümin kuluna güler.

8- O, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in haber verdiği üzere her gece dünyâ semâsına iner.

9- O'nun bir gözü kör değildir. Zira Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Deccâl'den söz ettiği zaman "Onun bir gözü kördür, Rabbinizin ise bir gözü kör değildir"¹³⁰ buyurmuştur.

10- "Müminler kıyâmet günü Rablerini tıpkı dolunay gecesinde ay gördükleri gibi gözleriyle görecektir."¹³¹

¹²⁸ Buhâri (8484) ve Müslim (7279) Enes (ra)'dan rivâyet etmişlerdir.

¹²⁹ Ahmed, 22476

¹³⁰ Ahmed, 1578; Buhâri, 7123; Müslim, 7469

¹³¹ Ahmed, 19251; Buhâri, 554; Müslim, 633

11- Yine O'nun, Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Hiçbir kalp yoktur ki Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasında olmasın"¹³² buyurduğu üzere parmakları vardır.

12- Allah'ın kendileriyle kendisini vasıflandırdığı, aynı şekilde Resûlû'nün kendileriyle O'nu vasıflandırdığı bu sıfatların hakikati tefekkürle ve düşünceyle idrâk edilemez. Yine (bunların câhili olan) bir kimse kendisine haber ulaşana kadar cehâleti sebebiyle tekfir edilmez.

13- Bu konularda vârid olan haber kişinin fehminde kulak ile işitilen haberin yerini tutuyorsa, o haberi işiten kimsenin onun hakikatini din edinmesi ve tıpkı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den görüyor ve işitiyor gibi ona şehâdet etmesi vâciptir. Şu da var ki biz bu sıfatları isbât ederiz ve bu sıfatlardan teşbihi nefyederiz. Tıpkı Allah teâlâ zikruhû'nun bunu kendisinden nefyedip şöyle buyurduğu gibi:

"O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semi'dir, Basir'dir." (Şûrâ, 11)

***

2. RİSÂLE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: Şâfiî (rahimehullah) bu itikatta Sünnet ile ilgili baplar da neye itikad ettiğini ve bütün şehirlerde hadis ehlini üzerinde bulduğu şeyi zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları:

1- Dr. Abdullah el-Berrâk'ın, içerisinde üç risâle bulunan bir derleme içerisinde neşrettiği el yazması. Bu el yazması Vatan Yayınevi tarafından 1419 yılında "Ebu'l Hasen el-Hekkârî'nin (v. 486) derlemesiyle İmam Ebû Abdullah Muhammed b. İdris eş-Şâfiî'nin İtikâdî" ismiyle neşredilmiştir.

2- İbn Kudâme'nin "Sıfetu'l Uluvv" (s. 92) kitabı. Müellif bu akîdeyi el-Hekkârî'nin tarikinden nakletmiş, şöyle demiştir: "Şeyhulislâm -yani el-Hekkârî- dedi ki: Bize Ebû Ya'lâ el-Halîl b. Abdullah el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Kâsım b. Alkame el-Ebherî haber verdi, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Ebî Hâtim er-Râzî tahdis etti. O Ebû Şuayb'dan ve Ebû

¹³² Ahmed, 17630; Müslim, 6844

Sevr'den, onlar da Ebû Abdullah Muhammed b. İdris eş-Şâfiî'den şunu rivâyet etti..." Sonra akideyi kısaca zikretmiştir.

3- İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûş" (s. 240) kitabı. O bu kitapta şöyle demiştir: "İmam oğlu imam, Abdurrahmân b. Ebî Hâtim er-Râzi dedi ki: Bize Ebû Şuayb ve Ebû Sevr tahdis etti, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris eş-Şâfiî'den şunu rivâyet ettiler..." Sonra akideyi kısaca zikretmiştir.

Derim ki: Bazı âlimler bu akidenin İmam Şâfiî'ye nisbetinin sahih olup olmadığı hususunda bazı şeyler söylemişlerdir. Zira bu akide Ali b. Ahmed b. Yûsuf el-Hekkârî (v. 486) tarikinden rivâyet edilmektedir. İlim ehlinin bazıları da bu zâtın hadislerini hafızasının zayıf olmasından dolayı zayıflamışlardır. Gördüğün üzere bu akidede el-Hekkârî'nin akide içerisine dâhil ettiğinden şüphelenilen hadisler ve isnadlar yoktur. Yine bu vasiyette el-Hekkârî'nin rivâyet ettikleri arasında teferrüd ettiği garîb ve münker hadisler bulunmamaktadır. Buna ilâve olarak o yalancılıkla itham edilmemiştir. Aksine o doğru sözlü birisidir. Hayrı, ibâdeti ve salâhı ile meşhurdur.

Sem'ânî "el-Ensâb" (5/645) kitabında şöyle demiştir: "Şeyhulislâm lakaplı el-Hekkârî bir müddet yalnız başına dağlarda Allah'a ibâdet etti. İçerisinde fakirlerin ve sâlihlerin barındığı ribatlar¹³³ ve yerler yaptırdı. Çokça hayır yapar, çokça ibâdet ederdi. Makbûl ve vakûr bir kimse idi."

Yahyâ b. Mende şöyle demiştir: "O bizim yanımıza geldi. Sûfilerin büyüklerinden çok namaz kılan, çok ibâdet eden ve çok çalışan bir kimse idi."

Zehebî "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (19/67) şöyle demiştir: "Şeyh, âlim, zâhid, şeyhulislâm... Yetmiş yedi sene yaşadı. Birçok telifi vardır. Eserine çok önem verirdi. Allah ona rahmet etsin."

Hekkârî dedi ki: Bize Ebû Ya'lâ el-Halîl b. Abdullah el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Kâsım b. Alkame el-Ebherî haber verdi, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Ebî Hâtim er-Râzi tahdis etti. O Ebû Şuayb'dan ve Ebû Sevr'den, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris eş-Şâfiî (rahimehullah)'ın şöyle dediğini rivâyet etti: Üzerinde bulunduğum, hem ashâbımızın hem de kendilerini görüp kendilerinden ilim aldığım Süfyân b. Uyeyne ve Mâlik

¹³³ Ribat, zühed ehlinin barındığı yerdir. (ç.n.)

gibi hadis ashâbının üzerinde bulunduğuna şâhid olduğum Sünnet hakkın-
da söylenecek söz şudur:

1- Allah'tan başka ilâh olmadığı, Muhammed'in Allah'ın Resûlü oldu-
ğu şehâdetini ikrâr etmek.

2- Şehâdet ederim ki cennet ve cehennem haktır.

3- Kıyâmetin kopacağında şüphe yoktur.

4- Allah kabirlerdekilere diriltecektir.

5- Nebilerin getirdiklerinin tamamına iman ederim. Allah'ın salât
onların üzerine olsun.

6- Dilimden çıkana kalbimle de itikad ederim ve imanımda şüphe
etmem.

7- Tevhid ehlinde hiç kimseyi -büyük günahları işlemiş olsa bile-
günahından dolayı tekfir etmem. Onları Allah (*Azze ve celle*)'ye havâle ederim.

8- Allah'ın kazâsına ve kaderine, hayrı ve şerri dilemesine rızâ göste-
ririm. Hayır ve şer, yaratılmış iki şeydir ve bunlar kullar hakkında takdir
edilmiştir. Allah'ın kâfir olmasını dilediği kimse kâfir olur. O'nun iman
etmesini dilediği kimse de iman eder. Allah şerden râzı olmamış, onu em-
retmemiş ve onu sevmemiştir. Aksine taati emretmiş, onu sevmiş ve ondan
râzı olmuştur.

9- Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ümmetinden iyilik eden kim-
seyi iyiliği sebebiyle cennete yerleştirmem. Aynı şekilde günah işleyen
kimseyi de günahı sebebiyle cehenneme yerleştirmem.

10- Allah mahlûkâtı dilediği şekilde yaratmıştır. Hadiste geldiği üzere
herkes ne için yaratıldıysa o kendisine kolaylaştırılmıştır.

11- Allah (*Azze ve celle*)'nin nebîsine sahâbe olarak seçtiği selefin hakkını
bilirim. Onların fazîletlerini dile getiririm. Küçüğüyle büyüğüyle aralarında
çıkan anlaşmazlıklar hakkında dilimi tutarım.

12- Dört râşid halîfeyi; Ebû Bekr'i, sonra Ömer'i, sonra Os mân'ı,
sonra da Ali'yi öne geçiririm.

13- Kalbimle ve dilimle itikad ederim ki Kur'ân Allah'ın indirilmiş ve yaratılmış kelâmıdır. Lafız konusunda konuşmak ve bu konuda tevakkuf etmek bidattır.

14- İman söz ve ameldir. Artar ve azalır.

15- Rü'yete de iman ederim. Zira Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den bunu bildiren hadisler gelmiştir. Yine Allah'ın şöyle buyurduğunu işittim: "Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneklerdir." (Mutaffifin, 15) Bu göstermektedir ki Allah onlardan râzı olduğu takdirde onlar O'dan perdelenmeyeceklerdir. (Müminler) O'na bakacaklar, O'nu görmek için birbirlerine girmeyeceklerdir.

16- Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetinden büyük günah işleyen kimseler için şefaattir.

17- Allah semâsında ve Arş'ının üzerindedir. Yarattıklarına nasıl dilerse öyle yaklaşır.

18- Allah dünyâ semâsına nasıl dilerse öyle iner.

19- Hazarda ve seferde mestler üzerine meshedilir.

20- Cihâd iyi olsun fâcir olsun her imam ile geçerlidir.

21- Aynı şekilde bayram ve cuma namazları da kıyâmet gününe dek geçerlidir.

22- Alışveriş Kitâb'ın ve Sünnet'in hükmü üzere yapılır.

23- Müslümanların imamlarının salâhı için duâ edilir. Onlara kılıç ile isyân edilmez.

24- Kabir azabına iman etmek gerekir.

25- Havz'a iman etmek gerekir.

26- Şefaatt'e iman etmek gerekir.

27- Deccâl'in çıkması haktır.

28- Münker ve Nekîr haktır.

29- Bunların hepsine iman haktır. Kim bunlardan birini terk ederse Allah (Azze ve celle)'nin kitabına ve nebisinin sünnetine muhâlefet etmiştir.

Akidenin Özeti: Bu akide İmam Şâfiî (rahimehullah)'ın vasiyetini içermektedir. O bu akidede Ehli Sünnet ve'l Cemaat itikâdının özetini zikretmiş, Sünnet'e ve Sahâbe'nin eserlerine sınıksı yapışmaya teşvik etmiştir. Yine bu akidede onun kendisine kelime-i tevhîdin telkin edilmesini ve ölmek üzere olan kimsenin yanında yapılması meşrû olan bazı şeylerin yapılmasını emrettiğinden de söz edilmektedir.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi İbn Kudâme el-Makdisî'nin "İsbâtu Sifeti'l Uluvv" isimli kitabından çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı mathbû nüsha ile (91) karşılaştırdım. Bu akide de el-Hekkârî (rahimehullah)'ın tarikinden rivâyet edilmiştir. Bir önceki akidede ondan söz edilmişti.

İbn Kudâme (rahimehullah) "İsbâtu Sifeti'l Uluvv"da şöyle demiştir:

Bize eş-Şeyhu'z Zekî Ebû Alî el-Hasen b. Selâme b. Muhammed el-Harrânî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû İshâk İbrâhim b. Muhammed b. Nebhân el-Ğanevî er-Rakkî haber verdi, dedi ki: Bize Şeyhulislâm Ebu'l Hasen Alî b. Ahmed b. Yûsuf el-Kureşî el-Hekkârî haber verdi, dedi ki: Bize zâhid Ahmed b. Âsım el-Mûsilî haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Kâsım Alî b. el-Kâsım el-Mukri Mûsul'da tahdis etti, dedi ki: İbn Hişâm el-Beledî'nin kitabından şunu yazdım: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu, Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'nin vasiyetidir."

Şeyhulislâm yine şöyle dedi: Bize ayrıca Ebû Mansûr Muhammed b. Alî b. Muhammed b. el-Hasen b. Sehl b. Halife b. es-Sabbâh el-Beledî de haber verdi, dedi ki: Bana dedem Muhammed b. el-Hasen b. Sehl b. Halife tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Alî el-Huseyn b. Hişâm b. Ömer el-Beledî tahdis etti, dedi ki: Bu, Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'nin -Allah ondan râzı olsun- vasiyetidir:

1- Vasiyet ediyorum ki o tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehadet etmektedir.

2- Yine o Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve resûllerine iman etmekte, O'nun resûllerinden hiçbirini diğerlerinden ayırmamaktadır.

3- Yine benim namazım, kurbanım, hayâtım ve ölümüm Âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur ve ben bununla emrolundum.

4- Allah kabirlerdekiileri diriltecektir.

5- Cennet haktır, cehennem haktır.

6- Kabir azâbı, hesâb, Mizân ve Sırât haktır.

7- Allah kullara amellerinin karşılığını verecektir. Bu inanç üzere yaşarım, bu inanç üzere ölürüm ve inşaallah bu inanç üzere diriltirim.

8- Şehâdet ederim ki iman söz, amel ve kalp ile bilmektir. Artar ve azalır.

9- Kur'ân Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmıdır.

10- Allah (*Azze ve celle*) âhirette görülecektir. Müminler O'na açık bir şekilde bakacaklardır ve O'nun kelâmını işiteceklerdir.

11- O Arş'in üzerindedir.

12- Kader hayrıyla ve şerriyle Allah (*Azze ve celle*)'dendir. Allah'ın dilemediği, hükmetmediği ve takdir buyurmadığı bir şey olmaz.

13- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir'dir; sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî b. Ebî Tâlib gelir. Allah onların hepsinden râzı olsun. Onları dost bilirim. Onlar için, Cemel ehli için, Sıffin ehli için, öldürenler için, öldürülenler için ve Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının tamamı için istiğfar ederim.

14- Namaz kıldıkları sürece ulu'l emrin sözünü dinler, itaat ederim.

15- Yöneticilere kılıçla isyân edilmez.

16- Hilâfet Kureyş'tedir.

17- Çoğu sarhoş edenin azı da hamıdır.

18- Mut'a (nikâhı) haramdır.

19- Allah'tan korkmayı, Sünnet'ten, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den ve ashâbından gelen eserlerden ayrılmamayı, bidatleri ve şahsî görüşleri terk etmeyi ve onlardan uzak durmayı vasiyet ediyorum. Allah'tan hakkıyla korkun ve ancak müslümanlar olarak ölün. Zira bu öncekilerin ve sonrakilerin vasiyetidir. Kim Allah'tan korkarsa Allah onun için bir çıkış yolu var eder ve onu ummadığı yerden rızıklandırır. Allah'tan gücünüzün yettiğince korkun!

20- Cuma'ya ve cemaate devam edin. Sünnet'ten, imandan ve dinde anlayış sâhibi olmaktan ayrılmayın.

21- Sizden yanımda bulunanlar bana "Allah'tan başka ilâh yoktur, tektir, ortağı yoktur, Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür" diye telkinde bulunsun. Ölmeden önce tırnakları ve bıyıkları yoklayın inşaallah. Öleceğim esnâda yanımda hayırlı bir kadın bulunuyorsa kalsın. Yatağımın bulunduğu yeri güzel kokularla kokulandırınlar ve orada tütsü yaksınlar.

* * *

4. RİSÂLE

Sünnet'e Dair Muhtasar Bir Kasîde

Kasîdenin Özeti: Bu kasîde İmam Şâfiî'ye âit, sünnet ve itikad ile ilgili meseleleri içeren özet bir kasidedir.

Kasîdenin Kaynakları:

1- "el-Hekkâri'nin derlemesiyle İmam Şâfiî'nin İtikâdî" isimli kitabın el yazması. Bu el yazmasından ikinci akîdede söz edilmiştir.

2- Lâlekâi "es-Sünne"de (2668) şöyle demiştir: "Bize Muhammed b. Abdullah b. Nuaym icâzet yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize ez-Zubeyr b. Abdulvâhid haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. Muhammed el-Kattân tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû İsâ Muhammed b. İyâz b. Ebî Şahme tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Râşid Ebû Bekr el-Isbehânî tahdis etti, dedi ki: Ebû İbrâhîm İsmâîl b. Yahyâ el-Müzenî'yi şöyle derken işittim: Şâfiî bana şunu inşâd etti..."

3- Beyhakî "Menâkıbu's Şâfiî"de (2/68) ez-Zubeyr b. Abdulvâhid tarikinden rivâyet etmiştir. el-Hekkâri dedi ki: Bize Ebû Ali el-Hasen b. Muhammed el-Mukri Medînetu's Selâm'da (yani Bağdat'ta) haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Kâsım Ubeydullah b. Ahmed el-Ezherî haber verdi, dedi ki: Bize el-Hasen b. el-Huseyn el-Fakih tahdis etti, dedi ki: Bana ez-Zubeyr b. Abdulvâhid tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Bekr el-Attâr ed-Deyneverî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Râşid el-Isbehânî tahdis etti, dedi ki: Ebû İbrâhîm İsmâîl b. Yahyâ el-Müzenî'yi şöyle derken işittim: Şâfiî bana şunu inşâd etti:

Şehâdet ettim bir şey¹³⁴ yoktur Allah'tan gayrı

İhlasla şehâdet ederim diriliş haktır

Açık bir sözle bağlıdır imanın bağları

Bir de tertemiz fülle, artar ve azalır

***

Rabbinin halîfesi şüphesiz Ebû Bekir

Hayır için hırslıydı hep Hafsa'nın babası

Rabbim şâhid ki Osman fazîlet sâhibidir

Ali dersin ondadır fazîletlerin hası

***

Kavmin önderleridir, her biri bize rehber

Allah onları küçümseyeni helâk etsin

Sapıklar neden onlara sefîhçe tan eder

Neden bundan vazgeçmez, derdi ne beyinsizin

¹³⁴ Bu beyitleri rivâyet edenlerden bazılarının yanında "Bir rab yoktur Allah'tan gayrı" şeklinde gelmiştir.

**"SÜNNET'İN ASLANI" LAKAPLI ESED B. MÛSÂ EL-
KURAŞÎ'NİN (V. 212) RİSÂLESİ**

**BU RİSÂLEDE;
SÜNNET'E SARILMAK TAVSİYE EDİLMEKTE,
BİDAT VE EHLİNDEN SAKINDIRILMAKTADIR**

[illegible]

حدیثیہ و فقہیہ اہل اہلحدیث سے قال و سنا قال و سنا میں جو حدیثیں
مستقرہ۔ اہل ان سیر و بیاض حدیث و سنا میں صلی اللہ علیہ وسلم سے

İsmi Esed b. Mûsâ b. İbrâhîm b. el-Velîd b. Abdulmelik b. Mervân b. el-Hakem el-Kuraşî el-Umevî el-Misrî'dir. Künyesi Ebû Said'dir. Esedu's Sünne/Sünnet'in Aslanı lakabıyla meşhûr olmuştur. 132 yılında doğmuş, 212 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Sözleri

Nesâî şöyle demiştir: "Sikadır. Kitap tasnif etmeseydi kendisi için daha hayırlı olurdu."

Buhârî de şöyle demiştir: "Hadisleri meşhûr bir kimsedir. Ona 'Sünnet'in Aslanı' denirdi." Ayrıca Buhârî onunla istîşâd etmiştir.

Tercemenin Kaynakları

Siyeru A'lâmî'n Nubelâ, 10/162.

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Sünnet'e sarılma hususunda sabır göstermekten, Sünnet'i yaymaktan dolayı ecir beklemekten bahsedilmekte, bunun Allah Teâlâ'nın katında en faziletli amellerden olduğu beyân edilmektedir. Bidatlerden ve bidat ehlinen sakındırılmakta, onları terk etmek tavsiye edilmektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi İbn Vaddâh (*rahimehullah*)'ın "el-Bide'u ve'n Nehyu anhâ" isimli kitabından çıkardım. İbn Vaddâh bu risâleyi kitabında tam olarak tahric etmiştir. Ondan başka bu risâleyi tahric edene de vâkıf olamadım. Risâleyi çıkarırken kitabın bir el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı es-Samîî Yayınevi'nin 1416 yılındaki baskısıyla karşılaştırdım.

Bu risâleyi ayrıca (eş-Şâtîbî) "el-İ'tisâm" da (1/39-41) İbn Vaddâh'ın kitabından alıntı yaparak "Zira sen Allah'ın huzuruna ona benzeyen bir amel ile çıkamazsın" kısmına kadar zikretmiştir. Orada yazanları da asıl nüsha ile karşılaştırdım. Oradaki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına aldım. Muhammed b. Vaddâh (*rahimehullah*) birçok kimseden rivâyetle şöyle demiştir:

Esed b. Mûsâ, Esed b. Furât'a şunu yazdı:

1- Bil ki ey kardeşim, beni sana yazmaya sevk eden şey beldende bulunan kimselerin Allah'ın sana bahşetmiş olduğu güzellikleri, örneğin insanlara insaflı davranmamı, Sünnet'ten ızhâr ettiğin şeyler hususunda büründüğün güzel hâlini, bidat ehlini kınamamı, onları sürekli gündeme

getirmeni ve yermeni zikretmeleridir. Allah seninle onları mahvetmiş, Ehli Sünnet'in ise belini doğrultmuştur. Onların kusurlarını ortaya çıkarman ve onları yermen yönünden seni onlara karşı kuvvetli kılmıştır. Allah bununla onları zelil duruma düşürmüştür. Böylece bidatlerinden dolayı gizlenmek zorunda kalmışlardır.

2- Bu sebeple elde edeceğin mükâfâttan dolayı sevin ey kardeşim! Bunun karşılığında en faziletli hasenelerini, namazını, orucunu, haccını ve cihâdını topla; bütün bu ameller Allah'ın kitabını ikâme etmenin ve resûlünün sünnetini ihyâ etmenin yanında nedir ki?

3- Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) -iki parmağını birleştirip- şöyle buyurmuştur: "Kim sünnetimden bir şeyi ihyâ ederse; ben ve o cennette şu ikisi gibi oluruz."¹³⁵

4- Yine O şöyle buyurmuştur: "Herhangi bir kimse bir yola davet eder de o yolda kendisine uyulursa, kendisi için kıyâmet gününe kadar kendisine uyanların ecrinin bir misli vardır."¹³⁶ Kim bir ameli ile bu mertebeye ulaşabilir, ey [kardeşim]?

¹³⁵ Tirmizi (2678) Enes (ra)'dan rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Nebi (sas) buyurdu ki: "Kim sünnetimi ihyâ ederse beni sevmiş demektir. Kim de beni severse cennette benimle birlikte olur." Sonra (Tirmizi) şöyle devam etmiştir: "Bu hadis, bu vecihten hasen-garib bir hadistir. Muhammed b. Abdullah el-Ensâri sikadır. Babası da sikadır. Ali b. Zeyd de sadûktur fakat bazen başkasının mevkûf olarak zikrettiği hadisi merfû olarak zikrederdi."

Sonra şöyle demiştir: "Muhammed b. Beşâr'ı şöyle derken işittim: Ebu'l Velid dedi ki: Şu'be dedi ki: Bize Ali b. Zeyd tahdis etti. Ki o hadisleri çok ref ederdi. Saïd b. el-Müseyyeb'in Enes'ten rivâyet ettiğini bildiğimiz tek hadis de bu uzunca hadistir. Bunun dışında Abbâd b. Meysere el-Makburî bu hadisi Ali b. Zeyd-Enes kanalıyla rivâyet etmiştir. İsnâdda Saïd b. el-Müseyyeb'i zikretmemiştir."

Yine Ebû İsâ (et-Tirmizi) şöyle demiştir: "Bu hadisi Muhammed b. İsmâil (el-Buhâri) ile müzâkere ettim de onu bilemedi. Saïd b. el-Müseyyeb'in Enes'ten gerek bu hadisi gerekse başkasını rivâyet ettiğini bilemedi. Enes b. Mâlik 93 yılında vefât etti. Saïd b. el-Müseyyeb de ondan iki sene sonra, 95 yılında vefât etti."

Derim ki: Bu hadis farklı tarikler ile Enes'ten rivâyet edilmiştir. Bu tariklerden her biri hakkında bazı şeyler söylenmiştir. Ukayli'nin "ed-Duafâ"sına (1381) bakılabilir. Ukayli bu hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu hadis bundan daha sağlam isnâd ile bu vecihten başka bir vecihten rivâyet edilmiştir." Ayrıca şuralara bakılabilir: Ta'zimu Kadri's Salât. el-Mervezi, 714; el-Mu'cemu'l Evsat, et-Taberâni, 9439; el-Lâlekâi, 8; Zemmu'l Kelâm, el-Herevî, 711.

¹³⁶ Tirmizi'nin (2677) Bilâl (ra)'dan rivâyet ettiğine göre Nebi (sas) şöyle buyurmuştur: "Kim sünnetimden benden sonra öldürülmüş bir sünneti ihyâ ederse ona onunla amel eden-

5- Yine O, şunu söylemiştir: "Şüphesiz kendisiyle İslâm'a tuzak kurlan her bidatın zamanında Allah'ın bir velisi vardır ki ona karşı (İslâm'ı) savunur ve onun alâmetlerini dile getirir."¹³⁷

6- Ey kardeşim! Bu fazileti ganîmet edin ve onun ehlinde ol! Zira Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Muâz'ı Yemen'e gönderip ona tavsiyede bulunduğu zaman ona şöyle demişti: "Şüphesiz Allah'ın senin vesîlenle bir adamı hidâyet etmesi senin için şundan ve şundan daha hayırlıdır."¹³⁸ Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) bu konuda gerçekten çok büyük bir söz söylemiştir.

7- Bunu ganîmet bil! Sünnet'e davet et ki sana bir şey olduğu takdirde bu hususta senin yerine geçecek dostların ve cemâatin olsun. Senden sonra imam olsunlar. Bunun sevâbı da -eserde geldiği üzere- kıyâmet gününe dek senin olsun.

8- Basîret, niyet ve hesap üzere amel et ki Allah fitneye düşmüş, kalbi eğrilmiş ve şaşırmış bidatçıyı seninle savsın. Böylece Nebînin (sallallahu aleyhi ve sellem) halefî olasın. [Allah'ın kitabını ve nebîsinin sünnetini ihyâ et.] Zira sen Allah'ın huzuruna buna benzeyen bir amel ile çıkamazsın.

9- Bidat ehlinde bir kardeşe, meclis arkadaşına ya da dostu sâhip olmaktan sakın. Zira şöyle bir eser vârid olmuştur: "Kim bir bidat ehliyle oturursa ismet (korunmuşluk) ondan çekilip alınır ve o kendi nefesine havâ-

---

lerin ecrinin misli vardır. Ayrıca bu onların ecirlerinden bir şey eksiltmez..." Tirmizi "Hasen bir hadistir" demiştir. Müslim'in (1017) Ebû Hureyre'den rivâyet ettiği hadis de bunu desteklemektedir: Nebi (sas) şöyle buyurmuştur: "Kim İslâm'da güzel bir çıkış açarsa onun için hem onun ecri hem de kendisinden sonra onunla amel edenlerin ecri vardır. Onların ecirlerinden bir şeyin eksilmesi de söz konusu değildir."

¹³⁷ Ukayli "ed-Duafâ"da (3663) Abdulğaffâr el-Medîni'nin tercemesinde Ebû Hureyre'den rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Abdulğaffâr el-Medîni, Said b. el-Müseyyeb'den yaptığı nakil-rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Abdulğaffâr el-Medîni, Said b. el-Müseyyeb'den yaptığı nakillerle bilimlerde meçhuldür. Hadisi mahfûz değildir. (Sâzır.) Ancak Sâid'den yaptığı nakillerle bilinmektedir.

¹³⁸ Ahmed (22074) şu lafızla rivâyet etmiştir: "Ey Muâz! Allah'ın senin ellerinle şirk ehlinde bir adamı hidâyet etmesi senin için kırmızı develere sâhip olmaktan daha hayırlıdır." Buhâri (2942) ve Müslim'in (2406) Sehi b. Sa'd (ra)'dan rivâyet ettikleri şu hadis de bunu desteklemektedir: Nebi (sas) Ali (ra)'ı (Yemen'e) gönderdiği zaman ona şöyle dedi: "Vallahi desteklemektedir: Nebi (sas) Ali (ra)'ı (Yemen'e) gönderdiği zaman ona şöyle dedi: "Vallahi senin vesîlenle tek bir adama hidâyet edilmesi senin için kırmızı develerden daha hayırlıdır."

le edilir. Kim bir bidat ehline doğru yürürse İslâm'ı yıkmaya doğru yürümüş olur."¹³⁹

10- Yine şöyle buyrulmuştur: "Allah'tan gayrı ibâdet edilenler arasında, Allah Teâlâ'nın hevâ ehlerinden daha çok buğzettiği hiçbir ilâh yoktur."¹⁴⁰

11- Bidat ehli Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in diliyle lanetlenmiştir: Allah onların nâfilelerini de farzlarını da kabul etmeyecektir. Ne kadar çok ibâdet ederlerse, oruç tutarlarsa ve namaz kılarlarsa Allah'tan o kadar uzaklaşırlar.¹⁴¹

12- Onların meclislerinden yüz çevir. Nasıl Allah onları (rahmetinden) uzaklaştırdıysa Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve O'ndan sonra gelen hidâyet imamları onları zelil düşürdüyse; sen de onları uzaklaştır ve onları zelil düşür.

¹³⁹ Bu sözün benzeri Muhammed b. en-Nadr el-Hârisi'den, Süfyân'dan, Kesîr b. Sa'd'dan rivâyet edilmiştir. Allah onlara rahmet etsin. el-İbânetu's Suğrâ'daki taliklerimde (31, 164) bu eserin tahririni yaptım.

¹⁴⁰ Benzeri Ebû Umâme (ra)'dan, Rasulullah (sas) buyurdu ki: "Gökyüzünün gölgesi altında, Allah'tan gayrı ibâdet edilenler arasında, Allah katında, kendisine uyulan bir hevâdan büyük bir ilâh yoktur." Bu eseri İbn Ebi Âsım "es-Sünne"de (3), et-Taberâni de "el-Mu'cemu'l Kebîr"de (8/103) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecmeu'z Zevâid"de (1/188) şöyle demiştir: "Bunu et-Taberâni 'el-Kebîr'de rivâyet etmiştir. İsnâdında el-Hasen b. Dinâr vardır ki metrûku'l hadistir."

¹⁴¹ Ali (ra)'ın hadisine işâret etmektedir: Nebi (sas) şöyle buyurmuştur: "Kim bir yenilik ortaya atarsa ya da bir bidatçıyı barındırırsa Allah'ın laneti, bütün lanet edenlerin, meleklerin ve insanların laneti onun üzerine olsun. Allah onun hiçbir nâfilesini ve farzını kabul etmesin" Bu sahih bir hadistir, el-İbânetu'l Kubrâ'da (29) bu hadisin tahririni yaptım.

EBÛ BEKR ABDULLAH B. EZ-ZUBEYR EL-
HUMEYDÎ EL-KURASHÎ'NİN (V. 219) İTİKÂDÎ

BU BÖLÜMDE;
SÛNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDÎ
BULUNMAKTADIR

صورة من المخطوط

رطل ترفعنا وان انا عند فم الاوتس الا لشرك الاطلس
 انشد الحسن الذي اذا نزل له ما هوته واذا قيله فان
 جنة اصول السنة حسن شاذر
 ان موسى بن الحدي قال قال الله عندنا من الربك
 بالقدرة فيه وشدة مخلوه وشدة وبن جيران ما احسن
 ارضه لخطبه وانما خطاه ارضه في ميه وان ذلك على
 قنا من عند خطبه ان كانا ان قولت واثبات زيد ونقص
 ولا تبيع قولك لا يعقل ولا عمل وموت السنة فاق قولك
 قولك ووجه الا شنة والنزج على ايجاب على السنة
 يعلم انهم فان اسمهم من خطه قال والذين جاءوا من بعدهم
 فنبون يا اعلم لنا ولا حولنا الذين يحقوننا بالان فلان
 من الا لا اعتقد انهم من سنة الله او شققهم او احد منهم
 فليس على السنة وليس له في التي حق احسن
 غير واحد من مالك تسليح انه قال في سنة على التي مقال
 للفتنة التي احسن الذين اخبروا ان دارهم ثم قال وان
 كما وان بعد من قولنا انما اعفوا لنا ولا حولنا الا ان قس له
 بثل هذا لهم فليس من جعل له التي في القرآن حكمة
 ثم عنت سنن يقول القرآن على ما سدر قال مخلوق
 فهو شذخ اشد من هذا وسمعت
 يقول انما قولك وعك وزيد ونقص فقال لي هو امر صم
 ان عينة بابا محمد انقول نقص عنت وقال تحت اجني
 بلحني كاجني منه شيء والا فتران بالثوب بعد الثوب وما
 نطق به القرآن والحديث مثله قالت اليهود مداسه مخلوق
 قلت اذ يقيم مثل السموات مخلوقات ثمنه وما اشبهه

İsmi Abdullah b. ez-Zubeyr b. İsâ b. Ubeydullah b. Usâme b. Abdullah b. Humeyd b. Zuheyr b. el-Hâris b. Esed b. Abdul'uzzâ el-Kuraşî el-Esedî'dir. Künyesi Ebû Bekr'dir. Humeydî olarak meşhûr olmuştur. 219 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ahmed b. Hanbel "Humeydî nezdimizde imamdır" demiştir.

Ebû Hâtim de şöyle demiştir: "İbn Uyeyne'den yaptıkları rivâyetler hususunda insanların en sağlamı el-Humeydî'dir. O İbn Uyeyne'nin ashâbının reisidir. Sika ve imamdır."

İshâk b. Râhuye şöyle demiştir: "Zamanımızdaki imamlar Şâfiî, Humeydî ve Ebû Ubeyd'dir."

Buhârî de "Humeydî hadiste imamdır" demiştir.

Tercemenin Kaynakları: el-Cerh ve't Ta'dîl, 5/56; Tehzîbu'l Kemâl 14/512; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 10/616

Akîdenin Özeti: İmam el-Humeydî (*rahimehullah*) işbu itikâdında Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın asıllarını -kim bunlardan birini terk ederse Sünnet Ehli'nin dışına çıkmış olur- zikretmiştir. Bu akîde ilim ehlinin nezdinde "Usûlü's Sünne/Sünnet'in Asılları" olarak bilinmektedir. Nitekim müellif de onu bu şekilde isimlendirmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Humeydî (*rahimehullah*)'ın "el-Müs-ned" kitabının sonundan çıkardım. O, bu kitabını Allah'a karşı din edindiği itikâdını zikrederek noktalamıştır. Bu kitabın el yazmalarından iki sûreti elde ettim. Bunların ikisi de Medîne'deki İslâm Üniversitesi'nin merkezinde bulunmaktadır. Asılları "Dâru'l Kutubî'z Zâhiriyye'dendir. İkisi de güzel ve okunaklı bir hat ile yazılmıştır. Başlarında "Usûlü's Sünne" yazmaktadır. Sonra onları Dâru'l Muğni'nin 1423 yılındaki baskısıyla karşılaştırdım.

SÜNNET'İN ASILLARI

Abdullah b. ez-Zubeyr el-Humeydî (*rahimehullah*) dedi ki: Bizim katımızda sünnet;

1- Kişinin hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere iman etmesidir.

2- Başına gelen şeyin kendisini iskalayacak olmadığını, başına gelmeyen şeyin kendisine isâbet edecek olmadığını ve bunların tamamının Allah (Azze ve celle) tarafından bir kazâ olduğunu bilmesidir.

3- (Yine şunu bilmesidir:) İman söz ve ameldir. Artar ve azalır. Söz ancak amel ile fayda verir. Söz ve amel ancak niyet ile fayda verir. Söz, amel ve niyet ancak Sünnet ile fayda verir.

4- Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamına Allah'tan rahmet dilemek gerekir. Zira Allah (Azze ve celle) "Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve imanda bizim önümüze geçmiş kardeşlerimizi bağışla..." (Haşr, 10) buyurmuştur. Kişi onlar için istiğfar etmedikçe asla iman etmiş olmaz.¹⁴²

5- Kim onlara ya da onlardan birine hakâret ederse, onları ya da onlardan birini küçük görürse Sünnet üzere değildir. Bu kimsenin feyden nasibi yoktur.

6- Bunu bize birçok kimse Mâlik b. Enes'ten rivâyetle haber verdi. Onların haber verdiğine göre Mâlik şöyle demiştir: "Allah Teâlâ feyi paylaş-tırmış. şöyle buyurmuştur: 'Yurtlarından çıkarılmış olan fakir muhâcirlere...' (Haşr, 8) Sonra şöyle buyurmuştur: 'Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve kardeşlerimizi bağışla...' (Haşr, 10) Kim onlar hakkında bunu söylemezse feyden kendisine pay ayrılanlardan değildir.

7- Kur'ân Allah'ın kelâmıdır.

8- Süfyân'ı şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Kim 'O yaratılmıştır' derse bidatçidir. Bunu söyleyen kimseyi işitmedik."¹⁴³

9- Süfyân'ı "İman söz ve ameldir, artar ve azalır" derken işittim. Bunun üzerine kardeşi İbrâhîm b. Uyeyne "Ebû Muhammed, azalır deme!" dedi. Bunun üzerine Süfyân öfkelen-di ve şöyle karşılık verdi: "Sus çocuk! Öyle azalır ki sonunda ondan bir şey kalmaz."¹⁴⁴

¹⁴² Bir nüshada "Ancak onlar için istiğfâr etmekle iman ettik" diye geçmektedir.

Matbû nüshada "Ancak onlar için istiğfar etmekle emrolunduk" diye geçmektedir.

¹⁴³ Harb el-Kirmâni bunu "es-Sünne"de (393) Süfyân b. Uyeyne'den rivâyet etmiştir. Ayrıca Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (25) Süfyân b. Uyeyne'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Kim 'O yaratılmıştır' derse kâfirdir. Kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir."

¹⁴⁴ el-İmân, el-Adeni, 28; el-Hallâl, 1018, 1042; el-İbâne, 1149; eş-Şeria, 240

10- Ölümden sonra ru'yeti ikrâr etmek gerekir.

11- Aynı şekilde aşağıdaki örnekler gibi Kur'ân'ın ve hadislerin bildir-
diklerini (ikrar etmek gerekir.)

"Yahudiler 'Allah'ın eli bağlıdır' dediler. Elleri bağlansın!" (Mâide, 64)

"Gökler O'nun sağ elinde dürülmüştür." (Zümer, 67)

Kur'ân'da ve hadislerde gelen bunlara benzer naslara bir eklemede bulunmayız ve onları tefsir etmeyiz. Kur'ân'ın ve Sünnet'in durduğu yerde dururuz. Yine "Rahman, Arş'a istivâ etmiştir" (Tâhâ, 5) deriz. Kim bundan başkasını söylerse muattıl bir cehmîdir.

12- Hâricîler'in söylediği gibi "Büyük günah işleyen kimse kâfir olur" demeyiz.

13- Herhangi bir günahtan dolayı kimseyi tekfir etmeyiz.¹⁴⁵ Küfür ancak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şu buyruğunda dile getirdiği beş şeyin terkindedir: "İslâm beş şey üzerine binâ edilmiştir: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve Beyt'i haccetmek."¹⁴⁶

14- Bunlardan üçünü terk eden kimse hakkında, yani şehâdet getir-meyen ya da namaz kılmayan ya da oruç tutmayan kimse hakkında tartışıl-maz. Çünkü bunlardan hiçbirisi vaktinden sonraya ertelenmez. Bunları kasıtlı olarak vaktinden sonrasına erteledikten sonra kazâ eden kimseyi bu yaptığı kurtarmaz.¹⁴⁷

15- Zekâta gelince, kişi zekâtı ne zaman öderse geçerlidir. Zekâtı tuttuğu takdirde günahkâr olur.

16- Hacca gelince, hac kime vâcip olmuşsa¹⁴⁸ ve kim hac yolculuğu imkânına sâhipse onun haccetmesi gerekir.

¹⁴⁵ Bir nüshada "Herhangi bir günah sebebiyle tekfir söz konusu değildir" diye geçmektedir.

¹⁴⁶ Buhârî, 8; Müslim, 21, 22

¹⁴⁷ Bu meselenin tafsilâtı Kâdiri İ'tikâdında 24. maddede gelecektir.

¹⁴⁸ Bir nüshada "Hac ne zaman vâcip olmuşsa" diye geçmektedir.

Kişinin -mutlaka haccetmesi gerektiği durum hâricinde- hemen o yıl haccetmesi gerekmez. Haccı ne zaman edâ ederse o zaman edâ etmiş olur. Haccı geciktirdiği için -zekâtı geciktirdiği için günahkâr olduğu gibi- günahkâr olmaz. Çünkü zekât yoksul müslümanların hakkıdır ve kişi bunu onlardan esirgemektedir. Bu sebeple zekât onlara ulaşasıya kadar günahkâr olur. Hacca gelince, bu kişi ile Rabbi arasındadır. Onu ne zaman edâ ederse edâ etmiş olur. Fakat kişi imkânı olduğu ve gücü yettiği hâlde haccetmeden ölmüşse dünyâya haccetmek için dönmeyi isteyecektir.

Kişinin âilesinin (kişi haccetmeden öldüğü takdirde) onun yerine haccetmesi gerekir. Onun yerine hacceden kimsenin onun yerine haccı edâ edeceğini ümit ederiz. Tıpkı kişinin üzerinde bir borç olduğu ve bu borç o öldükten sonra ödendiği takdirde onun borcunun ödenmiş olacağı gibi...

***

Kitap tamamlandı.

Tek olan Allah'a hamd olsun.

Allah'ın salâtı Efendimiz Muhammed'in, tüm âlinin, ashabının, eşlerinin ve zürriyetinin üzerine olsun...

**"EL-HÂFÎ" OLARAK BİLİNEREN EBÛ NASR BİŞR B.
EL-HÂRİS EZ-ZÂHİD'İN (V. 227) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÛNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ
BULUNMAKTADIR**

صورة من مخطوط كتاب مختصر الحجة

من هذا الموضع
 حفظ حلف اليمين
 محبته يزعم انه
 تحفظه وتعلمه
 ان محمد بن عبد الله
 وعقد قلبه على ما
 يذهب وارضا ما
 لم يتطع بالانزيب
 والحقوا الحسن
 عليه ولا ينزك
 بشا و يعرف تحت
 سوار محمد بن
 ابن عثمان
 السيل
 سحر بن محمد
 في الحفر
 النبي
 والفران
 البروم

[illegible]

İsmi Bişr b. el-Hâris b. Abdurrahmân b. Atâ el-Mervezî'dir. Künyesi Ebû Nasr'dır. Bişr el-Hâfî olarak meşhûr olmuştur. 152 yılında doğmuş, 227 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Öldüğünde, bu ümmet içerisinde Âmir b. Abdikays dışında bir benzeri yoktu. Çünkü Âmir öldüğünde arkasında bir şey bırakmadı." Yine o "Eğer evlenseydi işi tamam olacaktı" demiştir.

İbrâhim el-Harbî şöyle demiştir: "Bağdat, Bişr kadar kâmil bir akla sâhip olan ve onun kadar dilini muhafaza eden birini çıkarmamıştır. Onun her kılının altında akıl vardı. İnsanlar elli sene boyunca onun izini takip ettiler. Onun bir müslümanın gıybetini yaptığı hiç duyulmadı. Ondan daha fazîletlisini görmedim."

Dârakutni şöyle demiştir: "Zâhid, dağ, sika... Sahih hadisten başkasını rivâyet etmezdi."

Tercemenin Kaynakları

Tehzibu'l Kemâl, 4/99; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 10/469

Akidenin Özeti

Bişr el-Hâfi (*rahimehullah*) bu muhtasar itikâdında sünnet ve itikad ile ilgili konularda Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın üzerinde ittifak ettiği hususları zikretmiştir.

Akidenin Kaynakları

Bu akideyi Ebu'l Feth Nasr b. İbrâhim el-Makdisî (*rahimehullah*)'ın "Muhtasaru'l Hucce alâ Târîki'l Mehacce" kitabından çıkardım. O, bu akideyi selefın akideleri arasında isnâdını zikretmeksizin aktarmıştır. Bu akideyi ondan başka tahric edene de vâkif olamadım. Bu kitabın eşsiz bir el yazması nüshasını elde ettim. İbnu'l Mubârek (*rahimehullah*)'ın akidesinde bu nüshadan söz edilmişti. Sonra bu nüshayı Advâu's Selef Yayınevi'nin 1425 yılındaki baskısı ile karşılaştırdım. Akide bu baskının 2. cildinin 394. sayfasında, 382 numara ile bulunmaktadır.

Ebu'l Feth Nasr b. İbrâhim el-Makdisî (*rahimehullah*) "Muhtasaru'l Hucce alâ Târîki'l Mehacce"de şöyle demiştir:

Ebü Hafs Ömer b. Yesâr el-Attâr -Bişr b. el-Hâris'in yazıp kendilerine verdiğini söylediği bir sahifeyi çıkarp- şöyle dedi:

"Bunları belleğin ve öğrenin;

1- İmanın birinci aslı tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet etmektir.

2- Resûllerin ve nebilerin getirdiklerinin tamamını ikrâr etmektir. Salât ve selâm onların üzerine olsun.

3- Kişi dilinden ne çıkıyorsa kalbiyle ona inanır. İmanından şüphe etmez.

4- Tevhîd ehlinde hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmez.

5- Hakkında bilgisi olmadığı konuları Allah'a havâle eder. İşini de Allah'a havâle eder.

6- Allah tarafından günahlardan korunduğuna inanmaz.

7- Her şeyin Allah'ın kazâsı ve kaderi ile olduğunu, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğunu bilir.

8- Ümmet-i Muhammed'den (*sallallahu aleyhi ve sellem*) iyi kimse için amelinin güzelliği sebebiyle ümit besler. İşlediği bir gûnahtan dolayı da onun cehenneme gireceğini söylemez. Tâ ki Allah (*Azze ve celle*) mahlûkâtını dilediği yere koyana kadar...

9- Allah'ın kendilerini resûlü Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e arkadaş olarak seçtiği selevin hakkını bilir.

10- Ebû Bekir es-Siddîk'ı, Ömer el-Fârûk'u, Osmân b. Affân'ı ve Âli b. Ebî Tâlib'i öne geçirir. Allah onların hepsinden râzî olsun.

11- Büyüğüyle küçüğüyle Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının tamamı için Allah'tan rahmet diler. Onların fazîletlerini dile getirir. Aralarındaki anlaşmazlıklar hakkında konuşmaz.

12- İyi olsun günahkâr olsun her emîr ile beraber cuma ve bayram namazlarını kılar, Arafât'ta durur.

13- Hazarda ve seferde mestler üzerine meshedilir.

14- Namaz seferde kısaltılır.

15- Cihâd, Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in gönderildiği andan itibaren Deccâl ile savaşılan son tâifeye kadar geçerlidir. Zulmedenin zulmü onlara zarar vermez.

- 16- Kur'ân, Allah'ın kelâmı ve tenzildir. Yarattılmış değildir.
  - 17- Aışveriş Sünnet'in hükmü üzere kıyâmet gününe dek helâldir.
  - 18- İman söz ve ameldir. Artar ve azalır.
  - 19- Cenâzeler üzerine dört tekbir getirilir.
  - 20- Müslümanların imamlarının salâhı için dua edilir.
  - 21- Onlara karşı kılıç ile isyân edilmez. Fitne zamanında savaşılmaz. Evinden ayrılmazsın.
  - 22- Kabir azâbına, Münker ve Nekir'e iman etmek gerekir.
  - 23- Havzâ, şefaate ve mizâna iman etmek gerekir.
  - 24- Muvahhidlerden bir topluluğun cehennemden çıkacağına iman etmek gerekir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den bunu bildiren haberler gelmiştir.
  - 25- Bütün bunlara iman ederiz. Bunlara karşı misaller getirmeyiz.
  - 26- Ehli Sünnet'in özelliği; Allah'ın kitabı ile, resûlünün hadisleri ile, Rasulullah'ın ashâbının hadisleri ile amel etmeleridir.
  - 27- Reyi ve bidatçiliği terk etmeleridir.
  - 28- Şehâdet ederiz ki Allah buyurur ve yaratır. O'nun buyruğu buyruk, yaratması yaratmadır. Buyruğu yaratmasından ayrıdır. Yaratması da buyruğundan ayrıdır. O şöyle buyurmuştur: "*Şüphesiz Allah katında İsâ'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yaratmış, sonra ona 'Ol!' demiştir. O da oluvermiştir.*" (*Âli İmrân, 59*)
- Onun "Kün/Ol" buyruğu yaratılmış değildir. Hiçbir şeriki, benzeri, veziri, nâziri ve zıddı bulunmayan, hiç kimse hükmünde kendisine ortak olmayan Allah'a hamd olsun.

**KADI EBÛ SEVVÂR ABDULLAH B. SEVVÂR B.
ABDULLAH EL-ANBERÎ'NİN (V.228) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNET VE İTİKATLA İLGİLİ BAZI MESELELER
HAKKINDA ÖZET BİR AKÎDE BULUNMAKTADIR**

صورة من المخطوط:

على من سمي في عصره بالمرحوم عثمان بن عفان
وهو تابعي وصاحب مجلسي تولد العصر في المصنف عثمان بن عفان
في قوله والناس الذين سمي بهم في عصر عثمان بن عفان
رسول الله صلى الله عليه وسلم جميعا واللائق عن ذكر عثمان بن عفان وعظم
أفعاله رسول الله صلى الله عليه وسلم واللائق قول وعمل عثمان بن عفان

İsmi Abdullah b. Sevvâr b. Abdullah b. Kudâme el-Anberî el-Basrî'dir. Künyesi Ebû Sevvâr'dır. "el-Kâdi" olarak meşhur olmuştur. 228 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Dâvûd onun hakkında "Sikadır" demiştir.

Ebû Ahmed b. Adiyy şöyle demiştir:

"Ebû Hâlife'yi şöyle derken işittim: Bana kadının oğlu, kadının babası, kadının dedesi, kadının kardeşi ve kadılık makâmının âilesinden kadı Abdullah b. Sevvâr b. Abdullah b. Kudâme el-Anberî tahdis etti.

Tercemenin Kaynakları

Tehzîbu'l Kemâl, 15/71

Akîdenin Özeti: Bu, Ehli Sünnet ile bidat ehli arasında şiddetli tartışmalara konu olan çok önemli meseleler hakkında gâyet muhtasar bir akidedir. Bu akîdenin önemi selevin kadılarından bir kadının akidesi olmasında ortaya çıkmaktadır. Bu zât bu akîdede gördüğü âlimlerin icmasını nakletmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi Harb b. İsmâil el-Kirmânî (*rahimehullah*)'ın Mesâil'inden çıkardım. Harb'in akîdesinde bu kitabın el yazmasından bahsedilecektir inşaAllah.

Bu akîdeyi ayrıca el-Mizzî Tehzîbu'l Kemâl'de (15/71) Kadı Abdullah b. Sevvâr'ın tercemesinde Harb el-Kirmânî tarîkenden zikretmiştir. İki köşeli parantez arasındaki ziyâdeler bu kitaptandır.

* * *

Harb el-Kirmânî (*rahimehullah*) şöyle demiştir:

Abdullah b. Sevvâr el-Anberî'yi şöyle derken işittim:

Bizim nezdimizde Sünnet ve Hammâd'ı, Hammâd'ı ve kendilerine uyulan insanları üzerinde gördüğümüz şey şudur:

- 1- Ebû Bekr'i, sonra Ömer'i, sonra Osmân'ı öne geçirmek.
- 2- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının tamamını sevmek.
- 3- Onların kötülüklerini zikretmekten sakınmak ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e ashâb olmaları sebebiyle [onlar için] büyük bir ümit beslemek.
- 4- İman söz ve ameldir.

"İBN RÂHÜYE" İSMİYLE MEŞHÜR İSHÂK B.
İBRÂHİM EL-HANZALÎ'NİN (V. 238) İTİKÂDİ

BU BÖLÜMDE;
SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ
BULUNMAKTADIR

[illegible]

İsmi İshâk b. İbrâhîm b. Mahled b. İbrâhîm b. Abdullah et-Temîmî el-Hanzalî el-Mervezî'dir. Neysâbûr'a yerleşmiştir. Künyesi Ebû Yakub'dur. İbn Râhûye olarak meşhur olmuştur. 161 yılında doğmuş, 238 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Kuteybe b. Saîd “İshâk imamdır” demiştir.

Humeydî şöyle demiştir: “Ben Hicâz’da, Ahmed Irak’ta, İbn Râhûye de Horasan’da iken kimse bizi yenemez.”

Nuaym b. Hammâd şöyle demiştir: “Bir Horasanlının İshâk hakkında kötü konuştuğunu görürsen onun dininden şüphe et!”

Ahmed şöyle demiştir: “Horasan’a giden köprüyü İshâk gibisi geçmemiştir. Her ne kadar bazı meselelerde bize muhâlefet etse de, insanlar hep birbirlerine muhâlefet edegelmışlerdir.”

Hanbel şöyle demiştir: “Ahmed’e, İshâk hakkında soruldu. Bunun üzerine o şöyle dedi: ‘İshâk gibisi hakkında sorulur mu? İshâk nezdimizde imamdır.’”

Ebû Muhammed ed-Dârimî “İshâk, doğruluğuyla doğudakilere ve batıdakilere efendi oldu” demiştir.

Muhammed b. Eslem et-Tûsî İshâk vefât ettiği zaman “Allah’tan, İshâk’tan daha çok korkan kimseyi bilmiyorum” demiştir.

Ebû Hâtim “İshâk, müslümanların imamlarından bir imamdır” demiştir.

İbn Huzeyme de şöyle demiştir: “Vallahi İshâk Tâbiîn’in arasında olsaydı onun hıfzını, ilmini ve fıkhnı dile getirirlerdi.”

Tercemenin Kaynakları

Siyeru A’lâmi’n Nubelâ, 11/358

Belûşî’nin “İmam İshâk b. İbrâhîm ve Müsned Kitabı” isimli kitabı

Akidenin Kaynakları: Bu imamın müstakil bir akidesine vâkıf olamadım. İlim ehlinde onun itikat meseleleri ile ilgili sözlerini derleyen birine de vâkıf olamadım. Bu sebeple onun meşhûr sünnet kitaplarında bulunan sözlerini araştırdım, bu kitaplardan onun sünnet ve itikat ile ilgili sözlerini çıkardım. Ehli Sünnet itikâdını oluşturan babların birbiri ardınca nasıl geldiklerini göz önünde bulundurarak bu sözleri birbirine bağladım. Bazı basit yerler müstesnâ olmak üzere onun sözlerini harfî harfine aktarmaya gayret ettim. Bazen tertîbin ve sözler arasındaki uyumun sağlanması

için -imamın maksadının olduğundan farklı gösterilmesi ya da tahrif edilmesi söz konusu olmaksızın- bunun hilâfı gerekti.

İmam İshâk b. Râhûye (rh)'ın sözlerinden:

1- İman söz ve ameldir. Artar ve kendisinden bir şey kalmayınca kadar azalır.¹⁴⁹

2- İmanın bir sonu yoktur ki "Kişinin imanı kâmil" diyebilelim. Çünkü taatlerin hepsi imandandır. Bu sebeple nebilerin ya da nebilerin cennetlik olduklarına şâhitlik ettiği kimselerin hâricinde herhangi bir kimsenin imanının kâmil olduğuna şâhitlik edemeyiz. Zira nebiler her ne kadar günah işlemiş olsalar da bu günahları yaratılmalarından önce bağışlanmışlardır.¹⁵⁰

3- "Ben inşâAllah müminim" derim.¹⁵¹

4- Kim "Ben müminim" derse ircâ ehlidir, arkasında namaz kılınmaz.¹⁵²

5- Kim "Ben gerçekten müminim" derse gerçek bir kâfirdir.¹⁵³

6- Kişi hakkında taşıdığı mümin isminden dolayı "O mümindir" demeyiz.¹⁵⁴

7- Kim "İman, amel olmaksızın sözdür" derse ircâ ehlidir.¹⁵⁵

8- Sonra Mürcie o kadar ileri gitmiştir ki (onlardan) bir topluluk şöyle der olmuştur: "Farz namazları, Ramazan orucunu, zekâtı, haccı ve bütün farzları inkâr etmeksizin terk eden kimseyi biz tekfir etmeyiz. Bunları ikrar eden bir kimse olduktan sonra onun durumu Allah'a havâle edilir." İşte bunlar kendileri hakkında hiçbir şüphenin söz konusu olmadığı Mürcie'dir.

¹⁴⁹ Harb, es-Sünne, 120; el-Hallâl, es-Sünne, 1011, 1048; el-Kevsec, el-Mesâil, 3038.

¹⁵⁰ el-Hallâl, es-Sünne, 973; el-Kevsec, el-Mesâil, 3351.

¹⁵¹ Harb, es-Sünne, 149.

¹⁵² Mesâilu Harb, 2/524.

¹⁵³ Harb, es-Sünne, 172 Hallâl'in Sünne'sinde (975) rivâyet edildiğine göre Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "'Ben gerçekten müminim' demek hoşunuza gitmez ama böyle diyeni de tekfir etmeyiz."

¹⁵⁴ Harb, es-Sünne, 169.

¹⁵⁵ Harb, es-Sünne, 165.

Bundan sonra onlar sınıf sınıftır. Onlardan bazıları "Biz kesinlikle müminiz fakat 'Allah katında' demeyiz" derler, imanı söz ve amel olarak görürler. Bunlar onların arasında doğruya en yakın sınıftır.

Bir fırka da şöyle der: "İman sözden ibârettir, tasdiki de ameldir. Amel imandan değildir. Fakat amel farzdır. İman sadece sözdür."

Yine şöyle derler: "Hasenelerimiz (Allah katında) makbûldür. Biz Allah katında müminiz. Bizim imanımızla Cibril'in imanı birdir." İşte bunlar haklarında hadisin vârid olduğu kimselerdir: Onlar nebilerin diliyle lanetlenmiş olan Mürcie'dir.¹⁵⁶

9- Mürcie'nin arkasında namaz kılınmaz.¹⁵⁷

10- Kim bugün "(İman) konuşma söz konusu olmaksızın sözdür" der ise cehmîdir.¹⁵⁸

11- Namazı terk eden kimsenin kâfir olduğu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Aynı şekilde Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in zamanından günümüze kadar gelip geçmiş âlimlerin görüşü de budur. Herhangi bir özürlü olmaksızın namazı vakti çıkasıya kadar kasıtlı olarak terk eden kimse kâfirdir.¹⁵⁹

12- İlim ehli icmâ etmiştir ki İblis, Âdem (aleyhisselam)'a kendisini ondan daha hayırlı gördüğünden dolayı secde etmemiş, kibinden dolayı ona secde etmeye yanaşmamış "Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın (A'râf, 12) ateş çamurdan daha kuvvetlidir" demiştir. Görüldüğü üzere İblis, Allah'ın kendisine secde etmeyi emretmiş olduğu hususunda şüpheye düşmemiş, secdeyi inkâr da etmemiştir. O, Allah Teâlâ'nın emrini yerine getirmedigi ve Âdem'e secde ederek onun önünde boyun eğmeye yanaşmadığı için kâfir olmuştur. Onun secde etmesinin sebebi Allah Teâlâ'ya karşı büyüklük taslaması ya da O'nun emrini inkâr etmesi değildi. İşte bir topluluk namazın terkinin bunlarla kıyaslamıştır. Demişlerdir ki: Allah'ın kendisine farz kılması olmasına rağmen kasıtlı olarak O'na secde etmeyi terk eden kimse -ne kadar vâcip olduğunu ikrâr ederse etsin- Âdem'e secde etmeyen İblis'ten daha günahkârdır. Çünkü

¹⁵⁶ Harb, es-Sünne, 189.

¹⁵⁷ Harb, es-Sünne, 172.

¹⁵⁸ Harb, es-Sünne, 165.

¹⁵⁹ el-Mervezi, Ta'zimu Kadri's Salât, 990.

Allah Teâlâ namazları kullarına ancak kendisi için farz kılmıştır. Namaz ile yarattıklarına değil ancak kendisine boyun eğmelerini emretmiştir. Dolayısıyla namazı terk eden kimse, Âdem (*aleyhisselam*)'a secde etmeyen İblis'ten daha günahkârdır ve (emri) hafife alma yönünden daha ileridedir. Nasıl ki İblis'in (emri) hafife alması ve Âdem'e secde etmekten büyüklenmesi onun aleyhine bir hüccet olmuşsa ve bunun sonucunda o kâfir olmuşsa; aynı şekilde namazı kasıtlı olarak vakti çıkıncaya kadar terk eden kimse de kafir olur.¹⁶⁰

13- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in vesvese hakkında söylediği "Bu katıksız imandır -ya da sarîh imandır-"¹⁶¹ buyruğunun manası ancak şudur: Kişi vesveseyi kendisinden savdığı zaman bu savışı, katıksız imandır. Vesvesenin kendisi katıksız iman değildir. Vesvesenin savılması katıksız imandır. Fakat vesvese kalbe düşer de kişi onu savmazsa işte bu helâkın ta kendisidir.

Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının kendilerinde bir vesvese bulamadıkları zaman bunu bir eksiklik addettiklerine dâir nakledilen rivâyete gelince, onlar aslında vesvesenin yokluğunu eksiklik addetmiyorlardı. Fakat onlar, kendilerine bir vesvese geldiği zaman onu kendilerinden savıyorlardı. Kendilerine bir vesvese gelmeyince de bunu eksiklik sayıyorlardı. Çünkü vesveseyi savmak onların nezdinde fazîlet idi.¹⁶²

14- Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğu ve yaratılmamış olduğu husûsunda ilim ehli arasında bir ihtilâf yoktur. Rab (*azze zikrühû*)'dan olan bir şey nasıl yaratılmış olabilir? Eğer onların dediği doğru olsaydı onların "O'nun ilmi, kudreti ve meşîeti de yaratılmıştır" demeleri gerekirdi.

Onların bunu dedikleri takdirde "Allah -*tebâreke ismuhû*- vardı fakat ilmi kudreti ve meşîeti yoktu" da demeleri gerekir. Şüphesiz bu katıksız ve apaçık bir küfürdür. Allah ezelden beri Âlim'dir (Bilen'dir), Mütেকellim'dir (Konuşan'dır), mahlûkâtı üzerinde meşîeti ve kudreti vardır.

Kur'ân; Allah'ın kelâmı, ilmi ve vahyidir. Yaratılmış değildir. Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir.¹⁶³

¹⁶⁰ el-Mervezi, Ta'zîmu Kadri's Salât, 997.

¹⁶¹ Müslim, 257, 259.

¹⁶² Harb, es-Sünne, 664.

¹⁶³ Harb, es-Sünne, 359; el-Lâlekâî, 367, 447; el-Beyhaki, el-Esmâu ve's Sifât, 532.

Süfyan b. Uyeyne, Amr b. Dînâr'ın şöyle dediğini nakletmiştir: "Yetmiş seneden beri hocalarımızı ve onlardan sonraki kimseleri gördüm, şöyle diyorlardı: Allah Yaradan'dır. O'nun dışında ne varsa yaratılmıştır. Kur'ân da Allah'ın kelâmıdır. O'ndan çıkmıştır ve O'na dönecektir."

Amr b. Dînâr Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının en büyük simâlarını, Bedr'e katılanlardan, Muhâcîrler'den ve Ensâr'dan Câbir b. Abdullah, Ebû Saîd el-Hudrî, Abdullah b. Amr, Abdullah b. Abbâs ve Abdullah b. ez-Zubeyr gibi zâtları görmüştür. Aynı şekilde o Tâbiîn'in de büyük simâlarını görmüştür. Allah onlara rahmet etsin. Ümmetin başı bu inanç üzere gelip gelmiştir. Bu hususta ihtilâf etmemiştir.¹⁶⁴

15- Kim "Ben 'Kur'ân yaratılmış değildir' demem" derse cehmîdir.¹⁶⁵

16- Vâkıfe ("Kur'ân yaratılmıştır" da "yaratılmamıştır" da demeyen kimseler) Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenlerden daha şerlidir. Çünkü onlara başkaları uymaktadır.¹⁶⁶

17- Lafziyye (Kur'ân'ı telaffuzumuz, yaratılmıştır diyenler) kötü bir topluluktur. Onlar bidatçidir.¹⁶⁷

18- Kim Kur'ân'ı telaffuzunun yaratılmış olduğunu söylerse cehmîdir. Kim de Kur'ân'ı telaffuzunun yaratılmış olmadığını söylerse İslâm'da bilmediğimiz bir bidat ortaya çıkarmış ve yenilik ortaya atmış olur. Muâz ve Yezîd gibi hocalarımızı ve imamlarımızı gördük de bidat ehline onlardan daha sert kimseyi görmedik. Ne onların ne de başkalarının bu sözü söylediklerine şâhit olmadık. İmamımız ve zamanındaki müslümanların imamı Ahmed b. Muhammed b. Hanbel'den bize sahih olarak ulaştığına göre o "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmış değildir" demekten sakındırmış, şöyle demiştir: "Bunu söyleyen bir âlim işitmedim. Allah (Azze ve celle)'nin Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i gönderdiği günden zamanımıza kadar da bir âlimin bunu söylediği bize ulaşmadı." Biz ancak geçmiş seleflerimizi ve imamlarımızı takip ve taklit eden kimseleriz. Allah onlara rahmet etsin. Onlardan sonra Allah'ın kitabında ve Rasulullah'ın sünnetinde bulunmayan, hiçbir imamın da söylemediği bir şeyi ortaya atamayız. Şu hâlde kim

¹⁶⁴ el-Beyhakî, el-Esmâu ve's Sifât, 532.

¹⁶⁵ el-Âcurrî, eş-Şeria, 186.

¹⁶⁶ el-Lâlekâî, 538.

¹⁶⁷ el-Lâlekâî, 605, 606.

bu meselede Ebû Abdullah'a muhâlefet ederse onu terk ederiz, uyarırız ve ondan sakındırırız. Tâ ki Ebû Abdullah'ın ve âlimlerin sözüne dönene kadar...¹⁶⁸

19- Bir adam "Kur'ân yaratılmış değildir fakat benim onu okuyuşum yaratılmıştır, çünkü onu ben dile getiriyorum, bizim kelâmımız da yaratılmıştır" derse bidatçidir. Bundan dönmediği ve bu sözünü terk etmediği sürece rahat bırakılmaz.¹⁶⁹

20- Kim "yaratılmış" manasını kastederek "Kur'ân muhdestir" derse Azim olan Allah'a kâfirdir. Allah Teâlâ'nın "*Onlara Rablerinden muhdes bir hatırlatma gelmez ki...*" (Enbiyâ, 2) buyruğunun manası ise şudur: O (Kur'ân) Arş'tan muhdes (yeni) indirilmiştir. Arş'tan nâzil olan kitapların sonuncusudur. O Rahmân'ın en yakın zamanda indirdiği kitaptır.¹⁷⁰

21- "Kur'ân kıyâmet günü genç ve rengi solmuş bir adam sûretinde gelir"¹⁷¹ hadisine gelince bunun manası ancak şudur: Kişinin amelinin sevâbı hayâl olarak bir adam gibi gelecektir. Değilse o (Kur'ân) yaratılmış değildir. Yine bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "Hacer-i Esved'in kıyâmet günü iki gözü ve bir dili olacaktır."¹⁷²

Yine bize Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şu rivâyet edilmiştir: "Sâlih kimse kabre konulduğu zaman onun sâlih ameli en güzel sûrette gelir de 'Ben senin sâlih amelinim' der."¹⁷³

Yani onun amelinin sevâbı hayâl olarak gelir. Bunun sıfatı nasıl akılla idrâk edilebilir? Biz bunu bilmek uğruna kendimizi yükün altına sokmaktan nehyedildik. Bize düşen ancak bize emredileni bize emredildiği için yapmak ve teslimiyet göstermektir.¹⁷⁴

22- Allah (tebâreke ve teâlâ) kitabında kendisini bazı sıfatlarla vasıflandırmıştır ki mahlûkât O'nu, O'nun kendisini vasıflandırdığı bu sıfatlar dışın-

¹⁶⁸ el-Hallâl, 2179.

¹⁶⁹ el-Lâlekâî, 604.

¹⁷⁰ Harb, es-Sünne, 364.

¹⁷¹ Ahmed (22950) ve İbn Mâce (3781) rivâyet etmiştir. İsnâdı hasendir.

¹⁷² Tirmizi (961) rivâyet etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir. İbn Huzeyme de Sahihinde bu hadisi sahihlemiştir.

¹⁷³ Ahmed (18534) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

¹⁷⁴ Zemmu'l Kelâm, 1202.

daki sıfatlarla vasıflandırmaktan müstağnî olmuşlardır. Örneğin O şöyle buyurmuştur:

“Allah’ın ve meleklerin buluttan gölgelikler içinde gelmesini.” (Bakara, 210)

“Melekleri Arş’ın etrafını sarmış hâlde görürsün.” (Zümer, 75)

Bu ve Allah’ın Arş’ı vassettiği diğer âyetler... Arş hakkında rivâyetler sahih olarak gelmiştir. Bu konuda en yüce ve en sağlam şey “*Rahmân Arş’a istivâ etmiştir*” (Tâhâ, 5) buyruğudur.¹⁷⁵

23- İlim ehli O’nun Arş’ın üzerine istivâ ettiği, bununla beraber yedinci kat yerin altında, denizlerin derinliklerinde, dağların zirvelerinde, vâdilerin içlerinde ve herhangi bir yerde ne varsa tıpkı yedi kat gökteki ve Arş’ın altındaki her şeyi bildiği gibi bildiği, O’nun ilminin her şeyi kuşattığı, O’nun ilminin hâricinde bir yaprağın bile düşmediği, yeryüzünün karanlıkları içerisindeki bir taneye varıncaya kadar her şeyi bilip saydığı, bir şeyi bilmesinin O’nu diğer şeyleri bilmekten alıkoymayacağı üzerinde icma etmiştir.¹⁷⁶

24- Allah Teâlâ’nın “*Kendi aralarında gizlice konuşan üç kişi yoktur ki dördüncüleri O olmasın, beş kişi yoktur ki altıncıları o olmasın*” (Mücâdile, 7) buyruğunun manası ise şudur: Nerede olursan ol, O sana (ilmiyle) şah damarından daha yakındır. Yine O mahlûkâtından bir had ile ayrıdır.¹⁷⁷

25- Allah (*Azze ve celle*) bir işitme ile Semî’dir (İşiten’dir), bir görme ile Basîr’dir (Gören’dir), bir kudret ile Kâdir’dir.¹⁷⁸

26- Allah her gece en yakın göğşe dilediği gibi ve bir sıfat söz konusu olmaksızın¹⁷⁹ iner. Zira Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) “Allah her gece en yakın göğşe iner” buyurmuştur.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Harb, es-Sünne, 347; el-İbânetu’l Kubrâ, 119.

¹⁷⁶ “İctimâu’l Cuyûş”ta (s. 140) Hallâl’in “es-Sünne”sinden nakledilmiştir.

¹⁷⁷ Harb, es-Sünne, 336.

¹⁷⁸ el-Lâlekâi, 525.

¹⁷⁹ Yani Allah Teâlâ’nın zâtına lâıyk bir şekilde nüzûlünü isbâtta herhangi bir teşbih ya da tekyif yoktur. Zemmu’l Kelâm’da rivâyet edildiğine göre İshâk (rh) “O’nun nüzûlünde bir vasıf söz konusu değildir” demiştir.

“El-Hucce fi Beyâni’l Mehacce”de de (2/128) onun şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Emir Abdullah b. Tâhir bana dedi ki: ‘Ey Ebû Ya’kûb! Senin Rasulullah (sas)’den rivâyet ettiğin şu

Yaratılmışların fiilleri hakkında derinlere dalmak câiz olmadığı gibi Allah (*Azz ve celle*) hakkında düşünmek de câiz değildir. Zira Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: "O yaptığından dolayı sorgulanmaz ama onlar sorguya çekilirler." (*Enbiyâ*, 23)

Hiç kimsenin, Yaratıcı'nın sıfatları ve fiilleri hakkında yaratılmışlar hakkında düşündüğü gibi düşünmesi ve tefekkür etmesi câiz değildir. Şöyle ki: O'nun her gece gecenin üçte biri geçtikten sonra en yakın semâya dilediği gibi nüzûl etmesi mümkündür. "O nasıl iner?" denmez. Çünkü O, dilediğini dilediği gibi yapan Yaratıcı'dır.¹⁸¹

27- Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sahih olarak rivâyet edildiğine göre Allah (*Azz ve celle*) her gece gecenin son üçte biri kaldığı zaman en yakın semâya iner. Cehennem Rabbine şikâyetle bulunacak, tâ ki O ayağını ona koyacaktır. Yine Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Şüphesiz Âdem, Rahmân sûretinde yaratılmıştır"¹⁸² buyurmuştur. Kişinin üzerine düşen, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in buyurduğu sahih olarak rivâyet edilen şeyleri dile getirmesidir. Bu hadisleri ancak bir bidatçi ya da zayıf görüşlü bir kimse bırakır.¹⁸³

28- Cehmî sana "Ben bir semâdan diğerine inen bir rabbe inanmıyorum" derse sen "Ben dilediğini yapan bir Rabbe iman ediyorum" de.¹⁸⁴

29- Cennet ehlinin Rablerini göreceklerine dâir Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den hadis vârid olmuştur. Bu, cennet ehlinin elde edeceği en büyük nimetlerden biridir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (*Kıyâme*, 22-23) Yani o gün Rablerine bakarlar, cennete bakarlar.¹⁸⁵ Allah Teâlâ'nın "Gözler onu idrâk edemez ama O gözleri idrâk eder" (*En'âm*, 103) buyruğu dünya ile ilgilidir. Âişe (*radiyallahu anha*)'nın şu sözü bunu doğrulamaktadır: "Kim Muhammed'in

---

hadis: "Rabbimiz her gece en yakın göğe iner." Peki, nasıl iner?' Dedim ki: 'Allah emiri aziz kılsın! Rab hakkında "nasıl" denmez. O keyfiyetsiz olarak iner.'

¹⁸⁰ Buhârî, 7494; Müslim, 1721.

¹⁸¹ Harb, es-Sünne, 355; Zemmu'l Kelâm, el-Herevî, 1192.

¹⁸² Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (482) rivâyet etmiştir. Ahmed ve İshâk bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

¹⁸³ Harb, es-Sünne, 564; İbn Batta, el-İbânetu'l Kubrâ, 160, 197, 258.

¹⁸⁴ el-Beyhakî, el-Esmâu ve's Sıfât, 951.

¹⁸⁵ Müsnedinde bu şekildedir. Muhtemelen doğrusu "cennette bakarlar" olacaktır.

Rabbini gördüğünü söylerse yalan söylemiş olur. Çünkü gözler Allah'ı idrâk edemez, O gözleri idrâk eder."

Allah'ın akıl verdiği kimsenin nezdinde Âişe (*radiyallahu anha*)'nın, âyeti dünya hususunda olduğunu söyleyerek tefsir ettiği sâbit olmuştur. Bidatçiler ise bu âyeti, onun dünyâ ve âhiret hakkında genel olduğunu söyleyerek tefsir etmektedirler. Böylece şu âyetin manasını atlamaktadırlar: "O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (*Kıyâme*, 22-23) Bizim zikrettiğimiz, Allah (*Azze ve celle*)'nin şu buyruğunda beyân edilmiştir: "Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneklerdir." (*Mutaffîfîn*, 65) Görüldüğü gibi O bunu (rüyeti) kâfirlerden izâle etmiştir. Yine âyet bunu cennet ehli için isbât etmiştir. Söylediğimiz şeyler hususunda şundan başka bir şey olmasaydı bile bu yeterdi: Mûsâ (*aleyhisselam*) cennet ehlinin Rablerini göreceğini bildiğinden dolayı Rabbinden O'nu dünyâda görmeyi dilemiştir. Rabbinden kendisini dünyâda göstermesini istemiştir. Allah da ona (bunun olmaya-çağını) beyân etmiş, şöyle buyurmuştur: "Dağa bak! Eğer yerinde kalırsa Beni göreceksin." (*A'râf*, 143) Rabbi dağa tecellî ettiği zaman dağ yerle bir oldu ve Rabb'e bakmaya dayanamadı. Bunun üzerine Mûsâ "Sen bütün noksan sıfatlardan münezzehsin, Sana tevbe ettim, ben Sana iman edenlerin ilkiyim" dedi.¹⁸⁶

30- Kim Allah'ı bazı sıfatlarla vasıflandırır ve O'nun sıfatlarını mahlûkâtından herhangi birinin sıfatlarına benzetirse Azîm olan Allah'a kâfirdir. Çünkü O'nu sıfatlarıyla vasıflandırmak ancak Allah'ın emrine ve Resûl'ün sünnetine teslimiyet göstererek olur.¹⁸⁷

31- Cehm'in ve ashâbının alâmeti Cemaat ehlinin Müşebbihe olduğunu iddia etmeleri ve bu yalanı sürekli tekrar etmeleridir. Aksine onlar Muattıla'dır. Onlar hakkında "Asıl müşebbihe bunlardır" denecek olsa denebilir. Çünkü onlar Rab tebâreke ve teâlâ'nın bütün kemâliyle her yerde olduğunu, hem en alçak yerlerde hem de göklerin en yukarısında bulunduğunu ve bunun manasının bir olduğunu söylerler. Bu hususta yalan söylemişlerdir ve küfür boyunlarına dolanmıştır.¹⁸⁸

32- Teşbih ancak kişinin "el gibi ya da ele benzer bir el" dediği zaman veya "işitme gibi ya da işitmeye benzer bir işitme" dediği zaman olur. Kişi

¹⁸⁶ Müsned-i İshâk, 3/672-673.

¹⁸⁷ el-Lâlekâî, 937.

¹⁸⁸ el-Lâlekâî, 938.

"işitme gibi ya da işitmeye benzer bir işitme" derse, işte bu teşbihtir. Fakat Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi "el", "işitme" ve "görme" der, "nasıl?" diye sormaz ve "işitmeye benzer" veya "işitme gibi" demezse, bu teşbih olmaz. Nitekim Allah Teâlâ kitabında şöyle buyurmuştur: "*O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir (İşiten'dir), Basîr'dir (Gören'dir).*"¹⁸⁹

33- Yaradan hakkında düşünmek câiz değildir. Kulların yaratılmışlar üzerinde onlar hakkında işittikleri kadarıyla düşünceleri câizdir. Bunun ilerisine gidemezler. Zira giderlerse şaşkınlığa düşerler.

Bize Ahmed b. el-Ezher tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ubeyd tahdis etti. Onun el-A'meş'ten, onun da Amr b. Murra'dan rivâyet ettiğine göre Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) tefekkür etmekte olan bir topluluğa uğradı ve onlara şöyle dedi: "Mahlûkât üzerinde tefekkür edin, Yaradan üzerinde tefekkür etmeyin."¹⁹⁰

Şu hâlde her şey Allah katında O'nun dilediğine ve hükmettiğine göredir. O, kulları kendilerine yeterli gelecek kadar ilme muttali kılmıştır. Şu hâlde bize öğretilenlerin ilerisine gitmememiz ve bizim için çizilen sınır geçmememiz gerekir ki doğru yolu bulalım. Zaten Allah'ın yarattıkları üzerinde tefekkür etmek bize emredilmeyen şeyleri düşünmekten alıkoyar. Âlim olduğunu iddia eden bir kimse nasıl yasaklanan şeylere dalabilir? Allah Teâlâ "*Hiçbir şey yoktur ki O'nu hamdi ile tesbih ediyor olmasın*" (İsrâ, 44) buyurmuştur.

Helâk olmuş ve bozulmuş bir mahlûkâtın ya da kullanılan eşyâların tesbihe dalmaları nasıl mümkün olur? Kas'alar ve havânlar¹⁹¹, ekmek hâline getirilmiş ekmekler ve dokunmuş elbiseler nasıl tesbîh edebilir? Bütün bunlar hakkında, bunların tesbih ettiklerine dâir ilim sâbit olmuştur. Onların tesbihlerinin keyfiyetini belirlemek ise Allah'a kalmıştır. İnsanların -bildikleri kadarının hâricinde- bu konuya dalmaları doğru değildir. Gerek

¹⁸⁹ Sünen-i Tirmizî, 3/51.

¹⁹⁰ Hennâd "ez-Züh'd"de (945) ve Kıvâmu's Sünne "et-Tergîb ve't Terhîb"de (672) rivâyet etmiştir. Hadis mürseldir. Hadisin bazı şâhidleri ve mütâbaaları vardır ki bunlar ile kabul ve ihticâc derecesine çıkmaktadır. Kıvâmu's Sünne'nin "et-Tergîb ve Terhîb"ine (Allah hakkında düşünmekten korkutma hakkında fasıl) bakılabilir. Lâlekâî de "Nebi (sas)'den Allah (ac)'nin zâtı hakkında düşünmekten sakındırma hususunda rivâyet edilenlerin siyâkı" bölümünde (3/524) rivâyet etmiştir.

¹⁹¹ Kas'a ve havân üzerinde yemek yenilen iki şeydir.

bu konuda gerekse benzeri konularda ancak Allah'ın emrettiği ölçüde konuşabilirler. Bunun ilerisine geçemezler. Muvaffak kılan Allah'tır. Yalnız O'na tevekkül edilir. Şu hâlde Allah'tan korkun ve bu müteşâbih konulara dalmayın. Çünkü bu konulara dalmak sizi hakka götüren yollardan çevirir.¹⁹²

34- Allah (*Azze ve celle*)'nin 99 ismi vardır. Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bunu söylediği sahih olarak rivâyet edilmiştir.¹⁹³ Allah'ın isimleri mahlûk değildir.

35- Cehmiyye öyle bir noktaya varmıştır ki sonunda "Allah'ın isimleri yaratılmıştır, çünkü O varken hiçbir isim yoktu" demişlerdir. Şüphesiz bu katıksız küfürdür. Çünkü en güzel isimler Allah'ındır. Bu sebeple kim Allah ile O'nun isimlerini, ilmini ve meşîetini ayırır; bunların tamamının yaratılmış olduğunu, yaratıcılarının da Allah olduğunu söylerse kâfir olur.

36- Cehm'e intisâb edenlerden biri büyük bir söz söylemiş, şöyle demiştir: "Eğer sen 'Rabb'in 99 ismi vardır' dersen 99 farklı ilâha ibâdet etmiş olursun."

Yine bu kimse şöyle demiştir: "Ben Vâhid ve Samed olan Allah'a ibâdet etmiyorum. Ben ancak bunlarla kastedilen zâta ibâdet ediyorum!" Hangi söz bundan, yani kişinin "Ben Allah'a ibâdet etmiyorum" demesinden daha büyüktür, daha büyük bir iftirâdır?¹⁹⁴

37- Allah Teâlâ'nın Nebîsini (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Arş'in üzerine oturacağına iman etmek ve buna teslim olmak gerekir. Bunu cehmîden başkası inkâr etmez.¹⁹⁵

38- Hayır ve şer Allah tarafından kulları üzerine takdir edilmiştir.¹⁹⁶

39- Taat olsun masiyet olsun kulların bütün fiilleri Allah tarafından yaratılmıştır.¹⁹⁷

¹⁹² Harb, es-Sünne, 434.

¹⁹³ Buhâri (6410) ve Müslim (2677) Ebû Hureyre'den rivâyet etmiştir.

¹⁹⁴ 34 ilâ 36. maddeler arası tamamıyla Lâlekâî'dendir. (352).

¹⁹⁵ Hallâl, es-Sünne, 250.

¹⁹⁶ Harb, es-Sünne, 208.

¹⁹⁷ el-Lâlekâî, 2/479.

40- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ümmetinizin en hayırlıları sizin kendilerini sevdiğiniz, kendilerinin de sizi sevdiği kimselerdir. Ümmetinizin en şerhileri de sizin kendilerine buğzettiğiniz, kendilerinin de size buğzettiği, sizin kendilerine lânet ettiğiniz, kendilerinin de size lânet ettiği kimselerdir." O'na "Ey Allah'ın Resûlü, onlara kılıç çekmeyelim mi?" diye sorduklarında ise şöyle cevap vermiştir: "Aranızda namazı kıldıkları sürece hayır. Yöneticinizden hoşlanmadığınız bir şey gördüğünüz zaman onun yaptığını çirkin görün, itaatten de el çekmeyin."

(İshâk) dedi ki: İşte sünnet budur. Bunda Mürcie'nin helâkı vardır.¹⁹⁸

41- Harûriyye üzerinde bulundukları dinlerine davet ettikleri zaman onlarla savaş! Senden malını istedikleri zaman onlarla savaş! Fakat "Sizin yöneticiniz olalım" dedikleri zaman onlarla savaşılmaz.¹⁹⁹

42- Hırsızla da geliyor olduğu/geldiği takdirde savaşılır. Sırtını döndüğü zaman savaşılmaz.²⁰⁰

43- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra yeryüzünde Ebû Bekir'den daha faziletli bir kimse olmadı. Ondan sonra da Ömer'den faziletli olmadı. Ondan sonra da Osman'dan daha faziletli olmadı. Osman'dan sonra da Ali'den daha hayırlı ve daha faziletli kimse olmadı.²⁰¹

44- Ebû Bekir ve Ömer'e Allah'tan rahmet dileriz. Onlara buğz edenlerden teberrî ederiz.²⁰²

45- Ali'yi, Osman'ın önüne geçiren kimse hata etmiştir.²⁰³

46- Ali o gün -yani Osman'dan sonra- ümmetin en faziletlisi idi. O âdil bir halife idi.²⁰⁴

47- Kim Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına hakâret ederse cezâlandırılır ve hapsedilir.²⁰⁵

¹⁹⁸ Müsned-i Ebû Avâne, 7186; Hadisi de Müslim (1855) rivâyet etmiştir.

¹⁹⁹ Hallâl, es-Sünne, 113.

²⁰⁰ Hallâl, es-Sünne, 169.

²⁰¹ Harb, es-Sünne, 488; Câmi'u Beyâni'l 'İlmi ve Fadlihî, 2/185

²⁰² Hallâl, es-Sünne, 389.

²⁰³ Harb, es-Sünne, 502.

²⁰⁴ Harb, es-Sünne, 488.

²⁰⁵ İbn Teymiyye, es-Sârimu'l Meslûl, 3/1058.

48- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bir kimsenin cennetlik olduğunu söylediği sahih olarak rivâyet edilmişse senin o kimsenin cennetlik nezdinde doğru olan da budur. Onlar bunun dışında kimsenin cennetlik olduğuna şahitlik etmemişlerdir.²⁰⁶

49- Hiç kimse Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra salâhından, faziletinden ya da öncülüğünden dolayı herhangi bir kimsenin cennetlik olduğuna veya masiyet ve günah işlediğinden dolayı herhangi bir kimsenin cehennemlik olduğuna şehâdet edemez. Bunu Allah'a havâle ederiz. Zira sırları bilen O'dur. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, O'ndan sonraki halifelerin sünneti bu şekilde gelmiştir ve bütün şehirlerdeki âlimler bunun üzerinde icmâ etmişlerdir.²⁰⁷

50- "Rabbinin dilediği müstesnâ gökler ve yer kaldığı sürece orada ebedidirler" (Hûd, 107) âyeti Kur'ân'daki her bir tehdidin üzerine gelmiştir.²⁰⁸

51- İtimad edilecek olan şudur: Müşriklerin çocukları, Allah (Azze ve celle) onları bizzât bulunacakları yere yerleştirmedikçe ne cennete ne de cehenneme yerleşeceklerdir. Müslümanların çocuklarına gelince onlar cennet ehliendir. Ancak hiç kimsenin bir müslümanın çocuğunun muayyen olarak cennetlik olduğuna şahitlik etmesi câiz değildir. Nitekim muayyen bir şahıstan söz etmeksizin "Müminler cennetliktir" denir.²⁰⁹

52- İslâm, zimmet ehli bir kimseye arz edildiği zaman sünnet olan onun şöyle demesidir: "Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet ettim. Allah katından gelen ne varsa hepsini ikrâr ettim. İslâm dîni dışındaki bütün dinlerden berî oldum."

İşte bu, bütün âlimlerin icma ile kabul etmiş oldukları, İslâm'a giriş ve şirkten berâet saydıkları tam arzıdır. Eğer İslâm'ı arz eden kimse müşriğin Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmesiyle yetinirse, bunun manası İslâm'a giriş olduğu için müşrik İslâm'a girmiş olur. Nitekim Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) yahudilerin midrâsına girip bir yahudiye İslâm'ı bu ölçüde arz ettiği zaman yahudi

²⁰⁶ Harb, es-Sünne, 256

²⁰⁷ Harb, es-Sünne, 256

²⁰⁸ Harb, es-Sünne, 438

²⁰⁹ el-Kevsec, 3405; Harb, es-Sünne, 661

bunu söylediğinde ve bu hâl üzere öldüğünde onun İslâm'ını kabul etmiş ve "Kardeşinizin namazını kılın!" buyurmuştur.²¹⁰

Biz, zimmiye İslâm'ı arz eden kimsenin ona dört hasleti arz etmesi gerektiğini söyleyerek ihtiyatlı davrandık. Böyle yapılmalıdır ki bu hususta âlimler arasında bir ihtilaf olmasın. (Yâni bütün âlimlerin görüşlerine uyulmuş olsun.)²¹¹

53- Yine âlimlerin tekfiri üzerinde icma ettikleri ve kendisine inkârı kimseye verdikleri hükmü verdikleri kimselerin arasında, Allah Teâlâ'ya ve O'nun katından gelenlere iman ettikten sonra bir nebîyi öldüren ya da öldürülmesine yardım eden kimse de vardır. Bu kimse (bunun haramlığını) ikrâr etse ve "Nebîleri öldürmek haram kılınmıştır" dese bile kâfirdir. Aynı şekilde takiyye yapmaksızın veya korku içerisinde olmaksızın bir nebîye söven ya da onun sözünü reddeden kimse de kâfirdir.²¹²

54- Allah (*Azze ve celle*) hakkında ya da Allah Teâlâ'nın nebîlerine indirdiklerinden bir şey hakkında herhangi bir kötöleme -Allah Teâlâ'nın indirdiklerinin tamamını ikrâr ediyor olsa bile- kişiyi imanının dışına çıkaran bir küfürdür.²¹³

55- Bidat ehli lâneti hak etmektedir.²¹⁴

56- Bidat ehlinin; içerisinde ircâ, kaderilik ya da Cehm'in görüşleri bulunan kitapları ya atılır ya yakılır. Kim onları itlâf etmek için çalarsa ya da alırsa ona bir şey gerekmez.²¹⁵

57- Bidat ehlinin hiçbir saygınlığı yoktur. Onlar hakkında konuşmak gıybet olmaz. Aynı şekilde şirk ehli hakkında konuşmak da gıybet değildir. Fakat kişinin dilini buna alıştırmasını hoş görmem.²¹⁶

²¹⁰ Ahmed (12726) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

²¹¹ Mesâilu'l Kevsec, 3370.

²¹² Ta'zîmu Kadri's Salât, 991.

²¹³ Ta'zîmu Kadri's Salât, 994.

²¹⁴ Harb, es-Sünne, 601.

²¹⁵ Harb, es-Sünne, 602; el-Hallâl, es-Sünne, 823..

²¹⁶ Harb, es-Sünne, 635.

İshâk b. Râhûye'nin Ebû Zur'a'ya Sünnet'i Tavsiye

Hakkındaki Mektubu

İbn Ebî Hâtîm (rahîmehullâh) "el-Cerh ve't Ta'dîl"de (1/329) şöyle demiştir: İshâk b. Râhûye'nin kendi hattıyla Ebû Zur'a'ya yazdığı mektubunu okudum (şöyle yazıyordu):

"Senden dolayı her gün mutluluğum daha da artıyor. Seni sünnetini hıfzedenlerden kılan Allah'a hamdolsun. Şüphesiz bu, bugün ilim talebesinin ihtiyaç duyduğu en önemli şeylerdendir.

Ahmed b. İbrâhîm durmadan senin iyiliklerini anıp duruyor. Öyle ki - sende elhamdulillah ifrat olmasa da- ifrata kaçacak gibi oluyor. Bana senin ona yazdığın mektubu okuttu. Bu mektupta benim sana tavsiye ettiğim şeyler, örneğin Sünnet'i izhâr etmek ve yağcılığı terk etmek geçiyor. Bundan dolayı Allah seni hayırla mükâfatlandırsın.

Sana tavsiye ettiğim hususlar üzere sebât et. Zira bâtılın tek bir hamlesi vardır. Sonra yok olur, gider. Şüphesiz sen salâhını ve süsünü sevdiğim kimselerdensin.

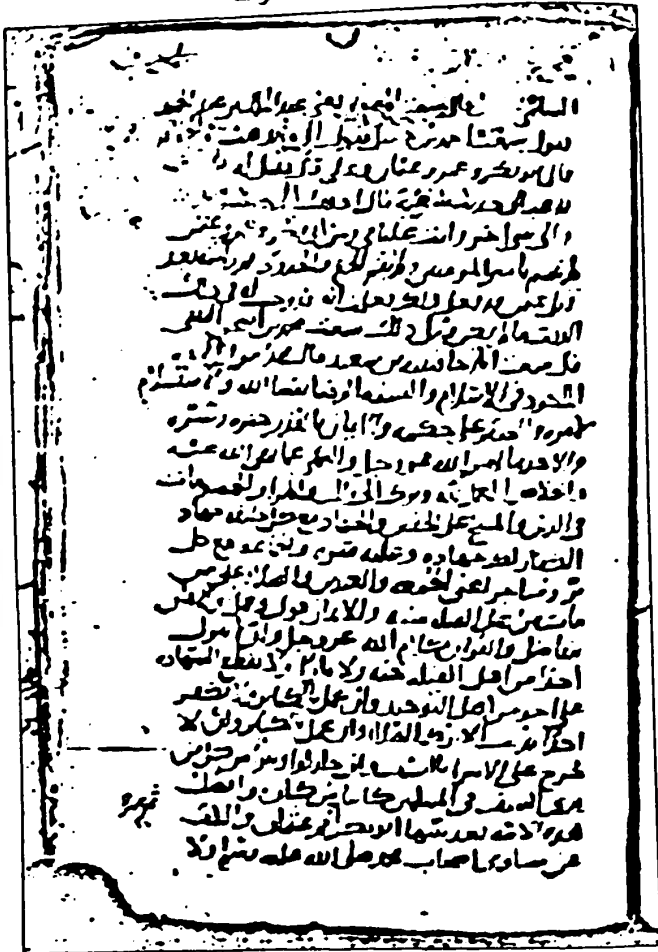
Ben gelen kardeşlerimizden sahip olduğun ilmi ve hıfzı duyuyorum ve bundan dolayı mutlu oluyorum."

-20-

KUTEYBE B. SAİD'İN (V. 240) İTİKÂDİ

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ
BULUNMAKTADIR**

صورة المخطوط

İsmi Kuteybe b. Saïd b. Cemîl b. Tarîf es-Sekafî mevlâhum el-Belhî el-Bağlânî'dir. Hâfız İbn Adiyy "İsmi Yahyâ b. Saïd'dir, Kuteybe ise onun lakabıdır" demiştir. Hâfız İbn Mende ise "İsmi Ali b. Saïd'dir" demiştir. Künyesi Ebû Racâ'dır. Lakabı Kuteybe'dir. 240 yılında vefât etmiştir.

Hakkındaki Övgüler

Ahmed b. Seyyâr el-Mervezî şöyle demiştir: "Rivâyet ettikleri hususunda sebt/sağlam idi. Sünnet ve cemaat ehli idi."

Zehebî de şöyle demiştir: "O şeyhulislâmdır, muhaddistir, imamdır, sikadır, cevvaldır (çok yeri gezmiştir), İslâm'ın rivâyet edenidir."

Tercemenin Kaynakları

el-Cerh ve't Ta'dîl, 7/140; Tehzîbu'l Kemâl, 23/523;

Târîhu Bağdâd, 12/464; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 11/13

Akîdenin Özeti: Kuteybe (*rahimehullah*) bu akîdesinde Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikad konularındaki itikadının özetini zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi Ebû Ahmed el-Hâkim'in (v. 378) "Şiâru Ashâbi'l Hadîs" isimli kitabından çıkardım. Hâkim bu akîdeyi isnâdı ile Kuteybe b. Saîd (*rahimehullah*)'tan nakletmiştir. "Şiâru Ashâbi'l Hadîs" kitabının el yazması nüshasını buldum, sonra bu nüshayı matbu nüsha ile karşılaştırdım. Hâkim "Şiâru Ashâbi'l Hadîs"te şöyle demiştir: Muhammed b. İshâk es-Sekafî'nin şöyle dediğini işittim; Ebû Racâ Kuteybe b. Saîd'in şöyle dediğini işittim; Bunlar İslâm ve Sünnet hususunda imamlardan alınan sözlerdir;

1- Allah'ın kazâsına rızâ göstermek, O'nun emrine teslim olmak ve O'nun hükmüne sabretmek gerekir.

2- Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek gerekir.

3- Allah (*Azze ve celle*)'nin emrettiğini yapmak, O'nun sakındırdıklarından uzak durmak gerekir.

4- Ameli yalnız Allah için yapmak gerekir.

5- Din hususunda cedeli, tartışmayı ve husûmeti terk etmek gerekir.

6- Mestler üzerine meshetmek câizdir.

✓7- Her halîfe ile kâfirlere karşı cihâd edilir. Onun cihâdı sana, şerri ise kendi aleyhinedir.

8- Her iyinin ve fâcirin arkasında cemaate -yani cumaya ve bayram namazlarına- iştirâk edilir.

9- Kible ehlinde ölen kimsenin cenâze namazını kılmak sünnettir.

10- İman, söz ve ameldir.

11- İman, bazı kimselerde fazla bazı kimselerde az bulunur.

12- Kur'ân, Allah (*Azze ve celle*)'nin kelâmıdır.

13- Kible ehlinde hiç kimseyi cennete ya da cehenneme yerleştirmeyiz.

14- Büyük günahları işlemiş olsa bile tevhid ehlinde hiç kimse hakkında (onun cehenneme gideceğine dâir) kesin bir şehâdetle bulunmayız.

15- Büyük günahları işlemiş olsa bile namazın terki dışında herhangi bir günah sebebiyle kimseyi tekfir etmeyiz.²¹⁷

16- Düşmanlık gütseler bile²¹⁸ yöneticilere kılıçla isyân etmeyiz.

17- Müslümanlar arasında yöneticilere kılıç çekmeyi câiz görenlerden kim olursa olsun- teberrî ederiz.

²¹⁷ Sünnet ve Eser Ehli akidelerinde genellikle azaların amelleri arasından sadece namazı terk eden kimsenin kâfir olacağını söylemişlerdir. Çünkü Nebi (sas) bunu çok açık bir şekilde ifade etmiş, Müslim'in rivâyet ettiği bir hadiste şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz kişi ile şirkin ve küfrün arasında namazın terki vardır."

İbn Teymiyye "Şerhu'l Umde"de (4/86) şöyle demiştir: "Bazı hadislerde 'dinden çıkmış olur', bazılarında 'kişi ile iman arasında', bazılarında 'kişi ile küfür arasında' buyrulmuştur. Bütün bunlar göstermektedir ki namaz bir sınırdır. Kişi namaz kılsa namaz onu iman dairesinin içine sokar. Kişi namazı terk ederse namaz onu iman dairesinin dışına çıkarır." Derim ki: Ayrıca Sahâbe'nin icmâsı da namazı terk eden kimsenin tekfiri üzerine mün'akid olmuştur. Ömer (ra)'ın dediği gibi: "Namazı terk edenin İslâm'dan nasîbi yoktur." Yine İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Bu onun dinden çıkacağını gösteren en açık şeydir."

Tâbü Abdullah b. Şakik (rh)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Nebi (sas)'in ashâbı namaz dışında amellerden hiçbirinin terkinin küfür görmezlerdi." Bu eser Ehli Sünnet'in kabul ettiği sahih bir eserdir. Bu esere Mürce'den başkası ta'n etmemiştir.

İbn Teymiyye "Şerhu'l Umde"de (4/86) şöyle demiştir: "Ehli Sünnet'in nezdinde iman Kitap ve Sünnet'in delâlet ettiği üzere söz ve ameldir. Selef de bunun üzerinde icma etmiştir. Buradaki söz Resûl (sas)'i tasdik etmektir. Amel de sözün tasdikidir. Bu yüzden kul amelin tamamını terk ettiği zaman mümin olamaz. Kişinin kendisi ile mümin olacağı söz, özel bir söz yani şehâdeteyndir. (Kişinin kendisiyle mümin olacağı) amele gelince bu da namazdır." Yine o şöyle demiştir: "Şakik'in 'Amellerden hiçbirinin terkinin küfür görmezlerdi...' sözü ve Nebi (sas)'in 'Kul ile küfür arasında ancak...' buyruğu yalnızca namazın terkinin küfür olmasını gerektiren delillerdendir. İnkâr ederek terk etmeye gelince bu açıdan namaz ile diğer ibâdetler arasında bir fark yoktur. Çünkü inkâr terk olmaksızın bizâtihi küfürdür. Bu sebeple kişi namazı inkâr ettiği hâlde kılsa bunun ona bir faydası olmaz. Hem hüküm nasıl zikredilmeyen bir şeye bağlanabilir? Ayrıca burada zikredilen (inkâr değil) terktir. Bu da inkâr ederek terk eden kimseyi de tembelliğinden dolayı terk eden kimseyi de içine alır. Ayrıca bu kelâmın hakikatından bir sapmadır ve bu sapmayı gerektirecek bir sebep de ortada yoktur. Bu sebeple bu görüşe itibâr edilmez." Kirmânî'nin akidesinde bu mesele inşaallah daha detaylı bir şekilde açıklanacaktır. (Akide 34, madde, 33)

²¹⁸ Asıl nüshada bu şekilde gelmiştir. Meşhûr olan "zulmetseler bile" olarak gelmesidir.

18- Nebisinden sonra bu ümmetin en fazîletlisi Ebû Bekir'dir. Sonra Ömer, sonra Osman gelir.

19- Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının kötülükleri hakkında konuşmamak gerekir. Onlardan hiçbirini kötülükle anmayız. Onlardan hiçbirini küçük görmeyiz.

20- Rü'yet'e iman etmek, rü'yet hakkında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen hadislerin hak olduğunu tasdik etmek gerekir.

21- Mensûh olduğunun bilinmesi durumu hâriç Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen her bir esere ittiba etmek gerekir. Eğer eserin mensûh olduğu bilinirse nâsihine uyulur.

22- Kabir azâbı haktır.

23- Mîzân haktır.

24- Havz haktır.

25- Şefaât haktır.

26- Bir topluluğun cehennemden çıkacak olması haktır.

27- Deccâl'in çıkması haktır.

28- Recm haktır.

29- Bir adamın Süfyân es-Sevrî'yi, Mâlik b. Enes'i, Eyyûb es-Sahtiyânî'yi, Abdullah b. Avn'ı, Yûnus b. Ubeyd'i, Süleymân et-Teymî'yi, Şerik'i, Ebu'l Ahvas'ı, Fudayl b. İyâz'ı, Süfyân b. Uyeyne'yi, Leys b. Sa'd'ı, İbnu'l Mubârek'i, Vekî' b. el-Cerrâh'ı, Yahyâ b. Saîd'i, Abdurrahmân b. Mehdi'yi, Yahyâ b. Yahyâ'yı, Ahmed b. Hanbel'i ve İshâk b. Râhûye'yi sevdiğini görürsen bil ki o doğru yol üzeredir.

30- Bir adamın "Bunlar şüphecilerdir" dediğini işitirsen bil ki o doğru yol üzere değildir.

31- Bir adam "müşebbihe" diyorsa ondan uzak dur, çünkü o cehmî-dir.

32- Bir adam "mücbire" diyorsa ondan uzak dur, çünkü o kaderîdir.

33- İman bazı kimselerde fazla bazı kimselerde az bulunur.

34- İman; söz, amel ve niyettir.

35- Namaz imandandır. Zekât imandandır. Hac imandandır. Sıkıntı veren şeyi yoldan kaldırmak imandandır.

36- Biz deriz ki: "İnsanlar bizim nezdimizde Allah'ın onlara verdiği isim ile müminlerdir." İkrar buna göredir. Hadler ve miras hükümleri buna göre uygulanır. "Hakiki manada (müminlerdir)" ya da "Allah katında (müminlerdir)" ya da "Cibril'in ve Mikâil'in imanı gibi (imana sâhiplerdir)" demeyiz. Çünkü bu ikisinin imanı kabul edilmiştir.

37- Kaderinin, râfızının ya da cehminin arkasında namaz kılınmaz.

38- Kim şu âyetin mahlûk olduğunu söylerse küfre girmiş olur: *"Şüphesiz Ben. evet Ben Allah'ım. Benden başka ilâh yoktur. O hâlde yalnız Bana ibâdet et ve beni anmak için namaz kıl."* (Tâhâ, 14) Allah, Mûsâ'ya bir yaratılmışa ibâdet etmesini emredecek değildir.

39- Allah yedinci semada Arş'ının üzerinde bilinir. O, şöyle buyurmuştur: *"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir. Göklerde ne varsa, yerde ne varsa, ikisinin arasında ne varsa ve toprağın altında ne varsa hepsi O'nundur."* (Tâhâ, 5-6)

40- Cennet ve cehennem yaratılmış haldedir ve asla son bulmazlar.

41- Namaz, rükûsunun, secdesinin ve kıraatinin tamamıyla Allah tarafından bir farıza, bir vecîbedir.²¹⁹

²¹⁹ Fâide: İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/156) şöyle demiştir: Ahmed'den rivâyet edilen "Namazdaki her şey farzdır" sözüne gelince, onun sözü bu şekilde değildir. Oğlu Abdullah ondan ancak şöyle dediğini nakletmiştir: "Namazda bulunan ve Allah'ın tekid ettiği her şey farzdır." Onun bu sözü "Kur'an'da bulunanların hâricinde hiçbir farz yoktur" sözünün manasına dönmektedir. Allah'ın namaz konusunda te'kid ettiği şeyler kıyâm, kıraat, rükû ve secde dir. Ahmed'in böyle söylemesinin sebebi bazı insanların "Namaz farzdır fakat rükûnun ve secdenin farz olduğunu söyleyemem, bunlar sünnettir" demesidir.

İmam Mâlik'e bunu söyleyen kimse hakkında sorulmuştu da o bunu söyleyen kimseyi tekfir etmişti. Kendisine "Ama bir tevilde bulunuyor" denildiğinde de ona lânet edip "Gerçekten büyük bir söz söylemiştir" demişti. Ebû Bekr en-Neysâbüri "Menâkıb" kitabında bunu ondan farklı vecihlerle nakletmiştir. Yine o isnâdıyla Abdullah b. Amr b. Meymûn b. er-Ramâh'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Mâlik b. Enes'in yanına girdim ve 'Ey Ebû Abdullah, namazda neler farz, neler sünnettir -ya da nâfiledir-?' diye sordum. Bunun üzerine 'Bu zındıkların sözüdür, çıkarın şunu!' dedi." İshâk b. Mansûr'un rivâyet ettiğine göre de İshâk b. Râhûye namazın cüzlerinin sünnet ve vacip olarak taksim edilmesini reddetmiş ve "Namazdaki her şey vaciptir" demiştir. Namazda bulunan şeylerden bazılarının terki sebebiyle namazı iâde etmek gerekeceğine, bazılarının terki sebebiyle namazı iâde etmek gerekmeceğine işaret etmiştir. Allah en doğrusunu bilir ya, bunun sebebi sünnet lafzını kullanmanın maksadının hilâfıdır. Çünkü Şâri çeşitli yollarla sünneti yerine getirmeye teşvik etmiştir. Bu açıdan vacip lafzının kullanılması sünneti yerine getirmeye davet etme ve onu yapmaya teşvik etme yönünden daha etkilidir.

**EBÜ SEVR İBRÂHÎM B. HÂLİD EL-KELBÎ EL-
BAĞDÂDÎ EL-FAKÎH'İN (V. 240) İTİKÂDÎ**

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

**1-SÜNNET İLE İLGİLİ MESELELERDE MUHTASAR
BİR AKÎDE**

**2- İMAN KONUSUNDA EHLİ SÜNNET'İN
İTİKÂDİNIN BEYÂNİ**

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Sevr, el-Kerâbîsî'nin ashâbındandı. Onun ve el-Kerâbîsî'nin fıkı ehli-i Rey'in mezhebi üzere idi. İmam Ahmed insanları onlarla oturmaktan sakındırırdı.

Fadl b. Nûh şöyle demiştir: "İmam Ahmed'e dedim ki: 'Ben sınıra (nöbete) çıkmak istiyorum. Şu iki adama, yani el-Kerâbîsî'ye ve Ebû Sevr'e bunu sorayım mı?' Bunun üzerine Ahmed 'Onlardan uzak dur!' dedi." Bundan sonra Allah Teâlâ Ebû Sevr'e, Şâfiî ile ihsanda bulundu da o Şâfiî ile oturmaya başladı. Böylece Allah onu içerisinde bulunduğu bidatten çıkardı.

Hatîb şöyle demiştir: "Ebû Sevr önceleri rey fıkı üzere idi. Irak ehlinin görüşlerini tercih ediyordu. Tâ ki Şâfiî Bağdat'a geldiği zaman onun yanına sık sık gelmeye başladı ve reyi bırakıp hadise döndü."

Abdurrahmân b. Ebî Hâtîm şöyle demiştir: Mekke'ye yerleşen Ebû Osmân el-Hârezmî bana yazdıkları arasında şunu haber verdi: Ebû Sevr dedi ki: "Ben, İshâk b. Râhûye, Huseyn el-Kerâbîsî -bunların dışında birkaç kimseyi daha zikretti- Şâfiî'yi görene kadar bidatimizi terk etmedik."

İmam Ahmed, sûret hadisi hakkında konuşmasından ve bu hadisi tevil etmesinden dolayı ona ta'n etmiştir.

İbrâhîm b. Ebân el-Mûsilî şöyle demiştir: "Bir adam Ebû Abdullah'a gelip 'Ben Ebû Sevr'in "Allah Âdem'i kendi sûretinde (yani Âdem sûretinde) yaratmıştır" dediğini duydum' dedi. Bunun üzerine Ahmed uzun bir süre sessiz kaldı. Sonra eliyle yüzüne vurdu. Sonra onun şöyle dediğini işittim: 'Bu kötü bir sözdür. Bu Cehm'in sözüdür. Bu adam cehmîdir. Ondan uzak durun!'" Allah en doğrusunu bilir ya, muhtemelen bu onun Sünnet'e ve Ehli Hadis'e dönmesinden önce olmuştur. Çünkü İmam Ahmed vefâtından sonra onun için Allah'tan rahmet dilemiş ve onu övmüştür.

Ebu'l Abbâs el-Berâsî şöyle demiştir: "Abdullah b. Ahmed b. Hanbelî şöyle derken işittim: 'Ebû Sevr'in cenâzesinden döndüm. Babam bana "Neredeydin?" diye sordu. "Ebû Sevr'in cenâzesindeydim" dedim. Bunun üzerine "Allah ona rahmet etsin, fakih bir kimseydi" dedi."

Ebû Sevr, Abdullah b. Ahmed'in hocalarındandı. Nitekim Abdullah "es-Sünne"de (172) şöyle demiştir: "Ebû Sevr el-Kelbî'ye, Huseyn el-Kerâbîsî hakkında sordum. Onun hakkında kötü sözler etti. 'Sizinle beraber

Şâfiî'nin yanında bulunuyor muydu?' diye sordum. Dedi ki: 'Bize öyle söylüyordun ama ben böyle bir şey bilmiyorum.'

"Nefhu't Tîb" (5/290) isimli kitapta el-Mukri'nin "el-Muhâdarât" isimli kitabından nakledilenler de bunu desteklemektedir: Ahmed'e, Ebû Sevr'in "Allah Âdem'i kendi sûretinde yarattı" hadisindeki zamîrin Âdem'e döndüğünü söylediği ulaştı. Bu sebeple Ahmed onu terk etti. Sonra Ebû Sevr, Ahmed'in yanına geldiği zaman Ahmed ona şöyle dedi: "Âdemin önceden sûreti mi vardı ki Allah onu o sûret üzere yarattı? Peki, 'Allah Âdem'i Rahmân sûretinde yarattı' buyruğunu ne yapacaksın?" Bunun üzerine Ebû Sevr Ahmed'den özür diledi ve onun önünde tevbe etti. Sünnet imamlarının onun hakkındaki övgüleri çoktur. Onu bidatçilik ile itham eden ve sünnetin dışına çıkaran birine vâkıf olamadım. Ancak Ahmed'in yukarıdaki sözü bunun dışındadır. Onun bu sözü söylemesinin sebebi ise Ebû Sevr'in sûret hadisi hakkında söylediklerinin kendisine ulaşmış olmasıdır.

Ebû Bekr el-A'yen şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e onun hakkında sordum. 'Onu elli seneden beri sünnet üzere bilirim, o benim nezdimde âdetâ bir Süfyân es-Sevrî'dir' dedi."

Ebu'l Abbâs el-Berâsî şöyle demiştir: "Ahmed'in yanında idim. Bir adam ona helâl-haram ile ilgili bir mesele hakkında sordu. Bunun üzerine Ahmed 'Allah sana âfiyet versin, bizden başkasına sor' diye cevap verdi. Adam 'Biz senin cevap vermeni istiyoruz, ey Ebû Abdullah!' dedi. Ahmed yine 'Allah sana âfiyet versin, bizden başkasına sor, fukahâya sor, Ebû Sevr'e sor' diye cevap verdi."

İbn Hâkân şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e, Ebû Sevr hakkında sordum. Dedi ki: 'Bana (onun hakkında) hayırdan başka bir şey ulaşmadı. Şu kadar var ki onların kitaplarına yazdıkları sözler hoşuma gitmiyor.'"

Nesâî de "Sika ve me'mûndur, fakihlerden biridir" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Târîhu Bağdâd, 6/69; Bahru'd Dem, s. 14.

Tabakâtu'l Hanâbile, 1/236; 2/200; Tehzîbu'l Kemâl, 2/80.

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/72.

1. AKİDE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akidenin Özeti: Bu akîde, Ehli Sünnet ile bidat ehli arasında tartışma konusu olan büyük meseleler hakkında muhtasar bir akîdedir. Bu akîde, küçük hacmine rağmen Mürcie'ye, Kaderiyye'ye, Cehmiyye'ye ve Hâriciler'e reddiyyeyi barındırmaktadır.

Akidenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Lâlekâî'nin "Usûlü İtikâdi Ehli's Sünneti ve'l Cemâa" isimli kitabından çıkardım. O bu akîdeyi isnâdı ile ilim ehlinin kitabının başında aktardığı akîdelerinin arasında zikretmiştir. Bu akîdeyi çıkarırken bu kitabın iki el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshaları Dâru'l Mektebeti'l İslâmiyye'nin 1425 yılındaki neşri ile karşılaştırdım. (Eser no, 319) Lâlekâî şöyle demiştir:

Ebû Sevr İbrâhîm b. Hâlid el-Kelbî el-Fakîh'in İtikâdı

Bize Muhammed b. Rızkullah haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Hamdân haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen İdris²²⁰ b. Abdülkerîm tahdis etti, dedi ki:

1- Horasan ehlinde bir adam Ebû Sevr İbrâhîm b. Hâlid'e bir mektup gönderdi. Mektupta şunları soruyordu: İman nedir? Artıp azalır mı? Sözden mi ibârettir? Yoksa söz ve amel midir? Yoksa söz, tasdik ve amel midir? Ebû Sevr ona şöyle cevap verdi: İman, kalp ile tasdik, dil ile ikrâr, azalar ile ameldir.

2- Adam ona Kaderiyye'nin kimler olduğunu sordu. Ebû Sevr şöyle dedi: Kaderiyye Allah'ın kulların fiillerini yaratmadığını, Allah Teâlâ'nın masiyetleri kullara takdir etmediğini ve masiyetleri yaratmadığını söyleyenlerdir. İşte bunlar Kaderiyye'dir. Onların arkasında namaz kılınmaz. Hastaları ziyâret edilmez. Cenâzelerinde bulunulmaz. Bu görüşten tevbe etmeleri istenir. Tevbe ederlerse ne âlâ, aksi hâlde boyunları vurulur.

3- Yine sen "Kur'ân mahlûktur" diyen kimsenin arkasında namaz kılmak hakkında sordun. Bu kimse bu sözünden dolayı kâfirdir, arkasında namaz kılınmaz. Çünkü Kur'ân Allah (*celle senâuhü*)'nun kelâmıdır. Bu konuda ilim ehli arasında bir ihtilaf yoktur. Kim "Allah'ın kelâmı mahlûktur" derse

²²⁰ Asıl nüshada "İbn İdris" şeklinde geçmektedir. Doğru olan ise benim yazdığımdır. Nitekim onun "Târîhu Bağdad"daki tercemesinde de böyle yazmaktadır.

küfre girer ve Allah'ta, O'nda önceden bulunmayan bir şeyin meydana geldiğini söylemiş olur.

4- Yine sen "Tevhid ehlinde biri cehennemde ebedi bırakılır mı?" diye sordun. Bizim nezdimizde doğru olan "Bir muvahhid cehennemde ebedi bırakılmaz" demektir.

* * *

2. AKÎDE

Ehli Sünnet'in İman Konusundaki İtikâdı ve

Mürcie'ye Reddiye

Akîdenin Özeti: Bu akîde, Ebû Sevr'e sorulan iman ile ilgili sorulardan ve onun Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın görüşünü beyân ederek verdiği cevaplardan ibârettir. O Mürcie'nin bu konudaki görüşünün hilâfına imanın söz, amel ve tasdik olduğunu; arttığını ve azaldığını söylemiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Lâlekâî'nin "İtikâdu Ehli's Sünneti ve'l Cemâa" kitabından çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması iki nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshaları Dâru'l Kutubi'l İslâmiyye'nin neşriyle karşılaştırdım. (Eser no, 1590) Lâlekâî (rahimehullah) şöyle demiştir: Bize Muhammed b. Ahmed el-Basîr haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Ca'fer haber verdi, dedi ki: Bize İdris b. Abdulkerîm tahdis etti, dedi ki: Horasan ehlinde bir adam Ebû Sevr'e şunları sordu: İman nedir? Artıp azalır mı? Sözden mi ibârettir? Söz ve amel midir? Yoksa tasdik ve amel midir? Bunun üzerine Ebû Sevr şöyle dedi: "Allah sana rahmet etsin, bizi de seni de affetsin. Şunları soruyorsun: İman nedir? Artıp azalır mı? Sözden mi ibârettir? Söz ve amel midir? Yoksa tasdik ve amel midir? Şimdi ben sana fırkaların görüşlerini ve ihtilâflarını bildireceğim:

1- Bil ki -Allah bize de sana da rahmet etsin- iman kalp ile tasdik, dil ile söylemek ve azalarla amel etmektir. Zira ilim ehli arasında "Ben Allah (Azze ve cel-le)'nin bir olduğuna ve resûllerin getirdiklerinin tamamının hak olduğuna şehâdet ediyorum" diyen, bütün şer'i buyrukları ikrâr eden fakat sonra "Kalbim bunlardan birine itikat etmiyor ve ben onu tasdik etmiyorum" diyen kimsenin müslüman olmadığı hususunda bir görüş ayrılığı yoktur. Aynı şekilde kişi "Mesih Allah'tır" dese, İslâm'ın emrini inkâr etse, "Kalbim bunlardan birine itikat etmiyor" dese bunları ızhâr etmesi sebebiyle kâfirdir, mümin değildir. Kişi nasıl ki beraberinde tasdik olmadığı takdirde sadece ikrâr ile mümin olanıyorsa aynı şekilde beraberinde ikrâr olmadığı

takdirde sadece tasdik ile de mümin olamaz. Tâ ki kişi kalbi ile tasdik edip dili ile ikrâr edene kadar... Kalp ile tasdik ve dil ile ikrâr bulunduğu zaman kişi onların katında mümin olur. Bazılarının katında ise tasdikın yanında amel olmadıkça mümin olmaz. Bütün bunlar (tasdik, ikrâr ve amel) biraraya geldiği zaman mümin olur.

Evet, bunlar imanın tek bir şey olduğunu nefyetmişlerdir. Bazılarına göre kişi iki şey ile mümin olurken bazılarına göre üç şey ile mümin olmaktadır. Kişi ancak üzerinde icma ettikleri bu üç şey ile mümin olmaktadır. Şöyle ki: Kişi bu üç şeyi kendisinde bulundurduğu zaman hepsi bu kimsenin mümin olduğuna şehâdet etmektedir. Biz de onların üzerinde icmâ ettiklerini söylüyoruz: Kalp ile tasdik, dil ile ikrâr ve azalar ile amel...

2- Amelin imandan olmadığını savunan tâîfeye gelince onlara şöyle denir: Allah (*Azze ve celle*) kullarına “*Namazı kılın, zekâtı verin*” (*Bakara, 43*) dediği zaman onlardan ne istemiştir? Bunları ikrâr etmelerini mi yoksa bunları ikrâr edip bunlarla amel etmelerini mi istemiştir? Eğer “Allah ikrâr istemiştir, ameli istememiştir” derlerse, ilim ehlinin nezdinde “Allah kullardan namaz kılmalarını istememiştir” diyen kimse kâfirdir. Yok, “Allah onlardan hem ikrârı hem de ameli istemiştir” derler ise onlara şöyle denir: Allah onlardan ikisini birden istemişse neden kişinin bunlardan sadece biri ile mümin olabileceğini söylüyorsunuz? Allah bunların ikisini birden istemiştir! Söyleyin bakalım, bir adam “Ben Allah’ın emrettiği her şeyi yaparım fakat bunlardan hiçbirini ikrâr etmem” dese mümin olur mu? “Olmaz” derlerse şöyle denir: Peki bir adam “Ben Allah’ın emrettiği her şeyi ikrâr ederim fakat bunlardan hiçbirini yerine getirmem” derse mümin olur mu? “Olur” derlerse şöyle denir: Peki aradaki fark nedir? Oysa Allah’ın iki şeyi birden istediğini söylemişsiniz. Eğer kişi birini terk ettiği zaman diğeri ile mümin olabiliyorsa amel edip ikrâr etmediği zaman da mümin olabilir (!) İkisinin arasında bir fark yoktur.

3- (Mürcci) şöyle diyerek ihticacda bulunursa: “Bir adam müslüman olup Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in getirdiklerinin tamamını ikrâr etse amel vakti gelmeden önce bu ikrâr ile mümin olur mu?” Ona şöyle denir: Bizim ona mümin ismini vermemizin sebebi, bu kimsenin amelin vakti geldiği zaman onu yapacağını söyleyerek amelin üzerine farz olduğunu tasdik etmesidir. Kişinin o vakitte (yani İslâm’a girdiği vakitte) kendisiyle mümin olacağı her şeyi ikrâr etmesi üzerine vâcip değildir. Ancak “Kişi ikrâr ederim ama amel etmem” derse ona mümin ismini vermeyiz.

Bu açıklamalarımız yeterli gelecektir. Allah’tan tevfik niyâz ederiz.

**"SAHNÜN EL-MÂLİKÎ" OLARAK BİLİNER
ABDUSSELÂM B. SAİD EL-KAYREVÂNÎ'NİN
(V.240) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
ÖLENE KADAR NEYE İTİKÂD EDİLMESİ
GEREKTİĞİ BEYÂN EDİLMEKTEDİR**

İsmi Abdusselâm b. Saîd b. Habîb b. Hassân b. Hilâl b. Bekkâr b. Rabia et-Tenûhî el-Kayrevânî el-Mâlikî'dir. Lakabı Sahnûn'dur. Bu lakap ona keskin zekâsından dolayı verilmiştir. Sahnûn sîn harfinin fethalanmasıyla veya dammelenmesiyle söylenebilir. Mağrip'te bulunan bir kuştur. Sahnûn'un künyesi Ebû Saîd'dir. 160 yılında doğmuş, 240 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Eşheb "Bize Sahnûn gibisi gelmedi" demiştir.

Ifrikiyye'nin şeyhlerinden Ebu'l Arab şöyle demiştir: "Birçok ilmi kendisinde toplamıştı. Fakîh idi. Başkalarında dağınık hâlde bulunan hasletler onda bir araya gelmişti: Olağanüstü bir anlayış, sâdık bir vera', hakkı savunurken keskinlik, dünyâya değer vermeme, giyim ve yeme-içme hususunda sâdelik, hoş görüp bırakma... Sultandan hiçbir şey almazdı. Bazen kardeşlerinden birine otuz dinar ya da buna yakın miktarda para gönderdiği olurdu. İkâme edeceği herhangi bir hak hususunda hiçbir sultandan çekinmezdi.

234 yılında 74 yaşındayken Kayrevân kadılığı görevine geldi. 6 sene kadılık yaptı. Buna karşılık bir ücret de almadı."

Yine Ebu'l Arab (*rahimehullah*) "Tabakâtu Ulemâi Ifrikiyyeti ve Tûnis" isimli kitabında (s. 184) şöyle demiştir: "Hevâ ehlini câmi' mescitten kovan ilk kişi odur. Sufriyye ve İbâziyye mezhebi mensupları câminin içerisinde halkalar oluşturup eğriliklerini açığa vuruyorlardı."

Derim ki: O (*rahimehullah*) Halku'l Kur'ân meselesi hakkında Kayrevân'da imtihan edilmiştir. Bu uğurda eziyet görmüş fakat sabretmiş ve bu konuda onlara cevap vermemiştir.

Tercemenin Kaynakları

Bu tercemeyi, oğlu Muhammed b. Sahnûn'un Dâru'l Lü'lû'e tarafından 1434 yılında neşredilen "Âdâbu'l Muallimîn" isimli kitabına yazdığı m tahkikin mukaddimesindeki tercememden ihtisâr ettim.

Akîdenin Özeti: Bu akîde, sünnet ehli ile hevâ ve bidat ehlinin kendisiyle ayırt edileceği Sünnet ve itikad ile ilgili meselelerin en önemlilerini içermektedir. Bir müslümanın Allah Teâlâ'ya kavuşuncaya kadar itikad etmesi gereken hususları barındırmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi Ebû Bekr el-Mâlikî'nin "Riyadu'n Nufûs" isimli kitabından (1/367) ve Zehebî'nin "Siyeru A'lâmi'n Nube-lâ"sından (12/67) çıkardım. Bu akîdeyi ondan başka zikredene de vâkıf olmadım.

Yahyâ b. Avn'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

Sahnûn ile beraber hasta iken İbnu'l Kassâr'ın yanına girdim. İbnu'l Kassâr, Sahnûn'un ashâbından idi. Hastalığı esnasında bir endişeye kapılmıştı. Bunun üzerine Sahnûn ona "Ey İbnu'l Kassâr, sendeki bu endişe de ne böyle?" diye sordu. İbnu'l Kassâr "Ölüm ve Allah'ın huzuruna çıkmak!" diye cevap verdi. Bunun üzerine Sahnûn şöyle dedi:

1- Sen ilkinden sonuncusuna kadar bütün resûlleri tasdik etmiyor musun?

2- Yeniden dirilmeyi,

3- Hesâbı,

4- Cenneti ve cehennemi,

5- Nebisinden sonra bu ümmetin en faziletlisinin Ebû Bekir, sonra da Ömer olduğunu,

6- Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu,

7- Allah'ın kıyâmet günü görüleceğini,

8- O'nun Arş'a istivâ ettiğini,

9- Zulmetseler bile imamlara karşı kılıç ile isyân edilmeyeceğini, (tasdik etmiyor musun?)

İbnu'l Kassâr "Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki ediyorum" diye cevap verdi. Bunun üzerine Sahnûn elleriyle İbnu'l Kassâr'ın pazılarına vurdu, "Artık istediğin zaman öl, artık istediğin zaman öl" dedi ve yanından çıktı.

-23-

**EBÛ ABDULLAH AHMED B. MUHAMMED B.
HANBEL EŞ-ŞEYBÂNÎ'NİN (V. 241) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÛNNET'E VE İTİKÂDA DÂİR 11 RİSÂLE
BULUNMAKTADIR**

[illegible]

صورة المخطوط من الكتاب

وهو وفاجهم والسنة بأن يصلي معهم مرتين
من أعمدهما فهو مستدع ويدن بأمانته
ولا يكن في صدره كمن ذلك شك ومن خرج
على إمام المسلمين وقد كان الناس اجتمعوا
عليه واقروا له بالخلافة باي وجه كان بالرضا
أو بالخلف فقد شوق هذا الخارج عصا المسلمين
وخالف الخارج عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
فلما كان الخارج عليه ما من سنة جاحليه
ولا يحل قتال السلطان ولا الخروج عليه
لاحد من الناس فمن فعل ذلك فهو مستدع
على غير السنة والفرق وقال للمؤمر والخوارج
جنايتهم ما فرغوا من الرجل في نفسه وماله فله
ان يقتلوا عن نفسه وماله ويدفع عنه
كل ما يقدرون عليه وليس له اذا قروا وتركوه
ان يطلبهم ولا يتبع ان افرهم ليس لاحد الا الامم

او ولا المسلمين انما ان يدفع عن نفسه في مقام
ذلك وسوى مجده ان لا يقتل احدا قال آق عليه
في دفعه عن نفسه في المعركة فابعد الله المقتول
وان قتل هذا في تلك الحال وهو يدفع عن ماله
ونفسه رجونا له الشهادة كما حاقوا بالإمامين
وجميع الأئمة في هذا انما امر بقتاله ولو مصر
لقتله ولا اتباعه ولا يجس عليه ان صدم أو كان
جزءا وان اخذ أسيرا فليس له ان
يقتله ولا يبيع عليه الخدم ولكن يرفع
أمره الى من ولاه الله فتحكم فيه ولا يشهد
على أهل القتل بعمل جليله ولا يبار
برجو الملاح ويحاق عليه ويحاق على المسي
المذبذب ويرجو الله رحمة الله ومن لقي الله بن
يحب له به النار يا سيدي مصر عليه قال الله
عن رجل يتوب عليه ويقبل التوبة عن عبادته

İsmi Ahmed b. Muhammed b. Hanbel b. Hilal b. Esed b. İdris ez-Zühri eş-Şeybânî el-Mervezî sûmme'l Bağdâdîdir. Künyesi Ebû Abdul-lah'tır. Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın İmamı olarak meşhûr olmuştur. 164 yılında doğmuş, 241 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Şâfiî şöyle demiştir: "Ahmed sekiz hususta imamdır: Hadiste imamdır, fıkıhta imamdır, lügatte imamdır, kıraatte imamdır, fakrda imamdır, zühdde imamdır, verada imamdır, sünnette imamdır."

Ali b. el-Medîni şöyle demiştir: "Allah bu dîni iki adamla desteklemiştir ki bunların üçüncüsü yoktur: Riddet zamanında Ebû Bekir ile, mihne zamanında da Ahmed b. Hanbel ile..."

Ahmed b. İshâk b. Râhûye şöyle demiştir: "Babamı şöyle derken işittim: Eğer Ahmed b. Hanbel olmasaydı ve kendisini fedâ ettiği şeylere fedâ etmeseydi şüphesiz İslâm giderdi."

Abdulvehhâb b. el-Verrâk şöyle demiştir: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel imamımızdır. O ilimde derinleşenlerdendir. Yarın Allah Teâlâ'nın huzurunda durduğum zaman bana 'Kime uydun?' diye sorduğunda 'Ahmed'e' diyeceğim. Ebû Abdullah'a rağmen İslâm'dan ne gitmiştir? O bu uğurda yirmi yıl imtihana maruz kalmıştır."

Kuteybe b. Saïd'e "Ahmed Tâbiîn'in arasına katılır mı?" diye sorulduğunda o "Tâbiîn'in büyükleri arasına katılır" diye cevap vermiştir.

Ebû Ubeyd "Sünnet'i ondan iyi bilen kimse görmedim" demiştir.

Muhammed b. Yahyâ ez-Zühli "Allah ile aramda olan hususlarda Ahmed'i imam edindim" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Tabakâtu'l Hanâbile, 1/8; Hilyetu'l Evliyâ, 9/161.

Tehzîbu'l Kemâl, 1/437; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 11/177.

1. AKİDE

Abdus b. Malik el-Attar (rh)'in Rivayetiyle

"SÜNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDİ"

Akidenin Özeti: Bu akide Sünnet'in asıllarını ve selefin üzerinde icmâ etmiş olduğu itikâdı içermektedir. İçerisinde zikredilenlerden biri hususunda onlara muhâlefet eden kimsenin Ehli Sünnet'in dışına çıkacağını beyân etmektedir.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi çıkarırken şunlara itimâd ettim:

1- El yazması bir nüsha ki tam ve yazısı güzel bir nüshadır. Altı varaktan oluşmaktadır ki varakların çoğunun iki yüzü vardır. Her varakta on beş satır bulunmaktadır. Yine bu nüshada sünnet ehli büyük âlimlerin semââtı bulunmaktadır. Nüsha Hâfız Yûsuf b. Abdulhâdî (*rahimehullah*)'ın hattıyla yazılmıştır. İslâm Üniversitesi'nde 1496 numara ile korunmaktadır. Bu nüshayı asıl kıldım.

2- Kadı Ebû Ya'lâ'nın "Tabakâtu'l Hanâbile"de Abdûs b. Mâlik el-Attâr'ın tercemesinde rivâyet ettiği.. O şöyle demiştir: "Mübârek'e okudum, dedim ki: Sana Abdulazîz el-Ezci haber verdi, dedi ki: Bize Alî b. Bîşrân haber verdi, dedi ki: Bize İbnu's Semmâk olarak bilinen Osmân haber verdi, dedi ki: Bize el-Hasen b. Abdulvehhâb tahdis etti, dedi ki: Bize Süleymân b. Muhammed el-Menkarî tahdis etti, dedi ki: Bana Abdûs b. Mâlik el-Attâr tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim..." Sonra akideyi zikretmiştir. "Tabakâtu'l Hanâbile"nin el yazması bir nüshasına itimâd ettim ve bu nüshaya "t" harfi ile işâret ettim.

3- İbnu'l Cevzî'nin "Menâkıbu Ahmed"de (s. 230) rivâyet ettiği... O şöyle demiştir: "Bize Hibetullah b. el-Hasen et-Taberî haber verdi. Bize ayrıca Muhammed b. Nâsır el-Hâfız da haber verdi ve 'Bize el-Hasen b. Ahmed el-Fakîh haber verdi' dedi. Dediler ki: Bize Alî b. Ahmed el-Muaddil tahdis etti, dedi ki: Bize Osmân b. Ahmed tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muhammed el-Hasen b. Abdulvehhâb tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Süleymân en-Menkarî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdûs b. Mâlik el-Attâr tahdis etti..." Sonra akideyi zikretmiştir. İbnu'l Cevzî bu rivâyette Sahâbe hakkında inanılması gereken şeye ve Sahâbe'nin arasındaki fazilet meselelerine dâir bir şey zikretmemiştir. Yine bu rivâyetin

fıkraları arasında bazı takdimler ve tehirler vardır. Bu rivâyete "m" harfi ile işâret ettim.

4- Lâlekâî'nin "İ'tikâdu Ehli's Sünne"de isnâdı ile rivâyet ettiği... O şöyle demiştir: Bize Ali b. Muhammed b. Abdullah es-Sükkerî haber verdi, dedi ki: Bize Osmân b. Ahmed b. Abdullah b. Yezid ed-Dakîkî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muhammed el-Hasen b. Abdulvehhâb Ebu'l Anber iki yüz doksan üç yılının Rebîulevvel ayında kitabından okuyarak tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Süleymân el-Menkarî Tenîs'te tahdis etti, dedi ki: Bana Abdûs b. Mâlik tahdis etti..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Bu rivâyete "l" harfi ile işâret ettim.

SÜNNET'İN ASILLARI

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Ebû Abdullah Yahyâ b. Ebi'l Hasen b. el-Bennâ'nın semâ'ı... O dedi ki: Bize babam Ebû Ali el-Hasen b. Ahmed b. el-Bennâ haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Huseyn Ali b. Muhammed b. Abdullah b. Bişrân el-Muaddil haber verdi, dedi ki: Bize Osmân b. Ahmed b. es-Semmâk haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed el-Hasen b. Abdulvehhâb Ebu'l Anber -293 yılının Rebîulevvel ayında- kitabından kıraat yoluyla tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Süleymân el-Menkarî el-Basrî Tenîs'te tahdis etti, dedi ki: Bana Abdûs b. Mâlik el-Attâr tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel (*rahimehullah*)'ı şöyle derken işittim: Bizim nezdimizde Sünnet'in asılları şunlardır:

- 1- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının üzerinde bulunduğu şeýe sımsıkı tutunmak ve onların izinden gitmek.
- 2- Bidatleri terk etmek. Zira her bidat dalâlettir.
- 3- [Din husûsunda tartışmayı, cidâli ve]²²¹ husûmeti terk etmek.
- 4- [Hevâ ehliyle oturmamak.]²²²
- 5- Bizim nezdimizde sünnet Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eserleridir.
- 6- Sünnet, Kur'ân'ı tefsir eder. Sünnet, Kur'ân'ın delilleridir.

²²¹ "t" ve "l"de geçmektedir.

²²² "m" ve "l"de geçmektedir.

7- Sünnet'te kıyas diye bir şey yoktur. Sünnet'e karşı misaller getirilmez. Sünnet akıllarla ve hevâlarla idrâk edilmez. Yapılması gereken şey ancak ittiba etmek ve hevâyı terk etmektir. Kendisinden bir hasleti terk eden, inandığı hâlde kabul etmeyen kimsenin ehlinden olamayacağı Sünnet'ten olan diğer bazı hususlar şunlardır:

8- Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek, bu konuda gelen hadisleri tasdik etmek ve bu hadislerle "neden" ve "nasıl" demeksizin iman etmek gerekir. Yapılması gereken şey ancak doğrulamak ve iman etmektir. Hadisin tefsirini/açıklamasını bilmeyen ve ona akıl erdiremeyen kimsenin zaten böyle bir yükümlülüğü yoktur. Onun hakkındaki hüküm bellidir. Ona düşen sadece iman etmek ve [ona]²²³ teslimiyet göstermektir. Es-Sâdıku'l Masdûk hadisi, kader hakkında gelen benzer hadisler ve rü'yet hakkında gelen hadislerin tamamı bu hadislerle örnektir. Kulaklar her ne kadar bunları garip karşılarsa da, işiten kimse her ne kadar bunlardan ürkse de onun üzerine vâcib olan bunlara iman etmek ve gerek bunlardan gerekse sika râvilerden rivâyet edilmiş olan diğer hadislerden tek bir harfi bile reddetmemektir.

9- Yine onun hiç kimseyle tartışmaması, kimseyle münâzara etmemesi ve cidâli öğrenmemesi gerekir. Çünkü kader, rü'yet, Kur'ân ve bunların dışındaki sünnetler hakkında konuşmak mekruhtur ve yasaklanmıştır. Bu konularda konuşan kimse -sözüyle Sünnet'e isâbet etmiş olsa bile- cidalı bırakmadıkça ve eserlere [teslim olup onlara]²²⁴ iman etmedikçe Ehli Sünnet'ten olamaz.

10- Kur'ân, Allah'ın kelâmıdır ve mahlûk değildir. Kişi "O mahlûk değildir" demekten çekinmemelidir. Çünkü²²⁵ Allah'ın kelâmı O'ndan ayrı değildir. O'ndan olan bir şey de mahlûk değildir.

11- Aman, Kur'ân hakkında yeni şeyler ortaya atanlarla²²⁶, lafız meselesini ve diğer meseleleri dile getirenlerle, onun hakkında duraksayıp "Bilmiyorum o mahlûk mudur yoksa mahlûk değil midir?" diyenlerle tartışma! Kur'ân ancak Allah'ın kelâmıdır. Bu (duraksayan) kimse de tıpkı

²²³ "t" ve "m"de geçmektedir.

²²⁴ "t" ve "m"de geçmektedir.

²²⁵ "t"de "şüphesiz" olarak geçmektedir.

²²⁶ Aslında "tartışmaya girenlerle" şeklindedir. Yukarıda yazdığım "Tabakât"tan alınmıştır.

"Kur'ân mahlûktur" diyen kimse gibi bidat ehlidir. O ancak Allah'ın kelâmıdır ve mahlûk değildir.

12- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih hadislerde rivâyet edildiği üzere kıyâmet günü rü'yetin gerçekleşeceğine iman etmek gerekir.

13- Yine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Rabbini gördüğüne iman etmek gerekir. Bu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak gelmiştir. Bunu Katâde İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.²²⁷

Hakem b. Ebân İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.²²⁸

Ali b. Zeyd Yûsuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.²²⁹ Hadis bizim nezdimizde Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den geldiği gibi zâhiri üzeredir. Bu konuda konuşmak bidattir. Ancak ona geldiği gibi zâhiri üzere iman ederiz ve bu konuda kimseyle tartışmayız.

14- Kıyâmet günündeki mizâna geldiği gibi iman etmek gerekir. Kul kıyâmet günü tartılacak fakat bir sivrisinek kanadı kadar ağırlığı olmaya-caktır. Yine eserde geldiği üzere kulların amelleri tartılacaktır. Buna iman etmek, bunu tasdik etmek, bunu reddeden kimseden yüz çevirmek ve onunla tartışmaya girmemek gerekir.

15- Allah kıyâmet gününde kullarla kendisiyle onlar arasında bir tercüman olmaksızın konuşacaktır. Buna iman etmek ve bunu tasdik etmek gerekir.

16- Havz'a, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kıyâmet günü bir havza olacağına, ümmetinin onun yanına geleceğine, onun genişliğinin uzunluğu kadar ve bir aylık yürüme mesâfesi olduğuna, kaplarının gökteki yıldızlar adedince olduğuna iman etmek gerekir. Nitekim bu konuda farklı vecihlerden birçok sahih haber gelmiştir.

17- Kabir azâbına, bu ümmetin kabirlerlerinde imtihan edileceğine, imandan ve İslâm'dan sorguya çekileceğine, kişiye Rabbinin ve nebisinin

²²⁷ Sahihdir. Hadisi Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki (547) ta'likimde tahric ettim.

²²⁸ Dârekutni "er-Rü'ye"de (270) isnâdı ile Hakem b. Ebân-İkrime kanalından rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre İkrime şöyle demiştir: "İbn Abbâs'a 'Muhammed Rabbini gördü mü?' diye soruldu. O da 'Evet' dedi."

²²⁹ Dârekutni "er-Rü'ye"de (281) isnâdı ile Ali b. Zeyd-Yûsuf b. Mihrân kanalından rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre İbn Abbâs "Kalp gördüğünü yalanlamadı" (Necm, 11) buyruğu hakkında "Muhammed (sas) Rabbini (ac) kalbi ile gördü" demiştir.

kim olduğunun sorulacağına, Münker'in ve Nekîr'in [Allah (Azze ve cel-
le)'nin]²³⁰ dilediği ve irâde buyurduğu şekilde kişiye geleceğine iman etmek
gerekir. Bunlara iman etmek ve bunları tasdik etmek gerekir.

18- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şefaatine, eserde geldiği üzere [Al-
lah'ın]²³¹ dilediği gibi bir topluluğun yanıp küle dönüştükten sonra cehen-
nemden çıkacağına ve cennetin kapısının önündeki bir nehre atılmalarının
emredileceğine iman etmek gerekir. Yapılması gereken şey ancak bunlara
iman etmek ve bunları tasdik etmektir.

19- Mesîh Deccâl'in çıkacağına ve onun iki gözünün arasında kâfir
yazacağına, bu konuda gelen bütün hadislere iman etmek gerekir. Evet,
bunun olacağına iman etmek gerekir.

20- Yine Meryem oğlu İsâ (aleyhisselam)'ın ineceğine ve Deccâl'i Lüdd
Kapısı'nda öldüreceğine iman etmek gerekir.

21- İman söz ve ameldir. Artar ve azalır. Nitekim haberde şu vârid
olmuştur: "Müminler arasında imanı en kâmil kimse onlar arasında ahlâk
en güzel olan kimsedir."²³²

"Kim namazı terk ederse kâfir olur."²³³

22- Ameller arasında namaz dışında terki küfür olan bir şey yoktur.
Kim namazı terk ederse kâfir olur. Allah onun katlini helâl kılmıştır.

23- Nebîsinden sonra bu ünmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık,
sonra Ömer b. el-Hattâb, sonra Osmân b. Affân'dır. Bu üçü tıpkı Rasulullah
(sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının onları öne geçirdiği gibi öne geçirilir.
Onlar bu hususta ihtilâf etmemişlerdir.

²³⁰ "t", "m" ve "l"de geçmektedir.

²³¹ "t" ve "l"de geçmektedir.

²³² Ebû Dâvûd (4684) ve Tirmizî (1162). Ebû Hureyre'den rivâyet etmiştir. Tirmizî "Bu
hapta Âişe'den ve İbn Abbâs'tan gelen rivâyetler de vardır" demiş, "Bu Ebû Hureyre hadisi
hasen-salıh bir hadistir" diye de eklemiştir.

²³³ Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebir"de (9/8939) rivâyet etmiştir. Bunu Müslim'in Câbir
(ra)'dan rivâyet ettiği hadis (159) desteklemektedir. Hadisin lafzı şu şekildedir: "Şüphesiz
kişi ile şirk ve küfür arasında namazın terki vardır." Bu hadisin daha birçok lafzı vardır ki
bunları Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki tahkikimde (744-747) tahrîc ettim.

24- Bu üçünden sonra şûrâ ashâbı olan beş kişi gelir: Ali b. Ebi Tâlib, Zubeyr, [Talha,] Abdurrahmân b. Avf ve Sa'd [b. Ebi Vakkâs]... Bunların hepsi hilâfet için [uygun]²³⁴ idi. Hepsi imam idi.

25- Bu konuda İbn Ömer'in şu hadisine müracaat edilir: "Biz -Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hayattaydı ve ashâbının sayısı da çoktu- Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı sayar sonra susardık."²³⁵

26- Şûrâ ashâbından sonra hicretteki ve imandaki önceliklerine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından Bedr'e katılan muhâcirler, onlardan sonra Ensâr'dan olup Bedr'e katılanlar gelir.

27- Bunlardan sonra insanların en faziletlieleri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbıdır, O'nun kendilerinin arasında gönderildiği nesil-dir. O'nun yanında bir sene, bir ay, bir gün, bir saat bulunan ya da onu gören herkes O'nun ashâbındandır. Onun Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında ne kadar bulunduğuna, O'na ne kadar önce iman ettiğine, O'ndan ne kadar (hadis) işittiğine ve O'na ne kadar baktığına göre sahâbilikten payı vardır. O'nun yanında en az bulunan kimse bile O'nu görmeyen nesil-den -Allah'ın huzûruna her türlü amelle çıkmış olsalar bile- daha faziletli-dir. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e arkadaşlık eden, O'nu gören ve işiten kimseler onlardır. [Kim O'nu bir an bile olsa gözüyle görüp O'na iman etmişse]²³⁶ bu sahâbiliği sebebiyle Tâbiin'den -her türlü hayrı işlemiş olsalar bile- daha faziletlidir.

28- İyi olsun fâcir olsun imamların, müminlerin emirinin, hilâfet makamına gelmiş olan ve insanların üzerinde icma ettikleri kimsenin, insanlara kılıçla galebe çalan²³⁷ ve böylece halife olup müminlerin emiri olarak isimlendirilen kimsenin sözünü dinleyip onlara itaat etmek gerekir.

29- Savaş (cihâd) kıyâmet gününe dek -iyi olsunlar fâcir olsunlar- emirlerle beraber sürekli-dur, terk edilmez.

30- Fey'i üleştirmek ve hadleri uygulamak imamların işidir. Hiç kimse (bu konularda) onlara ta'n edemez ve onlarla çekişemez.

²³⁴ "İ" ve "İ" de geçmektedir.

²³⁵ Buhârî, 3655, 3697.

²³⁶ "İ" ve "İ" de geçmektedir.

²³⁷ "İ" de "onlara isyan eden" diye geçmektedir.

31- Sadakaları (zekâtları) onlara vermek câizdir ve geçerlidir. Kim zekâtı onlara verirse -iyi olsun fâcir olsun- bu ondan yükümlülüğü kaldırır.

32- Cuma namazı onun (halifenin) ve onun tayin ettiği kimsenin²³⁸ arkasında câizdir, iki rek'at olarak tamdır. Kim bu iki rek'ati iâde ederse bidatçidir, eserleri terk etmiştir, Sünnet'e muhâlefet etmiştir. Kim olursa olsun, iyisiyle fâciriyle imamların arkasında namaz kılmayı câiz görmediği takdirde Cuma'nın faziletinden ona hiçbir şey yoktur. Sünnet olan kişinin onların arkasında iki rek'at kılmasıdır. Kişi bunun tam olduğuna inanmalıdır. Bu hususta göğsünde bir şüphe olmasın!

33- Kim müslümanların imamlarından bir imama, [insanlar]²³⁹ onun üzerinde görüş birliğine varmışlarken ve -ister rızâ ile isterse galebe ile- onun halife olduğunu ikrâr etmişlerken isyan ederse, isyan eden bu kimse müslümanların birliğini bozmuş ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den gelen eserlere muhâlefet etmiş olur. İsyân eden kimse bu hâl üzere ölürse câhiliyye ölümü üzere ölmüş olur.

34- Sultanla savaşmak ve ona isyân etmek insanlardan hiçbirine helâl değildir. Bunu yapan kimse bidatçidir. Sünnet ve doğru yol üzere değildir.

35- Hırsızlarla ve Hâriciler'le savaşmak, kişinin canına ve malına kastettikleri zaman câizdir. Kişi canını ve malını korumak için (onlarla) savaşabilir ve gücünün yettiğince canını ve malını savunabilir. Fakat kişi kendisinden ayrılıp kendisini bıraktıkları zaman onların peşine düşmemelidir, onların izlerini takip etmemelidir. Bunu yapmak ancak imama ya da müslümanların yöneticilerine düşer. Kişi ancak bulunduğu o yerde canını savunabilir ve elinden geldiğince kimseyi öldürmemeye niyet eder.

Eğer kişi savaşta nefsini müdafaa ederken kendisine saldırıyı öldürürse Allah öldürüleni (rahmetinden) uzak etsin. O hâlde iken, nefsini ve malını savunduğu esnâda öldürülürse, hadislerde geldiği üzere onun şehid olacağını umarım. Bu bapta gelen bütün hadislerde onunla (saldırganla) savaşmak emredilmiştir. Onu öldürmek ya da takip etmek emredilmemiştir. Yere yıkıldığı ya da yaralandığı takdirde kişi onu öldürmek için harekete geçmez. Onu esir almışsa öldürmesi câiz değildir. Ona had de uygula-

²³⁸ "t" ve "m"de "yönetici olan kimsenin" diye geçmektedir.

²³⁹ "m", "t" ve "l"de geçmektedir.

maz. Ancak onun durumunu Allah'ın yönetici kıldığı kimseye götürür de o hüküm verir.

36- Kible ehli[nden biri]²⁴⁰nin işlediği bir amel sebebiyle cennetlik ya da cehennemlik olduğuna şehâdet etmeyiz. Salih kimse için ümit besleriz ve yine onun için endişe ederiz.²⁴¹ Kötülük işleyen günahkâr kimse için de endişe ederiz²⁴² ve yine onun için Allah'ın rahmetini umarız.

37- Kim Allah'ın huzuruna kendisi sebebiyle cehennemi hak ettiği bir günah ile ondan tevbe etmiş ve onda ısrar etmemiş hâlde çıkarsa şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. O kullarının tevbesini kabul eder ve kötülükleri bağışlar.

38- Kim o günahın haddi dünyâda kendisine uygulanmış olduğu hâlde Allah'a kavuşursa Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den gelen haberde bildirildiği üzere bu onun kefâretidir.

39- Kim de kendileri sebebiyle cezayı hak ettiği günahlarda ısrar eder hâlde ve onlardan tevbe etmeksizin Allah'ın huzuruna çıkarsa onun işi Allah'a kalmıştır. Dilerse ona azâb eder. Dilerse onu bağışlar.

40- Kim O'nun huzuruna kâfir olarak çıkarsa ona azâb eder, onu bağışlamaz.

41- Recm, muhsan (evli ya da evlilik geçirmiş) olduğu hâlde zinâ eden kimse için itirafta bulunduğu ya da aleyhinde beyyine ortaya konulduğu takdirde haktır. Hem Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hem de râşid imamlar recmi uygulamışlardır.

42- Kim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından birini küçümserse, ondan sâdır olan bir fiilden dolayı ona buğz ederse ya da onun kötülüklerini anarsa onların hepsi için Allah'tan rahmet dileyene ve onlara karşı kalbinde herhangi bir hastalık bulunmayana kadar bidatçidir.

43- Nifâk küfürdür; Allah'ı inkâr etmek, O'ndan başkasına ibâdet etmek, bununla beraber İslâm'ı açığa vurmaktır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in zamanındaki münâfıklarda olduğu gibi...

²⁴⁰ "t" ve "m"de geçmektedir.

²⁴¹ "onun için endişe ederiz" kısmı "t" ve "m"de yoktur.

²⁴² "t"de "kötülük işleyen kimse için günahından endişe ederiz" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım matbû nüshadandır.

44- "Üç şey vardır ki kimde bulunursa o kimse münâfıktır"²⁴³ hadisi [ve benzeri hadisler]²⁴⁴ şiddetli şekilde sakındırmak içindir. Bunları rivâyet eder, tefsir etmeyiz. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Benden sonra birbirlerinin boyunlarını vuran kâfirlere dönme-
yin."²⁴⁵

"İki müslüman kılıçlarıyla karşı karşıya geldikleri zaman öldüren de öldürülen de ateştedir."²⁴⁶

"Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak küfürdür."²⁴⁷

"Kim kardeşine 'Ey kâfir!' derse bu söz mutlaka ikisinden birine dö-
ner."²⁴⁸ "Nesepten teberri etmek az da olsa Allah'a küfürdür."²⁴⁹

Bu hadisleri ve bunlara benzeyen sahih ve mahfuz hadislere, tefsirle-
rini bilmesek de teslimiyet gösteririz. Bunlar hakkında konuşmayız ve
tartışmayız. Bu hadisleri ancak kendileri gibi gelen hadislerle tefsir ederiz.
Yine bu hadisleri ancak onlardan daha hak²⁵⁰ olanlarla reddederiz.

45- Cennet ve cehennem yaratılmıştır. [İkisi de yaratılmış durumda-
dır.]²⁵¹ [Buna itikâd etmek de imandandır.]²⁵² Nitekim Rasulullah (sallallahu
aleyhi ve sellem)'den "Cennet'e girdim ve bir köşk gördüm" buyurduğu rivâyet
edilmiştir.²⁵³ (Yine O'nun şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:) "[Oraya
girdim ve orada]²⁵⁴ Kevser'i gördüm."²⁵⁵

"Cennete muttali oldum ve onun ehlinin çoğunluğunun şöyle şöyle
olduğunu gördüm. Cehenneme de muttali oldum ve onun ehlinin çoğunlu-

²⁴³ Ahmed, 10925; Buhârî, 33; Müslim, 123.

²⁴⁴ "l"dendir.

²⁴⁵ Ahmed, 2036; Buhârî, 67; Müslim, 4399.

²⁴⁶ Ahmed, 20439; Buhârî, 31; Müslim, 7355.

²⁴⁷ Ahmed, 3903; Buhârî, 48; Müslim, 133.

²⁴⁸ Ahmed, 4687; Buhârî, 6104; Müslim, 127.

²⁴⁹ Ahmed (7019) ve İbn Mâce (2744) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

²⁵⁰ "t"de "onlardan daha sağlam olanlarla" diye geçmektedir.

²⁵¹ "t"dendir.

²⁵² "m"dendir.

²⁵³ Buhârî (3242), Müslim (6278). Hadisin tamamı ez-Zühli (rh)'ın akidesinde gelecektir.

²⁵⁴ "m"dendir.

²⁵⁵ Ahmed, 12008; Buhârî, 6581

ğunun şöyle şöyle olduğunu gördüm.”²⁵⁶ Kim cennetin ve cehennemin henüz yaratılmadığını söylerse Kur’ân’ı ve Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)’in hadislerini yalanlamış olur. Ayrıca onun cennete ve cehenneme iman ettiğini sanmam.

46-Kıble ehlinde muvahhid olarak ölen her bir kimsenin cenâze namazı kılınır ve onun için istiğfâr edilir. İstiğfardan mahrum bırakılmaz. Küçük olsun büyük olsun işlediği bir günahı dolay cenâze namazı terk edilmez. Onun işi Allah Teâlâ’ya kalmıştır. Tek olan Allah’a Hamd olsun. Allah’ın salât ve selâmı, Muammed’in ve âli’nin üzerine olsun.

***

2. AKİDE

Musedded b. Muserhed (rh)’ın rivayetiyle

“SÜNNET’İN ASILLARI”

Akidenin Özeti: Bu akide Sünnet’in asıllarını, Sünnet ve itikâd ile ilgili konularda selefın itikadını içermektedir. İbn Teymiyye “Mecmû’l Fetâvâ”da (5/396) şöyle demiştir: “Ahmed b. Hanbel’in Müsedded b. Müserhed’e gönderdiği risâlesine gelince, bu risâle gerek Ahmed’in ashâbından gerekse başkalarından Hadis ve Sünnet Ehli’nin nezdinde meşhûr bir risâledir. Bu risâleyi kabul ile karşılaşmışlardır. Ebû Abdullah İbn Batta bu risâleyi “el-İbâne” kitabında zikretmiştir. Kâdı Ebû Ya’lâ gibi birçok kimse bu risâleye itimad etmiştir. (Ahmed) bu risâleyi kendi hattıyla yazmıştır.”

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi şunlardan çıkardım:

1- Tabakâtu’l Hanâbile. Kâdı İbn Ebî Ya’lâ bu akideyi Müsedded b. Müserhed’in tercemesinde isnâdı ile tam olarak zikretmiştir. Bu akideyi buradan alırken kitabın el yazması bir nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Useymîn’in tahkikini yaptığı baskı ile (2/426) karşılaştırdım. Bunu asıl kıldım.

2- Menâkıbu’l İmâm Ahmed. İbnu’l Cevzî bu akideyi isnâdı ile tam olarak rivâyet etmiş (s. 224) şöyle demiştir: “Bize Abdulmelik b. Ebî’l Kâsım haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed el-Ensârî haber

²⁵⁶ Buhârî (3241), Müslim (7038). İmrân b. Husayn’dan rivâyet ettiklerine göre Nebi (sas) “Cennete muttali oldum ve ehlinin çoğunluğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme de muttali oldum ve ehlinin çoğunluğunun kadınlar olduğunu gördüm ” buyurmuştur.

verdi, dedi ki: Bize Ebû Ya'kûb el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed b. el-Fadl haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Abdullah Muhammed b. Bîşr b. Bekr haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed el-Berze'î et-Temîmî tahdis etti, dedi ki: Müsedded'e şu meseleler müşkil geldiği zaman..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Buna "c" harfi ile işâret ettim.

3- Ebu'l Feth el-Makdisî'nin "Muhtasarü'l Hucce alâ Târîkî'l Mehacce" kitabı. O bu akîdeyi tam olarak nakletmiştir fakat isnâdını zikretmemiştir. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı Advâu's Selef Yayınevi'nin 1425 yılındaki baskısıyla (2/366) karşılaştırdım. Ebu'l Feth el-Makdisî şöyle demiştir: "Hâfız Ebu'l Hasen Alî b. Muhammed el-Berze'î dedi ki: Müsedded'e fitne meselesi müşkil geldiği zaman..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Buna da "m" harfi ile işâret ettim. "Tabakâtu'l Hanâbile"de bulunanları bu ikisi ile karşılaştırdım. Bu ikisindeki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına aldım. Bir ziyâdenin birinde olup diğerinde olmadığı takdirde bu ziyâdeye dipnotta işâret ettim.

Kâdî İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile"de şöyle demiştir: Bize Alî, İbn Batta'dan haber verdi, (İbn Batta) dedi ki: Bana Alî b. Ahmed el-Mukri' el-Merâğî el-Merâğa'da tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ca'fer b. Muhammed es-Serendînî tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Muaddil olarak bilinen Hâfız Alî b. Muhammed b. Mûsâ tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Muhammed et-Temîmî ez-Zerandî tahdis etti, dedi ki:

Müsedded b. Müserhed b. Müserbel'e fitne meselesi ve insanların içerisine düşmüş oldukları kader, râfızîlik, i'tizâl, halku'l Kur'ân ve ırcâ konularındaki ihtilâf müşkil geldiği zaman [İmam] Ahmed b. Hanbel'e [Allah ona rahmet etsin]²⁵⁷ "Bana Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetini yaz" diye mektup yazdı. Onun mektubu [İmam Ahmed b. Hanbel (rahimehullah)'a]²⁵⁸ ulaştığı zaman İmam Ahmed ağladı ve şöyle dedi: "Şüphesiz biz Allah'a âidiz ve şüphesiz biz Allah'a döneceğiz. Bu Basralı ilim elde etmek için büyük miktarda mal harcadığını söylüyor fakat Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetini bulamıyor!" Sonra ona şunları yazdı:

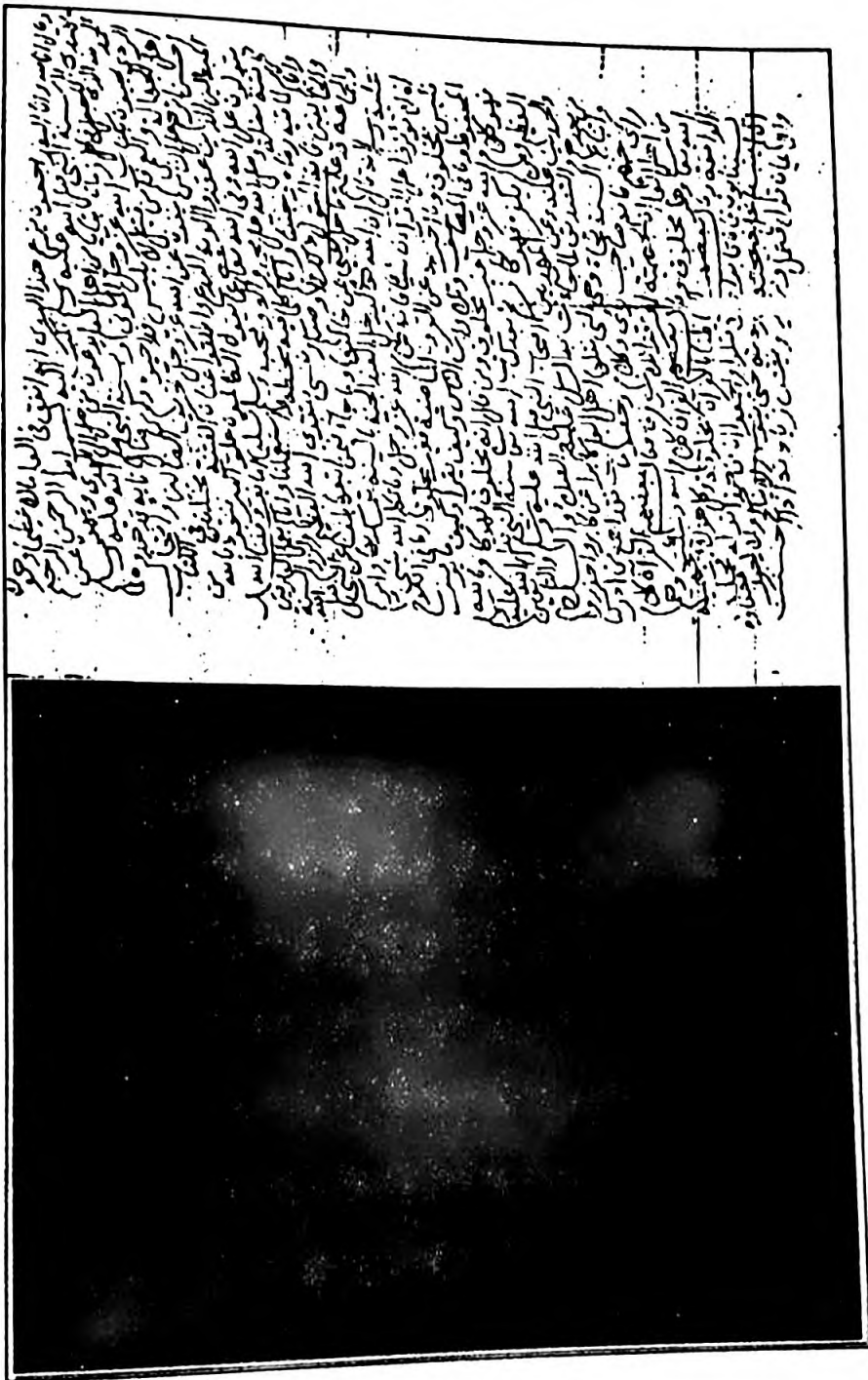
²⁵⁷ "m"dendir.

²⁵⁸ "m"dendir.

صورة المخطوط

مخطوط، مختصر الحجة،

مخطوط الطبقات

Bismillâhirrahmânirrahîm

1- Her bir zamanda ilim ehlinde; sapıkları hidayete çağırarak, helâk-tan sakındıran²⁵⁹, Allah [Teâlâ'n]ın kitabıyla ölüleri diriltir, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünneti ile câhilleri ve helâk olmuşları²⁶⁰ ihyâ eden bazı kalıntılar var eden Allah'a hamd olsun. Onlar İblis'in öldürdüğü kaç kişiyi diriltmişlerdir! Şaşkın şaşkın dolaşan kaç sapığı doğruya yönlendir-mişlerdir! Onların insanlar üzerindeki eserleri ne güzeldir! Onlar Allah (Azze ve celle)'nin kitabını aşırıların tahriflerinden, batıl ehlinin saptırmalarından ve sapıkların tevillerinden uzak tutarlar. Bu aşırı, batıl ehli ve sapık kimse-ler ki, bidatlerin²⁶¹ sancaklarını açmış ve fitnenin yularını²⁶² salıvermişler-dir: [Kitap konusunda ihtilaf etmekte]²⁶³ Allah hakkında ve O'nun kitabı hakkında ilimsizce konuşmaktadırlar. Allah zâlimlerin söylediklerinden çok çok yücedir. Şu hâlde biz her türlü saptırıcı fitneden Allah'a sığınırız. Allah'ın salâtı [ve selâmı] Muhammed [Nebî'n]in, [O'nun âlinin ve ashâbının üzerine olsun.]²⁶⁴ Bundan sonra;

Allah [râzı olduğu bütün işlere]²⁶⁵ bizi ve sizi muvaffak kılsın. Hoşnut olmadığı her şeyden bizi ve sizi uzak eylesin. Bize ve size kendisini bilen ve kendisinden korkan kimselerin amellerini işletsin.²⁶⁶ O bunların kendisin-den istendiği zâttır.

3- Size ve nefsimize Azîm olan Allah'tan korkmayı, Sünnet'ten [ve Cemaat'ten]²⁶⁷ ayrılmamayı tavsiye ederim.

²⁵⁹ Aslında "onları helâkten sakındıran" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise "c"den ve "m"dendir.

²⁶⁰ "m"de "körleri" diye geçmektedir.

²⁶¹ Aslında "boncuğun" diye geçmektedir(!)

²⁶² "c"de "fitnenin yularlarını" diye geçmektedir.

²⁶³ "c"de ve "m"de geçmektedir.

²⁶⁴ "c"de "Muhammed Nebî'nin ve O'nun âlinin..." diye geçerken "m"de "Muhammed'in, O'nun âlinin ve ashâbının..." diye geçmektedir.

²⁶⁵ Aslında "kendisine taat olan işlere" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "c"dendir. "m"de ise "içerisinde rızası bulunan işlere" diye geçmektedir.

²⁶⁶ "c"de şöyle geçmektedir: "Bize ve size kendisine huşû besleyen ve kendisini bilen kim-selerin amellerini işletsin..." "m"de ise şöyle geçmektedir: "Bize ve size bilenlerin ve korkan-ların amellerini işletsin. Çünkü bunu üzerine alan O'dur."

²⁶⁷ "m"dendir.

4- Ona (yani Sünnet'e) muhâlefet edenin başına neler geldiğini, ona uyanın hakkında nelerin vârid olduğunu biliyorsunuz. [Nitekim] bize Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu ulaşmıştır: "Şüphesiz Allah kulu yapıştığı sünnet sebebiyle cennete sokar."²⁶⁸

5- Şimdi size hiçbir şeyi Kur'ân'a tercih etmemenizi emrediyorum. Zira o, Allah (Azze ve celle)'nin kelâmıdır. Allah'ın konuştuğu şey ise yaratılmış değildir. O'nun geçmiş nesillerden haber verdiği şey yaratılmış değildir. Levh-i Mahfûz'da bulunanlar [yaratılmış değildir]²⁶⁹. Mushaflarda bulunanlar, insanların tilâvetleri nasıl okunursa okunsun ve nasıl vasfedilirse vasfedilsin Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse Azîm olan Allah'a kâfirdir. Onu tekfir etmeyen de kâfirdir.

6- Allah Teâlâ'nın kitabından sonra Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünneti; O'ndan, O'nun doğru yola iletilmiş ashâbından [ve onlardan sonraki Tâbiîn'den]²⁷⁰ rivâyet edilen hadisler gelir.

7- Resûller ne getirmişse hepsini tasdik etmek gerekir. [Salât ve selâm onların üzerine olsun.]

8- Sünnet'e ittiba etmek²⁷¹ kurtuluştur. Sünnet ilim ehlinin nesilden nesile aktardığı şeydir.

9- Cehm'in görüşünden sakının! Zira o şahsî görüşünün peşinden giden, kelâmcı ve tartışmacı biridir.

10- İlim ehlinden gördüklerimiz Cehmiyye'nin üç fırkaya ayrıldığı hususunda icmâ etmişlerdir.²⁷² Onlardan bir tâife "Kur'ân, Allah Teâlâ'nın kelâmıdır ve yaratılmıştır"²⁷³ demiştir. Bir tâife "Kur'ân, Allah'ın kelâmıdır" deyip susmuştur ki bunlar mel'ûn Vâkife'dir. Onlardan bazıları da "Kur'ân'ı telaffuzlarımız yaratılmıştır" demiştir. Bunların tamamı Cehmiyye'dir ve

²⁶⁸ Senedinde zayıflık bulunan bir hadistir. Bu hadisi "el-İbânetu's Suğrâ" kitabındaki (eser no: 10) tahkikimde tahric ettim. Orada ayrıca hadisin manasının sahih olduğunu belirttim ve hadisin şâhidlerini zikrettim.

²⁶⁹ "m"dendir.

²⁷⁰ "m"dendir.

²⁷¹ Aslında "O'nun sünnetine ittiba etmek" diye geçmektedir.

²⁷² "c"de şöyle geçmektedir: "Cehmiyye'ye gelince ilim ehlinden gördüklerimiz icmâen şöyle demişlerdir: Cehmiyye üç fırkaya ayrılmıştır..."

²⁷³ "m"de "Allah'ın yaratılmış kelâmıdır" diye geçmektedir.

bunlar kâfirlerdir. Tevhbeye dâvet edilirler. Tevhbe ederlerse ne âlâ, etmezler ise öldürülürler.

11- İlim ehlerinden gördüklerimiz icma etmiştir ki bu görüşte olan kimsenin [hükmü tevbe etmediği takdirde şudur: Tevhbe edene kadar ridde-tinden dolayı kestiği helâl olmaz, onunla evlenilmez ve hükmü geçerli ol-maz.]²⁷⁴

12- İman söz ve ameldir, artar ve azalır. İyilik yaptığın zaman artar, kötülük yaptığın zaman azalır.

13- Kişi iman dâiresinden çıkıp İslâm dâiresine girer. [Eğer tevbe ederse imana geri döner.]²⁷⁵ Azîm olan Allah'a şirk koşmadıkça, Allah'ın farizalarından bir farizayı inkâr edip reddetmedikçe onu İslâm'dan hiçbir şey çıkarmaz. Eğer onu tembelliğinden ya da gevşekliğinden dolayı terk etmişse Allah'ın meşietine kalmıştır. Dilerse ona azâb eder. Dilerse onu affeder.

14- Mel'ûn Mu'tezile'ye gelince ilim ehlerinden gördüklerimiz onların günah sebebiyle (insanları) tekfir ettiği hususunda icmâ etmiştir. Kim bu görüşleri hususunda onlardan taraftaysa Âdem'in kâfir olduğunu, Yûsuf'un kardeşlerinin babaları Ya'kûb (aleyhisselam)'a yalan söyledikleri zaman kâfir olduklarını söylemiş olur.

15- Mu'tezile bir taneyi çalan kimsenin kâfir olacağı²⁷⁶, hanımının kendisinden ayrılacağı ve önceden haccetmişse yeniden haccetmesi gerek-tiği üzerinde icmâ etmiştir. Bu sözü söyleyen kimseler kâfirdirler. [Onlara uygulanacak hüküm tevbe etmedikleri sürece kendileriyle konuşulmaması, kestiklerinin yenmemesi,]²⁷⁷ kendileriyle evlenilmemesi, şehâdetlerinin kabul edilmemesidir.

²⁷⁴ Aslında şöyle geçmektedir: "Tevbe etmezse onunla evlenilmez, hükmü geçerli olmaz ve kestiği yenmez."

"m"de de şöyle geçmektedir: "Tevbe etmezse kestiği helâl olmaz ve hükümleri de geçerli olmaz."

Yukarıda yazdığım "m"dendir.

²⁷⁵ İki parantez arası "m"dendir.

²⁷⁶ "c" ve "m"de "cehennemlik olduğu" diye geçmektedir.

²⁷⁷ İki köşeli parantez arası "m"dendir.

16- Râfıza'ya gelince ilim ehlinin gördüklerimiz onların "Ali b. Ebî Tâlib, Ebû Bekir'den fazîletlidir, Ali Ebû Bekir'den önce müslüman olmuş- Bekir'den daha fazîletli olduğunu söylerse Kitab'ı ve Sünnet'i reddetmiş olur. Zira Allah (Azze ve celle) "Muhammed Allah'ın resûlüdür, O'nunla birlikte olanlar..." (Fetih, 29) buyurmuştur. Burada Allah Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra Ebû Bekir'i öne geçirmiştir, [Ali'yi öne geçirmemiştir]. Ayrıca Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Eğer bir halil/dost edinecek olsaydım Ebû Bekr'i halil edinirdim. Fakat Allah arkadaşınızı halil edindi."²⁷⁸ [Bununla kendisini kastediyordu.]

Kim Ali'nin Ebû Bekir'den daha önce müslüman olduğunu söylerse yalan söylemiş olur.²⁷⁹ Çünkü ilk müslüman olan kişi Abdullah b. Osmân Atîk b. Ebî Kuhâfe (yani Ebû Bekir)'dir. O gün o, otuz beş yaşındaydı. Ali ise yedi yaşındaydı, farizaların ve hadlerin ahkâmı üzerinde câri değildi.

17- Hayriyle ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kazaya ve kadere [bunların Allah'tan olduğuna]²⁸⁰ iman ederiz.

18- Yine Allah Teâlâ'nın mahlûkâtı yaratmadan önce cenneti yarattığına ve onun için bir ehil yarattığına iman ederiz. Onun nimetleri sürekli- dir. Kim cennetten bir şeyin son bulacağını söylerse kâfirdir. Yine O mahlû- kâtı yaratmadan önce cehennemi yaratmış ve onun için bir ehil yaratmıştır. Onun azâbı da süreklidir.

19- Cennet ehli Rablerini kesinlikle görecektir.

20- Allah (Azze ve celle) Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şefaatiyle bazı toplulukları cehennemden çıkaracaktır.

21- Allah Teâlâ, Mûsâ ile gerçekten konuşmuş, İbrâhîm'i de halil edinmiştir.

22- Sırât haktır.

23- Mîzân haktır.

²⁷⁸ Ahmed (4121), Buhârî (466) ve Müslim (6247) rivâyet etmiştir. Aslında "...arkadaşınızı halil edindi, benden sonra nebî yoktur" diye geçmektedir fakat bu ziyâde hadiste yoktur. Bu "c"de ve "m"de de bu şekilde geçmemektedir. Allah en doğrusunu bilir.

²⁷⁹ "c"de "hata etmiş olur" diye geçmektedir.

²⁸⁰ "m"dendir.

24- Nebîler hak'tır.

25- Meryem oğlu İ'sâ [Allah'ın kulu,]²⁸¹ Allah'ın resûlü ve kelimesidir.

26- Havz'a iman etmek gerekir.

27- Şefa'at(e iman etmek gerekir).

28- [Arş'a ve Kürsî'ye iman etmek gerekir.]²⁸²

29- Münker'e ve Nekîr'e iman etmek gerekir.

30- Kabir azâbı(na iman etmek gerekir).

31- Ölüm Meleği'ne, onun ruhları kabzettiğine, sonra ruhların kabirlerde cesetlere döndürüleceğine, (insanların) imandan, tevhidden [ve resûllerden]²⁸³ sorguya çekileceklerine iman etmek gerekir.

32- Sûr'a üfürüleceğine iman etmek gerekir. Sûr, İsrâfîl (*aleyhisselam*)'ın içerisine üfureceği bir boynuzdur.

33- Medîne'deki kabir Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kabridir ve yanında Ebû Bekir [es-Sıddık] ve Ömer [b. el-Hattâb el-Fârûk] vardır. [Allah onlardan râzı olsun.]²⁸⁴

34- Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır.

35- Deccâl mutlaka bu ümmet arasından çıkacaktır.

36- Meryem oğlu İ'sâ [selâm onun üzerine olsun, gökten] [yeryüzüne] inecek ve onu Lüdd Kapısı'nda öldürecektir.²⁸⁵

37- [Ehli Sünnet'ten olan]²⁸⁶ âlimlerin inkâr ettikleri her bir şüphe münkerdir.

38- Bidatlerin tamamından sakının.

²⁸¹ "m"dendir.

²⁸² Bu madde sadece "c"dendir.

²⁸³ Sadece "c"dendir.

²⁸⁴ "m"dendir.

²⁸⁵ İlk ziyâde "m"den, ikinci ziyâde "c"dendir.

²⁸⁶ Aslında "Âlimlerin inkâr ettikleri her bir şüphe münkerdir" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise "m"den ve "c"dendir.

39- Hiçbir göz Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra Ebû Bekir es-Siddîk'tan daha hayırlısına²⁸⁷, Ebû Bekir'den sonra [Hattâb'ın oğlu] Ömer'den daha hayırlısına, Ömer'den sonra [Affân'ın oğlu]²⁸⁸ Osmân'dan daha hayırlısına, Affân'ın oğlu Osmân'dan sonra Ali b. Ebî Tâlib'den daha hayırlısına bakmamıştır. Allah onların hepsinden râzı olsun. Sonra Ahmed "Onlar -Allah'a yemin ederim ki- doğruya iletilmiş râşid halîfelerdir" dedi.

40- On kişinin [Allah onlardan râzı olsun] cennetlik olduğuna şehâdet etmemiz²⁸⁹ gerekir ki bunlar şunlardır: Ebû Bekr [es-Siddîk], Ömer [b. el-Hattâb], Osmân [b. Affân], Ali [b. Ebî Tâlib], Talha, Zubeyr, Sa'd, Saîd, Abdurrahmân b. Avf ez-Zühri, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh...²⁹⁰

41- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) kimin cennetlik olduğuna şâhitlik etmişse onun cennetlik olduğuna şâhitlik ederiz.

42- Namazda elleri kaldırmak hasenelerdeki bir ziyâdedir.

43- İmam "ve le'ddâllîn" dedikten sonra "âmîn" sesli söylenir.

44- [Müslümanların imamlarının salâhı için duâ edilir.

45- Onlara karşı kılıçla isyân etmeyiz. Fitne zamanında da savaşma-
yız.

46- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in cennetlik olduklarına şehâdet ettiği on kişi hâricinde müslümanlardan herhangi biri hakkında "Falan cennetliktir" ve "Falanca cehennemliktir" diye yemin etme!

47- Allah Teâlâ Semî'dir (İşiten'dir), Alîm'dir (Bilen'dir). Allah kendisini neyle vasıflandırmışsa biz de O'nu onunla vasıflandırırız. O kendisinden neyi nefyetmişse sen de O'ndan onu nefyet.²⁹¹

48- Hevâlardan, cidâlden ve hevâ ehliyle tartışmaktan sakının!²⁹²

²⁸⁷ "c"de "daha fazîletlisine" diye geçmektedir. Bundan sonra gelecek "daha hayırlısına" ifadelerinde de aynı şey söz konusudur.

²⁸⁸ "m" dendir.

²⁸⁹ "m"de "şehâdet etmeniz" diye geçmektedir.

²⁹⁰ Köşeli parantez içindekiler "m" dendir.

²⁹¹ "m"de böyle gelmiştir.

²⁹² "c"de ise şöyle geçmektedir: "Allah kendisini neyle vasıflandırmışsa siz de O'nu onunla vasıflandırın. O kendisinden neyi nefyetmişse siz de O'ndan onu nefyedin."

Bu madde Tabakât'ta bulunmamaktadır.

49- Şu kıblenin ehlinde olan herkesin cenâze namazı kılınır. Hesapları ise Allah (*Azze ve celle*)'ye kalmıştır.

50- Gazveye ya da hacca [çıkan]²⁹³ her imam ile beraber çıkarılır.

51- [İyi olsun günahkâr olsun herkesin arkasında]²⁹⁴ namaz, cuma namazı ve bayram [namazları] (kılınır).

52- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının kötülüklerini konuşmamak gerekir. Onların faziletlerini dile getirin. Aralarındaki anlaşmazlıklar hususunda da dilinizi tutun.

53- Dinin hususunda bidat ehlinde biriyle istişâre etme ve onunla yol arkadaşlığı yapma.

54- Bir velî, bir tâlib ve iki âdil şâhid bulunmadığı sürece nikâh olmaz.

55- Mut'a (nikâhı) kıyâmet gününe kadar haramdır.

56- Kim tek bir lafızda üç talak vermişse câhillik etmiştir. Hanımı kendisine haram olur. Kendisinden başka bir kocayla evlenmedikçe (ve bu kocayla cinsel ilişkiye girdikten sonra ondan boşanmadıkça) ebediyyen kendisine helâl olmaz.

57- Cenâzeler üzerine dört tekbîr getirilir. [Alî b. Ebî Tâlib'in yaptığı gibi]²⁹⁵ beş tekbir getirirse sen de onunla beraber tekbir getir. İbn Mes'ûd "İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir" demiştir.²⁹⁶

Ahmed dedi ki: Şâfî bu hususta bana muhâlefet etti ve "Dördün üzerinde tekbir alırsa namazı îade eder" dedi. Bana karşı hüccet olarak da Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Necâşi'nin cenâze namazını kıldırıldığı zaman onun üzerine dört tekbir almasını getirdi.

²⁹² "m"de böyle gelmiştir.

"c"de ise "Hevâ ehliyle cidâle girmekten sakınınız" diye geçmektedir.

²⁹³ "m"de geçmektedir.

²⁹⁴ "m"de geçmektedir.

²⁹⁵ "c"de geçmektedir.

²⁹⁶ Bunu et-Taberânî "el-Mu'cemu'l Evsat"ta (4019) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecmeu'z Zevâid"de (3/45) şöyle demiştir: "Bunu et-Taberânî el-Mu'cemu'l Evsat'ta rivâyet etmiştir. Senedinde Atâ b. es-Sâib vardır ki hakkında konuşulan biridir. Fakat o yine de hadisi güzel bir kimsedir."

58- Süresi yoleu için üç gün ve üç gece, mukim içinse bir gün ve bir gece olmak üzere mestler üzerine meshetmek câizdir.

59- [Gece ve gündüz namazları iki iki kılınır.

60- Bayramdan sonra namaz yoktur.²⁹⁷

61- Mescide girdiğin zaman iki rekât tahiyetu'l mescid namazı kılmadıkça oturma.

62- Vitir bir rekât olur.

63- Kâmet tek [tek]tir.²⁹⁸

64- Ehli Sünnet'i onlardan sâdır olanlara rağmen sevin.

65- Allah bizi de sizi de Sünnet ve Cemaat üzere öldürsün. Allah bizi de sizi de ilme ittiba etmekle rızıklandırsın. Bizi ve sizi sevdiği ve razı olduğu şeylere iletsin.

* * *

3.AKİDE

El-Hasen b. İsmail er-Rab'i (rh)'ın rivayetiyle

"SÜNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDİ"

Akidenin Özeti: Bu akide, İmam Ahmed'in içerisinde Ehli Sünnet'in üzerinde ittifak etmiş oldukları itikad esaslarını zikrettiği muhtasar bir akidedir.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi şunlardan çıkardım:

1- Tabakâtu'l Hanâbile. Müellif akideyi tam olarak isnâdı ile rivâyet etmiştir. Akideyi buradan alırken el yazması bir nüshaya itimad ettim. Sonra bu nüshayı matbu nüsha ile (1/349) karşılaştırdım.

2- İbnu'l Cevzî'nin "Menâkıbu'l İmâm Ahmed"i. O (s. 241-242) şöyle demiştir: "Bize el-Muhammedân b. Abdulmelik ve İbnu Nâsır haber verdi, dediler ki: Bize Ahmed b. el-Hasen el-Muaddil haber verdi. İbnu Nâsır dedi ki: Bize el-Mübârek b. Abdulcebbâr ve Ahmed b. Muzfir et-Temmâr haber verdi, dediler ki: Bize Abdulazîz b. Ali el-Kirmîsîsi haber verdi, dedi ki: Bize

²⁹⁷ "m"de geçmektedir.

²⁹⁸ "m"de geçmektedir.

Ebü Bekr Muhammed b. Ahmed el-Hâfız tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hasen b. İsmâil er-Rab'i tahdis etti..." Sonra akîdenin tamamını zikretmiştir. Buna "m" harfi ile işâret ettim.

3- Ebû Tâhir es-Selefi'nin (v. 576) "Meşyehatu'l Muhaddisine bi-Bağdâd" isimli kitabı. O bu kitabında şöyle demiştir: "Bize Şeyh Ebu'l Hasen el-Mubârek b. Abdulcebbâr es-Sayrafi kıraat yoluyla 'Bana, vallahi bunu elde etmek için yolculuk etsen boşuna yolculuk etmiş olmazsın, diyerek- haber verdi, dedi ki: Bize Abdulazîz b. Alî el-Ezcî haber verdi, dedi ki: Bekr b. Muhammed b. Ahmed b. Alî el-Müfid'i üç yüz yetmiş iki senesinde şöyle derken işittim: Bize el-Hasen b. İsmâil er-Rab'i haber verdi, dedi ki: Ahmed b. Hanbel bana şöyle dedi..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Buna da "ş" harfi ile işâret ettim.

Tabakât'ta bulunanları asıl kıldım. Sonra onları "Menâkıb"da ve "Meşyeha"da bulunanlarla karşılaştırdım. Bu ikisinde bulunan ziyâdeleri iki köşeli parantez arasında gösterdim.

Mülâhaza: "Meşyeha"nın nüshasında birçok belirgin tashîf vardır. Dipnotları az tutmak adına bunlara işâret etmedim.

İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile"de şöyle demiştir: Bize el-Mübârek haber verdi, dedi ki: Bize Abdulazîz el-Ezcî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr el-Müfid tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hasen b. İsmâil er-Rab'i tahdis edip şöyle dedi: -Ehli Sünnet'in imamı ve mihnetin altında²⁹⁹ [Allah azze ve celle için] sabreden zât- Ahmed b. Hanbel bana dedi ki:

Tâbiîn'den doksan³⁰⁰ zât, müslümanların imamları, selefin önderleri ve büyük şehirlerin fakihleri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendisi üzerine vefât ettiği Sünnet'in şunlar olduğu üzerinde icma etmişlerdir:

1- Öncelikle Allah (Azze ve celle)'nin kazâsına rızâ göstermek, O'nun emrine teslim olmak, O'nun hükmüne sabretmek³⁰¹, Allah'ın emrettiklerini yapmak, Allah'ın yasaklarından uzak durmak [ve ameli yalnız Allah için yapmak].

2- Hayriyle ve şerriyle kadere iman etmek gerekir.

²⁹⁹ "ş" de "mihnet zamanında" diye geçmektedir.

³⁰⁰ "m" ve "ş" de "yetmiş" diye geçmektedir.

³⁰¹ Menâkıb'da "O'nun hükmünün altında sabretmek" diye geçmektedir.

- 3- Din hususunda tartışmayı, cîdâli [ve husûmeti] terk etmek gerekir.
  - 4- Mestler üzerine meshetmek câizdir.
  - 5- İyi olsun günahkâr olsun her halîfe ile cihâd edilir.
  - 6- Kible ehlinden ölen herkesin cenâze namazı kılınır.
  - 7- İman söz ve ameldir. Taat ile artar, masiyet ile azalır.
  - 8- Kur'ân Allah'ın nebîsi Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kalbine indirilmiş ve -nasıl okunursa okunsun- yaratılmamış kelâmıdır.
  - 9- Adâletli davranrsa da zulmetse de sultanın sancağının altında sabretmek gerekir.
  - 10- Kişi, zulmetmeler bile emirlere karşı kılıç ile isyân etmez.
  - 11- Büyük günahları işleseler bile tevhid ehlinden kimseyi tekfir etmeyiz.
  - 12- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı arasında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmamak gerekir.
  - 13- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra insanların en fazîletlileri Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Rasulullah'ın amcasının oğlu Ali'dir.
  - 14- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının tamamına, O'nun evlâdına, eşlerine ve akrabalarına Allah'tan rahmet dilenir. Allah onların hepsinden râzı olsun.
- İşte Sünnet budur. Ondan ayrılmayın, selâmette olun. Onunla amel etmek hidâyet³⁰², onu terk etmek ise dalâlettir.

* * *

³⁰² Menâkıb'da "bereket" diye geçmektedir.

4. AKÎDE

Muhammed b. Humeyd el-Enderâbî (rh)'in rivayetiyle

"SÜNNET EHLİ MÜMİNİN SIFATI"

Akidenin Özeti: Bu akîde, İmam Ahmed'in içerisinde Ehli Sünnet'in üzerinde ittifak etmiş oldukları itikad esaslarını zikrettiği muhtasar bir akidedir.

Akidenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- İbnu'l Cevzî'nin "Menâkıbu'l İmâm Ahmed" (s. 222) isimli kitabı. Müellif bu akideyi tam olarak aktarmıştır. Bunu asıl kıldım.

2- Tabakâtü'l Hanâbile. İbn Ebî Ya'lâ bu akîdeyi Muhammed b. Humeyd el-Enderâbî'nin tercemesinde isnâdını zikretmeksizin rivâyet etmiştir. Bu rivâyeti çıkarırken el yazması bir nüshaya itimad ettim ve buna "i" harfi ile işâret ettim.

3- "Muhtasaru'l Hucce alâ Târîki'l Mehacce" isimli kitap. Ebu'l Feth el-Makdisî bu akîdeyi isnatsız şekilde ve eksik olarak zikretmiştir. Ancak "...el-Fârûk..." kısmına kadar zikretmiştir. Buna da "m" harfi ile işâret ettim. İbnu'l Cevzî "Menâkıbu'l İmâm Ahmed"de şöyle demiştir:

Bize Abdulmelik b. Ebi'l Kâsım haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed el-Ensârî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Ya'kûb, Ahmed b. Hamza ve başkaları haber verdi, dediler ki: Bize Ahmed b. Muhammed b. İlsâ haber verdi, dedi ki: Bize Ya'kûb b. İshâk tahdis etti, dedi ki: Bana Hâşimoğulları'nın mevlâsı Saîd b. Hoşnâm tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Yûnus es-Serahsî haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Humeyd el-Enderâbî tahdis etti, dedi ki: Ahmed b. Hanbel bana şöyle dedi:

Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten olan müminin sıfatı şudur:

1- Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet eder.

2- Nebîlerin ve resûllerin getirdiği her şeyi ikrâr eder.

3- Diliyle açığa vurduğu şeye kalbiyle itikad eder.

4- İmanı hususunda şüphe etmez.

5- Tevhid ehlinde kimseyi günahından dolayı tekfir etmez.

6- Kendisine gizli kalan hususları Allah (*Azze ve celle*)'ye havâle eder.

7- Bunun durumunu Allah (*Azze ve celle*)'ye havâle eder.

8- Günahlar hususunda Allah Teâlâ katından bir koruması olduğuna kesin bir inanç beslemez.

9- Hayrıyla şerriyle her şeyin Allah'ın kazâsıyla ve kaderiyle olduğunu bilir.

10- Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ümmetinden olan muhsin kimse için ümit besler, onların günahkârı için de endişe eder.

11- Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ümmetinden hiç kimseyi iyiliği sebebiyle cennete ya da işlediği günah sebebiyle cehenneme yerleştirmez. Tâ ki Allah (*Azze ve celle*) mahlûkâtını dilediği yere yerleştirene kadar...

12- Allah tebâreke ve teâlâ'nın nebisine arkadaş olarak seçtiği selefin hakkını bilir.

13- [es-Sıddık] Ebû Bekr'i, [Hattâb'ın oğlu el-Fârûk] Ömer'i ve Osmân'ı öne geçirir.³⁰³

14- Alî b. Ebî Tâlib'in, Talha'nın, Zubeyr'in, Abdurrahmân b. Avf'ın, Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın ve Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl'in diğer sahâbiler üzerindeki hakkını bilir.

Bu dokuz kimse Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile beraber Hirâ Dağı'ndaydı da Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştu:

"Sâkin ol ey Hirâ! Senin üzerinde ancak bir nebi, bir sıddık ve bir şehid var."³⁰⁴ Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onların onuncusuydu.

15- Küçüğüyle büyüğüyle Muhammed'in ashâbının tamamı için Allah'tan rahmet diler. Onların fazîletlerini dile getirir, aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmaz.

16- İyi olsun günahkâr olsun her emir ile birlikte bayram, korku ve cuma namazlarını kılar, cemaatlere iştirâk eder.

17- Seferde ve hazarda mestler üzerine meshedilir.

³⁰³ İki köşeli parantez arası "Muhtasaru'l Hucce"de geçmektedir.

³⁰⁴ Ahmed (1630), Ebû Dâvûd (4648) ve Tirmizi (3758) rivâyet etmiştir. Müslim de (6328) benzerini Ebû Hureyre (ra)'dan rivâyet etmiştir.

18- Seferde (namaz) kısaltılır.

19- Kur'ân Allah'ın kelâmı ve tenzîlidir, mahlûk değildir.

20- İman söz ve ameldir, artar ve azalır.

21- Cihâd, Allah (*Azze ve celle*)'nin Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i gönderdiği andan itibâren Deccâl ile savaşıacak son tâîfeye kadar geçerlidir. Zulmedenin zulmü onlara bir zarar vermez.

22- Alışveriş, Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere kıyâmet gününe dek helâldir.

23- Cenâzeler üzerine dört tekbir getirilir.

24- Müslümanların imamlarının salâhı için duâ edilir.

25- Onlara karşı kılıcın ile isyân etme.

26- Fitne zamanında savaşma. Evinden çıkmazsın.

27- Kabir azâbına iman etmek gerekir.

28- Münker'e ve Nekir'e iman etmek gerekir.

29- Havz'a ve şefaate iman etmek gerekir.

30- Cennet ehlinin Rableri tebâreke ve teâlâ'yı göreceklerine iman etmek gerekir.

31- Muvahhidlerin küle dönüştükten sonra cehennemden çıkacakları [na iman etmek gerekir.]

Nitekim bu konularda Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den hadisler vârid olmuştur. Bunları doğrulayıp bunlara iman ederiz. Bunlara karşı misâller getirmeyiz. Bu, her bir bölgedeki selef âlimlerinin üzerinde icmâ etmiş oldukları şeydir.

صورة المخطوط من طهات الحنابلة.

الصلاة ومات سنة إحدى وتسعين وثمانين للهجرة محمد بن حميد الأندلسي خلق من
 أسانما أسياء متبررات في السنة فقال سمعت أبا عبد الله يقول سمعت رسول الله
 من أهل السنة والجماعة من يشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له أن محمد عبده
 ورسوله وأقر جميع ما أتت به لا يشك في ذلك ولا يتردد في ذلك ولا يتردد في ذلك ولا يتردد في ذلك
 ولم يكفر أحد من أهل التوحيد بدينه وأما ما أخافه من أن لا يتردد في ذلك ولا يتردد في ذلك
 فوضعه الله في قلبه ولم يتطعم بالذنوب العصاة من هذا الله وعلما لكل شيء
 بقضاء الله وقدره ونحوه والسر جبريا وجبريا الحسن ويتحدثون على سنين ولم ينزل
 أحدا من أمة محمد بن عبد الله ولا نارا يا أحسان الكتب ولا نيب الكتب حتى يكون الله
 ينزل خلقه حيث يشاء ويرى حق السلف الذين آمنوا بالله بحقيقة وقد علم
 معرفة عثمان وعرف حق طهات الباطل وطهات الزبير وعبد الرحمن بن عوف وعبد
 بن أبي وقاص وسعيد بن زيد بن عوف بن قيس بن سائر السجدة فكان هؤلاء
 السنة الذين كانوا مع النبي صلى الله عليه وسلم على جبل ثور قال النبي صلى الله عليه وسلم
 فاعلموا أن لا يخافوا مني ولا من عبيدي ولا من رسلهم ولا من رسلهم ولا من رسلهم ولا من رسلهم
 على جميع أصحاب محمد صغيرهم وكبيرهم وحدثا بفضائلهم وأما ما أخافه من أن لا يتردد في ذلك
 الصديقين والخوف والنجاة مع طهات بن زيد وعامر والمسيح على النخيل في السفر
 والحضر والقفرة السفر والفران سلام الله ونزله ليس مخلوقه إلا بآيات من الله
 يزيد وينقص والنجار ما من عند الله محمد صلى الله عليه وسلم إلى آخره
 يقالون الدجال لا يضرهم جبرائيل وميكائيل والروح الأمين في يوم القيمة على حكم الكتاب
 والسنة والتكبير على الجبال والربيع والدمالامية المسلمين بالصلاح ولا يخرج عليكم
 ولا قتال في سنة والزم بترك ولا إيمان بحداب القدر ولا إيمان بتركه ولا إيمان
 بالجنس والسفاعة ولا إيمان أن أهل الجنة يرون ربهم بآياتهم ولا إيمان أن
 الموحدين يخرجون من النار بعد ما أقسموا كما جاءت الأحاديث في هذه الأسانيد
 من النبي صلى الله عليه وسلم فمن بقصد عقابا ولا يضرب بها الأمثال إذا ما اتبع عليه
 السلوك جميع الآفاق محمد بن الحكم أبو بكر أحمد قال أبو بكر الفلال كان قد سمع من

5. AKİDE

Muhammed b. Avf (rh)'in rivayetiyle

"SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDİ"

Akidenin Özeti: Bu akide, İmam Ahmed'in içerisinde Ehli Sünnet'in üzerinde ittifak etmiş oldukları itikad esaslarını zikrettiği muhtasar bir akidedir. Yine bu akidede İmam Ahmed'in sözleri arasında şöhret bulmayan bazı tembihler vardır ki yeri geldiğince bunlara dikkat çektim.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi İbn Ebi Ya'lâ'nın "Tabakâtu'l Hanâbile"sinden çıkardım. Müellif bu akideyi Muhammed b. Avf'ın tercemesinde tam olarak fakat isnatsız şekilde zikretmiştir. Bunu çıkarırken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı matbu nüsha ile (2/339) karşılaştırdım.

İbn Ebi Ya'lâ şöyle demiştir: Ahmed es-Sencî'nin hattından isnâdı ile naklediyorum: O dedi ki: Muhammed b. Avf'ı şöyle derken işittim: Ahmed b. Hanbel bana şunu yazdırdı:

1- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğuna dâir bir hadis gelmiştir: "Kim Allah'a kendisi sebebiyle cehennemi hak ettiği bir günah ile ondan tevbe etmiş ve onda ısrar etmemiş olarak kavuşursa şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. Kim O'na dünyada iken o günahın haddi kendisini uygulanmış olduğu hâlde kavuşursa bu onun kefareti olur."

Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şöyle bir hadis vârid olmuştur: "Kim de O'na (günahında) ısrar eder hâlde, kendileri sebebiyle cezayı hak ettiği günahlardan tevbe etmeksizin kavuşursa, onun işi Allah'a kalmıştır. Dilerse ona azâb eder, dilerse onu bağışlar."³⁰⁵ İslâm ve Sünnet üzere vefât ettiği takdirde...

³⁰⁵ Ahmed (22678), Buhârî (18) ve Müslim (4481) Ubâde b. es-Sâmit (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Rasulullah (sas)'in yanında bir mecliste bulunuyorduk. Buyurdu ki: "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacağınız, zina etmeyeceğiniz, hırsızlık yapmayacağınız, hakkı ile olması hâric Allah'ın haram kıldığı cana kıymayacağınız üzerine bana biat edin. Kim bunlardan birini işlemiş bunlara tam olarak bağlı kalırsa onun ecri Allah'ın üzerinedir. Kim bunlardan birini işlemiş de bunun karşılığında cezalandırılmışsa bu onun için bir kefarettir. Kim bunlardan birini işlemişse ve Allah da onu örtmüştü, artık onun işi Allah'a kalmıştır. Dilerse onu affeder, dilerse ona azâb eder."

2- Kim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından birini küçük görür, kendisinden sâdır olan bir şeyden dolayı ona buğzeder ya da onun kötülüklerini anarsa; onların tamamı için Allah'tan rahmet dilemedikçe ve kalbi onların tamamına karşı selim olmadıkça Cemaat'ın dışına çıkmış bir bidatçi olur.

3- Nifak Allah'a küfretmektir. Kişinin Allah'a küfretmesi, O'ndan başkasına ibâdet etmesi, bununla beraber İslâm'ı açığa vurmasıdır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanındaki münâfıkların durumu gibi... Onlardan küfrünü açığa vuran kimse öldürülür. Bu (nifâk,) vârid olan "Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa o kimse münâfıktır..." gibi hadisler-dekinden farklıdır. Bu hadis sert bir şekilde sakındırma içindir. Geldiği gibi rivâyet edilir. Hiç kimsenin bunları tefsîr etmesi câiz değildir. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Benden sonra birbirlerinin boyunlarını vuran kâfirlere dönmeyin!"

"İki müslüman kılıçlarıyla karşı karşıya geldikleri zaman öldüren de öldürülen de ateştedir."

"Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak küfürdür."

"Kim kardeşine 'Ey kâfir!' derse bu mutlaka ikisinden birine döner."

"Az da olsa nesepten teberrî eden kimse(nin yaptığı) Allah'a küfürdür."³⁰⁶ Bu ve bunlara benzeyen sahih ve mahfuz hadislere, tefsirlerini bilmesek de teslim oluruz. Bunlar hakkında konuşmayız ve tartışmayız. Ancak geldiği gibi rivâyet ederiz. Bunlara iman ederiz. Bunların Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyurduğu üzere hak olduğunu biliriz ve bunlara teslimiyet gösteririz. Bunları reddetmeyiz.

4- Kible ehlinde hiç kimsenin cenâze namazını, -küçük olsun büyük olsun- işlediği bir günahdan ötürü terk etmeyiz. Ancak Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendilerini İslâm'ın dışına çıkardığı ve kendileri hakkında "Onların arkasında namaz kılmayın, onların cenâze namazını da kılmayın"³⁰⁷ buyur-

³⁰⁶ Bu hadislerin tamamı sahihtir. Tahricleri İmam Ahmed'in birinci akidesinde geçmişti.

³⁰⁷ Bu hadis Râfiziler hakkında rivâyet edilmiştir. Nitekim "el-İlelu'l Mütênâhiye"de (260) Enes (ra) kanalıyla Nebi (sas)'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Allah benim için bazı arkadaşlar ve akrabalar seçmiştir. Şüphesiz âhir zamanda onlara buğzeden bir topluluk olacaktır. Onlarla beraber yemeyin ve içmeyin. Onların cenâze namazını kılmayın. Onların arkasında namaz kılmayın." İbn Hibbân bu rivâyet hakkında "Bâtıl ve asılsız bir haberdir" de-

duğu bidat ehlinen olması müstesnâ ki bunlar Kaderiyye, Mürcie, Râfıza ve Cehmiyye'dir.³⁰⁸

5- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen sahih hadislerde geçtiği gibi Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Rabbini görmüştür. Bu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den me'sûr olarak rivâyet edilmiştir. Bunu Katâde İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir. [Allah ondan râzı olsun.] Yine bunu el-Hakem b. Ebân el-Adeni İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir. Yine bunu Ali b. Zeyd Yûsuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.³⁰⁹ Bunlara iman etmek ve bunları doğrulamak gerekir.

6- Yine iman etmek gerekir ki cennet ehli Allah (Azze ve celle)'yi ayan beyan görecektir.

7- İnsanlar amelleri ile birlikte tartılacaklardır. Bazılarının sivrisinek kanadı kadar ağırlığı olmayacaktır.

8- Allah tebâreke ve teâlâ kullar ile kendisiyle onlar arasında bir tercüman olmaksızın konuşacaktır.

9- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kapları gökteki yıldızlardan fazla olan bir Havz'ı vardır.

---

miştir. Yine bu hadis Kaderiyye hakkında da rivâyet edilmiştir. Mekhûl kanalıyla rivâyet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Rasulullah (sas) buyurdu ki: "Şüphesiz her ümmetin mecûsileri vardır. Bu ümmetin mecûsileri de Kaderiyye'dir. Hastalandıkları zaman onları ziyâret etmeyin. Öldükleri zaman cenâze namazlarını kılmayın." Bu hadis de zayıf bir hadistir. Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sinde (293) bunun tahririni yaptım.

³⁰⁸ Nebi (sas)'in bu fırkaları tekfir ettiğine dâir herhangi bir sahih hadis yoktur. İmam Ahmed de "Müsned"inde bu fırkaların tekfiri hakkında rivâyet edilmiş olan hadisleri zikretmekten geri durmuştur. O "Fadâilu's Sahâbe" de (651) İbn Abbâs (rhma)'dan şu hadisi rivâyet etmiştir: "Ahir zamanda Râfıza olarak anılan bir topluluk olacaktır. İslâm'ı telaffuz ettikleri hâlde onu reddedeceklerdir. Onları öldürün, çünkü onlar müşriklerdir." Fakat bu zayıf bir hadistir.

Bu fırkaları İslâm'ın dışına çıkarma meselesine gelince İmam Ahmed'den meşhûr olan onun "İman sözdür" diyen Mürcie'yi tekfir etmediğidir. Kaderiyye'ye gelince, onlardan Allah Teâlâ'nın ilmini nefyedenleri tekfir ederdi. Cehmiyye'ye gelince, ondan gelen bütün rivâyetler onların tekfir edildiklerini ve dinin dışına çıkarıldıklarını göstermektedir. İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mübtedia" (286-293) isimli kitabına yazdığım tahkikte İmam Ahmed'in bu fırkaların hükümlerini beyân ettiği sözlerini bir araya getirdim.

³⁰⁹ İmam Ahmed (rh)'in ilk akidesinde bunların tahriri yapılmıştır.

10- Kabir azâbına ve kabir fitnesine (sorgusuna) iman etmek gerekir. Kula; iman, İslâm, Rabbinin kim olduğu, dininin ne olduğu ve nebîsinin kim olduğu sorulacaktır.

11- Münker'e ve Nekîr'e de (iman etmek gerekir).

12- Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in cehennemden çıkacak bir topluluğa şefa'at edeceğine iman etmek gerekir.

13- Şefa'atçilerin şefa'atine iman etmek gerekir.

14- Cennetin ve cehennemin şu anda yaratılmış olduklarına iman etmek gerekir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den gelen haberde bildirildiği üzere cennet ve cehennem yaratılmıştır: "Cennet'e girdim de orada bir köşk gördüm.", "Kevser'i gördüm.", "Cehenneme muttali oldum ve onun ehlinin çoğunluğunun şöyle şöyle olduğunu gördüm..."³¹⁰

Kim cennetin ve cehennemin henüz yaratılmamış olduğunu söylerse Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i ve Kur'ân'ı yalanlamış olur. Cenneti ve cehennemi inkâr etmiş olur. Tевbe etmesi istenir. Tевbe ederse ne âlâ, aksi takdirde öldürülür.

15- Yine iman etmek gerekir ki hiç kimsenin şefa'at hakkı kalmadığı zaman Allah Teâlâ "Ben merhamet edenlerin en merhametlisiyim" buyuracak, elini cehenneme sokacak ve oradan kendisinden başka kimsenin sayılarını bilmediği kimseleri çıkaracaktır. O dileseydi onların hepsini çıkarırdı.

16- Abdurrahmân b. Âiş el-Hadramî'nin hadisinde şöyle buyrulmuştur: "Sonra elini omuzlarımin arasına koydu da soğukluğunu memelerimin arasında hissettim."³¹¹

17- "Cehennem durmadan 'Daha yok mu?' der. Tâ ki Rab tebâreke ve teâlâ ona gelip ayağını ona koyar da bunun üzerine o büzüşüp 'Yeter, yeter, yeter, yeter!' der."³¹²

Haber Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den bu şekilde gelmiştir.

³¹⁰ Bu hadislerin tahrîci İmam Ahmed'in ilk akîdesinde geçmişti.

³¹¹ Ahmed (22109, 23210) ve Tirmizî (3235) İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet etmiştir. Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir. İmam Buhârî'nin de bu hadisi sahihlediğini nakletmiştir. Ayrıca Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki (1098) tahrîcime bakılabilir. İbn Surey (rh)'ın akîdesinde (43) inşâallah bundan bahsedilecektir.

³¹² Muttefekun aleyh bir hadistir. Tahrîci Şâfiî (rh)'ın birinci akîdesinde geçmişti.

18- Kible ehlinden hiç kimseyi ne cennete ne de cehenneme yerleştirmeyiz. Ancak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in cennetlik olduklarına şehâdet ettiği kimseler başka: Ebû Bekir, Ömer, Osmân, Âlî, Talha, Zubeyr, Abdurrahmân b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl.

19- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen haberde geçtiği üzere Âdem Rahmân sûretinde yaratılmıştır. Bunu İbn Ömer, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet etmiştir.³¹³

20- Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şöyle dediği sahih olarak rivâyet edilmiştir: "Hiçbir kalp yoktur ki Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasında olmasın."³¹⁴

21- O'nun iki eli de sağdır.³¹⁵ Buna iman etmek gerekir. Kim bunlara iman etmez, bunların Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyurduğu üzere hak olduğunu bilmezse Rasulullah'ı yalanlamış olur. Tевbe etmesi istenir. Tевbe ederse ne âlâ, aksi takdirde öldürölür.

Zira Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şu haber sahih olarak rivâyet edilmiştir: "Allah Âdem'i yarattığı zaman eliyle Âdem'in sağ tarafına vurdu. Sonra diğer eliyle -ki O'nun iki eli de sağdır- Âdem'in sol tarafına vurdu. Birincisinde 'Cennet ehlinden', diğerinde 'Cehennem ehlinden' buyurdu."³¹⁶

22- Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek gerekir.

³¹³ Sahih bir hadistir. Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne" kitabında (482) tahririni yaptım.

³¹⁴ Ahmed (6569) ve Müslim (6844) rivâyet etmiştir.

³¹⁵ Ahmed (6492) ve Müslim (4748) şu lafızla rivâyet etmiştir: Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın rivâyet ettiğine göre Nebi (sas) şöyle buyurmuştur: "Âdaletli davrananlar kıyâmet günü Allah'ın nezdinde Rahmân azze ve celle'nin sağında nurdan minberler üzerinde olacaklardır ki O'nun iki eli de sağdır."

³¹⁶ Hadisi bu lafız ile hiçbir yerde bulamadım. Ahmed Müsned'de (27488) Ebu'd Derdâ (ra)'dan Nebi (sas)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Allah Âdem'i yarattığı zaman yarattı, sonra sağ omzuna vurup karıncaya benzeyen beyaz bir zürriyet çıkardı. Sonra sol omzuna vurup küle benzeyen siyah bir zürriyet çıkardı. Sonra sağında bulunanlara 'Cennete, hiç umursamam', sol avcunda bulunanlara da 'Cehenneme, hiç umursamam' buyurdu."

Yine İmam Ahmed (17593) Nebi (sas)'in ashâbından Ebû Abdullah denen bir adamın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Rasulullah (sas)'i şöyle buyururken işittim: "Allah sağ eliyle bir hapas, diğer eliyle başka bir hapas aldı ve 'Bu bunun için, bu da bunun içindir, umursamam' buyurdu."

23- İman söz ve ameldir. Artar ve azalır. Amelin azlığıyla [azalır], amelin çokluğuyla artar.

24- Kur'ân nasıl işitilirse işitilsin ve nasıl okunursa okunsun Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. O'ndan başlamıştır ve O'na dönecektir.

25- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Ali'dir.

(Akideyi rivâyet eden Muhammed b. Avf dedi ki:) Dedim ki:

"Ey Ebû Abdullah! Onlar senin Osman'a gelince durduğunu söylüyorlar?"

Dedi ki: Vallahi hakkımda yalan söylüyorlar. Ben onlara ancak İbn Ömer'in şu hadisini tahdis ettim: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının arasında kimlerin en fazîletli olduğunu konuşuyorduk da 'Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân' diyorduk. Bu Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kulağına gittiği hâlde buna karşı çıkmıyordu."³¹⁷

Fakat Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Bunlardan sonra hiç kimsenin diğerlerinden daha hayırlı olduğunu söylemeyin" buyurmamıştır. Bu konuda kimsenin elinde bir hüccet yoktur. Kim Osman'a gelince durup dördüncü olarak Ali'yi zikretmezse sünnet üzere değildir ey Ebû Ca'fer!³¹⁸

³¹⁷ Ahmed (4797) rivâyet etmiştir. Sahih bir eserdir. Abdullah'ın "es-Sünne" kitabındaki tahkikimde (1328 ve sonrası) bu eserin tahririni yaptım.

³¹⁸ Hallâl "es-Sünne"de (590) İmam Ahmed'in Ali (ra)'ın dördüncü olarak zikredilip zikredilmeyeceği meselesi hakkındaki kavillerini bir araya getirmiş, ondan rivâyet edilen kavillerin en meşhurunun Osmân (ra)'a gelince durmak olduğunu beyân etmiştir. Bazı âlimlerin onun dördüncü olarak Ali'yi de zikrettiğini ve "Kim Ali'yi de söylerse sünnet ehlidir" dediğini rivâyet etmişlerdir. Hallâl bu kavillerin arasını cem etmiş "Bunların hepsi söyledikleri üzere sahihtir" demiş, sonra her bir rivâyetin nasıl anlaşılması gerektiğini beyân etmiştir.

6. AKÎDE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: Bu akîde Sünnet ve itikad ile ilgili önemli konularda İmam Ahmed (*rahimehullah*)'a sorulan meseleleri içermektedir. Bu meseleler, Ehli Sünnet'i onların dışındaki bidat ve hevâ ehlinden ayırt eden meselelerdir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Hâni' en-Neysâbüri (*rahimehullah*)'ın "Mesâil"inden (1873) çıkardım. Bunu ondan başka zikredene de vâkıf olamadım. İbn Hâni' şöyle demiştir: Bir adam Ebû Abdullah [İmam Ahmed]'in yanında ona soru sorarken o adamın yanına geldim. Adam şöyle demeye başladı:

1- "Ey Ebû Abdullah! İşin başı İslâm'dır. Müslümanlar hayrıyla şerriyle, acısıyla tatlısıyla kadere iman etmek, O'nun emrine teslim olmak ve O'nun kazâsına rızâ göstermek gerektiği üzerinde icmâ etmişlerdir." Ebû Abdullah "Doğrudur" dedi.

2- Sonra adam ona "İman söz ve ameldir, artar ve azalır, öyle mi?" dedi. Ebû Abdullah "Evet" dedi.

3- Sonra adam "İyi olsun günahkâr olsun herkesin arkasında namaz kılınır mı?" diye sordu. Ebû Abdullah "Evet" dedi.

4- Adam şöyle dedi: "Sultanla beraber cihâd edilir. Onun sancağı altında sabredilir. Sultana karşı kılıçla veya değnek ile isyan edilmez. Kişi günahından dolayı kimseyi tekfir etmez. Öyle mi?" Ebû Abdullah "Sus, kim namazı terk ederse kâfir olur" diye cevap verdi.

5- Adam "Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır, kim onun yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir, öyle mi?" diye sordu. Ebû Abdullah "Evet" dedi.

6- Adam "Allah (*Azze ve celle*) âhirette görülecektir, değil mi?" diye sordu. Ebû Abdullah "Evet" diye cevap verdi.

7- Adam "Peki kabir azâbı, Münker ve Nekîr?" diye sordu. Bunun üzerine Ebû Abdullah şöyle dedi: "Bunların hepsine iman ederiz. Kim bunlardan birini inkâr ederse cehmîdir."

7. AKİDE

İmam Ahmed'in "Kur'an'ın Allah'ın Kelâmı Olduğu" Hakkında Halife el-Mutevekkile Gönderdiği Mektup

Akidenin Özeti: Bu risâle İmam Ahmed (*rahimehullah*)'ın halife el-Mütevekkil (*rahimehullah*)'a gönderdiği bir risâledir ki içerisinde "Halku'l-Kur'an" meselesinden söz etmiş ve Kur'an'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu isbât etmiştir.

İbn Kesir el-Bidâye ve'n Nihâye'de (10/374) şöyle demiştir: "Halife, Ahmed'e bir mektup yazmış, bu mektupta ona doğruyu bulmak ve istifâde etmek amacıyla Kur'an hakkında söylenmesi gereken sözü sormuştu. Bunu onu hataya sürüklemek, imtihan etmek istediğinden ya da inadından dolayı sormamıştı. Bunun üzerine Ahmed (*rahimehullah*) ona içerisinde Sahâbe'den ve diğer zatlardan gelen eserlerin, ayrıca merfû hadislerin bulunduğu güzel bir mektup yazdı."

Akidenin Kaynakları:

1- Bu mektubu Abdullah b. Hanbel'in "es-Sünne" kitabından çıkardım. Ben bu kitabı iki el yazması nüshaya bakarak tahkik etmiştim. Bu kitaba yazdığım tahkikin mukaddimesinde bu iki nüshadan söz ettim. Daha fazla açıklama istiyorsan oraya bakabilirsin.

2- Sâlih b. Ahmed'in Mesâil'i. O bu mektubu babasından tam olarak rivâyet etmiştir. Bu rivâyeti alırken "Mesâil'in el yazması bir nüshasına itimad ettim. Mektup "Mesâilu Sâlih'in matbu olan nüshasında 871 numaralı eserdir. Bu mektubu ayrıca Hallâl "es-Sünne"de (1949) ve Ebû Nuaym el-Hilye'de (9/216) Abdullah b. Ahmed tarikinden rivâyet etmişlerdir.

Ayrıca Hallâl bunu el-Mervezî tarikinden de (1948) tahric etmiştir.

Zehebî "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (11/286) "Bu risâlenin isnâdı güneş gibidir" demiştir.

Ebû Abdurrahmân Abdullah b. Ahmed (*rahimehullah*) dedi ki: "Biz (mektubun) başı(nı) yazdık sonra ona (Ahmed'e) okuduk."³¹⁹

Yine Ebû Abdurrahmân şöyle dedi: Şeyh bize şöyle demişti: "Bu mektubu Ebu Alî³²⁰ İbn Yahyâ b. Hâkân'a³²¹ -ki o elçi idi- götürün. Bu

³¹⁹ Ebû Abdurrahman İmam Ahmed'in oğlu Abdullah'tır. Bu sözyle el-Mütevekkil'e gönderilecek olan mektubun mukaddimesini yazdıklarını ve sonra onu babasına arz ettiklerini anlatmak istemiştir.

mektubu ona okuyun. Mektuptan bir şey eksiltmenizi isterse eksiltin. Bir ilâvede bulunursa onu bana geri getirin ki onu bileyim.” Bunun üzerine mektubu ona okudum. “Bu mektuba halifeye duânın ilâve edilmesi gerekiyor, halife bu sebeple mutlu olacaktır” dedi. Biz de mektuba bu duâyı ekledik.

Ubeydullah b. Yahyâ b. Hâkân babama şunu yazdı: “-Mütevekkil’i kastederek- Müminlerin Emîri -Allah saltanatını dâim kılsın- sana bir mektup yazmamı, bu mektupta Kur’ân meselesi hakkında sormamı emretti. Bu sorunun maksadı imtihan etmek değildir. Bilmek ve anlamaktır.”

Sonra babam bana şunu yazdırdı: “Ubeydullah b. Yahyâ’ya... Ey Ebu’l Hasen, Allah her işte âkıbetini güzel eylesin, dünyâda ve âhirette hoşlanılmayan şeyleri senden rahmetiyle uzaklaştırsın. Sana -Allah senden râzı olsun- Müminlerin Emîri’nin -Allah onu te’yid etsin- kendisi hakkında soru sorduğu Kur’ân meselesini aklımda bulunanlar ölçüsünde yazmıştım. Ben, Allah (Azze ve celle)’den Müminler’in Emîri’ne -Allah onu aziz kılsın ve onu desteklesin- olan tevfikini dâim kılmasını niyaz ederim.

İnsanlar bundan önce bâtılın ve derin bir ayrılığın içerisine dalmışlardı. Tâ ki hilâfet Müminlerin Emîri’ne -Allah onu desteklesin- geçti. Bundan sonra Allah Teâlâ Müminlerin Emîri vesilesiyle -Allah onu aziz kılsın- her türlü bidati ortadan kaldırdı. İnsanların içerisinde bulundukları zillet ve zindanların darlığı kayboldu gitti. Allah bunların tamamını Müminlerin Emîri vesilesiyle ortadan kaldırdı ve giderdi. Allah onu aziz kılsın ve ona yardım etsin. Bu müslümanların nezdinde büyük bir yer edindi. Müminler Müminlerin Emîri için Allah (Azze ve celle)’ye duâ ettiler. Ben de Allah Teâlâ’dan Müminlerin Emîri hakkındaki sâlih duâlara icâbet etmesini, bunu Müminlerin Emîri için -Allah izzetini dâim eylesin- tamamlamasını, niyetini arttırmasını ve üzerinde bulunduğu iş hususunda ona yardım etmesini niyâz ederim.” Babam dedi ki:

1- Abdullah b. Abbâs (radıyallahu anhuma)’dan şöyle dediği zikredilmiştir: “Allah’ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın. Zira bu kalplerinize şüphe düşürür.”³²⁰

³²⁰ Aslında böyle geçmektedir fakat az ileride künyesinin Ebu’l Hasen olduğu gelecektir. “Siyeru A’lâmi’n Nubelâ”da belirtildiği üzere doğru olan da budur.

³²¹ Bu zât el-Mütevekkil’in veziri idi. “Siyeru A’lâmi’n Nubelâ”daki tercemesine (13/9) bakılabilir.

³²² İbn Ebi Şeybe “Musannaf”ta (30794), Hallâl da “es-Sünne”de (1953) rivâyet etmiştir.

2- Abdullah b. Amr (*radiyallahu anhuma*)'dan nakledildiğine göre bir kaç kişi Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kapısının önünde oturuyordu. Onlardan biri "Allah şöyle buyurmadı mı?" dedi. Abdullah b. Amr şöyle devam etti: Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bunu duydu ve dışarı çıktı. Yüzünde nar tanesi patlatılmış gibiydi. Şöyle buyurdu: "Siz bununla mı, Kitab'ın bir kısmını diğerine vurmakla mı emrolundunuz? Sizden önceki ümmetler ancak bu sebepten dolayı saptılar. Sizin buradakilerle hiçbir alâkanız yoktur. Siz size emredilene bakın ve onunla amel edin. Size yasaklanana bakın ve ondan sakının."³²³

3- Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*)'dan rivâyet edildiğine göre Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Kur'ân hakkında tartışmak küfürdür" buyurmuştur.³²⁴

4- Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından biri olan Ebû Cuheym'den rivâyet edildiğine göre Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Kur'ân hakkında tartışmayın. Zira onun hakkında tartışmak küfürdür."³²⁵

5- Abdullah b. Abbâs (*radiyallahu anhuma*) şöyle demiştir: Ömer b. el-Hattâb'a bir adam geldi. Ömer ona insanlar hakkında sormaya başladı. Adam "Ey müminlerin emiri, onlardan şu kadar kişi Kur'ân'ı okudu" dedi. Ben de "Vallahi onların bugün Kur'ân hususunda bu derece hızlı olmalarını istemem" dedim. Bunun üzerine Ömer beni sakındırdı ve "Yapma!" dedi. Ben de kederli ve hüzünlü bir şekilde evime gittim. Ben bu hâlde iken bir adam çıkageldi ve "Müminlerin emirine icâbet et!" dedi. Bunun üzerine dışarı çıktım. Bir de baktım ki kapıda beni bekliyor. Elimden tuttu ve benimle yalnız kaldı. "Az önce adamın söylediği şeyin nesinden hoşlanmadın?" diye sordu. Dedim ki: "Ey müminlerin emiri! Onlar bu kadar hızlı olduklar mı onlardan her biri kendi söylediğinin hak olduğunu savunur, herkes kendi söylediğinin hak olduğunu savunduğu zaman birbirleriyle tartışır, birbirleriyle tartıştıkları zaman da ayrılığa düşerler, ayrılığa düştükleri zaman da birbirleriyle savaşırlar." Bunun üzerine Ömer "Helâl

³²³ Ahmed (6668, 6845, 6846) ve İbn Mâce (85) rivâyet etmiştir. Beyhâkî "el-Kazâ ve'l-Kader"de (355, 356) rivâyet etmiş ve "İsnâdî hasendir" demiştir. Tirmizî de (2133) Ebû Hureyre'den rivâyet etmiş ve "Bu bapta Ömer'den, Âişe'den ve Enes'ten gelen rivâyetler de vardır" demiştir.

³²⁴ Ahmed (7848, 9479, 10143), Ebû Dâvûd (4603), Hallâl (1663, 1959), Sahih'inde İbn Hibbân (1464) ve Hâkim (2/223) rivâyet etmiştir.

³²⁵ Ahmed (17542) rivâyet etmiştir. Heysemi "Mecmeu'z Zevâid"de (7/151) şöyle demiştir: "Bunu Ahmed rivâyet etmiştir. Ricâlî Sahih'in ricâlidir."

olsun sana, ben bunu insanlardan saklıyordum, tâ ki sen dile getirene kadar..." dedi.³²⁶ Babam dedi ki:

6- Câbir b. Abdullah (*radıyallahu anh*)'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) vakfe mahallinde kendisini hacılara arz ediyor ve şöyle diyordu: "Beni kavmine götürecek bir adam yok mu? Zira Kureys beni Rabbimin kelâmını tebliğ etmekten men etti."³²⁷

7- Cubeyr b. Nufeyr (*radıyallahu anh*)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Kur'ân'ı kastederek şöyle buyurdu: "Siz Allah (*Azze ve celle*)'ye O'ndan çıkandan daha fazîletli bir şey ile asla dönemezsiniz."³²⁸

8- Yine Ebû Umâme (*radıyallahu anh*)'ın Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Kur'ân'ı kastederek şöyle buyurduğunu aktardığı rivâyet edilmiştir: "Kullar Allah (*Azze ve celle*)'ye O'ndan çıkan gibisiyle yaklaşamazlar."³²⁹

9- Abdullah b. Mes'ûd (*radıyallahu anh*)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kur'ân'ı tecrîd edin. Ona Allah (*Azze ve celle*)'nin kelâmından başka bir şey yazmayın."³³⁰

10- Ömer b. el-Hattâb (*radıyallahu anh*)'ın şöyle dediğini rivâyet edilmiştir: "Şüphesiz bu Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. O hâlde onu konulması gereken yerlere koyun."³³¹

11- Bir adam Hasen el-Basrî'ye dedi ki: "Ey Ebû Saîd! Ben Allah (*Azze ve celle*)'nin kitabını okuduğum ve tedebbür ettiğim, sonra da amelime baktığım zaman neredeyse ümidimi kaybediyorum ve ümitsizliğe düşüyorum." Bunun üzerine Hasen ona şöyle dedi: "Şüphesiz Kur'ân Allah (*Azze ve*

³²⁶ Ma'îner Câmî'inde (11/217), Hallâl da es-Sünne'de (2013) rivâyet etmiştir. Sahihdir.

³²⁷ Ahmed (15192) ve Ebû Dâvûd (4734) rivâyet etmiştir. Tirmizî de (2925) rivâyet edip "hasen-sahih- demiştir.

³²⁸ Mürsel bir hadistir. İleride müsned olarak gelecektir.

³²⁹ Ahmed (22306) rivâyet etmiştir. Tirmizî de (2911) rivâyet edip şöyle demiştir: Bu hadis kendisini ancak bu vecihten bildiğimiz garib bir hadistir. İbnu'l Mubârek, Bekr b. Huneys'in hakkında bazı şeyler söylemiş, son döneminde onu terk etmiştir. Bu hadis ayrıca Zeyd b. Ertâ-Cubeyr b. Nufeyr-Nebi (sas) tarîkiyle mürsel olarak rivâyet edilmiştir."

³³⁰ Abdurrezzâk (7944), İbn Ebî Şeybe (8547), "el-Kubrâ"da Nesâî (10800) ve "el-Mesâhif"te İbn Ebî Dâvûd (407-414) rivâyet etmiştir. Sahihdir.

³³¹ Abdullah "es-Sünne"de (98-99) rivâyet etmiştir.

celle)'nin kelâmıdır. Âdemoğullarının amelleri de zayıflığa ve kusura meyillidir. Şu hâlde sen amel et ve müjdelen."³³²

12- Ferve b. Nevfel el-Eşceî şöyle demiştir: Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından biri olan Habbâb'ın komşusu idim. Bir gün elimi tutar olduğu hâlde onunla beraber mescitten çıktım. Dedi ki: "Ey adam, Allah (Azze ve celle)'ye gücünün yettiği kadarıyla yaklaş. Şüphesiz sen Allah (Azze ve celle)'ye O'na kelâmından daha sevimli olan bir şey ile yaklaşılamazsın."³³³

13- Bir adam el-Hakem b. Uteybe'ye "Hevâ ehlini buna ne sürükledi?" diye sordu. O da "Tartışmalar" diye cevap verdi.³³⁴

14- Muâviye b. Kurre -ki onun babası Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelenlerdendi- şöyle demiştir: "Aman, şu tartışmalardan sakının. Zira bunlar amelleri boşa götürür."

15- Ebû Kılâbe -ki o Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından birçok kişiyi görmüştür- şöyle demiştir: "Hevâ ehliyle -ya da 'husûmet ehliyle' dedi- oturmayın. Zira onların sizi dalâletleri içine sokmayacaklarından ya da bildiğiniz bazı şeyleri size karışık göstermeyeceklerinden emin olamam."³³⁵

16- Hevâ ehlinde iki adam Muhammed b. Sirîn'in yanına girip "Ey Ebû Bekr, sana bir hadis tahdis edelim, ne dersin?" dediler. "Hayır" diye cevap verdi. "Peki, sana Allah (Azze ve celle)'nin kitabından bir âyet okuyalım?" diye sordular. Bunun üzerine "Hayır, ya siz benim yanımdan kalkacaksınız ya da ben kalkacağım" dedi. Bunun üzerine iki adam kalkıp çıktı. Orada bulunanlardan biri "Ey Ebû Bekr, Allah (Azze ve celle)'nin kitabından bir âyet okusa ne olurdu ki?" diye sordu. Muhammed b. Sirîn buna karşılık şöyle dedi: "Onun bana bir âyet okuyup onu tahrif etmesinden, sonra bunun kalbimde yer etmesinden korktum."

Muhammed sonra şunu ekledi: "Vallahi şu anda olduğum gibi olacağımı bilsem yine onları terk ederdim."³³⁶

³³² Abdullah "es-Sünne"de (111) rivâyet etmiştir.

³³³ Abdullah "es-Sünne"de (93) rivâyet etmiştir.

³³⁴ Hallâl (1965), "eş-Şeria"da Âcurri (130) ve "el-İbânetu'l Kubrâ"da İbn Batta (562) rivâyet etmiştir.

³³⁵ Dârimi "Sünen"inde (405) rivâyet etmiştir. Bu hadisin tahririni "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"da (24) yaptım.

³³⁶ Dârimi "es-Sünen"de (411), Hallâl "es-Sünne"de (1967), Âcurri "eş-Şeria"da (127) ve İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (404) rivâyet etmiştir.

17- Yine bidat ehlinde bir adam Eyyûb es-Sahtiyânî'nin yanına geldi ve "Ey Ebû Bekr, sana bir kelime hakkında sorayım mı?" dedi. Bunun üzerine o eliyle göstererek "Hayır, yarım kelime hakkında bile..." diye cevap verdi.³³⁷

18- [İbn] Tâvûs bidat ehlinde biriyle konuşan bir oğluna "Oğulcuğum, parmaklarını kulaklarına sok ki onun söylediklerini duymayasın" dedi. Sonra "İyice bastır, iyice bastır!" dedi.³³⁸

19- Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: "Kim dînini tartışmalara malzeme yaparsa sürekli bir yerden bir yere geçer durur."³³⁹

20- İbrâhîm en-Nehaî şöyle demiştir: "Yanınızda bulunan bir faziletten dolayı onlardan (yani Sahâbe'den) esirgenip de sizin için hayırlı olan³⁴⁰ bir şey yoktur."³⁴¹

21- Hasen el-Basrî hevâyı kastederek şöyle derdi: "O bir kalbe karışan en şerli hastalıktır."³⁴²

22- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından biri olan Huzeyfe b. el-Yemân (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Allah'tan korkun ey kârilere topluluğu! Kendinizden öncekilerin yolunu tutun. Vallahi istikâmet üzere olursanız çok öne geçmiş olursunuz. Onu terk edip sağa sola saparsanız gerçekten uzak -ya da açık- bir sapıklığa düşmüş olursunuz."³⁴³

Abdullah dedi ki: Babam -Allah Teâlâ ona rahmet etsin- şöyle dedi: İsnadları zikretmemiş olmamın sebebi daha önce etmiş olduğum bir yemindir ki Müminlerin Emîri -Allah Teâlâ onu te'yid etsin- onu biliyor. Bu olmasaydı hadisleri isnadlarıyla zikrederdim.³⁴⁴

³³⁷ Sünen-i Dârimî, 412; eş-Şeria, 120; el-İbânetu'l Kubrâ, 407

³³⁸ Lâlekâî (248) rivâyet etmiştir. İbn Batta da "el-İbânetu'l Kubrâ"da (405. 1790) rivâyet etmiş, ayrıca "Zira kalp zayıftır" ziyâdesinde bulunmuştur.

³³⁹ el-İbânetu'l Kubrâ, 577; Hallâl, 1964

³⁴⁰ Bazı nüshalarda "sizin için saklanan" diye geçmektedir.

³⁴¹ el-İbânetu'l Kubrâ, 1253; Hallâl, 1542

³⁴² Ahmed "ez-Züh'de (s. 264) ve Hallâl "es-Sünne"de (1543) rivâyet etmiştir.

³⁴³ Buhârî (7282) rivâyet etmiştir.

³⁴⁴ İbnü'l Münâdî şöyle demiştir: "Ahmed ölmeden yaklaşık sekiz sene önce hadis tahdîs etmeyi bıraktı. Bunun sebebi şu idi: Mutevekkil bir elçiyle ona selâm gönderdi, ondan el-Mutezzî'ye evine almasını ve ona ilim öğretmesini istedi. Buna karşılık Ahmed elçiye şöyle dedi: "Müminlerin emirine selâm söyle ve ona ölene kadar hiçbir hadisi tam olarak rivâyet etmeyeceğime dair bir yeminim olduğunu bildir. O daha önce hoşlanmadığım şeylerden beni rahatta kılmıştı. Bu da hoşlanmadığım şeylerdendir." (Tabakâtü'l Hanâbile, 1/27)

23- Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Eğer müşriklerden biri sende emân isterse ona emân ver ki Allah'ın kelâmını işitsin. Sonra onu güvende olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilmeyen bir topluluktur." (Tevbe, 6)

24- Yine O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "İyi bilin, yaratmak da buyurmak da ona âittir." (A'râf, 54) Görüldüğü gibi Allah tebâreke ve teâlâ yaratmaktan söz etmiş, sonra "buyurmak da..." buyurmuştur. Böylece buyurmanın yaratmadan başka bir şey olduğunu bildirmiştir.

25- Yine O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Rahmân. Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona heyânı öğretti." (Rahmân, 1-4) Görüldüğü gibi O tebâreke ve teâlâ Kur'ân'ın ilminden olduğunu bildirmiştir.

26- Yine O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Ne yahudiler ne de hristiyanlar kendilerinin dinine uymadığın sürece senden asla râzı olmazlar. De ki: 'Hidâyet ancak Allah'ın hidâyetidir.' Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâsına uyarsan kesinlikle senin Allah'a karşı bir dostun ve bir yardımcın olmaz." (Bakara, 120)

27- Yine O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Kitap ehline her türlü âyeti getirsen bile senin kıblene uyacak değildirler. Sen de onların kıblesine uyacak değilsin. Onlar birbirlerinin kıblesine de uyacak değildirler. Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâsına uyarsan o zaman kesinlikle zâlimlerden olursun." (Bakara, 145) Demek ki Kur'ân Allah (Azze ve celle)'nin ilmindendir. Bu âyetlerde Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelen ilmin Kur'ân olduğuna delil vardır. Zira Allah (Azze ve celle) "Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâsına uyarsan" buyurmuştur.

28- Bizden önce gelip geçen selefimizin bir çoğundan -Allah onlara rahmet etsin- şöyle dedikleri rivâyet edilmiştir: "Kur'ân, Allah (Azze ve celle)'nin kelâmıdır ve mahlûk değildir."

29- Benim görüşüm de budur. Ben kelâmcı değilim. Kelâmın bununla bir ilgisinin olduğunu da düşünmüyorum. Allah (Azze ve celle)'nin kitabında ve Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den, O'nun ashâbından veya Tâbiin'den rivâyet edilen hadislerde bir şey varsa o başka. Bunun dışındakilere gelince, bunlar hakkında kelâm etmek övülen bir şey değildir.

30- Ben Allah (Azze ve celle)'den Müminlerin Emiri'nin saltanatını dâim eylemesini, onu sâbit kılmasını ve kendisinden bir yardım ile onu desteklemesini niyâz ederim. Şüphesiz O'nun her şeye gücü yeter.

1. Introduction

محفوظات السيدة

[illegible]

8. AKÎDE

İman ve Mürcie'ye Reddiye Hakkında

Akidenin Özeti: Bu akide imanla ilgili meselelerden biri hususunda verilen cevâbı içermektedir. İmam Ahmed (*rahimehullah*)'a "İman nedir?" diye sorulması üzerine o bu cevâbı yazmış, bu sözün Selef-i Sâlihîn'in kendilerinden sakındırdığı ve sapıklıklarını beyân ettiği ircâ ehlinin sözü olduğunu açıklamıştır. Sonra amellerin onların görüşünün hilâfına imandan olduğu hususunda hadisler ve eserler zikretmiştir. Sonra soru soran kimseyi ircâ ehliyle cidâle girmekten ve tartışmaktan sakındırmış, bunun Sünnet'ten olmadığını söylemiştir.

Akidenin Kaynakları: Bu risâleyi el-Hallâl (*rahimehullah*)'ın "es-Sünne" kitabından çıkardım. Bunu yaparken el-Hallâl (*rahimehullah*)'ın "es-Sünne" kitabının el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra onu Fârûk Yayınevi'nin baskısıyla (eser no: 1101) karşılaştırdım.

Hallâl (*rahimehullah*) "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir:

Bize Muhammed b. el-Münzir b. Abdulazîz haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. el-Hasen et-Tirmizî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah imlâ etti, dedi ki:

1- Falân oğlu falandan falan oğlu falana...

Selâmun aleykum. Ben sana karşı kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamd ediyorum ve O'ndan kulu ve resûlü Muhammed'e salât etmesini istiyorum. Bundan sonra;

Allah sana her hususta iyilik ve güzellik versin. Seni ve bizi rahmeti ile her türlü kötülükten selâmette kılsın. Mektubun ve içerisinde bana bildirdiklerin bana ulaştı. Allah'tan bizi ve seni sevdiği ve râzı olduğu şeylere muvaffak kılmasını niyâz ederiz.

2- "İman sözdür" diyen kimsenin sözünü zikretmene gelince bu ircâ ehlinin sözüdür. Sonradan çıkarılmış bir sözdür. Bu selefimizin ve kendilerine uyduğumuz kimselerin görüşü değildir. Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den de imanın söz ve amel olduğunu destekleyen sözler rivâyet edilmiştir.

3- Sonra (Ahmed b. Hanbel) İbn Abbâs'ın Abdulkays heyeti hakkındaki hadisini zikretti.³⁴⁵

4- Ayrıca el-Hasen b. Mûsâ'nın hadisini zikretti: O (el-Hasen b. Mûsâ) dedi ki: Bize İbn Lehîa tahdis etti, dedi ki: Bize Usâme b. Zeyd tahdis etti. Onun İbn Şihâb'dan, onun da Hanzala b. Alî b. el-Eska'dan rivâyet ettiğine göre Ebû Bekir Hâlid b. el-Velîd'i [*Allah onlardan râzı olsun*] (bir seriyenin başında) gönderdi, ona insanlarla beş şey için savaşmasını emretti, "Kim bu beşinden birini terk ederse nasıl bu beşi için savaşıyorsan onunla o şey için savaş" dedi: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muham-med'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek ve Ramazan orucunu tutmak...³⁴⁶

5- Bize Miskîn b. Bukeyr tahdis etti, dedi ki: Bize Sâbit b. Aclân tahdis etti. Onun Suleym Ebû Âmir'den rivâyet ettiğine göre el-Hamrâ heyeti Osmân b. Affân'a [*Allah ondan râzı olsun*] hem kendileri adına hem de arkalarındakiler adına İslâm üzere biat etmeye geldiler. Osmân Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacakları, namazı kılacakları, zekâtı verecekleri, oruç tutacakları ve mecûsilerin bayramını (kutlamayı) bırakacakları üzere onlardan biat aldı. Onlar "Tamam!" deyince onlarla biatleşti.³⁴⁷

6- Ayrıca (Ahmed b. Hanbel) Ömer (*radiyallahu anh*)'ın "Namazı terk edenin İslâm'dan nasîbi yoktur" hadisini zikretti.³⁴⁸ Onlar Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonraki hidâyet imamlarıdır.

³⁴⁵ Ahmed "Müsned"inde (2020) isnâdı ile İbn Abbâs (rhma)'dan şunu rivâyet etmiştir: "Abdulkays heyeti Medine'ye, Rasulullah (sas)'e geldiği zaman..." Hadiste şunlar da geçmektedir: "Bize kendisiyle cennete gireceğimiz ve kendisini arkamızdakilere bildireceğimiz bir şey söyle (dediler). O'na içecekler hakkında da sordular. O da onlara dört şeyi emretti ve onları dört şeyden sakındırdı. Onlara Allah'a imanı emretti. 'Allah'a iman nedir, biliyor musunuz?' buyurdu. 'Allah ve Resûlü daha iyi bilir' dediler. Buyurdu ki: 'Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak, bir de ganimetin beşte birini vermeniz..." Bu Sahihayn'da da rivâyet edilmiştir.

³⁴⁶ Ahmed "el-İmân"da (7), el-Adeni "el-İmân"da (1) rivâyet etmiştir. Isnâdı munkatıdır Hanzala b. Ali Ebû Bekr es-Siddik (ra)'ı görmemiştir.

³⁴⁷ Ahmed "el-İmân"da (5), İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (892) rivâyet etmiştir. Isnâdı hasendir.

³⁴⁸ Mâlik "el-Muvattâ"da (82) rivâyet etmiştir. Bu eserin tarihlerini el-Mervezi "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (923) zikretmiştir. Bu, Ömer (ra)'dan sahih olarak rivâyet edilmiş bir eserdir.

Ebü Bekr es-Sıddık, Hâlid b. el-Velid'e (söylediğini) söylemiştir.

Ömer namazı terk eden kimse hakkında söylediğini söylemiştir.

Osmân onlara şart koştuğu zaman söylediğini söylemiştir.

7- Bunlar bize, Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ve Nebî'nin ashâbından -Allah onlardan râzı olsun- namazı terk eden, zekâtı, haccı ve umreyi terk eden kimse hakkında ve münâfığın sıfatı hakkında gelen zikri uzun sürecektir. Hepsisi de ırcâ ehlinin söylediğinin hilâfını ifâde etmektedir. Belki (bunlardan) tek bir emir hakkında şu kadar hadis vardır.

8- Şu hâlde siz Mürcie'nin dininiz hususunda ayaklarınızı kaydırmasına karşı dikkatli olun! Bunu yaparken yumuşak olun, onlarla tartışmaya girmeyin ki bu hususta istediğinize ulaşasınız.

9- Bize Ezher İbn Avn'ın şöyle dediğini tahdis etti: Muhammed dedi ki: "Onlar (yani Sahâbe) kişiyi eser üzere olduğu sürece doğru yol üzere görüyorlardı."

10- Bil ki tartışmayı ve cidâli terk etmek öncekilerin yoludur. Onlar tartışan ve cidâle giren kimseler değillerdi. Onlar teslim olan ve amel eden kimselerdi. Allah'tan bütün işlerimizde bizi ve sizi sevdiği ve râzı olduğu şeylere muvaffak kılmasını, bizi ve sizi rahmetiyle her türlü kötülükten selâmette kılmasını niyaz ederiz. Ve's selâmu aleykum.

***

İbn Teymiyye "Şerhu'l Umde"de (4/83) şöyle demiştir: "Ömer (ra)'ın 'Namazı terk edenin İslâm'dan nasibi yoktur' sözüne gelince, bu (namazı terk eden kimsenin) dinden çıkacağı hususundaki en açık şeydir." Yine o (4/74) şöyle demiştir: "Bunun bir sebebi de Sahâbe'nin icmasıdır. Ömer (ra) (yaralı hâldeyken) kendisine namaz hatırlatıldığı zaman 'Evet, namazı terk edenin İslâm'dan payı yoktur' demiştir. Onun kıssası sahih kaynaklarda bulunmaktadır. Kendisinden gelen başka bir rivâyette de o 'Namaz kılmayanın islâmı yoktur' demiştir. Bunu en-Necâd rivâyet etmiştir. Ömer bunu Sahabe yanında söylenmiştir. Allah onlardan râzı olsun."

9. AKİDE

İman ve Mürcie'ye Reddiye Hakkında

Akidenin Özeti:

Bu akîdede iman ile ilgili meseleler açıklanmakta ve Mürcie'ye reddiye verilmektedir. Bu risâle İmam Ahmed (*rahimehullah*)'a gönderilen bir mektuptan ibârettir. Bu mektupta Mürcie'nin iman konusundaki bazı hüccetleri, onun amel olmaksızın sözden ibâret olduğu, artmayacağı ve azalmayacağı şeklindeki iddiaları zikredilmiştir.

İmam Ahmed (*rahimehullah*) da aşağıdaki cevâbı vermiş, Mürcie'nin iman konusundaki mezhebinin bâtil olduğunu beyân etmiş ve onların hak ve sünnet üzere olmadıklarını açıklamıştır.

Yine bu mektupta o Selef-i Sâlih'in yoluna uymaya ve onların izlerini takip etmeye teşvik etmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu mektubu Hallâl'in "es-Sünne" isimli kitabından çıkardım. Bunu yaparken Hallâl'in "es-Sünne" isimli kitabının el yazması bir nüshasına itimad ettim. Bu mektup el yazması nüshada 107. varakta yer almaktadır. Sonra bu nüshayı matbu nüsha ile karşılaştırdım. (Eser no: 1102)

Hallâl (*rahimehullah*) "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir:

Bize Ebû Bekr el-Mervezî haber verdi, dedi ki: Ebû Abdurrahîm el-Cevzecânî'yi Ebû Abdullah'ın yanında gördüm ki Ebû Abdullah ondan bahsetmiş ve şöyle demişti: "Babası mürcii idi. -Ya da 'rey ehli idi' dedi.-" Ebû Abdurrahîm'e gelince ondan övgüyle bahsetti. Bu zât Ebû Abdullah'a Horasan'dan bir mektup yazdı ve bu mektupta ona iman hakkında sordu.

Ebû Bekr el-Mervezî dedi ki: Bana Ebû Ali el-Huseyn b. Hâmid en-Neysâbüri tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdurrahîm el-Cevzecânî'yi şöyle derken işittim: Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel'e bir mektup yazdım ve bu mektupta beldemizde bulunan Mürcie'den bir topluluğun ve onların dışındaki bazı bidat ehli kimselerin hüccet olarak ileri sürdükleri şeyler hakkında sordum. Bana bunlar hakkında şöyle cevap verdi:

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Allah bize ve sana her hususta ihsanda bulunsun. Seni ve bizi her türlü kötülükten rahmetiyle selâmette kılsın."

Bize ayrıca Abdullah b. Ubeydullah et-Tartûsî haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Hâtim el-Mervezî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdurrahîm Muhammed b. Ahmed b. el-Cerrâh el-Cevzecânî tahdis etti, dedi ki: Ahmed b. Hanbel bana şöyle yazdı: "Allah bize ve sana her hususta ihsanda bulunsun. Seni ve bizi her türlü kötülükten rahmetiyle selâmette kulsın."

İki rivâyet buradan itibâren birleşmektedir:

İçerisinde Mürcie'den bazı kimselerin hüccet olarak ileri sürdükleri zikredilen şeyleri zikrettiğin mektubun bana ulaştı.

1- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- din hususunda tartışmak Ehli Sünnet'in yolundan değildir.

2- Kur'ân'ı, onun manasına ya da Allah (*Azze ve celle*)'nin ondan murâdı olan manaya delâlet eden bir sünnet ya da eser, -Mervezi "ya da Resûl'ün ashâbından rivâyet edilen bir eser" demiştir- olmaksızın tevil eden kimsenin tevili (bid'at ehlinin tevilidir.) Bu ancak Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den ya da O'nun ashâbından gelenlerle bilinebilir. Onlar Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i gözleriyle görmüşlerdir. Kur'ân'ın tenziline, Kur'ân'ın O'na anlattıklarına, bununla ne kastedildiğine, onun özel/hâs mı yoksa genel/âm mı olduğuna şâhid olmuşlardır.

3- Evet, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den veya O'nun ashâbından birinden herhangi bir delâlet olmaksızın zâhirine göre tevil etmeye gelince, bu bidat ehlinin tevilidir. Çünkü âyet hâs olduğu hâlde hükmü âm olabilir. Zâhiri umûm ifâde ettiği hâlde onunla muayyen bir şey kastedilmiş olabilir. Allah (*Azze ve celle*)'nin kitabını ve murâdını bildiren Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve O'nun ashâbı, durumu ve onunla kastedileni gördükleri için bunu bizden daha iyi bilirler.

4- Bazen "Allah çocuklarınız husûsunda erkeğe kızın payının iki mislini (vermenizi) emrediyor" (*Nisâ, 11*) buyruğunda olduğu gibi âyet hâs olduğu hâlde zâhiri umûm ifâde eder. Çocuk isminin kapsamına kim giriyorsa, Allah tebâreke ve teâlâ'nın farz kıldığı pay onun hakkıdır. Fakat Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti kâfirin müslümana mirasçı olamayacağını bildirmiştir.

Yine Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den ve ashâbından rivâyet edildiğine göre -Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den rivâyet edilen sahih değildir, ashâbından rivâyet edilen sahihtir- onlar kâtile mirastan pay vermiyorlardı.

Görüldüğü gibi Kitab'ı açıklayan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) idi. O âyet ile kastedilenin kâfir değil müslüman olduğunu açıklamıştır. Kim bu âyeti zâhirine hamlediyorsa kâfir veya kâtil olsa bile çocuk isminin kapsamına giren herkesi mirasçı yapması gerekir. Zikredildiği takdirde mektubun uzayacağı birçok âyetle beraber annenin, babanın ve diğer mirasçıların hükümleri de bu şekildedir.

5- Ümmet Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ve O'nun ashâbından gelen sünneti kullanmıştır. Ancak bidat ehlinin Hâriciler ve benzerleri hâric... Onların nerelere çıktığını görmüş bulunuyorsun.

6- İmanın ikrardan ibâret olduğunu iddia eden kimseye gelince, o marifet hakkında ne demektedir? Kişi ikrar ile beraber marifete ihtiyacı var mıdır? İkrâr ettiği şeyi tasdik etmesine gerek var mıdır?

-Muhammed b. Hâtim (sonuncu cümlelerin yerine) dedi ki: Bildiği şeyi tasdik etmesine gerek var mıdır?-

Eğer kişinin ikrâr ile beraber marifete de ihtiyacı olduğu söylerse imanın iki şeyden meydana geldiğini söylemiş olur. Kişinin bildiği şeyi ikrar ve tasdik etmesinin gerektiğini söylerse iman üç şeyden meydana geliyor demektir. Bunları inkâr edip "Kişinin marifete ve tasdike ihtiyacı yoktur" derse gerçekten büyük bir söz söylemiş olur. Bir kimsenin marifeti reddedeceğini sanmam.

-Mervezi (sonuncu cümlelerin yerine) dedi ki: Bir kimsenin marifeti ve tasdiki reddedeceğini sanmam. Aynı şekilde amel de bunlarla birlikte.-

7- Abdulkays heyeti Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e imandan sormuşlardı da O şöyle buyurmuştu: "Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve ganimetin beşte birini vermeniz." Görüldüğü gibi O bunların hepsini imandan saymıştır.

Yine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) "Hayâ imandandır" ve "Hayâ imandan bir şubedir" buyurmuştur. Yine O "Müminler arasında imanı en kâmil olan, onlar arasında ahlakı en güzel olandır" buyurmuştur. Yine O "Sâde giyinmek imandandır" buyurmuştur. Yine O şöyle buyurmuştur:

"İman yetmiş küsur bapıdır. En düşüğü rahatsızlık veren şeyi yoldan kaldırmaktır. En yükseği ise 'Lâ ilâhe illallâh'tır."

Bunun benzerleri çoktur. Bir tanesi de şudur: "Kalbinde zerre ağırlı-
ğınca iman bulunan kim varsa ateşten çıkarın. Kalbinde buğday tanesi
ağırlığınca iman bulunan kim varsa ateşten çıkarın."

Yine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den münâfıkların sıfatı hakkında "Üç
şey vardır ki bunlar kimde bulunursa o kimse münâfıktır" buyruğu rivâyet
edilmiştir.³⁴⁹ Bunların yanında başka birçok hüccet ve Nebi (sallallahu aleyhi ve
sellem)'den ve O'ndan sonra gelen ashâbından namazı terk eden kimse
hakkında rivâyet edilenler de vardır.

8- Ayrıca Allah tebâreke ve teâlâ kitabında birçok yerde imanın
artmasından söz etmiştir. Örneğin O şöyle buyurmuştur:

"O müminlerin kalplerine imanlarına iman katsınlar diye sekine indi-
rendir." (Fetih, 4)

"...ki kendilerine kitap verilenler kesin bir şekilde inansın, iman edenler
de imanlarını arttırsınlar..." (Müddessir, 31)

"...ve O'nun ayetleri okunduğu zaman bu onların imanını arttırır..."
(Enfâl, 2)

"...onlardan bazıları 'Bu hanginizin imanını arttırdı?' der. Bu iman
edenlerin imanını arttırmıştır ve onlar sevinirler." (Tevbe, 124)

"Müminler ancak Allah'a ve resûlüne iman eden, sonra şüpheye düşme-
yen, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihâd eden kimselerdir. İşte
onlar sâdıkların ta kendileridir." (Hucurât, 15)

"Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse yollarını
serbest bırakın." (Tevbe, 5)

"Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse artık onlar
sizin din kardeşinizdir." (Tevbe, 11)

"Onlar ancak dîni Allah'a has kılarak hanifler olarak O'na ibâdet
etmekle, namazı kılmakla ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardı. İşte dos-
doğru din budur." (Beyyine, 5)

³⁴⁹ Bu hadislerin tamamı sahihtir. İmam Ahmed bunları "İman" kitabında rivâyet etmiş-
tir. Bu hadislerin tahririni orada yaptım. Beni buna muvaffak kılan Allah'a hamd olsun. Av-
rica bu hadislerin (bazılarının) tahriri İmam Ahmed'in önceki âkidelerinde de geçmişti.

9- (Yukarıdaki iddiada bulunan kimsenin) zekâtı genel olarak ikrâr eden fakat her iki yüz dirhemden beşini vermeyen kimse hakkında "Bu kimse ikrârı ile mümindir" demesi gerekir. Yine onun şöyle demesi gerekir: "Kişi ikrâr etse, sonra beline zünnâr bağlasa, haça doğru namaz kılsa, kiliselere ve havralara gitse ve kitap ehlinin yaptığı her şeyi yapsa, bütün bunları yaparken Allah'ı ikrâr ediyor olsa, bu kimse mümindir."

Evet, bu kimsenin onun nezdinde mümin olması gerekir. Bunlar onların söylemeleri gereken şeylerin en çirkinlerindendir.

10- Eğer onlar imanın artmasını kabul etmemelerinin sebebi olarak imanın artmasının ne olduğunu bilmemelerini ve bu artışın bir sınırının olmadığını söylerlerse; Allah'ın nebileri, kitapları ve resûlleri hakkında ne derler? Bunların hepsini ikrâr edip bunların imandan olduğunu söylerler mi? Bunlara olumlu cevap verirlerse denir ki: Onları gördünüz mü ya da sayılarını biliyor musunuz? Onların bu hususta yaptığı şey, onları genel olarak ikrâr edip sayıları hakkında konuşmamak değil midir? İşte imanın artması da böyledir ey kardeşim. Aman, (sünnete) sıkıca tutun! Onun hakkında şüphelere aldanma. Zira bu topluluk doğru yolda değildir.

Mervezî dedi ki: Ebû Alî dedi ki: Ebû Abdurrahîm'e "Bu hangi sene oldu?" diye sordum. "İki yüz yirmi yılında" diye cevap verdi.

10. AKİDE

Bidat Ehliyle Tartışmaktan ve Onlara Reddiye Mahiyetinde Kitaplar Yazmaktan Sakındırma

Risâlenin Özeti: Bu risâle, soru soran bir zâtın İmam Ahmed'e gönderdiği bir mektuptan ibârettir. Soru soran zât bu mektupta İmam Ahmed'den, görüşlerindeki bâtılları ve sapıklıkları meydana çıkarmak için bidat ehliyle münâzara yapmak amacıyla onlarla beraber oturmak ya da içerisinde onlara reddiye verildiği ve şüphelerinin giderildiği bir kitap telif etmek için izin istemektedir. Buna karşılık İmam Ahmed (*rahimehullah*) içerisinde onu bidat ehliyle oturmaktan, onlarla münâzara yapmaktan ve onlara reddiye yazmaktan sakındırdığı bir cevap yazmıştır.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi şunlardan çıkardım:

1- İmam Ahmed (*rahimehullah*)'ın oğlu Sâlih'in "Mesâil"i. Risâleyi buradan alırken el yazması bir nüshaya itimad ettim. Sonra bu nüshayı Mesâil'in matbu nüshası ile (588) karşılaştırdım. Bunu asıl kıldım.

2- İbn Batta el-Ukberî'nin "el-İbânetu'l Kubrâ"sı (486).

İbn Batta bunun isnadını zikretmiş, şöyle demiştir: Bana Ebû Sâlih Muhammed b. Ahmed tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen Ali b. İsâ b. el-Velid el-Ukberî tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Ali Hanbel b. İshâk b. Hanbel tahdis etti, dedi ki: Bir adam Ebû Abdullah'a şöyle yazdı..." Sonra risâleyi zikretmiştir. Buradaki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasında gösterdim.

İmâm Ahmed (*rahimehullah*)'ın oğlu Sâlih "Mesâil"inde dedi ki:

Bir adam babama bir mektup yazdı. Bu mektupta ona kelâm ehliyle münâzara yapmak ve onlarla beraber oturmak hakkında soruyordu. Bunun üzerine (babam) bana cevabını yazdırdı:

[Hanbel dedi ki: Bir adam Ebû Abdullah'a bir mektup yazdı. Bu mektupta ona içerisinde bidat ehline verilecek cevapları açıkladığı bir kitap yazıp yazamayacağını, kelâm ehliyle birlikte bulunup onlarla münâzara yapıp yapamayacağını, onlara karşı hüccetler ortaya koyup koyamayacağını soruyordu. Buna cevâben Ebû Abdullah ona şunları yazdı:

Bismillâhirrahmânirrahîm.]

رسالة لابي عبد الله رحمه الله

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدنا صالح قال كتب رجل الى ابي صالح من مناظرة اهل اللام والجلوس
معهم ناسل على حوائجهم احسن الله عابثك وادفع عنك كل مكروه وتحذرو
الذين كانوا يكرهون وادركنا عليه من ادر كان من اهل العلم اهلهم كانوا يكرهون
الكلام والمخوض مع اهل الزيف وانا الامرنا التسليم والانتها الى ما في كتابك
جل وعز لا يفتقد ذلك ولم يزل الناس يكرهون كل جمع من موضع حبيب
او يكرهون مع بدع ليرود عليه بعض ما ليس عليه في دينه فامسك ان شاء الله
تلك بحالهم والمخوض معهم في روعهم فغلبهم فليست في الله وجل وليصبر الى ما
يقد عليه فعه عند من عمل صالح يقدونه ليشبه ولا يكون من الخوف امورا
انما هو خرج منه اراد الحق له فحمل منه على المحك فيه وطلب الحق
منه بحق او باطل ليزين به برهانه ويألفه واشد ذلك ان يكون
كمعتقد في كتابنا خفيته فهو يريد بزين ذلك الحق الباطل ان يجمع
الى غيره يقال الله الذي لا يزل في كتابه السلام على من

1- Allah âkıbetini güzel eylesin, hoşlanılmayan ve sakınılan her türlü şeyi senden savsın.

2- İşittiğimiz ve gördüğümüz âlimlerden gördüğümüz kadarıyla onlar zeyğ ehli ile konuşmayı³⁵⁰ ve söze dalmayı hoş karşılamıyorlardı.

3- Yapılması gereken şey ancak teslimiyet göstermek, Allah azze ve celle'nin kitabında [ya da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetinde] bulunanlarla yetinmek, bunların ötesine geçmemektir.

[Onlara reddiye vermek amacıyla bidat ve zeyğ ehli ile oturmaman gerekir. Zira onlar kendileri dönmedikleri hâlde senin kafanı karıştırırlar.]

4- İnsanlar önceden beri, kitap yazmak olsun bidatçıyla beraber oturmak olsun, her türlü yeniliği kerih görmüşlerdir. Çünkü bidatçı dini hususunda kafasını karıştıracak bazı şeyleri ona söyleyebilir. Şu hâlde selâmet onlarla birlikte oturmamakta, onlarla birlikte bidatlerine ve sapıklıklarına dalmamaktadır inşaallah.

5- Şu hâlde kişi Allah'tan korksun ve yarın kendisine faydası dokunacak sâlih amelleri işlesin, kendisi için bunları hazırlasın. Bir şey ortaya atıp da kendisi onun dışına çıkanlardan olmasın. O kendi lehine hüccet olacak bir şey arar da kendisini onun hakkında derinlere dalmaya sevk eder. Sonra bidatini ve ortaya attığı yeniliği süslemek için hak olsun bâtıl olsun hüccet aramaya başlar.

Bundan daha kötüsü ise kişinin görüşünü bir kitaba koyması ve bu görüşün o kitaptan alınmasıdır. Kişi o görüşü gerek hak ile gerekse bâtıl ile süslemek istemiştir. İsterse hakkın başkasında olduğunu görsün.

Allah'tan bizi, seni ve bütün müslümanları muvaffak kılmasını niyaz ederiz.

Selâm üzerine olsun.

³⁵⁰ "İbâne"de "oturmaya" diye geçmektedir.

11. AKÎDE

El-Istahrî'nin Rivayeti

Akîdenin Özeti:

Bu akide, sünnet ve itikad konularında uzunca bir akîdedir.

Akîdenin Kaynakları:

İbn Ebî Ya'lâ bu akîdeyi tam olarak isnâdı ile "Tabakâtu'l Hanâbile" kitabında (1/54) aktarmıştır. Bu risâlenin İmam Ahmed (*rahimehullah*)'a nisbeti ilim ehlinde birçokunun ifâde ettiği üzere sahih değildir.

İbn Teymiyye "el-İstikâme" kitabında (1/73) şöyle demiştir: "Bu akîde lafızlarıyla İmam Ahmed'den sahih olarak rivâyet edilmemiştir. Bu akîdenin meçhul râvilerle dolu üç karanlık isnâdını gördüm. Lafızlar ise İmam Ahmed'in değil, Harb b. İsmâil'in lafızlarıdır. Ebû Bekr el-Hallâl olsun, Ahmed'in kitaplarını bilen diğer Iraklılar olsun, İmam Ahmed'in sözlerini bir araya getirmekle uğraşan hiçkimse bu risâleyi zikretmemiştir. İmamın sözlerini nakletmekle bilinen kimselerden hiçbiri, hem de böylesine büyük bir risâleyi rivâyet etmemişlerdir. Ne var ki bu risâle sonrakilerden birçokunun nezdinde revaç bulmuştur."

Derim ki: Bu sebepten dolayı yeri geldiği zaman Harb el-Kirmânî'nin akîdesini aktarmakla yetineceğim. Dipnotta da o akîde ile el-Istahrî rivâyetiyle İmam Ahmed'e nispet edilen bu akîde arasındaki farkları belirteceğim. Allah ikisine de rahmet etsin.

Şuna da dikkat çekmek gerekir ki ilim ehlinde bazıların el-Istahrî rivâyetinde garipsediği lafızlar Harb'in akîdesinde zikredilmemiştir.

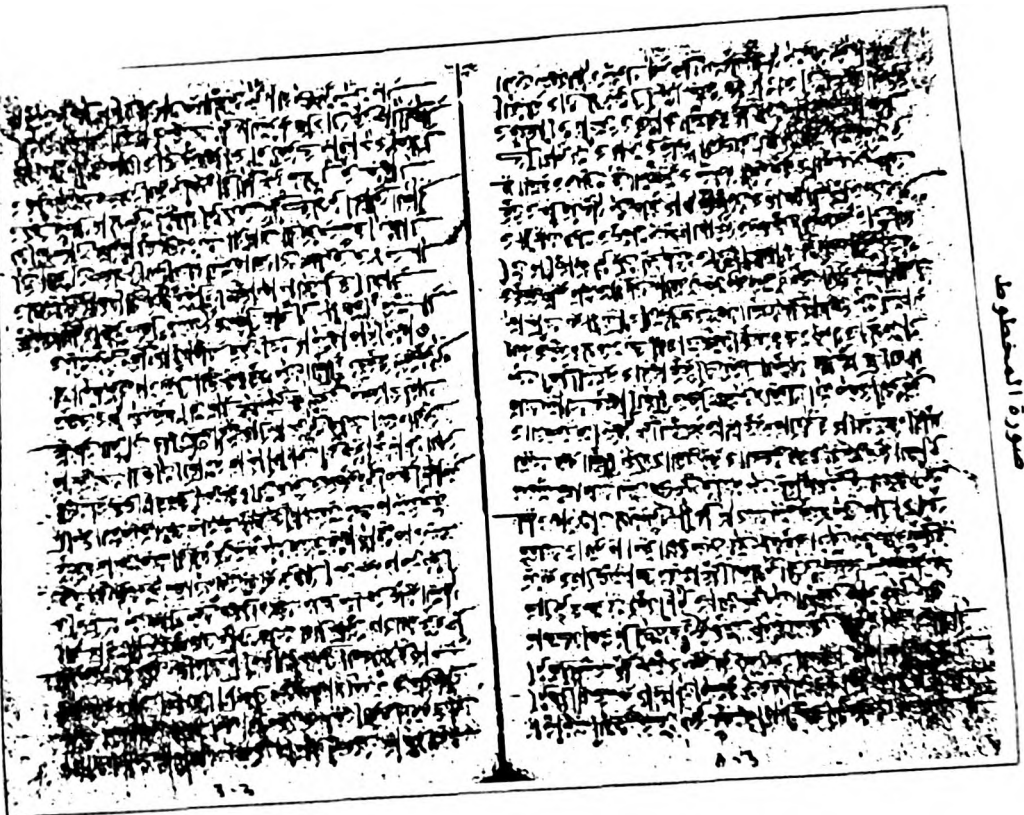
Allah en doğrusunu bilir.

-24-

**EL-ABBÂS B. MÛSÂ B. MİŞKEVEYH EL-
HEMZÂNÎ'NİN İTİKÂDÎ**

**BU BÖLÜMDE;
SÛNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ
VARDIR**

صورة المخطوط

Kâdi İbn Ebi Ya'la bu zâti "Tabakâtu'l Hanâbile"de (2/164) zikretmiş.
"Bu zâi imamımızdan bazı şeyler nakletmiştir" deyip akideyi aktarmıştır.

Akidenin Özeti: Bu akidede Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın sünnet ve İti kad ile ilgili konularda üzerinde icma ettikleri hususlar zikredilmiştir.

Bu akideyi ayrıcalıklı kılan şey yazarının kendisini İmam Ahmed'e arz etmiş olması, İmam Ahmed'in de kendisini onaylayıp hakkında "Bunu mescitlerimizin kapısına yazmanız, ehlimize ve çocuklarınıza öğretmemiz gerekir" demiş olmasıdır. İmam Ahmed bunu dedikten sonra oğlu Sâlih'e dönüp şunu söylemiştir: "Bu sözü yaz. Beyaz bir sayfaya yaz ve ezberle. Bunun yazdığın en hayırlı sözlerden olduğunu bil. Allah'a kıyâmet günü kavuştuğun zaman O'na sünnet ve cemaat üzere kavuşmuş olursun."

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi "el-İbânetu'l Kübrâ" kitabından çıkardım. Bunu yaparken bu kitabın asıl ve muhtasar olmak üzere iki el yazması nüshasına itimad ettim.

İbn Batta (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ"da şöyle demiştir:

Abbâs b. Mûsâ b. Mişkeveyh el-Hemzânî'nin el-Vâsık'ın

Huzurundaki Münâzarası Bâbı

Bize Ebû Ömer Ubeydullah b. Muhammed b. Ubeyd b. Müsebbih el-Attâr tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr el-Kâsım b. İbrâhim es-Saffâr el-Kantarî tahdis etti, dedi ki: Bize Selâme b. Ca'fer er-Remli tahdis etti, dedi ki: Bize el-Abbâs b. Mişkeveyh el-Hemzânî tahdis etti, dedi ki:

1- Ben ve ilim ehlinde bir topluluk el-Vâsık olarak künyelenen halifenin huzuruna çıkarıldık. Soru sormak için onların arasından bana yöneldi. Ben dedim ki: "Ey müminlerin emîri! Ben ürkek bir adamım. Senden önce de bir halifeyle konuşmuşluğum yoktur."

Bunun üzerine o "Korkma, sana bir sıkıntı verilmeyecektir, Kur'ân hakkında ne diyorsun?" dedi. "Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır" dedim. Bunun üzerine o "Şehâdet ederim ki ya onun yaratılmış olduğunu söylersin ya da boynunu vururum" dedi. Ben de dedim ki: "Boynumu vuracaksan şüphesiz sen Allah katından takdirler cereyân etmişse bunu yapacak konumdasın. Böylece bana üstün gelmiş olursun ey müminlerin emîri! Şu durumda sîn. Böylece bana üstün gelmiş olur. Ya da câhilim ki ben ya âlimim ki bu durumda hüccetim üstün gelmiş olur. Ya da câhilim ki bu durumda müminlerin emîri, Allah'ın yeryüzündeki halifesi ve nebisinin amcasının oğlu olduğun için bana (haklı) öğretmen gerekir."

Dedi ki: "Sen 'Şüphesiz Biz her şeyi bir kadere göre yarattık' (Kamer, 49) ve 'Her şeyi yarattı ve takdir etti' (Furkân, 2) buyruklarını okumuyor musun?"

Dedim ki: "Ey müminlerin emiri! Küllilik Allah'ın kitabında hâs mıdır yoksa âm mıdır?"

Dedi ki: "Âmdır."

Dedim ki: "Hayır, hâstır. Allah (Azze ve celle) 'Ona (Belkıs'a) her şeyden verilmiş' (Neml, 23) buyurmuştur. Peki, ona Süleyman (aleyhisselâm)'ın mülkü verilmiş miydi?"

3- Bunun üzerine beni önündeki bir değnek ile yere düşürdü. Sonra "Şunu çıkarın ve boynunu vurun" dedi. Çıkarılıp onun yakınında bulunan bir binaya götürüldüm. Ellerim arkamdan bağlandı. "Ey müminlerin emiri, sen boynumu vuracaksın, ben senin önünden gideceğim, sana sorulacak sorulara cevap hazırla!" diye bağırdım. Bunun üzerine dedi ki: "Çıkarın sunu! Zındık! Onu en dar zindana atın!"

4- Çıkarılıp Dâru'l Âmme'ye götürüldüm. İbn Ebi Duâd ile karşı karşıya geldim. Halku'l Kur'ân meselesi hakkında insanlarla münâzara yapıyordu. Bana baktığında "Ey hürremî!" dedi. Ben de "Hürremî sensin ve senin beraberindekilerdir, onlar Deccâl'in taraftarlarıdır!" dedim.³⁵¹

5- Beni Bağdat'ta bulunan Mutabbak denen bir zindana hapsetti. Sonra âlimlerden bir topluluk beni cesâretlendirmek ve üzerinde bulunduğu yolda sebât etmemi sağlamak için bana bir kâğıt gönderdi. İçindekileri okudum. İçinde şunlar yazıyordu:

*Sen ilme sıkıca tutun ve bidatçileri terk et
Hevâlara çokça meyleden azgınları terk et
Ey adam bidatlere sakın meyletme
Ki onun ashâbı dedikoduyla sapıtmıştır
Kur'ân Allah'ın indirdiği kelâmıdır
Kur'ân ne yaratılmıştır ne de son bulacaktır
Eğer o yaratılmış olsaydı o zaman*

³⁵¹ Hürremî Farsça kökenli bir kelimedir ve şehvetlerine uyup onları mübâh sayan demektir.

Onu öldürür ve geçersiz kılardı zaman

Onu geçersiz kılacak bir şey yokken nasıl iptal olur o

Yüce Yaratıcı'nın kelâmı nasıl son bulur

Dalâlet ehli câhillerden başka kim

Allah kelâmının yok olacağını söyler

Sakın söyleme onların söylediklerini

Câhillik edip seni zincirlere vursalar bile

Kırbaçla imtihan olunan sabırlı âlimin

Bir hâlden diğerine geçtiğini gördün mü hiç

Sabret sen zamanın getirdiklerine

Zira en iyi gömlektir sabır gömleği.

Ey onu zindana atan, düşün onu niye hapsettiğini

Katil mi o yoksa kâtile yardım mı etti

Ya da Râfıza'nın başı olarak mı getirildi sana

Yöneticiye isyân etmeyi câhilce câiz gören

Yoksa içki içip çalgı dinlerken mi yakalandı

Sapıkların arasında kadeh mi dolaştırıyordu yoksa

Suçu bunların hiçbirisi değildi, fakat o

Vera ve iffet sâhibiydi, ırza ve mala saldırmazdı

6- Sonra (sultan) günler sonra beni hatırladı. Beni zindandan çıkardı. Önünde durdurdu. "Herhâlde senden daha önce duyduğum sözde sebât ediyorsun" dedi.

Dedim ki: "Vallahi ey müminlerin emîri, her gün ve her gece Allah tebâreke ve teâlâ'ya beni benden işittiğin sözden başkası üzere öldürmemesi için duâ ettim."

"Senin davana sıkıca bağlı olduğumu görüyorum" dedi.

Dedim ki: "Bu benim kendi nefsim tarafından söylediğim bir şey değildir. Bu Mekke'deki, Medine'deki, Kûfe'deki, Basra'daki, Şâm'daki ve

sınırlardaki âlimlerin söylediğine şahit olduğum bir şeydir. Onları Sünnet ve Cemaat üzere gördüm."

Bana "Sünnet ve Cemaat de nedir?" diye sordu.

Dedim ki: Bunu âlimlere sordum da hepsi şöyle diyordu: Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten olan müminin sıfatı şudur:

7- Kulun ihlâslı bir şekilde "Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke lehû ve enne muhammeden abduhû ve rasûluh" demesidir.

8- Nebîler ve resûller ne getirmişse hepsini kabul etmektir.

9- Kul dilinden çıkan şeye şahitlik eder ve buna kalbi ile inanır.

10- Hayrıyla ve şerriyle kaderin Allah tarafından olduğuna iman etmek gerekir. Kul başına gelenin kendisini ıskalayacak olmadığını, başına gelmeyen de kendisine isâbet edecek olmadığını bilmelidir.

11- İman söz ve ameldir. Taat ile artar, masiyet ile azalır.

12- Allah (*Azze ve celle*) yarattıklarının ne yapacaklarını ve ne hâle geleceklerini bilmiştir. Onların bir kısmı cennette, bir kısmı da çılgın ateştedir.

13- Cuma ve bayram namazları, iyi olsun günahkâr olsun her imamın arkasında kılınır.

14- Farz namazlar da bir vakti öne almadan veya bir vakti sonraya bırakmadan kılınır.

15- Kible ehlinden ölen herkesin cenâze namazı kılınır.

16- Hiç kimseyi cennete ya da cehenneme yerleştirmezsin.

17- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Kureyş'ten cennetlik olduklarına şahitlik ettiği on kişinin cennetlik olduklarına şahitlik edersin.

18- Allah için sevmek ve Allah için buğzetmek gerekir.

19- Talak tek bir sözle cereyân etse de vâki olur.

20- Süresi yolcu için üç gün, mukim içinse bir gün ve bir gece olmak üzere mestler üzerine meshetmek câizdir.

21- Yolculukta, kişi -hâşimî ile- on altı fersah, yani kırk sekiz mil uza-
ğa yolculuk yaptığı takdirde namaz kısaltılır.³⁵²

22- İftâr çabuk yapılır, sahûr geciktirilir.

23- Namazda sağ el sol elin üzerine konur.

24- "Âmin" sesli söylenir.

25- "Bismillâhirrahmânirrahîm" gizli söylenir.

26- Bu ümmetin nebîsinden sonra en hayırlısının Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî olduğunu dilinle söyler, kalbinle kesin bir şekilde bunu bilirsin. Allah onlardan râzı olsun.

27- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının arasında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşulmaz.

28- Ba'sa ve Nuşûra (yeniden dirilişe) iman etmek gerekir.

29- Kabir azabına, Münker'e ve Nekîr'e iman etmek gerekir.

30- Sırât'a iman etmek gerekir.

31- Mîzân'a iman etmek gerekir.

32- Allah (*Azze ve celle*)'nin bu ümmetten büyük günah işleyenleri cehennemden çıkaracağına ve O'nun cehennemde ancak müşrikleri ebedi olarak bırakacağına iman etmek gerekir.

33- Cennet ehlinin Allah (*Azze ve celle*)'yi gözleriyle göreceklerine iman etmek gerekir.

34- Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğuna iman etmek gerekir.

35- Yeryüzünün kıyâmet günü bütünüyle O'nun avucunda olacağına, göklerin O'nun sağ elinde dürülmüş olacağına iman etmek gerekir. O

³⁵² İmam Buhârî (rh) "Sahih"inde şöyle demiştir: "Kişi namazı ne kadar uzaklıkta kısaltır? Nebî (sas) bir gün ve bir gece süren yolculuğu yolculuk olarak isimlendirmiştir. İbn Ömer ve İbn Abbâs da dört hürdde namazı kısaltır ve iftâr ederlerdi ki bu on altı fersattır."

Derim ki: Bu aynı zamanda Mâlik'in, Şâfi'nin, Ahmed'in ve İshâk'ın görüşüdür. Namazın kısaltılacağı mesâfenin ne olduğu âlimler arasında ihtilâflı bir meseledir. Bu konu hakkında İbn Ebi Şeybe'nin Musannaf'ındaki "Ne kadar yürüme mesâfesinde namaz kısaltılır?" bâbı- na ve İbnü'l Münzir'in "el-Evsat"ına (4/400) bakılabilir. (Kişi yolculuğa çıktığı zaman na- mazı ne kadar mesâfede kısaltacağını zikri)

onların ortak koşmalarından münezzehtir. çok yücedir. Bunu benden işittiği zaman emir verip dört azı dişimi söktürdü ve "Şunu yanımdan çıkarın da beni bozup görüşümden döndürmesin" dedi.

36- Bunun üzerine çıkarıldım. Sonra Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (*rahimehullah*) ile karşılaştım. Bana halifeyle aramda cereyân edenleri sordu. Ben de ona anlattım.

Bunun üzerine "Onun önündeki o duruşunu Allah unutmasın (karşılığını versin)" dedi ve "Bunu mescitlerimizin kapısına yazmamız, ehlimize ve çocuklarımıza öğretmemiz gerekir" diye ekledi.

İmam Ahmed bunu dedikten sonra oğlu Sâlih'e dönüp şunu söyledi: "Bu sözü yaz. Beyaz bir sayfaya yaz ve ezberle. Bunun yazdığın en hayırlı sözlerden olduğunu bil. Allah'a kıyâmet günü kavuştuğun zaman O'na sünnet ve cemaat üzere kavuşmuş olursun."³⁶³

³⁶³ "Muhtasarul İbâne"nin bir el yazmasında şöyle geçmektedir: "O'na İslâm ve Sünnet üzere -ya da Sünnet ve Cemaat üzere kavuşmuş olursun."

EBU'L HASEN ALÎ B. ABDULLAH B.
EL-MEDÎNÎ'NİN (V. 234) İTİKÂDÎ

BU BÖLÜMDE;
"SÜNNET"İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDÎ
ZİKREDİLMEKTEDİR

صورة الخطوط من كتاب الصلاة

فرايت قمر اوارات للفرق والملمت في المنسة فل
 اهلها كدي الملمت في النار فرايت كدي
 وايز كدي قمن نعل نعلها الملمت لعلها
 مكذبها القرآن ولعادي رسول الله صلى الله
 عليه وسلم ولا احبه يوم القيامة يوم
 الجنة والنار ومن مات من اهل القبلة موحدا
 صلى عليه ويستغفر له ولا يترك الصلوة عليه
 لذنب اذنبه صغير كان او كبيرا امرو
 الى الله من بعد ذلك فساد
 على ابن الهادي ومن فعل عنه ممن ادركه
 من جملة السلف فاح
 محمد ابن راق الله قال اخبرنا ابو محمد جعفر
 ابن محمد ابن نصير قال حدثنا ابو محمد
 عبد الله ابن عمار ابن حفص بن عتاب
 النخعي قال حدثنا ابو سعيد محيي ابن احمد

عن ابي عبد الله عليه السلام قال من مات من اهل القبلة موحدا
 صلى عليه ويستغفر له ولا يترك الصلوة عليه
 لذنب اذنبه صغير كان او كبيرا امرو
 الى الله من بعد ذلك فساد
 على ابن الهادي ومن فعل عنه ممن ادركه
 من جملة السلف فاح
 محمد ابن راق الله قال اخبرنا ابو محمد جعفر
 ابن محمد ابن نصير قال حدثنا ابو محمد
 عبد الله ابن عمار ابن حفص بن عتاب
 النخعي قال حدثنا ابو سعيد محيي ابن احمد

İsmi Ali b. Abdullah b. Ca'fer b. Nuceyh b. Bekr b. Sa'd es-Sa'diyyu mevlâhum el-Basri'dir. Künyesi Ebu'l Hasen'dir. İbnu'l Medîni olarak şöhret bulmuştur. 161 yılında doğmuş, 234 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri: Ebû Hâtim er-Râzi şöyle demiştir: "Ali hadîsi ve illetleri bilme hususunda insanlar arasında bir âlemdi. Ahmed ona olan saygısından dolayı onun ismini söylemez, onu künyesi ile anardı. Ahmed'in onu ismiyle andığını hiç duymadım."

Buhârî "İbnu'l Medîni dışında kimsenin yanında kendimi küçük görmedim" demiştir.

Muhammed b. İshâk es-Serrâc şöyle demiştir: "Muhammed b. İsmâil el-Buhârî'ye 'Ne istiyorsun?' diye sorduğumda onun şöyle dediğini işittim: 'Ali b. Abdullah hayatta iken Irak'a gitmeyi ve onun meclisinde bulunmayı istiyorum.'"

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerhu ve't Ta'dil, 6/193, 1/314; Tehzîbu'l Kemâl, 21/5

Târîhu Bağdâd, 11/458; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 16/431

Akidenin Özeti: Bu akîdede Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikad ile ilgili konularda üzerinde ittifak ettiği hususların özeti zikredilmektedir. Bu akîde, İmam Ahmed (*rahimehullah*)'ın Abdüs b. Mâlik el-Attâr (*rahimehullah*) tarafından rivâyet edilen akîdesine oldukça benzemektedir. Ancak bu akîde birkaç harf ile farklılık arz etmektedir. Bu farklılık 35. maddeden akidenin sonuna kadar olan kısımdadır.

Akidenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Lâlekâi'nin "İ'tikâdu Ehli's Sünne" kitabından çıkardım. Lâlekâi bu akîdeyi isnâdı ile kitabın başında zikrettiği ilim ehlinin akîdelerinin arasında zikretmiştir.

Bu kitabın iki el yazması nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshaları matbu nüshalar ile karşılaştırdım. (Dâru Taybe, 2/165, no: 318; el-Mektebetu'l İslâmiyye, 2/270, 318) Matbudaki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına aldım.

Bu akîdeyi Lâlekâi'den başka tahrîc edene vâkıf olamadım.

Ebu'l Kâsım Hibetullah et-Taberî el-Lâlekâi şöyle demiştir:

Ali b. el-Medîni'nin ve Onun Seleften Görüp Nakilde

Bulunduğu Kimselerin İtikâdı

Bize Muhammed b. Rızkullah haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Ca'fer b. Muhammed b. Nasir haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdullah b. Cānām b. Hafs b. Gıyās en-Nehai tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Sa'd Yahyâ b. Ahmed tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah b. Bistâm'ı şöyle derken işittim: Sehl b. [Muhammed]in Ali b. Abdullah b. Ca'fer el-Medîni'ye bunu okuduğunu işittim, dedi ki: Sen -Allah seni izzetli kılsın- şöyle dedin:

Kendisinden söylemediği ya da inanmadığı bir hasleti terk eden kimsenin ehlinde olamayacağı değişmez Sünnet şudur:

1- Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek, hadisleri "neden" ve "nasıl" demeden tasdik edip onlara iman etmek. Yapılması gereken şey ancak onları tasdik etmek ve onlara iman etmektir. Hadisin tefsirini/açıklamasını bilmeyen ve ona akıl erdiremeyen kimsenin zaten böyle bir yükümlülüğü yoktur. Onun hakkındaki hüküm bellidir. Ona düşen sadece iman etmek ve teslimiyet göstermektir. Zeyd b. Vehb'in İbn Mes'ûd'dan rivâyet ettiği "Bize sâdik ve masdûk olan tahdis etti..."³⁵⁴ [hadîsi] ve sika râvilerden rivâyet edilen benzeri me'sûr hadisler gibi...

2- Kişi kimseyle tartışmaz, kimseyle münâzara etmez, cedeli öğrenmez.

3- Kader ve Sünnet ile ilgili diğer meseleler hakkında konuşmak mekruhtur. Sâhibi kelâmı ile Sünnet'e isâbet etmiş olsa bile cedeli bırakıp teslim olmadıkça ve iman etmedikçe Ehli Sünnet'ten olamaz.

4- Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. "O yaratılmış değildir" demekten çekinme. Çünkü Allah (Azze ve celle)'nin kelâmı O'ndandır ve O'ndan ayrı değildir. O'ndan olan herhangi bir şey de yaratılmış değildir. Kişi buna iman eder ve bu konuda kimseyle tartışmaz.

5- Kıyâmet günündeki Mizân'a iman etmek gerekir. Kul tartılır da bir sivrisinek ağırlığı kadar ağırlığı olmaz. Eserlerde geldiği üzere kullanı

³⁵⁴ Bu hadisin tahriri İmam Ahmed'in Abdûs el-Attâr tarafından rivâyet edilen akidesinde geçmiştir.

amelleri tartılır. Buna iman etmek, bunu doğrulamak, bunu reddedenden yüz çevirip onunla tartışmayı terk etmek gerekir.

6- Yine Allah (*Azze ve celle*) kıyâmet günü kullarla kendisiyle onların arasında bir tercüman olmaksızın onları hesâba çekmek için konuşacaktır. Buna iman etmek ve bunu tasdik etmek gerekir.

7- Havz'a iman etmek gerekir: Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın kıyâmet günü bir havzı vardır ki ümmeti ona gelir. Genişliği uzunluğu kadar, bir aylık yürüme mesâfesidir. Kapları gökteki yıldızlar adedince. Nitekim bu eserde gelmiş ve vasedilmiştir. Buna iman etmek gerekir.

8- Kabir azâbına da iman etmek gerekir: Bu ümmet kabirlerinde imtihan edilecektir. Nebisinden sorguya çekilecektir. Münker ve Nekir Allah (*Azze ve celle*)'nin dilediği şekilde ona gelecektir. Buna iman etmek ve bunu tasdik etmek gerekir.

9- Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şefaatine, bir topluluğun yanıp kül olduktan sonra cehennemden çıkarılacağına, sonra emir verileceğine, bunun üzerine eserde geldiği üzere ve Allah'ın dilediği şekilde cennetin kapısındaki bir nehre atılacaklarına iman etmek gerekir. Yapılması gereken şey ancak buna iman etmek ve bunu tasdik etmektir.

10- Mesîh Deccâl'in gözlerinin arasında "kâfir" yazacağına ve onun hakkında gelen hadislerle iman etmek gerekir. Evet, bunun olacağına iman etmek gerekir.

11- Meryem oğlu Îsâ'nın ineceğine ve Deccâl'i Lüdd Kapısı'nda öldüreceğine iman etmek gerekir.

12- İman söz ve sünnet, isâbet, niyet üzere ameldir.

13- İman artar ve azalır. Müminler arasında imanı en kâmil kimse onlar arasında ahlâkı en güzel kimsedir.

14- Namazı terk etmek küfürdür. Namaz dışında terki küfür olan bir amel yoktur. Namazı terk eden kimse kâfirdir. Katli helâldir.

15- Nebisinden sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer, sonra Osmân b. Affân'dır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın ashâbının onları ihtilâf etmeksizin öne geçirdikleri gibi biz de bu üçünü öne geçiririz. Bu üçünden sonra şûrâ ashâbındaki beş kişi; Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahmân b. Avf ve Sa'd b. Mâlik gelir. Bunların hepsi hilâfet için

uygun idi. Hepsî birer imam idi. Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının uygulaması da buydu.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından sonra insanların en faziletli Rasulullah'ın kendileri arasında gönderildiği nesildir. Bir sene, bir ay, bir an onun yanında bulunan, O'nu gören ya da O'na elçi olarak gelen herkes O'nun ashâbındandır. O'nun yanında bulunduğu ölçüde sahâbîlikten payı vardır. Sahâbîlik yönünden onların en aşağısında bulunan kimse O'nu görmeyenlerden -Allah'ın huzûruna her türlü ameli işlemiş olarak çıksalar bile- daha faziletlidir. Bir an olsa bile Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında bulunan, O'nu gözüyle gören ve ona iman eden kimse bu sahâbîliği sebebiyle Tâbiîn[in hepsin]den -her türlü hayır amelini işlemiş olsalar bile- daha faziletlidir.

16- İyi olsun fâcir olsun imamlara, müminlerin emirlerine, insanların sözbirliğiyle ve rızâsıyla hilâfet makâmına gelen kimselerin sözünü dinleyip onlara itaat etmek gerekir. Allah'a ve âhîret gününe iman eden bir kimsenin -iyi olsun fâcir olsun- üzerinde bir imam olmaksızın bir geceyi geçirmesi helâl değildir. Bu imam da müminlerin emîridir.

17- İyi olsun fâcir olsun imamlarla beraber gazâ kıyâmet gününe kadar geçerlidir, terk edilmez.

18- Fey'i paylaşmak ve hadleri tatbîk etmek dâimâ imamlara âittir. Hiç kimsenin onlara ta'n etmeye veya onlarla çekişmeye hakkı yoktur.

19- Sadakaları/zekâtları onlara vermek câizdir ve geçerlidir. İmam ister iyi olsun ister fâcir olsun, zekâtı onlara veren kimse yükümlülüğünden kurtulmuş olur ve bu kendisine yeterli gelir.

20- Cuma namazı onun (yani halifenin) ve onun tayin ettiği kimsenin arkasında câizdir, iki rek'at olarak kılınır. Kim namazı iâde ederse bidatçıdır, imanı terk etmiş ve sünnete muhâlefet etmiştir. İster iyi olsunlar ister ise fâcir olsunlar imamların arkasında cumayı câiz görmediği takdirde Cumanın faziletinden onun için bir şey yoktur. Sünnet olan, kişinin göğsünde bir sıkıntı hissetmeksizin onların arkasında namaz kılmasıdır.

21- Kim müslümanların imamlarından bir imama; insanlar onun üzerinde icma ettikten, hangi şekilde olursa olsun, ister rızâ ile olsun ister galebe ile olsun onun hilâfetini ikrâr ettikten sonra isyan ederse, ona isyan eden bu kimse birliği bozan bir kimsedir. Ayrıca Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)

sellem)'den gelen eserlere muhâlefet etmiştir. Ona isyan eden kimse öldüğü takdirde câhiliyye ölümü üzere ölmüş olur.

22- Sultanla savaşmak ve onlara isyan etmek insanlardan hiçbirine helâl değildir. Kim bunları yaparsa bidatçidir ve sünnet üzere değildir.

23- Kişinin canına, malına ya da canından daha azına saldırdıkları takdirde Hâriciler'le ve hırsızlarla savaşmak helâldir. Kişi bulunduğu yerde canını ve malını korumak için savaşır. Kendisinden ayrıldıkları ve kendisini bıraktıkları zaman onların peşine düşemez. Onlardan selâmete çıkmışken izlerini takip edemez. Bu imamlara düşer. O ancak bulunduğu yerde canını korumaya çalışır. Elinden geldiğince kimseyi öldürmemeye niyet eder. Savaş esnâsında nefsini müdafaa ederken saldırganı öldürürse Allah öldürüleni (rahmetinden) uzak etsin! Eğer o hâlde iken, canını ve malını müdafaa ediyor iken öldürülürse, eserde geldiği üzere onun için şehâdeti ümit ederiz.

Eserlerin tamamında onunla (saldırganla) savaşmak emredilmiştir, onu öldürmek emredilmemiştir. Kişi ona haddi de tatbik edemez. Ancak Allah'ın kendi üzerine yönetici kıldığı kimseye onu götürür. Onun hakkındaki hükmü o verir.

24- İşlediği bir amel sebebiyle kible ehlinin herhangi bir kimsenin cennete ya da cehenneme gideceğine şahitlik edilmez. Sâlih kimse için ümit besleriz. Kötü ve günahkâr kimse için de endişe ederiz. Onun için Allah (*Azze ve celle*)'nin rahmetini ümit ederiz.

25- Kim Allah (*Azze ve celle*)'nin huzûruna kendisi sebebiyle cehennemi hak ettiği bir günah ile ondan tevbe etmiş ve onda ısrar etmemiş olarak çıkarsa, şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. O kullarından tevbeyi kabul eder ve kötülükleri affeder.

26- Kim Allah'ın huzûruna o günahın haddi kendisine uygulanmış olduğu hâlde çıkarsa, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den rivâyet edildiği üzere bu onun kefareti olur.³⁵⁵

27- Kim de kendileri sebebiyle cezâyı hak ettiği günahlardan tevbe etmeden ve onlar üzerinde ısrar eder hâlde O'nun huzûruna çıkarsa, artık

³⁵⁵ Buhâri (4894) ve Müslim (1709) Ubâde b. Sâmî'ten rivâyet etmişlerdir.

onun işi Allah (*Azze ve celle*)'ye kalmıştır. Dilerse ona azâb eder, dilerse onu bağışlar.

28- Kim O'nun huzûruna müşrik olarak çıkarsa ona azâb eder, onu bağışlamaz.

29- Recm, muhsan olduğu hâlde zinâ eden kimse üzerine, bunu itiraf ettiği ya da aleyhine hüccet ortaya konulduğu takdirde haktır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) recmi uygulamıştır. O'ndan sonraki râşid imamlar da recmi uygulamışlardır.

30- Kim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından birini küçümserse, kendisinden sâdır olan bir şeyden ötürü ona buğz ederse ya da onun kötülüklerini anarsa; onların tamamı için Allah'tan rahmet dileyene kadar ve kalbi onlara karşı selim olana kadar bidatçidir.

31- Nifak küfürdür: Kişinin Allah (*Azze ve celle*)'ye küfretmesi, gizlice O'ndan başkasına ibâdet etmesi, bununla beraber imanı açığa vurmasıdır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) zamanındaki münâfıklarda olduğu gibi... Rasulullah onların zâhirine bakmıştır. Kim küfrünü açığa vurursa öldürülür.

32- "Üç şey vardır ki kimde bulunursa o kimse münâfıktır" gibi hadisler sert bir şekilde sakındırmak üzere böyle gelmiştir. Kişi bunları geldiği gibi rivâyet eder ve tefsir etmez. Buna benzer olarak Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyrulmuştur:

"Benden sonra birbirinizin boyunlarını vuran kâfirlere dönmeyin."

"İki müslüman kılıçlarıyla karşılaştığı zaman öldüren de öldürülen de cehennemdedir."

"Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak küfürdür."

"Kim kardeşine 'Ey kâfir!' derse bu mutlaka onlardan birine döner."

"Az da olsa nesepten teberrî etmek Allah'a küfürdür."³⁵⁶

Gerek bu hadislerden zikrettiklerimize gerekse bunlara benzeyen fakat zikretmediğimiz diğer sahih ve mahtuz hadislere tefsiri bilinmese bile

³⁵⁶ Bu hadislerin tamamını sahihtir. Tahrîci İmam Ahmed'in Abdûs'un rivâyet ettiği birinci akidesinde geçmişti. (34. madde)

teslim olunur. Bunların hakkında konuşulmaz, tartışılmaz. Bunlar hakkın-
da bunlardan bize ulaşmayan şeyler öğrenilmez.³⁵⁷ Hadisleri ancak gelenler
ile tefsir ederiz. Onları reddetmeyiz.

33- Cennet ve cehennem Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet
edildiği üzere yaratılmış durumdadır:

"Cennete girdim de orada bir köşk gördüm."

"Kevser'i gördüm."

"Cennete muttali oldum ve onun ehlinin çoğunluğunun şöyle şöyle
olduğunu gördüm. Cehenneme de muttali oldum ve onun ehlinin çoğunlu-
ğunun şöyle şöyle olduğunu gördüm."³⁵⁸ Kim onların yaratılmadığını
söylerse eseri yalanlamış olur. Onun cennete ve cehenneme inandığını da
sanmam. Yine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) "Şehidlerin ruhları cennette
gezir"³⁵⁹ buyurmuştur. Bütün bu gelen hadislere iman ederiz.

34- Kible ehlinde muvahhid ve namaz kılar hâlde ölen herkesin
cenâze namazını kılarız. Onun için bağışlanma dileriz. Küçük veya büyük
bir günahı dolayısı onu istiğfardan mahrum bırakmayız, onun cenâze
namazını kılmayı terk etmeyiz. İşi ise Allah (Azze ve celle)'ye kalmıştır.

35- Bir kimsenin Ebû Hureyre'yi sevdiğini, onun için duâ ettiğini ve
ona Allah'tan rahmet dilediğini gördüğün zaman onun hayırlı bir kimse
olduğunu um ve onun bidatlerden uzak olduğunu bil.

36- Bir kimsenin Ömer b. Abdulaziz'i sevdiğini ve onun iyiliklerini
anıp yaydığını gördüğün zaman bunun arkasında inşaallah bir hayrın
olduğunu bil.

37- Bir kimsenin Basra ehlinde Eyyûb es-Sahtiyânî'ye, İbn Avn'a,
Yûnus'a, et-Teymî'ye itimâd ettiğini, onları sevdiğini, onlardan çokça söz
ettiğini ve onların izinden gittiğini gördüğün zaman onun hayrını um.

³⁵⁷ Matbûda "konuşulmaz" diye geçmektedir.

³⁵⁸ Bu hadislerin tahrîci İmam Ahmed'in Abdûs'un rivâyet ettiği akidesinde geçmişti.
(Madde 45)

³⁵⁹ Müslim "Sahih"inde (4919) İbn Mes'ûd (ra)'dan Allah Teâlâ'nın "Allah yolunda öldü-
rülenleri sakın ölümlerini sanma, aksine onlar diridirler, Rableri katında rızıklandırılırlar"
(Âli İmrân, 169) buyruğu hakkında şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Onların ruhları yeşil
kuşların kursaklarındadır. Arş'a asılı kandilleri vardır. Cennette diledikleri yerde gezinir-
ler..."

Bunlardan sonra Hammâd b. Seleme, Muâz b. Muâz ve Vehb b. Cerir vardır. Zira bunlar bidat ehlinin belâsıdır.

38- Kûfe ehlinen bir kimsenin Talha b. Musarrıf'a, İbn Ebcer'e, Ebû Hayyân et-Teymî'ye, Mâlik b. Miğvel'e, Süfyân b. Saîd es-Sevrî'ye ve Zâide'ye itimâd ettiğini görürsen onun hakkında ümitvâr ol.

Bunlardan sonra Abdullah b. İdrîs, Muhammed b. Ubeyd, İbn Ebi Utbe ve el-Muhâribî vardır. Bunlara itimâd eden kimse hakkında ümitvâr ol.

39- Bir kimsenin Ebû Hanîfe'yi, onun reyini ve onun reyine bakmayı sevdiğini görürsen onun hakkında mutmain olma. Onun hakkında aşın gidip onu imam edinenlerden, onun mezhebini takip edenler hakkında da mutmain olma.

-26-

**EBÛ ABDULLAH MUHAMMED B. İSMÂİL EL-
BUHÂRÎ'NİN (V. 256) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDİ
AÇIKLANMAKTADIR**

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Nuaym b. Hanımâd "Muhammed b. İsmâîl bu ümmetin fakîhidir" demiştir.

Ahmed b. Hanbel "Horasan'dan yanımıza Muhammed b. İsmâîl gibi si gelmedi" demiştir.

Ebû Hâtim er-Râzî "Muhammed b. İsmâîl Irak'a girenlerin en âlimidir" demiştir.

İbn Huzeyme de şöyle demiştir: "Gökyüzünün altında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hadislerini Muhammed b. İsmâîl'den daha iyi bilen ve daha iyi hıfzeden kimseyi görmedim."

Tercemenin Kaynakları:

Tehzîbu'l Kemâl, 24/430; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/391

***

1. AKÎDE

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Sünnet'in en önemli asılları ve selefin itikâdı zikredilmektedir ki Ehli Sünnet bunlar üzerinde icmâ etmiştir. Ehli Sünnet kendilerine muhâlefet edenlerden bunlarla ayrılmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Lâlekâî (rahimehullah)'ın "İ'tikâdu Ehli's Sünne" eseri. Lâlekâî bu akîdeyi sahih bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Bunu çıkarırken iki el yazması nüshaya itimâd ettim. Ayrıca Muhammed et-Tekle'nin bu akîdeye yazdığı tahkîkten istifâde ettim ki o bu akîdeyi üç ayrı nüshaya bakarak tahkîk etmiştir. Bu tahkîkin dipnotlarından da istifâde ettim ve bazılarını olduğu gibi naklettim.

2- Târihu Dimeşk (52/58). Müellif şöyle demiştir: "Bize el-Buhârî haber verdi, dedi ki: Bize Halef b. Muhammed tahdis etti, dedi ki: el-Hasen b. el-Hasen b. el-Vaddâh'ı ve Mekki b. Halef b. Affân'ı işittim, dediler ki: Muhammed b. İsmâîl'i işittik..." Sonra akîdeyi zikretmiştir.

3- Muhammed b. Tâhir el-Makdisî'nin (v. 507) "el-Huce alâ Târîki'l Mehacce" isimli kitabı. Müellif şöyle demiştir: "Ebû Amr Abdulvehhâb bize Ebû Hâtim b. el-Bişrî'ye uzanan isnâdı haber verdi, dedi ki: Muhammed b.

İsmâîl dedi ki..." Sonra akideyi zikretmiştir. Fakat o Buhârî'nin gördüğü âlimlerin isimlerini zikretmemiş, ayrıca bazı yerleri eksik bırakmıştır.

Bu kaynaklar arasındaki önemli farklara dipnotlarda işâret ettim. Lâlekâî (rahimehullah) "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir:

Seleften Kendilerinden Rivâyette Bulunduğu Bir Topluluğun

İçerisinde Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî'nin İtikâdı

Bize Ahmed b. Muhammed b. Ca'fer el-Herevî haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Seleme³⁶⁰ tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Huseyn Muhammed b. Imrân b. Mûsâ el-Curcânî tahdis etti, dedi ki: Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. Abdurrahmân el-Buhârî'yi Şâş'ta (Taşkent'te) şöyle derken işittim:

Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî'yi şöyle derken işittim:

"Hicâz, Mekke, Medîne, Kûfe, Basra, Vâsıt, Bağdâd, Şâm ve Mısır ehlinin binden fazla âlimle görüştüm. Onların birbiri ardınca gelen tabakalarını gördüm. Kırk altı seneyi aşkın süreden beri onları çok sayıda oldukları hâlde gördüm. Birkaç sene içerisinde Şâm ve Mısır ehliyle görüştüm. Cezîre ehliyle ik defa, Basra ehliyle dört defa görüştüm. Hicâz'da altı sene kaldım. Aralarında Mekki b. İbrâhîm, Yahyâ b. Yahyâ, Alî b. el-Hasen Şakîk, Kuteybe b. Saîd ve Şihâb b. Ma'mer'in de bulunduğu Horasan ehlinin muhaddisleriyle Kûfe'ye ve Bağdad'a kaç defa gittiğimi bilmiyorum.

Şam'da Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî, Ebû Müshir Abdula'lâ b. Müshir, Ebu'l Muğîre Abdulkuddûs b. el-Haccâc, Ebu'l Yemân el-Hakem b. Nâfi' ve onlardan sonra gelen birçok kişiyle görüştüm.

Mısır'da Yahyâ b. Bukeyr, Leys b. Sa'd'ın kâtibi Ebû Sâlih, Saîd b. Ebî Meryem, Asbağ b. el-Ferec ve Nuaym b. Hammâd ile görüştüm.

Mekke'de Abdullah b. Yezîd el-Mukri', el-Humeydî, Mekke'nin Kadısı Süleymân b. Harb ve Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî ile görüştüm.

³⁶⁰ İtimad ettiğim aslında bu şekilde geçmektedir. Bu akideyi tahkik eden zâtın işâret ettiği üzere bu kitabın asıllarının tamamında da bu şekilde geçmektedir. Muhakkik doğrusunun "Süleymân" olduğunu söylemiştir. Nitekim tercemesinin kaynaklarında da böyle yazmaktadır. Bu zâtın lakabı da "Çuncâr"dır. (Siyeru A'lâmî'n Nubelâ, 12/407)

Medine'de İsmâil b. Ebî Uveys, Mutarrif b. Abdullah³⁶¹, Abdullah b. Nâfi ez-Zubeyri, Ahmed b. Ebî Bekr Ebû Mus'ab ez-Zuhri, İbrâhîm b. Hamza ez-Zubeyri ve İbrâhîm b. el-Münzir el-Hizâmî ile görüştüm.

Basra'da Ebû Âsım ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî, Ebu'l Velid Hişâm b. Abdulmelik³⁶², el-Haccâc b. el-Minhâl ve Ali b. Abdullah b. Ca'fer el-Medini ile görüştüm.

Kûfe'de Ebû Nuaym el-Fadl b. Dukeyn, Ubeydullah b. Mûsâ, Ahmed b. Yûnus, Kabisa b. Ukbe, İbn Numeyr³⁶³, Ebû Şeybe'nin oğulları Abdullah ve Osman ile görüştüm.

Bağdat'ta Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Ebû Ma'mer, Ebû Hayseme ve Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm ile görüştüm.

Cezîre [ehlin]den Amr b. Hâlid³⁶⁴ el-Harrânî ile görüştüm.

Vâsıt'tan Amr b. Avn ve Âsım b. Ali b. Âsım³⁶⁵ ile görüştüm.

Merv'de Sadaka b. el-Fadl ve İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî ile görüş-tüm. Kısa olması için ve sözün fazla uzamaması için sadece bunların isim-lerini zikretmekle yetindik.

Onların arasında şu hususlarda farklı görüşte olan herhangi bir kimseyi görmedim:

1- Din, söz ve fiildir.³⁶⁶ Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

³⁶¹ Bu zât Mâlik b. Enes'in kız kardeşinin oğlu olan Mutarrif b. Abdullah el-Yesâri el-Medenî'dir. Tâbiî olan İbnu's Şihhir el-Basri değildir.

³⁶² et-Tayâlisî

³⁶³ Bu zât Muhammed b. Abdullah b. Numeyr'dir.

³⁶⁴ "Târîhu Dımeşk"ın matbu nüshasında "İbn Hammâd" olarak geçmektedir. Doğrusu benim yukarıda yazdığım'dır. (Tehzîbu'l Kemâl, 21/601)

³⁶⁵ Asıl'da ve İbn Asâkir'in yanında bu şekilde geçmektedir. Diğer nüshalarda ise "Ali b. Âsım" diye geçmektedir.

³⁶⁶ El yazması nüshaların tamamında bu şekilde geçmektedir. Lâlekâî'nin ve "el-Hucce"nin matbu nüshalarında ise "...söz ve ameldir" diye geçmektedir. Benim yukarıda yazdığım, Sahih'tekine muvâfıktır. Zira Buhârî (rh) "Kitâbu'l İmân"da şöyle demiştir: "Nebi (sas)'in 'İslâm beş şey üzerine binâ edilmiştir' bâbı ki o söz ve fiildir, artar ve azalır..."

İbn Receb "Fethu'l Bâri"de (1/5-7) şöyle demiştir: Âlimlerin ekserisi imanın söz ve amel olduğunu söylemiştir. Bu tamamıyla selefin ve hadis ehli âlimlerinin icmâsıdır. Şâfi Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in bu husustaki icmasını nakletmiş, aynı şekilde Ebû Sevr de bu husustaki icmâyı nakletmiştir.

"Onlar ancak dîni Allah'a has kılarak hanifler olarak O'na ibâdet etmekle, namazı kılmakla ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardı. İşte doğru din budur." (Beyyine, 5)

2- Kur'ân, Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde yaratan ve sonra Arş'a istivâ eden Allah'tır. Gündüzü, onu ısrarla kovalayan gece ile örter. Güneşi, ayı ve yıldızları da emrine amâde hâlde yaratandır. Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da O'na âittir." (A'râf, 54)

Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl dedi ki: İbn Uyeyne şöyle demiştir:

"Görüldüğü gibi Allah yaratmayı buyurmaktan ayırmıştır. Zira O 'Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da Allah'a âittir; Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!' buyurmuştur."³⁶⁷

Evzâî şöyle demiştir: "Seleften gelip geçenler imanla ameli birbirinden ayırmazlardı."

Selef âlimlerinin birçoğu Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten bunu nakletmişlerdir. Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten bunu nakledenler arasında el-Fudayl b. İyâz ve Vekî' b. el-Cerrâh da vardır. Kendisinden imanın söz ve amel olduğu nakledilenler arasında şu zâtlar vardır: el-Hasen (el-Basri), Said b. Cubeyr, Ömer b. Abdulaziz, Atâ, Tâvûs, Mücâhid, eş-Şa'bi, en-Nehâî... Bu aynı zamanda es-Sevrî'nin, el-Evzâî'nin, İbnu'l Mubârek'in, Mâlik'in, Şâfiî'nin, Ahmed'in, İshâk'ın, Ebû Ubeyd'in, Ebû Sevr'in ve başkalarının görüşüdür. Öyle ki bunlardan birçoğu kefaretlerde mümin kölenin yeterli olabilmesi için ondan ikrârın yani namazın ve orucun alınması gerektiğini söylemişlerdir. Bunu söyleyenlerin arasında eş-Şa'bi, en-Nehâî ve bir rivâyete göre Ahmed de vardır. Fakat buna Kûfe ve Basra ulemâsından bazı tâifeler ve onların dışındaki bazı kimseler bu konuda onlara muhâlefet etmişler, amelleri imanın dışına çıkarmışlardır. İmanın söz ile beraber marifet olduğunu söylemişlerdir.

Buhârî ise onu "söz ve fiil" olarak tanımlamıştır. Fiile gelince, insanlardan bazıları onun amelin eş anlamlısı olduğunu söylemektedirler. Bazıları ise onun amelden daha geniş kapsamlı olduğunu savunmaktadırlar... (İbn Receb'in sözleri burada sona erdi.)

İbn Receb bunları söylemiş ve sonra insanların fiil ve amelin farkı konusundaki ihtilâflarını zikretmiştir. Fâide: Buhârî'nin kâğıtçısı Muhammed b. Ebî Hâtim şöyle demiştir: Buhârî'yi ölmeden bir ay önce şöyle derken işittim: "Aralarında hadis ehlinin başkasının olmadığı bin seksen kişiden hadis yazdım. Hepsisi de 'İman söz ve ameldir, artar ve azalır' diyor. (Siyeru A'lâmî'n Nubelâ, 12/395)

³⁶⁷ Buhârî bu eseri kesin bir ifade ile "Sahih"inde zikretmiştir.

Bunu ayrıca Abdullah b. Ahmed de "es-Sünne"de (181) rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Kadı Sevvâr b. Abdullah'ı şöyle derken işittim: Kardeşim Abdurrahmân b. Abdullah b. Sevvâr'ı şöyle derken işittim: Süfyân b. Uyeyne'nin yanındaydım. İnsanlar Bişr el-Merisi'nin üzerine

3- Hayır ve şer bir kader iledir. Çünkü Allah Teâlâ buyurdu ki:

"De ki: Yarattıklarının şerrinden sabahın Rabbine sığınırım." (Felak, 1-2)

"Allah sizi ve yaptıklarınızı yaratmıştır." (Sâffât, 96)

"Şüphesiz Biz her şeyi bir kader ile yarattık." (Kamer, 49)

4- Onlar kible ehlinen hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmiyorlar. Zira Allah şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Bunun altındakileri dilediği kimse için bağışlar." (Nisâ, 48)

5- Onlardan hiçbirini Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı hakkında kötü bir söz söylerken görmedim. Nitekim Âişe (radıyallahu anha) "Onlar için bağışlanma dilemekle emrolundular" demiştir.³⁶⁸ Zira Allah şöyle buyurmuştur:

"Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz, bizi ve imanda bizim önümüze geçmiş kardeşlerimizi bağışla! Kalplerimizde iman edenlere karşı hiç kin bırakma! Rabbimiz, şüphesiz Sen Raûf'sun ve Rahîm'sin" (Haşr, 10)

6- Onlar bidatlerden, yani Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashâbının üzerinde olmadığı şeylerden sakındırıyorlardı. Zira Allah şöyle buyurdu:

"Hep birlikte Allah'ın ipine tutunun ve ayrılığa düşmeyin." (Âli İmrân, 103)

"O'na itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz." (Nûr, 54)

7- Yine onlar Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ve O'nun takipçilerinin üzerinde oldukları şeye teşvîk ediyorlardı. Zira Allah şöyle buyurmuştur: "Ve bu benim dosdoğru yolumdur. Şu hâlde ona uyun. Başka yollara uymayın. Sonra sizi O'nun yolundan ayırır. İşte O size bunları emrediyor ki sakınasınız." (Enâm, 153)

atladılar, onu dövdüler ve ona "Cehmi!" dediler. Bunun üzerine Süfyan şöyle dedi: "Ey hayvancık, ey hayvancık! Allah (ac)'nin 'Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da Allah'a âittir' buyurduğunu işitmedin mi? Gördüğün gibi O yaratmanın buyurmaktan başka olduğunu bildirmiştir."

Sevvâr'a "Peki Bîşr ne dedi?" diye soruldu. O da "Yanında bir hüccet olmadığı için sustu kaldı" diye cevap verdi. Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki tahrîcimin kalanına bakılabilir.

Müslim (7642) rivâyet etmiş, ayrıca "Hâlbuki bunlar onlara sövdüler" ziyâdesinde bulunmuştur.

8- Yöneticilerle yönetim hususunda çekişmeyiz.³⁶⁹

Çünkü Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Üç şey vardır ki onlar hususunda müslüman bir kimsenin kalbi kin tutmaz: Ameli yalnız Allah için yapmak, emir sâhiplerine itaat etmek³⁷⁰ ve onların cemaatinden ayrılmamak...

Zira onların duası arkalarındakileri de kapsar."³⁷¹

Allah Teâlâ bunu şu buyruğunda te'kîd etmiştir: "Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin ve sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59)³⁷²

9- Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ümmetine kılıç çekmeyi câiz görmeyiz.³⁷³

10- Fudayl şöyle demiştir: "Eğer benim icâbet edilecek tek bir duâ hakkım olsaydı onu bir imamdan³⁷⁴ başkası için kullanmazdım. Çünkü imam düzeldiği zaman beldeler ve kullar güvende olur."³⁷⁵

İbnu'l Mubârek (bu sözün üzerine) "Ey hayrî öğretene, senden başka kim bunu yapabilir?" demiştir.³⁷⁶

³⁶⁹ Diğer nüshalarda "çekişmez" diye geçmektedir.

³⁷⁰ Târihu Dimeşk'te "nasihat etmek" diye geçmektedir.

³⁷¹ Ahmed (16800), Tirmizi (2870) ve İbn Mâce (230) rivâyet etmiş, İbn Hibbân (67) ve Hâkim de (1/87) sahihlemiştir.

³⁷² Bu madde el-Lâlekâi'nin kitabında ve Târihu Dimeşk'te bu şekildedir. Huce'de ise şu şekildedir: "Yöneticilerle yönetim hususunda çekişmez. Çünkü Nebi (sas) 'Allah'ın yönetiminizi ellerine verdiği kimseleri dinleyin ve onlara itaat edin' buyurmuştur." Müellif âyeti ve asıldaki hadisi zikretmemiştir.

³⁷³ Diğer nüshalarda "görmez" diye geçmektedir.

³⁷⁴ Bir nüshada (bir imamdan değil) "imamdan" diye geçmektedir. Muhtasarı'l Huce müellifi de "âdil imamdan" ziyâdesinde bulunmuştur."

³⁷⁵ Şerhu's Sünne, el-Berbehâri, 138; el-Hilye, 8/91

³⁷⁶ Muhâdarâtü'l Udebâ'da (1/207) geçmektedir: Fudayl b. İyâz dedi ki: "Eğer benim icâbet edilecek tek bir duâ hakkım olsaydı onu imamdan başkası için kullanmazdım. Çünkü o düzeldiği zaman beldelere hayır ve bereket gelir, kullar da güven içerisinde olur." Bunun üzerine İbnu'l Mubârek onun başını öptü ve "Bu güzelliği senden başka kim yapar?" dedi.

2. AKİDE

Sünnet ile İlgili Bazı Konularda Muhtasar Bir Akîde

Akîdenin Özeti:

Bu akîde, İmam Buhârî (rahimehullah)'ın içerisinde Sünnet ve itikad ile ilgili bazı meseleleri zikrettiği muhtasar bir akîdedir.

Akîdenin Kaynakları:

Bu akîdeyi Hâkim "Târîhu Neysâbûr"da zikretmiştir. Yine bu akîdeyi İbnü'l Kayyım "es-Savâiku'l Mürsele"de, "Muhtasaru's Savâik"ta (4/1348) geçtiği gibi nakletmiştir.

İbn Hacer de "Tağliku't Ta'lik"te (5/434) ve "Fethu'l Bârî"nin mukaddimesinde (1/491) zikretmiştir.

Hâkim dedi ki: Ebu'l Velid Hassân b. Muhammed el-Fakîh'i şöyle derken işittim: Muhammed b. Nuaym'ı şöyle derken işittim: Muhammed b. İsmâil el-Buhârî'ye -onun hakkında olanlar olduğu zaman- imandan sordum. Dedi ki:

1- İman söz ve ameldir.

2- Artar ve azalır.

3- Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır.

4- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının en faziletlisi Ebû Bekr, sonra Ömer, sonra Osman, sonra Ali'dir.

Bunun üzerine yaşadım ve inşaallah bunun üzerine ölüp bunun üzerine diriltileceğim.

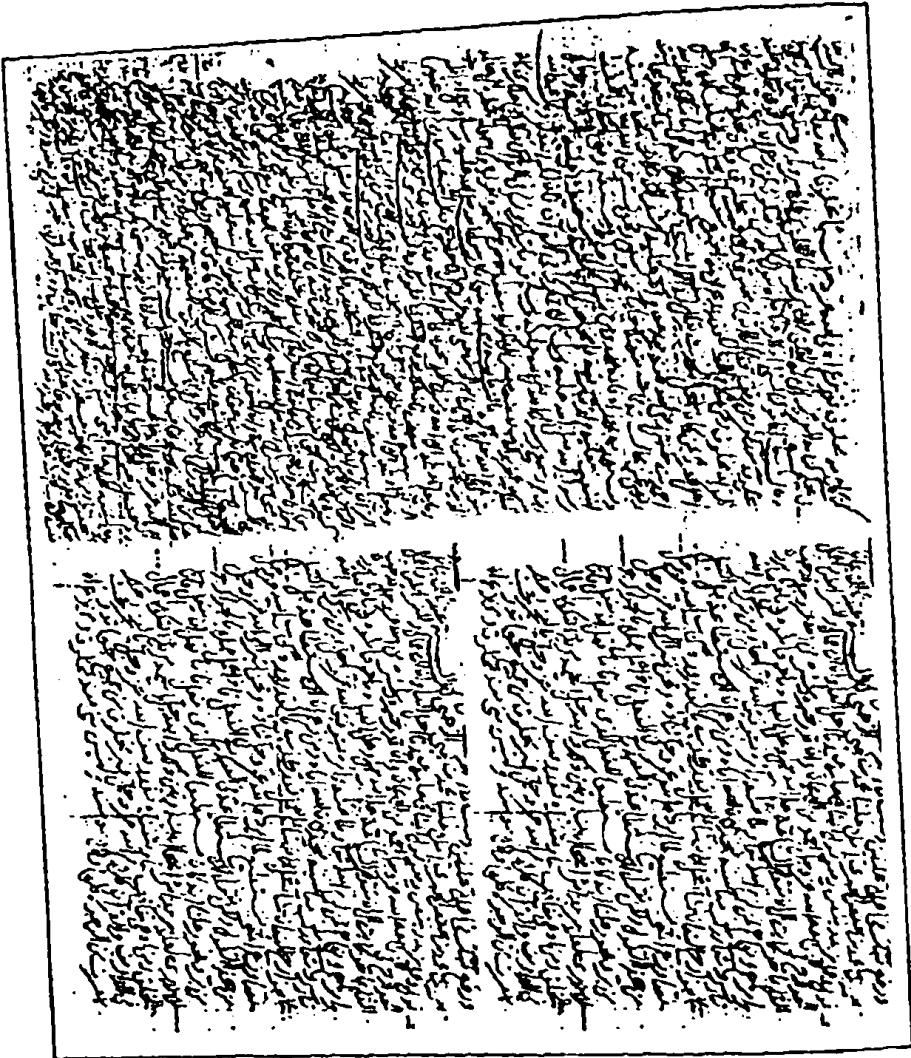
-27-

**EBÛ ABDULLAH MUHAMMED B. YAHYÂ B.
ABDULLAH EZ-ZÜHLÎ'NİN (V. 258) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNET VE ESER EHLİNİN ÖZET
İTİKADINA DÂİR ÜÇ RİSÂLE
BULUNMAKTADIR**

اعتقاد أبي عبد الله الذهلي رحمه الله

صورة من الاعتقاد من مختصر الحجة

İsmi Muhammed b. Yahyâ b. Abdullah b. Hâlid b. Fâris b. Zueyb ez-Zuhlî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. 172 yılında doğmuş, 258 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İbn Ebî Hâtim şöyle demiştir: “Babam Rey’de Muhammed b. Yahyâ’dan hadis yazdı ki o sikadır, sadûktur, müslümanların imamlarından bir imamdır. Babam onun sika olduğunu söylemiştir. Ayrıca babamı ‘O zamanın imamı idi’ derken işittim.”

Nesâî onun hakkında “Sika ve me’mûndur” demiştir.

İbn Huzeyme şöyle demiştir: “Bize zamanının imamı Muhammed b. Yahyâ ez-Zühli -Allah onu sevenleriyle beraber cennetine yerleştirsın- tahdis etti...”

İbn Ebî Dâvûd da şöyle demiştir: “Bize Muhammed b. Yahyâ tahdis etti ki, kendisi hadiste müminlerin emîri idi...”

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerhu ve’t Ta’dîl, 8/125; Tehzîbu’l Kemâl, 26/617

Siyeru A’lâmi’n Nubelâ, 12/273

* * *

1. AKÎDE

Sünnet’in Asılları ve Selefin İtikâdı

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Sünnet’in asıllarından ve selefin üzerinde icma etmiş oldukları itikaddan söz edilmekte, bunlardan birine muhâlefet eden kimsenin Sünnet ehlinin olamayacağı vurgulanmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi hicrî 490 yılında vefât etmiş olan Ebu’l Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî’nin “Muhatasaru’l Huce alâ Târîki’l Mehacce” kitabından çıkardım. Bunu yaparken bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Bu nüshadan daha önce söz edilmişti. Sonra bu nüshayı Advâu’s Selef Yayinevi’nin 1425 yılında yayımladığı matbû nüsha ile karşılaştırdım. (2/298, eser no: 384) Bu karşılaştırmayı yaparken bazı farklara şahit oldum, metne el yazması nüshada yazanı koydum. Ebu’l Feth el-Makdisî (rahimehullah) “Muhtasaru’l Huce alâ Târîki’l Mehacce”de şöyle demiştir:

Ebû Amr Ahmed b. Muhammed b. Hafs el-Hîrî dedi ki: Muhammed b. Yahyâ ez-Zühli bize şunları yazdırdı: Sünnet bizim nezdimizde şudur:

1- İman söz ve ameldir, artar ve azalır. Bu mîsâk sözüdür. İlim ehlini böyle söylerken gördük.

2- Ameller, farizalar, Allah'a taat uğrunda azaların amelleri; bunların hepsi imandandır.

3- Kader, hayrıyla ve şerriyle Allah'tandır. Kalem kıyâmet kopana kadar meydana gelecek her şeyi yazıp kurumuştur.

Allah -*celle ve alâ*- kulların ne yapacaklarını ve ne hâle geleceklerini bilir. miştir. Onlara emirler ve yasaklar yöneltmiştir. Kim Allah Teâlâ'nın emrine uyarsa, O'na itaat ederse ve O'nun emrini öncelerse; bu Allah (*Azze ve celle*)'nin tevfiği ile. Kim Allah tebâreke ve teâlâ'nın emrini terk ederse ve O'na karşı masiyetler işlerse, bu da Allah'ın onu yardımından mahrum bırakması sebebiyledir.

4- Kim istitâ'anın/yapabilirliğin azaların fiilinden önce olduğunu, kulan dilerse yapacağını dilerse yapmayacağını iddia ederse; kaderi yalanlamış, Allah'ın apaçık kitabını reddetmiş ve kendisinin Allah azze ve celle senâuhû'nun dilemediği bir şeyi yapmaya kâdir olduğunu söylemiş olur. Biz bu sözden Allah (*Azze ve celle*)'ye sığmıyoruz.

Biz diyoruz ki: Kuldaki istitâ'a fiil ile eş zamanlıdır. Yani kişi azalarıyla -iyilik olsun kötülük olsun- bir amel işlediği zaman onun işlediği fiili işlemeye kâdir olduğunu biliriz. O fiili işlemesinin öncesine gelirsek bilemeyiz, belki bir şey istiyordur fakat onunla kendisi arasına bir engel girmiştir. Allah -*celle ismuhû*- mahlûkâtın amellerini vücûda getirmek isteyenidir. Kim bu söylediklerimizin hilâfını iddiâ ederse Allah (*Azze ve celle*)'yi âcizlikle vafsetmiş olur ve iki dünyâda da helâk olur.³⁷⁷

³⁷⁷ Eş'arîlerin imamlarından biri olan el-Beyhakî bu akidenin özetini, ikinci akidede geçtiği üzere "el-Kazâ ve'l Kader" kitabında zikretmiştir. Çünkü bu akide el-Eş'arî'nin "Hiç kimse bir şeyi yapmadan önce onu yapmaya kâdir değildir" sözüyle muvâfakat içersindedir.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (8/371) şöyle demiştir: "Gerek mezhebimize mensup âlimler gerekse başkaları kulan istitâ'atı meselesi hakkında konuşmuşlardır. İstitâ'a kulan fiiliyle eş zamanlı mıdır yoksa kulan fiilinden önce midir? Bu meselede insanlar iki zı görüşü tercih etmişlerdir. Bir topluluk istitâ'anın fiil ile eş zamanlı olduğunu savunmuştur. Kadiri isbat eden kimselerde, Eş'arî'nin ashâbından olan kelâmcılarda, mezhebimize mensup âlimlerden onlara muvâfakat edenlerde ve diğer bazı kimselerde çoğunlukla görülen budur. Bir topluluk da istitâ'anın fiilden önce olduğunu savunmuştur. Mu'tezile'ye ve Şi'a'ya mensup kâder inkârcılarında çoğunlukla görülen de budur. Doğru olan ise Kur'ân ve Sünnet'tir."

5- Kur'ân her cihetiyle, hangi hâlde bulunursa bulunsun Allah (Azze ve celle)'nin yaratılmamış kelâmıdır. O'nun kelâmı O'ndandır. O'ndan olan yaratılmış bir şey de yoktur.

6- Kim Allah'ın kelâmının yaratılmış olduğunu söylerse Allah'ta yaratılmış bir şeyin olduğunu söylemiş olur. Hâlbuki Allah Teâlâ bu konuda muhkem kitabında *"Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da O'na âittir"* (A'râf, 54) buyurmuş, yaratmayı buyurmaktan ayırmıştır. O buyruğu ile mahlûkâtı yaratıp nesneleri varlığa getirmiştir. Yine Allah Teâlâ *"Biz bir şeyi istediğimiz zaman ona sadece 'Ol!' deriz, o da oluverir"* (Nahl, 40) buyurmuştur. Kim Allah'ın kendisi ile mahlûkâtı varlığa getirdiği *"Kün/Ol"* kelimesinin yaratılmış olduğunu söylerse kâfir olur.

7- Kim duraksayıp *"Ben onun yaratılmış olduğunu da yaratılmış olmadığını da söylemem"* derse, bu kimse de Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenlerin konumundadır.

8- Kim lafız hakkında konuşursa bidatçilikle ithâm edilir. Çünkü o selefın hakkında konuşmadığı bir şeyi ortaya atmıştır. Bu konuda ancak

delâlet ettiği şeydir: İstîtâ'a hem fiilden öncedir, hem de onunla eş zamanlıdır. Onunla eş zamanlı olan bir başka istîtâ'a vardır ki başkası için elverişli olmaz. Şu hâlde istîtâ'a iki kısımdır: Biri fiilden önce var olan ve iki karşıt durum için de elverişli olan isti-tâ'adır. Diğer de fiile eş zamanlı olan ve ancak onunla beraber var olan istîtâ'adır. Önceki kendisini olabir kılan fiili doğrularken sonraki kendisini gerçekleştiren fiili gerekli kılar."

Yine İbn Teymiyye *"Der'u Teârudi'l 'Akli ve'n Nakl"* kitabında (5/94) şöyle demiştir: *"Doğru olan selefın ve fukahânın üzerinde olduğu şeydir: İstîtâ'a fiilden önce vardır ve fiil yapılanı kadar da bâkî kalır. Bu sebeple onların nezdinde fiil olmadığı hâlde istîtâ'anın bulunması mümkündür. Âsiler hakkında olduğu gibi. Eğer böyle olmasaydı Allah'a küfreden ve ona isyân eden kim varsa onların hiçbirinin Allah'a itaat etmeye güç yetirememesi gerekirdi. Bu ise Kitab'a ve Sünnet'e muhâliftir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:*

"Yoluna güç yetirebilenler için Beyt'i haccetmek Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır." (Âli İmrân, 97)

Allah'tan gücünüz yettiğince korkun..." (Teğâbun, 16)

"Kim buna imkân bulamazsa arka arkaya iki ay oruç tutar..." (Mücâdile, 4)

Kim buna imkân bulamazsa arka arkaya iki ay oruç tutar... Malum olduğu üzere burada nefyedilen şey ancak amel ile beraber bulunan bir istîtâ'a değildir. Zira bu takdirde sözün manası şöyle olabilir: *"Kim bunu yapmazsa onun arka arkaya iki ay oruç tutması gerekir."* Aynı şekilde Allah'tan korkma emri de Allah'tan korkma-yan değil, Allah'tan korkan kimselere yöneltilmiş olur. Hac, haccetmeyenlere değil haccetdenlere vâcip kılınmış olur. Şüphesiz bu bâtıldır. Buradan hareketle murâdın fiilden ayrı olarak bulunan bir istîtâ'a olduğu bilinir. İstîtâ'anın fiil olmadığı hâlde bulunması, fiilden önce bulunmasından tarîk-i evlâ ile daha mümkündür."

muâsırlarımızdan, hadis intihâl etmekte olan ve el-Kerâhîsî denen bir adam konuşmuştur. Onun kelâmı imamımız Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel (rahimehullah) 'a aktarıldığı zaman imamımız onu bidatçilikle itham etmiş, ona en sert biçimde karşı çıkmış, ondan ayrılmayı ve uzak durmayı emretmiş, onunla oturmaktan sakındırmıştır. Bu sebeple o; şaşkın, zarara uğramış ve yarımsız bırakılmış bir şekilde ölmüştür.

Biz Allah'tan O'nun tevfikini ve hidâyetini diliyoruz. Zira O dilediğini doğru yola iletir. Kişi lafız hakkında ne zaman konuşsa meseleler dallanıp budaklanır ve kişinin kafası karışır. O söz ile amaçlanan şeyden kurtulamaz ve fitneye düşmesinden korkulur.

9- Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kur'ân hakkında tartışmayın. Zira onun hakkında tartışmak küfürdür."³⁷⁸

10- Abdullah b. Amr şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Kur'ân hakkında tartışan bir topluluk işitti de bunun üzerine şöyle buyurdu: "Sizden öncekiler ancak bu sebeple helâk oldu. Allah'ın kitâbının bir kısmını diğerine vurdular. Onun bir kısmını ileri sürerek diğerini yalanlamayın. Bildiğinizi söyleyin, bilmediğinizi de bilenine -yani Allah celle zikruhu'ya- havâle edin."³⁷⁹

11- Âişe (radiyallahu anha) şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Âyetlerimiz hakkında söze dalanları gördüğün zaman...' (En'am, 68) buyruğunu okudu ve 'Bunlar Allah'ın kastettiği kişilerdir, onlardan sakının' buyurdu."³⁸⁰

12- İbn Abbâs (radiyallahu anhuma) şöyle demiştir: "Onun tevîlini ancak Allah bilir. (Âli İmrân, 7) İlimde derinleşenler ise 'Ona iman ettik' derler."³⁸¹

13- Yine İbn Abbâs (radiyallahu anhuma) şöyle demiştir: "Kur'ân'ın bir kısmını diğerine vurmayın. Zira bu kalplerinize şüphe düşürür."³⁸²

³⁷⁸ Sahih bir hadistir. Tahrirci İmam Ahmed (rh)'in yedinci akidesinde geçmişti.

³⁷⁹ Ahmed, 6741.

³⁸⁰ Buhâri (4547) ve Muslim (6869) rivâyet etmiştir. el-İbânetu's Suğrâ'ya (33) bakılabilir.

³⁸¹ Taberi tefsirinde (3/183) rivâyet etmiştir. İbn Hacer de "Fethu'l Bâri"de (8/210) Bunu Abdurrezzâk sahih bir isnâd ile İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir" demiştir.

³⁸² İbn Ebi Şeybe "el-Musannaf'ta (30794), el-Hallâl "es-Sünne"de (1953) rivâyet etmiştir.

14- Ebû Mûsâ şöyle demiştir: "Kim bir ilim biliyorsa onu insanlara öğretsin. Bilmediği şeyi söylemekten sakınsın. Bu durumda kendisini bir yükün altına sokar da dinden sıyrılıp çıkar."³⁸³ Bu şeylerin benzerleri çoktur. Seleften ilim ehli kimseler bunları zikretmişlerdir. Bunların arasında Kur'ân hakkında kelâm etmek ve çekişmek de vardır.

15- Bizden önce kendisini dile getiren bir imam bulunmayan ve tam bilinmeyen müşkil konuları dile getirmek ve bu konulara dalmak gerekmez. Zira onlar tenzili ve tevîli en iyi bilen kimselerdi. Bunları onlardan aldık. Bunlara itikâd ediyoruz. Allah bizi de sizi de saptırıcı fitnelerden korusun.

16- Emir sâhiplerinin sözlerini dinleyip onlara itaat ederiz. Bununla birlikte Rasullullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamını severiz. Birliği bozmayı câiz görmeyiz. Ayrıca cemaate hem gizliden hem de açıktan nasihatte bulunuruz.

17- Rasullullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından öne çıkanlar Ebû Bekr es-Sıddık, Ömer b. el-Hattâb, sonra Osmân b. Affân, sonra Ali b. Ebî Tâlib'dir. Allah onların hepsinden râzı olsun.

18- Kible ehlinde hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmeyiz. Cehm'den ve Cehm'in ashâbından olan kimse dışında kimsenin müşrik olduğuna şahitlik etmeyiz.

19- Bize kapalı kalan durumları Allah (Azze ve celle)'ye havâle ederiz.

20- Kişiyi günahları hususunda bizim tarafımızdan selâmette kılarız. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetinin iyisi için ümit besler, kötüsü için endişe eder, günahkârı için Allah'tan bağışlanma diler, açığa vurdukları hâli kabul eder, gizli hâllerini Allah (Azze ve celle)'ye havâle ederiz. Onların iyisini iyiliği sebebiyle cennete sokmayız, (kötüsünü de) günahı sebebiyle cehenneme sokmayız. Tâ ki Allah -celle senâuhü- hüküm gününde onlar arasında hüküm verene kadar... O hüküm verenlerin en hâkimidir.

21- Cihâd, Allah (Azze ve celle)'nin Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i gönderdiği günden itibâren kıyâmet kopana kadar geçerlidir. Zâlimin zulmü ya da âdil adâleti ona zarar vermez.

³⁸³ Kıvâmuşşünne "el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce"de (1039) rivâyet etmiştir.

22- Hayır olsun şer olsun kulların bütün fiilleri yaratılmıştır ve Levh-i Mahfûz'da yazılıdır. Kim kulların fiillerinin yazılı olmadığını söylese kâfir olur. Çünkü o Allah Teâlâ'nın apaçık kitabını reddetmiştir. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Hiçbir memleket yoktur ki kıyâmet gününden önce onu helâk edecek ya da şiddetli bir azapla azaplandırarak olmayalım. Bu Kitap'ta yazılıdır." (İsrâ, 58) Evet, kişi böyle dediği zaman Allah (Azze ve celle'nin kitabının apaçık ifâdesini reddetmiş olur ve küfre girer. Yine Allah -celle senduhî- şöyle buyurmuştur: "Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır. Korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz'da)dır." (Burûc, 21-22) Bunun bir benzeri O'nun şu buyruğudur: "Küçük-büyük her şey yazılmıştır." (Kamer, 53) Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız müstesnâ... Bu Kitap'ta yazılıdır." (Ahzâb, 6)

23- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den birçok tarîk ile me'sûr olarak rivâyet edilen hadisten dolayı namazın terki küfürdür: "Kul ile küfür arasında namazın terkinden başka bir şey yoktur."³⁸⁴ Mana bu şekildedir. Lafızlar ise farklı farklıdır.

24- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilen me'sûr hadisten dolayı (cennetle müjdelenen) on kişi cennettedir. Allah onlardan râzı olsun.

25- Recm, muhsan olduktan sonra zina eden kimse için gebelik ya da itiraf olduğu takdirde haktır ve vâciptir. Bu hem Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den hem de O'ndan sonraki halîfelerden sahîh olarak nakledilmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

26- Cennet ve cehennem yaratılmış durumdadır.

27- Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki namaz kıldığım esnâda bana şu duvarın berisinde cennet ve cehennem gösterildi, hayır ve şer hususunda bugün gibisini görmedim."³⁸⁵

28- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Cennete girdim. Bir de baktım ki orada inciden tepeler var. Toprağı da misk..."³⁸⁶

³⁸⁴ Ahmed (14979) ve Müslim (159) Câbir (ra)'dan rivâyet etmişlerdir.

³⁸⁵ Buhârî, 4621; Müslim, 6193

³⁸⁶ Buhârî, 349; Müslim, 334

29- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Cennetteyken orada bir köşk gördüm. 'Bu köşk kimindir?' dedim. 'Ömer'indir' denildi."³⁸⁷

30- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Cehennemi gördüm. Bir de baktım ki orada Da'da' oğulları'nın kardeşi de var."³⁸⁸

31- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Cehennemi gördüm. [Bir de baktım ki] orada kedinin sâhibi olan kadın var."³⁸⁹

32- [Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:] "Cennet dedi ki: 'Yâ Rab, neden bana ancak zayıf ve yoksul insanlar giriyor?' Cehennem dedi ki: 'Ben zorbalarla ve mütekebbirlerle üstün kıldım.' Bunun üzerine Allah -celle senâuhü- 'İkiniz de mahlûkâtımdan birer mahlûksunuz' buyurdu."³⁹⁰ Bunlara rağmen kim cennet ve cehennem henüz yaratılmadığını ya da yaratılmış olsalar da diğer mahlûkâtın yok olacağı gibi yok olacaklarını söylerse; şüphesiz bunu söyleyen kimse yalan söylemiş ve dini inkâr etmiştir.

33- Allah âhirette gözler ile görülecektir. O'nu cennet ehli görecektir. Onların hâricindeki âdemoğulları ise O'nu göremeyecektir. Bu konudaki hüccet Rasulullah'dan rivâyet edilen me'sûr hadislerdir. O'na "Ey Allah'ın Resûlü, kıyâmet günü Rabbimizi görecek miyiz?" diye soruldu da...³⁹¹

34- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından ve onlardan sonrakilerden rivâyet edildiğine göre "O gün bazı yüzler parl parıldır. Rablerine bakarlar" (Kıyâme, 22-23) buyruğunda işâret edilen Allah (Azze ve cel-le)'nin kerîm vechine bakmaktır.³⁹²

³⁸⁷ Buhârî, 3242; Müslim, 6278

³⁸⁸ Ahmed (6483, 6784) ve Nesâî (1496) rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme (1392) bu hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

³⁸⁹ Buhârî, 745; Müslim, 2057

³⁹⁰ Buhârî, 4850; Müslim, 7277

³⁹¹ Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir. Tahrîci İmam Şâfi (rh)'in akidesinde geçmiştir.

³⁹² İbn Ebi Zeyd el-Kayrevânî (rh)'in akidesinde geleneği üzere bu Nebi (sas)'den merfû olarak rivâyet edilmiştir. Yine bu âyetin tefsiri hakkında seleften birçok eser rivâyet edilmiştir. Bunları Abdullah'ın "es-Sünne" kitabında (424-426, 453, 457, 465-471) tahrîç ettim.

35- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilenler arasında şu da vardır: "Sizden hiç kimse yoktur ki Allah kıyâmet günü onunla kendisiyle onun arasında bir tercüman olmaksızın konuşacak olmasın."³⁹³

Rasulullah bu buyruğuyla -her ne kadar aralarında cezâyı hak etmiş olanlar bulunsa da- tevhid ehlini kastetmiştir. Çünkü onların varacakları yer de cezâdan sonra cennettir. Allah -*celle senâuhü*- Afuvv'dur (Çok affedendir). Kerim'dir. Dilediğini affeder, dilediğine azap eder.

36- Allah'ın bir eksik olmak üzere yüz ismi vardır. Zira O Tek'tir, teki sever. Kim bunları sayarsa cennete girer. Bu Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den me'sûr olarak rivâyet edilmiştir.³⁹⁴ Allah (*Azze ve celle*) azîz kitabının muhkeminde şöyle buyurmuştur: "*En güzel isimler Allah'ındır. O hâlde O'na bunlarla duâ edin. O'nun isimleri hususunda sapanları bırakın.*" (A'râf, 180)

Kim buna iman eder ve bunu tasdik ederse kurtuluşa erer ve Allah Teâlâ'nın emrinden ayrılmamış olur. Kim de bunu, bunu bâtil kılmak için başvurduğu bir tevil veya delillendirme ile yalanlarsa haktan sapmış ve iki dünyâda da helâka uğramış olur. Ancak nasûh bir şekilde tevbe ederse o başka... Allah Teâlâ onun bu hevâları terk ettiğini ve hakka döndüğünü kalbinden bilir. Tevfik Allah'tandır.

37- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den Rab *celle ve alâ*'nın kıyâmet günü görüleceğine dâir rivâyet edilen bu me'sûr hadislere iman etmek gerekir.

38- Kader, 39- Şefaât, 40- Kabir azabı, 41- Havz, 42- Mîzân, 43- Recm, 44- Nüzûl, 45- Hesâb,

46- Cennet ve cehennem hakkında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilen me'sûr hadislere ve benzerlerine de iman etmek gerekir. Kulların bunları tasdik etmesi ve bunlara iman etmesi gerekir.

* * *

³⁹³ Buhârî, 6539; Müslim, 2311

³⁹⁴ Buhârî (2736) ve Müslim (2906) Ebû Hureyre (ra)'dan rivâyet etmiştir.

2. AKİDE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akidenin Özeti: Bu risâle Ehli Sünnet ve'l Cemaat itikadının özetini barındırmaktadır. Birinci akidenin muhtasarı olarak görülmektedir.

Akidenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Beyhakî'nin "el-Kadâu ve'l Kader" kitabından çıkardım. Bunu yaparken bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim ki bu nüsha İstanbul'daki Süleymânîye Kütüphânesi'nde bulunmaktadır. (No:1488) Bu nüsha'nın kopyası Medine'deki İslâm Üniversitesi'nin el yazmaları bölümünde de bulunmaktadır. (No:844) Bu nüshayı Rüşd Yayınevi'nin baskısıyla (3/833) karşılaştırdım.

Beyhakî "el-Kadâu ve'l Kader" kitabında şöyle demiştir:

Bize Ebû Abdullah el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bana Ebu'l Hasen Muhammed b. Abdullah el-Cevherî haber verdi, dedi ki: Ebû Bekr Muhammed b. İshâk'ı şöyle derken işittim: Ebû Abdullah Muhammed b. Yahyâ'yı şöyle derken işittim: Bizim nezdimizde Sünnet şudur:

1- İman söz ve ameldir, artar ve azalır. Bu; imamlarımız olan Mâlik b. Enes'in, Abdurrahmân b. Amr el-Evzâî'nin, Süfyân b. Saîd es-Sevri'nin ve Süfyân b. Uyeyne el-Hilâlî'nin görüşüdür.

2- Ameller, farizalar, Allah'a itaat uğrunda azaların amelleri; bunların hepsi imandandır.

3- Kader hayrıyla şerriyle Allah (*Azze ve celle*)'dendir. Kalem kıyâmet kopana kadar meydana gelecek şeyleri yazmış ve kurumuştur. Allah kulların ne yapacağını ve ne hâle geleceğini bilmiştir.

4- Allah onlara emirler ve nehiyeler yöneltmiştir. Kim Allah'ın emrine uyar ve O'na itaati tercih ederse, bu Allah'ın tevfiğiyledir. Kim Allah'ın emrini terk eder ve O'na karşı masiyetler işlerse, bu da Allah'ın onu yardımından mahrum bırakması sebebiyledir.

5- Kim istitâ'anın/yapabilirliğin azalarla amelden önce bulunduğunu, kişinin dilerse yapacağını, dilerse yapmayacağını iddia ederse kaderi yalanlamış, Allah'ın apaçık kitabını reddetmiş ve kendisinin Allah'ın istemediği bir şeyi yapmaya kâdir olduğunu söylemiş olur. Biz bu sözden Allah (*Azze ve celle*)'ye sığınıyoruz. Biz diyoruz ki: Kuldaki istitâ'a fiil ile eş zamanlıdır. Yani kişi azalarıyla -iyilik olsun kötülük olsun- bir amel işlediği zaman onun

işlediği fiili işlemeye kâdir olduğunu biliriz. O fiili işlemesinin öncesine gelirse bilemeyiz, belki bir şey istiyordur fakat onunla kendisi arasına bir engel girmiştir.³⁹⁵

Allah tebâreke ve teâlâ, mahlûkâtın amellerini yaratmayı dileyendir. Kim bu söylediğimizin aksini iddia ederse Allah'ı âcizlikle vasfetmiş olur ve iki dünyâda da helâk olur.

6- Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. O mahlûkâtı onunla yaratmış, nesneleri onunla varlığa getirmiştir. Allah muhkem kitabında "*Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da O'na âittir*" (A'râf, 54) buyurmuş, buyurmayı yaratmaktan ayırmıştır. Mahlûkâtı emriyle yaratmıştır. "Kün/Ol" demiş, o da oluvermiştir. Kelâmı O'nun emrindendir, yaratılmış değildir.

7- Allah âhirette gözlerle görülecektir. O'nu cennet ehli görecektir. Allah'a karşı içten gelerek bunu din ediniz. Bunun üzerine yaşar ve inşa-Allah bunun üzerine ölürüz.

8- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra insanların en hayırlısı ve fazilet yönünden en öne geçirileni Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Ali'dir.

* * *

3.AKÎDE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: İmam ez-Zühli (rahimehullah)'ın bu akîdesi muhtasar bir akîdedir. Önceki iki akîdeyi tamamlar mâhiyettedir. Yukarıda zikredilmeyen bazı meseleleri burada zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi Ebû Ca'fer en-Nehhâs'ın (v. 338) "İ'râbu'l Kur'ân" kitabından çıkardım. Ebû Ca'fer bu akîdeyi ez-Zühli'den sahih bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Bu akîdeyi ondan başka tahric edene de vâkıf olamadım. Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. İsmâil en-Nehhâs (rahimehullah) "İ'râbu'l Kur'ân"da şöyle demiştir: Bize Abdullah b. Ahmed b. Abdusselâm tahdis etti, dedi ki: Muhammed b. Yahyâ en-Neysâbüri'yi şöyle derken işittim:

³⁹⁵ Bu mesele hakkındaki ta'lik musannıfın önceki akîdesinde geçmişti.

Bizim nezdimizde Sünnet -ki bu aynı zamanda imamlarımız olan Mâlik b. Enes'in, Ebû Amr Abdurrahmân el-Evzâi'nin, Süfyân b. Said es-şim ehlini de bunun üzerinde gördük- şudur:

1- Allah -celle ve azze- âhirette gözlerle görülecektir. O'nu cennet ehli göreceklerdir. Onların hâricindeki âdemoğullarına gelince onlar O'nu göremeyeceklerdir. (Muhammed b. Yahyâ ez-Zühli) dedi ki: Bu konudaki hüccet Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilen me'sûr hadislerdir: O'na "Ey Allah'ın Resûlü, kıyâmet günü Rabbimizi görecek miyiz?" diye sorulmuştu da...

2- Muhammed b. Yahyâ dedi ki: Rabb'in kıyâmet günü görülmesi,

3-Kader, 4- Şefaât, 5- Kabir azâbı, 6- Havz, 7- Mizân, 8- Deccâl,

9- Recm,

10- Rab tebâreke ve teâlâ'nın her gece gecenin yarısı ya da üçte biri kaldıktan sonra inmesi,

11- Hesâb,

12- Cehennemın ve cennetin yaratılmış olduğu ve son bulmayacakları,

13- Allah'ın kıyâmet günü mutlaka her bir kimseyle kendisiyle onun arasında kendisine tercüme yapacak bir tercüman olmaksızın konuşacağı gibi hususların bildirildiği hadislerle ve benzerlerine iman etmek gerekir.

14- Kulların bunları tasdik etmesi ve bunlara iman etmesi gerekir. Akıl erdiremeseler ve tefsîrini bilmeseler bile onlara düşen; keyfiyetini sormadan, derinlere dalmadan ve kıyasa girmeden bu hadislerle iman edip teslim olmaktır. Çünkü Allah'ın fiilleri kulların fiillerine benzemez.

Ebû Ca'fer dedi ki: İşte bu, her bir asırdaki sünnet ehli oldukları bilinen âlimlerin kelâmıdır.

EBÛ BEKR AHMED B. MUHAMMED B. HÂNÎ' EL-
ESRAM'IN RİSÂLESİ

BU RİSÂLEDE;

DİN HUSUSUNDA İLİMSİZCE KONUŞMAK
NEHYEDİLMEKTE, İMAM AHMED'İN KONUMU
BEYÂN EDİLMEKTE, GEREK ONUN GEREKSE
DİĞER ÂLİMLERİN ÖLÜMLERİNDE ÜMMET İÇİN
NE GİBİ MUSİBETLER OLDUĞU
AÇIKLANMAKTADIR

[illegible]

İsmi Ahmed b. Muhammed b. Hâni' et-Tâi el-İskâfî'dir. Künyesi Ebû Bekr'dir. İmam Ahmed'in öğrencisi el-Esram olarak meşhûr olmuştur. 260 yılından sonra vefat etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Bekr el-Hallâl "Esrâm çok değerli biriydi, hâfızdı" demiştir.

İbn Ebî Ya'lâ onun hakkında "Çok değerli, hâfız ve imam" demiştir.

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsî'l Cehmiyye"de (6/165) şöyle demiştir:

"Esrâm Ebû Abdullah'ın ashâbının en bilgililerinden, en zekilerinden, hadisi ve fıkhi en iyi bilenlerinden idi."

Tercemenin Kaynakları: Tabakâtü'l Hanâbile, 1/162;

Tehzîbü'l Kemâl, 1/476; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/623

Akîdenin Özeti: Bu mektubu el-Esrâm (*rahimehullah*) müslümanların sınır boylarında bulunan bir belde halkına göndermiştir. Bu mektupta birçok tavsiye bulunmaktadır ki bazıları şunlardır:

-Kelâm ilminden sakındırma

-Kelâmda ne gibi fitnelerin ve kötülüklerin olduğu

-Müslümanlara nasihatte bulunmanın önemi

-İmam Ahmed'in ölümüyle müslümanların başına gelen belâ ve musibet

-Sünnet ve eser ehli âlimlerin ölümünün getirdiği belâlar ve musibetler

-İmam Ahmed'in, zamanındaki âlimlerin nezdindeki konumu

-Sünnet'e ittibâyâ teşvik ve din hususunda ilimsizce konuşmanın zemmi üzerine Selef-i Sâlihîn'den rivâyet edilen eserlerin zikri

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi İbn Ebî Ya'lâ'nın "Tabakâtü'l Hanâbile"sinden çıkardım. Bunu yaparken güzel bir hatla yazılmış el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı matbû nüsha ile (1/166) karşılaştırdım. Esrâm (*rahimehullah*) sınır bölgesine yazdığı mektubun içerisinde şöyle demiştir: Allah bizi ve sizi helâka götüren her türlü şeyden korusun. Bizi ve sizi helâka sürükleyen her türlü şeyden kurtarsın. Bizi ve sizi her türlü şüpheden selâmette kılsın. Bizi ve sizi bundan önce gelip geçen selefimizin ve imamlarımızın sâlih amellerine tutundursun. Size bu mektubu kesintisiz nimetler içinde bulunduğumuz bir hâlde yazıyorum. Allah'tan bu nimetlerin tamâmını dileriz. Fazlından ziyâdesini vermesi ve nîzâsına ulaşmak husûsunda yardım etmesi için O'na râğbet ederiz.

1- Kelâmın birçoğunda fitne vardır. Kişiye ihtiyâcını görecek kadar konuşması yeter.

2- Bize nakledildiğine göre Fazl (b. Dukeyn) konuşurken zor ve aksanlı konuşurdu. Şüphesiz sükûta genişlik vardır. Bununla beraber susmanın doğru olmadığı yerler de vardır. Örneğin Allah bazı yerlerde nasihat etmeyi vâcip kılmıştır. Âlimler gerek havâssa gerekse avâma nasihatte bulunmaya teşvik etmişlerdir. Eğer bu olmasaydı suskunluğun iletği tembellik, kendisine gidilen kimselerin azaldığı ve kendisinden yüz çevrilen kimselerin ortaya çıktığı zamandan daha doğru olurdu. Biz şu anda büyük şehirlere uzak bir yerde bulunuyoruz. Belki bize hoşumuza gitmeyecek bir haber ulaşabilir. Bu durumda sabretmeye gayret ederiz. Hüccet olan ilmin vücubundan endişe ederiz.

3- İmanımız, hocamız, altmış küsur seneden beri bizden öncekilerin hocası, şeyhimiz Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (*rahimehullah*)'ı kaybımızla başa gelen musibetin büyüklüğünü ilim ehli çok açık bir şekilde görmüştür.

4- Âlimin ölümü zararı telâfi edilemez bir musibet, kapatılamaz bir yarıktır.

5- Bir âlim diğeri gibi olmaz. Âlimlerin fazîletleri farklı farklıdır. Aralarında uzak mesâfeler vardır.

6- Düşündüm ki Allah'ın ve müslümanların düşmanı İblis ve ordusu, fitnelerden bazı sebepler hazırladılar. Bunları ortaya atmak için onun vefatını beklediler. Çünkü o onların bâtılını yok etmiş, hiziplerini ortadan kaldırmıştı.

7- Saptırıcı fitneler arasında ilk gördüğüm yaygın bid'at, hidâyetten sonraki körlüklerden biri şu idi: Ebû Abdullah hayattayken bir topluluk gördüm. Evlerden çıkmayıp ilimsizce ibâdet ediyorlardı. İnsanlar da onların hayrı sevdiklerini gördükleri için onlara ikrâmda bulunuyorlardı. İlimsiz olmalarının yanında onlara kendini beğenmişlik de bulaşmıştı. Onlardan biri sürekli garip bir şey söylüyordu da Allah bunu Şeyh'in sözüyle savıyordu. Kendisinden ilim öğrendiğimiz kimse en iyi şekilde nasıl mükâfâtlandırılırsa Allah onu o şekilde mükâfâtlandırсын. Onlar bu garip sözlerden bir şey söylediler mi mutlaka o (İmam Ahmed) onları rezil ediyordu. onların örtülerini açıyordu. Bu konuda hâfızamda birçok şey vardır.

8- Bu ancak İblis'in askerlerine oynadığı bir oyundur. O askerlerinden birine der ki: "Sen, sen! Senin gibi kim var? Başkaları söyledi, sen de söyle!" Sonra onun kalbine bazı şeyler atar. Onun kalbinde fazla bir ilim de yoktur. Böylece ona ortaya yeni bir şey atmasını süslü gösterir ki onu rezil etsin. Her yenilik bidattir. Her bidat dalâlettir. Her dalâlet de ateştedir.

9- Zannediyorum ki diğerleri de şöret peşindedir. Kendilerinden söz edilmesini isterler. Hâlbuki onlardan önce niceleri çeşit çeşit bidatlarla anıldılar da rezil oldular. Çünkü kişinin hayır hususunda tâbi olması şer hususunda baş olmasından hayırlıdır.

10- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Tâbi olun, bidat çıkarmayın. Size yerli olan verilmiştir. Her bidat dalâlettir."

11- Yine o şöyle demiştir: "Ey insanlar! İleride mutlaka yenilikler ortaya atacaksınız ve sizin için yenilikler ortaya atılacak. Bir yenilik ortaya atan gördüğünüz zaman ilk hâle sarılın."

12- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) "Bereket büyüklerinizin yanındadır" buyurmuştur.³⁹⁶

13- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "İnsanlar ilmi büyüklerinden aldıkları sürece hayır üzere olacaklardır."

14- İbn Ömer şöyle demiştir: "İnsanlar onu güzel görseler bile her bidat dalâlettir."

15- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) "Dikkat edin, aşırıya gidenler helâk olmuştur" buyurmuştur.³⁹⁷

16- Sıddık (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Allah'ın kitabı hakkında bilmediğim bir şeyi söylersem hangi yer beni taşır, hangi gök beni gölgelendirir?"

17- Ali (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Kişinin kendisine, hakkında bilgisi olmadığı bir şey hakkında soru sorulduğu zaman 'Bilmiyorum' demesi ciğeri nasıl da soğutur!"

18- Ebû Mûsâ şöyle demiştir: "Allah'ın kendisine bir ilim öğrettiği, kendisi de insanlara bu ilmi öğreten kimse, hakkında ilmi olmadığı şeyi

³⁹⁶ İbn Hibbân (559), Hâkim (1/62) İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet etmiştir. İsnâhı sahihtir.

³⁹⁷ Müslim (2670) İbn Mes'ûd (ra)'dan rivâyet etmiştir.

söylemekten sakınsın. Böyle yaptığı takdirde kendisini yükün altına sokmuş olur ve dinden sıyrılıp çıkar.

19- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Birinize bilmediği bir şey sorulduğu zaman bilmediğini ikrâr etsin, hiç utanmasın."

20- Bir hadiste Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "Kim bir yenilik ortaya atarsa; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun!"³⁹⁸

21- Bir hadiste de şöyle buyrulmuştur: "İslâm'da yenilik ortaya atan kimsenin şehâdeti geçerli değildir."³⁹⁹

22- Yine bir hadiste rivâyet edildiğine göre "Ey Allah'ın Resûlü, hades (yenilik) nedir?" diye sorulmuş, bunun üzerine O şöyle cevap vermiştir: "Bir cana karşılık olmaksızın cana kıyan kimse, diyet olmaksızın müsl'e yapan kimse ya da bir sünnet olmaksızın bidat ortaya atan kimse(nin yaptığıdır)."⁴⁰⁰ Görüldüğü gibi Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) yenilik çıkarmayı cana kıymakla, Allah'ın ve meleklerin lanetiyle bir arada zikretmiştir.

23- Şa'bi şöyle demiştir: "Sana kendi görüşlerinden ne söylerlerse onu bahçeye fırlat."

24- Ömer b. Abdulaziz şöyle demiştir: "İnsanlar hangi bidati ortaya atmışlarsa mutlaka ondan önce ona delil ve onun hakkında ibret olan bir şey geçmiştir. Şu hâlde sen sünnetten sakın ayrılma. Zira o Allah'ın izniyle senin için bir korumadır. Zira sünneti ancak ona muhâlif olan şeylerde bulunan hataları, zelleleri, ahmaklıkları ve aşırılıkları bilen kimseler bırakmıştır. Şu hâlde sen kendin için öncekilerin kendileri için râzı olduğu şeye râzı ol! Zira onlar ilim üzere durdular. Keskin bir basiret onlara yetti. Onlar hâdiselerin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda daha yeteneklilerdi. Bunda bir fazilet olsaydı onlar ona daha lâyıklardı. Onlar öne geçmiş kimselerdi. Eğer hidâyet sizin üzerinde bulunduğunuz şey ise hidâyeti elde etme hususunda onları geride bıraktınız demektir. Eğer 'Onlardan sonra yenilik ortaya çıktı' dersiniz onu ancak onların yolundan başkasına uyanlar

³⁹⁸ Ahmed (993), Ebû Dâvûd (4530) ve Nesâi (6911, 6921) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. Hadisin aslı Ali (ra) tarihiyle Buhâri'de (1870) ve Müslim'de de (3306, 3786) bulunmaktadır fakat bu kitaplarda sadece Medine'de yenilik çıkarmaktan söz edilmektedir.

³⁹⁹ Abdurrezzâk (15362) Ömer b. Abdulaziz'in Nebi (sas)'den belâği olarak zikretmiştir.

⁴⁰⁰ El-Metâlibu'l Âliye'de (2988) şöyle geçmektedir: "Bize Cerir haber verdi. O Anr b Kays el-Mulâi'den, o babasından, o Umeyye b. Yezid eş-Şâmi'den, o da Nebi (sas)'den rivâyet etti." İsnâdı hasen olmakla birlikte mürsel ya da mu'daldır.

ve onlardan yüz çevirenler ortaya atmıştır. Onlar konu hakkında yeterli gelecek şekilde konuşmuşlar, göğüslere şifa olacak şekilde söz söylemişlerdir. Onların altında tefrite sapılacak bir yer de yoktur, onların üstünde yorumarak çıkılacak bir yer de yoktur. Bir topluluk onların gerisinde kalmış ve böylece tefrite sapmıştır. Bir topluluk da onların üzerine çıkmaya çalışmış, böylece aşırıya kaçmıştır. Şüphesiz onlar ikisinin arasında dosdoğru bir hidâyet üzere idiler."

25- Kâsım b. Muhammed şöyle demiştir: "Kişinin câhil olarak yaşaması Allah hakkında bilmediği şeyi söylemesinden kendisi için daha hayırlıdır."

26- [İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Şüphesiz kişinin kendisine hakkında bilgisi olmadığı bir hususta soru sorulduğu zaman 'Allah en iyi bilendir' demesi de ilimdendir.]

27- İbn Ömer şöyle demiştir: "İlim üçtür: "Muhkem bir âyet, geçerli bir sünnet ve 'bilmiyorum'."

28- Şa'bî de "'Bilmiyorum' ilmin yarısıdır" demiştir.

29- Rabî b. Huseym şöyle demiştir: "Kişi 'Şu haram kılınmıştır, bu yasaklanmıştır' der de Allah ona 'Yalan söyledin!' buyurur. Aman, bu duruma düşmekten sakın!"

30- Ahmed b. Abdurrahmân el-Hımyeri (dilini kastederek) "Onu bir şey konuşmadan geri çevirmek bana onunla bir şey uydurmaktan daha sevimlidir" demiştir.

31- Şa'bî şöyle demiştir: "Vallahi hiç fark etmiyor: Bana bildiğim bir şey hakkında sorulsa da bilmediğim bir şey hakkında sorulsa da 'Bilmiyorum' demek bana kolay geliyor."

32- Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd "Sen eser üzere olduğun sürece yolunu şaşırmazsın" demiştir.

✓ 33- İbn Abbâs (*radıyallahu anhuma*) "İstikâmetten ayrılma, bidatlerden ve bidatçilikten uzak dur" demiştir.

34- Muâz b. Cebel "Bidatçilikten ve aşırılıktan sakının, eskiye sınıksız tutunun" demiştir.

35- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın. Zira bu kalplerinize şüphe düşürür."

36- İbrâhîm (en-Neha'î) şöyle demiştir: "Allah bu hevâlarda zerre ağırlığına hayır kılmamıştır. Bunlar ancak şeytanın birer süsüdür. Hak olan şey ancak ilk şeydir."

37- Allah hakkın üzerinde bir nûr kılmıştır ki onunla âlimler ortaya çıkar ve şüpheler çevrilir. Şüphesiz bâtil hakkın karşısında ayakta duramaz. Allah *-celle ve azze-* şöyle buyurmuştur: "*Hayır! Biz hakkı bâtilin üzerine atarız da onun beynini parçalar. Bir bakmışsın o yok olup gitmiş. Söylediklerinizden dolayı veyl olsun size!*" (Enbiyâ, 18) Bu âyet kıyâmet gününe dek yalan söyleyenler hakkında geçerlidir. Şüphesiz en büyük yalan Allah hakkında söylediğin yalandır.

38- Her ne kadar ölümü yakın olsa da Ebû Abdullah'ın imamlığı öne çıkmıştı. Aranızda benzerini bırakmadı. Allah onu, onunla insanları faydalandırmak için bu kadar yaşattı. Övülmüş bir şekilde yaşadığı kadar yaşadı. Allah'a hamd olsun ki kendisine gıpta edildiği bir hâlde de öldü. Allah'ın kendilerini yeryüzünde şâhitler kıldığı hayırlı kulları onun lehinde şâhitlik ediyorlardı. Onun vera'nını, takvâsını, gayretini, zühdünü, müslümanlar arasındaki güvenilirliğini ve ilminin üstünlüğünü biliyorlardı.

39- Bize ulaştığına göre kendilerini görmediğimiz imamlardan bazıları onun kavlini almakta ve ona soru sormakta idi. Bazıları da onu öne geçiriyor ve onu övüyordu. Bana haber verildiğine göre Vekî' b. el-Cerrâh bazen ona soru sorardı. Abdurrahmân b. Mehdi ondan nakiller yapar, onunla ihticâc eder, onu ilimde öne geçirir ve överdi. Bu yaklaşık altmış sene boyunca devâm etti. Yine bana haber verildiğine göre Şâfiî'nin bildiği hadislerin çoğu ondan öğrendikleriydi. Yine bana haber verildiğine göre İsmâîl b. Uleyye onun heybetinden çekinirdi. Bir şeyh bir defasında bana şunu anlattı: "Ahmed b. Hanbel'in bulunduğu bir yerde bir şeye güldük. Sonra İsmâîl'e gittik de onu öfkeli bir hâlde bulduk. 'Yanımda Ahmed b. Hanbel varken gülüyorsunuz, öyle mi?' dedi."

Yine bana anlatıldığına göre Yezîd b. Hârûn onu anmış ve ağlamıştır. Yine bana anlatıldığına göre Yezîd onu hasta iken evinde ziyâret etmiştir. Yine bana anlatıldığına göre Ebû Âsım onun hakkında "Bize onun gibisi gelmedi" demiştir. Bize bunun gibi nice haber gelmiştir.

-Esrâm daha sonra mektubun tamamını bütün uzunluğuyla zikretti.-

-29-

ŞÂFÎ'NİN TALEBESİ
İSMÂİL B. YAHYÂ B. İSMÂİL EL-MÜZENÎ'NİN
(V.264) İTİKÂDİ

BU BÖLÜMDE;
SÜNNET'İN AÇIKLAMASI VE SELEFİN İTİKÂDİ
BULUNMAKTADIR

Hakkındaki Övgüler: Şâfiî "Müzenî mezhebimin yardımcısıdır" demiştir: (Ebû İshâk) eş-Şirâzî el-Eş'arî de şöyle demiştir: "Şâfiî (rahime-hullah)'a gelince onun fıkhi ashâbına intikâl etti. Ashâbı arasında Ebû İbrâ-him İsmâîl b. Yahyâ el-Muzenî de vardı. Bu zât zâhid ve âlim bir kimseydi. Münâzara ederdi. Hücetini ortaya koyup gâlip gelirdi. İnce manalara çok-ça dalan biriydi."

Zehebi şöyle demiştir: "İmam, allâme, fakihu'l mille/dînin fakîhi, zâhidlerin şîârı, Şâfiî'nin talebesi... Rivâyeti az olmasına rağmen fıkhta önder idi."

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerhu ve't Ta'dîl, 2/204; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/492

Akîdenin Özeti: Bu risâlede Sünnet açıklanmakta, itikâd konularında selefîn ve hadis ashâbının itikâdı beyân edilmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Türkiye'deki Ali Paşa Kütüphanesi'nde bulunan bir nüsha. Bu nüshanın fotoğraflanmış hâli İslâm Üniversitesi'nde 1694 numara ile bir derlemenin içerisinde bulunmaktadır. Bu nüsha dört varak kadardır. Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf el-Hekkârî'nin hattıyla yazılmıştır. Yazısı gayet okunaklı bir nüshadır. Bu nüshayı asıl kıldım.

2- Şeyh Hammâd el-Ensârî Kütüphanesi'nde bulunan fotoğraf hâlindeki bir nüsha. (No: 709) Bu nüsha Sa'd b. Ali ez-Zencânî-Ebû Muhammed el-Cilyânî-Babası-Ebû Abdullah el-Huseyn b. Ali el-Ahvâzî-Ebu'l Kâsım et-Taberânî-Abdülkerim b. Kesîr-Müzenî tarikiyle rivâyet edilmiştir.

3- İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûşi'l İslâmiyye"si. Bu kitabında o şöyle demiştir: "İmam Şâfiî'nin talebesi, zamanındaki şâfilerin imâmı, Ebu İbrahim İsmail b. Yahyâ el-Müzenî'nin sözleri... O, Sünnet hakkında kaleme aldığı, Ebu Tâhir es-Selefi'nin isnadıyla kendisinden rivâyet ettiği risalesinde -ki biz bu risaleyi harfi harfine tamamıyla aktarıyoruz- şöyle demiştir..." Sonra risâleyi zikretmiştir.

Buradan olan ziyadeleri iki köşeli parantez arasında bulunan iki parantez arasına koydum. Bize el-Fakih el-İmâm Şemsuddîn Ebu'l İzz Yûsuf b. Ömer b. Ebi Nasr el-Hekkârî 616 yılının Safer ayında haber verdi, dedi ki: Bize eş-Şeyh el-İmâm el-Hâfız es-Sika, selefîn bakiyyesi Ebû İshâk

İbrâhîm b. Osmân b. İsâ b. Dirbâs el-Mârânî kendi ağzıyla Musul'da 611 yılın Cumâdelülâ ayının on birinde tahdis etti, dedi ki: Bize eş-Şeyh es-Sâlih el-Âlim Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Hâmid⁴⁰¹ b. Müferrie b. Gıyâs el-Ertâhî ona kıraatım ile Fustât-ı Mısır'da (Kâhîre'de) haber verdi, dedi ki: Bize eş-Şeyh el-Müsnid el-Âlim Ebu'l Hasen Ali b. el-Huseyn b. Ömer el-Müsili el-Ferrâ -tahdis etmeme izin verilen şeyler arasında- haber verdi.

H- Şeyh İbrâhîm b. Osmân dedi ki: Bize ayrıca eş-Şeyh el-İmâm el-Fakih el-Hâfız Ebû Tâhir Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Silfe el-İsbehânî es-Silfî bize beş yüz yetmiş dört yılının Rabîulâhîr ayında İskenderiye'den yazdığı mektubun içerisinde haber verdi, dedi ki: Bize eş-Şerif Ebû Muhammed Abdulmelik b. el-Hasen b. Bitine el-Ensârî Mekke'de dört yüz doksan dokuz yılında kendisine kıraatım ile haber verdi.

İkisi dedi ki: Bize Ebû Abdullah el-Huseyn b. Ali en-Nesevî el-Fakih-Mekke'ye yanımıza gelmişti- haber verdi, dedi ki: Bana Ebû Muhammed İsmâîl b. Racâ b. Saîd el-Askalânî Askalân'da haber verdi, dedi ki: Bana Ebu'l Huseyn Muhammed b. Ahmed b. Abdurrahmân el-Meletî ve Ebû Ahmed Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahîm el-Kayserânî haber verdi, dediler ki: Bize Ahmed b. Bekr el-Yâzûrî haber verdi, dedi ki: Bana el-Hasen b. Ali el-Yâzûrî el-Fakih tahdis etti, dedi ki: Bana Ali b. Abdullah el-Hulvânî tahdis etti, dedi ki:

Mağrib'in Trablus şehrinde idim. Ben ve birkaç arkadaşımız Sünnet'ten söz ettik. Sonunda söz el-Müzenî (rahimehullah)'a geldi. Bunun üzerine bir arkadaşımız "Kulağıma onun Kur'ân hakkında konuştuğu ve Kur'ân'ın yaratılmış olup olmadığı hakkında bir şey söylemediği geldi" dedi. Başka biri onun Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylediğini söyledi. Tâ ki başka insanlar da bize katıldı. Bu durum insanları büyük bir kedere soktu. Bunun üzerine ona bir mektup yazdık. Bu mektupta meselenin hakikatini bize anlatmasını; kader, ircâ, Kur'ân, ba's, nuşûr, mizânlar ve nazar konularında Sünnet'i şerh etmesini istedik. Bunun üzerine şunu yazdı:

Bismillâhirrahmânirrahim

⁴⁰¹ Aslında bu şekildedir. Siyeru A'lâmi'n Nubelâ'da ise "Muhammed b. Hamd b. Hâmid" olarak geçmektedir.

Allah bizi de sizi de takva ile günahlardan korusun. Bizi de sizi de hi-dayete uymaya muvaffak kılsın. Bundan sonra; Sen benden sünnet konu-sunda, nefsinin kendisine yapışma hususunda kararlılık göstereceği, kendi-vesilesiyle şahsi görüşlerin şüphelerini [bâtılların yaldızını] ve sapıkların ortaya attıkları bidatlerin eğriliğini senden def edeceği bir şey açıkiyamamı istedin. Ben de sana apaçık [ve apaydın] bir yol beyan ettim, bunu yapar-ken kendime ve sana nasihatte bulunmayı ihmal etmedim. Bu beyanımı doğruya ileten ve doğruya isabet ettiren Allah'a hamd ederek başladım.

1- Hamd, söze kendisiyle başlanılmasına en layık olan, şükredilmeye ve övülmeye en layık olan Allah'a mahsustur. O tektir ve Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır ama O kimseye muhtaç değildir.) O'nun ne bir eşi var-dır ne bir çocuğu. Benzeri olmasından münezzehtir. O'nun hiçbir dengi ve benzeri yoktur. İşıttendir, görendir, bilendir, haberdar olandır, yenilme-yendir, yükseltendir.

2- [Bütün şânı ile zâtıyla] Arş'ının üzerindedir. Aynı zamanda ilmiyle mahlûkâtına yakındır.

3- O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır. Yarattıkları üzerinde önceden tak-dir edilen şeyi uygulamıştır. [O çok cömerttir ve çokça bağışlayandır.] Göz-lerin hainliğini ve göğüslerin sakladığını bilir. (Ğâfir, 19) Yaratılmışlar, O'nun ezeldeki ilmine göre amel ederler. O kendilerini hayır ve şer olarak ne için yaratmışsa onu yerine getirirler.⁴⁰² (Allah'ın izni olmaksızın) ne yaptıkları itaatlerden faydalanmaya ne de masiyetleri kendilerinden savmaya güç ye-tirebilirler.

4- Hiçbir ihtiyacı olmadığı halde meşietiyile mahlûkatı yaratmıştır.

5- Meleklerin de hepsini kendisine itaat etmeleri için yaratmıştır. On-ları kendisine ibadet etmeye meyilli bir yaratılışta yaratmıştır.⁴⁰³ Bu melek-lerden öyleleri vardır ki O'nun verdiği güçle Arş'ı taşırlar. Öyleleri vardır ki Arş'ının etrafında O'nu tesbih ederler. Bazıları da O'na hamd ederek O'nu takdis ederler. Allah Teâlâ meleklerden bazılarını peygamberlerine elçi ola-rak seçmiştir. Bazıları ise O'nun emrettiği işleri idare ederler.

⁴⁰² Bir nüshada şöyle geçmektedir: "Mahlûkât O'nun emri ile hayır yapar. O'nun kazâsiyla şer işler. Hayrı olsun, şerri olsun, faydası olsun, zararı olsun; Allah onları ne için yaratmışsa ona boyun eğmişlerdir."

⁴⁰³ Bir nüshada "onları kendisine ibadet etmeye mecbûr kılmıştır" diye gelmiştir. Doğrusu benim yukarıda yazdığım'dır. Sünnet imamları bu kelimeyi kullanmaktan sakındırılmışlardır.

6- Allah Teâlâ sonra Âdem'i eliyle yaratmış ve onu cennete yerleş-tirmiştir. Bundan önce onu yeryüzünde yaşaması için yaratmıştı. Adem'i, kendisinden yemesine hükmettiği ağaçtan yemekten yasaklamıştı. Sonra onu, ona yasakladığı şey ile sınadı. Sonra ona düşmanını (yani İblis'i) mu-sallat etti de o Âdem'i ondan yemesi için aldattı. Böylece Allah Âdem'in o ağaçtan yemesini, onu yeryüzüne yerleştirmek için sebep kıldı. Bu yüzden Âdem onu yememek için bir yol bulamadı. Ondan kaçıp gidecek hiçbir yer bulamadı.

7- Sonra onun zürriyetinden bazı kimseleri cennet ehli olarak yarattı. Onlar, [ancak Allah'ın meşietiyile cennete götüren amelleri işlerler]. O'nun kaderi ve iradesi doğrultusunda (haklarında yazılan amelleri) işlerler. Yine Allah Teâlâ Âdem'in zürriyetinden cehennem için de bazı sakınler yarat-mıştır. Onlar için gözler yaratmıştır ki bu gözlerle görmezler. Onlar için ku-laklar yaratmıştır ki bu kulaklarla duymazlar. Onlar için kalpler yaratmıştır ki bu kalplerle anlamazlar. Onlar bu gözleriyle, kulaklarıyla ve kalpleriyle hidayetten perdelenmişlerdir. Allah'ın önceden belirlenmiş kaderi doğrul-tusunda cehennem ehlinin amellerini işlerler.

8- İman [kalplerle itikâd, dil ile söz, azalar ve rükünlerle amel ile be-raber] söz ve ameldir. Bu ikisi; birbiriyle ilişkili ve birbirinden ayrılmayan iki şeydir. İkinin arasını ayırmayız. Amelsiz iman, imansız amel olmaz.

9- Müminler iman konusunda farklı derecelededirler. İşledikleri sa-lih amellerle imanları artar.

10- Günahları sebebiyle iman dairesinin dışına çıkmazlar.⁴⁰⁴ İşledik-leri bir büyük günah ya da masiyet nedeniyle tekfir edilmezler. Yine -Nebi

✓⁴⁰⁴ Burada Ehli Sünnet'in büyük günah işleyenleri tekfir etmediğini ve günahları sebebiyle onları imanın dışına mutlak olarak çıkarmadığını kastetmektedir. Büyük günah işleyen kim-senin iman dairesinin dışına çıkıp İslâm dairesine girmesine gelince, bu Ehli Sünnet'in gö-rüşüdür. Kitap ve Sünnet de buna delâlet etmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "İmandan sonra fâsiklık ne kötü isimdir!" (Hucurât, 11)

Ebü Hureyre (ra)'ın rivâyet ettiği muttefekun aleyh bir hadiste de Nebi (sas) "Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez..." buyurmuştur. Müsedded'in rivâyet et-tiği akidesinde İmam Ahmed (rh)'ın şu sözü geçmişti: "Kişi iman dairesinden çıkıp İslâm dairesine girer. Onu İslâm dairesinden Yüce Allah'a şirk koştuktan başka bir şey çıkar-maz..." Bu sözün benzeri İbn Batta'nın ve el-Berbehâri'nin akidelerinde gelecektir inşaallah.

Âcurri (rh) "eş-Şeria"da (2/593) Ebü Ca'fer Muhammed b. Ali el-Bâkır'dan rivâyet ettiğ-i-ne göre o bir dâire çizip "Bu İslâm'dır" demiş, sonra onun ortasına başka bir dâire çizip "Bu

(sallallahu aleyhi ve sellem)'in cennetin vâcip olduğunu söylediği kimseler dışındakilerden iyi kimselere cennetin vacip olduğunu söylemeyiz. Onlardan günahkâr olanların da cehenneme gideceklerine şehâdet etmeyiz.

11- Kur'an Allah (*Azze ve celle*)'nin kalamıdır ve O'nun katındandır.⁴⁰⁵ Yarattığı şeydir ki yok olsun.

12- Allah'ın sözleri, Allah'ın kudreti, na'tı ve sıfatları[(nın tamamı)] eksiksizdir ve yaratılmamıştır. Süreklidir ve ezelidir. Sonradan ortaya çıkmamışlardır ki yok olsunlar. Rabbimiz önceden eksik değildi sonradan artmış. O'nun sıfatları [yaratılmışların sıfatlarına] benzemekten münezzehtir. Vasfedenlerin akılları O'nu kavramaktan acizdir.

13- Kendisinden bir şey istendiği zaman, buna icabet etme hususunda yakındır. İzzetli olması açısından ise uzaktır, O'na ulaşamaz. Arş'inin üzerindedir. Yarattıklarından ayırdır. Vardır, yok veya kayıp değildir.

14- Mahlûkât, rızıkları tükendiği ve yapacakları şeyler sona erdiği zaman ecelleriyle ölürlər.

15- Sonra onlar, kabirlerdeki sıkıştırmadan sonra sorguya çekilirler.

16- Çürüdükten sonra diriltirler. Kıyamet gününde Rablerinin huzurunda toplanırlar. O'na arz olunacakları günde; mizanların hazır bulunduğu, Allah'ın sayıp hesap ettiği, onlarınsa unuttuğu defterlerin sayfalarının açıldığı bir yerde; Allah (*Azze ve celle*)'den başkasının O'nun yarattıkları arasında hâkim olduğu takdirde hesabın elli bin yıl süreceği bir günde hesaba çekilirler. [Fakat] Allah adaletiyle onların arasındaki hükmünü dünyadaki bir öyle uykusu süresi miktarı kadar olan bir vakitte verir. O hesaba çekenlerin en süratlisidir. Allah onlar için bedbahtlık ve saadet olarak önceden neyi belirlemişse o gün kendileri için belirlenen şey üzere oldukları halde geri geleceklerdir. "Onların bir kısmı cennette iken bir kısmı da çılgın ateşin içerisinde olacaktır." (Şûrâ, 7)

da İslâm'ın ortasında bulunan imandır" demiştir. Sonra şunu söylemiştir: "Nebi (sas) 'Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez' buyurmuştur. Yani kişi iman daireden dışına çıkıp İslâm dairesine girer. Onu şirkten başka bir şey de İslâm'dan çıkarmaz. Eğer tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder. Kişi o zaman imana geri döner."

⁴⁰⁵ Bir nüshada ve "İctimâu'l Cuyûş'ta "Allah'tandır" diye geçmektedir.

17- Cennet ehli o gün cennette nimetleneceklerdir. Çeşit çeşit lezzetlerle lezzetleneceklerdir. En değerli ikramlarla mutluluk içerisinde olacaklardır.

18- Yine o hâlde iken Rablerine bakacaklardır. O'nu görmek için itişip kakışmayacaklardır, birbirlerine yapışmayacaklardır. Yüzleri O'nun kerameti ile parıl parıl parlayacaktır. Gözleri O'nun lütfu ile O'na [bakacaktır]. Onlar sürekli bir nimetin içerisinde bulunacaklardır. *"Onlara orada ne bir yorgunluk dokunacak, ne de onlar oradan çıkarılacaklardır. (Hier, 48) O cennetin gemişleri ve gölgesi sürekli. İşte bu takva sahiplerinin âkıbetidir. Kâfirlerin âkıbeti ise ateştir. (Ra'd, 35)*

19- İnkâr edenler o gün Rablerinden perdelenenlerdir. Ateşin içinde yanacaklardır. *"Nefislerinin onlar için hazırladığı şey ne kötüdür: Allah onlardan razı olmamıştır ve onlar azap içinde devamlı kalacaklardır! (Mâide, 80) Onların işi bitirilmez ki ölsünler. Onun azabından hiçbir şey de onlardan hafifletilmez. İşte biz kâfirleri böyle cezâlandırırız." (Fâtır, 36) Ancak Allah'ın oradan çıkarmayı dilediği muvahhidler hariç...*

20- Allah (*Azze ve celle*)'nin nezdinde râzı olunan şeyler hususunda emir sahiplerine itaat etmek, [Allah katında] razı olunmayan işlerden de kaçınmak gerekir.

21- Haddi aştıkları ve zulmettikleri takdirde onlara isyana kalkmak, onlar vasıtasıyla tebaalarına rahmet etmesi için Allah (*Azze ve celle*)'ye tevbe etmek gerekir.

22- Kible ehlini tekfir etmekten uzak durmak ve bir dalalet (küfür) ortaya atmadıkları sürece, ortaya attıkları bidatler konusunda onlardan uzaklaşmak gerekir. Fakat onlardan kim bir dalalet ortaya atarsa kible ehlinen ayrılmış ve dinin dışına fırlamış olur. Ona buğzetmekle ve ondan uzaklaşmakla Allah'a yaklaşılr. O terk edilir ve hor görülür. Bulaşıcı hastalığından kaçınılır. Zira onun hastalığı uyuzdan daha beterdur.

23- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in halifesinin [yani Ebu Bekir es-Sıddık'ın] fazileti söylenir. [O Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra yaratılmışların en faziletli ve en hayırlısıdır. Ondan sonra ikinci olarak el-Fârûk'u, yani Ömer b. el-Hattâb'ı söyleriz.] Onlar Rasulullah'ın veziri olan O'nun kabrinin yanında yatan [ve cennette de O'nun meclis arkadaşları olan kimselerdir. Üçüncü olarak Zünnüreyn Osman b. Affân'ı, sonra da

351
fazilet ve takva sâhibi Ali'yi söyleriz.] Allah onların hepsinden razı olsun. Daha sonra Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendilerinin cennete gireceğini söylediği on kişiden diğer kimseler en faziletli olanlardır. Onlardan her bir kimseye Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bildirdiği fazilet ölçüsünde sevgi besleriz ve değer veririz. Aynı şekilde Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in (fazilette) onlardan sonra gelen ashabına da sevgi besleriz ve değer veririz. Allah onların [hepsinden] razı olsun. Onların faziletli oldukları söylenir. İyi işleriyle anılırlar. Aralarında meydana gelen hadiseler konusunda konuşmaktan uzak dururuz. Onlar Nebilerinden sonra yeryüzü sakinlerinin en hayırlılarıdır. Allah (Azze ve celle) onları nebîsi için seçmiş ve onları dininin yardımcıları kılmıştır. Onlar dinin önderleridir. Müslümanların ileri gelenleridir. Allah onların hepsinden razı olsun.

24- Cuma namazında hazır bulunmayı terk etmeyiz. Bidate bulaşmadığı sürece bu ümmetin salihinin arkasında da günahkârının arkasında da Cuma namazı kılınır. [Fakat bir dalâlet ortaya atmışsa onun arkasında namaz kılınmaz.]

25- Aynı şekilde adil olsun zalim olsun her yöneticiyle beraber cihada çıkarılır ve hacc edilir.

26- Seferdeyken namaz kısaltılır. Kişi (Ramazan'da) seferde ise oruç tutmakla tutmamak arasında muhayerdir.

27- Bunlar, bızden önceki geçmiş hidayet önderlerinin üzerinde icma ettikleri görüşlerdir. Bunlara tabi olanlar, Allah'ın tevfiğiyle, bunları kendilerine rehber edinerek ve bunlardan razı olarak bunlara sarıldılar. Kendilerine yeterli olanın verildiği hususlarda ağır yüklerin altına girmekten kaçındılar. Böylece Allah'ın yardımıyla doğruya isabet ettirildiler ve başarıya ulaştırıldılar. Hakka uymaktan yüz çevirmediler ki kusurlu davranmış olsunlar. Hakkın sınırını geçmediler ki haddi aşmış olsunlar. Şu hâlde biz yalnız Allah'a güveniyoruz. Yalnız O'na tevekkül ediyoruz. Onların izlerini takip etmeyi bize müeyesser kılmasını O'ndan niyaz ediyoruz.

28- İşte bu Sünnet'in açıklamasıdır. Onu açıklamaya çalıştım ve onu izah ettim. Şu halde Allah kimi bu beyan ettiklerimi yapmaya muvaffak kılsa; bunun beraberinde necasetler konusunda ihtiyatlı davranarak farzları yerine getirme, itaat olan ameller için mükemmel şekilde abdest alma, imkânlar ölçüsünde namazları eda etme, varlık sahibi kimseler için zekât verme, malı ve gücü bulunan kimseler için haccetme, sağlıklı kimseler için

Ramazân orucunu tutma, Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in [namazlardan sonra] sünnet olarak kıldığı beş namazı; yani her gece vitir namazını, sabah namazından önceki iki rekâtlik namazı, Ramazân ve Kurban bayramı namazlarını, güneş ve ay tutulması namazlarını ve gerektiği zaman yağmur duası namazını kılma, haramlardan kaçınma, laf taşımaktan, yalandan, giybetten, haksız yere haddi aşmaktan, Allah hakkında ilimsizce konuşmaktan -ki bunların hepsi büyük haramlardır- uzak durma, kazançlar, yiyecekler, haramlar, içecekler ve giyecekler konusunda dikkatli davranma. şehvetlerden kaçınma -ki şehvetler kişiyi haramları işlemeye çağırır ve kim hayvanlarını koruluğun yakınında otlatırsa onun içine düşmesi an meselesidir- hususlarında da inayetini o kimseden esirgemezse; işte bu hususlar kime müyesser kılınırsa, o kimse dinden bir hidayet üzerindedir demektir. Allah'ın o kimseye merhamet etmesi ümit edilir. Allah bizi de seni de, bol ve ezelî lütfuyla, yüce ve en keremli celâliyle dosdoğru yoluna iletsin. Allah'ın selâmı [rahmeti ve bereketi, senin ve] bize selâm verenlerin üzerine olsun. Sapıklar ise Allah'ın selâmına ulaşamazlar. [Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.]

Risâle Allah'ın hamdi ve lütfu ile burada sona erdi. Allah'ın salâtı ve selâmı Muhammed'in, O'nun âlinin, ashâbının ve tertemiz eşlerinin üzerine olsun...

-30-

EBÛ ZUR'A UBEYDULLAH B. ABDULKERİM
ER-RÂZİ'NİN (V. 264)

VE

EBÛ HÂTİM MUHAMMED B. İDRİS B. EL-
MÜNZİR ER-RÂZİ'NİN (V. 277)

İTİKÂDİ

BU BÖLÜMDE;
"SÜNNET'İN ASLI VE DİNİN İTİKÂDİ" KİTABI
BULUNMAKTADIR

سورة المصطفوى (١) و (ب)

كَلَامُ أَصْلِ الشَّيْءِ وَأَعْقَلُ الْإِنْسَانِ
 وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الشَّامِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 أَخْبَرَنَا الشَّيْخُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْغَدَّارِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ
 عَبْدِ اللَّهِ الْغَدَّارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ قُرَّةِ عَيْنِهِ
 وَهُوَ شَيْخٌ وَأَكْبَشُخٌ وَأَقْرَبُ مَعْلُومَاتٍ أَخْبَرَنَا
 الشَّيْخُ أَبُو الْحَسَنِ إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ
 عَنْ جَعْفَرِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ
 عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ
 قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ
 أَسْعَدَ اللَّهُ وَرَضِيَ عَنْهُ قَالَ تَلَا شَائِلًا

وَأَصْلُ الشَّيْءِ
 وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الشَّامِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 أَخْبَرَنَا الشَّيْخُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْغَدَّارِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ
 عَبْدِ اللَّهِ الْغَدَّارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ قُرَّةِ عَيْنِهِ
 وَهُوَ شَيْخٌ وَأَكْبَشُخٌ وَأَقْرَبُ مَعْلُومَاتٍ أَخْبَرَنَا
 الشَّيْخُ أَبُو الْحَسَنِ إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ
 عَنْ جَعْفَرِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ
 عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ
 قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ
 أَسْعَدَ اللَّهُ وَرَضِيَ عَنْهُ قَالَ تَلَا شَائِلًا

صورة المخطوط من كتاب مختصر المحجة (أ)

Handwritten text in Arabic script, likely a continuation of the manuscript. The text is dense and covers the right half of the page.

صورة المخطوط من كتاب الثلاثا كاسي (أ)

Handwritten text in Arabic script, likely a continuation of the manuscript. The text is dense and covers the left half of the page.

Ebû Zur'a er-Râzî Hakkında

İsmi Ubeydullah b. Abdulkerîm b. Yezîd b. Ferrûh b. Dâvûd el-Kuraşî er-Râzî'dir. Künyesi Ebû Zur'adır. 200 yılında doğmuş, 264 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Hasen b. Ahmed şöyle demiştir: "Bir adam Ahmed b. Hanbel'e 'Rey'de Ebû Zur'a denen bir genç var?' diye sordu. Bunun üzerine Ahmed öfkeleni. Onun karşı çıkar bir tavırla 'Genç diyorsun, öyle mi?' dediğini işittim. Sonra ellerini kaldırıp Ebû Zur'a için Allah'a dua etmeye başladı. Şöyle diyordu: 'Allah'ım, ona haksızlık edenlere karşı ona yardım et. Allah'ım, ona âfiyet ver. Allah'ım, belâyı ondan sav. Allah'ım, Allah'ım...' Bu şekilde çokça dua etti."

İbn Râhûye "Bir hadisi Ebû Zur'a bilmiyorsa onun aslı yoktur" demiştir.

Ebû Hâtim er-Râzî de "Ebû Hâtim imamdır" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Tabakâtu'l Hanâbile, 2/53; Tehzîbu'l Kemâl, 19/89.

Ebû Hâtim er-Râzî Hakkında

Muhammed b. İdris b. el-Münzir b. Dâvûd b. Mihrân el-Hanzalî er-Râzî'dir. Künyesi Ebû Hâtim'dir. 195 yılında doğmuş, 277 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Zur'a onun hakkında "Hadis talebi hususunda ondan daha hırslısını görmedim" demiştir.

İbn Ebî Hâtim şöyle demiştir: "Yûnus b. Abdula'lâ'yı 'Ebû Zur'a ve Ebû Hâtim Horasan'ın imamlarıdır' derken işittim. Onlar için dua etti ve 'Onların uzun bir ömür sürmesi müslûmanların salâhı demektir' dedi."

Hibetullah el-Lâlekâî "Ebû Hâtim imam, hâfız ve müsbit bir kimse idi" demiştir.

Hatîb "Ebû Hâtim, hâfız ve sebt imamlardan biriydi" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Târihu Bağdâd, 2/73; Tabakâtu'l Hanâbile, 2/270

Tehzibu'l Kemâl, 24/381; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/247

Akidenin Özeti: Bu akîdede Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdından söz edilmektedir. Bu akîdenin ehemmiyetini, içerisinde ilim ehlinin bu akîde üzerindeki icmâlarının naklinin bulunması ortaya çıkarmaktadır.

İbn Teymiyye "Beyânu Telbisi'l Cehmiyye"de (2/41) bu akîdenin bir kısmını naklettikten sonra şöyle demiştir: "Bu, İmam Abdurrahmân b. Ebî Hâtim'den birçok tarîk ile meşhurdur. Şeyh Nasr el-Makdisî de 'el-Hucce' kitabında bu akîdeyi ondan nakletmiştir."

Akidenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Şeyh Hammâd el-Ensârî Kütüphânesi'nden elde ettiğim bir el yazması ki bu el yazması -her levhanın iki yüzü olmak üzere- beş levhadan oluşmaktadır. Bunu asıl kıldım ve buna "a" harfi ile işâret ettim.

2- Zâhiriyye Kütüphânesi'nde (no: 3748) bulunan, üzerinde "Aslu's Sünneti ve İ'tikâdu'd Dîn/Sünnet'in aslı ve dînin itikâdı" yazan bir el yazması. Bu el yazması da -her levhanın iki yüzü olmak üzere- yedi levhadan oluşmaktadır. Bu el yazmasına "b" harfi ile işâret ettim.

3- Lâlekâî (*rahimehullah*)'ın "Usûlü'tikâdi Ehli's Sünne" kitabı. O bu akîdeyi isnâdı ile tam olarak aktarmış, şöyle demiştir: "Bize Muhammed b. Muzaffer el-Mukri' haber verdi, dedi ki: Bize el-Huseyn b. Muhammed b. Habşen el-Mukri' tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Hâtim tahdis etti, dedi ki..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Akîdeyi bu kitaptan çıkarırken bir el yazması nüshaya itimâd ettim ve buna "k" harfi ile işâret ettim. Sonra bu nüshayı "el-Mektebetu'l İslâmiyye"nin baskısıyla (321) karşılaştırdım.

4- Ebu'l Feth Nasr el-Makdisî (*rahimehullah*)'ın "Muhtasaru'l Hucce alâ Târîki'l Mehacce" (2/359) kitabı. O bu akîdeyi selefin akîdelerinin içerisinde aktarmıştır. Akîdeyi bu kitaptan alırken el yazması bir nüshaya itimâd ettim ve bu nüshaya "m" harfi ile işâret ettim.

5- İbnu'l Attâr el-Hemedânî'nin (v. 569) "Futyâ ve Cevâbihâ fî Zikri'l İtikâdi ve Zemmi'l İhtilâf" isimli kitabı. O bu kitabında şöyle demiştir:

"Her beldedeki âlimlerin üzerinde icmâ ettiği itikâdın zikri hususunda fasıl: Bize Ebû Tâlib Abdulkâdir b. Muhammed Abdulkâdir b. el-Yûsufî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû İshâk İbrâhîm b. Ömer b. Ahmed el-Bermekî haber verdi, dedi ki: Bize el-Hasen Ali b. Abdulazîz b. Merdek el-Berdeî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Hâtîm tahdis etti, dedi ki..." Sonra 38. maddeye kadar zikretmiştir. Buna da "f" harfi ile işâret ettim. Birinci nüshayı asıl kıldım. Aslında olmayan ziyâdelere de dipnotlarda işâret edeceğim.

[İki Razi, Ebu Zur'a Ubeydullah b. Abdulkerim'in, Ebu Hâtîm Muhammed b. İdris b. El-Münzir'in ve Kendilerinden Nakilde bulunulan Seleften Bir Topluluğun İtikâdı -Allah Onlara Rahmet Etsin-]406

SÜNNET'İN ASILLARI VE DİNİN İTİKÂDÎ

Bize Ebû Yezîd eş-Şâmî kıraat yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize Şeyh Ebû Tâlib Abdulkâdir b. Muhammed b. Abdulkâdir b. Muhammed b. Yûsuf kıraat yoluyla haber verdi, o işitiyordu, ben de işitiyordum, (okunanı) ikrâr etti, dedi ki: Bize Şeyh Ebû İshâk İbrâhîm b. Ömer b. Ahmed el-Bermekî (rahimehullah) haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen Ali b. Abdulaziz b. Merdek b. Ahmed el-Berzeî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Hâtîm -Allah onu saîd eylesin ve ondan râzî olsun- haber verdi, dedi ki:

Babama ve Ebû Zur'a'ya Ehli Sünnet'in dinin asılları hakkındaki görüşlerini, büyük şehirlerdeki âlimleri üzerinde buldukları şeyi ve bu konularda neye itikâd ettiklerini sordum. Dediler ki: Hicâz olsun, Irak olsun, Mısır olsun, Şâm olsun, Yemen olsun; bütün büyük şehirlerdeki âlimleri gördük. Şunlar, onların görüşlerindendi:

- 1- İman söz ve ameldir, artar ve azahr.
- 2- Kur'ân Allah'ın her cihetiyle Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır.
- 3- Kader hayrıyla ve şerriyle Allah (Azze ve celle)'dendir.

4- Nebîsinden [salât ve selâm O'nun üzerine olsun] sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer b. el-Hattâb [el-Fârûk], sonra

406 "k" de ve "m" de geçmektedir.

Osmân b. Affân, sonra Ali b. Ebi Tâlib'dir. Allah onlardan râzı olsun. Onlar doğruya iletilmiş râşid halifelerdir. [Allah onlardan râzı olsun.]

5- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in isimlerini zikredip kendilerinin cennetlik olduğuna şâhitlik ettiği on kişi [Rasulullah'ın] şâhitlik ettiği üzere cennetlikdir. O'nun sözü haktır.

6- Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamına ve âline Allah'tan rahmet dilenir. Aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkın-da konuşulmaz.

7- Allah (Azze ve celle) kendisini kitabında ve resûlünün diliyle vafsettiği üzere keyfiyetsiz şekilde Arş'ının üzerindedir ve yarattıklarından ayrıdır. İlmi ise her şeyi kuşatmıştır. "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O Semî'dir (İşitendir), Basîr'dir (Görendir)." (Şûrâ, 11)

8- Allah tebâreke ve teâlâ âhirette görülecektir. Cennet ehli O'nun dediği şekilde O'nu gözleriyle görecektir ve O'nun kelâmını işitecektir.

9- Cennet [haktır] ve cehennem haktır. İkisi de yaratılmış durumdadır ve ebediyen yok olmayacaklardır. Cennet O'nun dostlarının mükâfâtıdır. Cehennem de O'na isyân edenlerin cezâsıdır. [Allah azze ve celle'nin]⁴⁰⁷ rahmet ettiği müstesnâ...

10- Sırât haktır.

11- İki kefesi olan, kendisiyle kulların iyi ve kötü amellerinin tartılacağı Mizân haktır.⁴⁰⁸

12- Nebîmiz'e ikrâm olarak verilen Havz haktır. Allah'ın salâtı ve selâmı O'nun ve âlinin üzerine olsun.

13- Şefaât haktır.⁴⁰⁹

14- Tevhid ehlinden bazı insanların şefaât ile cehennemden çıkacakları haktır.

15- Kabir azâbı haktır.

16- Münker ve Nekîr haktır.

⁴⁰⁷ "k"de geçmektedir.

⁴⁰⁸ "k"de şöyle geçmektedir: "Mizân haktır. Onun iki kefesi vardır..."

⁴⁰⁹ "m"de "sâat/kıyâmet haktır" diye geçmektedir.

- 17- Kirâmen Kâtibîn haktır.⁴¹⁰
- 18- Ölümden sonra diriliş haktır.
- 19- Büyük günah işleyenler Allah (*Azze ve celle*)'nin meşietine kalmıştır.
- 20- Kible ehlini⁴¹¹ günahlarından dolayı tekfir etmeyiz.⁴¹² Gizli hâllerini Allah (*Azze ve celle*)'ye havâle ederiz.
- 21- Cihâd ve hac farzını her zaman müslümanların imamlarıyla beraber yerine getiririz.
- 22- İmamlara karşı isyân etmeyi ve fitne zamanında savaşmayı câiz görmeyiz. Allah (*Azze ve celle*)'nin işimizin⁴¹³ başına getirdiği kimselerin sözünü dinler ve onlara itaat ederiz. İtaatten el çekmeyiz.⁴¹⁴

⁴¹⁰ 14 ilâ 17. maddeler "k"de bulunmamaktadır.

⁴¹¹ Kible ehli, Nebi (sas)'in kendileri hakkında şöyle buyurduğu namaz ehli kimselerdir: "Kim namazımızı kılar, kiblemize yönelir ve kestiğimizi yerse; işte o Allah'ın zimmetinin ve resûlünün zimmetinin kendisinin üzerinde bulunduğu müslümandır." Bu hadisi Buhârî rivâyet etmiştir. Bu sebeple İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (7/613) şöyle demektedir: "Şüphesiz müslümanların şîârı namazdır. Bu yüzden onlardan 'Namaz ehli ihtilâf etmiştir' ve 'Kible ehli ihtilâf etmiştir' denilerek söz edilir..."

✓ Namazı terk eden kimse -namazı ister inkâr ederek terk etsin ister tembelliğinden dolayı terk etsin- Nebi (sas)'in buyurduğu üzere kible ehlinin dışına çıkar: "Şüphesiz şirk ve küfür arasında namazın terki vardır." Bu hadisi Müslim rivâyet etmiştir. Bu hadiste küfürden maksat, İbn Teymiyye'nin "Şerhu'l Umde"de birkaç yönden beyân ettiği üzere İslâm dininden çıkaran büyük küfürdür. Nebi (sas)'in ashâbı da bunun üzerinde icmâ etmiştir. Ehli Sünnet'ten birçok kimse hem onların hem de Tâbiîn'in icmâsını nakletmiştir. Nitekim bunu "el-İbânetu's Suğrâ"ya (250) ve Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sine (33) yazdığım ta'likte beyân ettim.

⁴¹² "m"de şöyle geçmektedir: "Kible ehlinin hiçbir kimseyi tekfir etmeyiz."

⁴¹³ "k"de ve "m"de "işinin" diye geçmektedir.

⁴¹⁴ Sünnet ve eser ehlinin görüşü budur. Buna ancak Nebi (sas)'in kendilerini "İslâm'dan okun avı delip geçtiği gibi çıkarlar" buyurarak haber verdiği dinden çıkan Hâriciler muhâlefet etmiştir. Bu hadis muttefekun aleyhtir. Selef-i Sâlihîn'in yöneticilere ve zâlim imamlara isyân etmekten sakındırma husûsundaki icmâları tevâtür derecesine ulaşmıştır. Nitekim sünnet imamları onların icmâlarını akidelerinde nakletmişlerdir ki bu şu derlemeye de görülmektedir. Bu akidelerden hangisine bakarsan bak içerisinde mutlaka isyân etmenin nehyedildiğini ve isyân edenlerin bidatçı olarak vasıflandırıldığını görürsün. Binâenaleyh İbn Hacer'in "Tehzibu'l Tehzib"de (2/288) hârici el-Hasen b. Sâlih'in tercemesinde söylediklerine itibar edilmez: "O kılıcı câiz görmekteydi", 'Zâlim yöneticilere isyân etmeyi câiz görürdü' demektir ki bu sefelin önceki görüşüdür(!) Sonradan durum bunun terki üzerinde istikrar bulmuştur..."

23- Sünnet'i ve Cemaat'i takip ederiz. Tekbaşinalıktan, muhâlefetten ve ayrılıktan uzak dururuz.

24- Cihâd, Allah (Azze ve celle)'nin nebîsini (sallallahu aleyhi ve sellem) gönderdiği andan itibâren kıyâmet kopana kadar müslümanların imamlarından emir sâhipleri ile birlikte geçerlidir. Onu hiçbir şey geçersiz kılmaz.

25- Hac da böyledir.

26- Zekât olan hayvanlar müslümanların imamlarından emir sâhiplerine verilebilir.⁴¹⁵

27- İnsanlar kendilerine uygulanacak hükümler ve miras ahkâmı husûsunda mümindirler. Onların Allah [azze ve celle] katında ne oldukları ise bilinmez.

a- Kim hakîkaten mümin olduğunu söylerse bidatçidir.

b- Kim Allah katında mümin olduğunu söylerse yalancılardandır.

c- Kim "Ben Allah'a iman ediyorum" derse isâbet etmiştir.⁴¹⁶

28- Mürcie bidatçi sapıklardır.⁴¹⁷

İşte başından sonuna kadar akîdeler Selef-i Sâlih'in'den yapılan bu naklin bâtıl olduğunu ortaya koymakta ve onu kökünden çürütmektedir. İbn Hacer kendisinden önce Ehli Sünnet'ten bu görüşü dile getiren birini zikretmemiştir. Ben de onlardan herhangi birinin Selef-i Sâlih'in'den bu hilâfı naklettiğine vâkıf olamadım. Hâlbuki onların birçoğu bazı meselelerde vâkı olan hilâfı nakletmiştir. Osmân ve Ali'den hangisinin daha faziletli olduğunu söyleyip tevakkuf eden kimse hakkında, fazilet sıralamasında Ali (ra)'ın isminin zikredilip zikredilmeyeceği hakkında ve selef arasında ihtilâfların meydana geldiği diğer meseleler hakkında hilâfı nakletmişlerdir.

⁴¹⁵ Ehli Sünnet, sultâna ödenen zekâtlardan: altın ve gümüş ile hayvanların, hubûbatın ve ürünlerin arasını ayırmaktadır.

İmam Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm (rh) "el-Emvâl" kitabında (2/243). "Zekâtın emirlere ödenmesi ve âlimlerin bu konudaki ihtilâfı" bâbında bu büyük meseleyi açıklarken sözü uzattıkça uzatmıştır. Bu bölümde Ehli Sünnet'in görüşüne göre husûsan zekât olarak altın ve gümüş verecek kimsenin muhayyer olduğunu, bu kimsenin dilerse zekâtını kendisinin dağıtacağını, dilerse sultâna vereceğini zikretmiştir. Sonra şöyle demiştir: "Hayvanlara, hubûbâta ve ürünlere gelince bunları dağıtma işini yöneticiler üstlenir. Bu malların sâhibinin malını yöneticilerden gizlemesi câiz değildir. Eğer kişi bu malları kendisi dağıtıp verilecek yerlere verirse zekâtını ödemiş olmaz. Tekrardan yöneticilere de ödemesi gerekir. Sünnet ve eserler bu ikisini birbirinden ayırmıştır. (Altın ve gümüş ile hayvanları, hubûbatı ve ürünleri birbirinden ayırmıştır.)" Onun sözünü ehemmiyetinden dolayı Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne" kitabına (276) yazdığı tahkik de naklettim.

⁴¹⁶ "k" de ve "m" de "Allah'a hakikaten iman ettiğini söylerse" diye geçmektedir.

29- Kaderiyye bidatçi sapıklardır.⁴¹⁸

30- Onlardan kim Allah [azze ve celle'nin]⁴¹⁹ olacak şeyi⁴²⁰ o olmadan önce bildiğini inkâr ederse kâfirdir.

31- Cehmiyye kâfirdir.

32- Râfıza İslâm'ı reddetmiştir.

33- Hâricîler dinden çıkıp gitmişlerdir.

34- Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse [Azîm olan Allah'a] dinden çıkaran bir küfür ile kâfirdir.

35- Meseleyi anlayanlardan kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir.

36- Kim Allah [azze ve celle'nin] kelâmı hakkında şüpheyeye düşüp "Bilmiyorum, o yaratılmış mıdır, yaratılmamış mıdır?" diyerek şüphe eder bir hâlde onun hakkında duraksarsa cehmîdir.

37- Kim cehâletinden dolayı Kur'ân hakkında duraksarsa ona öğretir. Bidatçi olduğu söylenir fakat tekfir edilmez.

38- Kim "Kur'ân'ı telaffuzum mahlûktur" ya da "Kur'ân benim telaffuzumla mahlûktur" derse cehmîdir.

*Şeyh Ebû Tâlib dedi ki: İbrâhîm b. Ömer dedi ki: Ali b. Abdulaziz dedi ki: Ebû Muhammed [İbn Ebî Hâtim] dedi ki: Ayrıca babamı -Allah ona rahmet etsin- şöyle derken işittim:

39- Bidat ehlinin alâmeti eser ehline ta'n etmeleridir.

40- Zındıkların alâmeti eserleri geçersiz kılmak maksadıyla eser ehlini Haşviyye⁴²¹ olarak adlandırmalarıdır.⁴²²

⁴¹⁷ "k"de "Mürcie ve bidatçiler sapıklardır" diye geçmektedir.

⁴¹⁸ "k"de "Bidatçi Kaderiyye sapıklardır" diye geçmektedir.

⁴¹⁹ İki köşeli parantez arası "k"dendir.

⁴²⁰ "k"de "olmayan şeyi" diye geçmektedir.

⁴²¹ Haşv, kelâm hakkında kullanıldığında kendisine itimâd edilmeyen boş söz anlamına gelir. Aynı şekilde bu insanlar hakkında da kullanılır. "Haşvetu'n nâs" insanların ayak takımı demektir. (Lisânu'l Arab, 14/180) Bu zındıklar, sünnet ve hadis ehlini, sünneti ve eseri akıllarının ve şahsi görüşlerinin önüne geçirdikleri için, kendilerinin ve rey ehlinin hilâfına sarîh ve sahîh nassın karşısında akıllarını çalıştırmadıkları için bu şekilde isimlendirirler.

41- Cehmiyye'nin alâmeti Ehli Sünnet'i Müşebbihe olarak adlandırmalarıdır.⁴²³

42- Kaderiyye'nin alâmeti eser ehlini Mücbira olarak adlandırmalarıdır.⁴²⁴

43- Mürcie'nin alâmeti Ehli Sünnet'i Muhâlîfe ve Nuksâniyye olarak adlandırmalarıdır.⁴²⁵

44- Râfızîlerin alâmeti Ehli Sünnet'i Nâsibe⁴²⁶ olarak adlandırmalarıdır.⁴²⁷ [Bunların hepsi isyân kapsamındadır.]⁴²⁸ Ehli Sünnet'in ancak bir ismi vardır. Bu isimlerin tamamının onlarda bulunması imkânsızdır.

Ebû Muhammed dedi ki: Yine babamı ve Ebû Zur'a'yı işittim:

45- Onlar zeyğ ve bidat ehlini terk etmeyi [emrediyorlardı.]⁴²⁹ Bu konuda görüşleri çok sertti.⁴³⁰

Çünkü onların nezdinde akıl ve rey nassın önündedir. Akla ve reye muhâlif olduğu zaman nassa itibar etmezler. Onlar Ömer (ra)'ın söylediği gibi sünnetlerin düşmanlarıdır.

⁴²² Bu madde ve sonrası ikinci el yazması nüshadandır.

⁴²³ Cehmiyye, Kur'ân'da ve Sünnet'te vârid olan yüz, iki el, işitme ve görme gibi sıfatları isbât eden kimseleri teşbih ehli olmakla yaftalar. Onların nezdinde Ehli Sünnet Allah (ac)'nin sıfatlarının hakikatini O'na lâyık bir şekilde isbât ettikleri için Müşebbihe'dir.

⁴²⁴ Kaderiyye, Allah (ac)'nin hayrı ve şerri takdir ettiğine, iyisiyle kötüsüyle kulların fiillerini yarattığına inanan kimseleri, Allah'ın kullarını yaptıkları fiillere zorladığını iddiâ eden cebri kimseler olarak görür. Bu yüzden kadere iman eden Ehli Sünnet'i Cebriyye olarak isimlendirir.

⁴²⁵ Mürcie, imanın artıp azaldığına iman eden ve imanlarında istisnâ yapan Ehli Sünnet'i; Nuksâniyye, Muhâlîfiyye ve Şükkâk (şüpheciler) olarak yaftalar. Nitekim bu Harb (rh)'in akidesinde gelecektir. Onlar böyle derler çünkü Mürcie'ye göre iman ne artar ne de azalır. Onlara göre iman tek bir şeydir. Bir kısmı gittiği zaman tamamı gider!

⁴²⁶ "b"de ve "m"de "Nâbite", Lâlekâf'de ise "Nâsiye" olarak geçmektedir. Yukarıda yazdığım matbû nüshadandır ki ileride gelecek ikinci akideye muvâfık olan da odur.

⁴²⁷ Râfızîler Ehli Sünnet'i Nâsibe olarak isimlendirirler. Çünkü onlar Ehli Sünnet'in Ali b. Ebî Tâlib (ra)'ın ve Ehli Beyt'in düşmanlarını imam olarak nasbettiğine inanırlar. Yine onların itikâdına göre Ebû Bekr'i ve Ömer'i seven, onları veli edinen ve Ali'nin önüne geçiren herkes Ali b. Ebî Tâlib'e ve onun ehli beytine düşmanlık etmektedir!

⁴²⁸ Tam okuyamamış olmamla birlikte "b"de "bunların hepsi günahtır, masiyettir..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise "m"dendir.

⁴²⁹ İki köşeli parantez arası "k"den ve "m"dendir.

⁴³⁰ "k"de ve "m"de "bu konuda çok sert davranıyorlardı" diye geçmektedir.

46- Eserler hakkında olmaksızın rey ile kitaplar yazmaya karşı çıkıyorlardı.

47- Kelâmcılarla birlikte oturmaktan sakındırıyorlardı.

48- Aynı şekilde kelâmcıların kitaplarına bakmaktan sakındırıyor ve "Kelâmcı asla iflah olmaz" diyorlardı.

[Ebû Muhammed dedi ki: Ben de böyle diyorum.]⁴³

Risale Bitti

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

Allah'ın salat ve selamı Muhammed Nebinin ve O'nun Âlinin üzerine olsun.

⁴³ İki köşeli parantez arası "k" dendir. Ebû Muhammed ile kastedilen İbn Ebi Hâtim'dir.

-31-

EBÛ HÂTİM MUHAMMED B. İDRİS EL-HANZALÎ
ER-RÂZÎ'NİN (V. 277) İTİKÂDÎ

BU BÖLÜMDE;
"SÜNNET"İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDÎ
BULUNMAKTADIR

Ebû Hâtim er-Râzî (*rahimehullah*)'ın tercemesi önceki akîdede geçmişti.

Akîdenin özeti: Bu akîde Ehli Sünnet'in, Sünnet ve itikâd ile ilgili birçok meseledeki itikadını barındırmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Lâlekâî (*rahimehullah*)'ın "Usûlü'tikâdi Ehli's Sünne" kitabı. Akîdeyi buradan çıkarırken kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim ve bu nüshayı asıl kıldım.

2- Kâdî İbn Ebî Ya'lâ'nın "Tabakâtü'l Hanâbile" kitabı. Akîdeyi buradan çıkarırken kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim.

Kâdî şöyle demiştir: "Bize dayım Ali b. el-Büsri haber verdi, İbn Batta'dan rivâyet etti. İbn Batta dedi ki: Bana Ebu'l Kâsım Hafs b. Ömer tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hâtim bu sözü kıraat etti ve dedi ki..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Kâdî bu akîdeyi maddelerinin bazılarını öne alıp bazılarını arkaya bırakarak muhtasar olarak zikretmiştir. Bunu Lâlekâî'nin zikrettiği ile karşılaştırdım. "Tabakât"ta bulunan ziyâdeleri iki köşeli parantezin arasında gösterdim.

Lâlekâî (*rahimehullah*) "Usûlü İtikâdi Ehli's Sünne"de şöyle demiştir: İbn Ebî Hâtim dedi ki: Ebû Hâtim Muhammed b. İdris b. el-Münzir el-Hanzalî er-Râzî (*rahimehullah*)'ın kendisinden duyulan kitaplarından birinde şunu gördüm: Mezhebimiz, tercihimiz [itikâd ettiğimiz ve Allah'a karşı kendisini dîn edindiğimiz şey -ki O'ndan dîn ve dünyâ hususunda selâmet niyâz ederiz-] şudur:

1- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e, O'nun ashâbına, Tâbiîn'e ve onlardan sonra gelip onlara güzellikle uyan kimselerin yoluna uymak.

2- Onların (bidat ehlinin) bidatlerinin⁴³² olduğu yere bakmamak.

3- Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel, İshâk b. İbrâhim, Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm ve eş-Şâfiî gibi eser ehli kimselerin mezhebine sıkıca tutunmaktır.

4- Kitap'tan ve Sünnet'ten ayrılmamaktır.

5- Selefin izini takip eden imamları savunmak, büyük şehirlerdeki sünnet ehli imamların tercih ettiklerini tercih etmektir. Medine'de Mâlik b.

⁴³² Aslında "iddialarının" geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise Tabakâtü'l Hanâbiledendir.

Enes, Şâm'da el-Evzâi. Mısır'da Leys b. Sa'd, Irak'ta Süfyân es-Sevrî ve Hammâd b. Zeyd bu imamlara örnektir. Hakkında Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den, Sahâbe'den ve Tâbiîn'den bir rivâyet bulunmayan yeni meselelerde bunların görüşü tercih edilir.

✓6- Kafa karıştıran, meseleleri bulanık gösteren, görüşlerini yaldızlayan ve olmadık şeyler uyduran yalancılardan görüşleri terk edilir.

7- Kerâbisi'nin⁴³³ kitaplarına bakılmaz. Ashâbından ve şâcirdlerinden⁴³⁴ onu savunanlardan uzak durulur. Dâvûd el-Isbehânî⁴³⁵, benzerleri ve takipçileri gibi...

✓⁴³³ Huseyn b. Ali b. Yezîd el-Kerâbisi el-Cehmi... 284 yılında ölmüştür. O Kur'ân'ı telaffuzumuzun yaratılmış olduğu görüşünü açıktan dillendiren ilk kimsedir. Mervezî (rh) "el-Kasas" isimli kitabında şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a el-Kerâbisi'nin 'Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" dediğini, ayrıca 'Ben diyorum ki Kur'ân her bir cihetten Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır ancak onu telaffuzum yaratılmıştır, kim Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır demezse kâfirdir' dediğini zikrettim. Bunun üzerine Ahmed şöyle dedi: 'Asıl kâfir odur! Allah onu kahretsin. Cehmiye bunun dışında ne söylüyor ki? Ona ne fayda sağlıyor? Sonra söylediği söz önce söylediği sözü çürütüyor.'" (Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 11/289) "El-Hucce fi Beyâni Mehacce"de nakledildiğine göre (2/203) Ebû Hâtim er-Râzi şöyle demiştir: "Cehm b. Safvân'ın, Huseyn el-Kerâbisi'nin ve Dâvûd b. Ali'nin görüşlerinden biri de Kur'ân'ı telaffuzlarının yaratılmış olduğu, Nebimiz (sas)'e indirilen ve Cibril-i Emin'in getirdiği Kur'ân'ın Kur'ân'ın hikâyesi olduğudur. Bu yüzden Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel onların cehmi olduklarını söylemiştir. Büyük şehirlerdeki bütün âlimler de onların cehmi olduklarını söyleme hususunda onu izlemişlerdir. Bu konuda eser ehli arasında bir ayrılık yoktur."

⁴³⁴ İbn Adiyy'in "el-Kâmil"inde (1/133) ve "Târihu Bağdâd"da (12/38) bu şekilde gelmiştir. "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da ise (13/73) "şâkirdlerinden" diye geçmektedir. Şâkirdin takibi ve öğrenci manasına gelmektedir."

⁴³⁵ Dâvûd b. Ali b. Halef el-Isbehânî (v. 270), Zâhiriyye'nin imamı... Bundan önceki ta'likte onun hocası el-Kerâbisi ile birlikte lafız meselesini ilk olarak açıktan dillendiren kimseler olduğundan söz edilmişti.

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ'da (13/101) şunlar geçmektedir: "Dâvûd'a gelince o 'Kur'ân muhdestir' demiştir. Bunun üzerine hadis imamlarından büyük bir topluluk Dâvûd'a karşı ayaklanmış, onun sözünü reddetmiş ve onu bidatçilikle itham etmişlerdir."

İbn Ebi Hâtim "el-Cerh ve't Ta'dil"de (3/410) şöyle demiştir: "Sapık, bidatçi, meseleleri bulanık gösteren ve olmadık şeyler uyduran bir kimseydi. Onu gördüm. Kelâmını işittim. Sözlerini babama ve Ebû Zur'a'ya aktardım. Onun görüşlerinden râzı olmadılar. Babama onun 'el-Buyû' ismini verdiği bir kitabı getirildi ki bu kitapta o hadis ehlini hedef alıyor. çokça hadis talep etmelerinden ve bu uğurda yolculuk etmelerinden dolayı onları ayıplıyor ve zemmediyordu. Bunun üzerine babam ona reddiye olarak yaklaşık elli varak hacminde bir kitap kaleme aldı."

8- Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. O'nun ilmi, isimleri, sıfatları, emirleri ve nehiyleri hiçbir cihetten mahlûk değildir.

9- Kim onun yaratılmış ve meydana getirilmiş olduğunu söylerse din-den çıkaran bir küfür ile Allah'a kâfirdir.

10- Meselenin câhili olmayıp meseleyi bilenlerden kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir.

11- [Câhil olana öğretilir. Bundan sonra onu tekfir etmek sûretiyle hakka boyun eğerse ne âlâ, değilse onun da kâfir olduğu söylenir.]

12- Vâkıfe ve Lafziyye Cehmiyye'dir. [İmamımız ve müslümanların imamı] Ahmed b. Hanbel onların cehmî olduğunu söylemiştir.

13- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den, O'nun ashâbından, onlardan sonra gelip onlara güzellikle uyanlardan gelen eserlere uyulur.

14- Kelâmcıların kelâmı terk edilir. Onlarla oturulmaz. Onlardan uzak durulur.

15- Eser olmaksızın rey ile kitap yazanlarla oturulmaz.

16- Bizim tercihimiz şudur: İman söz ve ameldir; dil ile ikrâr, kalp ile tasdik, azalarla ameldir. Örneğin namaz, malı olan kimse için zekât, yoluna gücü yeten kimse için hac, Ramazan ayı orucu ve Allah'ın kullarına yerine getirmeyi farz kılmış olduğu her bir fariza imandandır.

17- İman artar ve azalır.

18- (Sünnet ehli kimse) kabir azâbına iman eder.

19- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ikrâm olarak verilen Havz'a iman eder.

20- Kabirdeki sorguya iman eder.

21- Kirâmen Kâtibîn'e iman eder.

22- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e has kılınan şefaate iman eder.

Yine o şöyle demiştir: "Kıyâsı reddetti. Bu kâideyi esas alarak, fıkıh alanında, içerisindeki görüşlerde seleften ayrıldığı kitaplar yazdı. Bir metod geliştirdi ki ilim ehlinin çoğunluğu onu bu metodla baş başa bıraktı... Dâvûd'un kağıtçısı Ebû Hâtim'in Dâvûd hakkında şöyle dediğini nakletmiştir: 'Sapık ve saptırıcıdır. Vesveselerine ve düşüncelerine iltifat edilmez.'" (Lisânu'l Mizân, 3/26)

23- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamı için Allah'tan rahmet diler.

24- Onlardan hiç kimseye sövmez. Çünkü Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve imanda bizim önümüze geçen kardeşlerimizi bağışla. Kalbimizde iman edenlere karşı hiç kin bırakma. Rabbimiz, şüphesiz Sen Raûf'sun ve Rahîm'sin." (Haşr, 10)

25- Allah'ın Arş'ının üzerinde ve yarattıklarından ayrı olduğuna itikâd eder ve bunu söyler. "O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir (İşiten'dir), Basîr'dir (Gören'dir)." (Şûrâ, 11)

26- Yöneticilere isyân etmeyi câiz görmez ve fitne zamanında savaştırmaz. Allah (Azze ve celle)'nin işimizin başına getirdiği kimselerin sözünü dinler ve onlara itaat ederiz.

27- Yöneticilerle birlikte namazı, haccı, cihâdî, ayrıca zekât olan hayvanları onlara vermeyi gerekli görüyoruz.

28- Muvahhidlerden bir topluluğun şefaât ile cehennemden çıkacağına dâîr sahîh eserlerde bildirilene iman eder.

29- "Biz Allah (Azze ve celle)'ye iman ediyoruz" der.

30- Süfyân es-Sevrî kişinin "Ben Allah katında hakîkaten imanı kâmil bir müminim" demesini kerih görmüştür. Evzâî'nin görüşü de budur.

31- Bidat ehlinin alâmeti eser ehline ta'n etmeleridir.

32- Cehmiyye'nin alâmeti Ehli Sünnet'i Müşebbihe ve Nâbite olarak adlandırmalarıdır.

33- Kaderiyye'nin alâmeti Ehli Sünnet'i Mücbira olarak adlandırmalarıdır.

34- Zındıkların alâmeti Ehli Eser'i Haşviyye olarak isimlendirmeleridir. Onlar böylece Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen eserleri geçersiz kılmak isterler. Allah bizi ve her mümini sevdiği ve râzı olduğu sözlere ve amellere muvaffak kılsın. Allah'ın salât ve selâmı Muhammed'in ve O'nun bütün âlinin üzerine olsun.

-32-

ABBÂD B. BEŞŞÂR'IN KASİDESİ

**BU KASİDEDE;
RÂFİZÎLERİN ZEMMÎ VE ONLARIN MEZHEBİNDEN
SAKINDIRMA VARDIR**

صورة الخيمة

[illegible]

١٠
 ١١
 ١٢
 ١٣
 ١٤
 ١٥
 ١٦
 ١٧
 ١٨
 ١٩
 ٢٠
 ٢١
 ٢٢
 ٢٣
 ٢٤
 ٢٥
 ٢٦
 ٢٧
 ٢٨
 ٢٩
 ٣٠
 ٣١
 ٣٢
 ٣٣
 ٣٤
 ٣٥
 ٣٦
 ٣٧
 ٣٨
 ٣٩
 ٤٠
 ٤١
 ٤٢
 ٤٣
 ٤٤
 ٤٥
 ٤٦
 ٤٧
 ٤٨
 ٤٩
 ٥٠
 ٥١
 ٥٢
 ٥٣
 ٥٤
 ٥٥
 ٥٦
 ٥٧
 ٥٨
 ٥٩
 ٦٠
 ٦١
 ٦٢
 ٦٣
 ٦٤
 ٦٥
 ٦٦
 ٦٧
 ٦٨
 ٦٩
 ٧٠
 ٧١
 ٧٢
 ٧٣
 ٧٤
 ٧٥
 ٧٦
 ٧٧
 ٧٨
 ٧٩
 ٨٠
 ٨١
 ٨٢
 ٨٣
 ٨٤
 ٨٥
 ٨٦
 ٨٧
 ٨٨
 ٨٩
 ٩٠
 ٩١
 ٩٢
 ٩٣
 ٩٤
 ٩٥
 ٩٦
 ٩٧
 ٩٨
 ٩٩
 ١٠٠

Bu zâtın tercemesine ulaşamadım.

Kasidenin Özeti: Kasidenin sâhibi bu kasidede Râfızîler'in Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına sövmeleri, buna rağmen onlara karşı çıkan ve onları bundan caydırmaya çalışan kimsenin olmaması hususunda Ehli Sünnet'e nasihat etmektedir. Sonra onların durumlarının hakikatini, İslâm'ın düğümlerini çözüp kâfir olduklarını, bidat ve hevâ ehlinin en şerlilerinden olduklarını, onların yöneticiler eliyle öldürülmekten, kovulmaktan ve alçaltılmaktan başka ilaçlarının olmadığını beyân etmektedir. Sonra Ehli Sünnet'in Sahâbe'ye göre konumunu, dört halifenin, Talha'nın ve Zubeyr'in derecesini açıklamaktadır. Allah onların hepsinden râzı olsun.

Kasidenin Kaynakları: Bu kasîdeyi İmam el-Âcurrî (rahimehullah)'ın "eş-Şeria" kitabından çıkardım. O bu kasîdeyi isnâdı ile Abbâd b. Beşşâr (rahimehullah)'tan rivâyet etmiştir. Bu kasîdeyi oradan alırken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı matbû ile karşılaştırdım. Âcurrî (rahimehullah) "eş-Şeria"da şöyle demiştir:

Bize Ebû Saîd Ahmed b. Muhammed el-A'râbî kendisine okuduklarımız arasında inşâd etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Zekerîyyâ el-Ğulâbî inşâd etti, dedi ki: Bize Abbâd b. Beşşâr inşâd etti:

Ne zamana kadar gözyaşları süzülecek yanaklardan

Ne zamana kadar kalp özlemin ateşiyle kavrulacak?

Nefis uçup gitmiş, göz uykusuzluk içerisinde

Nasıl uyur uykusuzluğu âdet edinmiş kimse?

Ben size nasihat ediyorum ey insanlar!

Aman dikkat edin, dikkat belki fayda verir

Başımıza Rabbinizden bir belânın gelmesinden korkuyorum

Bir belâ ki yoktur onun üzerinde belâ

Râfızîler nasıl sizin aranızda bulunabiliyor?

Güven içinde yürüyüp şımarıkça şımarıyor

Nebî'nin ashâbına eziyet edip sövüyorlar

Oysa onlar vesîlesiyle dilenirdi yağmur

Hicretlerinden dolayı fazîlet sâhibidir muhâcirler

Onları barındırıp onlara yardım etmiştir diğerleri de

Zâlimce onların küçümsendiği yerde nasıl yaşanır?

Hem de insanlar arasında onlara destek olan yokken!

Sizde gördüğüm zilletten Allah'a sığınırım!

Kaderin yürürlüğe soktuğu şeyi geri çevirecek de yoktur

Âhiretten nasipsiz bazı adamlar gördüm Râfızilerden

Farkında olmadan sapıtıp gitmişlerdi

Sizi uyarıyorum: Onların görüşlerinden râzı olmayın

Râzı olursanız ileri süreceğiniz bir mâzeretiniz var mı?

Râfzîlerin görüşü hidâyet üzere olanlara şetmetmektir

İyilere sövülmesinden sonra başka ne beklenir?

Onlara sövenin ömrünü asla kabul etmeyin

Zira bu sövgü bağışlanacak bir şey değildir

Allah onlardan kesinlikle râzı değildir

Resûl ve insanlar da onlardan hoşnut değildir

İslâm'ın düğümlerini çözmüştür onlar

Hakikatlerin yanından bile geçmezler

Fazilet ehlinin faziletini inkâr ederler

Anıldıkları zaman onlara iftira ederler

Onları bundan alıkoyacak meşgaleleri vardı hâlbuki

Kendilerine emredilene bir baksalardı!

Fakat bedbahtlıklarından bunu yapmadılar, ölüm onları devirecek

Bir söz söylediler ki onunla kâfir oldular

Onlar da bir şey dedi, biz de bir şey dedik

Sözün en hayırlısı doğru olanıdır

Hak dâimâ parlar, iftira dâimâ yok olup gider

Ali'de ve sikaların ondan aktardığı sözlerde

İbretler vardır ibretler fayda verirse
Emir Ali minberinin üzerinde buyurdu
İlimde derinleşenler de orada bulunuyordu:
Nebî'den sonra insanların en hayırlısı
Ebû Bekir, ondan sonra en hayırlısı Ömer
Bundan sonra fazîlet Rahmân'a kalmıştır
O'nu sevdiğine verir, Allah buna kâdirdir
Bu Ali'nin sözüdür, bunu reddetmez kimse
Ar damarı çatlamış hayâsız şımarıktan başka
Ya onun sözüne râzı olursunuz ya da ateş
Varacağımız yerdir, geriye bir şey bırakmaz ve terk etmez
Eğer Osmân'ın fazîletlerini zikredecek olsam
Dünyanın onun yanında bir değeri olmaz
Ali'yi de görmezden gelmem, Nebî'nin yakınıdır o
Onun derecelerine bakan gözler kamaşır
Dördünün çok yüksek dereceleri vardır
İmamlardır, yüce dağlardır, efendilerdir onlar
Resûl'ün buyurduğu üzere cennet ehlidirler
O vaadine muhâlefet etmez ve gadretmez
Nebî'nin havârisi Zübeyr'in fazileti sayılsa
Nebî'ye yakınlığı ve iftihar kaynağı vardır
Talha için önceden söylediğini söyle:
İmtihamı güzelce geçti ve Allah katında anılacak
Râfıziler düşmanlıklarından öyle şeyler yaptılar ki

Bunu Rumlar ve Hazarlar⁴³⁶ yapmaz
Onların düşmanlıkları bize zarar verecek değildir
Çirkinlik ve zarar dönüp dolaşıp onları bulur
Râfızilerden birini ancak yılan şifaya kavuşturur
Onları yaratan zillet damgasını onlara sürekli vurmuştur
Sonunda başlarındaki saçlar uçuşmuştur
Râfızileri zillete bürüyerek tedâvî et!
Zira onların cinnet hastalığı vardır, onları yıkar durur
Râfıziler kalpsiz birer eşektir, başka değil⁴³⁷
Görmeyen, duymayan sağır ve körlerdir
Yollarını şaşırdılar, Allah da gayretlerini boşa çıkardı
Az da olsalar çok da olsalar ne kötü topluluktur onlar!
Hacıların arasında birer kusurdurlar
Râfızilerde ancak hastalık ve yara vardır
Nasihat edenin nasihatini kabul etmezler
Aralarında eşek de vardır deve de vardır sığır da
Bunlar zifiri karanlıklar içerisinde dirler
İnsanlarla beraber onların üzerine güneş ve ay doğmaz
Bütün insanlar güvende olsunlar da onlar olmasın
Ağaçlar yapraklandıkça onlara eman verilmesin!
Allah onlara bereket vermesin
Yanımızda onlardan ne bir kadın kalsın ne bir erkek.

✓ ⁴³⁶ Hazar: Kendilerine Hazara da denir. Kâfir Türklerin bir boyunun adı. Acemlerden, Ta-
tarlardan ve Kürtlerden oldukları da söylenmiştir. Hazer b. Yâfes b. Nüh'un soyundan gel-
mektedirler

⁴³⁷ Nitekim Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sinde (1254) eş-Şa'bi (rh)'in şöyle dediği ri-
vâyet edilmiştir: "Şia bir kuş olsaydı akbaba olurdu. Bir hayvan olsaydı eşek olurdu."

**EBÜ BEKR AHMED B. MUHAMMED B. EL-HACCÂC
EL-MERRÛZÎ'NİN (V. 275) RİSALESİ**

**BU RİSÂLE;
KUR'AN'IN ALLAH TEÂLÂ'NİN KELÂMI OLDUĞU
HAKKINDA ŞÛPHE EDEN YA DA BU HUSUSTA
DURAKSAYAN KİMSEYE REDDİYE MAHİYETİNDE
BİR RİSALEDİR**

İsmi Ahmed b. Muhammed b. el-Haccâc el-Merrûzî'dir. Künyesi Ebû Bekr'dir. Merrûzî olarak meşhûr olmuştur. Yaklaşık 200 yılında doğmuş, 275 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler

Kâdî Ebû Ya'lâ şöyle demiştir: "O vera'ından ve fazîletinden dolayı Ahmed'in ashâbının öne çıkanlarından. İmamımız ona yakınlık duyar ve onu gördüğü zaman sevinirdi. Vefât ettiği zaman gözlerini kapama ve kendisini yıkama işini üstlenen de o idi. Ondan birçok mesele rivâyet etmişti."

Hallâl şöyle demiştir: "Merrûzî'yi şöyle derken işittim: Ebû Abdullah [İmam Ahmed] beni bir hâcet için gönderir ve şöyle derdi: Ne diyorsan de, benim ağzımdan söylemiş olursun. Sen ne dersen ben de onu diyorum."

Zehebî "İmam, kudve, fakih, muhaddis ve şeyhulislâm" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Tabakâtu'l Hanâbile, 1/137; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/173

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Ehli Sünnet'in Kur'ân hakkındaki akidesi açıklanmakta, Kur'ân'ın Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmı olduğu beyân edilmektedir. Bu risâle el-Merrûzî (*rahimehullah*)'ın İmam Ahmed (*rahimehullah*)'ın bir talebiyle ilim ehlinde Kur'ân hakkında duraksadığı ve onun yaratılmış olup olmadığı hakkında şüphe ettiği söylenen bir adama yazdığı mektuptan ibârettir. Merrûzî bunun üzerine bu mektubu kaleme almıştır. Sonra mektubu İmam Ahmed'e arz etmiş ve okumuştur. İmam Ahmed de mektupta bazı ilâvelerde ve eksiltmelerde bulunmuştur. Sonra el-Merrûzî mektubu o adama göndermiştir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi Hallâl'in "es-Sünne" kitabından çıkardım. Bunu yaparken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı Dâru'r Râye'nin (1910) ve Dâru'l Fârûk'un (1910) baskılarıyla karşılaştırdım.

Not: Merrûzî (*rahimehullah*)'ın bu risâlede zikrettiği eserlerin çoğunu Abdullah b. Ahmed "es-Sünne" kitabında rivâyet etmiştir. Bu sebeple risâledeki dipnotları az tutmak adına oradaki tahriçlerimle yetindim.

Hallâl "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir:

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Haccâc Ebû Bekr el-Merrûzî haber verdi, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel bana kulağına kendisinin (Kur'ân hakkında) şüphe ettiği ulaşan bir adama mektup yazmamı emretti. Onun söylediğini söyledim ve onun hakkında cereyân edeni beyân ettim.

Bize yine Ebû Bekr el-Merrûzî -başka bir yerde- haber verdi, dedi ki: Ebû Abdullah bana Muhammed b. Hamdûn el-Antâkî'ye bazı kitaplardaki öğütleri yazmamı istedi. Ben de mektubu yazdım. Sonra ona arz ettim. Mektubu eliyle tashih etti.

Ahmed dedi ki: "O hadis bilgisi olan bir kimseydi. Bana sık sık gelirdi. Bu odur. Ben yazayım, sen de yanındaki 'Kur'ân yaratılmış değildir' diyen hocalara bak. Sonra onu onun yanına koy. Onu ona yaz. İki nüsha hâlinde yaz. Zira ben -onu gizleyeceğini söylemese de- emin olamam. İsâ el-Fettâh'a bir nüsha, ona da bir nüsha yaz."

Ebû Bekr el-Merrûzî dedi ki: Ebû Abdullah mektuba bazı ilâvelerde bulundu ve ondan bazı şeyler eksiltti. Sonra bana mektubu ona göndermemi emretti. İşte bu onun nüshasıdır:

Allah bize ve sana her işte rahmetiyle ihsânda bulunsun. Bizi ve seni kudretiyle helâke sürükleyen hevâlardan ve saptırıcı fitnelerden muhafaza buyursun. Bana ve sana kitabına yapışmayı ve kendisine itaat etmeyi müyesser kılma lütfunda bulunsun. Daha önce pek sık görüşmememize rağmen beni sana mektup yazmaya ileten şey şudur:

1- Allah tebâreke ve teâlâ müminlere birbirlerine nasihatte bulunmalarını emretmiştir. Yine gördüm ki Ebû Abdullah kalbindeki konumundan dolayı senin durumuna, eserlere uyup eserlere muhâlefet edenleri terk etmen ve onlardan uzak durman hususunda tuttuğun yola çok üzülüyor.

2- Ona senin Kur'ân hakkında şüphe ettiğin ve "Kur'ân yaratılmış değildir" demediğin ulaştı.

3- Ebû Abdullah ise Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu, O'nun ilminden olduğunu söylüyor ve buna dâir birçok şeyi delil getiriyor. Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâlarına uyacak olursan Allah'a karşı ne bir dostun ne bir yardımcın vardır." (Bakara, 120)

"Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâlarına uyacak olursan Allah'a karşı ne bir dostun ne bir yardımcın vardır." (Ra'd, 37)

"Allah katında İsmâ'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi, o da oluverdi. Hak Rabbinden gelendir. Sakın şüphecilerden olma!" (Âli İmrân, 59-60)

"Sana gelen ilimden sonra onların hevâlarına uyacak olursan..." (Bakara, 145)

Şu hâlde Kur'ân gelen ilimdendir. Yine O "Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da O'na âittir" buyurmuş, böylece yaratmanın buyurmaktan farklı olduğunu bildirmiştir.

Yine O tebâreke ve teâlâ "Göğün ve yerin kendisinin emri ile ayakta durması da O'nun âyetlerindendir" (Rûm, 25) buyurmuştur. Başka bir yerde "Güneşi, ayı ve yıldızları da emrine boyun eğmiş bir hâlde yarattı" (Arâf, 54) buyurmuştur.

Yine O "Bir şey dilediği zaman emri ancak ona 'Ol!' demesidir, o da hemen oluverir" (Yâsîn, 82) buyurmuştur.

Yine O "Bir şey dilediğimiz zaman sözüümüz ona 'Ol!' demekten ibârettir, o da hemen oluverir" (Nahl, 40) buyurmuştur. Görüldüğü gibi O, emrinin söz olduğunu haber vermiş ve yaratmasıyla emretmesinin arasını ayırmıştır. Yine O şöyle buyurmuştur: "Rahman. Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyânı öğretti" (Rahmân, 1-4)

4- Ebû Zerr (radiyallahu anhu) Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Bağışım sözümdür, azâbım da sözümdür"⁴³⁸ buyurduğunu rivâyet etmiştir. Burada Allah tebâreke ve teâlâ yaratmanın sözüyle meydana geldiğini bildirmiş, böylece yaratmakla emretmenin arasını ayırmıştır.

5- İbn Abbâs (radiyallahu anhu) şöyle demiştir: "Allah (Azze ve celle)'nin ilk yarattığı şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurdu. Kalem 'Ya Rab, ne yazayım?'

⁴³⁸ Ahmed (21367) ve Tirmizi (2495) rivâyet etmiştir. Bu, şu hadisin tetimmesidir: "Allah Teâlâ buyurur ki: Ey kullarım, âfiyet verdiklerim hâric hepiniz günahkârsınız, öyleyse Benden bağışlanma dileyin..."

Tirmizi şöyle demiştir: "Bu hasen bir hadistir. Bazıları bu hadisi benzer bir lafızla Şehr b. Hayşeb- Ma'dikerib-Ebû Zerr-Nebi (sas) kanalıyla rivâyet etmiştir."

diye sordu. Bunun üzerine Allah 'Kaderi yaz' dedi. Kalem de kıyamet kopana kadar meydana gelecek her şeyi yazdı.⁴³⁹

Bunu el-A'meş Ebû Zabyân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.

Ayrıca Vekî', Ebû Muâviye, es-Sevrî ve Şu'be de rivâyet etmiştir.

Yine bunu el-Hakem Ebû Zabyân'dan tahdis etmiştir.

Yine bunu Mansûr b. Zâzân rivâyet etmiştir.

Yine bunu Mücâhid İbn Abbâs (*radıyallahu anh*)'dan rivâyet etmiştir.

Urve b. Âmir İbn Abbâs (*radıyallahu anh*)'dan rivâyet etmiştir.

Ebu'd Duhâ İbn Abbâs (*radıyallahu anh*)'dan rivâyet etmiştir.

✓ Demek ki Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Şu hâlde Allah'ın bir ilmi ve bir kelâmı vardır ki bunlar mahlûkâtтан değildir. Çünkü bunlar O'ndan ayrı değildir. Şu hâlde Kur'ân Allah'ın kelâmıdır ve Allah'ın ilmindendir. Yaratılmış değildir. Allah ezelden beri âlim/bilen ve mütekellim/konuşandır. Âlimlerden büyük bir topluluk da Kur'ân'ın yaratılmış olmadığını söylemiştir.

6- Şu hâlde sen Allah'tan kork ve kendine bak! Bu, İslâm ehlinin dalâlet olduğunu ve Cehm'in görüşünü dirilttiğini gördüğü bir meseledir. Sizi bu meselede bu görüşü dillendiren iki adam saptırmaktadır:

İnsanlar bunlardan birinin durumunun ne olduğunu, cehmileştğini ve Bişr el-Merisi'nin yanında bulunduğunu görmüşlerdir. Sonra Allah'ın düşmanı insanların yanına gelmiş ve büründüğü zilletten dolayı içindeki nifâk ile Cehmiyye'yi açıktan tekfir etmiştir. Ayağını sağlam bastığından emin olduktan sonra ikinci defa cehmiliğini açığa vurmuştur.

İkincisine gelince -her ne kadar hadis işitmiş olsa da- insanlar onun cehâletini görmüşlerdir. İlim ehli Allah'a hamd olsun ki O'nun nimeti sebebiyle onun haberlerin manalarını ve hükümlerini bilen kimselerden olmadığını, haberler konusunda anlayış sâhibi olmadığını, haberlerin zayıflık kuvvetlisinden ayıramadığını, inatçı ve anlayışsız bir kimse olduğunu

⁴³⁹ Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (847, 848, 871, 875, 830) merfû' ve mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Oradaki tahririme bakınız.

görmüştür. Zaten Allah (Azze ve celle)'den bir nasibi olan bir kimseye bunların durumu karışık gelir mi hiç?

7- Bir topluluk Cehm, Dırâr, Ebû Bekr el-Esam, Bişr el-Merîsî gibi dalâlet ve küfür önderleriyle Abdullah b. el-Mubârek, İbn Uyeyne, Vekî' ve Yezîd b. Hârûn gibi kimseleri bir tutmaya kalkmışlar, "Onlar ve bunlar eşittir, hükümleri aynıdır" demişlerdir.

8- Hâlbuki onlar bidat olarak Alah'ın kelâmını ve sıfatlarını inkâr etmek sûretiyle Allah'ın kitabını ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetini yalanlamışlar, Allah'ın isimlerinin yaratılmış olduğunu söylemişlerdir. (Allah'ın sıfatlarından) hiçbir şeyi isbât etmemişlerdir. Öyle ki Hammâd b. Zeyd "Onlar ancak gökte bir şeyin olmadığını söylemeye çalışıyorlar" demiştir. Bunu ondan Süleymân b Harb rivâyet etmiştir. Bunu İbrâhîm b. Sa'd da rivâyet etmiş, "Onlar ancak bir puta ibâdet ediyorlar" demiştir. Aynı şekilde bunu onlardan Hârûn b. Ma'rûf da rivâyet etmiştir.⁴⁴⁰

Buna rağmen onlar bu kimselerle Allah'ın kitabını ve resûlünün sünnetini uygulayan kimseleri bir tutmuşlardır.

9- Allah onların durumunu kendilerine yetiştığımız imamlarımızla ve sika râvilerin selefimizden bize naklettikleriyle ortaya çıkarmıştır. Ca'fer b. Muhammed, Hammâd b. Zeyd, İbn Uyeyne, İbrâhîm b. Sa'd, Vekî', Yezîd b. Hârûn, İbnu'l Mubârek, Yahyâ b. Abdurrahmân, Ebû Bekr b. Ayyâş, Hafs, İbn İdrîs gibi zâtlar ve Allah'ın kullarından onları tekfir edip sapıklıkla itham eden birçokları bunlara örnektir.

10- Allah hakîkati bize onlar vesîlesiyle ve kitabında beyân ettikleriyle göstermiştir. O, kitabında kendisinin mütekellim/konuşan, âlim/bilen, semî'i/işiten ve basîr/gören olduğunu açıklamıştır. Bütün bunlar O'nun sıfatlarıdır.

11- O bunları aynı şekilde nebisinin (sallallahu aleyhi ve sellem) diliyle de beyân etmiştir. Şöyle ki Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) müminlerin kıyâmet günü Rablerine bakacaklarını, O'nunla konuşacaklarını, Rablerinin onları sorguya çekeceğini, onlara güleceğini, onların bunu O'ndan gözleriyle

⁴⁴⁰ "es-Sunne"deki lafız (69) şu şekildedir: Hârûn b. Ma'rûf dedi ki: "Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse o kimse bir puta ibâdet etmektedir. Sonra bana 'Bunu benden naklet' dedi."

göreceklerini, O'na bakacaklarını ve O'nun sözünü işiteceklerini haber vermiştir.

12- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) bunu te'kid etmiş ve şöyle buyurmuştur: "Aranızda hiç kimse yoktur ki Allah, kendisiyle onun arasında bir tercüman ve perde olmadığı hâlde onunla konuşacak olmasın." Bunu Ebû Usâme rivâyet etmiştir.

Dedi ki: Bize el-A'meş tahdis etti, dedi ki: Bize Hayseme, Adiyy b. Hâtem'den tahdis etti, dedi ki: "Onlarla O'nun arasında tercüman yoktur."

Bize el-Hakem b. Mûsâ da tahdis etti, dedi ki: Bize İsâ b. Yûnus tahdis etti, dedi ki: Bize el-A'meş tahdis etti. O Hayseme'den, o da Adiyy b. Hâtem'den rivâyet etti, dedi ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Aranızda hiç kimse yoktur ki Allah, kendisiyle onun arasında bir tercüman olmadığı hâlde onunla konuşacak olmasın."⁴⁴¹

Yine bize Abdulvâhid-A'meş kanalıyla tahdis ettiler.

13- Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Mümin kıyâmet günü Allah (Azze ve celle)'ye yaklaşır. Allah örtüsünü onun üzerine koyar. Sonra 'Şu şu günahı hatırlıyor musun?' diye sorar. Mümin 'Hatırlıyorum Rabbim' der. Yine 'Hatırlıyor musun?' diye sorar. Mümin yine 'Hatırlıyorum Rabbim' der. Bunun üzerine Allah 'Ben onu dünyada gizli tutmuş-tum' buyurur."

Bunu bize Ebu'l Minhâl el-Darir tahdis etti, dedi ki: Bize Yezid b. Zurey' tahdis etti, dedi ki: Bize Said b. Ebi Arûbe tahdis etti. O Katâde'den, o da Safvân b. Muhriz'den rivâyet etti, dedi ki: Bir gün İbn Ömer ile birlikteydik. Yaşlı bir adam çıkageldi ve ona "Ey İbn Ömer, Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gizlice konuşma hakkında bir şey işittin mi?" diye sordu. Bunun üzerine İbn Ömer "Evet" dedi, "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken işittim..." Sonra kıssayı zikretti.⁴⁴²

14- Hattâ Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anh) "Hiç kimse yoktur ki Allah onunla yalnız kalacak olmasın" demiştir. Bunu bize Şerik-Hilâl el-Vezzân-Abdullah b. Ukeym-Abdullah b. Mes'ûd tarikiyle tahdis ettiler.⁴⁴³

⁴⁴¹ Ahmed, 18246; Buhârî, 6539; Müslim, 2311.

⁴⁴² Ahmed, 5852; Buhârî, 2441; Müslim, 7115.

⁴⁴³ Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (457, 458, 459) rivâyet etmiştir.

Yine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) cemaatlara koşuşma ölçüsünde ziyâdeyi ve yakınlaşmayı haber vermiştir.⁴⁴⁴

15- Bu konuda gelen ve ilim ehlinin hiç kimsenin câhili olmadığı bu değerli haberlerde, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Onlar bunu Rable-rinden gözleriyle göreceklendir ve O'nu işiteceklerdir" buyruğunu yalanla-yan ve reddeden Allah düşmanlarına reddiye vardır.

16- Muhammed b. Abdullah b. Numeyr "Kim Kur'ân hakkında şüphe ederse Cehmiyye'den daha şerlidir" demiştir. Yine o "Bu duraksama zındık-lıktır" demiştir.

17- Yine bir şeyh bana İbn Uyeyne'yi "Kur'ân Allah'tan çıkmıştır" der-ken işittiğini haber verdi.

18- Bize Ebû Abdullah tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Mehdî tahdis etti. O Muâviye b. Sâlih'ten, o el-Alâ b. el-Hâris'ten, o Zeyd b. Ertâ'dan, o Cu-beyr b. Nufeyr'den rivâyet etti, dedi ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Siz Allah (Azze ve celle)'ye O'ndan çıkandan -yani Kur'ân'dan- daha faziletli bir şey ile asla dönemezsiniz."⁴⁴⁵

✓ 19- Bize Abbâs el-Verrâk ve başkası -yani Ebu'n Nadr Hâşim b. el-Kâsim- tahdis etti, dedi ki: Bize Bekr b. Huneys tahdis etti. O Leys b. Ebî Suleym'den, o Zeyd b. Ertâ'dan, o Ebû Umâme'den rivâyet etti, dedi ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Kullar Allah (Azze ve celle)'ye O'ndan çıkan -yani Kur'ân- gibi bir şeyle asla yakınlaşmamışlardır."⁴⁴⁶

20- Bana Osmân b. Ebi Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Vekî' tahdis etti. O da Mûsâ b. Ubeyde'den rivâyet etti, dedi ki: Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'yi şöyle derken işittim: "Kur'ân Rahmân'ın ağzından duyulduğu zaman onlar daha önce duymamış gibi olacaklardır."⁴⁴⁷

21- Bana Ebû Ali el-Hasen b. el-Habbâb el-Mukri' tahdis etti, dedi ki: Bize Osmân b. Ebi Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Vekî' tahdis etti. O Mûsâ b. Ubeyde'den, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivâyet etti. Muham-

⁴⁴⁴ Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (460) rivâyet etmiştir.

⁴⁴⁵ Ahmed "ez-Züh'd"de (s. 35) rivâyet etmiştir. Tirmizi de (2912) rivâyet etmiş ve mürsel olduğunu söylemiştir. Abdullah'ın "es-Sünne"sine (91) bakınız.

⁴⁴⁶ Ahmed (22306) ve Tirmizi (2911) rivâyet etmiştir. Bu hadisi Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sinde (91) tahrîc ettim.

⁴⁴⁷ Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki (104) tahrîcine bakınız.

med b. Ka'b dedi ki: "İnsanlar kıyâmet günü Rahmân tebâreke ve teâlâ'nın ağzından Kur'ân'ı işittikleri zaman daha önce hiç işitmemiş gibi olacaklardır."

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyurduğu sahih rüyet hadislerinde de bunu, yani kendileri O'na bakar oldukları hâlde Allah'ın konuştuğu ve kendilerine güldüğü zaman müminlerin bunu Allah'tan gözleriyle göceklerini beyân eden ifâdeler vardır.

22- Yine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Hasen'e ve Huseyn'e "Sizi Allah'ın kelimelerine sığdırıyorum" demiştir.

Bize İbn Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hafs el-Ebbâr tahdis etti, dedi ki: Bize Mansûr ve el-A'meş tahdis etti. O el-Minhâl'den -yani İbn Amr'dan-, o Saîd b. Cubeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti. İbn Abbâs dedi ki: "Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Hasen'i ve Huseyn'i 'Sizi Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığdırıyorum' diyerek sığındırırdı... Sonra râvi hadisin kalanını zikretti. Bunu ayrıca Süfyân es-Sevrî Mansûr'dan rivâyet etmiştir.⁴⁴⁸

23- Bize ayrıca Ca'fer b. Süleymân'dan tahdis ettiler, o dedi ki: Bize Ebu't Teyyâh tahdis etti, dedi ki: Bir adam Abdurrahmân b. Hanbeş'e "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şeytanlar kendisine tuzak kurduğu zaman nasıl yapardı?" diye sordu. Bunun üzerine o şöyle dedi:

"Şeytanlar dağlardan ve vâdilerden Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i hedefleyerek akın ettiler. Beraberinde ateşten bir kor olan bir şeytan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i yakmak istiyordu. Bunun üzerine Cibrîl (aleyhisselam) geldi ve 'Ey Muhammed, söyle!' dedi. Rasulullah 'Ne söyleyeyim?' diye karşılık verdi. Bunun üzerine Cibrîl 'Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım, de' dedi." Sonra râvi hadisin kalanını zikretti.⁴⁴⁹

24- Bize Affân - Vuheyb - İbn Aclân - Ya'kûb b. Abdullah - Saîd b. el-Museyyeb - Saîd⁴⁵⁰ b. Mâlik - Havle binti Hakîm tarîkiyle tahdis ettiklerine göre Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Eğer biriniz bir yerde

⁴⁴⁸ Buhârî, 3371

⁴⁴⁹ Ahmed (15461) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

⁴⁵⁰ Aslında "Saîd" yazmaktadır. Üzerine Sa'd yazılarak düzeltilmiştir. Doğru olan da budur

konaklar da 'Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım' derse..." Sonra râvi hadisin kalanını zikretti.⁴⁵¹

25- Bize Yezid b. Hârûn - Muhammed b. İshâk - Amr b. Şuayb - babası - dedesi tarikiyle tahdis ettiklerine göre Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Sizden birine uyku esnâsında bir korku isâbet ettiği zaman 'Gazabından ve cezâlandırmasından Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım' desin."⁴⁵²

26- Bize Cerîr b. Hâzîm - Süheyl b. Ebî Sâlih - babası - Ebû Hureyre tarikiyle [tahdis ettiklerine göre] Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim akşama ulaştığında 'Yarattıklarının şerrinden Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım' derse..." Sonra râvi hadisin kalanını zikretti.⁴⁵³ "Seni Nebî'ye, dağlara, nebîlere, meleklerle, Arş'a, yeryüzüne ya da Allah'ın yarattığı herhangi bir şeye sığındırıyorum" denmesi câiz değildir. Ancak Allah'a ve O'nun kelimelerine sığınılır. Yine onlar Kur'ân üzerine yemin eden kimseye her âyete karşılık bir yeminin vâcip olduğunu söylemişlerdir.

27- Bize Huşeym'den tahdis ettiler, dedi ki: Bize Yûnus ve Avn, el-Hasen'den tahdis etti, el-Hasen dedi ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Kim Kur'ân'dan bir sûre üzerine yemin ederse, her âyet ile beraber bir yemin vardır."⁴⁵⁴

28- Bize Huşeym'den tahdis ettiler, dedi ki: Bize Muğîre'nin haber verdiği göre İbrâhîm şöyle derdi: "Kim Kur'ân'dan bir sûre üzerine yemin ederse her âyete karşılık bir yemin vardır."⁴⁵⁵

⁴⁵¹ Ahmed (27120) ve Müslim (2708) rivâyet etmiştir.

⁴⁵² Ahmed (6696) rivâyet etmiştir. Tirmizî de rivâyet etmiş (3528) ve "hasen-garîb bir hadistir" demiştir.

⁴⁵³ Ahmed (7898, 8880) rivâyet etmiştir. İbn Hibbân (1022) ve el-Hâkim (4/461) sahih olduğunu söylemiştir.

⁴⁵⁴ Ebû Dâvûd "el-Merâsîl'de (386) ve el-Beyhâkî "es-Sünenü'l Kubrâ"da (10/430) rivâyet etmiştir. Buhârî "Halku Ef'âl'l 'İbâd'da (506) "Nebi (sas)'den mürsel olarak" deyip zikretmiştir. Sâlih "Mesâil"inde (225) şöyle demiştir: "Babamı şöyle derken işittim: 'Kişi Kur'ân üzerine yemin ettiği zaman, el-Hasen'den rivâyet edildiğine göre Nebi (sas) şöyle buyurmuştur: "Kim Kur'ân'dan bir sûre üzerine yemin ederse onun her âyetiyle birlikte bir yemin vardır." Bu Abdullah b. Mes'ûd'dan ve İbrâhîm en-Neha'î'den de rivâyet edilmiştir."

⁴⁵⁵ Saîd b. Mansûr "Sünen"inde (143) rivâyet etmiştir.

29- A'meş'in Abdullah b. Murre'den, onun da Ebû Keneften rivâyet ettiğine göre Abdullah b. Mes'ûd Bakara Sûresi üzerine yemin eden bir adamı işitti. Bunun üzerine "Onun üzerinde her âyete karşılık bir yemin vardır" dedi.⁴⁵⁶ İşte bu sözler şu şüpheli cehmilerin söylediklerinin hilâfı-nadır. Bir kısmı Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerken diğerleri onun hakkında şüphe etmektedir.

30- Yine ben Vehb b. Bakıyye el-Vâsıtî'yi şöyle derken işittim: "Vekî'yi işittim ve ondan -yani Vekî'den- işittiğimi yazdım. Ona Kur'ân hakkında sordular. O da 'Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir' diye cevap verdi."

31- Bize Muâviye b. Ammâr ed-Dühni'den tahdis ettiler, dedi ki: "Ca'fer b. Muhammed'e Kur'ân hakkında soruldu. O da 'Yaratan da değildir, yaratılmış da değildir' diye cevap verdi."

32- Bana Yezid b. Hârûn'u işiten biri onu şöyle derken işittiğini haber verdi: "Kur'ân, Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir."

33- Bana Abbâs el-Anberî haber verdi, dedi ki: Bana Amr b. Hârûn el-Mukri' haber verdi, dedi ki: "İbn Uyeyne'yi kendisine Kur'ân hakkında sorulduğu zaman 'Kur'ân Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir' derken işittim."

34- Bunu bana ayrıca Ebû Bekr el-A'yen haber verdi, bunu Amr b. Hârûn'dan işittiğini bildirdi. O da "İbn Uyeyne'yi bunu söylerken işittim" demiş.

35- Yine ben Ca'fer b. Mükerrrem'i şöyle derken işittim: Vehb b. Cerîr'i şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Allah ise yaratılmış değildir."

36- Ben Ebû Abdullah'ı bunu derken işittim. Yine o dedi ki: Bu bana Ca'fer b. Muhammed'den, Saîd b. Abdurrahmân el-Cumahî'den, İbrâhim b. Sa'd'dan, Ebu'n Nadr'dan, Vehb b. Cerîr'den, Vekî'den ve başka kimselerden ulaştı. Bana ulaştığına göre onlar "Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâ-

⁴⁵⁶ Said b. Mansûr "Sünen"inde (142) ve Abdurrezzâk ("Musannaf"ta) (15947, 15950) rivâyet etmiştir. İbn Teymiyye "et-Tis'iniyye"de (1/288) "İbn Mes'ûd'un kavli mahfûz ve sâbit haberlerdendir" demiştir. İbn Ebi Şeybe'nin "Musannaf"ının "Kur'ân üzerine yemin etmek ve bunun hükmü bâbı" bölümüne bakılabilir.

mıdır" diyorlardı. Kur'an'ın yaratılmış olduğunu söylemeyen kimse onların nezdinde Cehmiye'nin bulunduğu konuma yerleşiyordu.

37- Birini şöyle derken işittim: "Mekke yolunda olduğumuz esnâda Müsennâ el-Enmâtî ile aramızda bir konuşma geçti. Bunun üzerine Vekî'ye gittim ve ona Kur'an'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimse hakkında sordum. 'Bu küfürdür, bu küfürdür, bu küfürdür' dedi."

38- Fadl el-Enmâtî'yi şöyle derken işittim: Yezîd b. Hârûn ve el-Firyâbî'yi şöyle derken işittim: "Kim Kur'an'ın yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir."

39- Bana iki Merv'li Muhammed b. Ğaylân'ın ve Muhammed b. Abdulazîz b. Ebî Rizme'nin haber verdiğine göre onlar Ali b. el-Hasen b. Şakik'i şöyle derken işitmişlerdir: Abdullah b. el-Mubârek'i şöyle derken işittim: "Kur'an Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir." Bunlar Horasan ehlinin en fazîletli kimseleri arasında yer almaktadır.

40- Bana -Haccâc el-Enmâtî'nin yeğeni- Ebû Saîd'in haber verdiğine göre o amcasını şöyle derken işitmiştir: "Kur'an Allah'ın kelâmıdır. Allah'tan yaratılmış olan bir şey yoktur. O, O'ndandır. Bu konuda aramızda bir ihtilâf yoktur."

41- Ebu'n Nadr'dan, Affân'dan ve Âsım'dan rivâyet edildiğine göre onlar "Kur'an, Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir" diyorlardı.

42- Abbâs el-Anberî'yi şöyle derken işittim: Ebu'l Velîd'i şöyle derken işittim: "Kur'an, Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir. Kim kalbiyle onun yaratılmış olmadığına itikâd etmezse kâfirdir."

43- Bize İbnu'l Mubârek'in mevlâsı Hasen b. İsâ tahdis etti, dedi ki: "İbnu'l Mubârek'i 'Cehmiye, kâfirdir'derken işittim."

44- Bana Ebû Ömer ed-Dûrî el-Mukri' tahdis etti, dedi ki: Bize Affân tahdis etti, dedi ki: "Basra'nın kârîsî Ebu'l Münzir Sellâm'ı gördüm. Kucağında mushaf varken yanına bir cehmî gelmişti. Cehmî 'Bu ne ey Ebu'l Münzir?' diye sordu. Bunun üzerine Ebu'l Münzir 'Kalk ey zındık, bu Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır' diye karşılık verdi."

45- Yine Muhammed b. Yahyâ b. Saîd el-Kattân'ı şöyle derken işittim: Babam ve Abdurrahmân b. Mehdi "Cehmiye gökte bir şeyin olmadığını söylemeye çalışıyor" derdi.

46- Bana Abbâs el-Anberi tahdis etti, dedi ki: Şazân'ı şöyle derken işittim: Yezid b. Hârûn'u şöyle derken işittim: "Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylese -kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki-zındıktır."

47- Ali b. Âsım'ın yeğeni Amr b. Osmân el-Vâsitî dedi ki: Huşeym'e, Cerir'e, el-Mu'temir'e, Merhûm'a, amcam Ali b. Âsım'a, Ebû Bekr b. Ay-yâş'a, Ebû Muâviye'ye, Süfyan'a, el-Muttalib b. Ziyâd'a ve Yezid b. Hârûn'a "Kur'ân yaratılmıştır" diyen kimseler hakkında sordum. "Zındıktır" dediler.

Ebû Bekr "Zındıklardır, öldürülürler" dedi. Yezid b. Hârûn'a "Kılıçla mı öldürülürler ey Ebû Hâlid?" diye sordum. "Kılıçla" diye cevap verdi.

48-Bize Ya'kûb b. İbrâhim b. Sa'd'ı işiten bir kimse onu şöyle derken işittiğini haber verdi: Said b. Abdurrahmân el-Cumahî geldi ve babama "Kur'ân yaratılmıştır" diyen kimse hakkında sordu. Bunun üzerine o eliyle boynuna işaret ederek "Bu adam kâfirdir, boynu şuracıktan vurulur" diye cevap verdi. Sonra Ya'kûb'a "Peki sen ne diyorsun?" diye sordum. "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir" dedi.

49- Bana Fitr b. Hammâd haber verdi, dedi ki: Mu'temir'e ve Hammâd b. Zeyd'e "Kur'ân yaratılmıştır" diyen kimse hakkında sordum. "Kâfirdir" dediler.

50- Yine o (Fitr) dedi ki: Yezid b. Zurey'a "Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen birinin arkasında namaz kıldım" dedim. "Müslüman birinin arkasında (namaz kılmak) bana daha sevimlidir" dedi.

51- Huseyn'i şöyle derken işittim: Kabisa'yı şöyle derken işittim: "Kim (Kur'ân hakkında) muhdes derse aslında onun yaratılmış olduğunu söylemektedir. Kim de onun yaratılmış olduğunu söylese Allah'a kâfirdir. Bunu Veki'den işittim."

52- İşte sana bu meselede önceden beyân edilen kimseleri tekfir eden zâtlardan öne çıkanları bildirdim. Öyle ki onlar bu kimselerin tevbeye davet edilmeleri ve mirasçı olup olamayacakları ile ilgili konuşmuşlardır. Eğer Cehmiye'nin ortaya attığı bu mesele, hakkında şüphe edilecek bir mesele olsaydı, ilim ehli bunu yalanlamaz, ehlini hakkın dışına çıkarmaz, Allah'ın onların inkâr ettiği sıfatlarını ve isimlerini isbât etmez, Kur'ân'ın yaratılmış olduğu inancını din edinmelerine karşı çıkmazlardı. Biş'ri ve ashâbın tevbeye davet ettikleri zaman onlardan ayrılmalari câiz olmazdı. Onlar

hakkında susmaları, onlara reddiye vermemeleri ve onlara muhâlefet etmeleri gerekirdi. Fakat onlar -vallâhi- kendilerine iyice belli olan ve bâtil-dan ayrılmış olan hak hususunda şüphe etmeyecek kadar meseleyi iyi biliyorlardı ve bu mesele hususunda gâyet sert idiler.

53- Şu hâlde Allah'tan kork ve kendine bir bak! Ben sana nasihat ettim. Kendim için istediğimi senin için de istedim. Seni, hakka boyun eğerek ve Allah'a [ve onun yüce emrine] karşı tevâzu içinde Şeyhulislâm Ebû Abdullah'ın, bizden önceki ilim ehlinin ve ma'rûf ehlinin üzerinde bulunduğu şeye davet ettim. [Bunları iyi anla!] Zira ben Allah (*Azze ve celle*)'nin müminlerin kalplerini sana yönlendireceğini, kendisiyle onların göğsünü genişlettiği şeyle senin de göğsünü genişleteceğini ümit ediyorum. Tabii senin sıdkını, tevâzunu, boynu büküklüğünü ve kendisine yalvarmanı gördüğün zaman...

54- Eğer bir topluluk bu meselede seninle çekişirse ve sana karşı çıkarsa onlara yumuşak davran. Hakka ve onlara karşı alçak gönüllü ol. Meseleyi anlat. Daha önce İbn Uleyye'nin sözleri arasında da kelâmdan bazı şeyler vardı. O; Eyyûb, Yûnus, İbn Avn ve et-Teymî ile oturduğu hâlde bu, onu görüşlerini insanların ortasında dile getirmekten alıkoymazdı. Fakat sonra rücû etti de Allah bu vesîleyle onun derecesini yükseltti.

Allah (*Azze ve celle*) sakındığın şey husûsunda sana yetecektir. Zira ben Ebû Abdullah'ın Allah'ın seni muvaffak kılmasını istediğini gördüm. Yine onun sana önem verdiğini, Allah'ın seni Ehli Sünnet'ten ve Ehli Hadis'ten olan ashâbının üzerinde birleştiği şeye iletmesini istediğini gördüm. Zira bu (yani Kur'ân hakkında şüphe) Cehmiyye'nin görüşünün bir benzeridir.

Allah bizi ve seni korusun. Tevfik ancak Allah'tandır. Dünyânın ve âhiretin hayırlarını bizim ve senin için bir araya getirsin. Bana ulaştığına göre Zekeriyyâ senin huzûrunda bir kitap ortaya atmış. O kitap içerisinde şeyhlerin Kur'ân hakkında tevakkuf etme meselesindeki (bu görüşü destekleyen) sözlerini nakletmiş ki bizim yanımızdaki insanlar bu nakillerin yalan olduğunu bilmektedir.

Ebû Bekr el-Merrûzi dedi ki: Bu Ebû Abdullah'ın baktığı ve kendi yazısıyla tashîh ettiği mektubun sonudur.

-34-

**HARB B. İSMÂİL EL-KİRMÂNÎ'NİN (V. 280)
İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDİ
HUSUSUNDAKİ İCMÂ BEYÂN EDİLMEKTE,
BUNUNLA BERABER EHLİ SÜNNET'E MUHÂLİF
FIRKALARIN İSİMLERİ ZİKREDİLMEKTEDİR**

İsmi Harb b. İsmâîl b. Halef el-Hanzalî es-Sircânî el-Kirmânî'dir. Kirmânî -önce fetha sonra sükûn ile- Kirmân'a nisbettir. Sonunda nûn harfî vardır. Başının kesralanması da mümkündür fakat fethalî hâli daha meşhûrdur. Kirmân meşhûr bir vilâyet, büyük bir bölgedir. Oldukça gelişmiştir. İçerisinde birçok kasaba, köy ve büyük şehir barındırmaktadır. Fâris, Mekrân, Sicistân ve Horasan bölgeleri arasında bulunmaktadır. (Mu'cemu'l Buldân, 4/454)

Harb el-Kirmânî'nin künyesi Ebû Muhammed'dir. Yaklaşık 190 yılın-da doğmuş, 280 yılında da vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler

Hallâl şöyle demiştir: "Büyük adamdı. Merrûzî beni onu görmek için yola çıkmaya teşvik etti."

Zehebî "el-Uluvv"da (2/1179) şöyle demiştir: "Harb, ilim dağarcıklı-rındandı. Ahmed'den ve İshâk'tan ilim aldı. Zamanında Kirmân'ın âlimi idi. Efram ve Merrûzî ile birlikte anılırdı. Hallâl onu görmek için yolculuk etti ve ondan çokça rivâyette bulundu."

Tercemenin kaynakları:

El-Cerhu ve't Ta'dîl, 3/253; Tabakâtü'l Hanâbile, 1/388;

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/244

Akîdenin Özeti: Bu akîde, önceki selef imamlarının akîdelerinin en genişlerinden ve en büyüklerinden kabûl edilmektedir. Yine bu akîde, Sün-net konusunda bundan başka neredeyse hiçbir akîdede göremeyeceğin bablarla ve meselelerle öne çıkmaktadır. Bununla beraber akîdede fırkalar ve mezhepler tanıtılmakta, onların imamlarının isimleri zikredilmekte, on-lardan sakındırılmakta, şüphelerinin ve dalâletlerinin birçoğuna cevap verilmektedir.

Akîdenin Kaynakları:

1- Sûreti Ümmü'l Kurâ Üniversitesi'nde bulunan 32 numaralı el yaz-ması bir nüshaya vâkıf oldum. Allah işimi kolaylaştırdı ve bana lütufta bulundu da bu meselelerden Sünnet ve itikâd ile ilgili bapları çıkarıp "Kitâbu's Sünne" ismini verdiğim müstakil bir kitapta topladım ve tahkik ettim.

2- İmam Ahmed (rahimehullah)'a nisbet edilen el-Istahrî (rahimehullah) risâlesi... Bu risâleye "s" harfi ile işâret ettim.

3- İbnu'l Kayyım'ın "Hâdî'l Ervâh"ta Harb'den aktardıkları... Buna da "h" harfi ile işâret ettim. "Âlemu'l Fevâid" in baskısına itimâd ettim. Burada kitabın metnini aktarmakla ve bazı küçük ta'likleri olduğu gibi bırakmakla yetindim. Daha fazla açıklama isteyen kimse Harb (rahimehullah)'ın tahkikiyle basılan "es-Sünne" kitabına bakabilir. (Dâru'l Lü'lü'e'nin ikinci baskısı)

Mezhebin Ne Olduğunu Beyân Bâbı

Ebu'l Kâsım dedi ki: Bize Ebû Muhammed Harb b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki:

1- Bu, [Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının zamanından günümüze kadar] ilimde önder kimselerin, eser ashâbının, sünnet ehlinin -ki onlar sünnet ile bilinirler, sünnet hususunda kendilerine uyulur⁴⁵⁷- mezhebidir. Irak ehlinin, Hicâz ehlinin, Şâm ehlinin ve diğer beldelerin ehlinin âlimlerinden gördüklerimi bu mezhep üzerinde buldum.⁴⁵⁸ Kim bu görüşlerden birine muhâlefet ederse, ta'n ederse, bu görüşlerden birini söyleyen ayıplarsa o kimse [sünnete muhâlif] bir bidatçidir. Cemâatin dışındadır. Sünnet'in menhecinin ve hakkın yolunun dışına çıkmıştır.⁴⁵⁹ Bu; Ahmed'in. İshâk b. İbrâhim b. Mahled'in⁴⁶⁰, Abdullah b. ez-Zubeyr el-Humeydi'nin⁴⁶¹, Saîd b. Mansûr'un⁴⁶² ve meclislerinde bulunup kendilerinden ilim aldığımız diğer zâtların mezhebidir. Onların sözleri arasında şunlar vardı:

⁴⁵⁷ "s"de şöyle geçmektedir: "Sünnet ehlinin ki onlar Sünnet'in asıllarına tutunanlardır, onunla bilinirler..." "h"de ise şöyle geçmektedir: "Ki onlar Sünnet'e tutunanlardır, kendilerine uyulanlardır..."

⁴⁵⁸ Harb (rh) kendilerine uyulan bu kimselerin özelliğinden bahsetmiş (90), şöyle demiştir: "Bilinen ve sika imamlardı. Doğru ve güvenilir kimselerdi. Kendilerine uyulurdu. İlim kendilerinden alınır. Bidat ortaya atmazlar, sünnete muhâlefet etmezler ve meseleleri bir birine karıştırmazlardı."

⁴⁵⁹ Harb (rh) akidenin sonunda da (111) böyle söylemiştir: "Kim bu görüşlerden birini söylerse, doğru görürse, severse veya ondan râzı olursa Sünnet'e muhâlefet etmiş, cemaatin dışına çıkmış, eseri terk etmiş, muhâlif bir söz söylemiş, bidatin içine girmiş ve doğru yoldan sapmış olur."

⁴⁶⁰ İbn Râhûye olarak bilinen Ebû Ya'kûb İshâk b. İbrâhim b. Mahled et-Temimi el-Hanzali el-Mervezi... 238 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

⁴⁶¹ Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zubeyr el-Humeydi el-Kuraşi el-Esedî... 219 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

⁴⁶² 227 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

2- İman; söz, amel, niyet ve Sünnet'e sıkıca tutunmaktır.

3- İman artar ve azalır.

4- İmanda istisnâ yapılır. [Fakat istisnâ şüphe değildir. Ancak] âlimlerden duyulagelen bir sünnettir.

5- Kişiye "Sen mümin misin?" diye sorulduğu zaman ya "Ben inşâ-Allah müminim", ya "Mümin olduğumu umarım", ya da "Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına ve resûllerine iman ettim" der.

6- Kim imanın amel olmaksızın söz olduğunu söylerse mürciidir.

7- Kim imanın söz olduğunu, amellerin ise şeriatler/dini buyruklar olduğunu söylerse mürciidir.

8- Kişi imanın artmayacağını ve azalmayacağını söylerse mürciidir.⁴⁶³

9- Kişi "İman artar fakat azalmaz" derse Mürcie'nin sözünü söylemiş olur.

10- Kim imanda istisnâ yapmayı doğru görmezse mürciidir.

11- Kim imanının Cibrîl'in ya da meleklerin⁴⁶⁴ imanı gibi olduğunu söylerse mürciidir. Mürciiden daha habistir, yalancıdır.

12- Kim insanların imanlarının farklı derecelerde olmadığını söylerse yalan söylemiş olur.

13- Kim marifetin -kişi onu dile getirmese bile- kalpte fayda vereceğini⁴⁶⁵ söylerse cehmîdir.

14- Kim kendisinin Allah katında imanı kâmil bir mümin olduğunu söylerse, şüphesiz bu Mürcie'nin sözlerinin en çirkinlerindendir.

15- Hayrıyla ve şerriyle, azıyla ve çoğuyla, gizlisiyle ve açığıyla, acısıyla ve tatlısıyla, sevileniyle ve hoşlanılmayanaıyla, iyisiyle ve kötüsüyle, başıyla ve sonuyla; kader Allah tebâreke ve teâlâ'dandır. Her şey O'nun kullar için belirlediği bir kazânın ve onlar üzerinde takdir ettiği bir kaderin sonucudur. Onların hiçbirisi Allah [azze ve celle'nin] meşietini aşamaz ve kazâsı-

⁴⁶³ Bu madde "h"de ve "s"de bulunmamaktadır.

⁴⁶⁴ "s"de şöyle geçmektedir: "Cibrîl'in, Mikâil'in ve meleklerin imanı gibi olduğunu söyler ise mürciidir."

"Mürciiden daha habistir, yalancıdır" kısmı "h"de ve "s"de bulunmamaktadır.

⁴⁶⁵ Aslında ve "s"de bu şekildedir. "h"de ise "vâkı olacağını" diye geçmektedir.

nın önüne geçemez. Bilakis onların hepsi Allah, kendilerini ne için yaratmış ise ona doğru giderler, kaçınılmaz olarak⁴⁶⁶ O'nun kendileri hakkında takdir ettiği şeyin içine düşerler. Bu O'nun bir adâletidir. Rabbimiz izzet sahibidir, çok büyüktür.

Zinâ etmek, hırsızlık yapmak, içki içmek, cana kıymak, haram mal yemek, Allah'a şirk koşmak, günahların ve masiyetlerin tamamı Allah tarafından bir kazâ ve kader iledir. Bununla birlikte mahlûkâtta hiç kimse Allah'a karşı bir hücceti olamaz. Aksine mahlûkâtı üzerinde en üstün hüccet Allah'a âittir. *"O yaptıklarından sorguya çekilmez ama onlar sorgulanırlar. (Enbiyâ, 23)*

16- Allah'ın ilmi O'ndan bir meşîet ile mahlûkâtı üzerinde yürürlükte-dir. Gerek İblis'in gerekse -Rabbimiz tebâreke ve teâlâ'ya isyân edildiğ andan kıyâmet kopana kadar- kendisine isyân etmiş ve edecek diğer kimse-lerin isyânını bilmiştir ve onları bunun için yaratmıştır. Kendisine itaat edenlerin itaat edeceklerini bilmiş ve onları bunun için yaratmıştır. Herkes ne için yaratıldıysa onun için amel eder. Kendisi için ne kazâ buyrulmuşsa ve kendisi hakkında ne bilinmişse ona gider. Onlardan hiçbiri Allah'ın kaderini ve meşîetini geçemez. Allah dilediği her şeyi yapandır.

17- Kim Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisine isyân eden kulları hakkında hayrı ve taati dilediğini, kulların da kendileri için şerri ve masiyeti dilediklerini ve bu meşîetleri doğrultusunda amel ettiklerini söylerse, kulların meşîetinin Allah tebâreke ve teâlâ'nın meşîetinden daha üstün olduğunu söylemiş olur. Allah'a atılan hangi iftira bundan daha büyüktür?

18- Kim mahlûkâtta birinin kendisi için yaratıldığı şeyden başkasına gideceğini söylerse Allah'ın mahlûkâtı üzerindeki kudretini yok saymış olur. Bu Allah'a atılan bir iftirâ ve O'nun hakkında söylenen bir yalandır.

19- Zinânın kader ile olmadığını iddia eden kimseye sorulur: "Zinâ sonucunda hâmile kalan kadın bir çocuk dünyâya getirse Allah [azze ve celle] o çocuğu yaratmayı dilemiş midir? Bu O'nun ezeli ilminde geçmiş midir?" "Hayır" derse Allah ile beraber bir yaratıcının olduğunu söylemiş olur. Bu şirke benzer bir sözdür. Hatta şirkin ta kendisidir.⁴⁶⁷

⁴⁶⁶ Aslında bu şekildedir. "s"de ise "O'nun fiilleri için" diye geçmektedir. "h"de ise bu kısım yoktur.

⁴⁶⁷ "h"de ve "s"de şöyle geçmektedir: "...Allah ile beraber bir yaratıcının olduğunu söylemiş olur. Bu ise apaçık şirktir."

20- Kim hırsızlık yapmanın, içki içmenin ve haram mal yemenin Allah'tan bir kazâ ve kader ile olmadığını söyleyse (bunları yapan) o insanın başkasının rızkını yemeye kâdir olduğunu söylemiş olur. Şüphesiz bu mecûsilerin ve hristiyanların sözlerine benzemektedir.⁴⁶⁸ Aksine o kendi rızkını yemiştir. Kişi onu hangi şekilde yemiştir Allah onun onu o şekilde yemesini takdir etmiştir.

21- Kim cana kıymanın Allah [azze ve celle] tarafından bir kader ile olmadığını iddia ederse öldürülen kimsenin eceli gelmeden öldüğünü söylemiş olur. Allah'a hangi küfür bundan daha açıktır? Bilakis bunların tamamı Allah [azze ve celle] tarafından bir kazâ ve kader iledir. Bunların hepsi O'nun mahlûkâtı üzerindeki meşietî, tedbiri ve ezeli ilminde onlar hakkında cereyân eden ilmi iledir. O dilediğini yapan gerçek adâlet sâhibidir.

22- Allah'ın ilmini ikrâr eden kimsenin küçüklüğünü bilerek ve alçalarak kaderi ve meşietî de ikrâr etmesi gerekir. Zarar veren, fayda veren, saptıran ve hidâyete ileten Allah'tır. Yaratana en güzeli Allah ne yücedir!

23- Kible ehlinde hiçbirinin işlediği bir günahı ya da irtikâb ettiği büyük bir masiyetten dolayı cehennemlik olduğuna şehâdet etmeyiz. Ancak bu konuda bir hadisin olması durumu başka... Bu durumda hadis rivâyet edildiği üzere nasıl geldiyse o şekilde rivâyet edilir. Hadis doğrulanır, kabul edilir, nasıl gelmişse öyle olduğu bilinir. Şehâdetde bulunulmaz.

24- Yine kişi, işlediği sâlih amellerden veya yaptığı hayırlardan ötürü bir kimsenin cennetlik olduğuna da şahitlik etmez. Ancak bu konuda bir hadisin olması durumu başka... Bu durumda hadis rivâyet edildiği üzere nasıl geldiyse o şekilde rivâyet edilir. Hadis doğrulanır, kabul edilir, nasıl gelmişse öyle olduğu bilinir. Şehâdetde bulunulmaz.⁴⁶⁹

⁴⁶⁸ "h" de ve "s" de şöyle geçmektedir: "Bu ise apaçık mecûsilerin sözüdür..."

⁴⁶⁹ "h" de ve "s" de şöyle geçmektedir: "Hiç kimsenin işlediği sâlih amellerden ya da yaptığı hayırlardan dolayı cennetlik olduğuna şahitlik etmeyiz. Ancak bu konuda bir hadisin olması durumu başka... Bu durumda hadis rivâyet edildiği üzere nasıl geldiyse (o şekilde) rivâyet edilir. Açık bir şekilde şahitlik edilmez."

25- İnsanlardan iki kişi kaldığı sürece hilâfet⁴⁷⁰ Kureyş'tedir. İnsanlardan hiçbirinin hilâfet konusunda onlarla çekişmesi, onlara isyân etmesi ve onlardan başkasını halife olarak tanınması kıyâmet saatine kadar câiz değildir.

26- Cihâd, iyi de olsalar fâcir de olsalar imamlarla birlikte (kıyâmete kadar) geçerlidir. Onu ne zâlimin zulmü ne de âdilin adâleti geçersiz kılmaz.

27- Cuma namazı, bayram namazları ve hac -sâlih, âdil ve takvâ sâhibi kimseler olmasa bile- sultânlar ile birlikte edâ edilir.

28- Haraçlar, zekâtlar, öşürler, fey' ve ganimet⁴⁷¹ -bunlar hususunda âdil de davransalar haksızlık da etseler- yöneticilere verilir.

29- Allah'ın işinin başına getirdiği kimseye boyun eğmen gerekir. Allah senin için bir kurtuluş ve çıkış kapısı var edene kadar elini itaatten çekme, ona karşı kılıcınla isyân etme.⁴⁷²

30- Sultâna isyân etmemen, söylediğini dinleyip ona itaat etmen. bey'atini bozmaman gerekir. Kim bunu yaparsa; o kimse bidatçidir. (sünneti) yarıp geçmiştir⁴⁷³, cemaatten ayrılmıştır.

31- Eğer sultân sana Allah'a mâsiyet olan bir şey emrederse ona itaat etmen kesinlikle câiz değildir. Bununla birlikte ona isyân etmen ve onun hakkını esirgemen de câiz değildir.

32- Fitne zamanında bir şey yapmamak, önceden beri süregelen ve riâyet edilmesi gereken bir sünnettir. İmtihana mâruz kalırsan canını ve malını sun, dinini sunma. Fitne için elinle ve dilinle yardım etme.⁴⁷⁴ Elini dilini ve kalbini fitneden uzak tut. Allah imtihan etmektedir.⁴⁷⁵

33- Kible ehli ile uğraşmamak gerekir. Onlardan herhangi birini işlediği bir günahtan dolayı tekfir etme, herhangi bir amel sebebiyle onu

⁴⁷⁰ Hilâfet, müslümanların tamamı üzerindeki en büyük imâmettir. Bu söz, haber olarak değil hüküm olarak anlaşılmalıdır. (Yani insanlardan iki kişi kaldığı sürece hilâfet Kureyş'te olmalıdır.)

⁴⁷¹ "h"de ve "s"de "ganimetler" diye geçmektedir.

⁴⁷² Ona dilinle de isyân etme. Zira bu fitnedir.

⁴⁷³ "h"de ve "s"de "(sünnete) muhâlifdir" diye geçmektedir.

⁴⁷⁴ Aslında "yardım etmezsin" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "h"den ve "s"tedir.

⁴⁷⁵ "h"de ve "s"de "Allah yardım eder" diye geçmektedir.

İslâm'ın dışına çıkarma. Ancak bu konuda bir hadisin olması durumu başka... Bu durumda hadis nasıl geldiyse ve nasıl rivâyet edildiyse o şekilde rivâyet edilir. Onu doğrularsın, kabul edersin, onun geldiği gibi olduğunu bilirsin. Namazın terki⁴⁷ ve içki içmek⁴⁷ konularında gelen hadisler gibi... Kişinin, sâhibinin küfre ve İslâm dışında olmaya nisbet edileceği bir bidat

⁴⁷ Namazı terk eden kimsenin tekfiri konusundaki hadisler çok ve meşhûrdur.

Tenbih: Harb el-Kirmânî (rh) böylece ilim ehlinen gördüğü kimselerin namazı terk eden kimsenin tekfiri hususundaki icmâsını aktarmaktadır. Aynı şekilde ondan önce hocası İshâk b. Râhûye (rh) da bu icmânın aynısını aktarmış, söyle demiştir: "Namazı terk eden kimsenin kâfir olduğu Rasulullah (sas)'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Aynı şekilde Nebi (sas)'in zamanından günümüze kadar gelip geçmiş ilim ehlinin görüşü de budur: Namazı, kasıtlı olarak, özürlü olmaksızın, vakti çıkana kadar terk eden kimse kâfirdir." (Ta'zimu Kadri's Salât, 990)

Yine el-Mervezi (rh) "Ta'zimu Kadri's Salât"ta (2/925) Sahâbe'nin bu konudaki icmâsını nakletmiş, şöyle demiştir: "Rasulullah (sas)'den onu -yani namazı- terk eden kimsenin tekfirine, dinin dışına çıkarılacağına, namaz kılmaktan imtinâ eden kimselerle savaşmanın mübâh olduğuna dâir rivâyet edilen haberleri zikrettik. Ayrıca bize Sahâbe'den de bunun aynısı ulaşmıştır. Bize onlardan hiçbirinin buna aykırı bir sözü gelmemiştir..." Bu icmâlar sahihtir. İlim ehli bunları kabulle karşılaşmıştır. Sahâbe'nin ve onlardan sonra gelenlerin sözlerinden bu icmâların şahidi de oldukça fazladır. Harb'in "es-Sünne"sindeki ve "el-İbânetu's Suğrâ"daki (250) tahkikimde bu mesele hakkında uzun açıklamalarda bulundum.

⁴⁷ İçki içen kimsede imanın olmadığını bildiren, onu Lât'a ve Uzzâ'ya ibâdet eden kimseye benzeten, içki içip de ölen kimsenin müşrik ve kâfir olarak öleceğini haber veren hadisler ve eserler çoktur. Bu hadisleri ve eserleri İmam Ahmed'in "el-İman" kitabında tahric ettim. Âlimlerin birçoğu içki içen kimse meselesini namazı terk eden kimse meselesi-ne bağlamaktadır. Şöyle ki: İçki içen kimse namazı terk edecektir. Namazı terk eden kimse de kâfir olur.

Abdullah b. Amr (ra) şöyle demiştir: "Zinâ etmek bana içki içmekten daha sevimlidir. Çünkü ben içki içtiğim zaman namazı terk ederim. Namazı terk eden kimsenin ise dini yoktur." (Ahmed, el-İman, 233) Yine Abdullah b. Amr (ra) şöyle demiştir: "Kim akşam içki içerse sabaha müşrik olarak çıkar. Kim de sabah içki içerse akşama müşrik olarak çıkar."

İbrâhim en-Nehaî'ye "Bu nasıl olur?" diye sorulduğunda o "Çünkü o namazı terk eder" diye cevap vermiştir. (Mecmû'u'l Fetâvâ, 7/303)

Mesrûk (rh) şöyle demiştir: Kim içki içerse kâfir olur. Onun küfrü, namazının olmamasından dolayıdır." (Sünen-i Nesâi, 5665)

Ebü Abdullah el-Ahnes (rh) da şöyle demiştir: "Kim sarhoşluk veren bir içki içerse namazı terk etmeye yönelmiş olur. Namazı terk eden kimse de imanın dışına çıkmış olur." (Mecmû'u'l Fetâvâ, 7/303)

Şu hâlde içki içmek namazın terkini gerektirmektedir. Harb (rh)'in ikisini burada bir arada zikretmesinin sebebi de budur.

ortaya atmış olması durumu⁴⁷⁸ da bunun dışındadır. Sen bu konuda esere uy ve ötesine geçme.

34- Bidat ehlinin arkasında namaz kılmayı hoş görmüyorum. Onlardan ölen kimsenin cenâze namazını kılmayı da hoş görmüyorum.⁴⁷⁹

35- Bir gözü kör [Deccâl] çıkacaktır. Bunda hiçbir şek ve şüphe yoktur. O yalancılar arasında en yalancı kimsedir.

36- Kabir azâbı haktır. Kul (kabirde) Rabbinden, nebisinden ve dininden sorguya çekilecektir. Cennette veya cehennemde oturacağı yer (kendisine) gösterilecektir.⁴⁸⁰

37- Münker ve Nekîr haktır. Bu ikisi kabirlerdeki sorgulayıcılardır. Allah'tan sebât niyâz ederiz.

38- Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in havzı haktır. [O bir havzdır ki] ümmeti ona gelir. Onun kapları vardır ki onlarla kendisinden içerler.

39- Sırât haktır. Cehennemın üzerine konulacaktır. İnsanlar onun üzerinden geçeceklerdir. Cennet de onun ötesinde olacaktır. Allah'tan bizi sağ-sâlim geçirmesini niyâz ederiz.

40- Mîzân haktır. Haseneler ve seyyieler -Allah nasıl tartılmalarını dilemişse- o şekilde onunla tartılacaktır.

41- Sûr haktır. Ona İsrâfîl üfürecek. Bunun üzerine bütün mahlûkât ölecektir. Sonra ona [bir kez daha] üfürecek. Bunun üzerine Âlemlerin Rabbi'nin huzûrunda hesap, hüküm⁴⁸¹, mükâfât, cezâ, cennet ve cehennem için kıyâma geçeceklerdir.

⁴⁷⁸ Kaderiyye'nin Allah Teâlâ'nın ilmini nefyetmesi, Cehmiyye'nin Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylemesi, hulûl ehli Cehmiyye'nin Allah Teâlâ'nın yücelerde oluşunu inkârı, Râfıziler'in Sahâbe'ye sövüp onlara lânet etmeleri ve diğer küfri bidatler gibi...

⁴⁷⁹ Müellif bu görüşü kendisine nispet etmektedir. Fakat bunu hocalarından da birçok kimse söylemiştir. O, sahibinin kesinlikle tekfir edilmeyeceği bidati kastetmektedir. Cehmiyye, Allah Teâlâ'nın ilmini nefyeden Kaderiyye, Râfıziler'in gulâtı ve bunların dışında selefîn kâfir olduklarını açıkça söylediği ve kendilerini İslâm dininin dışına çıkardığı bidat ehline gelince, bunların ve benzerlerinin arkasında namaz kılınmaz. Bunların cenâze namazı da kılınmaz. Bu madde "h"de ve "s"de bulunmamaktadır.

⁴⁸⁰ "h"de ve "s"de şöyle geçmektedir: "...dininden, Rabbinden, cennetten ve cehennemden (sorguya çekilecektir)"

⁴⁸¹ "h"de "hükümün verilmesi..." diye geçmektedir.

42- Levh-i Mahfûz haktır. Kulların amelleri, içerisinde önceden belirlenmiş kaderlerde ve kazâda olduğu şekliyle ondan istinsah edilir/kopyalanır.

43- Kalem haktır. Allah onunla her bir şeyin kaderini yazmış, her şeyi Zikir'de kayıt altına almıştır. Rabbimiz ne kadar büyük, ne kadar yücedir!

44- Kıyâmet günündeki şefaathaktır. Bir topluluk başka bir topluluk için şefaathak edecektir de bu sebeple onlar cehenneme girmeyecektir. Bir topluluk cehenneme girdikten sonra şefaathakçilerin şefaatiyle oradan çıkacaktır. Yine bir topluluk Allah kendilerini dilediği kadar orada bıraktıktan sonra O'nun rahmetiyle cehennemden çıkacaktır.⁴⁸²

45- Bir topluluk da ebedî olarak cehennemde bırakılacaktır. Onlar şirk koşanlar, yalanlayanlar, inkâr edenler ve Allah'a küfredenlerdir.

46- Ölüm, kıyâmet günü cennet ile cehennem arasında boğazlanacaktır.

47- Cennet ve içindekiler şu anda yaratılmış durumdadır. Cehennem ve içindekiler de şu anda yaratılmış durumdadır. Allah [azze ve celle] onları yaratmış, sonra mahlûkâtı da onlar için yaratmıştır. İkisi de yok olmayacaktır. İkisinin içinde bulunanlar da yok olmayacaktır.

✓ 48- Eğer bidatçinin [ya da] zındığın biri Allah tebâreke ve teâlâ'nın "O'nun vechinden başka her şey yok olacaktır" (Kasas, 88) buyruğunu ve [Kur'ân'ın müteşâbihlerinden] bunun benzerlerini hüccet olarak ileri sürerse ona de ki: "Allah'ın kendisi hakkında yokluğu yazdığı her şey yok olacaktır." Cennet ve cehennem sonsuzluk için yaratılmıştır, son bulmaları ve yok olmaları için değil... Onlar dünyâdan değil, âhirettendir. İri gözlü hûriler kıyâmetin koptuğu esnâda da Sûr'a üfürüldüğü esnâda da ölmezler. Onlar ebediyen ölmezler. Çünkü Allah tebâreke ve teâlâ onları yokluk için değil sonsuzluk için yaratmıştır. Onlar için ölümü takdir etmemiştir. Kim bunun aksini söylerse (Sünnet'e) muhâlif bir bidatçidir. Doğru yoldan sapmıştır.

49- Allah birbirlerinin üzerinde yedi gök ve birbirlerinin altında yedi yer yaratmıştır. En üstteki yer ile en alttaki gök arasında beş yüz yıllık

⁴⁸² "h"de ve "s"de şöyle geçmektedir: "Bir topluluk cehenneme girdikten ve orada Allah'ın dilediği kadar kaldıktan sonra cehennemden çıkacaktır. Allah onları sonra cehennemden çıkacaktır."

yürüme mesâfesi vardır. Aynı şekilde her göğün arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır.

50- Su, yedinci ve en üstteki göğün üzerindedir. Rahmân [azze ve celle'nin] Arş'ı suyun üzerindedir. Allah tebâreke ve teâlâ da Arş'ın üzerindedir.

51- Kürsî O'nun iki ayağını koyduğu yerdir.

52- O; yedi göğün içindekileri, yedi yerin içindekileri, bunların arasındakileri, bunların altındakileri, toprağın altındakileri, denizlerin derinliklerindeki, her bir tüyün, her bir ağacın, her bir ekinin ve her bir bitkinin bittiği yeri, her bir yaprağın düştüğü yeri, bütün bunların adedini, çakıl taşlarının, kum tanelerinin ve toprak zerreciklerinin sayısını, dağların ağırlığını, yağmur damlalarını, kulların amellerini, eserlerini, konuştuklarını, nefeslerini, gevelmelerini, göğüslerinin onlara fısıldadıklarını bilir. O her şeyi bilir. Bunlardan hiçbir şey O'na gizli kalmaz.

53- O yedinci göğün üstünde, Arş'ın üzerindedir. Altında ateşten, nurdan, karanlıktan ve kendisinin daha iyi bildiği şeylerden perdeler vardır.

54- Bir bidatçı ya da (Sünnet'e) muhâlif bir kimse ya da bir zındık Allah tebâreke ve teâlâ'nın "*Biz ona şah damarından daha yakınız*" (Kâf, 16) buyruğunu, yine O'nun "*Nerede olursanız olun O sizinle berâberdir, Allah yaptıklarınızı görmektedir*" (Hadîd, 4) buyruğunu, yine O'nun "*Üç kişi aralarında gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O olmasın... Nerede olurlarsa olsunlar O onlarla beraberdir*" (Mücâdile, 7) buyruğunu ve Kur'ân'ın buna benzer müteşâbihlerini hüccet olarak ileri sürerse ona şöyle de: "O bununla ancak ilmi kastetmiştir. Çünkü Allah tebâreke ve teâlâ yedinci ve en üstteki göğün üstünde, Arş'ın üzerindedir. Bunların hepsini bilir. Bununla beraber O mahlûkâtından ayrıdır. O'nun ilminden ise hiçbir yer boş kalmaz."

55- Allah [azze ve celle'nin] bir Arş'ı vardır. Arş'ın da kendisini taşıyan taşıyıcıları vardır.

56- O'nun bir haddi/sınırı vardır.⁴⁸³ Haddini/sınırını en iyi O bilir.⁴⁸⁴

⁴⁸³ "h"de "Allah Arş'ının üzerindedir ve O'nun bir haddi yoktur" diye geçmektedir. "s"de ise "Allah azze ve celle Arş'ının üzerindedir ve O'nun bir haddi yoktur, haddini en iyi Allah bilir" diye geçmektedir. Bunların hepsi yanlıştır. Doğru olan aslında da geçtiği üzere benim

65- Fasl/hüküm ve din gününde kullar O'na arz edilir. Onların hesabını görme işini kendisi üstlenir. Bunun için başkasını görevlendirmez. Aziz ve celildir Rabbimiz, dilediğini yapmaya kâdirdir.⁴⁸⁸

66- Kur'ân, Allah'ın kendisiyle konuştuğu yaratılmamış kelâmıdır. Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse kâfir bir cehmîdir.

67- Kim Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu söyler, sonra duraksar, "O yaratılmamıştır" demezse bu kimse birinciden daha kâfirdir ve sözü ondan daha pistir.

68- Kim Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu söylemekle beraber Kur'ân'ı telaffuz etmemizin ve onu okumamızın yaratılmış olduğunu söylerse bidatçı habîs bir cehmîdir.

69- Kim bunları ve Cehmiyye'nin tamamını tekfir etmezse onlar gibidir.

70- Allah Mûsâ ile [gerçekten] konuşmuştur.⁴⁸⁹ Tevrât'ı kendi elinden onun eline vermiştir.⁴⁹⁰ Allah ezelden beri mütekellim ve âlimdir. Yaratanların en güzeli Allah ne yücedir!

71- Rüya, [azîz ve celîl olan] Allah'tandır ve haktır. Sâhibi uykusunda saçma sapan şeylerin dışında bir şey görmüş ve bunu bir âlime doğru sözlülükle anlatmış, âlim de onu yorumlanması gereken asıl üzere yorumlayıp tahrif etmemişse; işte o zaman rüya ve gerçekleşmesi haktır. Nitekim rüya nebîler için vahiydi. Şu hâlde hangi câhil rüya hakkında olumsuz

⁴⁸⁸ "h"de ve "s"de "Bunu O'ndan başkası üstlenemez" diye geçmektedir. "O dilediğini yapmaya kâdirdir" kısmı Müslim'in Sahih'inde İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet ettiği hadîste (381) vârid olmuştur. Hadîste şunlar geçmektedir: "Neye gülüyorsun ey Allah'ın Resûlü?" (diye sordular). Buyurdu ki: "Adam 'Âlemlerin Rabbi olduğun hâlde benimle alay mı ediyorsun?" dediği zaman Âlemlerin Rabbinin gülüp "Ben seninle alay etmiyorum fakat Ben dilediğimi yapmaya kâdirim" diyeceğine gülüyorum." Derim ki: Bidat ehli bunu bâtil bir manaya yorumuştur. Kur'ân'da ve Sünnet'te "O her şeye kâdirdir" ifâdesi daha çok geçmektedir.

⁴⁸⁹ "h"de şöyle geçmektedir: "Allah Mûsâ ile kendisinden ona bir konuşma ile konuşmuştur." "s"de şöyle geçmektedir: "Allah, Mûsâ ile kendisinden, ağızdan bir konuşma ile konuşmuştur."

⁴⁹⁰ İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ'da (12/532) şöyle demiştir: "Onu kendi elinden onun eline vermiştir" sözüne gelince, bu Tâbû'n'den bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Ehl-i Kitap nezdinde de bu böyledir. Fakat ben Nebî (sas)'den bu lafızdan başka rivâyet edilen bir caiz bilmiyorum. Onu dile getiren kimse buna muhâlif olanı kastetmiyorsa hata ediyor demektir. Allah en doğrusunu bilir."

sözler söyleyen ve onun bir şey olmadığını iddia eden kimseden daha câhildir? [Bana ulaştığına göre bunu söyleyen kimse ihtilâmdan dolayı gusletmeyi gerekli görmüyormuş.]

72- Ayrıca Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den müminin rüyasının Rabb'in [kendisiyle] kuluyla konuştuğu bir söz olduğu rivâyet edilmiştir.⁴⁹¹

73- Yine O "Rüya Allah'tandır"⁴⁹² buyurmuştur. Tevfik Allah'tandır. Şunlar da apaçık, besbelli, sâbit ve bilinen Sünnet'tendir⁴⁹³:

74- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamının iyilikleri anılır. Kötülükleri ve aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşulmaz.⁴⁹⁴

75- Kim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına ya da onlardan birine söverse [ya da onu küçümserse] ya da onlara ta'n ederse, onların kusurlarını dile getirirse, onlardan birini az veya çok ayıplarsa; işte o (Sünnet'e) muhâlif, bidatçı, pis bir râfîzîdir. Allah onun hiçbir farzını ve nâfilesini kabul etmesin!⁴⁹⁵ Bilakis onları sevmek sünnettir. Onlar için duâ etmek Allah'a yaklaşma vesîlesidir. Onlara uymak bir vesîledir. Onların izlerini takip etmek fazîlettir.

76- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra ümmetin en hayırlısı Ebû Bekir'dir. Ebû Bekir'den sonra onların en hayırlısı Ömer'dir. Ömer'den sonra onların en hayırlısı Osmân'dır.

77- Sünnet ehli âlimlerden bir topluluk "Osmân'dan sonra onların en hayırlısı Ali'dir" demiştir.⁴⁹⁶

78- Bir topluluk Osmân'dan sonra durmuştur.

⁴⁹¹ Harb "es-Sünne"de (448) rivâyet etmiştir. İki köşeli parantez arası "h" dendir.
Yine İbn Ebi Âsım "es-Sünne"de (496), ed-Dülabî "el-Kunâ ve'l Esmâ"da (1532), ed-Dıyâ
"el-Muhtâra"da (327), el-Hakim et-Tirmizî "en-Nevâdir"de (494) rivâyet etmiştir. İbn Hacer
"Fethu'l Bâri"de (12/354) zayıf olduğunu söylemiştir. Heysemi "Mecmeu'z Zevâid"de
(7/174) şöyle demiştir: "Taberânî rivâyet etmiştir. Senedinde bilmediğim bir kimse vardır."

⁴⁹² Buhârî (5747) ve Müslim (5959) Ebû Katâde el-Ensârî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁴⁹³ "h" de "hüccettendir" diye geçmektedir.

⁴⁹⁴ "h" de "aralarında meydana gelen kötülükler..." diye geçmektedir.

⁴⁹⁵ "h" de ve "s" de "Allah onun hiçbir farzını ve nâfilesini kabul etmesin, etmeyecektir" di-

ye geçmektedir.

⁴⁹⁶ "h" de ve "s" de şöyle geçmektedir: "Ebû Bekir'den sonra Ömer, Ömer'den sonra
Osmân, Osmân'dan sonra Ali... Bir topluluk Osmân'dan sonra durmuştur."

79- Onlar doğruya iletilmiş râşid halîfelerdir.

80- Bu dördünden sonra Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in (diğer) ashâbı insanların en hayırlılarıdır.

81- Hiç kimsenin onların kötülüklerinden birini anması câiz değildir. Kişi onlardan hiçbirine kusuru, eksigi ya da hatası sebebiyle ta'n edemez. Kim bunları yaparsa, sultânın üzerine vâcip olan o kimseyi edeplendirmesi ve onu cezâlandırmasıdır. Sultânın onu affetme seçeneği yoktur. Bilakis onu cezâlandırır. Sonra ondan tevbe etmesini ister. Tevbe ederse bunu ondan kabul eder. Tevbe etmezse aynı cezâyı ona yeniden verir. Sonra tevbe edip görüşünden dönene kadar onu sürekli hapiste tutar.⁴⁹⁷ Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı hakkında sünnet budur.

82- Kişi Arapların hakkını, fazîletini, önceliğini bilir ve onları sever.

83- Çünkü Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hadisinde şöyle buyrulmuştur: "Arapları sevmek imandır. Onlara buğzetmek ise nifaktır."⁴⁹⁸

84- Biz Şuûbiyye'nin ve mevâlinin ayaktakımının⁴⁹⁹ görüşünü dillendirmeyiz. Onlar ki Arapları sevmezler. Onların fazîletini ikrâr etmezler. Şüphesiz onların sözleri bidat ve hilâftır.

85- Kim kazançların, ticâretlerin ve olması gereken şekilde mal talebinin haram olduğunu söylerse câhillik etmiş, hata yapmış ve (Sünnet'e) muhâlefet etmiş olur. Aksine, elde edilmesi gereken şekilde elde

⁴⁹⁷ "h"de ve "s"de "ölene ya da dönene kadar..." diye geçmektedir.

⁴⁹⁸ Hâkim rivâyet etmiş (4/87) ve "İsnâdı sahihtir" demiştir. Buna karşılık Zehebi "el-Heysem metrûktur ve Ma'kil zayıftır" demiştir.

"Keşfu'l Hafâ" (1/370 sâhibi de şöyle demiştir: "Arapları sevmek husûsunda birçok haber vârid olmuştur ki bunların toplamı ile hadis hasen derecesine yükselmektedir. Bazıları bu hadisleri müstakil bir kitapta bir araya getirmiştir. Hâfız el-İrâkî onlardandır."

İbn Teymiyye de "İktidâu's Sırât"ta (1/387) bu hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Harb el-Kirmânî ve başkaları bu hadisi hüccet getirmişler, 'Arapları sevmek imandır, onlara buğzetmek ise nifaktır' diye de lafzını zikretmişlerdir. Bu isnâd tek başına değerlendirildiği zaman tartışmaya açık bir isnâddır. Ama bunun başka bir vecihten rivâyet edilmiş olması da mümkündür. Belki de bu hadisi Selmân hadisine muvâfık olduğu için yazmıştır. Zira o Selmân hadisinde onlara buğzetmenin bir çeşit küfür olduğunu açıkça ifâde etmiştir. Bunun gereği de onları sevmenin bir çeşit iman olmasıdır. Böylece bu ona muvâfık olacaktır."

⁴⁹⁹ Aslında "ayaktakımı dilencilerin..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "İktidâu's Sırât"tan ve "h"dendir.

edilen kazanç helâldir. Allah [azze ve celle] ve Resûlü [sallallâhu aleyhi ve sellem] bunu helal kılmıştır. Ümmetin âlimleri de bunun helâl olduğunu söylemiştir. Şu hâlde kişinin kendisi ve âilesi için çalışması, bununla birlikte Rabbinin fazlından araması gerekir. Kazancı helâl görmediğinden dolayı bunu terk ederse (Sünnet'e) muhâlefet etmiş olur.

86- Her bir kimse miras olarak aldığı ya da istifâde ettiği ya da bulduğu ya da kazandığı malı hususunda en fazla hak sâhibi kimsedir. Sünnet'e muhâlefet eden kelâmcıların dediği gibi değil...

87- Din ancak [azîz ve celîl olan] Allah'ın kitabı, eserler, sünnetler, sika râvilerden aktarılan sahih rivâyetler; sahih, kavî, bilinen ve meşhûr olan haberlerdir. Bu haberleri bilinen ve sika olan bir kişi yine bilinen ve güvenilir olan bir kişiden rivâyet eder. Zincir Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, O'nun ashâbına, Tâbiîn'e, Tebe-i Tâbiîn'e veya onlardan sonra gelen, kendilerine uyulan, Sünnet'e yapışan, esere sımsıkı tutunan, bidati bilinmeyen, yalanla itham edilmeyen, Sünnet'e muhâlif olmakla suçlanmayan imamlara varıncaya kadar birbirlerini doğrularlar. Bu imamlar kıyas ve rey ehli de değillerdir. Çünkü dinde kıyas bâtıldır. Aynı şekilde rey de bâtıldır. Hatta kıyastan daha bâtıldır.

88- Rey ehli ve dinde kıyas yapanlar bidatçidirler, câhildirler, sapık-
tırlar. Ancak bir konuda önceki sika imamlardan gelen bir eserin olması durumu başka... Bu durumda esere göre amel etmek evlâdır.

89- Kim taklîdi doğru görmediğini ve dîni hususunda kimseyi taklîd etmediğini söylerse, bu; Allah'a, O'nun Resûlü'ne, dinine, kitabına ve Nebi-si'nin -[salât ve] selâm O'nun üzerine olsun- sünnetine düşman olan bidatçi bir fâşığın sözüdür.⁵⁰⁰ O kimse bununla ancak eserleri geçersiz hâle getirmek, ilmi işlevsiz kılmak, Sünnet'in ateşini söndürmek; rey ile, kelâm ile, bidat ile ve Sünnet'e muhâlefet ile tek başına hareket etmek istemektedir.

Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti bu sözü söyleyenin üzerine olsun! Bu bidatçilerin en habîs, dalâlete ve helâke en yakın sözle-
rindendir. Hatta bu söz dalâletin ta kendisidir. Dîni hususunda Ebû Hanîfe'yi, Bîşr el-Merîsî'yi ve ashâbını taklîd ettiği hâlde taklîdi doğru

⁵⁰⁰ Ehli Sünnet imamlarının nezdinde taklîd ile kastedilen şey, Sünnet'e, Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in eserlerine ittibâ etmekten ibârettir. Övülen taklîd budur. Zemmedilen taklide ge-
lince bu, söylediği söze bir hüccet ve delîl getirmeyen kimseyi taklîd etmektir. Bu yasaklan-
mıştır. Nitekim bunu bu akîdenin aslına yazdığım tahkikte beyân ettim.

görmediğini söylemektedir! Allah'ın dininin hangi düşmanı sünnetlerin ateşini söndürmek, eserleri ve rivâyetleri geçersiz kılmak isteyen ve dini hususunda sana isimlerini zikrettiğini kimseleri -ki onlar dalâlet önderleri, bidatçilerin başları ve Sünnet muhâliflerinin komutanlarıdır- taklid ettiği hâlde taklidi doğru görmediğini söyleyen kimseden daha yamandır? Allah'ın gazabı bu sözü söyleyen kimsenin üzerine olsun!

90- İşte sana zikretmiş olduğum bu görüşler; sünnet, cemaat ve eser ehlinden⁵⁰¹, rivâyet ashâbından, ilmin taşıyıcılarından gördüğümüz, kendilerinden hadis aldığımız ve sünnetleri öğrendiğimiz kimselerin görüşleridir. Onlar bilinen, sika, doğru sözlü, güvenilir, kendilerine uyulan ve kendilerinden ilim alınan imamlar idi. Onlar bidat, hilâf ve tahlit ehli (yani meseleleri birbirine karıştıran kimseler) değillerdi. Bu görüşler ayrıca onlardan önceki imamlarının ve âlimlerinin de görüşleridir. Şu hâlde -Allah rahmet edesiceler- bunlara sımsıkı tutunun, bunları öğrenin ve öğretin. Tevfik ancak Allah'tandır.

91- Bidat ehlinin bazı lakapları ve isimleri vardır ki bunlar Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ümmeti arasındaki sâlihlerin, imamların ve âlimlerin isimlerine benzemez. Onların isimlerini zikredecek olursak:

92- Biri Mürcie'dir. Bunlar imanın amel olmaksızın sözden ibâret olduğunu söyleyenlerdir. Yine bunlar imanın söz olduğunu, amellerin ise şeriatler/dinî buyruklar olduğunu, imanın mücerred olduğunu, insanların iman yönünden birbirlerinden farklı derecelerde olamayacaklarını, kendi imanlarıyla meleklerin ve nebîlerin imanının bir olduğunu, imanın artmayacağını ve azalmayacağını söylerler, imanda istisnâ yapılmayacağını, dilyle iman eden fakat hiçbir amel işlemeyen kimsenin hakîki bir mümin olduğunu, kendilerinin Allah katında -istisnâ yapmaksızın- mümin olduklarını söylerler. İşte bunların tamamı Mürcie'nin görüşleridir. Bunlar en habîs, en sapık ve hidâyetten en uzak sözlerdir.⁵⁰²

⁵⁰¹ Aslında şöyle geçmektedir: "Sünnet, cemaat, eser ve cemaat ehlinin görüşüdür..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "h"den ve "s"dendir, "s"de ayrıca (eser yerine) "eserler" geçmektedir.

⁵⁰² Harb (rh)'in, içerisinde, gördüğü âlimlerin Mürcie-i Fukahâ olarak meşhûr olan Mürcie'nin sözlerini en habîs, en sapık ve hidâyetten en uzak sözler olarak nitelendirme hususundaki icmâlarını naklettiği şu akidesindeki bu ifadeleri, Ehli Sünnet ile bu Mürcie arasındaki ihtilâfın lafzî bir ihtilâftan ibâret olduğunu iddiâ edenlere en büyük reddiyedir. Harb (rh)'in "es-Sünne"sine yazdığım tahkikte ve "el-Câmi' fi Kütübî'l İmân" isimli kitabım da bu

93- Kaderiyye; istitâ'anın/yapabilirliğin, meşîetin ve kudretin kendilerine âit olduğunu iddia edenlerdir. Yine onlar kendileri için hayra ve şerre, zarara ve faydaya, taate ve masiyete, hidâyete ve dalâlete mâlik olduklarını, kulların -Allah'ın ilminde daha önce kendileri için bir şey geçmeksizin- kendiliklerinden amel ettiklerini söylerler. Onların sözleri mecûsilerin ve hristiyanların sözlerine benzemektedir. Bu zındıklığın aslıdır.

94- Mu'tezile de Kaderiyye'nin söylediğini söyleyip dîn edindiği şeyi dîn edinenlerdir. Kabir azâbını, şefaati ve Havz'ı yalanlarlar. Kendi görüşlerini benimseyen ve kendi hevâlarına uyan kimselerin dışında kible ehlin-den hiçbir kimsenin arkasında namaz kılmayı ve cumâyı câiz görmezler. Kulların amellerinin Levh-i Mahfûz'da olmadığını iddia ederler.

95- Bekriyye⁵⁰³ de Kaderiyye'dir. Bunlara habbeciler, kîrâtçılar⁵⁰⁴ ve dânikçılar⁵⁰⁵ da denir. [Bunlar ki] haram olan bir habbe/tane ya da bir kîrât ya da bir dânik alan kimsenin kâfir olduğunu söylerler. Bunların sözleri Hâricîler'in sözlerine benzemektedir.

96- Cehmiyye -o Allah düşmanları- Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu, Allah (*Azze ve celle*)'nin Mûsâ ile konuşmadığını, Allah'ın konuşmayacağını ve görülmeyeceğini, Allah'ın hakkında bir mekânın bilinemeyeceğini, Allah'ın bir arşının ve kürsîsinin olmadığını ve nakletmek istemediğim birçok sözü söyleyen kimselerdir. Onlar kâfirdir, zındıktır, Allah düşmanıdır. Onlardan uzak durun!⁵⁰⁶

sözün bâtıllığını ve Ehli Sünnet'in hep bir ağızdan onlara karşı gelmesine, onları sapık, bidatçi ve Sünnet dışı olmakla vasıflandırmalarına muhâlif olduğunu beyân ettim. Nitekim bu Ebû Hâtim'in ve Ebû Zur'a'nın -Allah ikisine de rahmet etsin- gördükleri âlimle-rin icmâsını denaklettikleri akidelerinde geçmişti. Onlar bu akidelerinde "Mürchie bidatçi sapıklardır" demişlerdi. Demek ki Ehli Sünnet ile Mürchie-i Fukahâ arasındaki ihtilâf hem lafzi hem de mânevi bir ihtilâftır ki bunlar üzerinde birçok hüküm terettüp eder. Ehli Sünnet'in ve Mürchie'nin sözleri üzerinde düşünen kimse bunu bilir.

⁵⁰³ "s"de "Nusayriyye" diye geçmektedir. İki köşeli parantez arası da "s"dendir. Doğru olan

¹⁰⁶ maddede de geleceği üzere benim yukarıda yazdığım'dır.

⁵⁰⁴ Kîrât madenlerin ağırlığını ölçmekte kullanılan bir ölçü birimidir. Zaman değiştikçe miktardan da değişmiştir. (ç.n)

⁵⁰⁵ Dânik bir dirhem altıda biridir. (ç.n)

⁵⁰⁶ "s"de şöyle geçmektedir: "...Allah'ın mütekellim olmadığını, konuşmadığını ve nakletmek istemediğim birçok sözü söyleyen kimselerdir. Onlar kâfirdir, zındıktır, Allah düşmanıdır."

97- Vâkıfe "Biz Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu söyleriz ama 'O yaratılmamıştır' demeyiz" diyenlerdir. Bunlar en şerli ve en habis sınıftır.

98- Lafziye "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır fakat Kur'ân'ı telaffuzumuz, onu tilâvet etmemiz ve okumamız yaratılmıştır" diyenlerdir. Bunlar da fâsık cehmilere.

99- Râfıza [ki onlar] Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından teberri eden, onlara söven, onları küçük gören, birkaç kişi hâricinde ümmetin tamamını tekfir eden kimselerdir.⁵⁰⁷ Râfızilerin İslâm ile bir alâkaları yoktur.

100- Mansûriyye Râfızâ'dır. Hem de Râfızilerin en habisleridir. Bunlar şahsî görüşlerine muhâlefet eden⁵⁰⁸ kırk kişiyi öldüren kimsenin cenne-te gireceğini söylerler. Yine bunlar insanların boğazına yapışıp⁵⁰⁹ onların mallarını helâl sayarlar. Yine bunlar "Cibrîl [aleyhisselâm] risâleti yanlış kişiye getirdi" derler. Bu, kendisine iman adına hiçbir şeyin karışmadığı apaçık küfürdür. Allah'a sığınırız, Allah'a sığınırız!

101- Sebâiyye yalancı râfızilerdir. Zikrettiklerime yakındırlar. Ümmet'e muhâlifitler.⁵¹⁰ Râfızilerin İslâm üzerindeki etkisi muhârib kâfirlerin etkisinden daha kötüdür.

102- Râfızilerden bir sınıf "Ali bulutun içindedir" der, onun kıyâmet gününden önce gönderileceğini söyler. Bunların tamamı birer yalan ve iftirâdır.

103- Zeydiyye de Râfıza'dır. Bunlar Osmân'dan, Talha'dan, Zübeyr'den ve Âişe'den teberri ederler. İyi olsun fâcir olsun, Ali evlâdından isyân eden her bir kimsenin arkasında, o gâlip gelene ya da yenilene kadar savaşmak gerektiğine inanırlar.

104- Haşebiyye⁵¹¹ de Zeydiyye'nin söylediğini söyleyenlerdir.

⁵⁰⁷ "s"de şöyle geçmektedir: "Dört kişi, yani Ali, Ammâr, el-Mikdâd ve Selmân dışında bütün imamları tekfir eden kimselerdir."

⁵⁰⁸ Aslında "kendilerine muhâlefet eden..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "s"dendir.

⁵⁰⁹ "s"de "insanları korkutup..." diye geçmektedir.

⁵¹⁰ "s"de şöyle geçmektedir: "...imamlara muhâlifitler ve yalancıdırlar."

⁵¹¹ Tahkiki ve matbû iki nüshada "Haseniyye" olarak geçmektedir! Doğru olan ise inşâallah benim yukarıda yazdığım"dır. "s"de de benim yazdığım gibi geçmektedir.

105- Şîa, iddia ettiğine göre diğer insanların hâricinde Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) âlinin sevgisini din edinmektedir. Yalan söylemektedirler! Bilakis onlar diğer insanların hâricinde Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) âline buğzedenlerdir.

Kim Muhammed'in *-[salât ve] selâm O'nun üzerine olsun-* ashâbından birini kötülükle anarsa, bir kusurundan dolayı ona ta'n ederse ya da onlardan herhangi birinden teberri ederse, onlara söverse, onlara kinâyeli bir şekilde hakâret ederse; işte o Sünnet'e muhâlif, habis ve sapık bir râfîzidir.⁵¹²

106- Hâricilere gelince, onlar dinden sıyrılıp çıkmışlardır. Ümmetten ayrılmışlardır. İslâm'dan sapmışlardır. Cemaat'ten uzaklaşmışlardır. Hidâyet yolunu şaşırmışlardır. Sultânlara ve imamlara isyân etmişler, ümmete kılıç çekmişler, onların kanlarını ve mallarını helâl saymışlar, kendi söylediklerini söyleyen, kendi görüşlerini benimseyen ve bulundukları dalâlet yurdunda kendileriyle beraber yaşayan kimselerin dışında kendilerine muhâlefet edenleri tekfir etmişlerdir.⁵¹³ Yine bunlar Muhammed'in *-[salât ve] selâm O'nun üzerine olsun-* ashâbına, O'nun akrabalarına ve damatlarına hakâret ederler. Onlardan teberri ederler. Onların kâfir olduklarını söylerler ve onlar hakkında büyük suçlamalarda bulunurlar. Onlara muhâlefet etmeyi dinin şeriatleri ve İslâm'ın sünnetleri arasında görürler. Kabir azâbına, Havz'a, şefaate inanmazlar. Cehennem ehlinen hiç kimsenin cehennemden çıkamayacağını söylerler.⁵¹⁴ Yine bunlar derler ki: "Kim bir yalan söylerse ya da küçük olsun büyük olsun bir günah işlerse, tevbe etmeden öldüğü takdirde kâfirdir ve cehennemde sonsuza kadar kalacaktır. Yine bunlar Bekriyye'nin habbe ve kîrât konusunda söylediğini söylerler.

İşte bunlar; Kaderiyye'dir, Cehmiyye'dir, Mürcie'dir ve Râfıza'dır. Ancak imamları arkasında cemaatle namaz kılmayı câiz görürler. Namazı vaktinden sonrasına geciktirmeyi, görmeden⁵¹⁵ oruç tutmayı, yine görmeden bayram etmeyi câiz görürler. Veli veya sultân olmadan nikâhı geçerli sayarlar. Dinlerinde mut'ayı câiz görürler. Elden ele verilen bir dirhem karşılığındaki iki dirhemi helâl görürler. Mestler ile namaz kılmayı ve

⁵¹² "s"de şöyle geçmektedir: "...pis ve etrâfa pislik saçan bir râfîzidir."

⁵¹³ "s"de "(Allah'ın rahmetinden) uzaklaştırmışlardır" diye geçmektedir.

⁵¹⁴ Aslında bu şekildedir. "s"de "...ve bir kimsenin cehennemden çıkacağına inanmazlar." diye geçmektedir.

⁵¹⁵ "s"de "hilâhı görmeden" diye geçmektedir.

mestler üzerine mesh etmeyi câiz görmezler. Başlarındaki sultâna itaati gerekli görmezler. Kureyş'in hilâfet hakkını tanımazlar. Onların İslâma ve müslümanlara muhâlefet ettikleri daha birçok mesele vardır. Görüşleri, mezhepleri ve dinleri bu olan bir topluluğa dalâlet olarak bu yeter. Onların İslâm ile hiçbir alâkaları yoktur. Onlar Mârîka'dır. (Dinden sıyrılıp çıkmışlardır.)

107- Hâricîlerin isimlerinden bâzıları da şunlardır:

Haravriyye: Bunlar Haravrâ⁵¹⁶ ehlidir.

Ezârika: Bunlar Nâfi' b. Ezrak'ın ashâbıdır. Bunların sözleri en habis, İslâm'a ve Sünnet'e en uzak sözlerdir.

Necdiyye: Bunlar [Haravrâlı] Necde b. Âmir'in ashâbıdır.

İbâziyye: Bunlar Abdullah b. İbâz'ın ashâbıdır.

Sufriyye: Bunlar Dâvûd b. en-Nu'mân'ın ashâbıdır. Çünkü ona "Sen ilim yönünden sıfırsın" denilmiştir. Beyhesiyye, Meymûniyye ve Hâzimiyye (de Hâricîlerin isimlerindendir).⁵¹⁷

Bunların tamamı fâsık, Sünnet'e muhâlefet eden, dinden çıkan, bidat ve dalâlet ehli hâricilerdir. Yine bunlar hırsız ve hayduttur. Onları bunlarla tanıdık.

108- Şuûbiyye de bidat [ve dalâlet] ehlidir. [Onlar] "Araplar ve mevâlî bizim nezdimizde birdir" derler. Araplar için bir hak tanımazlar. Onların fazîletini bilmezler. Onları sevmeyiz. Aksine Araplara buğz ederler. Kalplerinde onlara karşı kin, haset ve nefret beslerler. Bu çirkin bir görüştür. Bunu Iraklı bir adam ortaya atmıştır. [Bu hususta] kendisine birkaç kişi tâbi olmuştur. Bunun sonucunda da öldürülmüştür.

✓ 109- Rey ashâbı, sapık, Sünnet'in ve eserlerin düşmanı bidatçilerdir. Dini reyden, kıyastan ve istihsandan ibâret görürler. Yine bunlar eserlere muhâlefet ederler, hadisleri geçersiz kılarlar, Resûl'e [salât ve selâm O'nun üzerine olsun] karşı çıkarlar. Ebû Hanîfe'yi ve onun görüşünü savunanları imam edi-

⁵¹⁶ "Mu'cemu'l Buldân'da (2/245) şöyle denmektedir: "İki fetha, daha sonra sâkin bir vâv, sonra başka bir râ ve elif-i memdûde ile Haravrâ..." Ezheri de "Tehzibu'l Luğat'te (3/277) şöyle demiştir: "Haravrâ Küfe'nin üzerinde bir yerdir. Hâricîlerden Haravriyye oraya nisbet edilmiştir. Ali (ra)'a karşı geldikten sonra ilk tahkimleri ve toplanmaları burada olmuştur."

⁵¹⁷ "s"de "Mühellebiyye, Hârisiyye ve Hâzimiyye" diye geçmektedir.

nirler. Onların dinlerini din edinir, onların söylediklerini söylerler. Hangi dalâlet bu görüşte ya da benzeri bir görüşte olan kimsenin dalâletinden daha açıktır? Adam, Resûl'ün ve ashâbının sözlerini terk etmekte, Ebû Hanîfe'nin ve ashâbının görüşlerine uymaktadır! [Helâka sürükleyen] bir sapıklık, bir azgınlık ve bir red olarak bu yeter!

110- Velâyet bidattir. Berâet de bidattir. Onlar [ki] "Falanı dost ediniriz, falancadan da teberri ederiz" derler. Bu söz bidattir, ondan uzak durun.

111- Kim bu sözlerden birini söylerse, benimserse, severse⁵¹⁸ ya da bu sözlerden birinden râzı olursa Sünnet'e muhâlefet etmiş, Cemaat'ın dışına çıkmış, eseri terk etmiş, muhâlif bir söz söylemiş, bidatin içine girmiş ve yoldan sapmış olur. Bizi başarıya ulaştıracak ancak Allah'tır. O'na tevekkül etik. O'ndan yardım istedik. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir.

112- Hevâ, bidat ve hilâf ehli bâzı çirkin isimler ortaya atmış ve bunlarla Ehli Sünnet'i isimlendirmişlerdir. Böylece onları kınamak, onlara ta'n etmek, onlara saldırmak, beyinsizlerin ve câhillerin nezdinde onları küçük göstermek istemişlerdir.

113- Mürcie'ye gelince onlar Ehli Sünnet'i şükkâk/şüpheciler olarak isimlendirirler. Mürcie yalan söylemiştir. Aksine onlar şüphe etmeye ve yalanlamaya daha lâyıktırlar!⁵¹⁹

114- Kaderiyye'ye gelince onlar (kaderi) isbât eden Ehli Sünnet'i Mücbira olarak isimlendirirler. Kaderiyye yalan söylemiştir. Aksine onlar yalan söylemeye ve muhâlefet etmeye daha lâyıktırlar. Allah'ın mahlûkâtı üzerinde bir kudretinin olmadığını iddiâ etmişlerdir. Allah tebâreke ve teâlâ hakkında O'nun lâyıkmadığı şeyler söylemişlerdir.⁵²⁰

115- Cehmiyye'ye gelince onlar Ehli Sünnet'i Müşebbihe olarak isimlendirirler. Allah'ın düşmanları cehmiler yalan söylemişlerdir. Onlar teşbih ve tezkibe daha yakındırlar! [Azîz ve celîl olan] Allah'a iftirâ atmışlardır. Allah hakkında yanlış sözler ve yalanlar söylemişlerdir. Söyledikleriyle kâfir olmuşlardır.

⁵¹⁸ "s"de "doğru görürse" diye geçmektedir.

⁵¹⁹ "s"de şöyledir: Aksine onlar şüphe etmeye daha lâyıktır ve yalanlamaya daha yakındırlar

⁵²⁰ "s"de şöyle geçmektedir: "Allah'ın mahlûkâtı üzerindeki kudretini ilgâ etmişlerdir. Allah tebâreke ve teâlâ hakkında O'nun lâyıkmadığı şeyler söylemişlerdir."

116- Râfıza'ya gelince onlar Ehli Sünnet'i Nâsibe olarak isimlendirirler. Râfıziler yalan söylemişlerdir. Aksine onlar bu ismi daha çok hak etmektedir. Çünkü onlar Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbına açıktan sövüp saymışlar⁵²¹, onlar hakkında haksız ithamlarda bulunmuşlar, onların âdil olmadıklarını söylemişlerdir. Bunları yalancılıklarından, zâlimliklerinden⁵²² [*aziz ve celil* olan] Allah'a karşı cüretkârlıklarından, Resûl'ü [*sallallahu aleyhi ve sellem*] hafife almalarından⁵²³ dolayı yapmışlardır. Vallâhi [onlar] kınanmaya ve kendilerinden intikâm alınmasına daha lâyıktırlar.

117- Hâricîlere gelince onlar Ehli Sünnet ve'l Cemaat'i Mürcie olarak isimlendirirler. Hâricîler [bu sözlerinde] yalan söylemişlerdir. Aksine onlar Mürcie'dir. Diğer insanların değil, yalnız kendilerinin iman [ve hak] üzere olduklarını iddia ederler ve kendilerine muhâlefet edenlerin kâfir olduklarını söylerler.

118- Rey ve kıyas ashâbına gelince onlar Ehli Sünnet'i Nâbite [ve Haşviye] olarak isimlendirirler.⁵²⁴ Allah düşmanı reyciler yalan söylemişlerdir. Asıl Nâbite [ve Haşviye] onlardır! Resûl'ün [*sallallahu aleyhi ve sellem*] eserlerini ve hadislerini terk etmişler. Reyî dile getirmişlerdir. Dîni istihsanla kıyâslaşmışlardır. Kitab'ın ve Sünnet'in hilâfına hüküm vermişlerdir. Onlar câhil ve sapık bidatçilerdir. Yalan ve iftirâ ile dünyâlık arayan kimse­lerdir. Allah hakkı söyleyen, esere tâbi olan, Sünnet'e yapışan, sâlihlerin peşinden giden, bidat ehlinde uzak duran, onlarla oturmayı ve konuşmayı terk eden, bunları Allah'tan karşılığını bekleyerek O'na yakınlaşmayı umarak ve O'nun dinini yüceltmeyi amaçlayarak yapan kimseye rahmet etsin! Bizi başarıya iletecek ancak Allah'tır!⁵²⁵

⁵²¹ Metinde "ناصبوا/nâsabû" kelimesi geçmektedir. "Açığa vurdular" ve "ortaya koydular" manasına gelmektedir. Râfıziler Sahâbe'ye açıktan sövüp saydıkları için bu "Nâsibe" ismine daha lâyıktırlar. (ç.n)

⁵²² "s"de "kâfirliklerinden, zâlimliklerinden..." diye geçmektedir.

⁵²³ "s"de "Resûl (sas)'in hakkını hafife almalarından" diye geçmektedir.

⁵²⁴ Nâbit: Küçük görülen küçük şeydir. Yani "Onlar küçük kimselerdir, bir şey değildirler" demek isterler. Haşviye: Haşv olan söz, kendisine itimâd edilmeyen fazla sözdür. İnsanların da haşvı vardır. İnsanların haşvı onların ayak takımıdır. (Lisânu'l Arab, 14/180)

⁵²⁵ "s"de şöyle geçmektedir: "Tevfik ancak Allah'tandır. Ya Allah! Mürcie'nin bâtılını çürüt! Kaderiye'nin tuzağını boşa çıkar! Râfıza'nın devletini ortadan kaldır! Rey ehlinin şüphelerini yok et! Hâricîlere karşı bize yardım et! Bir an önce Cehmiye'den intikâm al! Risâle sona erdi."

**EBÜ MUHAMMED SEHL B. ABDULLAH YÛNUS
ET-TÜSTERÎ'NİN (V. 283) İTİKÂDÎ**

**BU BÖLÜMDE;
SÛNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ
BEYÂN EDİLMEKTEDİR**

Hakkındaki Övgüler: Lâlekâi (rahimehullah) kitabının mukaddimesinde onu Ehli Sünnet'in kendilerinden ilim alınan imamlarıyla birlikte zikretmiş, şöyle demiştir: "İmamların imamı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra sünnette, davette ve istikâmet yoluna hidâyette imam olanların zikri..." (Sonra bu bölümde et-Tüsterî'yi zikretmiştir.)

Zehebî "Onun faydalı sözleri, güzel öğütleri ve doğru yol üzerinde sağlam bir ayağı vardır" demiştir. Derim ki: Sûfiler onu kendilerine katıp, kendilerinin imamlarından olduğunu söylerler. Onun birçok sözünü delil getirirler. Bunlardan birçoğunun sıhhatini en iyi Allah bilir. Ona âit bu akide, ayrıca Sünnet ve itikâd konularında söylediği birçok söz onun bidatçı sûfilerin mezhebinden beri olduğuna delâlet etmektedir. Onun (rahimehullah) Sünnet ve itikâd konularında söylediği sözlerden bâzıları şunlardır:

1- Sehl b. Abdullah dedi ki: "Yedi şeyi terk etmedikçe ihlâs sahîh olmaz: Zındıklık, şirk, küfür, nifâk, bidat, riyâ ve vaîd..." (el-Hilye, 10/202)

2- Sehl dedi ki: "Allah'ın hazineleri içerisinde tevhidden daha büyük bir şey yoktur." (el-Hilye, 10/196)

3- İbâne-i Kübrâ'da (2/814) rivâyet edildiğine göre Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'ye imanın ne olduğu soruldu. Bunun üzerine o şöyle dedi: "O; söz, niyet, amel ve sünnettir. Zira iman amelsiz söz olduğu zaman küfürdür. Niyetsiz söz ve amel olduğu zaman nifaktır. Sünnetsiz söz, amel ve niyet olduğu zaman da bidattir."

4- Yine İbâne-i Kübrâ'da (469) rivâyet edildiğine göre Sehl şöyle demiştir: "Kim 'Kur'ân yaratılmıştır' derse Allah'ın rubûbiyyetine küfretmiştir, onun küfrü küfrân-ı nimet değildir."

5- Lâlekâi'nin (1321) rivâyet ettiğine göre Sehl b. Abdullah'a kader hakkında soruldu. O da şöyle cevap verdi: "Kadere iman farzdır. Onu ya-lanlamak küfürdür. Onun hakkında konuşmak bidattir. Onun hakkında konuşmamak ise sünnettir."

6- Sehl dedi ki: "Allah'ı tenzih sizi yokluğa iletmesin. Yine teşbih sizi cesede bürümeye iletmesin. Allah onlara dilediği gibi tecellî eder."

7- Yine o şöyle demiştir: "Beyazın üzerindeki siyaha dikkat et. Zındıktan başkası zâhiri terk etmez." Bir rivâyette de "Zâhiri terk eden kimse mutlaka zındıklığa çıkar" demiştir.

-36-

EL-BENNÂ OLARAK BİLİNER
MUHAMMED B. YÛSUF EL-ISBEHÂNÎ'NİN (V.286)
RİSÂLESİ

BU RİSÂLEDE;
SÛNNET'E, SAHÂBE'NİN VE ESER
ULEMÂSININ YOLUNA İTTİBADAN
SÖZ EDİLMEKTEDİR

[illegible]

İsmi Muhammed b. Yûsuf b. Ma'dân es-Sekafî el-İsbehânî'dir. Kün

Hakkındaki Övgüler: Kivâmusssünne "el-Huce"de (1/242) onun sünnet konusunda selefın metoduyla kitap kaleme alanlardan olduğunu zikretmiştir. Ebû Nuaym onun hakkında şöyle demiştir: "Eserleri bilen ve Sünnet'e uyan bir kimseydi. Âriflerin ibâdeti ve âmillerin muâmelesi konusunda eserleri vardır."

Zehebi şöyle demiştir: "Zâhid, duâsı kabul edilen, Ebû Nuaym'ın babasının anne tarafından dedesi. Zühd ve tasavvuf alanında güzel kitapları vardır."

Tercemenin Kaynakları: el-Hilye, 10/402; Târihu İsbehân, 2/191; Târihu'l İslâm, 21/301

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Sünnet'in ve onunla amel etmenin öneminden söz edilmekte, sonra Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendilerine uyulmasını emrettiği ve Sünnet'i kendilerinden sonrakilerden daha iyi bilen Sahâbe'nin büyüklüğünden bahsedilmektedir. Sonra Sahâbe'den sonra gelen ve kendilerinden öncekilerin izlerini takip eden sünnet ehli kimsele-
rin arkasından gitmek ve Sahâbe'nin üzerinde bulunduğu şeye sınıksı yapışmak tavsiye edilmektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi "el-Huce fi Beyâni'l Mehacce" kitabından çıkardım. Kivâmusssünne el-İsbehâni bu risâleyi ondan isnâdı ile tahriç etmiştir. Risâleyi çıkarırken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı Dâru'l Fârûk tarafından basılan matbû nüsha ile (1/186-193) karşılaştırdım. Bu baskı beş ayrı el yazması nüshaya bakılarak tahkik edilmiştir. Kivâmusssünne el-İsbehâni (rahimehullah) "el-Huce fi Beyâni'l Mehacce"de şöyle demiştir: Bize Ebu'l Fedâyil b. Yûnus haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah el-Attâr haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Fadl el-Abbâs b. İbrâhîm tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah es-Sâlihânî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Yûnus el-Bennâ tahdis etti, dedi ki:

1- Bil ki Sünnet ittibâdır. İttibâ da Allah'a itaatin ve O'na itaat edenlerin peşinden gitmektir. Allah'a itaatin peşinden gitmek Allah (Azze ve celle)'nin emirlerine ve yasaklarına uymaktır.

✓ 2- Allah (Azze ve celle) taati husûsunda kendisine itaatkâr olan kimsele-
rin taati gibi bir taati vâcip kılmıştır ki bu kimseler her bir dönemdeki nebilerdir. Âdem (aleyhisselam) ve ondan sonra [Muhammed] Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e kadar gelip geçen nebilerdir. Onlar Allah Teâlâ'ya davet

eden, O'na itaatin yolunu gösteren kimselerdi. Önceki sonrakini müjdeliyor, sonraki öncekini tasdik ediyordu.

3- Her nebî Allah (Azze ve celle)'nin emrettiği ve kendisi için şeriat kıldığı şeye çağırıyordu. Âlîh (Azze ve celle) kullara onlara itaat etmelerini farz kıldı. Kulları üzerindeki hüccetini ortaya koydu. Nihâyetinde onların sonuncusu Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) oldu. Allah (Azze ve celle) kullara O'na itaat etmelerini farz kıldı. "Muhammed Allah'ın resûlüdür" (Fetih, 29) buyurdu. Yine O (Azze ve celle) şöyle buyurdu:

"Kim Resûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiştir." (Nisâ, 80)

"Resûl size ne verdiyse onu alın, sizi neden sakındırıdıysa ondan da uzak durun." (Haşr, 7)

"Allah ve Resûlü bir şeye hükmettiği zaman hiçbir mümin erkeğin ya da kadının işlerinde tercih hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelirse açık bir şekilde sapıtmış olur." (Ahzâb, 36)

Bunlara benzer âyetler çoktur. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de Rabbinin risâletini tebliğ etmiş, Allah (Azze ve celle) rûhunu kabzedene kadar bütün gücüyle nasihat etmiştir.

4- Görüldüğü üzere Allah (Azze ve celle) bizi Nebisi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e itaat etmeye ve O'ndan sonraki âlimlere itaat etmeye yönlendirmiştir. Böylece Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e itaat etmek Allah (Azze ve celle)'nin emriyle kullara vâcip olmuştur.

5- Allah (Azze ve celle)'nin "Ey iman edenler; Allah'a itaat edin, Resûle itaat edin, sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59) buyruğunda kendilerine itaat edilmesini emrettiği âlimlere itaat etmek de kullara vâcip olmuştur. Emir sâhipleri, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendilerine işâret ettiği ilim, hayır ve fazilet sâhibi kimselerdir.

6- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra en faziletli âlimler Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbıdır.

7- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının en faziletlisi Ebû Bekr es-Siddîk'tır. Sonra Ömer b. el-Hattâb el-Fârûk'tur. Sonra Os mân b. Affân'dır. Sonra Ali b. Ebi Tâlib'dir. Allah onlardan râzı olsun. Sonra onlardan sonra en faziletli olanlar, sonra onlardan sonra en faziletli olanlar... Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) ashâbından işâret ettiği kimselere işâret edip ümmetine onlara itaat etmelerini emredene kadar dünyadan ayrılmıştır.

8- O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Benden sonraki iki kişiye, Ebû Bekr'e ve Ömer'e uyun."⁵²⁶

9- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) "Geldiğim zaman seni göremezsem kime gideyim?" diye soran kimseye "Ebû Bekr'e..." buyurarak cevap vermiştir.⁵²⁷

10- Yine O "Size Ebû Bekir namaz kıldırırsın" buyurmuştur.⁵²⁸

11- Yine O "Ömer'in dilinden konuşan bir melek..." buyurmuştur.⁵²⁹

12- Yine O "Hak Ömer'in yanındadır" buyurmuştur.⁵³⁰

13- O, Osmân hakkında "Bu, o gün hak üzere olacaktır" buyurmuştur.⁵³¹

14- Yine O, "Alî hakkın yanındadır, hak da Alî'nin yanındadır" buyurmuştur.⁵³²

⁵²⁶ Ahmed (3245), Tirmizî (3662) ve başkaları rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki (6) tahrîcime bakınız.

⁵²⁷ Buhârî (3659) Mut'im (ra)'tan rivâyet etmiştir. Mut'im şöyle demiştir: Bir kadın Nebi (sas)'e geldi. Nebi (sas) ona kendisine tekrar gelmesini emretti. Kadın ölümü kastederek "Geldiğim zaman seni bulamazsam?" diye sordu. Bunun üzerine Nebi (sas) "Beni bulamazsan Ebû Bekr'e git" buyurdu.

⁵²⁸ Fesevî, "el-Ma'rife ve't Târih"te (1/238) eş-Şa'bi'den mürsel olarak rivâyet etmiştir. Buhârî'nin (687) ve Müslim'in (418) Âişe (rha)'dan rivâyet ettikleri hâdis bunu desteklemektedir.

⁵²⁹ Sünenlerde İbn Ömer (rhma)'dan rivâyet edildiğine göre Rasulullah (sas) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah hakkı Ömer'in diline ve kalbine koymuştur." Bunu Tirmizî (3681) rivâyet etmiş ve arkasından şöyle demiştir: "Bu bapta el-Fadl b. el-Abbâs'tan, Ebû Zer'den ve Ebû Hureyre'den gelen rivâyetler de vardır. Bu hadis bu vecihten hasen-garib bir hadistir. Hârice b. Abdullah el-Ensârî, İbn Süleymân b. Zeyd b. Sâbit'tir ve sikadır." Sünen-i Ebû Dâvûd'a (2918, 2962), Sünen-i İbn Mâce'ye (108) ve Sahih-i İbn Hibbân'a (6889) bakılabilir. Ayrıca Ebû Nuaym "el-Hilye"de (1/42) Alî (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Biz aramızda bir meleğin Ömer'in dilinden konuştuğunu konuşurduk."

⁵³⁰ Bu hadisi et-Taberânî "el-Kebîr"de (18/280), el-Ukaylî "ed-Duafâ'da (3/482) ve el-Bezzâr "Müsne'd"inde (2154) rivâyet etmiştir. İsnâdında el-Kâsım b. Yezid b. Abdullah b. Kusa'yı vardır ve hadisi babasından rivâyet etmiştir. "Lisânu'l Mizân" (5/463) onun hakkın-kuşayt vardır ve hadisi babasından rivâyet etmiştir. Ahmed (21457) ve Ebû Dâvûd (2964) Nebi (sas)'in şöyle da "Hadisi münkerdir" demiştir. Ahmed (21457) ve Ebû Dâvûd (2964) Nebi (sas)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir: "Şüphesiz Allah, hakkı Ömer'in diline koymuştur, onu söyler." Bu sahîh bir hadistir.

⁵³¹ Ahmed (18118) ve "Hasen-sahîh bir hadistir" diyerek Tirmizî (3704) rivâyet etmiştir.

⁵³² Bu hadisi el-Hatîb "Târihu Bağdâd"da (14/320) Ümmü Seleme (rha)'dan rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (7/236) şöyle demiştir: "Bunu el-Bezzâr rivâyet etmiştir.

- 15- Yine O "Ebû Ubeyde bu ümmetin emînidir" buyurmuştur.⁵³³
 16- Yine O "Talha ve Zubeyr havâîlerimdir" buyurmuştur.⁵³⁴
 17- Yine O "Muâz b. Cebel kıyâmet günü âlimlerin önündedir" buyurmuştur.⁵³⁵

18- Yine O "Zeyd ferâizi en iyi bileninizdir" buyurmuştur.⁵³⁶

19- Yine O "İbn Ümmi Abd'in (yani İbn Mes'ûd'un) yolundan gidiniz" buyurmuştur.⁵³⁷ Bunlardan her biri için; Selmân, Ammâr, Huzeyfe, Ebû Zerr, Ebu'd Derdâ, İbn Abbâs ve İbn Ömer hakkında zikrettiği fazileti zikretmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

20- Sonra Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) onların tamamını söz konusu ederek "Ashâbım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz" buyurmuştur.⁵³⁸

21- O Muâz'a "Ne ile hüküm vereceksin?" diye sorunca Muâz "Allah'ın kitabıyla" diye cevap vermiştir. "Allah (Azze ve celle)'nin kitabında bulunmayan bir mesele sana gelirse?" diye sormuş, Muâz "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetiyle" diye cevap vermiştir. "Peki, Allah'ın kitabında da Rasulullah'ın sünnetinde de bulunmayan bir mesele sana

miştir. İsnâdında Sa'd b. Şuayb vardır ki kendisini bilemedim. Diğer râviler sahihin râvidir."

⁵³³ Buhârî (4380) ve Müslim (2419) rivâyet etmiştir.

⁵³⁴ Hadisi bu lafızla bulamadım. Tirmizi (3471) ve "es-Sünne"de Abdullah b. Ahmed (1287) Ali (ra)'dan şunu rivâyet etmişlerdir: Nebî (sas) buyurdu ki: "Talha ve Zubeyr cennetteki iki komşumdur." Tirmizi "Bu garib bir hadistir, onu sadece bu vecihten biliyoruz" demiştir. Ayrıca Müslim (2415) Câbir (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebi (sas) buyurdu ki: "Her nebinin bir havârisi vardır. Benim havârim de Zubeyr'dir."

⁵³⁵ Ahmed (108) ve "el-Âhâd ve'l Mesâni"de İbn Ebi Âsım (1833) Ömer (ra)'dan rivâyet etmiştir. İsnâdı munkatıdır. Bu hadisin ayrıca Tâbiîn'den bir topluluktan rivâyet edilen şahidleri vardır.

⁵³⁶ Ahmed (13990) ve "Hasen-sahih bir hadistir" diyerek Tirmizi (3791) rivâyet etmiştir.

⁵³⁷ Bu hadisi el-Humeydi "Müsned"inde (454) Huzeyfe (ra)'tan rivâyet etmiştir. Rasulullah (sas) buyurdu ki: "...İbn Ümmi Abd'in sözüne sınımsıkı yapışınız." Hadisin isnâdı sahihtir.

⁵³⁸ Abd b. Humeyd (783), "es-Şeria"da el-Âcurri (1167) ve başkaları rivâyet etmiştir. İbn Bekr el-Bezzâr, İbn Kesir ve başkaları bu hadisi zayıf görmüşlerdir.

Ben bu hadisin tahririni "er-Reddu ale'l Muhtedi'a" (6) kitabındaki tahkikimde yaptım.

işâret etmişlerdir. İbn Abbâs, İbn Ömer ve İbnu'z Zubeyr gibi... Tâbiîn'in büyüklerinden Saîd b. el-Museyyeb, Alkame, el-Esved, Mesrûk ve benzerleri, Tâvûs, Mücâhid, Atâ, eş-Şa'bi, el-Hasen, İbn Sirîn ve benzerleri gibi...

23- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) -Allah onlardan râzı olsun- ashâbına ashâbı -Allah onlara rahmet etsin- Tâbiîn'e, Tâbiîn Tebe-i Tâbiîn'e işâret ediyordu. Aynı şekilde önceki sonrakine işâret ediyordu. Sonraki de öncekinden öğreniyordu. Bu kıyâmet kopana kadar böyle devam edecektir.

24- Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "Ümmetimden bir tâife dâima hak üzere üstün olacaktır. Onlara muhâlefet edenler kendilerine bir zarar veremeyecektir."⁵⁴⁰

25- Âdem (aleyhisselam) zamanından Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e kadar önceki sonrakine işâret ediyor, sonraki de öncekiden öğreniyordu. Sonra Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ashâbına işâret etti. Ashâbı Tâbiîn'e işâret etti. Tâbiîn de kendilerinden sonrakilere işâret etti. Bu böylece günümüze kadar devam etti. Aynı şekilde kıyâmete kadar da önceki sonrakine işâret edecek, sonraki de öncekinden öğrenecektir. Dosdoğru ve üstün dinin gereği olarak birbirlerini tasdik edeceklerdir. Nitekim Allah (Azze ve celle) "O'nu bütün dinlere üstün getirsin diye..." (Saff, 9) buyurmuştur.

Evet, Allah (Azze ve celle) onlarla dinini her zamanda üstün getirmiştir. Onlar birbirlerinden nakilde bulunmuşlardır. Örneğin Ahmed b. Hanbel Yahyâ b. Saîd'den, o da Eyyûb'den, o da İbn Sirîn'den, o da İbn Ömer'den. o da Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den hadis rivâyet etmiştir. Vekî, Süfyân'dan. o Mansûr'dan, o İbrâhîm'den, o Alkame'den, o Abdullah (radiyallahu anh)tan. o da Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den hadis rivâyet etmiştir. Mâlik. ez-Zuhrî'den, o Saîd b. el-Museyyeb'den, o Zeyd b. Sâbit'ten, o da Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den hadis rivâyet etmiştir. Süfyân b. Uyeyne, Amr b. Dînâr'dan, o İbn Abbâs'tan, o da Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den hadis rivâyet etmiştir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) kendi zamanlarındaki benzerleri arasındaki bu kimselerden öncekilere işâret etmiştir. Öncekiler de sonrakilere işâret etmiştir. Onlar işin sonuna kadar da böyle olmaya devam edeceklerdir. Kim her bir zamanda bulunan bu topluluktan ilim alırsa, onlara emredilen şey ile amel edip ondan ayrılmazsa inşâallah Sünnet'ten ayrılmamış olur.

⁵⁴⁰ Buhâri (3641) ve Müslim (1037) rivâyet etmiştir.

-37-

**EBÛ BEKR AHMED B. AMR İBN EBİ ÂSİM'İN
(V.287) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜM;
EHLİ SÜNNET VE'L CEMAAT'İN İTİKÂDININ
ÖZETİNİ İÇERMEKTEDİR**

Hakkındaki Övgüler: Ebu's Şeyh onun hakkında "İffet yönünden hayret edilecek bir konumdaydı" demiştir. Ahmed b. Muhammed b. Muhammed el-Medinî el-Bezzâz şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel hayatta iken Basra'ya geldim. En fakihlerinin kim olduğunu sordum. 'Basra'da Ahmed b. Amr İbn Ebi Âsım'dan daha fakihî yok' dediler."

İbn Merdûye şöyle demiştir: "Çok hadis rivâyet etmiş bir hâfızdır. Müsnedi ve daha birçok kitabı kaleme almıştır." Zehebî de şöyle demiştir: "Büyük bir hâfızdır. Benzerlerinin üzerinde bir imamdır. Eserleri takip eden bir kimsedir. Birçok kitap kaleme almıştır."

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerh ve't Ta'dil, 2/67; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/430.

Akidenin Özeti: İbn Ebi Âsım (rahimehullah)'ın kendisiyle "es-Sünne" kitabını sonlandırdığı bu akîdede Sünnet ve eser ehlinin Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdî zikredilmektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Ebi Âsım (rahimehullah)'ın "es-Sünne" kitabının sonundan çıkardım. Bunu yaparken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı es-Sumay'î Yaynevi'nin baskısıyla karşılaştırdım. Ebû Bekr İbn Ebi Âsım "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir: Sünnetin ne olduğunu sordun. Sünnet, gerek hükümler konusunda gerekse diğer konularda birçok husûsu kendisinde bir araya getiren bir isimdir. İlim ehlinin görüş birliği ile Sünnet'e nisbet ettikleri hususlar arasında şunlar vardır:

- 1- Kaderin var olduğunu söylemek.
- 2- İstîtâ'a fiil için fiille eş zamanlıdır.⁵⁴¹
- 3- Hayrı ve şerriyle, acısı ve tatlısıyla kadere iman etmek gerekir.
- 4- İtaat eden kimsenin ortaya koyduğu her itaat Allah'ın onu muvafak kılmaması sebebiyledir. İsyân eden kimsenin ortaya koyduğu her isyân da Allah tarafından kendisi hakkında sebkât eden hızlân (yardımsız bırakış) sebebiyledir.

⁵⁴¹ Bu mesele hakkındaki ta'lik 27. akîde olan ez-Zuhli (rh)'ın akidesinin 4. maddesinde geçmişti.

5- Saîd kendisi hakkında saadet sebkat etmiş (yani saîd olacağı önceden takdîr edilmiş) kimsedir. Şakî de kendisi hakkında şekâvet sebkat etmiş (yani şakî olacağı önceden takdîr edilmiş) kimsedir.

6- Hiçbir şey Allah'ın meşietinin ve irâdesinin dışında değildir.

7- Kulların işledikleri hayırlar ve şerler kendilerinin fiilleridir, Yaratıcılarının yaratısıdır.

8- Kur'ân Allah tebâreke ve teâlâ'nın kelâmıdır. Allah onunla konuşmuştur. Yaratılmış değildir. Kendisine hüccet ikâme edilenlerden kim onun yaratılmış olduğunu söylerse yüce Allah'a kâfirdir. Kişi bunu kendisine hüccet ikâme edilmesinden önce söylerse ona bir şey lâzım gelmez.⁵⁴²

⁵⁴² Bu söz tartışmaya açık bir sözdür. Zira Ebû Hatim ve Ebû Zur'a -Allah Teâlâ onlara rahmet etsin- akidelerinde (36. ve 37. maddeler) câhilliğinden dolayı Kur'ân meselesinde duraksayan kimsenin bidatçı olduğu husûsundaki icmâyı nakletmişler, şöyle demişlerdir: "Kim Allah (ac)'nin kelâmı hakkında şüphe eder, 'Onun yaratılmış olup olmadığını bilmiyorum' diyerek şüphe ile duraksarsa cehmîdir. Câhilliğinden dolayı Kur'ân meselesinde duraksayan kimseye öğretilir, onun bidatçı olduğu söylenir ama o tekfir edilmez."

Derim ki: Bu "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır" diyen, bundan sonra durup "yaratılmıştır" veya "yaratılmamıştır" demeyen kimsenin durumudur. Ebû Hâtim ve Ebû Zur'a bu kimsenin bidatçı olduğuna hükmetmiştir. Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimsenin durumunun bundan daha ileride ve daha kötü olduğu gâyet açıktır. İmam Ahmed (rh) kendisine Vâkıfe hakkında sorulduğu zaman şöyle cevap vermiştir: "Onlardan tartışmaya giren ve kelâm ile bilinen kimseler cehmîdir. Kelâm ile bilinmeyen kimseye gelince (hakka) dönene kadar ondan uzak durulur. İlmi olmayan kimse sorar ve öğrenir" (es-Sünne, Abdullah b. Ahmed, 209)

Derim ki: Bu hüküm câhil vâkıfı/duraksayan hakkındadır. Onun sorup öğrenmesi gerekir. Yanında ilim ehlinde kendilerine soru sorabileceği kimseler bulunduğu hâlde durması câiz değildir. Eğer soracak kimseyi bulamamışsa cehâletine rağmen hakkında bilgisi olmayan bir meselede konuşma ve "Kur'ân yaratılmıştır" deme hakkı yoktur. Bunu yaptığı takdirde -bu akidelerin sâhiplerinin nakillerinde göreceğin üzere- Ehli Sünnet'in dinden çıkaran küfür olduğu üzerinde icmâ ettiği bir şeyin içine düşer.

Ahmed b. Menî' (v. 244) -Allah ona rahmet etsin- şöyle demiştir: "Kim onun (yani Kur'ân) hakkında duraksarsa, eğer bakkallar, kadınlar ve çocuklar gibi akılları ermeyenlerdense onun hakkında konuşulmaz. (Yani onun kâfir olduğu söylenmez.) Ona öğretilir. Yok. akl erenlerdense onu da Cehmiyye vâdisine at!" (el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce, 1/424)

✓ Derim ki: Bu hüküm duraksayıp "Kur'ân yaratılmıştır" demeyen câhil vâkıfının durumu hakkındadır. Ya'kûb ed-Devraki şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e 'Kur'ân yaratılmıştır' diyen kimse hakkında sordum. Dedi ki: 'Kur'ân'daki bir âyeti, yani 'Eğer sana gelen ilminden sonra onların hevâlarına uyacak olursan...' (Bakara, 120) buyruğunu, ayrıca 'Onu ilmi ile indirmiştir' (Nisâ, 166) buyruğunu okuyana kadar onları tekfir etmiyordum. Şu hâlde Kur'ân Allah'ın ilmindendir. Kim Allah'ın ilminin yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir. Av-

9- İman söz ve ameldir, artar ve azalır.

10- Allah (*Azze ve celle*)'nin görüleceğini isbât etmek gerekir. Haberlerde geldiği üzere dostları O'nu âhirette baş gözleriyle göreceklerdir.

11- Ebû Bekr es-Sıddık Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra O'nun ashâbının en faziletlisidir. O nebevi hilâfetin halîfesidir. Kendisine bey'at edildiği gün onların en faziletlisi ve hilâfete en lâyığı olduğu hâlde bey'at edilmiştir. Ondan sonra Ömer b. el-Hattâb bu durumdaydı. Ondan sonra Os mân b. Affân bu durumdaydı. Ondan sonra Ali bu durumdaydı. Allah onların hepsine rahmet etsin.

12- Ebû Bekr es-Sıddık benim nezdimde Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra onların en bilgilisi, en faziletlisi, en zâhidi, en cesûrî ve en cömertidir. Bunun delillerinden bazıları şunlardır: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı kendisine riddet ehlinden zekâtın bir kısmını alması hususunda baskı yaptıkları zaman o bunu reddetmiş, ya Allah'ın onlara vâcip kıldığıнын tamamını vereceklerini ya da onlarla savaşacağını söylemiştir. Tenzilin bir kısmını reddetmenin onların kanlarını helâl kılacağını görmüş, onlarla savaşmaya azmetmiştir. Sonra bunun hak olduğu ortaya çıkmıştır.

13- Cesurluğuna gelince o mağarada Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile birlikte kalmıştır.

14- Müşriklerin Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i aradıkları, O'nun peşinde oldukları ve O'nu ele geçirmek için değerli birçok şey sarf ettikleri bir zamanda o kendisini Kureyş'e ve diğer araplara kalkan yaparak O'nunla hicret etmiştir.

15- Câhiliyye döneminde malı kırk bin ûkiyye iken İslâm'da bunun tamamını dağıtması da onun görüşünden, asâletinden ve cömertliğinden öne çıkanlar arasındadır.

16- Zühdüne gelince: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) (insanları) sadaka vermeye teşvîk ettiğinde Ebû Bekr malının tamamını Nebî (*sallallahu aleyhi ve*

nı şekilde kim Allah'ın ilminin yaratılmış olup olmadığını bilmediğini söylerse o da kâfirdir. Bu Kurânın yaratılmış olduğunu söyleyen kimseden daha şerlidir." (Tabakâtul Hanâbile, 2/553)

sellem)'e getirmiş. O "Âilene ne bıraktın?" diye sorunca da "Allah'ı ve Resûlû'nü" diye cevap vermiştir.⁵⁴³ Bunu onlardan hiçbiri yapmamıştır.

17- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onlar (yani Sahâbe) için yazmak istediği yazı kıssasında Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah da müminler de (Ebû Bekir'den) başkasını istemez" buyurmuştur.⁵⁴⁴

18- Allah ona gökten "Sıddık" ismini vermiştir.⁵⁴⁵

19- Kendisine bey'at edilmiştir. Müslümanların tamamı ona bey'at etmiştir. Salâhın ona bey'at etmekte olduğunu bilmişlerdir. Onu "Rasulullah'ın halifesi" diye isimlendirmişler, ona bu şekilde hitap etmişlerdir.

20- Sonra Ömer b. el-Hattâb da -Allah ona rahmet etsin- Ebû Bekr gibiydi, onun hakkında zikrettiklerimizi kendisinde bulunduran bir zâttı. Bununla birlikte çok sert, istikâmet üzere ve siyâseti bilen bir kimse idi. Örneğin o Uyeyne'ye ve el-Akra'ya şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) İslâm'ın az olduğu bir zamanda⁵⁴⁶ sizin kalbinizi ısındırmaya çalışıyordu. Artık Allah (bizi) sizden müstağnî kıldı."⁵⁴⁷ Ömer'in hayatından ve siyâsetinden söz edilecek olursa söz çok uzar.

21- Sonra Osmân b. Affân onların en bilgililerinden, en cesurlarından ve en cömertlerindendir.

22- İlmine örnek verecek olursak Ali ve Abdurrahman -Allah onların rahmet etsin- Hâtıb'ın câriyesine uygulanacak had hususunda ona işaret etmişlerdir. Ömer de onlarla aynı görüşü paylaşmıştır. Kendisine "Ey Ebu

⁵⁴³ Bu hadisi musannıf (İbn Ebi Âsım) "es-Sünne"de (1257) rivâyet etmiştir. Ayrıca Ebu Dâvûd (1678) rivâyet etmiş. Tirmizi de (3675) rivâyet edip "Bu hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

⁵⁴⁴ Buhâri (5666) rivâyet etmiştir.

⁵⁴⁵ İbn Ebi Âsım "el-Ahâd ve'l Mesâni"de (6) Ali (ra)'ın sözü olarak rivâyet etmiştir.

⁵⁴⁶ Hadisi tahrîc edenlerin yanında "İslâm'ın zayıf olduğu bir zamanda" diye geçmektedir.

⁵⁴⁷ Fesevî "el-Ma'rite ve'l Târih"te (3/310) ve Beyhâkî "Sünen-i Kübra"da (7/20) rivâyet etmiştir. El-İsâbe sahibi (1/102) şöyle demiştir: "Et-Târihu's Sagîr"inde Buhâri ve Ya'kûb b. Süfyân sahih bir isnâd ile Muhammed b. Sîrîn-Ubeyde b. Amr es-Selmânî tarafından rivâyet edilmiştir."

Rivâyeti zikrettikten sonra şöyle devam etmiştir: "Ali b. el-Medîni 'el-İel'de şöyle demiştir: "Bu hadis munkatıdır. Çünkü Ubeyde kıssaya şahit olmamıştır. Yine Ömer'den de bundan duyduğu rivâyet edilmemiştir. Ayrıca Ömer'den bundan daha güzel bir isnâd ile rivâyetle bulunulmamıştır."

30- Allah'ın onu ayrıcalıklı kıldığı fazîletlerden bazıları şunlardır: Fâtıma ile evlenmesi, Hasen ve Huseyn'in -Allah onlara rahmet etsin- babaları olması, Hayber'in kapısını taşıması, (Yahûdî) Merhab'ı öldürmesi. Bunların dışında zikredilecek birçok şey...

31- Sonra Ehl-i Şûrâ'dan her birinin zikredilecek birçok fazîleti vardır. Sünnet'e nisbet edilen, benim nezdimde ise iman olan bazı hususlar şunlardır:

32- Kabir azabı...

33- Münker ve Nekîr...

34- Şefaât...

35- Havz...

36- Mîzân...

37- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabını sevmek, onların fazîletlerini bilmek, onlara sövmemek, ta'n etmemek ve onları dost edinmek...

38- Tevhîd ehlinde ölen kimsenin cenâze namazını kılmak...

39- Günaha bulaşan kimse için Allah'tan rahmet dilemek, günahkârlar için ümit beslemek...

40- Vaîdi (yani şîrk dışında bir günah için zikredilen cezanın mutlaka uygulanacağı düşüncesini) terk etmek ve kulları Allah'ın meşîetine havâle etmek...

41- Cehennemden çıkış... Allah, rahmetiyle dilediği kimseleri cehennemden çıkaracaktır.

42- Her zâlim imamın arkasında namaz kılmak...

43- Cemaatle namaz kılmak...

44- Her emir ile birlikte gazâyâ çıkmak...

45- İyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak ve yardımlaşmak... Allah'a hamd olsun ki O'nun keremiyle sona erdi. Allah'ın salâtı seyyidimiz Muhammed'in, O'nun âlinin ve bütün ashâbının üzerine olsun. Hamd Âlemlerin Rabbi olan Allah'adır.

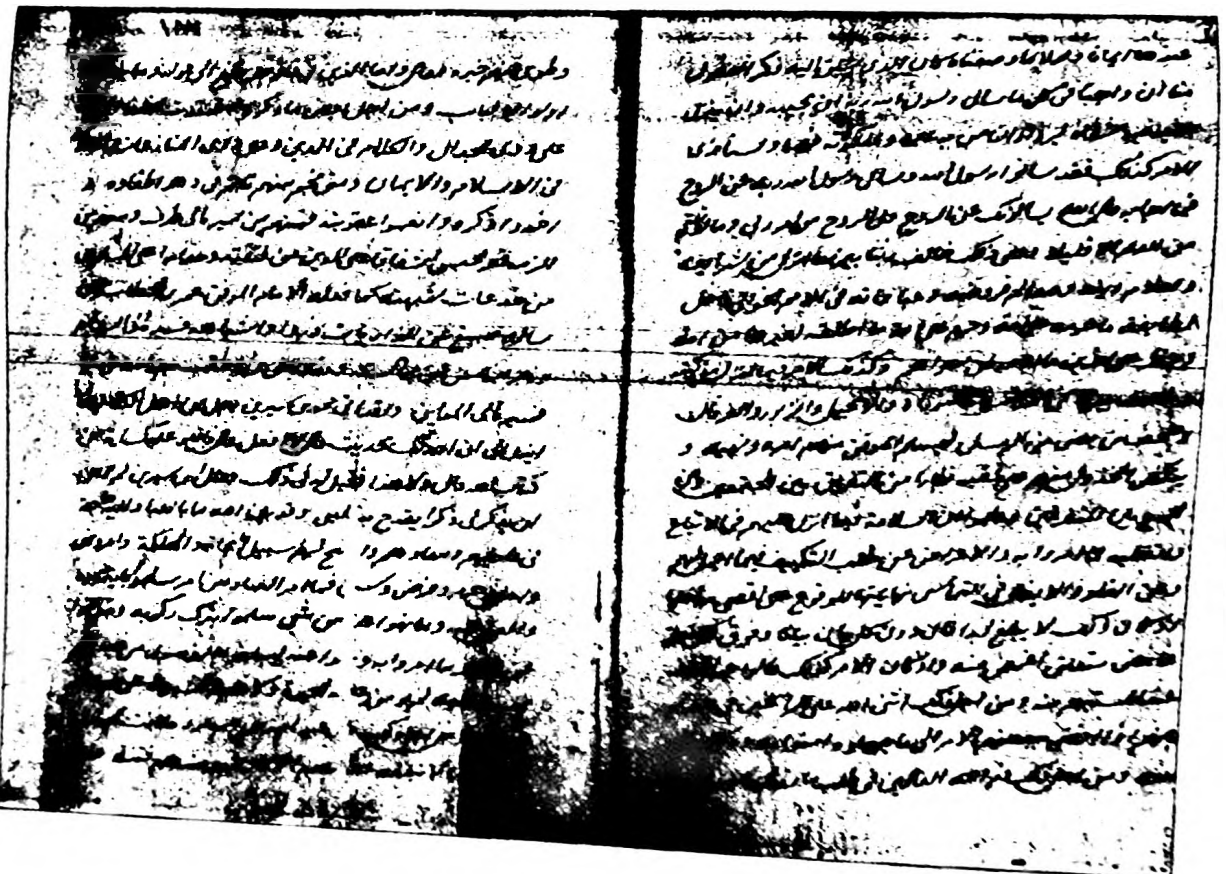
-38-

**EBU ABDULLAH MUHAMMED B. İBRÂHİM B.
SAİD EL-BÛŞENCÎ'NİN (V. 290) RİSÂLESİ**

**BU RİSÂLEDE;
ALLAH TEÂLÂ'NİN EMRİNE TESLİM OLMAKTAN
SÖZ EDİLMEKTE VE ONUN KEYFİYETİNE
GİRMEK NEHYEDİLMEKTEDİR**

صورة مخطوط النسخة (i)

العالمين كثيرًا وصلى الله على محمد وعلى آله كما لا نوافق ابى ابو
 عمرو محمد بن اسحق العصفري السمرقندي قال اسحق بن ابراهيم بن محمد
 قال سمعت ابا عبد الله محمد بن ابراهيم السوسجي حنبل عن الامام
 فقال للوليع على جميع اهل العلم والاسلام اني اهلوا القصد
 الاتباع وان جعلوا الاصول التي نزل بها القرآن وات بها التز
 ير الرسول صلى الله عليه وسلم غايات للعقول ولا جعلوا
 العقول غايات للاصول فان الله جل وعز قد رزقوه صلى الله
 عليه وسلم قد فرغ من المشقة من تباين من الحنبل في العقول
 تعبد ويلوى ويحتمل متى رزق على المز وادير وخير العلم لا يجه
 عقله او يفهمه نفته ويتأى منه فهمه وتعد عند غيره
 وفه عنه واعترف بالنقص عن ادراك علمه والموسر عن
 كنه معرفته ويعلم ان الله جل وعز قد رزقوه صلى الله عليه وسلم
 وكشف عن علمه ذلك الخبايا والماز والماز عن غيره وعن
 المراد من محجبه لادركه عقولنا ولو كان كمالنا التي الحكام
 من الله عز وجل والامر شعبه انا نامة كشوا فاسانه مؤمجه
 علمه كمن للعباد ملوى ولا يجهه وانما الامر لا يجهه
 الشئيد لا مودة والفرض التي لا تكف بالله التزم العمل

İsmi Muhammed b. İbrâhim b. Said b. Abdurrahmân b. Mûsâ el-Abdî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Lakabı el-Büğencî'dir. 204 yılında doğmuş, 290 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler:

Hâfız es-Süleymânî onu söz konusu edip "Mâlik'in ashâbının imamılarından biridir" demiştir. İbn Hibbân onu "es-Sikât" kitabında zikretmiş ve "Fakih ve mutkin (sağlam yapan) bir kimseydi" demiştir.

El-Mizzî "Fakih, edib, zamanındaki hadis ehlinin şeyhi..." demiştir.

Zehebî de şöyle demiştir: "İmam, allâme, hâfız, farklı dallarda ilim sâhibi, şeyhulislâm... fakih, el-Mâlikî el-Bûşencî, Neysâbü'r'da zamanındaki ehli hadisın şeyhi..."

Tercemenin Kaynakları:

İbn Hibbân'ın "es-Sikât"ı, 9/152; Tehzibu'l Kemâl, 13/581

Siyeru A'lâmî'n Nubelâ, 13/581; Tabakâtu'l Hanâbile, 2/225

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Allah'ın emrine teslim olma konusundan bahsedilmekte, Allah'ın emrinin keyfiyetine girmek, onu inceden inceye araştırmak nehyedilmekte ve aklın şeriattaki konumu beyân edilmektedir. Yine bu risâlede halîfelerin ve Ehli Sünnet imamlarının, Kur'an'ın ve Sünnet'in müteşâbihinin peşinden gidip bunlara teslimiyet göstermeyen kimselere göre konumu açıklanmaktadır.

Risâlenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Herevî'nin "Zemmu'l Kelâm ve Ehlihî" isimli kitabından (1221) çıkardım. Musannıf bu akîdeyi iki tarıktan tahric etmiştir. Akîdeyi çıkarırken bu kitabın el yazması iki nüshasına itimâd ettim. El-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da şöyle demiştir:

Bize Ebû Ya'kûb İshâk b. Ebî İshâk el-Hâfız haber verdi. Bundan önce ona bunun hakkında sormuştum. Ona aslından, Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Sehl b. Bîşr b. Abdulcebbâr b. el-Karrâb'ın hattıyla okudum. Sonra İshâk bize dedi ki: Dedem Ebû İshâk'ın hattıyla şöyle dediğimi gördüm: Allah'ın Emrine Teslimiyet Meselesi, Onun Keyfiyetine Girmekten ve Onu İnceden İnceye Araştırmaktan Sakındırma

Muhammed b. İbrâhîm el-Bûşencî'nin imlâsından... Bunu Muhammed b. İshâk Ebû Amr el-Uşfurî'den işittim:

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla. Âlemlerin Rabbi Allah'a çokça hamd olsun. Allah'ın salâtı Muhammed'in ve O'nun âlinin üzerine olsun

Ebû İshâk dedi ki: Ebû Amr Muhammed b. İshâk el-Uşfurî es-Semerkanî -İshâk b. Ebî İshâk "Semerkant'ta" dedi- haber verdi, dedi ki: Ebû

Abdullah Muhammed b. İbrâhîm el-Bûşenci'yi kendisine iman hakkında sorulduğu zaman şöyle derken işittim:

1- Bütün ilim ehli müslümanlara vâcib olan şey maksatlarının dâimâ (Kur'ân'a ve Sünnet'e) uymak olmasıdır. Onlar Kur'ân ile birlikte nâzil olan ve Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetlerinin getirdiği asılları akılların varacağı son nokta kılmalıdır. Akılları bu asılların varacağı son nokta kılmamalıdır. Zira Allah (Azze ve celle) ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) taab-büden ve imtihan gereği bazen akıl yönünden iki benzeri birbirinden ayırır ya da bir arada bulunan iki şeyi böler.

2- Kişiye aklının kabul etmediği, nefsinin kendisinden kaçtığı, anlayışına yatmayan ve bilgisinden uzak olan bir ilim geldiği zaman kişi orada durmalı, onu tam olarak bilmekten ve künhüne ermekten âciz olduğunu itiraf etmelidir. Allah (Azze ve celle)'nin ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onun illetinin üzerindeki örtüyü kaldırdığı, onun sebebini ve aslındaki murâdı açıkladığı takdirde akıllarımızın ona ereceğini bilmelidir.

3- Allah (Azze ve celle) katından gelen her hüküm ve bu hükme sırf kulluğun gereği olarak uyma emri bize açıklanmış ve illeti beyân edilmiş olarak gelseydi kullar için bir imtihan söz konusu olmazdı. Şiddetli imtihanlar ancak sebeplerinin üzerindeki örtü kaldırılmamış emirler ve farzlar ile gerçekleşir ki kullar O'na tam bir teslimiyetle teslim olsunlar, bu emirlerin ve farzların gereklerini yerine getirsinsinler.

4- Eğer yukarıda zikrettiğimiz şey olmasaydı, aklımıza gelecek ilk şey, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Rabbi (Azze ve celle)'ye ne sormuşsa Rabbinin insanların ilminin artması ve onların kendisinin melekûtunu daha iyi fehmetmeleri için O'na cevap vermesi ve O'na o husustaki şifâyı indirmesi gerektiği olurdu. Biz ise meseleyi böyle görmüyoruz. İnsanlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de Rabbine ruh hakkında sormuştu da Rabbi O'na cevap vermemiş, şöyle buyurmuştu: "Sana ruhtan sorarlar. De ki: Ruh Rabbimin işlerindendir. Size ilimden ancak pek azı verilmiştir." (İsrâ, 85)

5- Buna binâen Rabbimiz geçmiş ümmetlere indirdiği şeriatleri, dini-nin alâmetlerini, farzlarının ve ibâdetlerinin şiarlarını farklı kılmıştır. Bir ümmete haram kıldığını diğer bir tâifeye helal kılmış, bir ümmet için serbest bıraktığını başka bir ümmete haram kılmıştır. Bazılarına mübah kıldığını bazılarına yasaklamıştır.

6- O'nun indirip, hükümlerini birbirlerinden farklı kıldığı; Tevrât, İncil, Zebûr, Furkân ve geçmiş resûllere verilen sahifeler gibi kitaplarında da durum budur. O böyle yapmıştır ki onlardan muvaffak kılınan kimse kendisinin emrine ve nehyine teslim olsun. İlâhî inâyetten mahrum bırakılan kimse ise bir arada bulunan iki şeyi ayırmaktan ya da ayrılmış iki şeyi bir araya getirmekten kaçındığı için gerisin geri dönsün. Böylece onlar bilirler ki. selâmet; ittibâ hususunda kendilerine indirilenlerde, kendilerine emredilene bağlı kalmakta, kendilerine mücmel olarak bildirilen şeylerin ayrıntısının peşinde koşmaktan ve onların en ince ayrıntısına kadar inme hususunda aşırı gitmekten yüz çevirmektedir. Çünkü hiç kimse bu noktaya erişemez. Zira her beyânın arkasında bir beyân vardır. Her kapalı mesele- nin arkasında ondan daha kapalı bir mesele vardır.

7- Allah (*Azze ve celle*) bu sebeple ilimde derinleşenleri bir emir kendilerini bilmedikleri bir şey ile karşı karşıya bıraktığı zaman ona iman ettikleri ve onu Allah'a havâle ettikleri için övmüştür.

8- Yine Allah (*Azze ve celle*) bu sebeple ilmi kendilerinden saklanan ve haberi kendilerinden gizlenen şeylerin peşinden gitme hususunda aşırıya giden kimseleri zemmetmiş, şöyle buyurmuştur: "*Kalplerinde eğrilik bulunanlara gelince onlar fitne arayarak ve tevilini arayarak onun müteşâbihinin peşine düşerler... Ancak akıl sâhipleri öğüt alır.*" (Âli İmrân, 7)

9- Yine yukarıda zikrettiğimiz bazı hususlardan dolayı doğru yola iletilmiş halifeler cidâl ehline, din hakkında kelâm edenlere, İslâm ve iman hakkında çekişenlere ve tartışanlara sert tepki göstermişlerdir. Bir dönemde bu kimselerden biri ortaya çıktı mı hemen onun ateşini söndürmüşler. zikrini ortadan kaldırmışlar ve onu iyice cezalandırmışlardır. Bazıları din hakkında onun fitnesinden endişelendiği ve müslümanların onun şüphelerine aldanmalarından korktuğu için onu uzak bir yere sürerken bazıları da onu derince bir zindana atmıştır. Nitekim başarıya iletilen imam Ömer b. el-Hattâb (*radiyallahu anh*) böyle yapmıştır. Sabîğ kendisine "*Ve'z zâriyâti zerven*" âyeti ve benzeri âyetler hakkında sorduğu zaman onu Şâm'a sürmüş ve insanlara onun yanında oturmayı yasaklamıştır. Ali b. Ebi Tâlib (*radiyallahu hu anh*) da aynısını Abdullah b. Sebe'ye yapmış, onu Medâin'e sürmüştür.

10- Kelâm ehlinde bir adam Muhammed b. Sirin'e geldi ve ona "Bana izin ver de sana bir hadis tahdis edeyim?" dedi. Muhammed "Vermem" dedi. Adam "O zaman sana Allah'ın kitabından bir âyet okuyayım" diye sorunca Muhammed "Bu da olmaz" dedi. Bunun üzerine kendisine "Bu hu-

Şöyle ki: Bir açıklamadan sonra başka bir açıklama yapmak nefisleri sakinleştirip kaçmalarına engel olur, kalplere itminan verir, imanı tabiatlere güzel gösterir. Bununla birlikte Allah onlara istediklerini vermemiştir. Zira onların istediklerinin ötesinde ucu bucağı olmayan mucizeler vardır. Dolayısıyla onların istedikleri gerçekleşseydi, bu onlardan birinin Allah (*Azze ve celle*)'nin işlerini Allah'ın ilmini kuşatacak şekilde bilmedikçe iman etmesini sağlamayacaktı.

17- İşte kulun sorduğu zaman mazur görülmeyeceği işler de böyledir. Muvaffak kıldığı ve inâyetinden mahrum bıraktığı, açıkladığı ve mübhem bıraktığı, gösterdiği ve esirgediği tüm hususlarda hüküm Allah (*Azze ve celle*)'ye âittir. Bu böyledir ki kullar her zaman O'nun hükümlerine teslim olsunlar, onların keyfiyetinin peşine düşmesinler ve Allah'ın onlarla murâdının ne olduğunu araştırmassınlar.

18- Yûnus b. Abdula'lâ, Şâfiî (*rahimehullah*)'ın şöyle dediğini aktarmıştır: "Allah'a şirkten sonra bir kulun Allah'ın huzuruna şu kelâm ile çıkmasından daha büyük bir günah yoktur." Yûnus b. Abdula'lâ şöyle devam etti: "Dedim ki: 'Arkadaşımız el-Leys b. Sa'd "Kelâm ehlinde bir adamı suyun üzerinde yürüyor görsen bile ona meyletme" diyordu.' Bunun üzerine Şâfiî şöyle dedi: 'Az bile söylemiş. Sen onun havada yürüdüğünü görsen bile ona meyletme.'"⁵⁵⁴

19- Yine Yûnus -ki o İbn Abdula'lâ'dır- Şâfiî'nin şöyle dediğini aktarmıştır: "Kelâm ehli hakkındaki görüşüm Ömer'in Sabîğ hakkındaki görüşünün aynısıdır: Kafalarına kamçılarla vurulur ve beldelerden sürülürler.

⁵⁵⁴ Bir nüshada şöyle geçmektedir: "Havada yürüdüğünü görsen bile ona meyletme... Şâfiî dedi ki: Az bile söylemiş. Onun suyun üzerinde yürüdüğünü görsen bile ona meyletme." Doğrusu benim yukarıda yazdığımdır. Bunu tahrîc edenlerin nezdinde de bu şekildedir.

-39-

EBÛ ABDULLAH EL-HAKEM B. MA'BED EL-
HUZÂÎ'NİN (V. 295) KASİDESİ

BU KASİDE;
SÛNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ
ÖZETİNİ İÇERMEKTEDİR

صورة المخطوط من طبقات المحدثين.

[illegible]

صَوَّرَ المَخْطُوطُ مِنْ مَحْضِ الصَّوَابِ.

[illegible]

Hakkındaki Övgüler: Ebu's Şeyh "Tabakâtu'l Muhaddisine bi-Isbehân"da (4/51) şöyle demiştir: "Fıkıhta Küfelilerin mezhebini takip ederdi. Edebiyat ve garîb ilmi alanında bilgisi vardı."

Ebû Nuaym "Târihu Isbehân"da (1/351) şöyle demiştir: "Fıkıhta Küfelilerin mezhebini takip ederdi. Edebiyat ve garîb ilmi alanında bilgisi vardı... Birçok hadis rivâyet etmiştir. Sikadır."

Zehebi "el-İber fi Haberi men 'Aber"de (2/107) şöyle demiştir: "Fakih, Isbehân'da "es-Sünne" kitabının musannifi. Muhammed b. Humeyd er-Râzî'den, Muhammed b. el-Müsennâ'dan ve onların tabakasından rivâyette bulunmuştur. Hanefilerin büyüklerinden ve sikalarındandı." Yine o "Târihu'l İslâm"da (22/141) şöyle demiştir: "Ondan Ebû Ahmed el-Assâl, Ebu's Şeyh ve et-Taberânî rivâyette bulunmuştur."

Kasidenin Özeti: Bu kaside, el-Hakem b. Ma'bed el-Huzâi'nin muhtasar bir kasidesidir. İçerisinde Ehli Sünnet'in kendisi ile bidat ve hevâ ehlini ayırdığı önemli Sünnet ve itikâd meselelerini barındırmaktadır.

Kasidenin Kaynakları: Bu kasideyi şunlardan çıkardım:

1- Ebu's Şeyh (rahimehullah)'ın "Tabakâtu'l Muhaddisine bi-Isbehân" kitabı. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim ve bu nüshayı asıl kıldım.

2- Hâfız Yûsuf b. Abdulhâdi (rahimehullah)'ın "Mahdu's Savâb fi Fedâili Emiri'l Mü'minine 'Umera'bni'l Hattâb" kitabı. O, kasideyi bu kitabının sonunda tamamıyla aktarmıştır.

3- Hâfız ed-Diyâ el-Makdisî (rahimehullah)'ın kendi eliyle yazdığı bir cüz. Bu cüz "el-Mahtûtâtü'l Umeriyye"de (68) bulunmaktadır. Ebu's Şeyh (rahimehullah) "Tabakâtu'l Muhaddisine bi-Isbehân"da şöyle demiştir: Bize el-Hakem kendi kasidesi olarak şunu inşâd etti:

Size nasihatimi armağan ettim ey sevdiklerim

Ben bununla her tarafta meşhûrum

Hakkın ve Sünnet'in sözünü üstün getirdim

Sünnet ki onun haberi Mustafâ'dan sahih olarak gelmiştir

Muhammed'den sonra insanların en hayırlısı

-Sabah akşam selam O'nun üzerine olsun-

Ebû Bekir Sıddık'tır, helâl olsun ona
 Düşmanları çatlasa da, ondan sonra Ömer gelir
 Onlardan sonra Osman gelir, sonra da
 En faziletli insanlardan, râzı olunan Ebu'l Hasen
 İşte bunlar hidâyetin alâmetleri ve başlarıdır
 Yeryüzünde yürüyenlerin en fazilethileridir
 Onları sevmek her müslümâna farzdır
 Onları sevmek iftihar edenin iftihar kaynağıdır
 Yine hicret edip cihad eden ilkleri sevmek de
 Nebî'yi barındırıp O'na yardım edenleri sevmek de farzdır
 Şehâdet ederim ki Allah'tan gayrı rab yoktur
 Lütuflar ve nimetler O'nundur, hamd ve şükür O'nadır
 Kıyâmet gününde bize açıkça gözükecektir
 Ayı gördüğümüz gibi apaçık görecekiz⁵⁵⁵ O'nu
 Allah'ın kelâmı muhdes değildir
 Kim "mahlûktur" derse Allah'a kâfir olmuştur
 Muhammed el-Hâşimî'nin sözünü din edinirim ben
 Cehm'in görüşünü ve kaderiliği din edinmem
 Râfızilik ve ircâ da değildir benim dinim
 Ben ancak indirilene, sonra da esere uyarım
 Dinim dosdoğru bir dindir, onu iyi bilirim
 Mülhid dinini gizlese de ben dinimi açıklarım
 İlâhımın affını bununla ümit ederim
 Bununla Sekar'dan kurtulmayı umarım Rabbim
 Beni koru yâ Rahmân, sensin benim efendim
 Senin koruduğun güvende ve en büyük nimet⁵⁵⁶ içindedir.

⁵⁵⁵ İbn Abdulhâdî'nin nüshasında "göreceksin" diye geçmektedir.

⁵⁵⁶ Aslında "hayır" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım diğer iki nüshadandır.

İSMÂİL ET-TİRMİZÎ'NİN KASİDESİ
(3. YÜZYILIN SONLARINDA VEFÂT ETMİŞ OLAN)

BU KASİDEDE;
ÖZET BİR ŞEKİLDE SÜNNET VE ESER EHLİNİN
İTİKÂDINDAN SÖZ EDİLMEKTE VE İMAM
AHMED ÖVÜLMEKTEDİR

Kaside sâhibi hakkında herhangi bir tercemeye ulaşamadım.

Kasidenin Özeti:

Bu kasidede, Allah Teâlâ'nın Cehmiyye'nin inkâr ettiği bazı sıfatları isbât edilmekte, akıllar bu sıfatların künhüne eremeyeceği için bu sıfatlar hakkında düşünmek nehyedilmekte, Allah Teâlâ'nın kendisi hakkında isbât ettiği ve Nebisinin O'nun hakkında isbât ettiği sıfatlara teslim olmak emredilmektedir.

Yine bu kasidede Kur'ân'ın Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmı olduğu isbât edilmektedir.

Yine bu kasidede din hususunda tartışmak, bidat ehlinin sonradan ortaya attığı şeylerle itikâd ile ilgili meselelerde konuşmak ve cidâle girmek nehyedilmektedir.

Yine bu kasidede İmam Ahmed (*rahimehullah*) övülmekte, onun mihne dönemindeki konumu, Allah Teâlâ için gösterdiği sabır, böylece bidat ehlinin boğazında bir diken hâline gelişi beyân edilmektedir. Yine bu kasidede mihne döneminde sabredemeyip (sultanın teklifine) icâbet eden âlimlere tepki gösterilmektedir.

İbnu'l Kayyım (*rahimehullah*) "İctimâu'l Cuyûş"ta (s. 199) şöyle demiştir: "Bu kaside en güzel kasidelerdendir. Hadis ehlinin hiç kimse buna karşı çıkmamıştır. Bilakis kaside sâhibini övmüşler ve medh etmişlerdir."

Kasidenin Kaynakları: Bu kasideyi şunlardan çıkardım:

1- İbnu'l Cevzî'nin "Menâkıbu'l İmâmi Ahmed" (s. 572-576) kitabı. O bu kasideyi isnâdı ile tahric etmiş, şöyle demiştir: "Bize Abdulmelik haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Ya'kûb el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah el-Leâl haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. İbrâhîm es-Sarrâm haber verdi, dedi ki: Bize İbrâhîm b. İshâk el-Ğasîlî haber verdi, dedi ki: Bu kasideyi Ebû Bekr el-Merrûzî'den aldım. Onu falancanın oğlu İsmâîl et-Tirmizî'nin söylediğini, mihne döneminde zindanda bulunduğu esnâda Ahmed b. Hanbel hakkında inşâd ettiğini zikretti. Dedi ki..." Sonra kasideyi zikretmiştir. Altmış beş beyittir.

2- Bu kasideyi ayrıca Abdulğani b. Abdulvâhid el-Makdisî "Mihnetul İmami Ahmed b. Hanbel"de (s. 120-121) tahric etmiş, şöyle demiştir: "Bize

bunu Ebû Bekr b. Ebû Nasr b. Muhammed el-Kâşânî el-İsbehânî haber verdi, dedi ki: Bize hâfız Ebû Nasr Ahmed b. Ömer b. Muhammed el-Ğâzî haber verdi, bize ayrıca Abdurrahmân b. Alî de haber verdi, dedi ki: Bize Abdumelik b. Ebu'l Kâsım haber verdi, dediler ki: Abdullah b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sarrâm haber verdi, dedi ki: Bize İbrâhîm b. İshâk el-Ğasîl haber verdi, dedi ki: Bu kasîdeyi Ebû Bekr el-Merrûzî'den aldım. Onu falancanın oğlu İsmâîl et-Tirmizî'nin söylediğini ve zindanda bulunduğu esnâda Ahmed b. Hanbel hakkında inşâd ettiğini zikretti. Dedi ki..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Bu kasîdenin altmış bir beytini zikretmiştir.

İsmâîl et-Tirmizî dedi ki:

Gaybı kendisinden başkası bilmeyen

Sürekli anılıp övülen Zât ne yücedir!

Yüce göklerin, Arş'ının üzerindedir O

Karadaki ve denizdeki mahlûkâtına bakar

Şüphe etmeyiz, işitir, görür ve tedbîr eder O

O'ndan başkası yönetim altında olan zelil bir kuldur

Rabbimizin iki eli de açıktır

Eller cimrilik ettiği zaman cömertçe ihsanda bulunur

O'nun hakkında düşünürsek akıllarımız çıkmaza girer

Şaşkın bir hâlde geri döneriz, düşünce yok olur gider

Mahlûkât O'nun zâtını bilmeye kalksa

Emrin nasıl olduğunu araştırsa yolunu şaşırır

İnsanlar yalnız bir sıvrisineği vasfedecek olsa bile

İlimleriyle iyice vasfedemezler, eksik söylerler

Şu hâlde mahlûkâtın kadrini bilemediği

Eskimeyen ve değişmeyen Zât hakkında ne düşünülür?

Bir rahmet olarak incelemek ve araştırmak bize yasaklandı

Araştırma yolu helâka ve hüsrâna götürür

Bize "Söyleyin ve derine dalmayın" dediler

Yardıma mazhar Nebî bize bunu tavsiye etti

Biz de söyledik, taklid ettik, bidat çıkarmadık

Bidatte hüsrân vardır, hak ise ışık saçar

Teslimiyet gibi bir korunak ve sığınak görmedik biz

Ödüle kavuşmak ve korunmak isteyen kimse için

Şehadet ettik ki Allah'tan gayri rab yoktur

Ahmed de halka gönderilmiş bir uyarıcıdır

Mühidler hakkında şüpheye düşseler ve onu inkâr etseler de

Allah'ın kitabı aramızda O'nun kelâmıdır

Şehadet ettik ki Allah kuluyla konuşmuştur

Allah'tan başkası o sözü söyleyemez

Hani kulu bir ateş görmüştü de ehline şöyle demişti:

Size ateş getiriyim ya da nerede olduğunu öğreneyim

Allah da "Ey Mûsâ, korkma, ben Allah'ım" diye nida etti

Onu hak ile davetçi ve uyarıcı olarak gönderdi

Yine dedi ki: "Git, duyuyorum ve görüyorum

Kâfir Firavun'un yaptığı her şeyi"

Rabbî onunla Tür'da da konuştu

Tevât levhalara yazılırken o yaklaştırdı

Yine Allah muhkem hidâyetinde buyurdu ki

-Ki onun ismâdi tertemiz Rûh-u Emindir-

Allah'ın dostu O'nun ebedilik yurdunda

Kibriyâ sâhibi Rabbine bakacaktır

İşi gücü tartışma olanların arasındadır

Ne akıllı birini gördük ne hasyet sâhibi birini

Allah cidalî ve ehlini övmemiştir

Rasulullah da hep bundan sakındırıyordu
Bizim yolumuz kelâmı ve ehlini terk etmektir
Dini inceleyip derine dalmak olanları terk etmektir
Huşûsuz kelâmcıların hepsinin
Dinde bir alışverişi, çarşısı ve ticâretgâhı vardır
Bir topluluk cidâlle uğraşıp durmuş
Takva yolunu terk etmiştir
Sonunda düşüncesizce konuşan kişi aşırıya gitmiştir
Zayıf görüşlerle kıyaslamalar yaptılar ve hata ettiler
Hakka tâbi olmayanın görüşünün arkası kesiktir
İnsanların Rabbi Allah, İbn Hanbel'i ve arkadaşını
İnsanlar toplandığı zaman hayırla mükafatlandırırsın
Allah'ın Nebîsi'nin yani Muhammed'in adaşı
İbn Nûh⁵⁵⁷ hakkında ne dersin de azdır
Allah onun bulunduğu kabri sulasın
Sabah akşam yağın bahar yağmurlarıyla
Onlar imtihan olununca hak için sabrettiler
Allah'ın yardımıyla kıyâm ettiler, kılıç da damlıyordu
Şâm tarafından dört büyük insan geldi

⁵⁵⁷ Muhammed b. Nûh el-Madrûb... İki yüz on sekiz yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin. İmam Ahmed'in mihne döneminde arkadaşısıdır. Kur'ân'ın mahlûk olduğunu söylemedikleri için Ahmed b. Hanbel ile birlikte el-Me'mûn'a götürülmüştür. Fakat yolda hastalanmış, el-Me'mûn'a varamadan vefat etmiştir.

Ebu'l Abbâs İbn Said şöyle demiştir: Hâfız Ebû Bekr -bu zât İbn Ukde değildir, Mervî bir şeyhtir- dedi ki: "Mihne döneminde dört kişiden başkası sabrelemedi ki dördü de Mervîlidir: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Nasr b. Mâlik el-Huzâi, Muhammed b. Nûh b. Meymûn el-Madrûb ve Nuaym b. Hammâd... Bu zât zindanda zincirlere bağlı olduğu hâlde ölmüştür. Ahmed b. Nasr'ın boynu vurulmuştur. Muhammed b. Nûh el-Me'mûn'un fitnesi zamanında ölmüştür. El-Mu'tasım Ahmed b. Hanbel'i dövdürmüştür. El-Vâsık Ahmed b. Nasr b. Mâlik'i ve Nuaym b. Hammâd'ı öldürmüştür." (Târihu Bağdâd, 5/177)

Özerinde demir halkalar ve çiviler vardı
 Çagırlılar da dinlerini korumaktan başkasına razı olmadılar
 Ailelerinden uzaklaştırdılar ve hep birlikte yaşadılar
 Her türlü fimeyle dolup taşın bir beldeye getirildiler
 Hursuz gibi zincurlara atıldılar
 Bu onların öncek rivazlarını arthır
 Dinlerine daha sıkı tutundular, Allah hakkı bilendir
 Seyhler uyarıp bir araya toplandığı zaman
 Ahmed seyhler arasında bir cevherdir
 Yüzünün derisi incedir, yumuşaktır, ahlaktır
 Mutlakilerin katında vakırdur, saygı görür
 Kendisine zulmedilmeğe kalkıldığında buna razı olmaz
 Kendisine serî davranıldığında acıdır, erkektir
 Yemin ederim ki Ahmed'in kötülüğünü
 Akılsız ve beyinsiz kimse ister
 Bugün insanların imtihanıdır bu
 Aramızdaki sünnî bundan ibret alar, imtihan edilir
 Mühlidlerin boğazındaki bir dikenidir o
 İbâdet ehlinin göz aydınığıdır, iffetidir, ızarı bağıdır
 İbn Hanbel'in yaptığı dinden çıkartılan gözlemleri oydur
 Kusur arayıp tahkir edenlerin dilini kesip alır
 Doğruluk ve takvâ yarasında herkesi geride bıraktı
 Hızlı atan gözleri geride bıraktığı gibi
 Öyle ki hiçbir yavaş katar ona yetişemedi
 Onu geçmek istediği zaman hep sürçtü
 Her topluluk onderıyla iftihar ettiği zaman

Allah'a hamd olsun ki medâr-ı ıftihârımız odur

Sâlih ve doğru olduğundan dolayı ona buğz edenlere de ki:

Allah hakkı bildirip özüniüzü ortadan kaldırıyor

Hepiniz onun ayakkabısına fedâ olun!

Zira siz ondan daha zelil ve daha hakirsiniz

Kârielerin ıtırının sıkıntıya uğramasını mı istiyorsunuz?

Hâlbuki siz köpek leşinden daha daha necissiniz!

Ey ona yetişmeye çalışan kimse

Biraz yavaş ol, ona yetişemezsin

Onun göğsüne doldurduğu ilme yapış!

O ilim ki onu ne zâferanlı tatlılar

Ne sürmesi hoş mağripli katırlar

Ne de defalarca katlanıp açılan elbiseler

Ne ardıc ağacıyla ve kireçle yapılmış sağlam evler

Ne konuşması akıllının aklını başından alan

Gerdanı parlak yumuşacık câriyeler

Kendisinden alıkoymamıştır

Dünya ayağına serildi de o kendisini korudu

Evinde ekmek vardı ama katık yoktu

Onun dünyalık olarak fazla bir şeyi olmasa da

Övülmüş edep ve ilim yönünden zengin idi

De ki hep beraber onun yolundan sapanlara

Cevap verecek kadar kalmayıp işi değiştirenlere

Bulaştığınız işin âkıbetinden emin olmayın

Zira bulaştığınız şey uydurulmuş bir sapıklıktır

Ey kötülük âlimleri, akıllarınız nerede?

Müsned ve seçilmiş hadis nerede?

Ben size buğzetmekle kurtuluşu umuyorum

Dalâlete buğzeden her kimse ecirlendirilir

Size bir çok kimse uydu da

Hem siz hem onlar her beldede kınandınız

Allah'ın devesi boğazlandığı zaman

Hidâyet nebîsi Sâlih'in kavmindeki

Dokuz kişi gibi olan dokuz kişi!

İmtihana maruz kaldığınızda

Topuklarınız üzerinde döndünüz!

Aranızda bu duruma karşı gelen biri yoktu

Ölüm fermânınızı ellerinizle yazdınız

Takdîr edenin yazdığından ne kötüdür bu

Muhammed'in dîninin düşmanlarını güldürdünüz

Boyunlarınız vurulup teşhir edilmedi

Kendisine isyân edildiği hâlde affeden ve bağışlayan

Günahkârın iyiliğini gösterip kötülüğünü gizleyen

Zât ne yücedir!

EBU'R RİMME'NİN KASİDESİ
(3. YÜZYILIN SONLARINDA VEFÂT ETMİŞ OLAN)

BU KASİDEDE;
KUR'ÂN'IN ALLAH (*Azze ve celle*)'NİN KELÂMI
OLDUĞUNUN İSBÂTI
VE
BİŞR EL-MERİSÎ'YE REDDİYE VARDIR

Kasîde sâhibine âit herhangi bir terceme bulamadım.

Kasîdenin Özeti

Bu kasîdede Kur'ân'ın Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmı olduğu isbât edilmekte, bu meselede Cehmiyye'ye reddiye verilmekte ve Cehmiyye mezhebini açıktan savunup ona davet eden imamları Bişr el-Merisi'den sakındırılmaktadır.

Kasîdenin Kaynakları

Bu kasîdeyi, İbn Batta el-Ukberî (*rahimehullah*)'ın "el-İbânetu'l Kubrâ er-Reddu ale'l Cehmiyye" kitabından çıkardım. Bunu yaparken kitabın iki el yazması nüshasına, asla ve onun muhtasarına itimâd ettim. Kasîdeyi ondan başka zikredene de vâkıf olamadım.

İbn Batta (*rahimehullah*) "el-İbânetu'l Kubrâ"da şöyle demiştir:

Bize Ebû Hafs Ömer b. Muhammed b. Racâ tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Nasr Isme b. Ebi Isme tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Hâkânî tahdis etti. O da Ebû Hafs el-Attâr'dan rivâyet etti. (Ebû Hafs el-Attâr) dedi ki: Bişr b. el-Hâris'i, Ebu'r Rimme Bişr el-Merisi hakkında bu şiiri inşâd ettiği zaman şöyle derken işittim:

"Bu şiiri yazın ve öğrenin. Bu size başkasından daha faydalıdır. Bunu çocuklarınıza da öğretin."

Yine ben, inşâd ettiği zaman bu şiirin Bişr'in hoşuna gittiğini gördüm:

Ey insanlar, hak üzere dosdoğru olun

Rahmân'ın cezasından korkun!

İçerisinde hakikatin ortaya çıkacağı günden sakının

O gün saygın ile aşağılanan ortaya çıkacaktır.

O gün içerisinde ebedî kalınacak cennete mi

Yoksa ateşlerle dolu cehenneme mi gidilecek?

Bir gün ki Allah hepinizi bir araya getirecek

Çocukların saçları ağaracak o günde

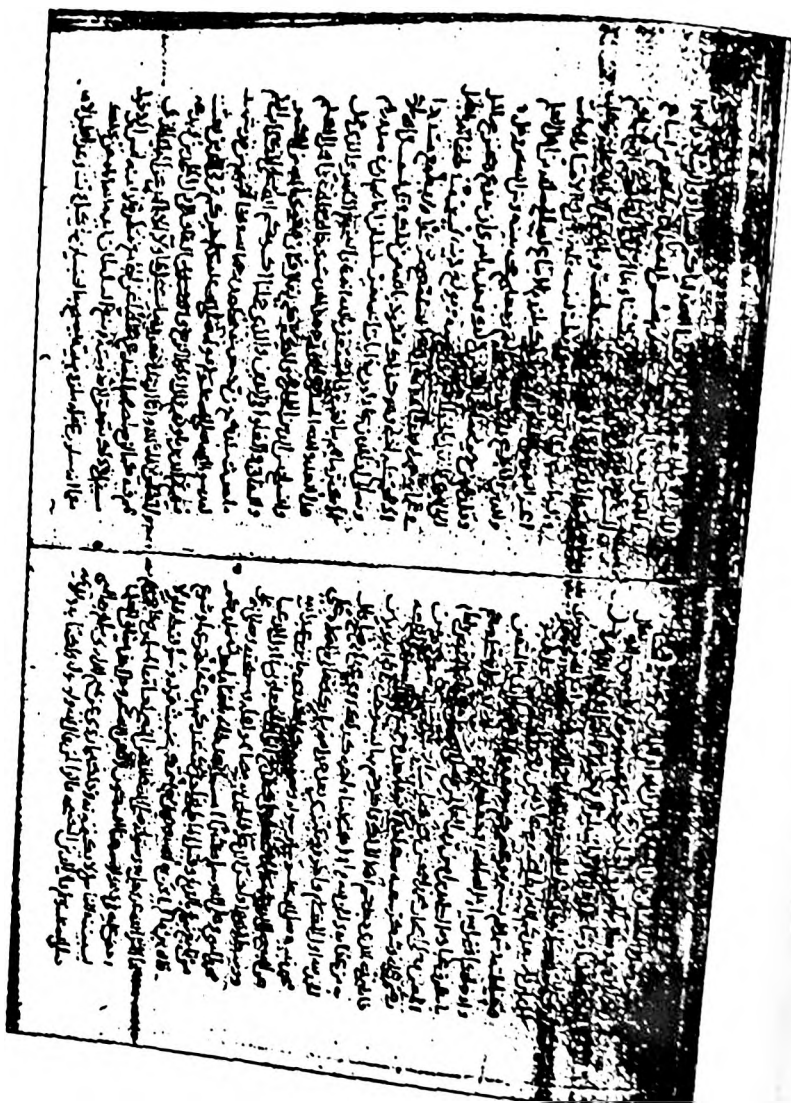
Şu hâlde ey boş adamlar, Kur'ân'dan elinizi çekin

Onun hakkında söylediklerinizi bırakın
Onun yaratılmış olduğunu mu söylediniz?
Furkân'ı indirene yemin olsun ki yalan söylediniz!
Hayır, Allah'ın kelâmı yaratılmış değildir
İnsanla beraber ölmez de
Her yaratılmış yok olur, bunda şüphe yok
Hadiselere rağmen hangi mahlûk bâkî kalabilir?
Bişr el-Merîsî'nin sözünü ağızınıza almayın
Hem gizlice hem de açıktan ona lânet edin!
Bişr'in şerrinden Allah'a sığının
Tıpkı şeytandan sığındığınız gibi
İsteyen kimse şirkten başkasını kastetmedi
Fakat putları kinâyeli şekilde söyledi
Hidâyeti bulan Kur'ân ile buldu
Sapıtan Kur'ân ile sapıttı
Hepsi de Kur'ân'a dayanarak tartışır
Siz dininize sımsıkı tutunun
Onu hiçbir fânî dünyâlık karşılığında satmayın
Şirk üzere ölmezsiniz, ölürseniz cennetlerde olursunuz
Nasihatte bulunan kardeşin nasihatini kabul edin
Onun size nasîhati hem kalbinden hem dilindendir

EL-HALLÂL (rh)'İN KENDİLERİNDEN NAKİLDE
BULUNDUĞU ÂLİMLERDEN BİR TOPLULUĞUN
İTİKÂDİ

BU BÖLÜMDE;
SÜNNET'E YAPIŞMAK VE SELEFE UYMAK
TAVSİYE EDİLMEKTE VE BİDAT EHLİNDEN
SAKINDIRILMAKTADIR

صورة من مخطوط كتاب السنة للخلال

Risâlenin Özeti: Bu risâleyi, Ehli Sünnet âlimleri, bidat ehli bidatle-
rinden bazılarını ızhâr ettikleri ve selefîn ittifakla kabul ettiği bazı şeyleri
reddettikleri zaman Ehli Sünnet'e nasihat olarak yazmışlardır. Bu risâle
Sünnet ve itikâd konularında birçok meseleyi ve fâideyi içerisinde barındır-
maktadır ki bu meselelerden ve fâidelerden bazıları şunlardır:

*Arş'ın ve Rab (*Azze ve celle*)'nin onun üzerine oturduğunun isbâtı

*Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in faziletlerinden bir faziletin, yani
Allah'ın O'nu Arş'ın üzerine oturtmasının isbâtı, bu fazileti inkâr edenlerin
reddi, ceahmilikle ve bidatçilikle vasfedilmeleri

*Sünnet'e ve ümmetin selefînin üzerinde bulunduğu şeye yapışmaya
teşvik

*Bidat ve hevâ ehlinden sakındırma, onlara karşı çıkma, onları terk
etme, onları zelil kılma, onları toplantılardan kovma

*Çok konuşmaktan kaçınmanın emredilmesi ve kelâma dalmaktan
sakındırma

*Bidat ve hevâ ehliyle tartışmanın, münâzara yapmanın ve onlara
cevap vermenin terk edilmesi

*Belâların indiği ve bidatlerin ortaya çıktığı zamanlarda âlimlere
uymayı tavsiye

*İmam Ahmed (*rahimehullah*)'ın derecesinin ve ilim ehli arasındaki
konumunun beyânı

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi el-Hallâl (*rahimehullah*) ت *"es-Sünne"*
kitabının "Bâbun fî Zikri'l Makâmi'l Mahmûd" bölümünden çıkardım. Ben
kitabın bu bölümünün tahkikini bir süre önce bitirmiştim. Arkasına da
Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Arş'a oturtulacağını söyleyen âlimlerin isimle-
rini ekledim. Allah Teâlâ neşrini müyesser kılsın.

Ebü Bekr el-Hallâl (*rahimehullah*) *"es-Sünne"*de şöyle demiştir:

"Kitâbu's Sünne"yi Tarsûs'ta, hem câmiî mescidde hem de başka
yerlerde seneler boyunca defalarca okudum. (İki yüz) doksan iki yılı geldiği
zaman yine onu câmiî mescidde okudum. Onun içerisinde "Zikru'l Makâ-

mi'l Mahmûd'u da okudum. Sonra bana bidatçi et-Tirmizî'nin⁵⁵⁸ ashâbından Tarsûs'a gelen bazı kimselerin bunu inkâr ettikleri, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in faziletini reddettikleri, hem de bunu açıktan yaptıkları ulaştı. Sonra güvenilir kimseler onların bunu yaptığına şehâdet edince onları terk ettik. Onların durumunu beyân ettik. Yine ben Bağdad'daki şeyhlerimize mektup yazdım. Onlar da bize aşağıdaki mektubu yazdılar. Bu mektubu Tarsûs'taki ashâbımıza defalarca okudum. İnsanlar da bu mektubu çoğalttılar. Bunu sahih görmeleri ve kabul etmeleri sebebiyle Allah tebâreke ve teâlâ Ehli Sünnet'i mutlu etti, onların sevincini arttırdı. İşte mektubun nüshası:

Bismillâhirrahmânirrahim.

Selâmun aleykum. Ben size karşı kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamd ediyorum. Bundan sonra;

Beldenizde meydana gelen olaylardan söz eden mektubunuz bize ulaştı. Biz de size vâkîf olduğunuz şeyleri yazdık. Biz yalnız Allah'tan yardım istiyor ve her işimizde yalnız O'na tevekkül ediyoruz. Bundan sonra;

1- Size ve kendimize Allah (*Azze ve celle*)'den korkmayı ve ihsan şuurunda olmayı tavsiye ediyoruz. Zira Allah takvâ sâhipleriyle ve muhsinlerle beraberdir. Kullar Allah tebâreke ve teâlâ'nın korkusu sebebiyle ummadıkları yerden rızıklandırılırlar. Onun sebebiyle Allah Teâlâ cennet ehline cenneti vâcip kılar. Onun sebebiyle O'nun yurduna girilir. Onun sebebiyle O'nun yüzüne bakılır. Allah (*Azze ve celle*)'nin dostluğuna onunla ulaşılır.

Takvâ saygınlığın son noktasıdır, şeref derecesidir, rüşd yoludur. her türlü hayrı içerisinde barındırır, imanın zirvesidir. Allah amelinden râzî olduklarını mutlu kıldığı gibi sizi taatiyle mutlu kılsın. Allah sizi koruması altına alsın. Sizi örtüsüyle sarsın, tevfiğiyle korusun. Sizi müttakileri ne ile destekliyorsa onunla desteklesin. Sizi sâlihlerin en hayırlı mirâsına ulaştır-sın. Sizi nimetlerine şükredenlerden eylesin. Şerefli âbid kullarıyla birlikte sizi seçsin. Âmin yâ Rabbe'l Âlemin! Allah'ın salâtı nebîlerin sonuncusu ve müttakilerin imamı Muhammed'in ve Muhammed'in ashâbının tamamının üzerine olsun!

⁵⁵⁸ Bu kişinin tercemesine ulaşamadım. Bu kişi, "es-Sünen" sâhibi et-Tirmizî değildir. Sâhibi olan et-Tirmizî (rh) Sünnet'te ve hadiste imam iken öteki sapık bir cehimdir.

2- İşte bu mektubumuzdur. Allah sizi ve bütün Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ı amelinden râzı olduğu, çalışmasının karşılığını verdiği kimseleri said eylediği gibi, kendisinden sonra hiçbir bedbahtlığın olmadığı bir saâdet ile said eylesin! Sizi buna ehil kılan, kendisi sebebiyle mükâfatı hak edilen ve azâbından emin olunan şeyler ile size ikramda bulunan Allah'a hamd olsun. Sözü müzün başında da sonunda da Allah'a hamd olsun. Nitekim Ebû Sâlih'in böyle söylediği rivâyet edilmiştir: "Elhamdulillâh sözün başı ve sonudur."

Allah tebâreke ve teâlâ'ya hamd ettikten sonra O'nun nebisi, resûlü ve seçtiği Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e salât ediyoruz. Nitekim Câbir b. Abdullah Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den bunu rivâyet etmiştir: "Beni binekli kimsenin bardağı durumuna düşürmeyin. Beni duânın başında, duânın ortasında ve duânın sonunda anın."⁵⁵⁹

Ehli olduğu ve hak ettiği şekilde Allah'a hamd olsun. Allah Muhammed Nebî'ye ve O'nun âline bol bol salât ve selâm etsin. Bundan sonra:

3- Beldenizde meydana gelen, sapıklıklarla ve bâtlı sözlerle ortaya çıkan bir adamdan kaynaklanan hâdiseler bize ulaştı. O sizin bulunduğunuz yerde uydurduğu bir bidati ortaya atmış. Dinde Allah'ın izin vermediği bir şeyi meşrû kılmış. Pis sözleriyle ve çirkin kelimeleriyle cemaatinizi bölmüş. Allah (*Azze ve celle*) Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e müslümanların avâmına ve havâssına nasihat etmeyi emretmemiş ve buna teşvik etmemiş olsaydı o zaman susabilirdik. Fakat Allah (*Azze ve celle*) âlimlerden insanlara (hakka) beyân edeceklerine ve onu gizlemeyeceklerine dâir söz almıştır.

Nitekim Temîm ed-Dârî'den rivâyet edildiğine göre Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Din nasihattir" buyurmuştur. "Kimin için?" diye sorduklarında ise şöyle cevap vermiştir: "Allah için, O'nun resûlü için, kitabı için, müslümanların imamları ve cemâati için..."⁵⁶⁰

4- Allah bizi ve sizi söylediklerimiz hususunda, samimiyetle, hüsnü-niyetle birlikte sağlam bir kararlılıkla doğruya ve hidâyete iletsin. Bilin ki

⁵⁵⁹ Abdurrezzâk (3117), Abd b. Humeyd (1132) ve "es-Sünne"de (71) Ebû Bekr İbn Ebi Asım rivâyet etmiştir. İbn Kesir hadisi zayıflamıştır.

⁵⁶⁰ "Tefsiru'bn Kesir"e (6/472), "Mecmeu'z Zevâid"e (10/155), "Muhtasarü Zevâidü Bezzâr" (2/2169) ve "el-Kavlü'l Bedî"e (s. 212) bakınız.

⁵⁶¹ Muslim (55) rivâyet etmiştir. Lafzı "...müslümanların imamları ve âmmesi için..." şeklindedir.

biz sizin Sünnet'e uymanızdan ve onu dile getirmenizden râzı oluruz. Nitekim biz kendimiz adına da bundan râzı oluruz.

"Ben size yasakladığımı kendim yapmak istemiyorum. Ben ancak elimden geldiğince ıslâh etmek istiyorum. Benim başarım ancak Allah'ın izniyledir. Ben ona tevekkül ettim ve ben yalnızca O'na yönelirim." (Hûd, 88)

5- Bir adam Rabbinden korktu. Nefsine baktı ve nefsi için en güzel tercihte bulundu. Zira nefsi, nefisler arasında en değerlisi ve kendisine en yakın olanıydı. Kendisinden önce gelip geçmiş ilim, din ve vera sâhibi sâlih kimselere uydu. Onların yaptıklarını yaptı. Onları kendisiyle Allah (Azze ve celle) arasında hüccet kıldı. Dini hususunda onların sorumluluğunu üzerlerine aldı ve şeyleri taklid etti.

6- Öteki adam ise şahsî görüşlere ve yanlış sözlere meylederek bidat ortaya atmaktan ve yeni şeyler uydurmaktan geri durmadı. Böylece kendisini helâka sürükledi. Dînini yedi. Azgınlığı içerisinde bocalayıp durdu. Cehâletinin körlüğü içinde yolunu şaşırdı. Bu hâlde iken doğruyu gösterecek birinden nasihat istemedi, doğru yolda olan bir kimsenin sözünü dinlemedi. Sonunda ecel onu bu hâlde iken yakaladı. Bundan Allah'a sığınırız. Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın âyetleri hakkında kendilerine gelen bir delil olmaksızın tartışanlar var ya, onların göğüslerinde ancak kendisine asla ulaşamayacakları bir kibir vardır. Sen Allah'a sığın. Şüphesiz O Semî'dir, Basîr'dir." (Gâfir, 56)

7- Bu akılsız Allah düşmanını bu hadisi reddetmeye, imamlara ve ilim ehline muhâlefet etmeye ve dinden sıyrılıp çıkmaya sevk eden şey inatçılığı ve "falanca" desinler diye büyüklenmesidir. Kibirden, nifaktan ve dinde aşırıya gitmekten Allah'a sığınırız.

8- Allah size ikramda bulunsun. Bizi size yazmaya sevk eden şey, heldenizde Mücâhid (rahimehullah)'ın hadisinin reddedilmesi ve insanların Rasulullah (sallallahu alayhi ve sellem)'in haklarında "Sizin en hayırınız benim içerisinde gönderildiğim nesil, sonra onlardan sonra gelenlerdir"³⁰¹ buyurarak şehâdette bulunduğu kimselere muhâlefet etmeleridir. Kalplerinde

³⁰¹ Buhâri (2652) ve Müslim (6568) rivâyet etmiştir.

eğrilik bulunan münâfıklar mülhidlerin sözüne ve saptırcıların bidatine meyletmişlerdir. Şüphesiz biz Allah'a âidiz ve şüphesiz biz O'na döneceğiz.

9- Bunlar hakkında uygulanacak tek şey bulundukları beldeden sürülmeleridir. Tıpkı bidatçı arkadaşlarının camiden uzaklaştırıldığı, kovulduğu ve camiye girmeye hiçbir yol bulamadığı gibi... Bu Allah'ın tevfiği ve lütfu ile sultânın *-Allah onu desteklesin-* onu bundan men etmesiyle, onun aklının yitik olduğunu ve evinden çıkmayacağını ilan etmesiyle oldu. Çocuklar her vakitte onun adını söyleyip bağırırlar. Bu; bidat, hevâ ve dalâlet ehline Allah (*Azze ve celle*) için azdır.

Allah bizi ve sizi saptırcı fitnelerden korusun. Bizi ve sizi lütfuyla ve kudretiyle saptırcı hevâlardan selâmette kılsın. Bizi ve sizi; Sünnet, cemâat ve Şeyh Ebû Abdullah'a ittibâ üzere sâbit kılsın. Allah ona rahmet etsin ve ondan râzî olsun. Artık şu Tirmizî'nin adı anılmaz oldu, esâmesi okunmaz hâle geldi. Onun yaptığı laf kalabalığı yapmaktan ve bâtıla dalmaktan başka bir şey değildi.

10- Allah sizi nerede durdurduysa orada durun. Hakkında düşünmek ile yükümlü tutulmadığınız şeylerle ilgilenmeyin. Allah'ın üzerinizden kaldırdığı şeyleri üzerinizden atın. Allah'ın âyetlerini alay konusu edinmeyin. Kim bu konulardan herhangi biri hakkında konuşursa dinîyle oynamış, nefsi için gayret etmiş ve Allah'ın ibâdet olarak belirlemediği bir şeyi yüklenmiş olur. Allah mahlûkâtı edeplendirmiştir, hem de çok güzel edeplendirmiştir. Onlara doğruyu göstermiştir, hem de en güzel şekilde göstermiştir. O (*Azze ve celle*) şöyle buyurmuştur:

"Ve bu benim dosdoğru yolumdur, ona uyun. Başka yollara uymayın. sonra sizi O'nun yolundan ayırır. İşte O sakınırsınız diye size bunu tavsiye ediyor." (En'âm, 153)

Şu hâlde -ey Allah'ın kulları- Allah'tan korkun ve O'nun tavsiyesini dinleyin. Bu konuda konuşmaktan sakının. Zira bu konuda konuşmak sizden önce kimsenin bulaşmadığı bir bidat ve dalâlettir. Bunu sizden önce kimse ağzına almamıştır. Siz kendinizden öncekilerin sapık olduğunu ve kendinizin doğru yolu bulduğunu mu zannediyorsunuz? Heyhât!

11- İlim ehline ve Allah'ı bilen kimselere, bir câhil cehâletiyle ne zaman bir şey söylese ona cevap vermeleri, onunla tartışmaları ve münâza-

ra etmeleri, böylece günâhında ona ortak olmaları ve onun içerisinde yüz-
düğü hata denizine dalmaları yaraşmaz.

Eğer Ömer b. el-Hattâb (*radıyallahu anh*) Sabîğ ile münâzara etmek, onunla münâzara etsinler, tartışınlar ve ona hakkı beyân etsinler diye Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbını toplamak isteseydi şüphesiz bunu yapardı.⁵⁶² Fakat o Sabîğ'in cehâletini silip attı, onu acıtacak şekilde dövdü, ona değnek vurup sürdü. Onu insanların arasında tükürüğünü yutamaz ve kalbi üzüntüden parçalanır hâlde bıraktı. Kovuldu ve sürüldü. İnsanlar kendisiyle konuşmuyor ve kendisiyle oturmuyordu. Ömer onu hüccetle ve düşünceyle tedâvi etmedi. Onu taşların üzerinde boğazını tutup tükürüğünü yutamaz hâlde bıraktı. İnsanlara onunla konuşmayı ve oturmayı yasakladı. İşte Allah'ın dininde O'nun izin vermediği şeyi teşri eden her bir kimsenin hükmü budur. Onun bidat ve dalâlet üzere olduğunun duyurulması, insanların ondan sakındırılması, onunla konuşmanın ve oturmanın yasaklanmasıdır.

12- İlimle doğru yolu arayın, âlimlere değer verin, onların nasihatini kabul edin. Bilin ki câhil kimse cehâletini ortadan kaldıracak, kendisini - Allah kabul etme lütfunda bulunursa- doğru söze ve amele yönlendirecek bir âlim bulduğu sürece asla hayırdan mahrum kalmaz. Câhil cehâletiyle konuştuğu, insanların da ona ilmiyle cevap verecek bir âlim bulamadıkları zaman insanların salâhından ümit kesilir. Rabbimiz Rahmân onların söylediklerine karşı kendisinden yardım istenendir.

13- Şu hâlde Allah'tan korkun, Allah'tan korkun ey Sünnet ve Cemaat! Ehli'nden kardeşler! Hem nefisleriniz husûsunda hem de dinleriniz husûsunda selâmette ve âfiyette olmayı isteyin. İşte sizin etleriniz ve kanlarınız... Allah (*Azze ve celle*)'nin yasakladığı cede le bulaşmayın ve Allah'ın âyetleri hakkında konuşmayın. Nitekim bu yasağı Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de te'kid etmiş, insanları bunlardan sakındırmıştır. O'ndan sonra gelen hidâyet önderleri; Allah'ın kendilerini nebisine arkadaş olmaları için seçtiği, nebisini de kendileri için seçtiği Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı, aynı şekilde her asırda ve her zamanda onlara güzellikle tâbi olan kimseler de din husûsunda cidâle girmeyi ve tartışmayı yasaklamışlardır. İnsanları bundan en sert şekilde sakındırmışlardır. Bu hususta onların

⁵⁶² Ömer (ra)'ın Sabîğ ile kıssası meşhurdur. Bu kıssayı ileride geleceği üzere İbn Battâ (rh)'in itikâdında tahrîç ettim.

sonuncusu Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel -Allah ondan râzı olsun ve onu râzı etsin- olmuştur. O zamanındaki kimseler arasında bu konuda en sert konuşan ve en sert görüşe sâhip olan kimse idi. İnsanları bu konuda sıkıştırma ve onlara nasihat etme hususunda en öndeydi. Bu uğurda bolluk ve darlık fitnelerinde, sıkıntıda ve rahatlıkta, demirler kendisini sıkar hâlde geçirdiği uzun zindan döneminden sonra sert bir şekilde dövüldüğü zaman belâya sabretti. Allah için canını ortaya koydu. Hayâtını onun ehline cömertçe verdi. Ölümü cezaların en ağırına tercih etti. Allah (Azze ve celle)'nin âlimlere vâcip kıldığı şeyi, yani O'nun emrini yerine getirme pâyesini elde etme karşılığında, ayrıca insanlara olan merhametinden ve şefkatinden dolayı ölüme râzı oldu. Dünyâdaki büyük belâlar karşısında kendisini sabra zorladı. Bütün insanlar onun başına gelen musibete ya da onun bir kısmına dayanmaktan aciz kaldıkları zaman o hep Allah için musibetlere tahammül etti. Yolun yokuş ve sert olmasına rağmen sabırla hakkın yularını eline aldı. Tek başınaydı. Doğruluk yularına dişleriyle ısırıcasına tutunmuştu. Esenliğe Sünnet'i terk etmeden ulaşamayan esenlik sevdâlılarına esenliği bırakmakta cömert davrandı.

Kimsesizlikle dost, yalnızlıkla arkadaş oldu. Hakka sınıksız sarılarak yürüdüğü yolda hiç sağa sola sapmadan ilerledi. Dost, arkadaş ve eniş olarak hakka râzı oldu. Kendisine muhâlefet edenlerin muhâlefeti ve kendisine düşmanlık besleyenlerin düşmanlığı onu yolundan döndürmedi. Allah yolunda kınayanın kınamasından çekinmedi. Sabırsızlık gösterip caymadı. Açgözlülük onun ayağını kaydıramadı. Hiçbir korku onu eğiltmedi. Sonunda hakkın yularını sabırla tutmasının sonucunda insanlar arasındaki bâtılı söküp attı.

Allah için çoğu çok görmedi. Kendi nefsinden ise aza râzı olmadı. Sabretti, ecrini Allah'tan umdu, hep ilerledi, asla geri dönmedi. Hidâyet ilmine onu bir an olsun terk etmeksizin sarıldı. Sonunda hakkın kıvılcımını çaktı da Ehli Sünnet onunla aydınlandı ve onu takip etti. Yine o bidatlerin üzerindeki örtüyü kaldırdı ve bidat ehlinde sakındırdı. İlim ehlinde hiç yerek onun sözüne döndüler ve çıktıkları kapıdan girdiler. Kendisinden yüz çevirdikleri hakka geri geldiler. Allah'ın ona kendilerinden ayrı olarak verdiği fazîleti itiraf ettiler. Onun dediğini kabul ettiler. Aralarında Allah'tan en çok korkan, O'nun yarattıklarını en çok düşünen, kurtuluş yolunu gös-

terme ve helâk yollarından sakındırma hususunda en ileride bulunan kimse olması sebebiyle onun sözünü dinleyip ona itaat ettiler.

14- İnsanlar onun ışığıyla kuşatılmışken, o insanlara hakkı anlatıyor ve körüğün demirin kirini attığı gibi bâtili onlardan savıyor iken, birden ona Allah (*Azze ve celle*) tarafından kendisinden önceki Allah dostlarına ve O'nun taat ehli kullarına da gelen şey geldi. Allah onun canını aldı ve onu katında bulunanlara taşıdı. Bundan sonra yol gösterenler yollarını şaşırdı, câhiller hata sekerâtında ne yapacaklarını bilmez hâlde kalakaldılar.

Onun arkasından -Allah ona rahmet etsin- kendisini onun yerine koyan, böylece onun görüşlerini ayakta tutmaya ve Ehli Sünnet'i savunmaya çalışan, bidat ehline sert olan, onun gittiği yoldan sapmayan, açgözlünün tamahıyla kirlenmeyen, tek başınalığa alışkın olan, yalnız bulunan, sabreden, ecrini Allah'tan bekleyen, bidat ehline karşı açık olan, Ehli Sünnet'e merhamet gösteren, ondan başkasına meyleden kimsenin meylinden dolayı korkuya kapılmayan bir kimse geldi. Hiçbir beklenti onu birinin kapısına götürmedi. Hayırda ve şerde sabretti. Allah'ın kendisi üzerindeki lütuflarına, ashâbının kendisinin yanından ayrılmamasına güvendi. Bidat ehlini yok eden, vera ehlini seven bir kimseydi. Allah Ebû Bekr el-Merrûzî'ye rahmet etsin, onu başışlasın ve ondan râzı olsun.

Arkadaşına (Ahmed b. Hanbel'e) vefâkar ve ashabına merhametli idi. Gözler onun gibisini görmemişti. Allah o arkadaşı ve hocayı hayırla mükâfâtlandırınsın. Şu hâlde siz, Allah (*Azze ve celle*) Ebû Abdullah (*rahimehullah*)'ın ve Ebû Bekr el-Merrûzî'nin canlarını ne üzere almışsa ondan ayrılmayın. Zira o apaçık dindir. Şu adamların ortaya attığı her yenilik ise bidat ve dalâlettir. Hep birlikte Allah'ın ipine yapışın ve fırkalara bölünmeyin. Allah'ın üzerinizdeki nimetini anın.

15- Aman! Sünnet'ten ayrılmayın, bidatleri ve bidatçileri terk edin. Bu bidatçi Tirmizi daha önce bizim beldemizde de sizin beldenizde ortaya çıktığını işittiğimiz şeyi ortaya atmıştı. Fakat bu şey silinip gitti. Allah onu da, onun ehlini de, onu dile getireni de ortadan kaldırdı. Artık o insanlar arasında değildir. Akli yitmiştir. Allah onu da, onun taraftarlarını da rezi etmiştir. Ebû Bekr (*rahimehullah*)'ın hayatta olduğu dönemde şeyhlere, Bağdat'ın, Küfe'nin ve başka beldelerin muhaddislerine bu adam hakkında sorulmuştu da onların hepsi istisnâsız bu adanı inkâr etmiş ve onun görüşünü reddetmişti. Onun görüşünü vâkıf olmanız için size yazdık.

16- Abbâs b. Muhammed ed-Dûrî kendisine bu adam ve onun Mücâhid hadisini reddetmesi hakkında sordukları zaman, Mücâhid hadisini ilim talep ettiğini bilmediğini ve bu hadisi ancak bidatçı bir cehminin inkâr edeceğini söyledi. Sonra şöyle devam etti:

Allah'tan bizi onun bidatinden ve dalâletinden âfiyette kılmasını niyâz ederiz. Bu adamın ortaya attığı bidat ve dalâlet ne büyüktür! O içeri-onu ortadan kaldırmak istemiş ve onu rivâyet edenler hakkında konuşmuştur. Fakat Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden bir tâife dâimâ hak üzere bulunacaktır. Onlara düşmanlık edenler onlara zarar veremeyecektir."⁵⁶³

Biz sizi bu adamın ve bu adamın söylediğini söyleyenlerin sözünü dinlemekten ve herhangi bir hususta onları tasdik etmekten sakındırıyoruz. Zira bizim nezdimizde sünnet, bu hadisin ve Cehmiyye'nin reddettiği buna benzer hadislerin zikrini ihyâ etmektir.

17- Bu hadisi bana Muhriz b. Avn tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti. Onun Leys'ten rivâyet ettiğine göre Mücâhid "Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır" (İsrâ, 79) buyruğu hakkında "Onu Arş'a oturtur" demiştir. Bu hadisi hocalarımızın birçoğundan işittim. Bunu reddeden kimseyi görmedim.

18- Ebû Bekr İbn İshâk es-Sâgânî dedi ki: Bizden öncekilerden ve asrımızda bulunanlardan hangi ilim ehlini biliyorsam mutlaka Tirmizî'nin ortaya attığı yeniliğe, yani Muhammed b. Fudayl'in Leys'ten, onun da Mücâhid'den rivâyet ettiği hadisi reddetmeye karşı çıkmıştır. Bu hadiste Mücâhid 'Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır' buyruğu hakkında 'Onu Arş'a oturtur' demiştir. O (yani Tirmizî) bizim nezdimizde cehmîdir. Terk edilir. Ondak sakındırıyoruz. Bunu bize Hârûn b. Ma'rûf da tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti. Onun Leys'ten

⁵⁶³ İbn Ebi Âsım "el-Âhâdu ve'l Mesâni"de (2785) ve et-Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebir"inde (8/145) Ebû Umâme (ra)'tan buna yakın bir lafızla rivâyet etmiştir. Buhârî de (3711) el-Muğîre b. Şu'be (ra)'tan rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Nebî (sas) buyurdu ki: "Ümmetimden bir tâife dâimâ üstün olacaktır. Tâ ki üstün oldukları esnâda Allah'ın emri kendilerine gelene kadar..." Müslim de (312) benzerini rivâyet etmiştir.

rivâyet ettiğine göre Mücâhid 'Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır' buyruğu hakkında 'Onu Arş'a oturtur' demiştir.

Abdullah b. Selâm'dan da "O'nu Rab azze ve celle'nin Kürsi'sine oturtur" dediği rivâyet edilmiştir.

Cerîri'ye "O Rabb'in Kürsi'sinde olduğu zaman O'nunla birlikte olur?" denildiği zaman o "Yazıklar olsun size, bu beni dünyada en çok mutlu eden şeydir" demiştir.

Seksen küsur sene yaşadım. Mücâhid hadisini bir cehmîden başkasının reddettiğini bilmiyorum. Büyük şehirlerdeki imamlar onu aktardılar. Âlimler onu yüz elli küsur yıldır kabûl ile karşıladılar. Bundan sonra; Ben bu Tirmizî'yi bilmiyorum. Onu bir muhaddisin yanında gördüğümü de hatırlamıyorum. Allah size rahmet etsin, Sünnet'e sımsıkı yapışın ve ona ittibâ edin.

19- Ebû Bekr Yahyâ b. Ebî Tâlib dedi ki: Ben bu acem cehmiyi tanımıyorum. Onu bir muhaddisin yanında da kardeşlerimizden birinin yanında da görmedik. Mücâhid'in "Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i Arş'a oturtacaktır" hadisini reddeden birini de bilmiyorum. Bunu bir topluluk Fudayl'dan, o Leys'ten, o da Mücâhid'den rivâyet etmiştir. Sika muhaddisler bunu râvilerinden almışlar ve şâhitlerin huzûrunda tahdis etmişlerdir. Bunu reddetmemişler, ondan dolayı duydukları mutlulukla onu kabul etmişlerdir. Şöyle bir bakıyorum da yetmiş seneden beri aklım eriyor ve vallahi bir kimsenin onu reddettiğini bilmiyorum. Onu ancak şeyhlerimizin ve imamlarımızın üzerinde bulundukları şeyin hilâfına davet eden bidatçi ve habis cehmîler reddeder. Allah onların cezâsını bir an önce versin ve onları yanıımızdan uzaklaştırsın. Zira onlar kendileriyle imtihan olunan kimse için birer imtihandır. Onun imtihanını bizden savan Allah'a hamd olsun. Bizim görüşümüz -Allah'a hamd olsun ki- şudur:

Biz Mücâhid hadisini kabul ederiz. Geldiği üzere onu söyleriz. Bu hadise ve Cehmiye'nin muhâlefet ettiği; rü'yet, sıfat ve Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in O'na yaklaşması konularındaki diğer hadislerle teslim oluruz. Bu acem Tirmizî, bana kendi el yazısıyla bir mektup yazmıştı. Ben de onu Ebû Bekr el-Merrûzî'ye verdim. O mektupta "Kim Mücâhid hadisini ağzına alırsa senevî bir cehmîdir" diye bir ifâde de geçiyordu. İslâm'a muhâlif yalancı yalan söyledi. Bunun üzerine (âlimler) ondan sakındırdılar.

Benim adıma, yazdığım şeyin hilâfını söyleyen kimsenin cehmi olduğunu dayurdular. Elimden gelseydi onu insanların karşısına çıkarırdım, onu teş-
atbî yenilikten sakınsınlar. İşte bu benim Allah (Azze ve celle)'nin huzûrunda
din edindiğim dinimdir. Allah'tan bizi bunun üzerine yaşatıp bunun üzeri-
ne öldürmesini niyâz ederim.

20- Ali b. Dâvûd el-Kantarî dedi ki: Bundan sonra; Siz Ebû Abdullah
Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (rahimehullah)'ın yolundan ayrılmayın. Zira
o kendisinden sonrakiler için muttakîlerin imamıdır, kendisine muhâlefet
edenlere bir darbedir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in fazîletini reddederek
Mücâhid'e ta'n eden bu Tirmizî bidatçinin tekidir. Muhammed b. Fudayl'in
Leys'ten, onun da Mücâhid'den rivâyet ettiğine göre o "Umulur ki Rabbin
seni övülmüş bir makâma ulaştırır" buyruğu hakkında "O'nu kendisi ile bir-
likte Arş'a oturtur" demiştir. Bu hadisi ancak bir cehmi reddeder. Terk
edilir ve onunla konuşulmaz. İnsanlar ondan ve bu fazîleti reddeden kimse-
lerden sakındırılır. Ben bu Tirmizî'nin habîs bir cehmi olduğuna şehâdet
ederim. Seksen dört sene hayat sürdürdüm de bu fazîleti cehmiden başkasının
reddettiğini görmedim. Ben bu adamı tanımıyorum, onu bir muhaddisin
yanında da hiç görmedim.

Ben bu adamın ortaya attığı şeylere; Mücâhid'e ta'n etmesine, Nebî
(sallallahu aleyhi ve sellem)'in fazîletini, yani Allah'ın Muhammed'i Arş'a oturta-
cak olmasını reddetmesine, Mücâhid hadisini ağzına alan kimsenin senevî
bir cehmi olduğunu ve müslümanların mezarlığına defnedilmeyeceğini
söylemesine karşı çıkıyorum. Allah'ın düşmanı yalan söylemiştir! Onun
söylediğini söyleyen herkes bizim nezdimizde cehmidir. Terk edilir ve
onunla konuşulmaz. İnsanlar ondan sakındırılır.

Âdem b. Ebî İyâs bana Şu'be b. el-Haccâc'dan tahdis etti, o da Ubey-
dullah b. İmrân'dan şöyle dediğini rivâyet etti: Mücâhid'i şöyle derken
işittim: Kendisine hizmet etmek için İbn Ömer'in yanında bulundum fakat
o bana hizmet ediyordu." Böyle bir kimsenin hadîsi reddedilir mi? Nebî
(sallallahu aleyhi ve sellem) "İnsanların en hayırlısı benim kendileri içerisinde
gönderildiğim nesildir, sonra onlardan sonra gelenlerdir" buyurmuşken?⁵⁶⁴
Görüldüğü üzere Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Mücâhid (rahimehullah) hakkında
önceden şehâdetinde bulunmuştur.

21- İbrâhim el-Harbi dedi ki: Bizim bildiğimiz, söylediğimiz ve zâhîh olduğumuz şey, Mücâhid'e ta'n eden ve onu hata ile itham eden kimse için dayaktan ve hapisten başka yolun olmadığıdır. Bize Harîm b. Ma'rûf tahdîs etti. Onun İbn Fudayl'dan, onun da Leys'ten rivâyet ettiğine göre Mücâhid 'Umudur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır' buyruğu hakkında 'Onu Arş'a oturtur' demiştir. Ben O'nun Allah tebâreke ve teâlâ katındaki derecesinin bundan daha fazla olmasını umarım. Kim Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Arş'a oturması hususunda ve diğer hususlarda Mücâhid'in söylediğini reddederse yalan söylemiş olur. Mücâhid hadisini inkâr eden bu Tirmizî'yi ne hadis hususunda ne de başka bir hususta gördüğümü hatırlamıyorum.

22- Ebû Dâvûd es-Sicistânî dedi ki: Benim görüşüm, Leys'in Mücâhid'den rivâyet ettiği "O'nu Arş'a oturtur" hadisini reddeden kim varsa ondan uzaklaşılması ve hakka dönene kadar insanların ondan sakındırılmasıdır. Sünnet ile birlikte anılanlardan herhangi birinin bu hadis hakkında olumsuz bir şekilde konuşacağını sanmıyorum. Şu kadar var ki biz Cehmiyye'nin bu hadisi Arş'ı isbât etmesi cihetinden dolayı inkâr ettiğini biliyoruz. Zira onlar Arş'ı inkâr etmekte ve "Arş azamettir" demektedirler. Bununla birlikte onlar bu hadisteki Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in fazileti kısmını inkâr etmemişlerdir. Ayrıca bu Tirmizî tanımadığım bir adamdır. Ashâbımızdan yanımda bulunanların da onu (ilim) talep ederken görmediklerini söylerlerken işittim. Ben de onu(n ilim talep ettiğini) bilmiyorum.

Mücâhid'in İbn Abbâs'ın yanındayken Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı nezdinde büyük bir değeri vardı. İbn Ömer ondan ilim almak için yolculuk ederdi. Allah'tan, bizi ve sizi Sünnet'ten ayrılmamaya, selef-i sâlihînin ve Ebû Abdullah (radıyallahu anh)'in yolundan gitmeye muvaffak kılarak lütufta bulunmasını niyâz ederim. Zira o (Ebû Abdullah) sonradan çıkan bu işleri kendisine uyan kimseye yeterli gelecek şekilde açıklığa kavuşturmuştur.

23- Muhammed b. İsmâîl es-Sülemî dedi ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah (Azze ve celle) tarafından Mücâhid hadisinde geçen bu makâma hak kazanmadığını iddia eden herkes bizim nezdimizde cehmidir. Şüphesiz bu, müslümanların başındaki bir musibettir: Bir kimse Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in adını ağzına almakta, buna karşılık onlardan hiç kimse onun karşısına çıkmamaktadır!

Ebü Beker el-Merrûzî (rahmetullah) bu hususta gayret etmiş olmasaydı hem bizim başımıza hem de bu sapık ve saptıracı adamı kendi haline bırakmış olsaydı kan kimselerin başına bir cezanın inmesi işten bile değildi. Zira bu adam Cehmiyye'nin en şerhilerindendir. Konuştuğu söze bakmaz.

Bu adam "Bu Âlemlerin Rabbi'nin Arş'ı değildir, tıpkı Belkis'in arşı/tahtı gibi bir arştır, arşlardan bir arştır" demiştir. İnsanların tahtını Rahmân (Azze ve celle)'nin Arş'ına benzetmiştir. Bunu yaparken Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in fazîletini reddetmekten çekinmemiştir. Bu adamın Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra gelenler husûsunda ne yapması beklenir ki?

Bu adamın cehmi olduğu husûsunda hiçbir şüphe yoktur. Elimizden; duâ etmekten, ondan sakındırmaktan, onun durumunu beyân etmekten, Mücâhid'i ve Mücâhid'in "Umulur ki Rabbîn seni övülmüş bir makâma ulaştırır" buyruğu hakkındaki "O'nu Arş'a oturtur" sözünü kabul edenleri tekfir ederek onu destekleyen ya da onu destekleyenlere meyleden kimselere düşmanlık göstermekten başka bir şey gelmiyor. Bu adam "Bu küfürdür, kim bunu söylerse kâfirdir" demiştir. Onu bunu söylerken işittim.

24- Ebu'l Abbâs Hârûn b. el-Abbâs el-Hâşimî dedi ki: Mücâhid hadisini reddeden kimse benim nezdimde cehmîdir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in fazîletini reddeden kimse benim nezdimde zındıktır. Tevbeye davet edilmeden öldürülür! Zira Allah (Azze ve celle) O'nu (sallallahu aleyhi ve sellem) bütün nebîlere üstün kılmıştır. Selâm onların üzerine olsun. Allah (Azze ve celle)'den "Ben ne zaman anılırsam mutlaka sen de benimle birlikte anılırsın" buyurduğu rivâyet edilmiştir.⁵⁶⁵

O'nun "Le'amruk/Ömrüne yemin olsun ki..." (Hicr, 72) buyruğu hakkınca da (İbn Abbâs) "Hayâtına yemin olsun ki..." demiştir.⁵⁶⁶ Yine rivâyet edildiğine göre O "Ey Muhammed, sen olmasaydın Âdem'i yaratmazdım"

⁵⁶⁵ İbn Cerîr "et-Tefsîr"de (30/235), İbn Ebî Hâtim "et-Tefsîr"de (19393), İbn Hibbân "Sahih"inde (3382), Ebû Ya'lâ "Müsned"inde (2/522, 406) ve el-Âcurrî "eş-Şeria"da (951, 952) rivâyet etmiştir. İsnâdında Derrâc vardır. Bu zât Derrâc b. Sem'an Ebu's Semh'tir. O hadisi Ebu'l Heysem'den -ki o Süleymân b. el-Leysî'dir- rivâyet etmiştir.

Ahmed "Derrâc'ın Ebu'l Heysem-Ebû Said kanalıyla rivâyet ettiği hadislerde zayıflık vardır" demiştir. "Tehzîbu'l Kemâl"e (8/477) ve İbn Adiy'in "el-Kemâl"ine (3/112) bakınız.

⁵⁶⁶ Taberî "Tefsîr"inde (14/44), Taberânî "el-Evsat"ta (2380), Ebû Ya'lâ "Müsned"inde (2754) Ebu'l Cevzâ-İbn Abbâs (rhma) kanalıyla rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (7/46) "Bunu Ebû Ya'lâ rivâyet etmiştir, isnâdı ceyyiddir" demiştir.

buyurmuştur.⁵⁹⁷ Şu hâlde Mücâhid hadisini reddetmekten sakının! Bana ulaştığına göre o -Allah onu rezil etsin- Allah (Azze ve celle)'nin indiğini de inkâr ediyormuş. Kim Mücâhid hadisini reddederse onunla konuşulmaz ve cenâze namazı kılınmaz.

25- Ebû Ali İsmâil b. İbrâhim el-Hâşimî dedi ki: Tirmizî olarak bilinen bu adam bizim nezdimizde bidatçı bir cehmidir. Kim Mücâhid hadisini reddederse Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in faziletini reddetmiş olur. Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in faziletini reddeden kimse de bizim nezdimizde kâfirdir, İslâm'dan irtidâd etmiştir. Bana ondan bir mektup ulaştı ve içerisinde şunlar yazıyordu: "Arş serîrdir/tahttır. Tıpkı Belkıs'ın tahtı, Sebe'nin tahtı, Yûsuf'un tahtı ve İblis'in tahtı gibi..."

Ben de buna ve onun diğer sözlerine karşı çıktım. Müslüman âlimler de ona en sert şekilde karşı çıktılar. Biz Mücâhid'in "O'nu Arş'in üzerine oturtur" hadisini Allah (Azze ve celle)'nin huzurunda din ediniyoruz. Bunu reddeden kimse bizim nezdimizde cehmî bir kâfirdir. Bana onun "Hâşimîler de benimle birlikte benim görüşüm üzereler" dediği ulaştı. Allah rezil edesice yalan söylemiş. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in faziletini reddeden hiçbir hâşimî yoktur. Çünkü bu kendisinin medâr-ı iftîhândır, kendisinin lehinedir. Hâşimîlerden böyle yapan kimsenin kontrol edilmesi ve durumunun gözden geçirilmesi gerekir. Bu adamı tanımıyorum ve onu bildiğim bir yerde hiç görmedim. O, Medîne'de Sâlih b. Ali el-Hâşimî'nin yanındaydı. Sâlih onu kendisine yaklaştırdı. Sonra onda Allah'a bir düşmanlık görüldü ki Sâlih bundan dolayı onu uzun bir süre hapsedti. Bu düşmanlık, onun gerek bu hadisi gerekse dil uzattığı diğer hadisleri reddetmesi idi. Bu hususta kitaplar yazdı. Ebû Müslim'in bey'atinin Ebû Bekr es-Sıddık (radiyallahu anh)'ın bey'atinden daha sahîh olduğunu söyledi. Ebû Tâlib âilesi için, onlara yakınlaşmak amacıyla, içerisinde Alevîlerin devletin başında olmaya Ebû Bekr es-Sıddık'tan daha lâyık olduklarını söz konusu ettiği bir kitap kaleme aldı. Sâlih b. Ali (radiyallahu anh) onu hapsedtiği zaman onun üzerine gitmek istedi. Tâ ki oğlum bir gece yarısı onu çıkarana kadar... Sâlih b. Ali'yi bütün bunları zikrederken ve onu kötülerken işittim. Onun sözünü işiten kimsenin tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan

⁵⁹⁷ Hâkim (4228) Ömer (ra)'tan merfû olarak rivâyet etmiştir. Hallâl "es-Sünne"de (316) ve Hâkim (4227) İbn Abbâs (rhma)'dan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Zehebî bu hadisin mevzû/uydurma olduğuna hükmetmiştir.

kerkinast. insanları ondan sakındırması ve onun içerisinde bulunduğu durumu görmesi gerekir.

26- Muhammed b. İmrân el-Fârisî ez-Zâhid dedi ki: Ne teslimiyet ehli müslümanlar arasında, ne sâdık müminler arasında, ne derin anlayış sahibi âlimler arasında, ne ibâdet ehli ârifler arasında, ne de dalâlet ehli bidatçiler arasında; dininde ya da bidatında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ta'n etmeyi ve Allah'ın yalnızca ona verdiği bir fazileti reddetmeyi câiz gören bir kimsenin olacağını zannetmiyorum. Nitekim Allah O'na, ölmeden önce daha hayattayken kendisini ziyâret etme ayrıcalığını da bahşetmiştir, bunu bütün mahlûkâtın kulağına işittirmiş, şöyle buyurmuştur: "Kulun bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya yürüten (Allah) bütün noksan sıfatlardan münezzehtir!" (İsrâ, 1) Sonra melek onu göklerde ve yerde bulunanların ilminin sona erdiği yere kadar yürüttü. Nitekim O "Gerçekten o onu başka bir inişte de, Sidretü'l Müntehâ'nın yanında görmüştü" (Necm, 13-14) buyurmuştur. Âdem (aleyhisselam)'ın çocuklarından ayrı olarak bilhassa meleklerin ilmi orada sona eriyordu. Çünkü Allah (Azze ve celle) âdemoğullarını kendileriyle meşgûl edip onları Melekût-i A'lâ hakkında düşünmekten alıkoymuştur. O "...nefislerinizde de, hâlâ görmüyor musunuz?" (Zâriyât, 21) buyurmuştur.

Bana Hârûn b. Ma'rûf tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti. Onun Leys'ten rivâyet ettiğine göre Mücâhid Allah tebâreke ve teâlâ'nın "Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır" buyruğu hakkında "O'nu Arş'a oturtur" demiştir.

Bana ulaştığa göre câhillerden akli yitik bir kimse bunu inkâr ediyormuş. Onun bunu inkâr etmesi üzerinde düşündüm de; eğer o Mücâhid'i hedef alıyorsa İbn Abbâs'ı hedef alıyor demektir, İbn Abbâs'ı hedef alıyorsa Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i reddediyor demektir, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i reddediyorsa da Allah'a kâfir olmuştur.

27- Ben Allah'tan, kendisinin her bir ismi hakkı için, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bir hakkını inkâr eden, O'nun bir faziletini reddeden ya da O'nun faziletinden herhangi bir şeyi eksilten kimseyi O'nun şefatine ulaştırmamasını, O'nun zümresi içerisinde haşretmemesini, tıpkı kitabında Cehmiyye'ye onlardan perdeleneceğini vaadedip "Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneceklerdir; sonra onlar mutlaka cehenneme girecekler-

dir; sonra 'işte bu yalanladığınız şeydir' denecektir" (Mutaffîfîn, 15-17) buyurdu; üzere ondan perdelenmesini niyâz ediyorum.

Diğer taraftan O müminlere kendi katında doğruluk makâmında o-turmayı, kendisinin yüzüne baktıkları zaman yüzlerinde meydana gelecek parlaklıkla, kendisine sevgi ile, O'nun katında oturma ve ebedilik yurdunda O'nun yakınında olma iştîyâkı ile ibâdet ettikleri zaman kalplerinde meydana gelecek sürûr ile birlikte kendisinin yüzüne bakmayı vadetmiştir.

28- Hayret ki ne hayret! Hristiyanlar hâlimize gülmetedir: Rubûbiyeti çağrıştıran bütün faziletleri İsâ (aleyhisselam)'a veriyoruz. Onun ölüleri dirilttiğini, anadan doğma körü ve alacalıyı iyileştirdiğini ve bunların yalnızca onda bulunduğunu kabul ediyoruz. Bunları Allah (Azze ve celle)'nin kitabını tasdik ederek rızâ ile İsâ'ya teslim ediyoruz. Sonra biz ümmetlere karşı Nebîmizin bütün nebîlerden üstün olmasıyla iftihar ederken şu akli yitik adam çıkıp Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bir faziletini reddediyor!

29- Müslümanların Makâm-ı Mahmûd'un şefaât olduğunu söylemelerine gelince biz bunu reddetmiyoruz ki cehâletinde ona ortak olalım. Bilakis Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah (Azze ve celle)'nin kendisine kendisine izin vereceği bir vakitte şefaât ettireceği, kendisine dilediği şekilde ikrâmda bulunacağı ve böylece (Allah'ın) velîlerinin ve nebîlerinin kendisinin saygınlığını ve faziletini bileceği hususunda doğru söylemiştir.

30- Akli yitik adamın kalbi dar gelmiş, ilmin manalarını içine alamamıştır. Bundan dolayı hüsnüniyet ve (selefe) ittibâ ile Kitâb'ın manalarına muttali olamamıştır. Allah tebâreke ve teâlâ "Bu onların konuşamayacakları gündür" (Mürselât, 35) buyurmuştur. İşte o an cehennem alevleneceği ve akılların başlardan gideceği andır. Öyle ki resûller bile cehennem alevlendiği zaman içerisinde bulundukları şiddetli meşakkatten dolayı arkalarını dönüp gideceklerdir. Sonra Allah tebâreke ve teâlâ "Size ne cevap verildi?" buyuracak, onlar da "Bizim bir bilgimiz yoktur" diyeceklerdir. (Mâide, 109) Sonra onlar üzerine bir zaman gelecektir ki o zamanda sağlam akıllarla şehâdetde bulunacaklardır. O'nun "...ve şâhidlerin ayağa kalktığı günde" (Ğâfir, 51) buyruğunu ve "Sonra siz kıyâmet günü mutlaka Rabbinizin katında davalasacaksınız" (Zümer, 31) buyruğunu işitmedin mi?

Tıpkı bunun gibi culûs/oturma bir vakitte, şefaât başka bir vakitte olacaktır. Fakat bu câhil Allah (Azze ve celle)'nin O'nu Arş'a oturtamayacağını iddia etmekte ya da Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah tarafından bunu hak etmediğini söylemektedir.

31- Allah O'nun hayâtına yemin etmişken, "Ömrüne yemin olsun ki onlar sarhoşlukları içerisinde bocalıyorlardı" (Hicr, 72) buyurmuşken bu nasıl olabilir? Bunun (yani amruke/ömrün kelimesinin) manası "hayâtın"dır. Nitekim "Yaşamına yemin olsun/ve-ayşike" de denir.

32- Bu nasıl olabilir ki? O, Ya'kûb'u hüznü içerisinde seksen sene bırakmış ve onun üzüntüsünü sormamıştır. "Üzüntüsünü içine atar olduğu hâlde üzüntüden gözlerine ak düştü" (Yûsuf, 84) buyurmuştur. Fakat Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisini inkâr edenler sebebiyle üzüldüğü zaman O'na "Onlar için üzülmeye" (Neml, 70) buyruğunu indirmiştir. Yine O şöyle buyurmuştur: "Gerçekten Biz onların söylediklerinin seni üzdüğünü biliyoruz. Onlar seni yalanlamıyorlar. Fakat zâlimler ancak Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar." Yani, yalanlanan sen değilsin, Benim.

33- O gerçekten Allah (Azze ve celle) katında şu dereceye ulaşmıştır: Ümmü Seleme ya da Zeyneb ile zifâfa girdiği zaman ashâbından zayıf kimseleri çağırmış ve onlara düğün yemeği yedirmiştir. Sonra onlar konuşmak için oturmuşlardır. Allah (Azze ve celle) de O'nun ehliyle yalnız kalmak istediğini bilmıştır. Fakat hayâ ettiğinden dolayı bu durumu onlara söyleyememiştir. Bunun üzerine Allah (Azze ve celle) şu buyruğunu indirmiştir: "Çağrıldığınız zaman girin. Yediğiniz zaman dağılın. Sohbet etmek için oturmayın. Şüphesiz bu Nebî'yi üzüyordu fakat o sizden çekiniyordu." (Ahzâb, 53)⁵⁶⁸

34- Hanımları kendisinden dünyalık istediği zaman Allah onları onun adına azarlamış, şöyle buyurmuştur: "Ey Nebî! Eşlerine de ki: Eğer dünyâ hayâtını ve zinetini istiyorsanız gelin de sizi (bazı dünyalıklarla) faydalandırayım, sonra da sizi güzelce serbest bırakayım." (Ahzâb, 28)⁵⁶⁹

35- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) öyle bir dereceye ulaşmıştır ki, müşümanlar O'na dinleri hususunda soru sorduklarında ya da müşrikler onu sözleriyle üzdüklerinde Allah (Azze ve celle) onun adına konuşuyordu. O'nun

⁵⁶⁸ Buhâri (4791) ve Müslim (1428) Enes (ra)'tan Nebî (sas)'in Zeyneb binti Cahş'ı nikâh-laması bâbında rivâyet etmişlerdir.

⁵⁶⁹ Buhâri (4785) ve Müslim (1475) Âişe (rha)'dan rivâyet etmiştir.

"Sana hayırdan sorarlar" (Bakara, 222), "Sana ganîmetlerden sorarlar" (Enfâl, 1), "Sana yetimlerden sorarlar" (Bakara, 220) buyruklarını, (birçok yerde) "Sana şundan sorarlar, senden şu konuda fetvâ isterler" dediğini, "Sana ruhtan sorarlar" (İsrâ, 85) ve "Sana kıyâmetten sorarlar" (A'râf, 187) buyurduğunu işitmedin mi? Bunların hepsinde onun adına cevâbı üzerine almıştır.

Vallahi kardeşlerim, câhilin ağzındaki söz reddedilse, o sözü söyleyen kimse bedbaht olduğu gibi reddeden kimse de bahtiyâr olur. Ben Allah (*Azze ve celle*)'den; Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e karşı çıkan ya da O'nun bir hakkını inkâr eden ya da O'nun bir fazîletini reddeden ya da O'nun ve ashâbının fazîletlerinden herhangi bir şeyi eksilten kim varsa onu Rasulullah'ın şefaatine eriştirmemesini ve O'nun zümresi içerisinde haşretmemesini niyâz ediyorum.

Ben -inşâllah- Allah'ın nebimizin fazîletleri arasından bizi kendisiyle fazîletli kıldığı şeyleri kendimden söylemiyorum. "Arkadaşınız ne saptı ne de azdı; O hevâsından da konuşmaz" (*Necm*, 2-3) buyruğundan dolayı Allah'a hamd olsun!

Kalplerimizi ittibâ sevgisiyle doldurduğundan dolayı Rabbimize hamd olsun.

Bidatler ortaya atıp saygınlığımızı yitirmedüğimizden dolayı O'na hamd olsun. Vesselâm.

-43-

AHMED B. ÖMER B. SUREYC EL-KÂDÎ EŞ-
ŞÂFİİ'NİN (V. 306) İTİKÂDÎ

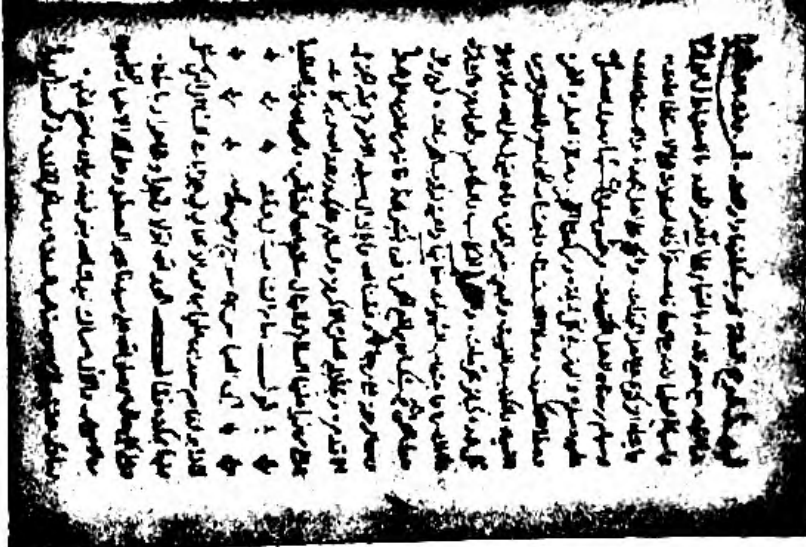
BU İTİKÂDDA;
ALLAH TEÂLÂ'NİN SIFATLARI İSBÂT
EDİLMEKTE VE ONLARI TAHRİF ETMEK
NEHYEDİLMEKTEDİR

صورة المخطوط

İsmi Ahmed b. Ömer b. Sureyc el-Bağdâdi el-Kâdi eş-Şâfiî'dir. Kün-yesi Ebu'l Abbâs'tır. İbn Sureyc olarak meşhûr olmuştur. İki yüz kırklı yıl-larda doğmuştur. 306 yılında da vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler: İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûş"ta onun hakkında "Zamanındaki şâfiîlerin imamı" demiştir. Zehebi de şöyle demiştir: "İmam, şeyhulislâm, Iraklıların fakihî... Süfyân b. Uyeyne'nin ve Veki'nin ashâbının arasına katılmıştır... Müzenî'nin ashâbından Ebu'l Kâsım Osmân b. Beşşâr el-Enmâtî eş-Şâfiî'den fıkıh öğrenmiştir. Şâfiî'nin mezhebi Bağdat'ta onun vesilesiyle yayılmıştır... Şirâz'da kadılık görevinde bulunmuştur. Şâfiî'nin ashâbının tamamının üzerindeydi.

Tercemenin Kaynakları:

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/273

Akidenin Özeti: Bu akîdede itikâd bablarından bir bâb açıklanmaktadır ki bu selef-i sâlihînin Allah Teâlâ'nın Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olan sıfatları hakkındaki itikâdıdır. Bu akîdede ayrıca, Allah Teâlâ'nın nasların birçoğunda vârid olan sıfatlarından bazıları zikredilmiştir.

İbn Sureyc (rahimehullah) bu akîdede sıfatlar hakkında sırf akıllara ve vehimlere dayanarak konuşmaktan, onları tevillerle hakikatlerinden uzaklaştırmaktan ve Allah Teâlâ'nın onlardan murâd olan zâhirlerinden saptırmaktan sakındırmaktadır. Yine o, Allah Teâlâ'nın sıfatları husûsunda: Cehmiyye, Eşâira, Mücessime ve bunların hâricinde diğer bidat ve ilhâd fırkaları örnek olmak üzere ta'til ve tahrîf ehlinin gittiği yoldan giden kelâmcıların yolundan sakındırmaktadır.

Akidenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Türkiye'deki Ali Paşa Kütüphânesi'nde bulunan el yazması bir nüsha. Bu el yazmasının bir sûreti İslâm Üniversitesi'nde bulunmaktadır. Bu nüsha dört varaktan oluşmaktadır. Bunu asıl kıldım.

2- İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûşî'l İslâmiyye" kitabı. O bu akîdeyi tamamıyla aktarmıştır. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı "Âlemu'l Fevâid"ın neşriyle (s. 252) karşılaştırdım. Bu neşir beş farklı el yazması nüshaya bakılarak tahkik edilmiş. Buradan olan ilâveleri iki köşeli parantez arasında gösterdim.

Bize sâlih şeyh Ebû Ali el-Hasen b. Ömer b. Ebi Bekr Zekerîyyâ haber verdi, dedi ki: Bize şeyh, imam, âlim Muhammed b. Huseyn b. el-Kâsım eş-Sûfî et-Tikritî; şerîf, imâm, nakib Fahrüşşeref Cemâluddin Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Abdulaziz el-Mekki Ebu'l Vefâ'dan rivâyetle

tahdîs etti. O dedi ki: Bize şeyh, imam, fakih Ebu'l Kâsım Sa'd b. Ali b. Muhammed ez-Zencânî (rahimehullah) haber verdi, dedi ki: Başta ve sonda, gizlide ve açıktâ, her hâlde Allah'a hamd olsun. Allah'ın salâtı seyyidimiz Muhammed Mustafâ'nın, O'nun hayırlı ve tertemiz ashâbının ve âlinin üzerine olsun.

1- Allah Teâlâ seni tevfiğiyle desteklesin. Benden, hem selefî hem de haleften olan sâlih kimselerin; indirilmiş Kitap'ta ve sika ve sebt ravilerin gönderilmiş Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih tariklerle yaptıkları rivayetlerle nakledilegelen Sünnet'te varid olan sıfatlar konusundaki mezhebini, nezdinde doğru olan ve hakikati bana ulaşan şeylere göre, sözü fazla uzatmayarak ve cevabı kısa tutarak beyan etmemi istedin. Ben de bu konuda Allah [subhânehû] ve teâlâ'dan hayırlısını istedim ve bu soruna cevap olarak fakihlerin imamlarından birinin -ki o Ebu'l Abbas Ahmed b. Ömer b. Sureyc'dir [Allah Teâlâ ona rahmet etsin]- kendisine bu sorunun aynısı sorulduğu zaman verdiği şu cevabı verdim. Ebû Sa'd Abdulvâhid b. Muhammed el-Fakih şöyle demiştir: Eserden ve ilk neslin gittiği yoldan ayrılmayan bir hocamızı şöyle derken işittim: İbn Sureyc'e Allah'ın sıfatları ve tevhidî hakkında soruldu, o da şöyle cevap verdi:

2- Allah'ın tevfiğiyle derim ki: Akılların [Allah (Azze ve celle)'yi] bir şeye benzetmesi, düşüncelerin O'na sınırlar çizmesi, zanların O'nun hakkında kesin ifadeler kullanması, kalplerin O'nun hakkında derin düşüncelere dalması, nefislerin O'nun zatı hakkında tefekkür etmesi, fikirlerin O'nu kavraması, zihinlerin O'nu O'nun kendi kitabında ya da resulünün diliyle kendisini vasıflandırdığı sıfatların dışında bir sıfatla vasıflandırması haramdır.

3- Geçmiş seleften, Sahabe'den, Tâbiîn'den ve Etbâu't Tâbiîn'den günümüze kadar gelip geçmiş, herkes tarafından bilinen, hidayete iletilmiş ve doğru yolu gösteren⁵⁷⁰ kimselerden dindâr, Sünnet ve Cemaat ehli olan zatların nezdinde sahih ve açık olduğu üzere; Allah (Azze ve celle)'den gelen, O'nun zatından ve sıfatlarından bahseden bütün ayetlere, aynı şekilde Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den Allah'ın zatı ve sıfatları konusunda sâdır olan, nakil ehlinin sahih olduğunu söylediği ve sağlam eleycilerin kabul ettiği sahih haberlerin her birine; müslüman, mümin ve kesin bir

⁵⁷⁰ "İctimâ'î Cuyûş"ta "doğru yol üzere olan..." diye geçmektedir.

inanca sahip olan⁵⁷¹ kimsenin varid olduğu şekilde iman etmesi, bunların keyfiyetini O'nun emrettiği üzere Allah [subhânehû ve] teâlâ'ya havale etmesi gerekir. (Bunların manaları hakkında soru sormak bidattir. Soruya cevap vermek ise küfür ve zındıklıktır.)⁵⁷²

4- Örneğin Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Onlar ancak Allah'ın kendilerine bulutlardan bir gölgenin içinde gelmesini mi bekliyorlar?" (Bakara, 210)

"Rabb'in ve melekler saf saf geldiği zaman..." (Fecr, 22)

"Rahman Arş'a istiva etmiştir." (Taha, 5)

"Yeryüzü kıyamet gününde tamamıyla O'nun avucundadır, gökler de O'nun sağ eliyle dürülmüştür." (Zümer, 67)

5- Aynı şekilde Kur'an'ın bildirdiği buna benzer hususlara, örneğin (Allah Teâlâ hakkında kullanılan) yükseklik, nefis, iki el, işitme, görme, konuşma, göz, bakma, isteme, rıza, öfkelenme, sevme, hoşlanmama, inâyet, yaklaşma, uzaklaşma, rızasızlık gösterme, gayz⁵⁷³, hayâ etme iki yay

⁵⁷¹ "İctimâu'l Cuyûş"ta "muvaftak kılınmış olan..." diye geçmektedir.

⁵⁷² İki parantez arası "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır. Bazı vehimlere ve kafa karışıklıklarına sebebiyet verebileceğinden dolayı olmaması daha iyidir. Bil ki burada sıfatların manalarını sormanın yasaklanmasından maksat; Cehmiyye'ye, Eş'arîler'e ve diğer fırkalara mensup tevil ehlinin, sıfat nasları hakkında, sıfatları Allah Teâlâ'nın onlardan muradı olan hakikatlerinden saptırmak amacıyla sonradan ortaya attıkları manaları sormanın yasaklanmasıdır. Bu ibâre sonrakilerin birçoğu tarafından kullanılagelmıştır. Onların çoğu bu ibâre ile, ashâbının sıfat naslarının tefsir edilmeyeceğini ve sıfatların bir manasının olmadığını söylediği bidatçi tafvîd ehlinin mezhebini savunmak isterler. Onlara göre sıfatlar ile ilgili naslar alfabedeki harfler gibi okunup geçilirler. Bu mezhep, İbn Teymiyye'nin söylediği üzere bidat ehlinin en şerli ve en çirkin mezheplerindendir.

Önceki seleften olup sıfatların tefsirini sormaktan sakındırdığı rivâyet edilen kimselere gelince, onların bundan maksadı ancak Cehmiyye'nin sonradan ortaya attığı tefsirlerle bu sıfatları yorumlamaktan sakındırmaktır. Nitekim ben bunu "el-İhticâcu bi'l Âsârî's Selefiyye alâ Ishâti's Sifâti'l İlâhiyye ve'r Reddu ale'l Mufevvidati ve'l Müsebbiheti ve'l Cehmiyye" isimli kitabımda "12. Mebhas"ta şüphelere yer bırakmayacak şekilde beyân ettim.

✓ Musannif (rh) burada bu mezhebi savunmamıştır. Onun sıfatların bir tefsirinin olduğunu söylemiş olması bunun delilidir. Nitekim o risâlenin sonunda şöyle demiştir: "Nebi (sallâ) O'nun ashâbı, Tâbiîn ve seleften dindarlığıyla ve güvenilirliğiyle tanınan kendilerinden razı olunmuş imamlar neyi tefsir etmişlerse biz de tefsir ederiz." Allah en doğrusunu bilir.

⁵⁷³ "Gayz" lafzı "İctimâu'l Cuyûş"ta geçmemektedir. Bu lafız Allah Teâlâ'nın kitabında da bulunmamaktadır. Fakat Muslim'in "Sahih"inde (2143) bu lafza delâlet eden bir hadis var.

mesafesinden daha yakına yaklaşma⁵⁷⁴, güzel sözün O'na yükselmesi, meleklerin ve Rûh'un O'na çıkması, Kur'an'ın [O'ndan] inmesi, O'nun peygamberlere [selâm onların üzerine olsun] seslenmesi, meleklere buyurması, daraltması, genişletmesi, ilmi, birliği, [kudreti,] meşietti, her şeyin kendisine muhtaç olup O'nun hiçbir şeye muhtaç olmaması, tekliği, önceliği, sonralığı, zâhirligi, bâtınlığı, hayatı, sonsuzluğu, ezeliği, ebediliği, nûru, tecellisi, yüz, yan, baldır⁵⁷⁵, Adem (aleyhisselam)'ı iki eliyle yaratması...

6- "Gökteki'nin sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin mi oldunuz?" (Mülk, 16) ve "O gökte de ilah, yerde de ilah olandır" (Zuhruf, 84) gibi buyrukları, senâ, medih, mekr, galebe, kahır⁵⁷⁶, O'nun birisini işitmesi, birinin O'nu işitmesi gibi; O'nun nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e indirilmiş olan kitabında kendisiyle alakalı zikredilen sıfatların tamamına geldiği gibi iman etmek gerekir.

7- Aynı şekilde Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem)'in O'nun sıfatları hakkında ağzından çıkan her şeye geldiği gibi iman etmek gerekir. O'nun Firdevs Cenneti'nin ağaçlarını eliyle dikmesi, Tûbâ ağacını eliyle dikmesi, Tevrat'ı eliyle yazması, cehenneme ayağını koyması, bunun üzerine cehennemin "yeter, yeter" demesi, parmakları, gülmesi, şaşırması, her gece dünya semasına inmesi, ayrıca Cuma geceleri, Şa'ban'ın ortasındaki gece ve Kadir Gecesi inmesi, Allah'ın kıskanması, kulunun tevbe etmesinden dolayı sevinmesi, nur ile perdelenmesi, büyüklük ridasıyla perdelenmesi, Allah'ın tek gözlü olmaması, hoşlanmadığı şeyden yüz çevirmesi ve ona bakmaması,

---

dır. Bu hadiste rivâyet edildiğine göre Ebû Hureyre (ra) şöyle demiştir: Rasulullah (sav) buyurdu ki: "Kıyâmet günü Allah nezdinde en çok gayz beslenen, en habis, en çok gayz beslenen adamı 'meliklerin meliki' olarak isimlenen adamdır. Hâlbuki Allah'tan başka melik yoktur."

⁵⁷⁴ Nebî (sav)'in Mi'râc gecesi yaklaşması, Buhârî'nin Sahih'inde (7517) Enes (ra)'tan rivâyet edildiği üzere sâbittir. Enes (ra) şöyle demiştir: "Tâ ki Sidretü'l Müntehâ'ya geldi. İzzetin Rabbi Cebbâr yaklaştı ve sarktı. Öyle ki ona iki yay mesafesinden daha yakın oldu..."

Allah Teâlâ'nın bu sıfatı hakkında, ed-Deştî'nin "İsbâtü'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabına yazdığım tahkikin ikinci baskısında bir şeyler söylemiştim. Musannif bunu 20. maddede bir kez daha zikredecektir.

⁵⁷⁵ "Yan ve baldır" lafzı "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır. Allah Teâlâ hakkında yan/cenbin isbâtı hususunda ed-Dârimî'nin es-Semarrî'nin tahkikiyle hazırlanan "en-Nakdu ale'l Merisi" kitabının "Bâbun fî'l Cenb" bölümüne (s. 394) bakınız.

⁵⁷⁶ "Senâ" kelimesinden "kahır" kelimesine kadar olan kısım "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır.

iki elinin de sağ olması, Âdem'i sağ eliyle seçmesi, kabza hadisi, O'nun her gün şu kadar şu kadar (üç yüz altmış kez) Levh-i Mahfuz'a baktığı, [O'nun kıyamet gününde] Rabb'in hapaslarından üç hapas alacağı [ve onları cennete koyacağı]...

8- "Âdem'i [salât ve selâm onun üzerine olsun] yarattığı zaman onun sırtını sağ eliyle sıvazladı, (onun sırtından) bir avuç aldı ve 'Bunlar cennetliklerdir, hiç umursamam, sağın ashâbıdır' buyurdu. Sonra bir avuç daha alıp 'Bunlar da cehennemliklerdir, hiç umursamam, solun ashâbıdır' buyurdu. Sonra onları Âdem (*alehisselam*)'ın sulbüne geri koydu." (hadisi)⁵⁷⁷

9- "Allah onunla (kabzasıyla) hayır adına hiçbir şey işlememiş olan bir topluluğu küle dönmüş oldukları hâlde cehennemden çıkaracak, sonra onlar cennet nehirlerinden hayât [nehri] denilen bir nehre atılacaklar" şeklindeki kabza hadisi...⁵⁷⁸

10- Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) mirâca çıkarıldığı zaman "(Allah) elini omuzlarının arasına koydu da parmaklarının soğukluğunu memelerimin arasında hissettim" şeklindeki el/keff hadisi...⁵⁷⁹

11- "Rabbimi en güzel sûrette gördüm" buyruğu...⁵⁸⁰

12- "Âdem'i kendi sûreti üzere yarattı" buyruğu...⁵⁸¹

13- "Yüzü çirkin görmeyin, zira Allah Âdem'i Rahmân sûretinde yaratmıştır" buyruğu...⁵⁸²

⁵⁷⁷ Ebu'd Derdâ'dan, Ebû Mûsâ'dan, Abdurrahmân b. Katâde'den, Enes'ten, Ebû Said'den ve başkalarından rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun. "Mecmeu'z Zevâid" (7/180) kitabına bakabilirsiniz.

⁵⁷⁸ Buhâri (22, 656) ve Müslim (184) Ebû Said el-Hudri (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁵⁷⁹ Sahih hadis. Tahrici İmam Ahmed (rh)'ın beşinci akidesinde geçmişti. Fakat hadiste bunun miraçta gerçekleştiği geçmemektedir. Bu ancak uykuda olmuştur. İbn Teymiyye de "Beyânü Telbisi'l Cehmiyye" de (7/238) buna dikkat çekmiştir.

⁵⁸⁰ Sahih hadis. Bu, kendisinden önceki hadisin bir parçasıdır. "...sûret hadisi" kısmı "ic-timâu'l Cuyûş"ta geçmemektedir.

⁵⁸¹ Buhâri (6228) ve Müslim (7265) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁵⁸² Bunu Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (482) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir İmam Ahmed ve İmam İshâk b. Râhûye -Allah ikisine de rahmet etsin-; Abdullah'ın "es-Sünne"indeki (482), ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki (45), [hac] Bennâ'nın "et-Reddu ale'l Muhtedia"ındaki (74) ta'liklerinde beyân ettiği üzere bu had-

14- Kelâmın harf, ses, lügatler, kelimeler ve sureler ile isbâtı, Allah [Teâlâ'n]ın Cibril ve meleklerle, rahimler hakkında görevli meleklerle, [rahimle] Ölüm Meleği'yle, Rıdvan'la, Mâlik'le, Âdem'le, Musa'yla, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'le, şehidlerle, hesap esnâsında ve cennette müminlerle konuşması, Kur'an'ın dünya semasına inmesi, Kur'an'ın mus-haflarda bulunması, tilâvetin en çok sevileninin ve en çok buğzedileninin olması...⁵⁸³

15- "Allah Kur'an'ı tegannî ile okuyan bir peygambere kulak verdiği gibi hiçbir şeye kulak vermez" (hadisi)...⁵⁸⁴

16- "Şüphesiz Allah Kur'an okuyan kimseye, şarkı söyleyen bir cariyesi olan kimsenin cariyesine kulak vermesinden daha fazla kulak verir" buyruğu...⁵⁸⁵

17- Allah'ın hapsirmayı sevdiği ve esnemenen hoşlanmadığı...⁵⁸⁶

18- Yine Allah'ın sabrı sevdiği ve ondan hoşlandığı, rızıkların ve ecellerin tayini işini bitirdiği...

19- Ölümün boğazlanması hadisi, Allah [Teâlâ'n]ın övünmesi, sözlerin, amellerin ve ruhların O'na yükselmesi...

20- (Rasulullah'ın) bedeniyle ve rûhuyla mirâca çıkarılması hadisi, yine O'nun cennete ve cehenneme bakması, Arş'a, Arş'ın yukarısına ulaşması⁵⁸⁷, öyle ki Allah Teâlâ ile arasında izzet perdesinden başka bir şey kalmamış olması, nebîlerin O'na gösterilmesi, ümmetin amellerinin O'na gösterilmesi gibi hususlara...

21- Bunun dışında Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den Allah (Azze ve cel-le)'nin sıfatları hakkında sahih olarak rivayet edilen müteşâbih haberler-

sin sahih olduğunu söylemişlerdir. Bu 19. akide olan İshâk b. Râhûye (rh)'in akidesinde 27. maddede de geçmişti.

⁵⁸³ "Tilâvetin en çok sevileninin ve en çok buğzedileninin olması..." kısmı "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır.

⁵⁸⁴ Buhârî (5023, 5024) ve Müslim (792) rivâyet etmiştir.

⁵⁸⁵ Ahmed (23956) ve İbn Mâce (1340) rivâyet etmiştir. Bûsiri hasen olduğunu söylemiştir.

⁵⁸⁶ Buhârî (6223) rivâyet etmiştir.

⁵⁸⁷ "Arş'ın yukarısına" ibâresi "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır.

den⁵⁸⁸ bize ulaşanlara [ve ulaşmayanlara] (geldiği şekilde iman etmek gerekir). Bunlar ve Kur'ân'daki müteşâbih âyetler hakkındaki itikâdımız şudur:

Onları kabul ederiz. Onları reddetmez, hakka muhalefet eden kimselerin tevilleriyle tevil etmeyiz. Yine onları teşbih ehli kimselerin teşbihlerine hamletmeyiz. Onlara ne bir ilavede bulunuruz, ne de onlardan bir şey eksiltiriz. Onları ne tefsir etmeye kalkarız ne de onlara bir keyfiyet tayin ederiz. O'nun sıfatlarından herhangi birini Arapça'dan başka bir dile tercüme etmeyiz. O'nun sıfatlarına kalplerin hatırına gelenlerle ya da azaların hareketleriyle⁵⁸⁹ işaret etmeyiz. Aksine Allah (*Azze ve celle*) hangi

⁵⁸⁸ Ehli Sünnet'ten bazı kimseler "müteşâbih" lafzını sıfat nasları hakkında kullanmışlardır fakat bununla Muattıla'nın kastettiğini kastetmemişlerdir. Muattıla sıfat nasları hakkında müteşâbih lafzını kullanmakla, insanlardan hiç kimsenin sıfatların manasını bilemeyeceğini kasteder. Sıfatlar onlara göre anlaşılmayan yabancı kelimeler mesâbesindedir. Bu bâtildir, seleften herhangi birinin böyle bir şey söylediği bilinmemektedir. İbnü'l Kayyım'ın "es-Savâiku'l Mürsele"de (1/213) dediği gibi: "İnsanlar muhkem ve müteşâbih meselesinde çok tartışmışlardır. Sahâbe'den -Allah onlardan râzı olsun- herhangi birinin müteşâbihlerin sıfat âyetleri olduğunu söylediği bilinmemektedir.

Aksine onlardan nakledilenler bunun hilâfına delâlet etmektedir. Onlar sıfatlardan herhangi hakkında ayrılığa düşmedikleri hâlde sıfat âyetleri onların nezdinde nasıl müteşâbih olabilir? Diğer taraftan hüküm âyetleri muhkem olduğu hâlde Sahâbe onlardan bazıları hakkında ayrılığa düşmüştür. Bu ancak sonradan gelen bazı kimselerin sözüdür."

✓ Nitekim musannif, "Nebi (*sav*), O'nun ashâbı, Tâbiîn ve seleften dindarlığıyla ve güvenilirliğiyle tanınan kendilerinden razı olunmuş imamlar neyi tefsir etmişlerse biz de tefsir ederiz" diyerek sıfat naslarının bir manasının ve selef tarafından açıklanan bir manasının olduğunu beyân etmiştir.

Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının manalarının mutlak olarak müteşâbihten olduğunu ya da müteşâbihin bunlar olduğunu söylemek bâtildir. Bu seleften herhangi birinden sâdır olmamıştır. Fakat insanlardan bazıları için bu konuda nisbî, göreceli ve özel bir müteşâbihlik vâki olabilir. Bu durumda bu müteşâbihlik, ilimde derinleşenler tarafından bilinen özel ihkâm/muhkemleştirme ile izâle edilir. Bu manaların hakikatlerine ve keyfiyetlerine gelince, Allah'ın bunların ilmini kendisine mahsus kıldığı ve mahlûkâtını bunların künhüne erişmekten perdelediği hususunda şüphe yoktur. Hiç kimse bunları bilemez.

"El-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye" kitabımda "Onların 'Allah Teâlâ'nın isimleri ve sıfatları, kendilerini Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği müteşâbihlerdendir' sözlerinin bâtilliğine dâir" isminde bir bölüm açtım. Daha fazla açıklama istiyorsan oraya bak.

✓ ⁵⁸⁹ Sahih Sünnet'te Nebî (*sav*)'in bazı sıfatlara hisleriyle/duyu organlarıyla işaret ettiği sabittir. Allah Teâlâ'nın "...ve O işitendir, görendir" buyruğunu okurken kulağına ve gözüne işaret etmesi, "Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır" buyururken parmağını göstermesi buna örnektir. Sünnet'te buna benzer başka şeyler de vârid olmuştur. Nebî (*sav*)'in âzâlarıyla sıfatlara bu şekilde işaret etmesi, Allah Teâlâ'nın sıfatlarını teşbihe ve tekyife sapmadan isbât etmek içindir. Bunu ancak Cehmiyye'den, Eş'ariler'den

ifadeyi kullanmışsa biz de aynen onu söyleriz. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem), O'nun ashabı, Tâbiîn ve seleften dindarlığıyla ve güvenilirliğiyle tanınan kendilerinden razı olunmuş imamlar neyi tefsir etmişlerse biz de tefsir ederiz. Onların icma ettikleri konularda icma ederiz. Hakkında konuşmadıkları şeyler hakkında konuşmayız. Haberi zâhiri üzere alırız. Âyeti de tenzilin zahiri üzere alırız.

Mu'tezile'nin, Eş'arîler'in, Cehmiyye'nin, mülhidlerin, Mücessime'nin, Müşebbihe'nin, Kerrâmiyye'nin ve Mükeyyife'nin tevillerini dile getirmeyiz. Aksine onları tevil etmeksizin kabul ederiz. Onlara bir benzetmede bulunmadan iman ederiz. Deriz ki: Âyet ve haber sahihtir. Bunlara iman etmek vaciptir. Bunları söylemek sünnettir. Bunların tevilini aramak ise bidattir.

Ebu'l Abbas ibn Sureyc (rahimehullah)'ın sözleri burada sona erdi. Allah'a hamd olsun ki O'nun lütfuyla tamama erdi. Allah'ın salâtı ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in, O'nun âlinin, ashabının ve eşlerinin üzerine olsun. Bunu Allah Teâlâ'ya muhtaç kul Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf el-Hekkârî nakletti. Onun için, anne ve babası için, bütün müslümanlar için rahmet dileyene ve buna "Âmîn" diyene Allah rahmet etsin!

Ebu'l Abbâs İbn Sureyc'in kelâmından olan bu cüzü bana; fakih, imâm, âlim Mecdüddin İsâ b. Ebî Bekr b. Muhammed okudu. Allah lütfu ve keremi ile onu ilimle faydalandırsın ve hilim ile süslesin. Bunu Allah Teâlâ'ya muhtaç kul Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf el-Hakkârî dokuz yılının Receb ayında yazdı.

Allah'a hamd olsun. Allah'ın salât ve selâmı nebîsinin, âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

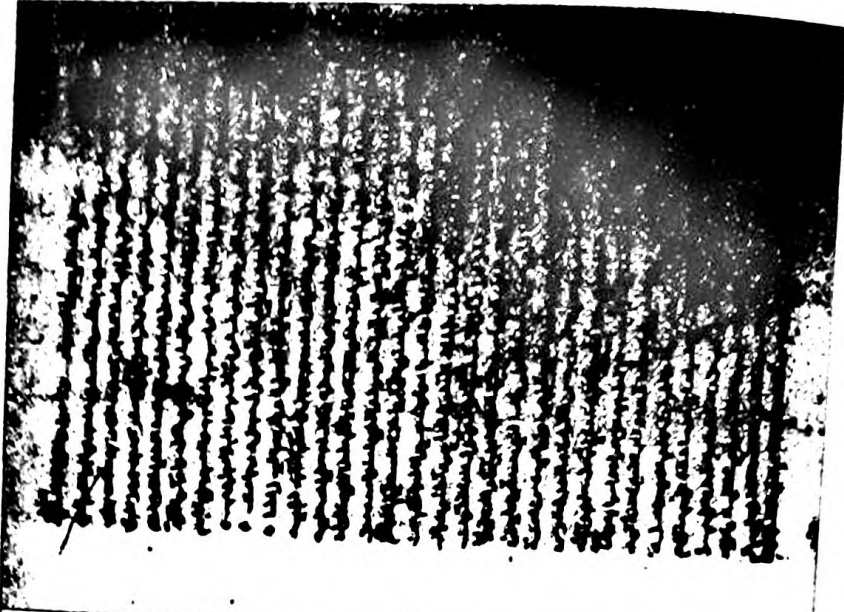
ve onların etkisinde kalanlardan sıfat inkârcısı kimseler inkâr eder ve büyükser. Bu mesele hakkında "el-İhticâcu bi'l Asârî's Selefiyye alâ İsbâtî's Sifâtî'l İlahiyye" isimli kitabında (s. 95) bazı şeyler söyledim.

**EBÛ CA'FER MUHAMMED B. CERİR B. YEZİD ET-
TABERİ'NİN (V. 310) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SARÎHU'S SÛNNE BULUNMAKTADIR Kİ O
SÛNNET VE ESER EHLİNİN İTİKADININ
ÖZETİDİR**

صورة من المخطوط

صورة النسخة التركية

صورة من السنة للاتكائي

عشره تفضل لا تترك الجماعة ولا يسب
 اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم ولا تخرج عن هذه
 الامة بالسيف ولا يكذب بالقدر ولا يشك
 في الايمان ولا يجاري في الدين ولا يترك الصلوة
 على من هوى من اهل القبلة بالذنب ولا يترك
 الحج على الحقيق ولا يترك الجماعة خلفه
 ولا جابرا وعدل **اعنه**
 ابي جعفر محمد بن حريز الطبري اخبرنا
 عبيد الله بن محمد بن احمد قراة عليه قال
 اخبرنا القاضي ابو بكر احمد بن خاسم
 قال قال ابي جعفر محمد بن حريز فاو
 ما نسا فيه بالقول من ذلك كلام الله عز وجل
 وتزليه اذكار من معاني نوحيد والمصواب
 من القول في ذلك عندنا انه كلام الله عز وجل
 فيه محمول وكيف كتب كيف نالي وفي اي موضع

İsmi Muhammed b. Cerîr b. Yezid b. Kesîr b. Ğâlib'dir. Künyesi Ebu Ca'fer'dir. Taberi olarak meşhûr olmuştur. 223 yılında doğmuş, 310 yılında vefât etmiştir.

İlim Ehlinin Onun Hakkındaki Sözlert:

İbn Huzeyme şöyle demiştir: "Onu - *tefsiri* - başından sonuna kadar inceledim. Yeryüzünde Muhammed b. Cerir'den daha âlimini bilmiyorum."

Hatib (el-Bağdâdi) de şöyle demiştir: "Âlimlerin imamlarından biri idi. Sözü ile hükmedilirdi. Bilgisinden ve faziletinden dolayı onun görüşüne mürâaat edilirdi. Zamanında kimsenin toplayamadığı ilmi kendisinde toplamıştı. Allah'ın kitabının hâfızı idi. Kıraatleri bilirdi. Meânî ilminde uzmandı. Kur'ân'ın hükümleri hususunda fakih idi. Sünnetleri ve tariklerini, sahihini ve sakimini, nâsîhini ve mensûhunu bilirdi. Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in kavillerini bilirdi. İnsanların târihini ve haberlerini bilirdi."

Tercemenin Kaynakları:

Târihu Bağdâd, 2/163, Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 14/267.

Akîdenin Özeti: Bu akîdeyi Muhammed b. Cerir et-Taberî (*rahimehul-lah*) akîdesi hakkında kendisine ithamlar yöneltildiğinde, Sünnet ve itikad ile ilgili bazı meselelerde söylemediği şeyleri söylediği iddia edildiği zaman kaleme almıştır. Bu akîdeyi kaleme alarak dîni hususunda kendisini temize çıkarmak ve Allah'ın huzûrunda kendisini din edindiği akîdesini beyân etmek istemiştir. Bu akîde, Cehmiyye'nin, Mu'tezile'nin, Kaderiyye'nin, Mür-ci'e'nin, Râfıza'nın ve diğer bidat ehlinin; hakkında Sünnet ve Eser Ehli'ne muhalefet ettiği Sünnet'e dâir önemli meseleleri içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi çıkarırken şunlara itimad ettim:

1- Mısır Kütüphânesi'nde bulunan bir nüsha. Bu nüsha 7 varaktan oluşmaktadır. Bu nüshaya direkt olarak vâkıf olamadım. Ona Feyyaz Yayınevi'nin Muhammed Abdullatîf'in tahkîkini içeren baskısı vâsıtasıyla ulaştım. O nüshayı vasfederken "Yazısı iyi, güzel ve okunaklı bir nüshadır" demiştir. Bu kitabı zabt ederken bu nüshadan istifâde ettim ve onu asıl kıldım.

2- Türki el yazmalarından bir el yazması nüsha. Bu nüsha İslâm Üniversitesi'nde 2046 numara ile mevcuttur. İnce bir hat ile yazılmıştır. Üç varaktan oluşmaktadır. Bu nüshaya "b" harfi ile işâret ettim. Bu nüshadaki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasında gösterdim.

3- Lâlekâi bu akîdeyi "İ'tikâdu Ehli's Sünne"de selefîn isnâdı ile aktardığı akîdelerinin içerisinde tahric etmiştir. Demiştir ki: "Bize Ubey-

dullah b. Muhammed b. Ahmed kıraat yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize el-Kâdi Ebû Bekr Ahmed b. Kâmil haber verdi, dedi ki: Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir şöyle dedi..." Sonra akideyi zikretmiştir. Fakat o akideyi tam olarak zikretmemiştir. Başından ve sonundan bazı şeyleri hafz etmiştir. İtikad meselelerini zikretmekle yetinmiştir. Bu nüshaya "k" harfi ile işaret ettim. Bu nüshadan olan fazlalıkları iki köşeli parantez arasındaki iki parantezin arasına yerleştirdim.

Mısır'daki nüshayı asıl kıldım. Sonra bu nüshayı "b" nüshası ile karşılaştırdım. Bazı basit yerlerde metnin manasının kendisiyle daha düzgün olacağını düşündüğüm kelimeleri "b" nüshasından alıp dipnotları az tutmak adına dipnotlarda işârette bulunmaksızın metne yerleştirdim. Allah en doğrusunu bilir. Bu akide İbn Teymiyye'nin Mecmû'u'l Fetâvâ'da (12/423) belirttiği gibi İbn Cerir (*rahimehullah*)'tan mütevâtir olarak gelmiştir.

Yine o şöyle demiştir: "Nitekim Ebû Ca'fer et-Taberi de 'Sarihü's Sünnê' ismini verdiği cüzde böyle söylemiştir. O bu cüzde Ehl-i Sünnet'in Kur'ân, rü'yet, iman, kader ve Sahâbe gibi meselelerde meşhûr görüşünü zikretmiştir." (6/187)

* * *

Bismillâhirrahmânirrahîm. Ve sallallâhu alâ seyyidînâ Muhammedin ve âlih. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l Aliyyi'l Azîm.

Bize Şeyh Ebu'l Fadl Ahmed ve Ebu'l Berekât el-Hasen haber verdi. dediler ki: Bize Muhammed b. el-Hasen ve İbn Hişâm kıraat yoluyla Dimaşk'ta Dimaşk Câmi'inde haber verdi, Ebû Muhammed el-Hasen b. Ali b. el-Huseyn b. el-Hasen b. Muhammed el-Esedî de kıraat yoluyla haber verdi, dediler ki: Bize Ebu'l Kâsım el-Huseyn b. el-Hasen b. Muhammed el-Esedî kıraat yoluyla haber verdi. Bize ayrıca el-Fakîh Ebu'l Kâsım Ali b. Muhammed b. Ali el-Mesîsî de haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Osmân b. el-Kâsım b. Ma'rûf kıraat yoluyla haber verdi. dedi ki: Bize Ebû Saïd Amr b. Muhammed b. Yahyâ ed-Deyneverî haber verdi, dedi ki: Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberi'ye şunlar okundu. ben de işittim:

1- Hakkı üstün getiren ve onun yardımcısı olan, bâtılı çürüten ve ortadan kaldıran Allah'a hamd olsun. O ki İslâm'ı kendisi için din olarak seçmiştir. Onu emretmiş ve kuşatmış (yani koruması altına almış)tır. Onu

korumayı üzerine almıştır. Müşrikler istemese de onu bütün dinlere üstün kılmayı garanti etmiştir. Sonra yarattıkları arasından resûller seçmiştir. Onları İslâm'a davet etmeleri, İslâm'ın gereklerini yerine getirmeleri ve bu uğurda kendisinin yarattıkları arasındaki câhil kimseler tarafından başlarına geleceklere sabretmeleri için göndermiştir. Onları çeşit çeşit imtihanlarla sınamıştır, türlü türlü sınavlarla imtihana tâbi tutmuştur. Bunu onları zelil duruma düşürmek için değil onlara saygınlık kazandırmak için yapmıştır. Onları hüsrâna uğratmak için değil şereflendirmek için böyle yapmıştır. Onlardan bir kısmının derecesini diğerlerinin derecesinin üzerinde kılmıştır. Onların arasında O'nun katında derecesi en yüksek olan, şiddetli imtihanlara maruz kalmasına rağmen O'nun emrini yerine getirme hususunda en ileride olandır. O'na en yakın olan ise, karşılaştığı büyük belâlara rağmen O'nun kendisini kendisiyle gönderdiği şeyi en güzel şekilde uygulayandır.

2- Allah (Azze ve celle) muhkem kitâbında nebisine şöyle buyurmaktadır: "Resûllerden azim/kararlılık sâhibi olanların sabrettiği gibi sabret!" (Ahkâf, 35)

Yine O'na (sallallahu aleyhi ve sellem) ve tâbilerine -Allah'ın rızası onların üzerine olsun- şöyle buyurmuştur:

"Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler sizin başınıza da gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve öyle sarsılmışlardı ki, nihayet Resûl ve beraberindeki iman edenler 'Allah'ın yardımı ne zaman?' demişlerdi. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır." (Bakara, 214)

"Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani üzerinize ordular gelmişti de biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah ne yaptığınızı çok iyi görmekteydi. Onlar hem yukarıınızdan hem aşağı tarafınızdan üzerinize yürüdükleri zaman; gözler yıldıdığı, yürekler gırtlığa geldiği ve siz Allah hakkında türlü türlü şeyler düşündüğünüz zaman; işte orada iman sahipleri imtihandan geçirilmiş ve şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı. Ve o zaman, münafıklar ile kalplerinde hastalık bulunanlar 'Allah ve Resûlü bize sadece kuru vaatlerde bulunmuşlar!' diyorlardı." (Ahzâb, 9-12)

"Elif-Lâm-Mîm! İnsanlar 'iman ettik!' dediler diye imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannettiler? Gerçekten Biz onlardan öncekileri de im-

tihan ettik. Allah sâdik olanları mutlaka bilecektir, yalancıları da mutlaka bilecektir." (Ankebût, 1-3)

Evet, Allah celle senâuhû ikrâma mazhar olmuş resûllerinin ve kendisine yakın kılınmış velîlerinin başından imtilham eksik etmemiştir. Fakat onları sonda değil, ancak başta imtilham etmiştir ki böylece (resûl veya velî) imtilhan karşısında gösterdiği sabır sebebiyle Rabbinden O'nun kendisi için hazırladığı ikrâmı ve katında kendisi için yazdığı dereceyi hak etsin.

3- Sonra Allah Teâlâ -*celle ve alâ zikrühü*- her [nebinin] ümmetinin âlimlerini -ki nebiyi ümmetinin arasından göndermiştir- nebinin arkasındaki vârisleri kılmıştır. Nebîye ikramda bulunup onun rûhunu kabzettikten sonra dîni ayakta tutmak için onları dînin düğümlerinin ve sebeplerinin savunucuları, şîârlarının ve şeriatlerinin koruyucuları, ona karşı haddi aşırıp ona düşmanlık edenlerin karşısına dikilen, ondan şeytanın tuzakını ve dalâletini savan kimseler kılmıştır.

Onları ilmin şerefiyle fazîletli kılmıştır, hilmin vakâriyla saygın cylemiştir. Onları dîn ve ehli için birer alâmet, İslâm ve hidâyet için birer kandil, halk için birer komutan, kullar için birer önder kılmıştır. Kulların ihtiyaç zamanında sığınakları onlardır. Sıkıntılı zamanlarda onlardan yardım isterler. Kulların içlerindeki kötülüğü onların kullarla ilgilenmelerine ve onlara merhamet göstermelerine engel olmaz. Kulların yaptıklarının çirkinliği onların kullara acımalarını engellemez. Onlar kulların içerisinde Allah'ın bol mükâfâtını talep ettikleri ve kullardan daha fazîletli olmakta Allah'ın rızâsını aradıkları için böyle yaparlar.

4- Sonra O -*celle senâuhû ve zikrühü*- Nebîmiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın ümmetinin âlimlerini bu ümmetten önce gelip geçen bütün ümmetlerin âlimleri arasında en fazîletlilerden kılmıştır. Birçok menzileyi, dereceyi, mertebeyi ve kerâmeti onlar arasında pay etmiştir. Onlara birçok ihşanda bulunmuş, birçok pay vermiştir Bununla beraber Allah bu ümmetin en fazîletlilerini münâfıklarıyla sınamıştır. En hayırlılarını en şerlileriyle, en yüksektekilerini de en alçaklarıyla ve en âdileriyle imtilham etmiştir. Buna rağmen onlarla imtilham edilmeleri ve Allah yolunda onlardan gördükleri şeyler, Allah'ın kulları içerisinde ve O'nun beldelerinde Allah için nasihatle bulunmaktan kendilerini hayatları boyunca yıldırmamıştır. Bilakis onlar onların cehâletine ilimleri ile karşılık veriyorlardı. Onların beyinsizliklerini hilimleri ile karşılıyorlardı. Onların noksanlıklarına karşı fazîletleri ile

muamele ediyorlardı. Hatta onların büyük bir kısmı hayatı boyunca Allah katına önden gönderdiği bu kadar fazilete de râzı olmuyor, ölümünden sonrakiler için kalıcı birer eser olsun ve onları doğruya iletсин.

Allah nebîlerinin ümmetine yaptıklarından dolayı onları mükâfâtlandırsın. Hem de bir ümmetin âlimini, onun o ümmete yaptıklarından dolayı en faziletli şekilde nasıl mükâfâtlandırıyorsa... Onlara mükâfâtından bol bol ihsan etsin. Bizi de onlara nasip ettiklerinin en güzellerini nasip ettiklerinden eylesin. Bizi onların derecelerine ulaştırsın. Onları sevmemizi ve haklarını bilmemizi sağlayarak bize ikramda bulunsun. Bizi ve tüm müslümanları helâke sürükleyen hevâlardan ve saptırıcı görüşlerden muhafaza buyursun. Şüphesiz O duâları işitendir.

5- Bundan sonra, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in vefâtından sonra her dönemde sonradan ortaya atılan işler olagelmıştır. Her zamanda musibetler inegelmıştır. Bu musibetlerin başa geldiği zamanlarda câhil âlime koşmuştur. Âlim de Allah'ın kendisine bahşettiği ve kendisiyle kendisini başkasına üstün kıldığı ilim ile câhilin aklındaki karanlığı dağıtmıştır. Bu ilim ya bir eserdir ya da bir nazardır (düşüncedir).

6- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra meydana gelen hâdiseler arasında ümmetin hakkında ayrılığa düştüğü en eski konulardan bir tanesi,

a- O'ndan sonra kimin en faziletli, kimin imâmette daha fazla hak sâhibi ve kimin hilâfete daha lâıyk olduğudur. Ümmet bu konuda ihtilâf etmiştir.

b- Sonra kulların amelleri, taatleri ve masiyetleri konusunda söylenecek söz hususunda ihtilâf etmişlerdir. Kulların amelleri Allah'ın kazası ve kaderi ile midir? Yoksa bu [belirsiz bir şeydir de] onlara mı havâle edilmiştir?

c- Sonra iman hakkında söylenecek söz hususunda ihtilâf etmişlerdir. İman söz ve amelden mi ibârettir? Amel olmaksızın sözden mi ibârettir? Artar ve azalır mı? Yoksa artması veya azalması söz konusu değil midir?

d- Sonra Kur'ân hakkında söylenecek söz hususunda ihtilâf etmişlerdir: O yaratılmış mıdır, yaratılmamış mıdır?

e- Sonra müminlerin kıyâmet günü Rablerini görüp görmeyecekleri hususunda ihtilâf etmişlerdir.

f- Sonra Kur'ân'ı telaffuz etmeleri hakkında söylenecek söz hususunda ihtilâf etmişlerdir.

g- Sonra şu zamanımızda bazı ahmaklıklar ortaya çıkmıştır ki sadece kafası çalışmayan câhiller, ümmetin ahmakları ve ayak takımı bu ahmaklıkların peşinden gitmektedir. Bunları saymak insanı yorar, teker teker zikretmek bıkkınlık verir. Bunlardan biri bir şeyin ismi hakkında söylenecek sözdür: Bir şeyin ismi o şey midir, yoksa başka bir şey midir?

İnşâallâhu teâlâ biz bütün bu konularda nezdimizde doğru olan neyse onu beyân edeceğiz. Tevfik Allah'tandır. Hakkında nezdimizde doğru olanı zikredeceğimiz şeyler arasında ilk zikredeceğimiz şey şudur:

KUR'ÂN ALLAH'IN KELÂMIDIR VE O'NUN TENZİLİDİR, ÇÜNKÜ O, O'NUN TEVHİDİNİN MANALARINDANDIR

✓ Bu konuda bizim nezdimizde doğru olan görüş şudur: Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. Nasıl yazılırsa yazılsın. Ne şekilde tilâvet edilirse edilsin. Nerede okunursa okunsun. İster gökte bulunsun, ister yeryüzünde hifzedilsin, ister Levh-i Mahfuz'da yazılı olsun, ister yazmayı öğrenen çocukların levhalarında çizilmiş olsun, ister taşla nakşedilmiş olsun, ister kâğıda yazılmış olsun, ister kalpte belenmiş olsun, ister dil ile telaffuz edilsin, yaratılmış değildir. Kim bundan gayrısını söylese ya da yerde veya gökte dilimizle okuduğumuz ve mushaflarımıza yazdığımız Kur'ân'dan başka bir Kur'ân olduğunu iddia ederse ya da buna kalbiyle inanırsa⁵⁹⁰ ya da bunu içerisinde saklarsa ya da bunu din edinerek dile getirirse Allah'a kâfirdir ve kanı helâldir. Allah'tan berîdir, Allah da ondan berîdir. Çünkü Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır. Korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz'da)dır." (Burûc, 21-22)

"Eğer müşriklerden biri senden sığınma talep ederse ona eman ver ki Allah'ın kelâmını işitsin." (Teuve, 6)

⁵⁹⁰ Lâlele-kâî'de "ya da kalbiyle bundan başkasına inanırsa" diye geçmektedir.

Görüldüğü gibi O [celle senâuhû] Kur'ân'ın Levh-i Mahfûz'da yazılı olduğunu ve Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in lisânından işitildiğini bildirmiştir. Bununla beraber o tek bir Kur'ân'dır. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in lisânından işitilmiştir. Levh-i Mahfûz'da yazılıdır. Aynı şekilde o göğüslerde hifzedilmiştir. İhtiyarların ve gençlerin dilleriyle okunmaktadır.

8- Ebû Ca'fer dedi ki: Kim bizden bundan başka bir şey rivâyet eder ise, hakkımızda söylemediğimiz şeyleri uydurursa, bunlardan başka bir şey söylediyimizi iddia ederse; Allah'ın laneti, gazabı, bütün lanet edenlerin, meleklerin ve insanların laneti onun üzerine olsun! Allah onun hiçbir farzını ve nâfilesini kabul etmesin! Onun örtüsünü yırtsin! Zâlimlere mazeretlerinin fayda vermeyeceği ve kendileri için lanetin ve kötü bir yurdun olduğu günde şahidlerin huzûrunda onu rezil etsin!

9- Bana Mûsâ b. Sehl er-Remli tahdis etti, dedi ki: Bize Mûsâ b. Dâvûd tahdis etti, dedi ki: Bize Ma'bed Ebû Abdurrahmân, Muâviye b. Ammâr ed-Dühni'nin şöyle dediğini tahdis etti: Ca'fer b. Muhammed'e "Onlar Kur'ân'ın yaratılmış mı yoksa yaratıcı mı olduğunu soruyorlar" dedim. Dedi ki: "O yaratıcı da değildir, yaratılmış da değildir. Fakat o Allah'ın kelâmıdır."⁵⁹¹

10- Bana Muhammed b. [Ebû] Mansûr el-Âmulî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hakem b. Muhammed el-Âmulî Ebû Mervân tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Uyeyne tahdis etti, dedi ki: Amr b. Dinâr'ı şöyle derken işittim: "Yetmiş seneden beri hocalarımızın hep şunu söylediklerine şahid oldum: Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. O'ndan başlamıştır ve O'na dönecektir."⁵⁹²

MÜMİNLERİN KİYÂMET GÜNÜ RABLERİNİ GÖRÜP

GÖRMEYECEKLERİ HUSUSUNDAKİ HAK SÖZE GELİNCE

Ki bu söz bizim Allah'a karşı din edindiğimiz dinimizdir. Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ı de bu görüş üzere bulduk. O da şudur:

11- Cennet ehli O'nu, bu konuda Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen sahih haberlerde bildirildiği üzere göreceklerdir.

⁵⁹¹ el-Lâlekâi (381) ve "el-Hucce"de (1/365) Kıvâmu's Sünne musannifin tarikinden rivâyet etmiştir. Tahricimin tamamı için Abdullah'ın "es-Sünne"sine (113) bakınız.

⁵⁹² Harb el-Kirmâni es-Sünne'de (388)'de rivâyet etmiştir. Tahricim için oraya bakınız.

12- Bize Ebu's Sâib Silm b. Cünâde tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Fudayl tahdis etti. Bize ayrıca Temîm b. el-Muntasır ve Mücâhid b. Mûsâ da tahdis etti. Temîm "Bize Yezîd haber verdi" dedi, Mücâhid "Bize Yezîd b. Hârûn tahdis etti" dedi. Bize ayrıca el-Fadl b. es-Sabbâh tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân, Mervân b. Muâviye ve Yezîd b. Hârûn hep birlikte tahdis etti. Onların İsmâil b. Ebû Hâlid'den, onun da Kays b. Ebû Hâzim'den rivâyet ettiklerine göre Cerîr b. Abdullah şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında oturuyorduk. Dolunay gecesinde aya baktı ve şöyle buyurdu: "Şüphesiz siz Rabbinizi şu ayı gördüğünüz gibi göreceksiniz. O'nu görmek için birbirinizi itip kakmayacaksınız. Güneşin doğuşundan ve batışından önce namaz kılabilirseniz kılın." Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şu âyeti okudu: "Güneşin doğuşundan ve batışından önce Rabbinizi hamd ile tesbih et." (Kâf, 39)⁵⁹³

Hadisin lafzı Mücâhid'in hadisi gibidir. Mücâhid ayrıca şöyle demiştir: Yezîd defalarca yemin ederek dedi ki: "Kim bu hadisi yalanlarsa Allah'tan ve Resûlü'nden beridir."⁵⁹⁴ Ben de derim ki: Yezîd doğru söylemiş ve hakkı dile getirmiştir.

KULLARIN FİİLLERİ, HASENELERİ VE SEYYİELERİ HAKKINDA

İHTİLAF EDİLEN HUSUSTA BİZİM NEZDİMİZDE HAK SÖZE GELİNCE

13- Bunların tamamı (haseneler ve seyyieler) Allah Teâlâ tarafından- dır. Hepsini takdîr ve tedbîr eden Allah subhânehu'dur. O'nun izni⁵⁹⁵ olmadan hiçbir şey olmaz. O'nun meşîeti olmaksızın hiçbir şey meydana gelmez. Dilediği gibi yaratmak ve buyurmak O'na âittir.

14- Bana Ziyâd b. Yahyâ el-Hassânî ve Ubeydullah b. Muhammed el-Firyâbî tahdis etti, dediler ki: Bize Abdullah b. Meymûn tahdis etti, dedi ki: Bize Ca'fer b. Muhammed tahdis etti. Onun babasından rivâyet ettiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Kul hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmedikçe, başına gelenin kendisini ıskalayacak olmadığını, başına gelmeyenin ise kendisine

⁵⁹³ Ahmed, 19251; Buhârî, 553, 7434; Müslim, 633

⁵⁹⁴ Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (400) rivâyet etmiştir. Tahricim için oraya bakınız.

⁵⁹⁵ Lâlekâi'de "O'nun irâdesi" diye geçmektedir.

isâhet edecek olmadığını bilmedikçe iman etmiş olmaz."⁵⁹⁶ Lafız Ebu'l Hattâb Ziyâd b. Abdullah'ın hadisine âittir.

15- Bana Ya'kûb b. İbrâhim el-Cevzecânî⁵⁹⁷ tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Ebû Hâzım tahdis etti, dedi ki: Bana babam tahdis etti. Onun rivâyet ettiğine göre İbn Ömer şöyle demiştir: "Kaderiyye bu ümmetin mecûsileridir. Hastalandıkları zaman onları ziyâret etmeyin. Öldükleri zaman onlara şahitlik etmeyin."⁵⁹⁸

RASULULLAH (sav)'İN ASHÂBI ARASINDA KİMİN EN FAZİLETLİ OLDUĞU HAKKINDAKİ İHTİLAF HUSUSUNDA SÖYLENECEK HAK SÖZE GELİNCE

Bu konuda Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen haber neyi söylüyorsa ve selevin icma ile söyledikleri şey neye işâret ediyorsa odur. Şöyle ki:

16- Bana Mûsâ b. Sehl [er-Remlî] ve Ahmed b. Mansûr b. Seyyâr er-Ramâdî tahdis etti, dediler ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana Nâfi' b. Yezid tahdis etti. Onun Zuhra b. Ma'bed'den, onun da Said b. el-Müseyyeb'den rivâyet ettiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Şüphesiz Allah celle ve alâ ashâbımı -nebler ve resûller dışarıda kalmak üzere- bütün âlemlerin arasından özel olarak seçmiştir. Ashâbımın arasından da dördünü; Ebû Bekr'i, Ömer'i, Osmân'ı ve Ali'yi -Allah onlardan râzî olsun- seçmiştir. Ashâbımın tamamında hayır olmakla birlikte onları ashâbımın en hayırlıları kılmuştur. Yine O ümmetimin arasından ashâbımdan sonra dört nesil seçmiştir. Birinci, ikinci ve üçüncü nesil peş peşedir. Dördüncü nesil ise tektir."⁵⁹⁹

⁵⁹⁶Tirmizi (2144) rivâyet etmiş ve şöyle demiştir: "Bu konuda Ubâde'den, Câbir'den ve Abdullah b. Amr'dan rivâyetler gelmiştir. Bu hadis ise garibdir. Bunu Abdullah b. Meymûn'dan başkasının rivâyet ettiğini bilmiyoruz. Abdullah b. Meymûn ise munkeru'l hadis-tir." Derim ki: Hadisin manası sahihtir. Tirmizi (rh)'in söylediği üzere birçok şahidi vardır.

⁵⁹⁷Asli nüshada bu şekildedir. Tahkikli nüshada yer alan doğrusu ise "ed-Devraki"dir.

⁵⁹⁸Harb el-Kirmânî es-Sünne'de (288) rivâyet etmiştir. Hadis İbn Ömer'den mevkûf olarak sahihtir. Oradaki tahkikime ve er-Reddu ale'l Muhtedi'a (80) kitabındaki ta'likime bakılabilir.

⁵⁹⁹İbn Asâkir Târihu Dimaşk'ta (36/316) müellifin tariki ile rivâyet etmiştir. İbn Asâkir ayrıca bu hadisin isnâdını (29/185) Ahmed b. Muhammed b. Süleymân et-Tüsterî kanalıyla nakletmiş, şöyle demiştir: "Ebû Zur'a er-Râzi'ye Zuhra b. Ma'bed'in Said b. el-

17- Yine biz diyoruz ki: Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının en fazîletlisi Ebû Bekir es-Sıddık'tır. Sonra el-Fârûk, ondan sonra Ömer⁶⁰⁰, sonra Zunnûreyn Osmân b. Affân, sonra müminlerin emîri ve müttakilerin imamı Ali b. Ebi Tâlib gelir. Allah onların hepsinden râzı olsun.⁶⁰¹

ASHÂB ARASINDA KİMİN İMÂMETE DAHA LÂYİK OLDUĞU HAKKINDAKİ İHTİLAF HUSUSUNDA BİZİM NEZDİMİZDE DOĞRUYA EN YAKIN GÖRÜŞE GELİNCE

Aşağıdaki zikredilecek olan, söyleyen kimsenin görüşüdür: Bana Muhammed b. Umâra el-Esedî tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeydullah b. Mûsâ tahdis etti, dedi ki: Bize Haşrec b. Nubâte tahdis etti, dedi ki: Bana Saîd b. Cehmân tahdis etti. Onun rivâyet ettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in mevlâsı Sefine şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Hilâfet ümmetim arasında otuz senedir. Bundan sonra saltanat vardır." Sefine bana dedi ki: "Aman ağzını açma. Ebû Bekr'in

Museyyeb'den, onun Câbir'den, onun da Nebi (sav)'den rivâyet ettiği faziletlere dâir hadis hakkında sordum. Dedi ki: 'Bu bâtil bir hadistir. Hâlid b. Nuceyh el-Basrî bu hadisi uydurmuş ve Leys'in kitabının içerisine sokmuştur. Bu Hâlid b. Nuceyh ayrıca şeyhlerin kitabına onların işitmedikleri hadisleri koyar, onlar adına tedlis yapardı. Onun bundan başka işleri de vardı.' Peki, bu hadisi İbn Ebi Meryem'den rivâyet eden hakkında ne dersin?' diye sordum. 'O yalancıdır' diye cevap verdi." Bu bapta başka hadisler de vardır ki onları İbn Batta (rh)'in "el-İbânetu's Suğrâ" isimli kitabına yazdığım tahkîkin ilk kısmında onları tahriç ettim. Nebi (sav)'in zamanından sonra en hayırlı çağların hangileri olduğu hususuna gelince Buhârî (2652) ve Müslim (2533) Abdullah kanalıyla Nebi (sav)'in şunu söylediğini rivâyet etmişlerdir: "Çağların en hayırlısı benim çağımdır. Sonra onları takip edenler, sonra onları takip edenler..."

⁶⁰⁰ Aslında bu şekildedir. Doğrusu "Ondan sonra el-Fârûk Ömer..." olmalıdır.

⁶⁰¹ "Lisânu'l Mizân"da (5/100) beyân edildiği üzere birçok kimse İbn Cerîr'i bir miktar şîilik ve zarar vermeyecek derecede müvâlât ile ithâm etmiştir. "Siyeru A'lâmi'n Nübelâ"da (14/277) ise "Bir miktar şîilikle itham edilmiştir, bizse ondan hayırdan başka bir şey görmedik" denilmiştir. İbn Asâkir, Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Sehl b. el-İmâm'ın şöyle dediğini tahriç etmiştir: Ali (rh)'tan söz edildiği zaman Ebû Ca'fer et-Taberî'yi işittim. "Ebû Bekr'in ve Ömer'in hidâyet imamları olmadığını söyleyen kimse nedir?" diye sordu. Bunun üzerine İbnü'l A'lem ona "Bidatçidir" diye cevap verdi. Bunun üzerine Taberî onun söylediğini reddederek şöyle dedi: "Bidatçi ha, bidatçi öyle mi?! Kim Ebû Bekr'in ve Ömer'in hidâyet imamları olmadığını söylerse öldürülür, öldürülür!" (Lisânu'l Mizân, 5/101)

Yine İbn Cerîr (rh) "Tefsîr"inde (1/28) şöyle demiştir: "Müslümanların imamı ve müminlerin emîri Osmân b. Affân'ın -Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun- müslümanlar için düşünerek onları bir araya getirdiğine delâlet eden eserler..."

hilâfeti [(iki senedir)]. Ömer'in hilâfeti [(on senedir)]. Osman'ın hilâfeti [(on iki senedir)]. Ali'nin hilâfeti [(altı senedir)]." Sonra baktım ve bunların toplamda otuz sene ettiğini gördüm.⁶⁰²

İMAN HAKKINDA SÖYLENECEK SÖZE GELİNCE:

O SÖZ VE AMEL MİDİR? ARTAR VE AZALIR MI?

YOKSA ARTMASI VEYA AZALMASI SÖZ KONUSU DEĞİL MİDİR?

19- Bu konuda söylenecek hak söz "İman söz ve ameldir, artar ve azalır" diyen kimsenin sözüdür. Rasullullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâ-bından bir topluluktan haberler bu yönde gelmiştir. Din ve fazîlet ehli kimseler bu görüş üzere gelip geçmişlerdir.

20- Bize Muhammed b. Ali b. el-Hasen b. Şakîk tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e imanın artıp azalması hakkında sorduk.

Dedi ki: Bize el-Hasen b. Mûsâ el-Eşyeb tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme tahdis etti. Onun Ebû Ca'fer el-Hatmî'den, onun da babasından rivâyet ettiğine göre dedesi Umeyr b. Habib şöyle demiştir: "İman artar ve azalır." Ona "Onun artması ve azalması nedir?" diye soruldu. Dedi ki: "Allah'ı zikrettiğimiz, O'na hamd ettiğimiz ve O'nu tesbîh ettiğimiz zaman; işte bu onun artmasıdır. Gaflete daldığımız, zâyî ettiğimiz ve unuttuğumuz zaman; işte bu da onun azalmasıdır."⁶⁰³

21- Bize Ali b. Sehl er-Remli tahdis etti, dedi ki: Bize el-Velid b. Müslim tahdis etti, dedi ki: Evzâi'yi, Mâlik b. Enes'i ve Said b. Abdulaziz'i - Allah onlara rahmet etsin- "İman amel olmaksızın ikrardan ibârettir" diyen kimsenin sözünü inkâr ederken ve "Amelsiz iman olmaz, imansız da amel olmaz" derken işittim.⁶⁰⁴

KULLARIN KUR'ÂN'I TELAFFUZ ETMELERİ HAKKINDA

SÖYLENECEK SÖZE GELİNCE

22- Bu konuda geçmiş bir sahâbiden ya da tâbiiden rivâyet edildiğini bildiğimiz bir eser yoktur. Ancak söylediği sözde yeterlilik ve şifâ olan,

⁶⁰² Ahmed (21928) ve Tirmizî (2226) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. Bunu Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki (1381) ta'likimde tahric ettim.

⁶⁰³ Abdullah bunu es-Sünne'de (611) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. Tahricimin tamamı için oraya bakınız.

⁶⁰⁴ el-Lâlekâi (1586) musannifin tarîkiden rivâyet etmiştir.

kendisine uyulduğu takdirde rüşde ve hidâyete ulaşılacak olan, sözü nezdimizde önceki imamların sözünün mesâbesinde olan, kendisinden râzı olunan imam Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel'den gelen bir rivâyet vardır. Allah ona rahmet etsin ve ondan râzı olsun.

23- Bana Ebû İsmâîl et-Tirmizî tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken işittim: "Lafziyye Cehmiyye'dendir. Allah -celle ismuhû- 'tâ ki Allah'ın kelâmını işitsin' (Tevbe, 6) buyurmaktadır. Kişi kimden işitecektir?"⁶⁰⁵

24- Ayrıca ashâbımızdan isimleri şimdi aklımda olmayan bir topluluğun onun şöyle demekte olduğunu söylerlerken işittim: "Kim 'Kur'ân'ı telaffuz etmem mahlûktur' derse cehmîdir. Kim 'mahlûk değildir' derse o da bidatçidir."⁶⁰⁶ Bizim nezdimizde bu konuda onun sözünün dışında söylememizin câiz olduğu bir söz yoktur. Çünkü bu konuda bizim ondan başka uyduğumuz bir imamımız yoktur. Onun sözü kâfi ve iknâ edicidir. O kendisine uyulan imamdır. Allah ona rahmet etsin ve ondan râzı olsun.

İSMİN MÜSEMMÂNIN AYNISI MI YOKSA GAYRISI MI

OLDUĞU MESELESİNDE SÖYLENECEK SÖZE GELİNCE

25- Şüphesiz bu sonradan ortaya çıkan ahmaklıklardandır. Bu konuda bir eser yoktur ki ona tâbî olunsun. Bir imamdaki nakledilen herhangi bir söz yoktur ki ona kulak verilsin. Bu konuya dalmak çirkin, bu konuda susmak ise güzeldir. Kişiye, bu konuda Allah celle senâuhû'nun sâdık sözü-nü bilmesi ve onu söylemesi yeterlidir. Bu söz O'nun şu buyruğudur:

"De ki: İster Allah diye duâ edin ister Rahmân diye. Hangisiyle duâ ederseniz edin, en güzel isimler O'nundur." (İsrâ, 110)

"En güzel isimler Allah'ındır. Öyleyse O'na bunlarla duâ edin." (A'râf, 180)

Ayrıca kişinin Rabbinin Arş'a istivâ ettiğini de bilmesi gerekir. "Göklerde ne varsa, yerde ne varsa, ikisinin arasında ne varsa ve toprağın altında ne

⁶⁰⁵ Buna benzer birçok ifâde İmam Ahmed (rh)'tan rivâyet edilmiştir. Abdullah'ın "es-Sünne"sinin "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır diyen kimse hakkında soruldu bâbı"nda (s. 87) yazdığım ta'like bakınız.

⁶⁰⁶ el-İbânetu'l Kubrâ, 3/347.

varsa O'nundur." (Tâhâ, 6) Kim bundan ileri giderse zarar eder ve hüsrâna uğrar, sapıtır ve helâk olur.

26- Ey insanlar! Sizden şâhid olanlar uzağımızda ve yakınımızda bulunan kimselere şunu ulaştırın: Zikrettiğimiz hususlarda Allah'a karşı din edindiğimiz şey, size beyân ettiklerimizdir. Kim bizden bunun hilâfını naklederse, bize bundan başkasını izâfe ederse, bu hususlarda bundan başka bir söz söylediğimizi iddia ederse; işte o yalancıdır, müfteridir, uydurukçudur, haddini aşmıştır. Allah ondan râzı olmasın. Allah'ın gazabı ve laneti iki diyarda da onun üzerine olsun. Allah'ın bu kimseyi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onun benzerlerinin varacağını bildirdiği yere vardırması ve Allah'ın Nebî'si'nin Allah'ın onun benzerlerini sokacağını haber verdiği yere -Rasulullah'ın haber verdiği şekilde- sokması kendisi üzerine bir haktır.⁶⁰⁷

27- Ebû Ca'fer dedi ki: Şöyle ki: Bize Ebû Kureyb tahdis etti, dedi ki: Bize el-Muhâribî tahdis etti. Onun İsmâil b. Ayyâş el-Hımsî'den, onun Sa'lebe b. Müslim el-Has'amî'den, onun Eyyûb b. Beşîr⁶⁰⁸ el-İclî'den rivâyet ettiğine göre Şufeyy⁶⁰⁹ b. Mâtî' el-Asbahî şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Dört kimse vardır ki kendilerinde bulunan sıkıntı ile beraber cehennem ehline de sıkıntı verirler. Kaynar su ile ateş arasında koşup dururlar.⁶¹⁰ 'Veyl!' ve 'Subûr!/Yokluk!' diye bağırırlar. Cehennem ehli [birbirlerine]⁶¹¹ şöyle der: 'Bunların durumu nedir ki biz sıkıntı çekmemize rağmen bize sıkıntı veriyorlar?'

Bir adamın üzerine kordan bir sandık kilitlenmiştir. Bir adam bağır-saklarını sürüklemektedir. Bir adamın ağzından irin ve kan akmaktadır. Bir adam da kendi etini yemektedir. Sandığın içindeki adam hakkında 'Şu helâk olan kimsenin durumu nedir ki bizde bulunan sıkıntıya rağmen bize sıkıntı veriyor?' denir. Bunun üzerine 'Helâk olan kimse boynunda insanla-

⁶⁰⁷ Lâlekâî'nin ihtisârı burada sona ermektedir.

⁶⁰⁸ Asıl nüshada ve "b"de "Bîşr" olarak gelmiştir. Doğru olan ise benim yazdığımudur. Bu şahsın Tehzibu'l Kemâl'deki tercemesine bakılabilir. (3/456)

⁶⁰⁹ Asıl nüshada ve "b"de "Süfyan" olarak gelmiştir. Fakat bu tashiftir. Doğrusu benim yazdığımudur. Bu şahsın Tehzibu'l Kemâl'deki tercemesine bakılabilir. (12/543)

⁶¹⁰ Asıl nüshada ve "b"de "sulandırılar" diye gelmiştir. Yukarıda yazdığım şekil Taberânî'nin el-Mu'cemu'l Kebîr'inde geçmektedir.

⁶¹¹ İki köşeli parantez arası Taberânî'nin el-Mu'cemu'l Kebîr'indendir.

rın malları olduğu hâlde öldü, [bu malların ödendiğini de tam olarak verildiğini de bilmiyoruz]' der.⁶¹²

Bağırsaklarını sürükleyen kimse hakkında da 'Şu helâk olan kimsenin durumu nedir ki bizde bulunan sıkıntıya rağmen bize sıkıntı veriyor?' denir. Bunun üzerine bir şey söyler fakat bunu kaybettim.⁶¹³ Ağzından irin ve kan akan kimse hakkında da 'Şu helâk olan kimsenin durumu nedir ki bizde bulunan sıkıntıya rağmen bize sıkıntı veriyor?' denir. Der ki: 'Bu helâk olan kimse her türlü pis ve çirkin⁶¹⁴ söze bakar [ve onlardan tıpkı cimâdan lezzet aldığı gibi lezzet alır]dı.' Kendi etini yiyen kimse hakkında da 'Şu helâk olan kimsenin durumu nedir ki bizde bulunan sıkıntıya rağmen bize sıkıntı veriyor?' denir. Der ki: 'Bu helâk olan kimse laf götürüp getirir, insanların etlerini yerdi.'⁶¹⁵

28- Bana Hallâd b. Eslem, en-Nadr b. Şumeyl b. Hareşe'den tahdis etti. O dedi ki: Bize İbn Cureyc haber verdi. Onun Mûsâ b. Ukbe'den, onun Ömer b. Abdullah el-Ensârî'den⁶¹⁶, onun da Ebu'd Derdâ'dan rivâyet ettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Kim bir kimseyi kınamak için onu onda olmayan bir şey ile anarsa bundan dolayı Allah onun hakkında söylediğini gerçekleştirene kadar onu cehennemde hapseder."⁶¹⁷

⁶¹² İki köşeli parantez arası Taberânî'nin el-Mu'cemu'l Kebir'indendir.

⁶¹³ Asıl nüshada böyle gelmektedir fakat hadisi tahric eden kimselerin yanında şöyle denmektedir: "Bunun üzerine der ki: Bu helâk olan kimse üzerine sidik sıçradığı zaman yıkmazdı, bunu umursamazdı."

⁶¹⁴ Asıl nüshada "bid'at" olarak geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise hadisi tahric edenlerin yanında bulunandır. Aynı şekilde iki köşeli parantez arasında bulunan kısım da hadisi tahric edenlerin yanında bulunandır.

⁶¹⁵ İbnu'l Mubârek, ez-Zuhd, 328; Hennâd, ez-Zuhd, 1218; İbn Ebi'd Dünyâ, es-Samtu ve Âdâbu'l Lisân, 186; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l Kebir, 7226; Ebû Nuaym, el-Hilye, 5/167

Münzirî et-Tergîb ve't Terhib'de (1/86) şöyle demiştir: Bu hadisi İbn Ebi'd Dünyâ "es-Samt" ve "Zemmu'l Ğibe" isimli kitaplarında, Taberânî leyyin bir isnâd ile "el-Mu'cemu'l Kebir'de rivâyet etmiştir. Ebû Nuaym da bu hadisi rivâyet edip şöyle demiştir: "Şufeyy b. Mâti hakkında ihtilâf edilmiştir. Sahâbeliğinin olduğu söylenmiştir."

⁶¹⁶ Asıl nüshada bu şekildedir. El-Mu'cemu'l Evsat'ta "Amr b. Abdullah el-Evdi" diye geçmektedir. Et-Tevbih ve't Tenbih'te ise "Muhammed b. Abdullah el-Ensârî" diye geçmektedir.

⁶¹⁷ Taberânî el-Mu'cemu'l Evsat'ta (8936) ve Ebu's Şeyh et-Tevbih ve't Tenbih'te (128) rivâyet etmiştir. Münzirî bu hadisi et-Tergîb ve't Terhib'de (3/138) sahihlemiştir.

29- Bize Muhammed b. Avf et-Tâi ve Muhammed b. Müslim er-Râzi tahdis etti, dediler ki: Bize Ebu'l Muğire Abdulkuddûs b. el-Haccâc tahdis etti, dedi ki: Bize Safvân b. Amr tahdis etti, dedi ki: Bana Râşid b. Sa'd ve Enes b. Mâlik şöyle dedi: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Onun rivâyet ettiğine göre "Mirâca yükseltildiğim zaman bir topluluğun yanından geçtim: Bakırdan dedim. Dedi ki: 'Bunlar insanların etlerini yiyip onların ırlarına dil uzatanlardır.'"⁶¹⁸

30- Bize Ali b. Sehl er-Remli tahdis etti, dedi ki: Bize el-Velid b. Müslim tahdis etti. Onun Osmân b. Ebi'l Âtike'den, onun Ali b. Yezid'den, onun da el-Kâsım Ebû Abdurrahmân'dan rivâyet ettiğine göre Ebû Umâme (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Bakî'u'l Ğarkad'a geldi ve iki taze kabrin başında durdu. Sonra "Buraya falanı ve falanca kadını mı defnettiniz?" ya da "Buraya falanı ve falancayı mı defnettiniz?" diye sordu. "Evet, ey Allah'ın Resûlü!" dediler. Bunun üzerine "Falan şu anda dövülmek için oturtuldu" buyurup şöyle devam etti:

"Nefsim elinde olana yemin ederim ki ona öyle bir vuruldu ki kopmayan hiçbir uzvu kalmadı. Kabrinde ateşler uçuştı. O öyle bir çığlık attı ki iki topluluk yani cinler ve insanlar dışında bütün mahlûkât onu işitti. Eğer kalplerinizde bozukluk ve sözlerinizde fazlalık olmasaydı mutlaka benim işittiğimi işitirdiniz." Sonra "Şimdi şu dövülüyor, şimdi şu dövülüyor" buyurdu ve şöyle devam etti: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki ona öyle bir vuruldu ki paramparça olmayan hiçbir kemiği kalmadı. Gerçekten kabrinde ateşler uçuştı. O öyle bir çığlık attı ki iki topluluk yani cinler ve insanlar dışında bütün mahlûkât onu işitti. Eğer kalplerinizde bozukluk ve sözlerinizde fazlalık olmasaydı mutlaka benim işittiğimi işitirdiniz." "Ey Allah'ın Resûlü, onların günahları nedir?" diye sordular. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Falan -ya da falan kadın- idrardan dolayı istibrâ yapmazdı. Falana -ya da falan kadına- gelince, o da insanların etini yerdı."⁶¹⁹

⁶¹⁸ Sahih bir hadistir. Ahmed (13340), Ebû Dâvûd (4878) ve Muhtârâ'da Ziyâ (2286) rivâyet etmiştir.

⁶¹⁹ Münzirî et-Terğîb ve't Terhîb'de (3/332) şöyle demiştir: İbn Cerir et-Taberi bu hadisi Ali b. Yezid-Kâsım tarikiyle rivâyet etmiştir. Hadisi bu tarikten ayrıca Ahmed de bundan başka bir lafızla rivâyet etmiş ve şu ziyâdede bulunmuştur: "Dediler ki: 'Ey Allah'ın Nebisi!'

31- Bize Muhammed b. Yezîd er-Rufâî tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Fudayl tahdis etti.

Bize ayrıca Muhammed b. el-Alâ da tahdis etti, dedi ki: Bize Esved b. Âmir tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr b. Ayyâş tahdis etti. Bunların hepsinin A'meş'ten, onun da Saîd b. Abdullah'tan rivâyet ettiğine göre Ebû Berze el-Eslemî şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bize dedi ki: "Ey dilleriyle iman etmelerine rağmen imanın kalplerine girmediği kimseler topluluğu! Müslümanların gıybetini yapmayın! Onların kusurlarını araştırmayın. Kim onların kusurlarını araştırırsa Allah da onun kusurunu araştırır. Allah kimin kusurunu araştırırsa onu evinde bile rezil eder."⁶²⁰

KİTABIN SONU

Tek olan Allah'a hamd olsun. 1084 yılının başında haram Muharrem ayının 12. gününde çarşamba bitti. Allah'ın salât ve selâmı din gününe kadar Efendimiz Muhammed'in üzerine olsun. Amin. Amin. Amin.

Onlar ne zamana kadar azap görecekler?' Buyurdu ki: 'Bu bir gaybdır, Allah'tan başkası bilmez.'

Yine Münziri şöyle demiştir: "Bu hadis bunun dışında birçok meşhûr tarikten, sahihlerde ve diğer hadis kitaplarında Sahâbe'den bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Hadislerin çoğunluğunda bu iki kişi söz götürüp getirme ve idrardan dolayı azap görmektedir. Zâhir olan Nebî (sav)'in bir defasında iki kabre uğradığı, kabirdekilerden birinin söz götürüp getirmekten dolayı, diğerinin ise idrardan sakınmadığından dolayı azap gördüğü, yine O'nun başka bir zaman başka iki kabre uğradığı, bu kabirdekilerden birinin gıybetten dolayı, diğerininse idrardan dolayı azaba uğradığıdır. Allah en doğrusunu bilir."

Nebî (sav)'in, içerisindekilerin idrardan ve koğuculuktan dolayı azaba uğratıldığı iki kabre uğradığının geçtiği hadisi Buhâri (216) ve Müslim (92) rivâyet etmiştir.

⁶²⁰ Ahmed (19776) ve Ebû Dâvûd (4880) rivâyet etmiştir.

İrâkî "el-Muğni an Hamli'l Esfâr"da (1/499) şöyle demiştir: "Bu hadisi Ebû Dâvûd Ebû Berze kanahyla ceyyid bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Tirmizi'nin de buna yakın lafızlarla İbn Ömer'den rivâyet ettiği de hasen olduğunu söylediği bir hadisi vardır."

Münziri et-Terğib ve't Terhib'de (3/169) şöyle demiştir: "Bu hadisi Ebû Ya'lâ hasen bir isnâd ile Berâ (ra)'dan rivâyet etmiştir."

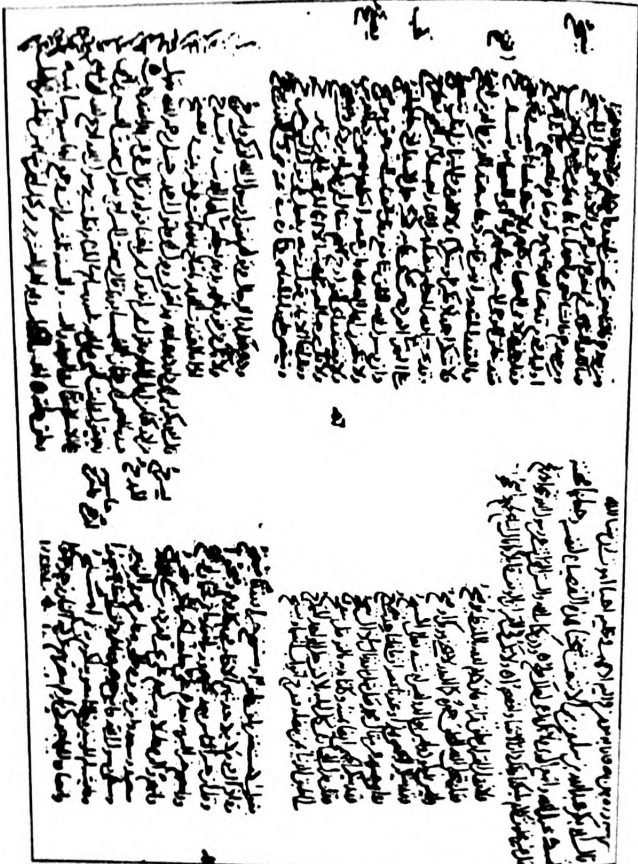
-45-

İBN EBÎ DÂVÜD ABDULLAH B. SÜLEYMÂN
B. EL-EŞ'AS'IN (V. 316) İTİKÂDÎ

BU KASİDE;
SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDÎ
HAKKINDA BİR KASİDEDİR

صورة المخطوط

١ - صورة مخطوط، شرح مذاهب أهل السنة، لابن شاهين

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Halîlî şöyle demiştir: "Hâfız, zamanında Bağdâd'ın imamı, ittifakla âlim, imam oğlu imam... Mısır'da ve Şâm'da babasıyla aynı şeyhleri paylaştı. Mısır'da, Şâm'ın her tarafında, Bağdat'ta, Isbehân'da, Sicistân'da, Şîrâz'da ve Horasân'da imamları dinledi. Sahih tasnif eden Ebû Ali el-Hâfız en-Neysâbûrî ve İbn Hamza el-Isbehânî onunla ihticâc etmiştir. Denildi ki: Tek bir dönemde üç imam: Bağdat'ta İbn Ebî Dâvûd, Neysâbûr'da İbn Huzeyme ve Rey'de İbn Ebî Hâtîm..."

Sâlih b. Ahmed el-Hemzânî el-Hâfız şöyle demiştir: "İbn Ebî Dâvûd Irak'ın imamı idi. Sultan onun için bir minber tahsis etmişti. Onun zamanında Bağdat'ta kendisinden daha yaşlı şeyhler vardı. Fakat âlet ve itkân/sağlamlık yönünden onun ulaştığı dereceye ulaşamamışlardı."

Tercemenin Kaynakları: Tabakâtü'l Hanâbile, 3/96; Târîhu Bağdâd, 9/464; Tehzibu'l Kemâl, 7/439; Siyeru A'lâmî'n Nubelâ, 13/221

Kasîdenin Özeti: Bu kasîde, nâzımın içerisinde Ehli Sünnet'in itikâd konularındaki itikâdının özetini zikrettiği meşhûr bir kasidedir. İlim ehlin-den birçok kimse bu kasîdeye önem vermiş, bunun üzerine şerh ve tâlik olarak birçok eser kaleme almıştır.

Kasîdenin Kaynakları: Bu kasîdeyi şunlardan çıkardım:

1- İbn Şâhîn (*rahimehullah*)'ın "Şerhu Mezâhibi Ehli's Sünne"si. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. İbn Şâhîn (*rahimehullah*) bu kitabını, hocası İbn Ebî Dâvûd (*rahimehullah*)'ın kasîdesi ile noktalamış, şöyle demiştir: "Hocamız Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as kendisine âit bu kasîdeyi söyledi. Bunu mihnesi kıldı..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Onun zikrettiği beyitlerin toplamı kırktır. Bu nüshayı asıl kıldım. Bu kasîdede yalnız kendisinin zikrettiği bazı ziyâdeler vardır ki bunlar yirminci beyit ile yirmi altıncı beyit arasında bulunanlardır.

2- İmâm el-Âcurrî (*rahimehullah*)'ın "eş-Şeria" kitabı. El-Âcurrî (*rahimehullah*) "eş-Şeria" kitabını hocası İbn Ebî Dâvûd'ın kasîdesi ile noktalamış, şöyle demiştir: "Ebû Bekr İbn Ebî Dâvûd (*rahimehullah*) sünnet hakkında söylediği bir kasîdeyi bize inşâd etmişti. Onun zikredileceği yer tam da burasıdır. Şimdi ben onu zikredeceğim ki hak ehlinin onunla basireti ve kuvveti artsın inşaallah: Bize Ebû Bekr İbn Ebî Dâvûd er-Rasâfe Mescidi'nde bir Cuma günü Şâhân'ın bitmesine beş gün varken 309 yılında imlâ ettirdi -Allah onu bağışlasın- dedi ki..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. O kasîde-

nin yalnızca otuz üç beytini zikretmiştir. Yirminci beyit ile yirmi altıncı beyit arası düşmüştür. Bu nüshaya "ş" harfi ile işaret ettim.

3- İbn Ebî Ya'lâ'nın "Tabakâtu'l Hanâbile" kitabı. O bu kasîdeyi İbn Ebî Dâvûd (rahimehullah)'a kadar ulaşan muttasıl isnâdı ile rivâyet etmiş, şöyle demiştir: "Bize Ali el-Muhaddis, Ubeydullah el-Fakih'ten haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr b. Ebî Dâvûd hıfzından inşâd etti..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Kasîde burada otuz üç beyitten oluşmaktadır. On dokuzuncu beyit ile yirmi altıncı beyit arası düşmüştür. Bu nüshaya "t" harfi ile işaret ettim.

4- İbnu'l Bennâ (rahimehullah)'ın "el-Usûlu'l Mücerrede alâ Tertîbi'l Kasidetî'l Mücevvede Şerhu'l Kasidetî'l Hâiyyeti li'bni Ebî Dâvûd" kitabı. O burada şöyle demiştir: "Bize Şeyh Ebu'l Kâsım Abdullah b. Ahmed b. Osmân es-Sayrafi ve Ebû Muhammed b. el-Huseyn b. Muhammed el-Hallâl -Allah onlara rahmet etsin- inşâd etti, dediler ki: Bize Ebû Bekr İbrâhîm b. el-Hasen b. Şâzân inşâd etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as sünnet hakkında şunu inşâd etti..." Sonra kasîdeyi şerhi içerisinde zikretmiştir. İbnu'l Bennâ kasîdenin otuz dört beytini zikretmiştir. On dokuzuncu, yirmi üçüncü, yirmi dördüncü ve yirmi beşinci beyitler düşmüştür. Yine kasîdenin içerisinde bazı beyitler öne alınmış, bazıları arkaya bırakılmıştır. Bu nüshaya "b" harfi ile işaret ettim.

5- Ez-Zehebî'nin "el-Uluvv" (2/1220) kitabı. O bu kasîdeyi isnâdı ile tahric etmiş, şöyle demiştir: "Bize Ahmed b. Abdulhamîd haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed İbn Kudâme altı yüz on sekiz yılında haber verdi, dedi ki: Bize Fâtîma binti Ali haber verdi, dedi ki: Ali b. Beyân haber verdi, dedi ki: Bize el-Huseyn b. Ali et-Tanâcîrî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Hafs b. Şâhîn haber verdi, dedi ki: Şeyhimiz Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân bu kasîdeyi söyledi ve onu mihnesi kıldı..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Yine ez-Zehebî şöyle demiştir: "Bu kasîde nâzımından mütevâtir olarak nakledilmiştir. El-Âcurri bu kasîdeyi rivâyet etmiş ve ona bir şerh kaleme almıştır. Ebû Abdullah İbn Batta da "el-İbâne"de rivâyet etmiştir. İbn Ebî Dâvûd şöyle demiştir: 'Bunlar babamın, şeyhlerimizin ve kendilerini görmediğimiz âlimlerin -onlardan bize ulaşan şekilde- görüşüdür. Bundan gayrısını söyleyen kimse yalan söylemiş olur.'"

Derim ki: İşin garip tarafı, o, kasîdeyi İbn Şâhîn'in tarikinden rivâyet etmiş olduğu hâlde İbn Şâhîn'in infirâd ettiği ziyâdeleri zikretmemiştir! O kasîdenin otuz bir beytini zikretmiştir. Dördüncü, on birinci, yirminci ve yirmi altıncı beyitler düşmüştür. Bu nüshaya "a" harfi ile işaret ettim.

6- Yine ez-Zehebî'ye âit olan "el-Arş" kitabı. O bu kasîdeyi başka bir isnâd ile tahric etmiş, şöyle demiştir: "Bize İbn Razkûye olarak bilinen, Şeyh Ebu'l Hasen Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed dört yüz yedi senesinin Safer ayının sonunda Pazartesi günü haber verdi, ona Bağdat'taki mescidinde kıraat olundu, bende işittim, dedi ki: Bize Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed el-Asker es-Saffâr haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Dâvûd es-Sicistânî sünnet konusunda kendisine âit şu kasîdeyi inşâd etti..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Kasîdeden otuz üç beyti zikretmiştir. On dokuzuncu beyit ile yirmi beşinci beyit arası düşmüştür. Bu nüshaya "h" harfi ile işaret ettim.

7- Bu kasîdeyi ayrıca İbnu'l Bennâ'nın "el-Usûlu'l Mücerrede" kitabının nâsihi, isnâdı ile kitabın sonunda zikretmiş, şöyle demiştir: "Bize Şeyh Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Herevî haber verdi, dedi ki: Bize el-İmam el-Hâfız Ebû Muhammed el-Mubârek b. Alî b. et-Tabbâh (rahimehullah) haber verdi, dedi ki: Bize eş-Şeyh el-Âlim Ebu'l İzz Ahmed b. Abdullah b. Muhammed b. Kâdiş Bâbu'l Merâtib'de beş yüz yirmi senesinin Şevvâl ayında kıraat yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Tâlib Muhammed b. Ali b. Ebî'l Feth b. el-Aşşârî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr Ahmed b. İbrâhim b. Şâzân, Ebû Bekr b. Ebî Dâvûd es-Sicistânî (rahimehullah)'tan rivâyetle bu kasîdeyi haber verdi..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. O kasîdeden otuz altı beyit zikretmiştir. On dokuzuncu, yirmi üçüncü, yirmi dördüncü ve yirmi beşinci beyitler düşmüştür. Ayrıca bazı beyitler öne alınmış, bazıları arkaya bırakılmıştır. Bu nüshaya "z" harfi ile işaret ettim.

8- Muhammed b. Ahmed es-Sefârîni el-Hanbelî'nin (v. 1188) "Levâihu'l Envârî' Seniyye ve Levâkihu'l Efkârî' Sünniyye Şerhu Kasîdeti'bni Ebî Dâvûd el-Hâiyyeti fî Akîdeti Ehli'l Âsârî's Selefîyye" kitabı. Müellif kasîdenin otuz iki beytini zikretmiştir. Onuncu beyit, ayrıca on dokuzuncu beyit ile yirmi beşinci beyit arasındaki beyitler düşmüştür. Bu nüshaya da "s" harfi ile işaret ettim. İbn Şâhin (rahimehullah) Şerhu Mezâhibi Ehli's Sünn'e'de şöyle demiştir: Şeyhimiz Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as kendisine âit bu kasîdeyi söyledi ve bunu mihnesi kıldı:

1- Allah'ın ipine sımsıkı tutun ve hidâyete tâbi ol

Bidatçı olma ki felâha eresin

2- Allah'ın kitabını ve Rasûlullah'tan gelen sünnetleri

Din edin ki kurtulasın ve kazançlı çıkasın

3- De ki: Yaradılmış değıldir melikimizin kelâmı
Takvâ sâhipleri bunu din edindiler ve açıkça söylediler

4- Kur'ân hakkında vakf görüşünde olma⁶²¹
Cehm'in bazı takipçilerinin söz oyunu yaptıkları gibi⁶²²

5- "Kur'ân okuduğum bir yaratıktır" da deme
Zira Allah'ın kelâmı ancak lafızla açığa çıkar

6- Yine de ki: Allah mahlûkâta apaçık görünecektir
Dolunayın görüldüğü gibi, hatta Rabbin daha açıktır

7- Ne doğurulmuştur ne de doğurmuştur O
O'nun bir benzeri⁶²³ de yoktur, çok yücedir, tesbih edilendir

8- Fakat cehmî bunu inkâr etmiştir, hâlbuki nezdimizde
Söylediğimizi doğrulayan açık⁶²⁴ bir hadis vardır

9- Cerîr Muhammed'in sözlerinden rivâyet etmiştir onu⁶²⁵
Onun bu konuda söylemiş olduğunu söyle ve kurtul

10- Cehmî O'nun sağ elini de inkâr etmiştir
Hâlbuki O'nun iki eli de hep ihsanda bulunur⁶²⁶

11- Yine de ki: Cebbâr iner her gece keyfiyetsiz olarak
Tek olan ve övgü isteyen Zât noksanlıklardan münezzehtir

12- Dünyâ tabakasına (iner ve) fazlıyla ihsanda bulunur
Göğün kapıları açıldıkça açılır

⁶²¹ "ş"de ve "t"de "Kur'ân hakkında vakf görüşünde aşırıya gitme" diye geçmektedir.

⁶²² "s"de "müsâmahakâr davrandıkları gibi" diye geçmektedir. Müellif şerhinde ise "Yani Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylediler ve bu konuda yumuşak davrandılar" demiştir.

⁶²³ "h"de "misli" diye geçmektedir.

⁶²⁴ İtimâd edilen bütün nüshalarda bu şekilde geçmektedir. Fakat bu kasidenin bazı nüshalarında "sahihlenmiş" diye geçmektedir.

⁶²⁵ Cerîr b. Abdullah el-Beceli (ra)'ın hadisini Buhârî (7434) ve Müslim (633) rivâyet etmiştir. Bu hadiste Nebî (sas)'in şu buyruğu bulunmaktadır: "Şüphesiz siz ayı gördüğünüz gibi Rabbinizi göreceksiniz, O'nu görmek için birbirinize girmeyeceksiniz..." Bu hadis farklı akidelerde defalarca geçmiştir.

⁶²⁶ "ş"de ve "s"de "hep lütuf saçar" diye geçmektedir.

13- Buğurur: Bağışlanma isteyen yok mu karşısında bağışlayan bulsun

Hayır ve rızık isteyen yok mu ona lütufta bulunulsun⁶²⁷

14- Bunu hadisleri reddedilmeyecek bir topluluk rivâyet etmiştir

Onları yalanlayanlar zarar ettiler ve çirkinlikle damgalandılar

15- Yine de ki: Muhammed'den sonra insanların en hayırlısı

Öndeki iki vezîridir, sonra en fazîletlisi Osmân'dır

16- Onlardan sonra en hayırlı dördüncü insan

Hayırdan ayrılmayan, hayırla zafere ulaşan⁶²⁸ Alidir

17- Şüphesiz onlar ve şu topluluk⁶²⁹

Firdevs'te ebediyet içinde⁶³⁰ gezinen soylu develer üzerindedir

18- Saîd, Sa'd, İbn Aûf ve Talha

Fihri'n Âmir'i ve övülen Zubeyr

19- Rasulullah'ın evindeki iki torunu

Hatîce'nin ve pâk Fâtıma'nın iki oğlu⁶³¹

20- Müminlerin annesi Âişe ve dayımız Muâviye

Ne şeref sâhibidir ve ne çok ihsanda bulunur o⁶³²

21- O'nun ensârı ve yurtlarını terk edenler⁶³³

Yardımlarıyla ateşle dağlanmaktan uzaklaştılar⁶³⁴

22- Onlardan sonra da güzellikle tâbi olanlar vardır

Söz ve amel olarak onların fiillerini takip edip kurtulanlar

⁶²⁷ "t" de "ona lütufta bulunayım" diye geçmektedir.

⁶²⁸ "b" de ve "d" de "hayır için ihsanda bulunan" diye geçmektedir.

⁶²⁹ "a" da, "s" de ve "h" de "Şüphesiz onlar hakiki topluluktur" diye geçmektedir.

⁶³⁰ "b" de ve "s" de "Firdevs'te nûr ile" diye geçmektedir.

⁶³¹ Bu beyti sadece İbn Şâhin zikretmiştir.

⁶³² Ashin haşiyesinde "Haşîye: Çok değerlidir ve ovguya lâyıktır" yazmaktadır. Bu beyt "q" de, "t" de ve "h" de zikredilmemiştir.

⁶³³ Aslında "O'nun hicret eden ensârı" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "b" den ve "d" dendir.

⁶³⁴ "b" de şöyle geçmektedir: "Yardımlarıyla ateşin karanlığından uzaklaştılar". Bu beyt "q" de, "t" de, "h" de ve "a" da zikredilmemiştir.

23- Mâlik, Sevrî ve kardeşleri

Ebû Amr el-Evzâî, çokça tesbîh edendir o

24- Onlardan sonra hidâyet imamları Şâfîî ve Ahmed
Hakka tâbî olan üstün gelir

25- Onlar öyle bir topluluktur ki Allah onları affetmiştir
*Onları râzî etmiştir, sen de onları sev, mutlu olursun*⁶³⁵

26- Sahâbenin tamamı hakkında en hayırlı sözü söyle
Ta'n eden, ayıplayan ve cerh eden olma

27- Apaçık vahiy onların fazîletini dile getirmiştir
*Fetih'te*⁶³⁶ *Sahâbe'yi öven âyetler vardır*

28- Takdîr edilen kadere de kesin olarak iman et
Zira bu dinin direğidir, din çok geniştir

29- Câhilce Nekîr ve Mûnker'i inkâr etme
Havz'î ve Mizân'î da inkâr etme, sana nasihat

30- Ve de ki: Yüce Allah fazhıyla cehennemden çıkaracak⁶³⁷
*Küle dönüşmüş birtakım cesetleri*⁶³⁸, sonra onlar atılacak

31- Firdevs'te nehre, sonra onun suyuyla dirilecekler
Selin taşta taşta geldiği zaman taşıdığı tane gibi

32- Rasulullah mahlûkât için şefa'at edecektir
*Kabir azâbı hakkında da "Apaçık haktır" de*⁶³⁹

33- Masiyet işleseler bile namaz kılanları tekfîr etme
Herkes masiyet işlemektedir, Arş'ın Sâhibi ise affetmektedir

⁶³⁵ 23. beyit ile 25. beyit arasında yalnız İbn Şâhin zikretmiştir.

⁶³⁶ Yani Fetih Sûresi'nde. Bu âyetler Allah Teâlâ'nın şu buyruklarıdır: "Muhammed Allah'ın resûludur. O'nunla birlikte olanlar kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler." (Fetih, 29)

⁶³⁷ Aslında "Yüce Allah mutlaka fazlıyla cehennemden çıkaracak" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım diğer nüshalardandır.

⁶³⁸ "b" de "etten bazı cesetleri" diye geçmektedir.

⁶³⁹ "b" de ve "d" de "Kabir azâbı hak ile açıklanmıştır" diye geçmektedir.

34- Hâriciler'in görüşünü de benimseme, zira o
Kendisini benimseyeni helâka sürükler ve rezil eder

35- Diniyle oynayan mürcî de olma
Mürcinin yaptığı şey ancak din ile şımarıktır⁶⁴⁰

36- Yine de ki: İman; söz, niyet ve fiildir
Nebî'nin buyruğunda açıkça geldiği üzere⁶⁴¹

37- Masiyetler sebebiyle azahr bazen
Bazen de kişinin taati ile artar ve ağır gelir
38- İnsanların reylerini ve sözlerini bir kenara bırak
Rasulullah'ın buyrukları daha temiz ve daha açıktır⁶⁴²
39- Sakın dinlerini eğlence malzemesi edenlerden olma

Sonra hadis ehline ta'n edersin ve saldırırsın

40- Ey arkadaş, bunlara itikâd ettiğin sürece

Sabah akşam hep hayır üzere olursun

Ebû Bekr İbn Ebî Dâvûd (rahimehullah) dedi ki: Bu benim görüşümdür, babamın görüşüdür, Ahmed b. Hanbel (rahimehullah)'ın görüşüdür, ilim ehlinde gördüklerimizin görüşüdür, kendilerini görmediğimiz hâlde sözleri bize ulaşan kimselerin görüşüdür. Kim benim hakkımda bundan gayrısını söylerse yalan söylemiş olur.⁶⁴³

⁶⁴⁰ "a"da, "h"de, "b"de ve "d"de "...dini mızah malzemesi yapmaktır" diye geçmektedir.

⁶⁴¹ "h"de "Resûl'ün" diye geçmektedir.

⁶⁴² Aslında "daha güzeldir" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım diğer nüshalardan da

⁶⁴³ "i"de ve "h"de "Kim bundan gayrısını söylerse yalan söylemiş olur" diye geçmektedir.

EBÜ ABDULLAH EZ-ZUBEYR B. AHMED B.
SÜLEYMÂN EZ-ZUBEYRÎ EŞ-ŞÂFÎ'NİN (V. 318)
İTİKÂDÎ

BU BÖLÜMDE ONUN 2 KİTABI
BULUNMAKTADIR:
ŞERHU'L İMÂNİ VE'L İSLÂM
VE TESMİYETU'L FİRAKÎ VE'R REDDÎ ALEYHİM
(İMANIN VE İSLÂM'IN AÇIKLAMASI
FİRKALARIN İSMİNİN ZİKİRİ VE ONLARA REDDİYE)

İsmi ez-Zubeyr b. Ahmed b. Süleymân b. Abdullah b. Âsım b. el-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm el-Esedî el-Basrî eş-Şâfiî ed-Darir'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. 318 yılında vefât etmiştir.

Hakkındaki Övgüler

Et-Taberâni "Mu'cem-i Sağır"inde (464) onun hakkında şöyle demiştir: "Bize âmâ fakih... ez-Zubeyr tahdis etti..."

İbn Nâsiruddin "Tavdihu'l Müştebih"te (4/280) şöyle demiştir: "Âmâ fakih Ebû Abdullah... Onun 'es-Sünne' diye bir kitabı vardı ki et-Taberâni bunu ondan rivâyet etmiştir."

Eş-Şirâzi şöyle demiştir: "Âmâ idi. Birçok güzel eseri vardır."

El-Hatib şöyle demiştir: "Şâfiî'nin mezhebine mensup fakihlerden biridir. Fıkıh alanında 'el-Kâfi' gibi eserleri vardır. Bağdat'a gelmiş ve orada hadis tahdis etmiştir."

Ez-Zehabi şöyle demiştir: "Allâme, şâfîilerin şeyhi... Dev sikalarından. Bir tâife ondan fıkıh öğrenmiştir. Mezhep içerisinde değer verilen bir kimseydi."

Tercemenin Kaynakları:

Târîhu Bağdâd, 8/471; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 15/57

Akidenin Özeti: Bu, ez-Zubeyrî (*rahimehullah*)'ın Ehli Sünnet'in itikâdının beyânı hakkında kaleme aldığı bir kitaptır. O, kitaba, imana ve İslâm'a taalluk eden meseleleri zikrederek başlamıştır. Sonra sapık fırkaların asıllarını zikretmiş ve onlardan bazılarını kısaca tanıtmıştır. Sonra Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın Sünnet ve itikâd ile ilgili konulardaki itikâdının özeti zikretmiş, bununla beraber her bir meselenin Kur'ân'dan ve Sünnet'ten delillerini aktarmıştır. Musannif bu kitabın Ehli Sünnet'in itikâdını beyân eden muhtasar bir kitap olmasını istemiş, bu sebeple kitabı isnadlardan arındırmıştır. Bu kitapta yer alan ifâdelerin birçoğu, Harb el-Kirmâni (*rahimehullah*)'ın içerisinde gördüğü âlimlerin icmâsını aktardığı akidesinden alınmıştır. Fakat musannif buna ek olarak Kitap'tan ve Sünnet'ten delilleri de zikretmiştir. Burada hadisleri kısaca tahric ettim. Allah tamamlanmasını müyesser kılsın, bu kitabı özel olarak tahkik edeceğimden dolayı bapları ve meseleleri hakkında ta'lik yazmadım.

Akîdenin Kaynakları: Bu kitabın el yazmasını bulamadım. Bu yüzden Hüsâm el-Hafnâvî'nin tahkikiyle hazırlanan ve 1424 yılında Dâru'l Beydâ Yayınevi tarafından neşredilen nüshadan yardım aldım. Bu kitabın metnini çıkarırken ondan istifâde ettim. Bununla beraber, hakkında onun yazdığından başkasının doğru olduğunu düşündüğüm bazı kelimelerin zabtında ona muhâlefet ettim. Hamid Âlemlerin Rabbi Allah içindir. Allah'ın salât ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in üzerine olsun. Bize şeyh, imam, kadıların kadısı⁶⁴⁴ Nizâmuddîn Ebû Hafs Ömer b. İbrâhîm b. Muhammed b. Müflih el-Makdisî es-Sâlihî el-Hanbelî -Allah onu hayır ve üfiyet içerisinde yaşatsın- haber verdi, dedi ki: Bize imam, hâfız Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah b. Ahmed b. el-Muhibb el-Makdisî, hâfız Alemuddîn el-Kâsım b. Muhammed el-Berzâlî'den aldığı icâzet ile icâzetten haber verdi. O da İbrâhîm b. İsmâîl b. Yahyâ b. ed-Dercî'den işitti. O da Ebû Ca'fer Muhammed b. Ahmed es-Saydelânî'den icâzetle haber verdi.

İbnu'l Muhibb ayrıca Kâdı Süleymân b. Hamza b. Ahmed'den icâzet yoluyla haber verdi. O da hâfız Ziyâuddîn Muhammed b. Abdolvâhid'den icâzet yoluyla haber verdi. O da Ebû Ca'fer es-Saydelânî'den işitti. O da Mahmûd b. İsmâîl b. Muhammed b. es-Sayrafi'den işitti. O da Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Useyd b. Abdullah b. Muhammed b. el-Huseyn b. Useyd b. Âsım b. Abdullah es-Sekafi el-Medîni el-Vâiz'den işitti, dedi ki: Bize Ebu'l Abbâs Ahmed b. Ca'fer b. Allân es-Sülemî el-Medîni haber verdi, dedi ki: Bize Ebû İshâk İbrâhîm b. eş-Şircânî haber verdi, dedi ki: Ebû Abdullah ez-Zubeyr b. Ahmed b. Süleymân b. Abdullah b. Âsım b. el-Münzir b. ez-Zubeyr b. el-Avvâm (radıyallahu anh) dedi ki:

Bu; imanın ve hakikatlerinin, İslâm'ın ve şeriatlerinin, ihsânın ve derecelerinin ne olduğunu bildiren, fakihlerin bunların açıklanması hususunda söyledikleri farklı görüşleri, bunların niteliği hakkında beyân ettiklerini, Kitâb'ın ve Sünnet'in hükümlerinin delâlet ettiği şeyi, kıyastan bu konuda hüccet yerine geçebilecek şeyleri beyân eden bir kitaptır. Bu kitabı telif ettim, bir araya getirdim ve sağlam kuldım ki öğrenmek isteyen kimse ondan faydalansın, insanların önünde bulunan âlim onu bellesin, her bir kimse kendisi için ona baksın, Allah (Azze ve celle)'nin dini hususunda kendisine farz kılmuş olduklarını bilsin. Hatadan koruyan ve başarıya ulaştıran ane

⁶⁴⁴ Müceddid şeyh Muhammed b. Abdulvehhâb (rh) "Kitâbu't Tevhid'de "Kadıların kadısı ve benzeri isimlerle isimlenme bâbı" diyerek herhangi bir insanı bu şekilde isimlendirmek-ten sakındırma hususunda bir bap açmıştır.

cak Allah'tır. Ebû Abdullah ez-Zubeyr -Allah ona rahmet etsin ve ondan râzı olsun- dedi ki: İnsanlar, İslâm ve iman hakkında ihtilâf etmişlerdir.

1- Bazıları "Bunlar aynı manaya gelen iki isimdir, yani her müslüman mümindir, her mümin de müslümandır" demiştir.

2- Bazıları "İslâm imandan başkadır, İslâm birinci derecedir, iman ise onun üzerindedir" demiştir. Bunlara göre İslâm dil ile ikrâr, iman ise kalp ile tasdiktir. Bu tâife hüccetlerinden biri olarak şöyle demiştir: "Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: 'Bedevîler "iman ettik" dediler. De ki: İman etmediniz. Fakat "müslüman olduk" deyin. İman henüz kalplerinize girmedi.' (Hucurât, 14) Biz bunu imanın kalp ile tasdik, İslâm'ın ise dil ile ikrâr olduğuna delil getiriyoruz."

3- Bazıları da şöyle demiştir: "İman; kişinin Allah (Azze ve celle)'ye, O'nun resûlüne, kitaplarına, hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kade-re, ölümden sonra dirilişe, cennete, cehenneme ve bu ikisinin yaratılmış durumda olduğuna iman etmesidir.

İslâm; Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak, Beyt-i haccetmek ve Allah yolunda cihâd etmektir.

İhsan ise kişinin Rabbi (Azze ve celle)'ye O'nu görüyormuşçasına ibâdet etmesidir. O her ne kadar Rabbini göremiyorsa da, Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisini gördüğünü ve yaptıklarını bildiğini bilmektedir." Bu tâife şu haberi rivâyet etmiştir: Bir adam Nebi'ye -Rabbimiz O'na seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin- geldi ve O'na "İslâm nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) yukarıda zikrettiğimizi söyledi. Adam iman hakkında sordu. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) yine yukarıda zikrettiğimizi söyledi. Adam ihsan hakkında sordu. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) bunun üzerine şöyle buyurdu: "Allah'a O'nu görüyormuşçasına ibâdet etmendir. Her ne kadar sen O'nu görmüyor-san da O seni görüyor."

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) sonra ashâbına "Bu Cibril'dir, size dininizi öğretmeye gelmiştir" diye bildirdi.⁶⁴⁵

⁶⁴⁵ Buhârî (50) ve Müslim (6) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir. Müslim ayrıca Ömer (ra)'tan da (1) rivâyet etmiştir.

4- Bazıları da şöyle demiştir: "İslâm, kişinin amma isteyerek amma istemeyerek (İslâm sözünü) söylemesidir. Eğer kişi isteyerek söylerse ve diliyle ikrâr ettiğine kalbiyle itikâd ederse onun imanı ikrâr yönünden kemâle ermiş demektir. Diliyle söylediğini kalp doğrulamazsa onun ikrârının bâtında hiçbir değeri yoktur. Ancak onun sözü zâhırde kamının dökülmesine engel olur, kendisiyle evlenilmesine ve mirasçı olmasına imkân sağlar." Bu görüşün savunucuları Allah tebâreke ve teâlâ'nın şu buyruğunu delil getirmişlerdir:

"Münâfıklar sana geldiklerinde 'Şehâdet ederiz ki sen Allah'ın resûlüsün' derler. Allah senin kendisinin resûlü olduğunu bilmektedir. Allah münâfıkların hiç şüphesiz yalancı olduklarına şehâdet eder." (Munâfikûn, 1)

Onlar dilleriyle kalpleriyle inanmadıkları bir sözü söyleyince Allah onların yalancı olduklarına şâhitlik etti. Buyurdu ki: "Yeminlerini/imanlarını kendilerini öldürülmekten koruyan bir kalkan kıldılar. Onun arkasına saklandılar. Onu kale gibi kullandılar. Böylece kanlarını koruma altına aldılar." Görüldüğü gibi O bunun onları öldürülmekten kurtardığını bildirmiştir. Rasulullah -Allah'ın salâtı ve selâmı O'nun ve âlinin üzerine olsun- zâhiren onlarla evlenilmesine izin vermiştir. Allah (Azze ve celle) onların iç dünyalarını haber vermiş, onları sözlerindeki eğrilikleriyle nebîsine bildirmiş, onları zâhirlerine delâlet eden şey ile vafsetmiştir: "Onları gördüğünde kalıpları hoşuna gider. Konuştukları zaman sözlerine kulak verirsin. Onlar yaslanmış kütükler gibidir." (Munâfikûn, 4) Görüldüğü gibi onları en belîğ şekilde anlayışsızlıkla ve akıl eksikliği ile vasıflandırmıştır. Sonra onların özellikleri arasına şunu da eklemiştir: "Her çılgınlığı aleyhlerinde zannederler. Asıl düşman onlardır, onlardan sakın!" Bu da korkaklığın bir tasvîridir ki belâğatin zirve noktasındadır, asla bir benzeri yoktur.

5- Bir topluluk da şöyle demiştir: "Münâfıklar kalpleriyle inanmadıkları şeyi dilleriyle ikrâr ettikleri zaman bu onlara bir yarar sağlamadı." Yine onlar şöyle demişlerdir: "Demek ki iman ancak kalbin tasdikiyle kemâle erer. Kişi bununla beraber amelleri vaktinde yerine getirmeye özen gösterir. Vâcip olduğu zaman namazı kılmalı, vakti geldiğinde zekâtı vermeli ve her bir dinî buyruğu vaktinde yerine getirmelidir. O zaman diliyle ikrârı iştikâmet bulur. Kalbiyle tasdiki tamam olur. Kişi ameller(in vücûbiyetin)e iman etmiştir, sonra onları vakitlerine riâyet ederek yerine getirmiştir. İşte onun imanı kemâle ermiştir. Eğer bunlardan bir şey eksilirse eksilen şey

ölçüsünde imanı da eksilir. Eğer farz kılınan şer'i buyruklara ve sınırları belirlenen farizalara ek olarak nâfile hayırlar işlerse imanı artar."

Evet, bunlar imanın ameller yerine getirildiği zaman kemâle erdiğini, ameller eksildiği zaman azaldığını, kişinin işlediği nâfile hayırlarla ve amellerle arttığını söylemişlerdir. Bizim nezdimizde tercih edilen ve katımızda kabul gören görüş de budur. Biz de buna inanıyor ve bunu söylüyoruz. Allah (Azze ve celle) bu görüşün tasdiki olarak şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ben tevbe eden, iman eden, sâlih amel işleyen ve sonra hidâyete eren kimseye karşı çok bağışlayıcıyım." (Tâhâ, 82)

6- Bilgisi az, delili zayıf ve hücceti çürük bir tâife de şöyle demiştir: "İman, amel olmaksızın sözden ibârettir. Artmaz ve azalmaz. İman edip sâlih amel işleyen, adâletli olan ve iyilik yapan, muâmelelerinde insaflı davranan, konuştuğunda doğru söyleyen, söz verdiğinde sözünü yerine getiren, zulme uğradığında affeden, nâfile hayırlar ve iyi ameller işleyen; annesinin, babasının, çocuklarının, akrabalarının, komşusunun ve arkadaşının kendisi üzerindeki haklarını yerine getiren, elinden geldiğince hayır işleyen kimse ile; diliyle 'Lâ ilâhe illallâh' diyen, sonra farzları yerine getirmeyen, şer'i buyrukları yerine getirme hususunda kusurlu olan, hayırlı işlerden ve nâfilelerden geri kalan, kendisine bir şey emânet edildiğinde hıyânet eden, konuştuğu zaman yalan söyleyen, söz verdiği zaman sözünde durmayan, kendisine adâletli davranıldığı hâlde zulmeden ve haksızlık yapan kimse (iman yönünden) aynı derecededir. Ne bunun şuna bir üstünlüğü vardır, ne de şunun buna!"⁶⁴⁶

7- Bu öyle bir sözdür ki akıllar bu aktarıldığı zaman bunu söyleyen kimsenin gâfil olduğuna şahitlik eder. Bu sözün söylenmesi onun hakkında delil getirmeye ihtiyaç bırakmaz. Bununla beraber bu görüş hakkında dinleyenlerin kalplerinde onu daha zayıf kılacak bazı hüccetleri zikretmek kaçınılmazdır ki câhil kimse bu söze aldanmasın, bu sözü söyleyen kimsenin taklîd edilmesi gereken kimselerden olduğunu zannetmesin. Biz

⁶⁴⁶ Bu, Mürchie'nin görüşüdür ki Mürcietu'l Fukahâ ve onlara tâbi olan zamanımız mürchie'si de onlardandır. Bunlar amelin imanın bir rûknü olmadığını, kişinin namaz kılmaya da, gücü yettiği hâlde Allah Teâlâ için bir amel işlemese de sadece sözünden dolayı mümin ve cennetlik olabileceğini söylerler. İşte bunlar Selef-i Sâlih'in ittifakla zemmettiği ve kendilerinden sakındırdığı kimselerdir.

Kur'an'ın ve Sünnet'in bu görüşün hilâfına delâlet ettiğini gördük. Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Yoksa kötülük işleyenler, hayatlarında ve ölümlerinde kendilerini iman edip sâlih amel işleyenlerle bir kılacağımızı mı zannettiler? Ne kötü hüküm veriyorlar!" (Câsiye, 21)

Görüldüğü gibi Allah (Azze ve celle) kötülük yapanlarla sâlih amel işleyenleri önce hayatta, sonra da ölüm sonrasında birbirlerinden ayırmıştır. Yine O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: *"Erkek olsun kadın olsun, kim mümin olduğu hâlde sâlih bir amel işlerse mutlaka ona güzel bir hayat yaşatacağız."* (Nahl, 97) Yani hayâtında güzel bir yaşam sürecektir. Allah celle zikruhû ayrıca ona ölümünden sonra da iyilikle karşılık vereceğini haber vermiştir. Bu konuda zikredilecek âyetler çoktur. Hepsini zikredecek olsaydım söz çok uzardı. Bizim bu kitaptaki gâyemiz meseleyi açıklamaktır, sözü uzatmak değil.

8- Rasulullah -Rabbimiz O'na seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin- ashâbını söz konusu ettikten sonra şöyle buyurmuştur: *"Sizden biri Uhud Dağı kadar altını infâk etse, bu onların infâk ettiği bir müdde, hatta yarım müdde ulaşmaz."*⁶⁴⁷ O ayrıca onların bir kısmının diğerlerinden üstün olduğunu söylemiştir. Yine biz Allah'ın bazı nebileri diğerlerine üstün kıldığını görüyoruz. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"İşte resûller, onların bazılarını diğerlerine üstün kıldık."* (Bakara, 253)

Görüldüğü gibi O resûllerin birbirlerinden farklı derecelerde bulunduklarını beyân etmiştir. Yine Allah celle zikruhû *"Müminlerden zor durumda olmadığı hâlde oturanlar ile Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihâd edenler bir olmaz. Allah mallarıyla ve canlarıyla cihâd edenlerin derecesini oturanların derecesinden üstün kılmıştır."* (Nisâ, 95) buyurmuştur. Bundan sonra hepsi için en güzelinin olduğunu bildirmiştir.

Evet, Allah onların bir kısmını elde ettikleri cihâdın fazileti sebebiyle diğerlerine üstün kılmıştır. Diyelim ki bu adamlar Kur'an'ı işitmediler, eserlerden haberleri olmadı, haberleri bilemediler; bu hâlde bile aklın hücceti bu görüşü reddeder.⁶⁴⁸

⁶⁴⁷ Buhâri (3673) ve Müslim (6580) Ebû Said el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁶⁴⁸ Fakat onların akılları yoktur. Bu sebeple selef onlara çok sert tepki göstermiş, onlara en çirkin sıfatları yakıştırmış, ittifakla onlardan sakındırmış, insanların onların bidatinin

9- Diğerleri de şöyle demiştir: "İman artar ama azalmaz. Çünkü Allah (Azze ve celle) onun artacağını söylemiştir. Allah (Azze ve celle) "Âyetleri okunduğu zaman onların imanını arttırır" (Enfâl, 2) buyurmuştur. Biz de onun artacağını söyleriz ama azalacağını söylemeyiz. Biz neyi(n arttığını) biliyorsak mutlaka azalmaktadır."⁶⁴⁹ Bu görüş birinci görüşe yakındır. Ben neye itikâd ettiğimizi daha önce beyân etmiştim. Bu konuda Allah (Azze ve celle)'nin kitabı ortadadır. Yalnız Allah'tan yardım isteriz. O bize yeter. O ne güzel vekildir!

10- Bundan sonra avâm olsun havâs olsun bütün müslümanların ihtiyaç duyduğu, Nebî'nin -Allah O'na çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin- "İlim talebi her müslüman için farzdır"⁶⁵⁰ buyruğu gereğince bilmeleri kendilerine farz olan şeyleri zikrettim:

içine düşmelerinden endişe etmiştir. İbrâhim en-Nehaî'nin söylediği gibi: "Çünkü biz bu ümmet hakkında Ezârika'nın fitnesinden endişe ettiğimizden daha çok Mürcie'nin fitnesinden endişe ediyoruz." (Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 604)

Bu konu hakkında "eş-Şeria"daki (2/684) "Mürcie ve onların mezhebinin âlimler nezdindeki çirkinliği habı"na bakılabilir.

⁶⁴⁹ Ehli Sünnet'in cumhûru imanın arttığını ve azaldığını açık bir şekilde ifade etmiştir. Onlardan bazıları da nezdinde imanın azaldığına dâir bir nas olmadığından dolayı onun azaldığını söylemekten geri durmuştur. "İman artar, iman herkeste farklı derecede bulunur" demişler, bunun ötesine geçmeyip sözü uzatmamışlardır. Fakat imanın azalacağı manasını da inkâr etmemişlerdir. Çünkü artan her şey mutlaka azalır.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (7/223) şöyle demiştir: "Bu sebeple Sünnet ve Hadis Ehli onun (yani imanın) farklı derecelerde bulunduğu görüşünü benimsemiştir. Onların cumhûru 'Artar ve azalır' derken bazıları 'Artar' der ama 'Azalır' demez. Nitekim bu kendisinden gelen iki rivâyetten birinde Mâlik'ten rivâyet edilmiştir. Onlardan Abdullah b. el-Muhârek gibi bazı kimseler de 'İman farklı derecelerde bulunur' demiştir."

⁶⁵⁰ Bu hadis Sahâbe'den bir topluluktan birçok tarik ile rivâyet edilmiştir. Bu topluluğun içerisinde Enes b. Mâlik, İbn Mes'ûd, İbn Ömer, İbn Abbâs, Câbir ve Ebû Said de vardır. Allah onlardan razı olsun. Hadisin birçok tarikten gelmesine rağmen büyük imamlar onu zayıflamışlardır. Ahmed (rh) "Nezdimizde sâbit değildir, onda bir şey vardır" demiştir. (Müntehabul İlel, 62) İshâk b. Râhûye (rh) şöyle demiştir: "Manası doğru olmakla birlikte bu konudaki haber sahih değildir. Kişi abdesti, namazı, malı varsa zekâtı ve haccı gibi ihtiyaç duyduğu şeylerin ilmini kesinlikle öğrenmelidir. Vacip demek, vâki olduğunda kendisi hakkında anne ve babaya itaatin söz konusu olmadığı şey demektir. Oysa ilim talebi için yola çıkacak olan kimsenin mutlaka yola çıkması hususunda anne ve babasından izin alınması gerekir. Çünkü bu (ilim talebi) başa belâ gelmediği sürece bir (farz değil) fazilettir. Nâfilelerde mutlaka habaların izninin olması gerekir." (Mesâilü'l Kevsec, 3311)

Müteahhirinden bazı kimseler tariklerinin çokluğu sebebiyle bu hadisi takviye etmişlerdir. Örneğin el-Mizzî "Bunun tarikleri hasen derecesine varmaktadır" demiştir. Ek bilgi için "el-Mekâsıdu'l Hasene"ye (660) bakılabilir.

Kişinin ihtiyaç duyduğu şeyler arasında; abdestini, namazını, zekâtını, orucunu, itikâfını, haccını, menâsikini, alışverişini, emzirmesini, nesebini, eşinin akrabalarını, boşanmasını, evlenmesini, talak lafızlarını ve benzeri hususları bilmesi vardır. Bu konuyu bir kitapta ele aldım ve onu "Kitâbu'l Kâfi" diye isimlendirdim. İçindekileri kısa tuttum. İsnadlarını hazfettim. İçerisine sadece eş-Şâfi'nin görüşlerini almakla yetindim. Allah ona rahmet etsin. Böyle yaptım ki onu ezberleyecek kimse için daha kolay olsun, kendisini talep eden kimseye kendisini cem' etmesi hususunda daha çok yardımcı olsun. Allah'tan ona bakan herkesi hakka iletmesini, vâcibi yerine getirmeye muvaffak kılmasını, rahmetiyle hatadan ve şüpheden uzaklaştırmasını niyâz ederim. Şüphesiz O yakındır, duâlara icâbet edendir. Güç ve kuvvet yalnız Ali ve Azîm olan Allah'tandır.

**Bidat Ehlinin İsimlerinin Zikri, Mezhepleri Hakkında Bilgi,
Hâricilerin İsimleri, Cehmiyye'ye ve Mu'tezile'ye Reddiye, Rasulullah
(sallallahu aleyhi ve sellem)'in Ashâbının -Allah Onlardan Râzı Olsun- Fazileti,
Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Eşlerinin Fazileti**

Bu hususları Allah Teâlâ'nın kitabından çıkaracağım. Bunun yanında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hadislerini de zikredeceğim.

11- Bidatlerin aslı dörttür: Havâric, Râfıza, Kaderiyye ve Mürcie...⁶⁵¹ Bunlardan her bir fırka on sekiz fırkaya ayrılmıştır. Bunların toplamı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır, onlardan biri kurtuluşa erecektir ki o da cemaattir"⁶⁵² buyurduğu üzere yetmiş iki fırka etmektedir. Onların isimlerinden bazıları şunlardır:

12- Râfıza. Bunlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına -Allah onlardan râzı olsun- söylerler.

13- Havâric. Bunlar Alî (radiyallahu anh)'a isyan edenlerdir.

14- Mu'tezile. Bunlar Kaderiyye'nin söylediğini söyleyenler; kabir azâbını, şefaati ve Levh-i Mahfûz'u inkâr edenlerdir.

⁶⁵¹ Bu sözün benzeri el-Berbehâri (rh)'ın akidesinde de gelecektir. (Madde 113)

⁶⁵² Bu hadisi Ahmed (16937) ve Ebû Dâvûd (4597) Muâviye (ra)'tan rivâyet etmiştir. Ayrıca İbn Mâce (3993) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir. "Misbâhu'z Züccâce" müellifi "Bu ricâlinin tamamı sika olan sahih bir isnaddır" demiştir.

Tirmizi (2640) bu hadisin benzerini Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiş, "Bu konuda Sa'd dan, Abdullah b. Amr'dan ve Avf b. Mâlik'ten gelen rivâyetler vardır" demiştir. Ayrıca Ebû Hureyre hadisi hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

15- Kaderiyye. Bunlar "Meşiet ve kudret bizim elimizdedir" diyenler ve kaderin olmadığını söyleyenlerdir.

16- Cehmiyye. Bunlar "Kur'ân yaratılmıştır" diyenlerdir.

17- Vâkıfe. Bunlar ne "Yaratılmıştır" diyen ne de "Yaratılmamıştır" diyen kimselerdir.

18- Lafziyye. Bunlar "Kur'ân'ı telaffuz ettiğimiz yaratılmıştır" diyen kimselerdir.

19- Mürcie. Bunlar "İmanımız Cibrîl'in imanı gibidir" ve "İman, amel olmaksızın sözden ibârettir" diyenlerdir.

20- Zeydiyye. Bunlar Osmân'dan, Talha'dan, Zubeyr'den ve Âişe'den -Allah onlardan râzı olsun- teberri edenlerdir.

21- Sehâbiyye. Bunlar "Âlî bulutlardadır" ve "Âlî kıyâmet gününden önce gönderilecektir" diyen kimselerdir.

22- Haşebiyye. Bunlar Zeydiyye'nin söylediğini söyleyenlerdir.

23- Şia. Bunlar Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in âlinin sevgisini din edindiklerini söyleyenlerdir. Hâlbuki Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in âlinin taraftarları Sünnet'e ve esere uyanlardır.

24- Mansûriyye. Bunlar kendilerinin görüşlerine muhâlif olan kırk kişiyi öldüren kimsenin cennete gireceğini söylerler. İnsanların boğazına sarılırlar.⁶⁵³ "Cibrîl risâleti getirirken hata etti" derler.

25, 26- Muğîriyye ve Beyâniyye. Bunlar Muğîre'nin⁶⁵⁴ ve Beyân'ın⁶⁵⁵ nebî olduğunu söyleyenlerdir.

⁶⁵³ Matbû nüshada "İnsanları tahkîr ederler" diye geçmektedir. Zâhir olan bunun bir tashîf olduğudur. Doğrusu benim yazdığımındır. Bunun benzeri Harb el-Kirmânî (rh)'ın akidesinde (madde 100) geçmişti.

⁶⁵⁴ Zehebi "ed-Duafâ'da (3319) şöyle demiştir: "Becile'nin mevlâsı Muğîre b. Saîd el-Kûfî... İbrâhîm 'O yalancıdır' demiştir. Yahyâ 'Kötü bir adamdı' demiştir. Sa'dî 'Nebîlik iddiasında bulunduğu için öldürüldü' demiştir. Ebû Bekr el-Hatîb 'Râfızîlik'te aşırıya giden bir kimseydi' demiştir. Kendisine nisbet edilen ve 'Muğîriyye' denilen bir tâifesi vardır. Hâlid b. Abdullah onu görüşlerinden dolayı asmıştır."

⁶⁵⁵ "Mizânul İtidâl'de (2/75) şöyle denmiştir: "Zandık Beyân... İbn Numeyr 'Hâlid b. Abdullah el-Kasri onu öldürdü ve yaktı' demiştir. Ben (yani ez-Zehebi) derim ki: Bu Temimoğulları'ndan Beyân b. Sem'ân en-Nehdî'dir. Yüz yılından sonra Irak'ta ortaya çıktı. Ali (ra)'ın

27- Bekriyye. [Bunlar Kaderiyye'dir.] Habbe⁶⁵⁶ ve kîrât⁶⁵⁷ ashâbıdır. -Kim haram olan bir dirhemi ya da bir dirhemini altıda birini alırsa kâfir-
dır" derler.

28- Şuûbiyye. Bunlar bidat ashâbıdır. "Araplar ve mevâlî bizim nezdinde birdir" derler. Arapların hiçbir hakkını tanımazlar. Onların fazîletini bilmezler. Oysa Nebî -Rabbimiz O'na seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin- "Arapları sevmek imandır, onlara buğzetmek ise nifaktır."⁶⁵⁸

Hâricîlerin isimlerinden bâzıları şunlardır:

29- Haravriyye. Bunlar Haravrâ ashâbıdır.

30- Ezârîka. Bunlar Nâfi' b. Ezrak'ın ashâbıdır.

31- Necdiyye. Bunlar Necde b. Âmir'in ashâbıdır.

32- İbâziyye. Bunlar Abdullah b. İbâz'ın ashâbıdır.

33- Sufriyye. Bunlar Dâvûd b. en-Nu'mân'ın ashâbıdır.

34- Beyhesiyye ve Hâzimiyye. Bunların tamamı hâricilerdir, fâsıklardır. Bidat ehliidirler. Sünnet'in düşmanıdır. Dini reyden, kıyastan ve istihsandan ibâret gören bidatçilerdir.

35- Velâyet bidattir. Berâet bidattir. "Biz falanı velî ediniriz, falancadan teberri ederiz" derler.⁶⁵⁹

---

ilâh olduğunu dillendirdi. Onda insanlığına karışmış bir miktar ilâhlık olduğunu, sonra bunun oğlu Muhammed b. el-Hanefiyye'ye geçtiğini, daha sonra İbnu'l Hanefiyye'nin oğlu Ebû Hâşim'e geçtiğini, daha sonra bu Beyân'a (yani kendisine) geçtiğini ileri sürdü. Beyân, Ebû Ca'fer el-Bâkır'a, içerisinde onu kendisine davet ettiği ve kendisinin nebi olduğunu söylediği bir mektup yazdı."

Derim ki: Şia'nın gulâtından olan ve zındık Beyân'ın nebi olduğunu iddia eden Beyâniyye fırkası ona nisbet edilir.

⁶⁵⁶ Mathbû nüshada "Bekriyye cennet ashâbıdır" diye geçmektedir. Muhakkik bunu bu şekilde zabt etmiştir! Doğru olan ise Harb'in akidesinde de (madde 95) harfî harfine geçtiği üzere benim yazdığımın inşâallah.

⁶⁵⁷ Mathbû nüshada "Kîrâtiyye" diye geçmektedir. Doğru olan ise Harb'in akidesinde de geçtiği üzere benim yazdığımın.

⁶⁵⁸ Bunun tahriri Harb el-Kirmâni (rh)'ın akidesinde (madde 83) geçmişti.

⁶⁵⁹ Bunun benzeri için Harb'in (91-110) ve İbn Batta'nın (109) akidesine bakılabilir.

36- Bunların tamamı kâfirdir. Çünkü Nebî -Rabbimiz O'na seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin- Râfîziler hakkında Âlî (radıyallahu anh) 'a şöyle buyurmuştur: "Kendilerine 'Ravâfız' denilen bir topluluk ortaya çıkacaktır. Onlarla karşılaştığın zaman onları öldür, zira onlar müşriktirler." Âlî "Ey Allah'ın Resûlü, onların alâmeti nedir?" diye sorduğu zaman da "Seni sevmeyi⁶⁶⁰ din edinip selefe ta'n ederler" diye cevap vermiştir.⁶⁶¹

37- Yine Nebî -Allah'ın salâtı O'nun üzerine olsun- Hâricîler hakkında "Onlar cehennem ehlinin köpekleridir" buyurmuştur.⁶⁶²

38- Yine Allah (Azze ve celle) Kaderiyye ve Mu'tezile hakkında şöyle buyurmuştur: "...Sekar'ın dokunuşunu tadın bakalım. Biz her şeyi bir kader ile yarattık." (Kamer, 48-49)

39- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Onlar bu ümmetin mecûsileridir" buyurmuştur.⁶⁶³

40- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı oluşu hakkında "Kureyş benim Rabbim (Azze ve celle)'nin kelâmını tebliğ etmeme engel oldu" buyurmuştur.⁶⁶⁴

41- Yine Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Eğer müşriklerden biri senden emân isteyecek olursa ona eman ver ki Allah'ın kelâmını duysun..." (Tebe, 6) İşte bu "Kur'ân yaratılmış da değildir, yaratılmamış da değildir" diyen kimselere bir cevaptır. Kim Kur'ân hakkında duraksarsa onun yaratılmış olduğunu söyleyenden daha kâfirdir.

⁶⁶⁰ Matbû nüshada "Senin ipini" diye geçmektedir. Doğrusu benim yazdığımdır.

⁶⁶¹ Abdullah "es-Sünne"de (1250), ayrıca el-Kirmânî de "es-Sünne"de (458, 459) rivâyet etmiştir. Bu hadisi tahririmin tamamını buralarda bulabilirsiniz. İsnâdı zayıftır.

⁶⁶² Ahmed (22151, 22183, 19415) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de (1533, 1537, 1494, 1544) Ebû Unâme (ra)'tan ve İbn Ebî Evfâ (ra)'tan rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. Tahririmin tamamı için Abdullah'ın "es-Sünne"sine bakınız.

⁶⁶³ Bu hadis Ömer'den, Huzeyfe'den, Câbir'den, İbn Ömer'den, Enes'ten, Ebû Hureyre'den, Aişe'den ve başkalarından rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun. İlim ehli bu hadisin hükmü hususunda ihtilâf etmiştir. İlim ehlinin çoğunluğu bunun merfû olarak zayıf olduğunu söylemiştir. Mevkuf olarak ise İbn Ömer'den ve İbn Abbâs'tan sahihtir. Bu hadisi İsmâ'il Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"sında (80), Abdullah'ın "es-Sünne"sinde (892, 936) ve el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sinde (222, 223, 228, 231, 254) tahrîc ettim. Buralara bakınız.

⁶⁶⁴ Ahmed (15192) ve "Husen-sahih bir hadistir" diyerek Tirmizi (2925) rivâyet etmiştir.

42- Yine Allah Teâlâ Lafziyye hakkında, el-Velid b. el-Muğire "Bu ancak bir insan sözüdür" dediği zaman "Onu Sekar'a sokacağım" (Müddessir, 25-26) buyurmuştur.

Cehmiyye'ye ve Mu'tezile'ye Reddiye

Havz'ı İnkâr Edenlere Reddiye

43- Allah tebâreke ve teâlâ "Şüphesiz Biz sana Kevser'i verdik" (Kevser, 1) buyurmuştur. Müfessirler de "O Havz'dır" demişlerdir.⁶⁶⁵

44- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Havzım, Eyle ile Yemen'deki San'â arası kadardır. İçerisinde gökteki yıldızlar adedince sürâhi vardır."⁶⁶⁶

Kabir Azâbını İnkâr Edenlere Reddiye

45- Allah tebâreke ve teâlâ "...onun için sıkıntılı bir hayat vardır..." (Tâhâ, 124) buyurmuştur. Müfessirler de "Bu kabir azâbıdır" demişlerdir.⁶⁶⁷

46- Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Allah, iman edenlerin ayaklarını dünya hayâtında da âhirette de sâbit bir sözle sâbit kılar." (İbrâhim, 27) Müfessirler "Bu kabirdir" demişlerdir.⁶⁶⁸

47- Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Ateş! Sabah akşam ona sunulurlar. Kıyâmetin kopacağı gün de Firavun Hânedânı'nı en çetin azâba sokun (denir)." (Gâfir, 46)

48- Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kabir azabından Allah'a sığındı.⁶⁶⁹

⁶⁶⁵ Buhâri (4680) ve Müslim (824) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir. Enes (ra) şöyle demiştir: "Rasulullah (sav) 'Kevser'in ne olduğunu biliyor musunuz?' diye sordu. Biz de 'Allah ve Resülü daha iyi bilir' dedik. Buyurdu ki: 'O bir nehirdir ki Rabbim (Azze ve celle) bana onun sebebiyle birçok hayır vadedmiştir. O, kıyâmet gününde ümmetimin geleceği bir havzdır...'"

⁶⁶⁶ Buhâri (6580) ve Müslim (502) rivâyet etmiştir.

⁶⁶⁷ Bu, Nebî (sav)'den merfû olarak, Sahâbe'den de mevkûf olarak rivâyet edilmiştir. Selefin sözleri de "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"daki (206) ve "el-İbânetu's Suğrâ"daki (261) ta'liklerimde beyân ettiğim üzere bu doğrultudadır.

⁶⁶⁸ Nitekim bu, Buhâri'nin (1169) ve Müslim'in (7331) rivâyet ettiği el-Berâ b. el-Âzib hadisinde sâbit olmuştur. "Er-Reddu ale'l Mübtedi'a"daki (206) ta'likime bakınız.

⁶⁶⁹ Buhâri (1377) ve Müslim (1258) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

49- Yine Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz iyiler nimetler içerisinde, Fâcirler ise ateşin içerisinde. Din gününde ona girerler. Onlar ondan uzak da değildirler" (İnfîtâr, 13-16) Burada ancak dünya ve berzah vardır. Onlar dünyada azaba uğramadıklarına göre, Allah da "Onlar ondan uzak da değildirler" buyurduğuna göre; bu onların berzah hayatında azabın uzağında olmadıklarını ve âhirette de ona gireceklerini göstermektedir. Kabir azabı hakkında söylenecek söz budur.

Münker'i ve Nekir'i İnkâr Edenlere Reddiye

50- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Münker'den ve Nekir'den söz ederek "Kâbir sorgucusu iki melek" buyurmuştur.⁶⁷⁰

51- Yine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) "Şüphesiz siz kabirlerinizde imtihana tabi tutulacaksınız ve benim hakkımda sorgulanacaksınız" buyurmuştur.⁶⁷¹

Kalem'i ve Levh-i Mahfûz'u İnkâr Edenlere Reddiye

52- Allah (Azze ve celle) "Nûn, kaleme andolsun" (Kalem, 1) buyurmuştur. Yine O "Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır, korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz'da)dır" (Burûc, 21-22) buyurmuştur.

Muğire ve Beyân'ın Nebi Olduğunu Söyleyenlere Reddiye

53- Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: "Muhammed erkeklerinizden birinin babası değildir. Ancak Allah'ın resûlü ve nebilerin sonuncusudur." (Ahzâb, 40)

54- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurmuştur: "Benden sonra bir nebi olsaydı şüphesiz Ömer b. el-Hattâb, nebi olurdu."⁶⁷²

⁶⁷⁰ Ömer (ra)'ın hadisine işaret etmektedir. O şöyle demiştir: "Rasulullah (sav) buyurdu ki: 'Dört zirâ' boyunda ve iki zirâ' eninde bir yerde iken Münker'i ve Nekir'i gördüğün zaman hâlin nice olacak?' Ben de 'Ey Allah'ın Resûlü, Münker ve Nekir de nedir?' diye sordum. 'Kabir sorgucuları' buyurdu..." İsnâdında, "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"daki (201) ta'likinde beyân ettiğim üzere zavıfılık vardır. Kabir fitnesi, Münker ve Nekir'in sorgusu ile ilgili hadisler ise çoktur. Bunlardan bir kısmını Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sinde (Kabir azâbı ve kabir fitnesi hakkında soruldu...), "er-Reddu ale'l Muhtedi'a" kitabında (17/Kabir azâbına, Münker ve Nekir'in sorgusuna iman bâbı) ve "el-İbânetu's Suğrâ"da (257) tahrîk etti. Münker'e ve Nekir'e iman, akidelerden birçoğunda geçtiği üzere selefin icmâsıdır.

⁶⁷¹ Ahmed (25089) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de (1429) rivâyet etmiştir. Sabittir.

Şefaati İnkâr Edenlere Reddiye

55- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ben ilk şefaate edecek ve ilk şefaate ettirilecek kimseyim" buyurmuştur.⁶⁷³

56- O, "Şefaatom ümmetinden büyük günah işleyenler içindir" buyurdu.⁶⁷⁴

57- Ayrıca Allah tebâreke ve teâlâ "Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma (Makâm-ı Mahmûd'a) çıkarır" (İsrâ, 79) buyurmuştur. Müfessirler de "O şefaattir" demişlerdir.⁶⁷⁵

Arş'ı, Kürsî'yi, Allah (Azze ve celle)'nin Arş'ın Üzerinde Oluşunu İnkâr Edenlere Reddiye ve Kademin Zikri

58- Allah tebâreke ve teâlâ Arş ve Kürsî hakkında şöyle buyurmuştur:

"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir." (Tâhâ, 5

"O'nun Kürsî'si gökleri ve yeri kaplamıştır." (Bakara, 255)⁶⁷⁶

59- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah ayağını cehenneme koyar da onun bir kısmı diğerinin içine girer."⁶⁷⁷

60- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Arş'a göre Kürsî büyük bir çöldeki halka gibidir."⁶⁷⁸

⁶⁷² Ahmed (17405) ve Tirmizî (3638) rivâyet etmiştir. Hâkim de (3/85) rivâyet edip sahih olduğunu söylemiştir. Zehebî de bu hususta ona muvâfakat etmiştir.

Muğîre'nin ve Beyân'ın kim oldukları 25. maddede geçmiştir.

⁶⁷³ Müslim (6044) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁶⁷⁴ Ebû Dâvûd (4739) ve Tirmizî (2437) rivâyet etmiştir. Bu hadisi İbn Huzeyme, el-Hâkim, es-Sâbüni ve İbn Kesir sahihlemiştir. "Er-Reddu ale'l Muhtedi'a"ya (219) bakınız.

⁶⁷⁵ Buhârî'nin "Sahih"inde (4718) yer alan İbn Ömer (rhma) hadisi de buna delâlet etmektedir. Âyetin bunun hâricinde, selefın üzerinde icmâ ettiği bir tefsiri vardır ki bu Nebi (sav)'in Arş'ın üzerine oturtulmasıdır. Bu meselede seleften nakledilen eserler 42. akidede geçmiştir.

⁶⁷⁶ Kürsî'nin Allah (Azze ve celle)'nin iki ayağını koyduğu yer olduğu İbn Abbâs'dan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Daha fazla açıklama için Harb'in akidesine (51. madde) bakınız.

⁶⁷⁷ Buhârî (4848, 6661) ve Müslim (7279) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁶⁷⁸ İbn Ebi Şeybe "el-Arş"ta (44), İbn Hibbân "Sahih"inde (361) ve Ebu's Şeyh "el-Azame"de (259) rivâyet etmiştir. İsnâdında zayıflık vardır. Fakat İbn Ebi Şeybe'nin "el-Arş"ta (45), Saîd b. Mansûr'un "et-Tefsir"de (425) ve Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"de (437) sahih bir isnâd ile Mücâhid'den rivâyet ettikleri hadis bunu desteklemektedir.

Yüzü ve Allah'ın Âdemo Sûreti Üzere Yarattığını İnkâr

Edenlere Reddiye

61- Allah tebâreke ve teâlâ vech/yüz ve sûret hakkında şöyle buyurmuştur: "O'nun üzerindeki herkes yok olacaktır. Ancak Rabbinin celâl ve ikrâm sâhibi vechi bâkî kalacaktır." (Rahmân, 27)

62- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurmuştur: "Yüzü çirkin görmeyiniz. Çünkü âdemoğlu Rahmân'ın sûreti üzere yaratılmıştır."⁶⁷⁹

63- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah Âdem'i sûreti üzere yaratmıştır" buyurmuştur.⁶⁸⁰

64- Yine O "Rabbimi en güzel sûrette gördüm" buyurmuştur.⁶⁸¹

65- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah kıyâmet günü müminlere onların bildikleri sûrette gelir" buyurmuştur.⁶⁸²

Eli İnkâr Edenlere Reddiye

66- Allah tebâreke ve teâlâ elin zikri hususunda mel'un İblis'e şöyle buyurmuştur: "Dedi ki: Ey İblis, iki elimle yarattığıma secde etmekten seni ne alıkoydu?" (Sâd, 75) Bununla Âdem'i -Allah'ın salâtı ve selâmı onun üzerine olsun- kastetmiştir. Eğer mana Cehmiyye'nin "Bu ancak nimet elidir" dediği gibi olsaydı o zaman tek bir elin olması gerekirdi. Araplar'ın kelâmında "iki elim" denildiği zaman bu ancak kişinin zâtından olan iki eldir.

67- "Yahudiler 'Allah'ın eli bağıdır' dediler. Söyledikleri sebebiyle elleri bağlandı ve lanetlendiler. Bilakis O'nun iki eli de açıktır." (Mâide, 64) ...⁶⁸³ eli ve nimet eli hakkında "O bağıdır" denmez.

68- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah gündüz günah işleyenin tevbe etmesi için [geceleyin] elini uzatır" buyurmuştur.⁶⁸⁴

⁶⁷⁹ Sahih'tir. Bunun hakkındaki ta'lik İbn Sureyc (rh)'in akidesinde (13. madde) geçmişti.

⁶⁸⁰ Buhâri (6228) ve Müslim (7265) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁶⁸¹ Sahih'tir. İbn Sureyc (rh)'in akidesinde (11. madde) geçmişti.

⁶⁸² Buhâri (6573) ve Müslim (370) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁶⁸³ Matbû nüshada bu şekilde geçmektedir. Muhakkikin çıkaramadığı bir kelime vardır.

⁶⁸⁴ Müslim (7089) Ebû Mûsâ el-Eş'arî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

69- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah elini cehenneme sokar da ondan bazı toplulukları iyice yanmalarından sonra çıkarır."⁶⁸⁵

70- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in parmakların zikri hakkında da bir buyruğu vardır. Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Bir habr Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve O'na şöyle dedi: 'Ey Muhammed, Allah tebâreke ve teâlâ gökleri bir parmak üzerinde, yerleri bir parmak üzerinde, toprağı bir parmak üzerinde, ağaçları bir parmak üzerinde ve hayvanları da bir parmak üzerinde taşır.' Bunun üzerine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) habrı tasdik edencesine güldü.⁶⁸⁶ Sonra Allah (Azze ve celle) şunu indirdi: 'Allah'ın kadrini hakkıyla bilemediler. Arz kıyâmet günü bütünüyle O'nun avucundadır. Gökler de O'nun sağ elinde dürülmüştür.' (Zümer, 67)"⁶⁸⁷

71- Yine Nebî -Allah O'na çokça, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin- şöyle buyurmuştur: "Kalpler Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır. Onları dilediği gibi evirip çevirir."⁶⁸⁸

72- Allah tebâreke ve teâlâ Arş'ının üzerinde olduğu hâlde mahlûkâtına yakınlığının zikri hakkında şöyle buyurmuştur: "Üç kişi aralarında gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O olmasın. Beş kişi aralarında gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın. Bundan daha az ya da daha çok olsunlar fark etmez, nerede olurlarsa olsunlar onlarla beraberdir." (Mücâdile, 7)

Müfessirler "O Arş'ın üzerindedir, ilmi ise her yerdedir" demişlerdir. Allah (Azze ve celle)'nin Musâ'ya ve Hârun'a "Şüphesiz ben sizinle beraberim, iştirim ve görürüm" buyurmuş olması da bunu desteklemektedir. O, Arş'ın üzerinde olduğu hâlde her şeyi iştirir ve görür.

73- Allah (Azze ve celle) rızâ ve gazap hakkında şöyle buyurmuştur: "Allah gerçekten müminlerden râzı olmuştur..." (Fetih, 18) Yine O kâfirler hakkında "Allah onlara gazap etmiş ve onları lanetlemiştir" (Fetih, 6) buyurmuştur.

⁶⁸⁵ Buhârî (7439) Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir. Lafzı şu şekildedir: "Sonra Cehbâr 'Geriye benim şefaatiim kaldı' buyurur. Sonra cehennemden bir hapas avuçlar ve bazı toplulukları iyice yanmalarından sonra çıkarır. Sonra cennetin ağızlarında bir nehre atırlar..."

⁶⁸⁶ Mathbû nüshada "haberi" diye geçmektedir. Doğru olan benim yazdığımdır. Habr âlim demektir.

⁶⁸⁷ Buhârî (4811) ve Müslim (2786) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁶⁸⁸ Müslim (6844) Abdullah b. Amr (ra)'tan benzerini rivâyet etmiştir.

74- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah üç şeye güler: Gecenin bir vaktinde kalkıp yatağını terk eden adam..."⁶⁸⁹

75- "Allah (Azze ve celle) kullarının hâlini değiştirmesinin yakın olduğu hâlde onların ümitsizliğe düşmelerine güler."⁶⁹⁰

76- Yine Nebî -Allah O'na çokça, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin- "Rabbimiz kıyâmet günü güler bir hâlde tecellî eder" buyurmuştur.⁶⁹¹

77- Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "O gün bazı yüzler ışıldar. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)

78- Yine O (Azze ve celle) "İyilik edenlere en güzeli ve daha fazlası vardır" (Yûnus, 26) buyurmuştur. En güzeli/el-Husnâ cennettir. Fazlası/ziyâde ise Allah (Azze ve celle)'nin vechine bakmaktır. Müfessirler de böyle söylemişlerdir.⁶⁹²

79- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz siz Rabbiniz'i, ayı berisinde bulut olmadığı hâlde gördüğünüz gibi göreceksiniz."⁶⁹³

80- Yine O şöyle buyurmuştur: "Sizden hiç kimse yoktur ki Rabbi onunla kendisiyle onun arasında tercüman olmadığı hâlde konuşacak olmasın."⁶⁹⁴

81- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Cennetlikler Rablerini her cuma göreceklerdir."⁶⁹⁵

⁶⁸⁹ Ahmed (11761) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de (1048) Ebû Saîd (ra)'tan rivâyet etmiştir. Hasen bir hadistir. Tahrîcimin tamamı için "es-Sünne"ye bakınız.

⁶⁹⁰ Ahmed (16187) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de (433) Ebû Saîd (ra)'tan rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

⁶⁹¹ Dârakutnî "es-Sifât"ta (36) Ebû Mûsâ (ra)'tan rivâyet etmiştir. Müslim'in (388) ve Ahmed'in (14721) Câbir b. Abdullah'tan rivâyet ettikleri uzunca hadis de bunu desteklemektedir. Bu hadisin içerisinde şu da geçmektedir: "Sonra onlara güler hâlde tecellî eder..."

⁶⁹² Bu tefsîr Ebû Bekr es-Siddîk (ra)'tan, ayrıca başka sahâbîlerden ve tâbiîlerden sahih olarak rivâyet edilmiştir. Allah onlara rahmet etsin. Bunların tahrîcini Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki ta'likimde (453-456) yaptım. Bu eserleri Müslim'in (368) Suheyb (ra)'tan rivâyet ettiği hadis desteklemektedir.

⁶⁹³ Buhârî (554, 7434) ve Müslim (623) Cerîr (ra)'dan rivâyet etmiştir.

⁶⁹⁴ Buhârî (6539) ve Müslim (2311) Adiyy b. Hâtem (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁶⁹⁵ Benzerini Abdullah "es-Sünne"de (442) Enes (ra)'tan uzunca bir hadisin içerisinde rivâyet etmiştir. Hadis, "es-Sünne" kitabındaki ta'likimde beyân ettiğim üzere sahihtir.

82- Allah (Azze ve celle) baldırın zikri hakkında "Baldırdan açılacağı, sevdeye çağrılacakları fakat buna güç yetiremeyecekleri gün..." (Kalem, 42) buyurmuştur. Bu kıyâmet gününde olacaktır. O baldırını açacaktır. Bunun üzerine müminler O'nu tanıyacaktır.⁶⁹⁶

83- Cehim ve Mu'tezile'nin bazı fırkaları cennetin ve cehennemin henüz yaratılmadığını söylemişlerdir. Allah (Azze ve celle) ise onları reddetmiştir. O'nun reddi şu buyruğudur: "Ateş! Sabah akşam ona sunulurlar. Kıyâmetin kopacağı gün de Firavun Hâmedâm'ın en çetin azâba sokun (denir)." (Gâfir, 46)

84- Yine O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Muttakiler cennetlerde ve nimetler içindedirler." (Tûr, 17)

85- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Cennete muttalî oldum. Onun ehlinin çoğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehenne me de muttalî oldum. Onun ehlinin çoğunun da zenginler olduğunu gördüm."⁶⁹⁷

86- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah (Azze ve celle) cenneti yarattığı zaman Cibrîl'e 'Git de ona bak!' buyurdu."⁶⁹⁸

87- İbn Abbâs da "Allah cenneti eliyle yarattı" demiştir.⁶⁹⁹

88- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) rûhuyla değil zâtıyla miraca çıkarılmıştır. Bu rüyâda olmamıştır. Allah (Azze ve celle)'nin şu buyrukları bunu tasdik etmektedir: "Düştüğü zaman yıldızla andolsun ki arkadaşınız ne sapıttı ne de azdı... İki yay boyundan daha yakın oldu." (Necm, 1-9)⁷⁰⁰

⁶⁹⁶ Nitekim bu Buhârî'nin Ebû Saîd (ra)'tan (7439) rivâyet ettiği hadiste açıkça beyân edilmiştir.

⁶⁹⁷ Ahmed (6611) Abdullah b. Amr (rhma)'dan rivâyet etmiş, ayrıca "zenginler ve kadınlar" ziyâdesinde bulunmuştur. Buhârî (3241) de İmrân b. Husayn (ra)'tan şu lafızla rivâyet etmiştir: "Cennete muttalî oldum. Onun ehlinin çoğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme de muttalî oldum. Onun ehlinin çoğunun da kadınlar olduğunu gördüm."

Bu hadisin bir benzerini Müslim (7039) de İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

⁶⁹⁸ Ahmed (8648) ve "Hasen-sahih bir hadistir" diyerek Tirmizî (2560) rivâyet etmiştir.

⁶⁹⁹ İbn Abbâs (rhma)'nın sözü olarak vâkıf olamadım. Fakat bu İbn Ömer (rhma)'dan ve seleften diğer zatlardan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Nitekim ben bunun tahrîcini Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sinde (553, 558, 559) ve "el-İbânetu's Suğrâ"da yaptım.

⁷⁰⁰ İbnü'l Kayyım "el-Medâric"de (3/319) şöyle demiştir: "Sanki o, âyetten; yaklaşan, sarıkan ve Muhammed (sav) ile arasında iki yay boyundan daha az bir mesâfe bulunan kimse-

89- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Cibril (aleyhisselam)'a "Kureyş beni tasdik etmiyor" demiş. Cibril de "Seni Ebû Bekir tasdik ediyor, o Sıddık'tır" diye cevap vermiştir.⁷⁰¹

90- Allah Mûsâ ile gerçekten konuşmuş, Tevrât'ı elinden onun eline vermiştir. Allah (Azze ve celle) Kitâb'ı da eliyle yazmıştır. Nitekim O şöyle buyurmuştur: "Levhelerde onun için her şeyden bir öğüt yazdık..." (A'râf, 145)

91- Allah (Azze ve celle) kıyâmet günü gelecek, derece sâhiplerine vâkıf olacak ve onlara selâm verecektir. Nitekim O "Merhametli bir Rabden söz olarak selâm..." (Yâsin, 58) buyurmuştur.

Ölümü, Yeniden Dirilişi, Mizân'ı, Hesâb'ı ve Sırât'ı

İnkâr Edenler Hakkında

92- Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz." (Ankebût, 57)

"De ki: Kendisinden kaçtığınız ölüm mutlaka karşınıza çıkacaktır." (Cum'a, 8)

"Küfredenler asla diriltilmeyeceklerini iddia ettiler. De ki: Hayır, Rab-bime andolsun ki mutlaka diriltileceksiniz." (Teğâbun, 7)

"Onları toplarsınız ve onlardan kimseyi eksik bırakmayız. Saflar hâlinde Rabbine arz edilirler." (Kehf, 47)

"Şüphesiz Allah hesâbı hızlı görendir." (Âli İmrân, 199)

nin Allah (Azze ve celle) olduğunu anlamıştır. Her ne kadar müfessirlerden bir topluluk bunu dile getirmiş olsa da doğru olan bu kimsenin Cibril olduğudur. Allah'ın salâtı ve selâmı onun üzerine olsun. Sürenin başından 'Gerçekten onu bir diğer inişte de görmüştü; Sidretü'l Muntehâ'nın yanında' buyruğuna kadar zikredilenlerle vasıflanan odur. Nebi (sav) de sahih bir hadiste bunu böylece tefsir etmiştir. Âişe şöyle demiştir: 'Rasulullah (sav)'e bu âyet hakkında sordum. Bunun üzerine "Cibril'i üzerinde yaratıldığı sûretinde sadece iki kere gördüm" buyurdu. Kur'an'ın lafzının bundan başkasına delâlet etmesi de birçok sebepten dolayı söz konusu değildir..." İbnu'l Kayyim sonra bu meselede sözü uzattıkça uzatmış ve on altı sebep sıralamıştır. Derim ki: Bununla beraber Nebi (sav)'in miraçta Rabbi (Azze ve celle)'ye yaklaşması Buhârî'nin (7517) rivâyet ettiği Enes (ra) hadisinde geldiği üzere sabittir. Ed-Deştî (rh)'in "İsbâtü'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabında bu meselenin isbâtı hususunda sözü uzattıkça uzattım. Bu konuda İbn Süreyc (rh)'in akidesinde de bir şeyler söylenmişti.

⁷⁰¹ Said b. Mansûr "Tefsir"inde (1258), İbn Sa'd "et-Tabakât"ta (1/215, 3/170), Abdullah "Fedâilu's Sahâbe"nin zevâidinde (116, 540), et-Taberânî "el-Evsat"ta (7173) rivâyet etmiştir. Hadisin isnadlarının tamamında zayıflık vardır.

93- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "Şüphesiz Allah (Azze ve celle) mahlûkâtın hesâbını dünyâ günlerinden yarım günde bitirir."⁷⁰² Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Kıyâmet günü için adâlet terâzilerini kurarız. Artık hiç kimse zulme uğramaz." (Enbiyâ, 47)

"O gün ölçü haktır. Kimlerin terâzileri ağır basarsa işte onlar kurtuluşa erenlerdir." (A'râf, 8)

94- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Mîzân Sırât'ın yanına kurulur" buyurmuştur.⁷⁰³

95- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Sırât çürüktür, kaygandır, kıldan incedir ve kılıçtan keskindir."⁷⁰⁴

96- Allah (Azze ve celle) Dâbbe'nin çıkışı hakkında "Onların hakkında söz vâki olduğu zaman onlar için yeryüzünden kendileriyle konuşan bir dâbbe çıkarırız." (Neml, 82) buyurmuştur. Dâbbe, müminin yüzüne beyaz bir nokta koyar da yüzü onunla ağarır. Kâfirin burnunun üzerine de siyah bir nokta damgalar da yüzü onunla kararır.

Muvahhidlerin Cehennemden Çıkacağını

⁷⁰² Buna müsned ve merfû olarak vâkıf olamadım. Bu bapta seleften gelen bazı eserler vardır ki onları bu kitap için hazırladığım özel tahkikimde zikrettim. Allah tamamlamayı müyesser kılsın.

⁷⁰³ Hiçbir yerde bulamadım. Bu konuda İbn Nâsiruddîn ed-Dîmeşkî'nin "Minhâcu's Selâme fî Mizânî'l Kıyâme" isminde bir kitabı vardır. O bu kitabında kıyâmet günü Mîzân'ın nerede olacağı hakkında herhangi bir şey zikretmemiştir. Allah en doğrusunu bilir.

⁷⁰⁴ El-Beyhakî "eş-Şuab"da (361) Enes (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî (sav) buyurdu ki: "Cehennem üzerinde bir köprü vardır ki kıldan ince, kılıçtan keskindir. Yukarı cennete doğrudur. Çürük ve kaygandır..." Sonra (el-Beyhakî) şöyle demiştir: "Bu zavıf bir isnaddır. Şu kadar var ki bunun içerisinde rivâyet edilenlerin manası Sırât'ın zikri hakkında vârid olan sahih hadislerde bulunmaktadır. Bu hadisleri 'Kitabu'l Ba's'ta zikrettik." Derim ki: Hadisin ilk kısmını Müslim'in (373) Ebû Saîd (ra)'tan rivâyet ettiği uzunca hadis desteklemektedir. Bu hadiste şu geçmektedir: "'Ey Allah'ın Resülü, köprü de nedir?" denildi. Bunun üzerine O "Çürük ve kaygandır" buyurdu." Hadisin diğer kısmını ise Ahmed'in (24793) Âişe (rha)'dan rivâyet ettiği hadis desteklemektedir. Âişe dedi ki: Nebî (sav) buyurdu ki: "...cehennem kıldan ince kılıçtan keskin bir köprüsü vardır..." Ayrıca Müslim (374) Ebû Saîd el-Hudri (ra)'ın sözü olarak, ona ulaştığına göre köprünün kıldan ince... olduğunu rivâyet etmiştir. Sonra hadisin kalanını zikretmiştir.

İnkâr Edenlere Reddiye

97- Allah (*Azze ve celle*) şöyle buyuracaktır: "Lâ ilâhe illallah diyen ve kalbinde zerre ağırlığınca iman bulunan kim varsa ateşten çıkarın!"⁷⁰⁵

98- Allah (*Azze ve celle*)'nin "Ateşten çıkmak isterler ama oradan çıkacak değillerdir" (*Mâide*, 37) buyruğuna ve "Oradan her çıkmak istediklerinde oraya döndürülürler" (*Hacc*, 22) buyruğuna gelince bunlar kâfirler hakkındadır. Biz bu iki âyeti zikrettik, çünkü muvahhidlerin cehennemden çıkacağını inkâr edenler bu âyetleri delil getirmektedir.

99- Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Allah elini cehenneme sokar ve oradan bazı toplulukları iyice yanmalarından sonra çıkarır."⁷⁰⁶

Allah (*Azze ve celle*)'nin Her Gece Dünyâ Semâsına İnişini

İnkâr Edenlere Reddiye

100- Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Allah tebâreke ve teâlâ her gece gecenin üçte biri kaldığı zaman dünyâ semâsına iner ve 'İsteyen yok mu, ona vereyim; bağışlanma dileyen yok mu, onu bağışlayayım?' buyurur."⁷⁰⁷

101- Yine O (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Allah (*Azze ve celle*) Şa'bân ayının ortasında geceleyin dünyâ semâsına iner, müminleri bağışlar, kâfirlere mühlet verir, kincileri kinlerini bırakana kadar kinleriyle başbaşa bırakır."⁷⁰⁸

Sûr'a Üfürüleceğini İnkâr Edenler Hakkında

102- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Sûr'a üfürülür de Allah'ın diledikleri hâric göklerde ve yerde kim varsa ölür. Sonra ona bir kez daha üfürülür. Bir bakmışsın ayakta bekliyorlar." (*Zümer*, 68)

⁷⁰⁵ Buhârî (22) ve Müslim (184) Ebû Said el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁷⁰⁶ Tahrîcî 71. maddede geçmişti.

⁷⁰⁷ Buhârî (1094) ve Müslim (758) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁷⁰⁸ Taberânî "es-Sağîr"de (1426), İbnu'l Cevzî "el-İlelu'l Mütenehiye"de (920) ve el-Lâlekâî (760) Ebû Sa'lebe el-Huşenî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

Dâraikutnî "el-İlel"de (1169) "Hadis muzdariptir, sâbit değildir" demiştir.

Bunların tamamı Cehmiyye'ye, Mu'tezile'ye, Râfıza'ya, Allah (Azze ve celle)'nin ve Resûlü'nün -Allah'ın salat ve selâmı O'nun ve âlinin üzerine olsun- buyruklarını reddeden, zikrettiklerimizden hiçbirini tasdik etmeyen diğer bidat ehline reddiyedir. Sözün uzamasını istemediğimizden dolayı bu meselelerden kısaca bahsettik. İşte bu din ve İslâm'dır. Kim zikrettiklerimizden herhangi bir şeyi reddederse ve ona iman etmezse Allah Teâlâ'ya kâfirdir, İslâm'ın dışındadır. Tевbe etmesi istenir. Tевbe ederse ne âlâ, değilse boynu vurulur. Malı da müslümanların arasında taksim edilir. Bizi buna hidâyet eden Allah'a hamd olsun. Allah bizi hidâyet etmeseydi doğru yolu bulamazdık.

Rasulullah'ın Ashâbının Fazîlet Sıralaması

103- Nebîsinden sonra -Allah'ın salâtı ve selâmı O'nun üzerine olsun- bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık'tır, sonra Ömer el-Fârûk, sonra Osmân Zünnûreyn, sonra Ali el-Murtazâ gelir. Allah onlardan râzı olsun. Bunlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonraki hidâyete iletilmiş râşid halifelerdir.

104- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindekiler kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rûkû ve secde hâlinde Allah'tan lütuf ve rıza ararken görürsün. Alâmetleri yüzlerindeki secde izidir. Bu onların Tevrat'taki misâlidir. İncil'deki misâlleri ise şudur: Bir ekin filizini -yani Nebî'yi- çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş -Ebû Bekr es-Sıddık- ve kalınlaşıp gövdesi üstünde doğrulmuştur -Ömer b. el-Hattâb-. Çiftçilerin hoşuna gider -Osman b. Affân-. Bu onlarla kâfirleri öfkelenilmesi içindir -Ali b. Ebî Tâlib-. Müfessirler böyle söylemiştir.*⁷⁰⁹

⁷⁰⁹ Bu sözün bir benzeri İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet edilmiştir. Bunu "ed-Durru'l Mensûr"da (7/544) geldiği üzere İbn Merdûye, el-Hatib ve İbn Asâkir tahric etmiştir. Bu "Târîhu Bağdâd"da da (11/171) geçmektedir. Yine bunun bir benzerini el-Katîlî, Ahmed'in "Fedâilu's Sahâbe"sine eklediği zevâidinde (690) rivâyet etmiştir. Yine bu "Zâdu'l Mesir"de (7/173) ve "Tefsîru'l Beğavî"de (7/325) zikredildiğine göre el-Hasen el-Basrî'den de rivâyet edilmiştir. Fakat bunlardan hiçbirisi sahih değildir. İbn Teymiyye "Minhâcu's Sünne"de (7/229-230) bu tefsirin bâtil olduğunu söylemiş, âyetin bu sıfatlarla vasıflanan her bir kimse hakkında genel olduğunu beyân etmiştir: "Âyet açıkça göstermektedir ki bu sıfatlar, kendileriyle vasıflanan topluluk içindir. Bu topluluk ise birçok kişiden oluşmaktadır. tek bir kişiden değil. Bu dördünün onların en fazîletlileri oldukları hususunda ise şüphle yoktur. Dördünden her biri bu sıfatların tamamıyla muttasıftır. Şu kadar var ki onlardan her birinde bu sıfatlardan biri diğerinden daha baskın hâlde bulunmaktadır."

105- Ebû Abdullah ez-Zubeyrî şöyle dedi: Biz diyoruz ki: Rasulullah'ın ashâbından birinin durumu kimi öfkeliendiriyorsa, işte o kâfirdir. "Kur'ân yaratılmıştır" diyenden ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına sövenden başkası kâfir olmaz. Kim onlardan birine söverse "Bu onlarla kâfirleri öfkeliendirmesi içindir" buyruğunun kapsamına girer. Bu kimsenin feyden nasîbi olmaz. Allah Teâlâ "Allah gerçekten sana ağacın altında bey'at ettikleri zaman müminlerden râzı olmuştur" (Fetih, 18) buyurmuş, onların cennetlik olduğuna şahitlik etmiştir. Yine O şöyle buyurmuştur: "Muhâcirler'den ve Ensâr'dan öne geçenler, ilkler ve onlara güzellikle tâbi olanlar var ya Allah onlardan râzı olmuştur, onlardan O'ndan râzı olmuşlardır. Onlar için altından ırmaklar akan ve içerisinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur." (Tevbe, 100)

106- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "On kişi cennettedir: Ebû Bekir cennettedir. Ömer cennettedir. Osmân cennettedir. Ali cennettedir. Talha cennettedir. Zubeyr cennettedir. Abdurrahmân b. Avf cennettedir. Sa'd cennettedir. Saîd cennettedir." Bazıları onuncularının Ebû Ubeyde [b.] el-Cerrâh olduğunu söylemiştir.⁷¹⁰ Allah onların hepsinden râzı olsun. Bazıları da "Onuncu Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'dir" demiştir.⁷¹¹ Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının her biri hayır ve fazîlet sâhibidir.

107- Nebî -Rabbimiz O'na ve âline seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, tertemiz, sürekli ve mübârek bir salât ve selâm etsin- şöyle buyurmuştur: "Beni görüp de bana iman edene tûbâ/ne mutlu! Tûbâ cennette bir ağaçtır."⁷¹²

108- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem): "Kim ashâbım husûsunda beni gözetirse ben de kıyâmet günü onun gözeticisi olurum. Kim de ashâbıma söver

⁷¹⁰ Tirmizî (3748) Saîd b. Zeyd (ra)'tan rivâyet etmiştir. İbn Hibbân da (7002) rivâyet edip şöyle demiştir: "Ebû Ubeyde'nin on kişinin arasına katılmış olarak cennetlik olduğu sadece bu haberde zikredilmektedir."

⁷¹¹ Ebû Dâvûd (4651) ve İbn Hibbân (6993) Saîd b. Zeyd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁷¹² Bu hadis Nebî (sav)'in ashâbından; aralarında Enes'in, İbn Ömer'in, Ebû Umâme'nin, Ebû Saîd el-Hudrî'nin, Ebû Abdurrahmân el-Cuhenî'nin, Abdullah b. Büsr'ün ve Vâsile b. el-Eskâ'ın da bulunduğu bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Ahmed'in "Müsned"ine (11673: 22138, 22114), et-Tayâlisî'nin "Müsned"ine (1132, 1956), Abd b. Humeyd'in "Müsned"ine (770), İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine (1482, 1486-1488), el-Âcurri'nin "eş-Şeria"sına (625), İbn Hibbân'ın "Sahih"ine (7230) ve ed-Dıyâ'nın "el-Muhtâra"sına (9/86, 87) bakınız. "El-Emâli'l Mutlaka" sâhibi (45) isnâdının hasen olduğunu söylemiştir.

ise Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun"⁷¹³ buyurmuştur.

109- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ashâbıma ikrâm edin/saygı gösterin" buyurmuştur.⁷¹⁴

110- O, "İnsanların en hayırlısı benim neslimdir" buyurmuştur.⁷¹⁵

111- (Sahâbe arasında cereyân eden) savaşlar hakkında konuşmayız. Aralarında meydana gelen anlaşmazlıklara dâhil olmayız. Onların öfke anında birbirleri hakkında söyledikleriyle de ilgilenmeyiz. Bilakis Allah (Azze ve celle)'nin buyurduğu gibi şöyle deriz: "Onların göğüslerinde kin adına ne varsa söküp atmışsızdır. Karşılıklı sedirlere kardeş olarak (kurulurlar)." (Hicr, 47) Yine Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz bizi de bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi de bağışla. Kalplerimizde iman edenlere karşı hiç kin bırakma. Rabbimiz, şüphesiz Sen Raûfsun, Rahîm'sin." (Haşr, 10)

112- Rasulullah'ın eşleri, müminlerin anneleridir. Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: "Nebî müminlere canlarından daha yakındır. O'nun eşleri de onların anneleridir." (Ahzâb, 6)

113- Allah (Azze ve celle) Ebû Bekir (radiyallahu anh)'ın kızı Aîşe (radiyallahu anha)'nın faziletini özel olarak bildirmiştir. Allah onun suçsuzluğu hakkında Nûr Sûresi'nin başından on âyet indirmiştir. O Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte O'nun derecesindedir. Nebî de -Rabbimiz O'na ve âline seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, tertemiz, sürekli ve mübârek bir salât ve selâm etsin- kesinlikle cennetteki en yüksek derecede olacaktır.

114- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Hafsa binti Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anha)'yı boşacağı zaman Cibrîl O'na "Hafsa'ya geri dön, zira o çok oruç tutar ve çok namaz kılar" demiştir.⁷¹⁶

⁷¹³ Ahmed "Fedâilu's Sahâbe"de (10, 1733) Atâ b. Ebi Rabâh'tan mürsel olarak rivâyet etmiştir. İsnâdı Atâ'ya kadar sahihtir. Nebî (sav)'in ashâbına sövenin lanetlenmesi hususun-
daki hadisler Sahâbe'den aralarında İbn Abbâs'ın, İbn Ömer'in, Ebû Hureyre'nin ve Câbir'in
bulunduğu bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Fakat isnadlarının tamamında zayıflık var-
dır. "Mecmeu'z Zevâid"e (10/21) ve "el-İbânetu's Suğrâ"ya (48) bakınız.

⁷¹⁴ Et-Tayâlisî (32), el-Humeydi (32) ve "el-Muntehab"da Abd b. Humeyd (23) rivâyet et-
miştir. Sahih bir hadistir.

⁷¹⁵ Buhârî (2652) ve Müslim (6563) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

115- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Hatice binti Huveylid (radiyallahu anha) için (hazırlananlardan bahsederken) "Cennette içi oyulmuş bir ev..." buyurmuştur.⁷¹⁷

116- Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Dünyâdaki kadınların efendileri dörttür: Meryem binti İmrân, Âsiye binti Müzâhim, Hatice binti Huveylid, Fâtıma binti Muhammed..."⁷¹⁸

117- Hasan ve Hüseyin cennet ehlinin gençlerinin efendileridir. Babaları da onlardan hayırlıdır. Allah hepsinden râzı olsun.

İman Hakkında Gelenler Bâbı

Ebû Abdullah ez-Zubeyrî -Allah Teâlâ ona rahmet etsin- dedi ki:

118- İman; söz, amel ve niyettir. Artar ve azalır.

119- Kader; hayrıyla ve şerriyle, zâhiriyle ve bâtınıyla, acısıyla ve tatlısıyla, sevileniyle ve seilmeyeniyle, iyisiyle ve kötüsüyle, başıyla ve sonuyla Allah (Azze ve celle)'dendir. Allah (Azze ve celle)'nin kulları üzerinde yürürlüğe koyduğu bir kazâ ve onlar hakkında takdîr ettiği bir kaderdir. Hiç kimse kendi isteğiyle onu geçemez ve O'nun kazasının ötesine gidemez. O Allah (Azze ve celle)'dir. Allah (Azze ve celle) "Biz her şeyi bir kader ile yarattık" (Kamer, 49) buyurmuştur.

120- Kible ehlinin herhangi birinin işlediği bir cürümden ya da irtikâb ettiği büyük bir günahattan dolayı cehennemlik olduğuna şahitlik etmeyiz.

121- Bidat ehlinin arkasında namaz kılmayız. Onlardan ölen kimsele-
rin cenaze namazını kılmayız. Onların hastalarını da ziyâret etmeyiz.

⁷¹⁶ El-Hâkim "el-Müstedrek"te (4/15) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir. El-Bezzâr "Müsned"inde (1252) Ammâr b. Yâsir (ra)'tan rivâyet etmiştir. İbn Sa'd (8/48), "el-Mu'cemu'l Kebir"de et-Taberânî (18/365), el-Hâkim (4/15), "el-Muhtâra"da ed-Dıvâ (2507) Kays b. Zeyd'den mürsel olarak rivâyet etmiştir. "Siyeru A'lâmî'n Nubelâ"da (2/228) ez-Zehabi hadisîn sahih olduğunu söylemiştir. Hadisin aslı, yani Nebî (sav)'in Hafsa (rha)'yı boşadığı ve sonra ona geri döndüğü, Ebû Dâvûd'da (2285) ve diğer hadis kitaplarında İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet edilmiş olarak bulunmaktadır.

⁷¹⁷ Buhârî (3820) ve Müslim (6354) rivâyet etmiştir.

⁷¹⁸ "Fedâilü's Sahâbe"de (1336, 1576) Ahmed, "el-Mu'cemu'l Kebir"de (12170) et-Taberânî ve el-Hâkim (3/186) İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet etmiştir. Ayrıca el-Hâkim sahih olduğunu söylemiştir. Tirmizî de Enes (ra)'tan rivâyet edip "Bu hasen-sahihi bir hadistir" demiştir.

122- İnsanlardan iki kişi bulunduğu sürece hilâfet Kureys'tedir. İnsanlardan hiçbirinin hilâfet hususunda onlarla çekişme hakkı yoktur. Hilâfet kıyamet kopana kadar onlardan başkası için onaylanmaz.

123- Cihâd -iyi de olsalar günahkâr da olsalar- imamlarla birlikte geçerlidir.

124- Cuma namazı, bayram namazları ve hac -takvâ ehli kimseler olmasalar da- sultân ile birlikte yerine getirilir.

125- Allah (*Azze ve celle*)'nin yöneticilik makâmına getirdiği kimseye itaat etmek gerekir. Taatten el çekmeyiz. Sultân'a kılıçla isyân etmeyiz. Habeşli bir köle olsa bile sözünü dinleriz ve ona itaat ederiz. Allah (*Azze ve celle*) ve Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bunu emretmiştir.

126- Bir gözü kusurlu Deccâl hiç şüphesiz çıkacaktır. O yalancılar arasında en yalancı kimsedir.

127- Fitne zamanında geride durmak, önceden beri süregelen ve mülâzemet edilmesi vâcib olan bir sünnettir. Eğer imtihana maruz kalırsan canını ve malını sun. Yalnız dînini sunma. Fitneye elinle ve dilinle yardımcı olma.

128- Sakın bir bidatçiye kulak verme ve onun yanında oturma. Sonra dînini sana karışık gösterir. Bu en sert şekilde yasaklanmıştır.

129- Her bidat, Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in buyurduğu üzere dalâlettir.

130- Bidatçiden; namazı, orucu, sadakası, haccı, ne bir farzı ne de bir nâfilesi kabul edilmez.

131- Ortaya hangi bidat atılmışsa mutlaka o bir sünnete muhâlefet etmiştir.

132- Tевbe kapısı güneş battığı yerden doğuncaya kadar açıktır. Bizi saptırıcı hevâlardan âfiyette kılan Allah'a hamd olsun. Kuvvet ancak Allah'tandır. Allah; hakkı söyleyen, esere tâbi olan, Sünnet'e yapışan ve sâlihlerin peşinden giden kimseye rahmet etsin! Allah Mürcie'nin hüccetini çürütsün. Kaderiyye'nin tuzağının arkasını kessin. Râfîzîlerin devletini ortadan kaldırsın. Rey ashâbının sünnetini yok etsin. Hâzîmîlere karşı bize yardım etsin. Cehmiyye'den en kısa zamanda intikamını alsın! Ebû Abdullah (*rahimehullah*) dedi ki:

133- Şa'bi (rahimehullahu)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hevâları inceledim de Râfızîler'den daha şerli bir topluluk göremedim. Eğer onlar bir hayvan olsalardı kesinlikle eşek olurlardı. Eğer bir kuş olsalardı kesinlikle akbaba olurlardı. Onların yolu yahudilerin yoludur. Yahudiler ve hristiyanlar bir hasletle onların üzerine çıkmışlardır. Yahudilere 'Dininize mensup kimselerin en hayırlısı kimdir?' diye sorulduğu zaman onlar 'Mûsâ b. İmrân (aleyhisselam)'ın ashâbıdır' diye cevap vermişlerdir. Hristiyanlara 'Dininize mensup kimselerin en hayırlısı kimdir?' diye sorulduğu zaman onlar 'İsâ b. Meryem (aleyhisselam)'ın havârilere'dir' diye cevap vermişlerdir. Râfızîlere 'Dininize mensup kimselerin en şerlisi kimdir?' diye sorulduğunda ise onlar 'Muhammed'in ashâbıdır' diye cevap vermişlerdir. Kendilerine onlar için bağışlanma dilemek emredildiği hâlde onlara sövmüşlerdir. Kıyâmet gününe dek kılıç onların tepelerinde sıyrılmış vaziyettedir!"⁷¹⁹

Allah bizi de sizi de saptırıcı hevâlardan muhâfaza buyursun. Güç ve kuvvet ancak Âlî ve Azîm olan Allah'tandır. Allah bize yeter, o ne güzel vekildir. Allah'ın salâtı; seyyidimiz Muhammed'in, O'nun tertemiz âlinin, şerefli ashâbının, pâk âilesinin, faziletli aşîretinin, değerli zürriyetinin, müminlerin anneleri olan ve her türlü çirkinlikten müberrâ, temiz, pâk ve hayırlı eşlerinin, kıyâmet gününe dek onlara güzelliikle tâbî olan kimselerin üzerine ve onlarla birlikte bizim üzerimize olsun. Allah bizi onların zümresi içerisinde haşreylesin. Şüphesiz O dilediğini yapmaya kâdirdir.⁷²⁰ Ona icâbet etmesi yakışır. Âmin yâ Rabbe'l Âlemîn, âmin! Hamd Âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

⁷¹⁹ Bunu eş-Şa'bi'den el-Lâlekâi de (2823) daha uzun bir lafızla rivâyet etmiştir. İbn Tey-miyye'nin bu eser hakkında ve bu eserin İmam eş-Şa'bi'ye nisbetinin sıhhati hakkında "Minhâcu's Süne"de (1/28) söylediklerine bakınız.

⁷²⁰ Bu lafızda bulunan sözler hakkındaki tenbih Harb (rh)'ın akidesinde (65. madde) geçmiştir.

-47-

**EBÛ BEKR MUHAMMED B. EL-HUSEYN EL-
BAĞDÂDÎ'NİN (V. 360) İTİKÂDÎ**

**BU İTİKÂDDA;
ONUN "EŞ-ŞERÎÂ" KİTABINDAN SÜNNET'İN
ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDÎ
AÇIKLANMAKTADIR**

İsmi Muhammed b. el-Huseyn b. Abdullah el-Âcurrî el-Bağdâdî'dir. Künyesi Ebû Bekr'dir. Lakabı el-Âcurrî'dir. 264 yılında doğmuş, 360 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler

Hatib "Sika, sadûk ve dindâr bir kimseydi" demiştir.

İbnu'l Bennâ şöyle demiştir: "Nasihat eden/samimi bir imam, sâlih ve vera sâhibi bir zâttı. Sözü aydınlatıcı ve açıktı."

İbn Hallikân "Muhaddis şâfiî fakihî... Sâlih ve âbid bir kimse idi" demiştir.

Zehebî şöyle demiştir: "Muhaddis ve fakih imam. Harem-i Şerîf'in imamı. Doğru sözlü, hayırlı, âbid ve sünnete bağlı bir kimse idi."

Tercemenin Kaynakları:

Târihu Bağdâd, 2/243; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 16/133;

Vefeyâtu'l A'yân, 4/292

Akidenin Özeti: Bu akide selefin, Sünnet ve Eser Ehli'nin, sünnet ve itikâd konularındaki itikâdının özetini içermektedir.

Akidenin Kaynakları: İmam el-Âcurrî (*rahimehullah*)'ın "eş-Şeria" isimli kitabı, Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikâd konularında kaleme aldığı en kapsamlı eserlerden sayılmaktadır.

Musannif (*rahimehullah*) bu kitabı bölümlere ayırmıştır. Her bölümün altında birçok bâb vardır. Her bâb için Kur'ân'dan, Sünnet'ten ve selef-i sâlihinin eserlerinden deliller getirmiş, ayrıca her bâbın altında Ehli Sünnet'in itikâdını açıklamıştır. Ben bu akidede musannif (*rahimehullah*)'ın itikâd konularındaki sözlerini zikretmekle yetineceğim. Onun delil olarak getirdiği âyetleri, hadisleri ve selefin eserlerini -birkaç yer dışında- zikretmeyeceğim. Çok fazla açıklamada bulunduğu bazı yerler dışında onun sözlerini olduğu gibi aktarmaya gayret ettim. Onun uzun açıklamalarda bulunduğu yerleri ise, sözün akışına uygun olsun diye bazı lafızlarını değiştirerek kısalttım. Metnin zabtını yaparken şunlara itimâd ettim:

1- Müessesetu Kurtuba'nın 1417 yılındaki neşri.

2- Dâru'l Vatan'ın 1418 yılındaki neşri.

İmam el-Âcurri (rahimehullah) şöyle demiştir:

1- Allah (Azze ve celle) lütfuyla ve fazlıyla bize kitabında iki kitap ehlin-den -yani yahudilerden ve hristiyanlardan- haber vermiş, onların ancak dinleri hususunda fırkalara ayrılmaları sebebiyle helâk olduklarını bildir-miştir. Mevlâmız bize onları cemaatten ayrılmaya ve bâtıla meyletmeye sevk eden şeyin ancak, başkalarının bilmediğini kendileri bildikten sonra haddi aşmaları ve hased etmeleri olduğunu öğretmiştir. İleri derecede hak-sızlık ve hased onları fırkalaşmaya sevk etmiştir. Böylece helâk olmuşlar-dır.

2- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de Mûsâ (aleyhisselam)'ın ümmetinin ondan sonra yetmiş bir gruba ayrıldığını, biri hâric hepsinin cehennemde olduğunu, yine İsâ (aleyhisselam)'ın ümmetinin ondan sonra yetmiş iki gruba ayrıldığını, bunların yetmiş birinin cehennemde olduğunu, birinin ise cen-nette olduğunu haber vermiş, sonra şöyle buyurmuştur: "Benim ümmetim bu iki fırkayı da geçecektir. Onlardan bir fırka fazla olacaktır. Bunların yetmiş ikisi cehennemde, biri cennettedir." Sonra O'na hangisinin kurtula-cak fırka olduğu sorulduğu zaman:

Bir hadiste "Ben ve ashâbım ne üzere isek (o şey üzere olanlar)" bu-yurmuştur.

Bir hadiste "Sevâd-ı A'zam/Büyük Karaltı" buyurmuştur.

Bir hadiste de "Biri cennettedir ki o da cemaattir" buyurmuştur.⁷²¹ Bütün bunların manası birdir inşâallâhu teâlâ.

3- Âlimler, gerek önceki zamanlarda gerekse günümüzde hâricilerin kötü bir topluluk olduğu, Allah Teâlâ'ya ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'e âsî oldukları, ne kadar namaz kılsalar da oruç tutsalar da çokça ibâdet etseler de bunun onlara fayda sağlamayacağı hususunda ihtilâf etmemiş-lerdir. Ne kadar iyiliği emrediyor, kötülükten sakındırıyor gözükseler de bu onlara fayda sağlamaz. Çünkü onlar Kur'an'ı hevâlarına göre yorumlayan, müslümanların kafasını karıştıran bir topluluktur. Allah Teâlâ ve Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) onlardan sakındırmıştır.

⁷²¹ Sahih bir hadistir. Tahriri 46 numaralı ez-Zübeyri'nin akidesinin 11. maddesinde geç-miştir.

4- Hâriciler necis ve pislik Şurât'tır.⁷²² Hâricilerden, onların görüşünü benimseyen kimseler gerek önceki zamanlarda gerekse günümüzde bu görüşü onlardan miras olarak almıştır. İmamlara ve emirlere isyân etmişler, müslümanları öldürmeyi helâl saymışlardır. Âdil olsun veya zâlim olsun bir imama isyân eden, bir topluluk oluşturup kılıcını sıyıran ve müslümanları öldürmeyi helâl sayan bir hâricinin ibâdetteki gayretini gören kimsenin onun Kur'ân okumasına, namazda uzun süre kıyamda kalmasına, sürekli oruç tutmasına, ilim hakkında söylediği sözlerin güzelliğine -mezhebi hâricilerin mezhebi olduktan sonra- aldanmaması gerekir.

5- Allah Teâlâ'nın kendisini hâricilerin mezhebinden koruduğu, onların görüşünü benimsemeyen, imamların zulmüne ve emîrlerin haksızlığına sabreden, kılıcını çekip onlara isyân etmeyen, Allah Teâlâ'dan kendisinin ve müslümanların üzerinden zulmü kaldırmasını isteyen, yöneticilerin salâhı için duâ eden, onlarla birlikte hacceden, müslümanlara düşman olan herkesle onlarla birlikte cihâda çıkan, cuma ve bayram namazlarını onların arkasında kılan, kendisine gücünün yettiği bir şey emrettikleri zaman onlara itaat eden, gücü yetmiyorsa onlara mazeret bildiren, masiyet emrettikleri zaman ise onlara itaat etmeyen, aralarında bir fitne meydana geldi mi evinden çıkmayan, diline ve eline sâhip olan, onların içerisinde bulundukları şeyi arzulamayan, fitneye yardımcı olmayan kimse için hâricilerin görüşlerinden sakındırma konusunda gelenler çok fazladır. Bu vasıfta olan kimse Sırât-ı Müstakîm üzeredir inşâallah.

6- Fitnelerin zemmi ve onlardan uzak durma emri hususunda birçok hadis vârid olmuştur. Şu hâlde akıllı kimsenin dîni için ihtiyatlı davranması gerekir. Zira fitnelerin birçok çeşidi vardır. Birçok büyük fitne gelip geçmiş, bazı kimseler onlardan kurtulmuş, bazıları da hevâlarına uyduklarından ve dünyâyı öncelediklerinden dolayı onların içerisinde helâk olmuşlardır. Allah kimin için hayır dilemişse onun için duâ kapısını açmıştır da o kimse kerîm mevlâsına ilticâ etmiştir, dîni hususunda endişelenmiştir. dilini korumuştur, zamanını tanımıştır, apaçık yola -Sevâd-ı A'zam'a- bağlı kalmıştır, dîni hususunda renkten renge bürünmemiştir, Rabbi Teâlâ'ya ibâdet etmiş ve fitneye dalmaktan uzak durmuştur. Zira fitne zamanında birçok kimsenin kötülükleri ortaya çıkar.

⁷²² Şurât, satanlar demektir. İlk ortaya çıkan hâriciler nefislerini Allah'a sattıklarını iddia ettiklerinden dolayı kendilerini bu şekilde isimlendirmişlerdir. (ç.n)

7- Allah Teâlâ'nın kitabına, Rasulullah'ın sünnetine, O'nun ashâbının

-Allah onlardan râzı olsun- sünnetine sarılmak, bidatleri terk etmek, Kitab'a, Sünnet'e ve Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- sözlerine muhâlif olan hususlarda düşünmeyi ve tartışmayı terk etmek değişmez sünnetlerdendir.

8- İlim ehli ve akıl sâhibi kimselerin, âlimler nezdinde sâbit olan bir hususta "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki..." diyen birini işittikleri ve câhil bir kimsenin buna itiraz edip "Ben Allah Teâlâ'nın kitabında bulunanlardan başkasını kabul etmem" dediğini duydukları zaman yapmaları gereken şudur: Ona "Sen kötü bir adamsın, sen Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ve âlimlerin bizi kendilerinden sakındırdığı kimselerdensin" denir. Sonra denir ki: "Ey câhil, Allah farızalarını mücmel olarak indirmiş tir. Nebîsine de insanlara kendilerine indirileni açıklamasını emretmiştir."

Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetlerine karşı çıkan bu adama denir ki: Ey câhil! Allah Teâlâ "Namazı kılın ve zekâtı verin" (Bakara, 43) buyurmuştur. Şimdi sen sabahın iki rekat olduğunu, öğlenin dört rekat olduğunu, ikindinin dört rekat olduğunu, akşamın üç rekat olduğunu, yatsının dört rekat olduğunu Allah Teâlâ'nın kitâbının neresinde buluyorsun? Allah'ın kitabında farz kılmış olduğu farızaların tamamı bu şekildedir. Bu farızalarda hüküm ancak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetleri ile bilinir. Bu, müslümanların âlimlerinin sözüdür. Bundan gayrısını söyleyen kimse, İslâm dininin dışına çıkmış, mülhidlerin dinine girmiştir. Hidâyetten sonra dalâlete düşmekten Allah'a sığınınız.

9- Din hususunda cidâle girmek ve tartışmak zemmedilmiştir. Tâbi'in'den ve onlardan sonra gelen müslüman imamlardan ilim ehli kimseler cidâlin ve tartışmanın yasaklığı hususundaki delilleri işitmeleri sebebiyle din hususunda tartışmaya ve cidâle girmemişlerdir. Müslümanları cidâlden ve tartışmadan sakındırmışlardır. Onlara sünnetlerle ve Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- üzerinde bulundukları şeyle amel etmeyi emretmişlerdir. İşte Allah Teâlâ'nın kendilerini muvaffak kıldığı hak ehlinin yolu budur.

10- Biraz ilme ve akla sâhip olan kimse kendisinin amele muhtaç olduğunu bilir. Allah onun hayrını dilemişse; Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetlerinden, Sahâbe'nin ve her dönemde onlara güzelliikle tâbi olan müslüman imamların üzerinde bulunduğu şeyden ayrılmaz, kendisinden cehâleti gidermek için ilim öğrenir, maksadı ilmi Allah Teâlâ için öğrenmek olur, tartışmak, cidâle girmek ya da dünyâlık elde etmek maksa-

dıyla ilim öğrenmez. Maksadı bu olan kimse hevâlardan, bidatlerden ve dalâletten selâmette olur inşaallah.

11- Biri sana gelir de münâzara maksadı gütmeksizin hakkın yolunu öğrenmek isteyen kimsenin yapacağı şekilde sana bir soru sorarsa; Ki-tap'taki, Sünnet'teki, Sahâbe'nin ve müslüman imamların -Allah onlardan râzı olsun- sözlerindeki ilimle ona en basit açıklamalarda bulunarak yol göster. Fakat seninle münâzara yapmak ve tartışmaya girmek istiyorsa, işte bu âlimlerin senin için kerih gördüğü şeydir. Onunla münâzara yapma. Eğer önceden gelip geçmiş müslüman imamlara uyuyorsan onların söylediği gibi dinin için ondan sakın!

12- Biri çıkıp "Onlarla konuşmayalım da onların bâtili dile getirmele-rine müsâade mi edelim?" derse ona şöyle cevap verilir: Onlarla konuşma-man ve konuştuklarıyla ilgilenmemen onlara kendileriyle münâzara etmen-den daha ağır gelir. Geçmişteki müslümanların âlimlerinden sâlih kimseler böyle söylemişlerdir. Eyyûb (rahimehullah) "Sen onlara sükûtta daha sert bir cevap veremezsin" demiştir. Bu imamlara uyan kimsenin dîni selâmette olur inşaallâhu teâlâ.

13- Biri çıkıp dese ki: "Herhangi bir vakitte bir sebepten dolayı onlar-la münâzara yapmaya ve onlara karşı hüccet ortaya koymaya mecbûr kal-sam onlarla münâzara yapmayayım mı?"

Ona şöyle cevap verilir: Zorunluluk hâli ancak kötü bir mezhebe sâhip bir yönetici olduğu takdirde olur. O yönetici insanları imtihan edip onları mezhebine çağırıyordur. Tıpkı Ahmed b. Hanbel'in zamanında yaşa-mış olan üç halifenin yaptığı gibi... Onlar insanları imtihan etmişler ve on-ları çirkin mezheplerine çağırmışlardır. Bu durumda âlimler dîni savunma-yı kaçınılmaz görmüşlerdir. Bununla avâmın hakkı bâtıldan ayırt etmesini istemişlerdir. Onlarla mecbûriyetten dolayı münâzara etmişlerdir, bu onla-rın seçimi olmamıştır. Böylece Allah Teâlâ, Ahmed b. Hanbel ve onun yolu-nu takip edenler ile hakkı sâbit kılmış, Mu'tezile'yi ise zelil kılıp onların kötülüklerini ortaya çıkarmıştır. Avâm da hakkın Ahmed'in ve kıyâmete kadar ona tâbi olanların üzerinde bulunduğu şey olduğunu görmüştür. Kerim Allah'ın Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten olan âlimleri ebediyen mihnet-den korumasını ümit ederim.

14- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen sünnetleri, O'nun ashâbının -Allah onlardan râzı olsun- ve onlara güzelliikle tâbi olan kimselerin sünnetlerini, müslümanların imamlarının sözlerini bellemeye bak. Mâlik b. Enes, el-Evzâî, Süfyân es-Sevrî, İbnu'l Mubârek ve benzerleri, eş-Şâfiî, Ahmed, el-Kâsım b. Sellâm ve onların yolu üzerinde olan, onlardan başkasına bakmayan, onlarla münâzara etmeyen, cidâle girmeyen, tartışmayan, yolda bir bidatçi gördüğünde yolunu değiştiren, bidatçinin bulunduğu bir meclise uğradığında hemen oradan kalkan âlimler onlara örnektir. Selefimizden gelip geçenler bizi böyle terbiye etmişlerdir.

15- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Kur'ân, hakkında tartışmak küfürdür"⁷²³ buyurmuştur. Bunun manası, bir adamın "Benim kıraatim senin kıraatinden daha iyidir" demesi, diğerinin de "Hayır, benim kıraatim senin kıraatinden daha iyidir" demesi, böylece birbirlerini yalanlamalarıdır. İşte onlara denilmiştir ki: Herkes kendisine öğretildiği gibi okusun. Biriniz başkasının kıraatini kusurlu bulmasın. Allah'tan korkun. Onun muhkemi ile amel edin, müteşâbihine iman edin. Mesellerinden ibretler çıkarın. Helâllerini helâl, haramlarını haram sayın. Kur'ân hakkında cidâle girmeyi ve tartışmayı bırakın. Zira biz bundan nehyedildik. Bir kimse Kur'ân hakkında kendi görüşüne dayanarak konuşamaz. Kur'ân'ı Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in getirdiklerinden ya da Sahabe'den -Allah onlardan râzı olsun- herhangi birinden, Tâbiîn'den herhangi birinden, müslümanların imamlarından herhangi birinden gelenlerden başkasıyla tefsir edemez. Tartışmaz ve cidâle girmez.

16- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetini Kur'ân'ın müteşâbihini öne çıkarıp cidâle girenlerden sakındırmıştır. Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh) da Sabîğ b. Asel'i beraberinde kitaplar bulunduğu hâlde Medîne'ye geldiği ve Kur'ân'ın müteşâbihi hakkında sorular sormaya başladığı zaman cezâlandırmıştır. Onun için hurma dalları hazırladıktan sonra adam gönderip onu çağırtmış, yanına girdiği zaman da onu o dallarla dövmeye başlanmıştır. Onu kafasını yarana kadar dövmeye devam etmiştir.

17- Biri dese ki: "Peki 'Ve'z zâriyâtî zerven fe'l hâmilâti vikran' (Zâriyât, 1-2) buyruğunun tefsiri hakkında soran herkes dövülmeyi, cezâyı ve terk edilmeyi hak eder mi?"

⁷²³ Sahih bir hadistir. Tahrirci İmam Ahmed (rahimehullah)'ın 7. akidesinde geçmiştir.

Ona şöyle cevap verilir: Ömer (*radıyallahu anh*) onu bu meseleden dolayı dövmemiştir. Fakat Sabîğ'in -daha Ömer kendisini görmeden- Kur'ân'ın müteşâbihi hakkında sorduğu sorular Ömer'e ulaşıncı, Ömer onun kendisine faydası olmayan şeylerle meşgûl olan bir meftûn olduğunu anlamıştır. Onun vâciplerin ilmini, helâllerin ve haramların ilmini talep etmekle meşgûl olmasının kendisi için daha hayırlı olduğunu, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünnetlerinin ilmini talep etmenin kendisi için daha hayırlı olduğunu bilmıştır. Ömer onun kendisine faydası olmayan şeylerle ilgilendiğini gördüğü zaman Allah Teâlâ'dan kendisine onu cezâlandırma imkânı vermesini, böylece başkalarını da uyarmayı istedi. Çünkü o bir çobandı ve gerek bu hususta gerekse başka hususlarda sürüsünü kontrol etmesi gerekiyordu. Allah Teâlâ da Ömer'e ona karşı imkân verdi.

18- Âlimler gerek önceleri gerekse yakın zamanda karışık meselelerden hoşlanmamışlar ve bu meseleleri reddetmişlerdir. Kendilerine yasaklanan tartışmadan ve cidâlden çekindikleri için kişiyi ilgilendiren soruları sormayı emretmişlerdir. Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de dedikodudan ve çokça soru sormaktan sakındırmıştır. Yine o şaşırtmacalı sözlerden de sakındırmıştır. Bütün bunlar, tartışma ve cidâl endişesindendir.

19- Bilin ki kalpleri haktan sapmayan ve hidâyete muvaffak kılınan müslümanların eskiden beri söyleyegeldikleri söz şudur: Kur'ân Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmıdır. Çünkü Kur'ân Allah'ın ilmindendir. Allah'ın ilmi ise yaratılmış olamaz. Allah bundan çok yücedir.

Kur'ân, Sünnet, Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- sözleri ve müslümanların imamlarının sözleri buna delâlet etmektedir. Bunu habîs bir cehmiden başkası inkâr etmez. Cehmî, âlimler nezdinde kâfirdir.

Allah mahlûkâtı yaratmadan önce ezelden beri sıfatlarıyla beraber âlim/bilen, mütekellim/konuşan, semî'/işiten ve basîr/gören idi. Bundan gayrısını söyleyen kimse kâfir olur.

20- "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır" deyip onun hakkında duraksayanlara ve "Yaratılmış değildir" demeyiz diyenlere gelince, bunlar âlimlerden birçoğuna göre Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenlere reddiyyede bulunan kimselerdendir. Demişlerdir ki: "Bu vâkıfler 'Kur'ân yaratılmıştır' diyenler gibidir hatta onlardan daha şerhidirler. Çünkü onlar dinlerinde şüpheyi"

düşmüşlerdir." Rabb'in kelâmının yaratılmış olmadığı hususunda şüpheye düşenlerden Allah'a sığınırız.

Ebü Dâvûd es-Sicistânî şöyle demiştir: "Ahmed'e 'Kişinin "Kur'an Allah'ın kelâmıdır" deyip susma ruhsatı var mıdır?' diye sorulduğunu işittim. Dedi ki: 'Niye susuyormuş? İnsanların içerisine düştükleri şey olmasaydı kişi susabilirdi. Fakat insanlar, hakkında konuştukları şeyler hakkında konuştuktan sonra onlar niye konuşmayacaklar ki?'"

Ahmed b. Hanbel'in sözünün manası şudur, o şöyle demektedir: İman ehli Kur'an'ın Allah Teâlâ'nın kelâmı olduğu hususunda ihtilâf etmemişlerdir. Fakat Cehm b. Safvân gelip de "Kur'an yaratılmıştır" diyerek yeni bir küfür ortaya atınca âlimlerin buna karşılık hiç şüphe etmeden ve duraksamadan Kur'an'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu söylemeleri kaçınılmaz oldu. Şu hâlde kim "(Kur'an) yaratılmış değildir" demezse o "dininde şüphe eden vâkıf" olarak isimlendirilir.

21- Allah size rahmet etsin. Kur'an'ı telaffuzlarının yaratılmış olduğunu söyleyen şu adamlardan uzak durun. Zira bu Ahmed b. Hanbel'in ve onun yolu üzere olanların nezdinde büyük bir münkerdir. Bunu söyleyen kimse habîs bir bidatçidir. Onunla konuşulmaz, oturulmaz, insanlar ondan sakındırılır. Âlimler yukarıda zikrettiğimizden yani Kur'an'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğundan başkasını bilmez.

a- Kim "(Kur'an) yaratılmıştır" derse kâfir olur.

b- Kim "Kur'an, Allah'ın kelâmıdır" deyip durursa cehmidir.

c- Kim "Kur'an'ı telaffuzum yaratılmıştır" derse o da cehmidir. Ahmed b. Hanbel böyle söylemiş ve bu konuda çok sert konuşmuştur.

d- Kezâ "Kur'an'ı telaffuzum yaratılmış değildir" diyen kimse de bidat ortaya atmış ve âlimlerin bilmediği bir söz söylemiş olur. Ahmed böyle söylemiş ve bu konuda çok sert konuşmuştur.

e- Kezâ kim "İnsanların okuduğu ve mushaflarda bulunan şu Kur'an Levh-i Mahfûz'dakinden hikâyedir" derse, bu da âlimlerin karşı çıktığı bir münkerdir. Bu sözü söyleyen kimseye "Kur'an seni yalanlıyor ve sözünü reddediyor, Sünnet seni yalanlıyor ve sözünü reddediyor" denir. Bu görüşleri dile getiren kimsenin hükmü; terk edilmesi, kendisiyle konuşulmaması, arkasında namaz kılınmaması ve kendisinden sakındırılmasıdır.

22- Bilin ki -Allah bize de size de rahmet etsin- Allah Teâlâ Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i bütün insanlara tevhidini ikrâr etsinler ve "Lâ ilâhe illallâh, Muhammedun resûlullah" desinler diye göndermiştir. Bunu kalbinden kesin bir inançla söyleyen ve diliyle telaffuz eden kimseye bu yetti. Bu hâl üzere ölen kimse cennete gitti. İnsanlar buna iman ettikleri ve tevhîdi gerçekleştirdikleri zaman kendilerine Mekke'de namaz farz kılındı. Onu da tasdik ettiler, ona iman ettiler ve namaz kıldılar. Sonra kendilerine hicret farz kılındı. Bunun üzerine hicret ettiler, âilelerinden ve vatanlarından ayrıldılar. Sonra kendilerine Medîne'de oruç farz kılındı. Bunun üzerine iman ettiler, tasdik ettiler ve Ramazan ayında oruç tuttular. Sonra kendilerine zekât farz kılındı. Bunun üzerine iman ettiler, tasdik ettiler, zekâtı emrolundukları gibi edâ ettiler. Sonra kendilerine cihâd farz kılındı. Bunun üzerine yakındakiyle ve uzaktakiyle cihâd ettiler, sabrettiler, sözlerinde sâdık oldular. Sonra kendilerine hac farz kılındı. Bunun üzerine haccettiler, ona iman ettiler. Bütün bu farzlara iman ettikleri, onları kalpleriyle tasdik ederek, dilleriyle söyleyerek ve azalarıyla amel ederek yerine getirdikleri zaman Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Bugün sizin için dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan râzı oldum." (Mâide, 3)

Sonra onlara âhirette ancak İslâm dinini kabul edeceğini bildirmiş, şöyle buyurmuştur:

"Kim İslâm'dan başka bir din urarsa bu ondan asla kabûl edilmeyecektir. O âhirette zarar edenlerden olacaktır." (Âli İmrân, 85)

Yine Allah Teâlâ *"Şüphesiz Allah katında din İslâm'dır"* (Âli İmrân, 19) buyurmuştur. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurmuştur: "İslâm beş (temel) üzerine binâ edilmiştir: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak, yoluna güç yetirebilen kimse için Beyt-i Harâm'ı haccetmek." Sonra Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetine İslâm'ın şeriatlerini hâlden hâle beyân etmiştir.

23- Bir kimse rivâyet edilen "Kim 'Lâ ilâhe illallâh' derse cennete girer" gibi hadisleri hüccet olarak getirirse ona "Bu yukarıda zikrettiğimiz üzere farızaların nâzil olmasından/emredilmesinden önce idi" denir. Bu Allah Teâlâ'nın kendilerini ilimle faydalandırdığı ve kendilerine uyulan

imamlar olan müslüman âlimlerin kavlidir. Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- onlara güzellikle tâbi olanların ve her beldede isimleri anıldığı zaman tanınan imamların üzerinde bulundukları şeyin dışına çıkan Mürcie hâriç...

24- İman artar ve azalır. Taatlerle artar ve masiyetlerle azalır. İslâm hakkında ise "artar" veya "azalır" demek câiz değildir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. O'nun âyetleri okunduğu zaman imanlarını arttırır." (Enfâl, 2)

25- Müslümanların âlimlerinin görüşü, imanın herkes üzerine vâcip olduğudur. İman; kalp ile tasdik, dil ile ikrâr ve azalarla ameldir. Bilin ki kalp ile bilmek ve tasdik etmek iman dile getirilmediği sürece fayda sağlamaz. Yine kalbin marifeti ve dilin ikrârı azaların ameli olmadıkça fayda sağlamaz. Kişide bu üç hasletin tamamı bulunduğu zaman kişi mümin olur. Kur'ân, Sunnet ve müslüman âlimlerin sözleri buna delâlet etmektedir.

Azalarla amel, kalp ve dil ile imanın tasdikidir. Kim imanını; azaları ile işlediği abdest, namaz, zekât, oruç ve hac gibi amelleriyle tasdik etmez, kendisinin marifetiyle ve sözüyle yetinirse mümin olamaz. Marifet ve söz ona fayda vermez. Ameli terk etmesi imanını yalanlaması anlamına gelir. Yukarıda zikrettiklerimizle amel etmesi ise imanını tasdik etmesi demektir.

Allah Teâlâ kitabında birçok yerde imanın amelsiz olmayacağını buyurmuş ve beyân etmiştir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de imanı, şeytanın kendileriyle oynadığı Mürcie'nin söylediğinden farklı şekilde açıklamıştır.

26- Bilin ki Allah Teâlâ müminlere kendisine ve resûlüne iman etmelerinden sonra ameli vâcip kılmıştır. Yine Allah Teâlâ müminleri kendisinin onlardan râzı onların da kendisinden râzı olduğunu söyleyerek övmesini, onları buna karşılık cennete girmekle ve cehennemden kurtulmakla mükâfâtlandırmasını ancak imana ve sâlih amele bağlamıştır. O imanın yanına fâtlandırmasını ancak imana ve sâlih amele bağlamıştır. O imanın yanına sâlih ameli koymuştur. Onları tek başına iman ile -yanına onları kendisine sâlih ameli eklenene kadar- cennete koymamıştır. Böylece muvaffak kıldığı sâlih amel eklenene kadar- cennete koymamıştır. Böylece iman hiç kimse için kalbi ile tasdik, dili ile ikrâr, azalarıyla da amel edene kadar tamama ermez olmuştur. Bu, Kur'ân'ın sayfalarını çevirip onun üzerinde düşünen kimseye kapalı değildir.

27- Namazın terki küfürdür. Çünkü Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Kul ile küfür arasında namazın terki vardır"⁷²⁴ buyurmuştur. Yine namazın terki ve zâyi edilmesi konusunda sünnetler ve eserler vârid olmuştur. Hu- zeyfe hadisi gibi... O namazını tam kılmayan bir adam hakkında "Eğer bu ölmüş olsaydı Muhammed'in fitratından gayrısı üzere ölmüş olacaktı" de- miştir. Bunun benzeri Bilâl (radiyallahu anhu)'tan da rivâyet edilmiştir. Yine bunun dışında namaz kılmayan kimsenin imanının ve islâmının olmadığı- na delâlet eden sünnet ve eserler...

28- Zikrettiğimiz hak ehli âlimlerin özelliklerinden biri de şüphe manasında olmaksızın imanda istisnâ yapmalarıdır. İmanda şüphe etmek- ten Allah'a sığınırız. Fakat onlar kâmil imana sâhip olduklarını söyleyerek nefislerini temize çıkarmaktan korktukları için böyle yapmışlardır. Kişi imanın hakikatini hak edip etmediğini bilemez. Bundan dolayı hak ehli âlimlere "Sen mümin misin?" diye sorulduğu zaman "Allah'a, O'nun melek- lerine, kitaplarına, resûllerine, âhiret gününe, cennete ve cehenneme iman ettim" derler ya da buna benzer cevaplar verirler.

Bunu diliyle söyleyen ve kalbiyle bunu tasdik eden kimse mümindir. İmanda istisnâ ise ancak kişinin Allah'ın müminleri kendisiyle nitelediği hakiki imanı hak edip etmediğini bilmediğinden dolayı yapılır. Bu Sahâ- be'nin -Allah onlardan râzı olsun- ve onlara güzellekle tâbi olanların yoludur. Onlara göre imanda istisnâ, söz ve kalpteki tasdik hakkında olmaz. İstisnâ ancak hakiki imanı gerektiren amellerde olur. Onlara göre insanlar zâhiren mümindirler. Bununla birbirlerine mirasçı olurlar, birbirleriyle evlenirler. İslâm dininin ahkâmı bununla yürürlükte olur. Fakat istisna bizim sana açıkladığımız ve bizden önceki âlimlerin beyân ettiği şekildedir.

29- Biri sana "Sen mümin misin?" diye sorarsa:

a- De ki: "Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, resûllerine, âhiret gününe, ölüme, ölümden sonra dirilmeye, cennete ve cehenneme iman ettim."

b- İstersen ona cevap verme ve "Bana sorduğun soru bidattir, sana cevap vermeyeceğim" de.

⁷²⁴ Sahih bir hadistir. Tahrirci 27. akide olan ez-Zuhli'nin akidesinde 23. maddede geçmis- ti.

c- İstersen zikrettiğimiz şekilde "Ben inşaallah müminim" de. Bunda bir sakınca yoktur. Bunun gibi münâzaralardan uzak dur. Zira bu, âlimler katında mezmûmdur. Sen müslümanların imamlarından gelip geçmiş kimselerin izini takip et, selâmette olursun inşaallah.

30- "İman amel olmaksızın sözdür" diyen kimseye denir ki: "Kur'ân'ı, Sünnet'i ve bütün âlimlerin üzerinde bulunduğu şeyi reddettin. Müslümanların sözünün dışına çıktın. Azim olan Allah'a kâfir oldun." "Neden?" diye sorarsa ona şöyle cevap verilir: "Çünkü Allah Teâlâ müminlere imanlarında sadâkatlerini ortaya koymalarından sonra namazı, zekâtı, orucu, haccı, cihâdı ve zikri uzun sürecek birçok farızayı emretmiştir. Bununla birlikte onlar bu farızaları eksik yerine getirdikleri takdirde karşılaşacakları ateşten ve şiddetli cezâdan korkuyorlardı."

Kim Allah Teâlâ'nın müminlere bu zikrettiklerimizi farz kıldığını fakat onlardan amel etmelerini istemediğini, onların sadece sözleriyle râzı olduğunu söylerse Allah'a ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'e muhâlefet etmiş olur. Allah Teâlâ İslâm dini amellerle kemâle erdiği zaman şöyle buyurmuştur: "Bugün sizin için dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan râzı oldum." (Mâide, 3)

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "İslâm beş (temel) üzerine binâ edilmiştir" buyurmuştur. Yine O "Kim namazı terk ederse kâfir olur" buyurmuştur.

31- Kim "İman, söz ve amel olmaksızın marifettir" derse imanın sözden ibâret olduğunu söyleyen kimsenin sözünden daha büyüğünü söylemiş olur. Bu kimsenin sözüne göre İblis'in de mümin olması gerekir. Çünkü o Rabbini bilmiştir. "Rabbim, beni azdırmama karşılık" (Hicr, 39) demiştir. Yine bu kimseye göre yahudilerin de -Allah'ı ve resûlünü bildikleri için- mümin olmaları gerekir. Çünkü Allah Teâlâ "Onu oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar" (Bakara, 146) buyurmuş, onların Allah'ı ve resûlünü (sallallahu aleyhi ve sellem) bildiklerini haber vermiştir.

Allah'ın lâneti bu tüyler ürpertici sözü söyleyen kimsenin üzerine olsun. Biz -Allah'a hamd olsun ki- Kitab'a, Sünnet'e ve anıldıkları zaman tanınmamaları söz konusu olmayan müslüman âlimlerin sözüne muvâfık olan bir sözü söylüyoruz: İman -yakînî bir tasdik ile- kalbin marifeti, dilin söylemesi ve azaların amelidir. Kişi ancak bu üçüyle mümin olur. Bunlardan biri diğerinin yerini tutmaz. Bundan dolayı Allah'a hamd olsun.

32- Allah size rahmet etsin;

a- İmanın Cibril'in ve Mikâil'in imamı gibi olduğunu söyleyen kimsenin

b- "Ben Allah katında müminim" diyen kimsenin

c- "Ben imanı kâmil bir müminim" diyen kimsenin sözünden sakının. Bunların tamamı ırcâ ehlinin mezhebidir. Kim bunları söylerse Allah Teâlâ'ya büyük bir iftirâ atmış, hakka zıt olan ve bütün âlimlerin reddettiği bir şeyi söylemiş olur. Çünkü bunları söyleyen kimse "Lâ ilâhe illallah" diyen kimseye büyük günahlar işlemesinin ve hayâsızlıklar irtikâb etmesinin zarar vermeyeceğini söylemektedir. Ona göre bunlardan hiçbirine bulaşmayan takvâ sâhibi sâlih kimse ile günahkâr kimse birdir! Şüphesiz bu reddedilmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Yoksa günahları işleyenler kendilerini hayatlarında ve ölümlerinde iman edip sâlih amel işleyenler gibi kılacağımızı mı zannettiler? Ne kötü hüküm veriyorlar!"* (Câsiye, 21)

Bu münker sözü söyleyen kimseye denir ki: Ey sapık, ey saptırıcı! Allah Teâlâ sâlih ameller hususunda müminlerden iki tâifeyi bir tutmamıştır. Onların bazılarının derecesini diğerlerinin üzerinde kılmıştır. Allah Teâlâ şöyle demiştir: *"Sizden fetihten önce infâk edip savaşanlar (diğerleriyle) bir olmaz. Onların derecesi sonradan infâk edip savaşanların deresinden daha yüksektir. Bununla beraber Allah onların hepsine en güzelini vaad etmiştir."* (Hadid, 10)

Görüldüğü gibi O (Azze ve celle) onların bazılarını diğerlerine üstün kıldıktan sonra hepsine en güzelini vaad etmiştir. Dinde haktan sapan bu kimse nasıl imanını Cibril'in ve Mikâil'in imanı ile bir tutabilmekte ve kendisinin hakikî mümin olduğunu söyleyebilmektedir?!

33- Kader hakkında araştırma yapıp derine dalmak müslümanlara yakışmaz. Çünkü kader Allah'ın sırlarından bir sırdır. Bilakis kaderlerin hayır ve şer olarak kendisiyle yürürlükte olduğu şeye iman etmek vâciptir. Kul kader hakkında araştırma yaptığı takdirde Allah'ın kullar üzerinde yürürlükte olan kaderlerini yalanlamaktan ve hakkın yolundan sapmaktan güvende olamaz.

Sahâbe -Allah onlardan râzı olsun- hak yoldan sapan ve kaderi yalanlayan sapık bir topluluğun sözleri kendilerine ulaştığı zaman onların sözlerini reddetmişler, onlar hakkında ağır sözler söylemişler ve onları tekfir

etmişlerdir. Aynı şekilde onlara güzellikle tâbi olanlar da kader hakkında konuşup kaderi yalanlayanlar hakkında ağır sözler söylemişler, onları lanetlemişler ve onlarla oturmaktan sakındırmışlardır. Müslümanların inanlarının tavrı da bu olmuştur. Eğer onlar Kaderiyye'nin sözlerini reddetmiş olmasaydı onlardan sonrakiler kader hakkında konuşamazdı. Bilakis hayrıyla ve şerriyle kadere iman vâciptir. Bir kazâ ve kader vardır. Takdir edilen olur, takdir edilmeyen olmaz. Kul Allah Teâlâ'ya taat olan bir amel işlediğinde onun Allah'ın kendisini muvaffak kılmasıyla olduğunu bilir. Bundan dolayı O'na şükreder. Bir masiyet işlediği zaman bundan dolayı pişmanlık duyar ve onun kendisi hakkında yazılmış olan bir takdir ile olduğunu bilir. Nefsini zemmeder ve Allah Teâlâ'dan bağışlanma ister. İşte bu müslümanların mezhebidir. Kimsenin Allah'a karşı bir hücceti yoktur. Bilakis Allah'ın mahlûkâtı üzerinde hücceti vardır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"De ki: Apaçık hüccet Allah'a âittir. Eğer dileyseydi hepinizi doğru yola iletirdi."* (En'âm, 149)

34- Sonra bilin ki *-Allah bize de size de rahmet etsin-* kader hususunda mezhebimiz şöyle demektir: Allah Teâlâ cenneti yaratmış, cehennemi yaratmış, onlardan her biri için bir halk yaratmıştır. Cehennemi cinlerle ve insanlarla dolduracağına dâir izzeti üzerine yemin etmiştir. Sonra Âdem (aleyhisselam)'ı yaratmış, onun sırtından kıyâmet gününe kadar yaratacağı her bir zürriyeti çıkarmıştır. Sonra onları bir fırka cennette bir fırka da cehennemde olmak üzere iki fırkaya ayırmıştır. Yine O İblis'i yaratmış ve ona Âdem'e secde etmesini emretmiştir. Onun hakkında daha önce şekâvetin takdir edilmiş olmasından dolayı onun secde etmeyeceğini bilmiştir. Hüküm hususunda kimse Allah'a karşı çıkamaz. Rabbimiz mahlûkâtı hakkında kendi tarafından adâletli bir kazâ ve kader olmak üzere dilediğini yapar.

Yine O Âdem'i ve Havvâ'yı *-Allah'ın selâmı onların üzerine olsun-* yaratmıştır. Onları dünyâ için yaratmıştır. Onları cennete yerleştirmiş, onlara oradan dilediklerini âfiyetle yemelerini emretmiştir. Fakat onlara tek bir ağaca yaklaşmayı yasaklamıştır. Fakat onların o ağaçtan yiyerek Allah'a isyân edecekleri önceden yazılmıştır. Allah tebâreke ve teâlâ zâhirde onları nehyetmişken bâtındaki ilminde onlar hakkında o ağaçtan yemelerini takdir etmiştir. *O yaptığından dolayı sorguya çekilmez fakat onlar sorguya çekilirler.* (Enbiyâ, 23) Evet, masiyet için ve cennetten çıkarılmaları için bir sebep olarak o ağaçtan yemekten kaçışları yoktu. Çünkü dünyâ için yaratılmışlardı. Allah masiyetlerinden sonra onları bağışlayacaktı. Bütün bunlar önce-

den O'nun ilminde bulunuyordu. Mahlûkâtta her bir şeyde ne meydana geliyorsa mutlaka Allah'ın onun hakkındaki takdiri önceden yazılmıştır. Allah onun olmadan önce ne olacağını bilmiştir.

Yine O mahlûkâtı dilediği gibi dilediği şeyi için yaratmıştır. Daha onlar annelerinin karınlarındayken, onları dünyâya çıkarmadan önce şâki ve saîd kılmıştır. Ecellerini yazmıştır. Rızıklarını yazmıştır. Amellerini yazmıştır. Sonra onları dünyâya çıkarmıştır. Her insan kendisi hakkında yazılan için çalışır. Sonra O resûllerini göndermiştir. Onlara vahyini indirmiştir. Onlara kullarına tebliğde bulunmalarını emretmiştir. Onlar da Rablerinin mesajlarını tebliğ etmişlerdir. Kavimlerine nasihat etmişlerdir. Allah Teâlâ'nın takdirinde iman etmesi yazılmış olan kimse iman etmiş, O'nun takdirinde küfretmesi yazılmış olan kimse de küfretmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"O sizi yaratandır. Bundan sonra bazıınız kâfir bazı-nuz mümindir. Allah yaptıklarınızı görendir."* (Teğâbun, 2)

Kullarından dilediğini sevmiş ve onun göğsünü İslâm'a ve imana açmıştır. Diğerlerine de buğz etmiştir. Bundan dolayı onların kalplerine, kulaklarına ve gözlerine mühür vurulmuş. Bundan dolayı asla hidâyeti bulamazlar. O dilediğini saptırır, dilediğini hidâyet eder. *O yaptığından dolayı sorguya çekilmez fakat onlar sorguya çekilirler.* (Enbiyâ, 23)

Mahlûkâtın tamamı O'nundur. Onlara zulmetmiş olmaksızın mahlûkâtı hakkında dilediğini yapar. Rabbimiz zulme nispet edilmekten münezzehtir. Ancak kendisinin mülkü olmayan şeyi alan kimse zulmetmiş olur. Hâlbuki göklerde ne varsa, yerde ne varsa, ikisinin arasında ne varsa, yerin altında ne varsa hepsi Rabbimiz tebâreke ve teâlâ'nındır. Dünyâ da âhiret de O'nundur. Celle zikruhû ve tekaddeset esmâuhû.

Kullarından taati sevmiş ve taati emretmiştir. Bunun üzerine kendisinin tevfiğiyle kendisine itaat edenler hakkında bu yazılmıştır. O, masiyetlerden de sakındırmış ve -onları sevmeksizin ve onları emretmeksizin- masiyetlerin olmasını istemiştir. O (Azze ve celle) kötülüğü emretmekten ya da onu sevmekten münezzehtir. Rabbimiz Allah, mülkünde meydana gelmesini istemediği bir şeyin ya da meydana gelmeden önce bilmediği bir şeyin meydana gelmesinden münezzehtir.

Mahlûkâtı yaratmadan önce ve yarattıktan sonra onlar amel işlemekten ne amel işleyeceklerini bir kazâ ve kader olmak üzere bilmiştir. Kalem

Allah Teâlâ'nın emriyle Levh-i Mahfûz'da meydana gelecek her iyiliği ve kötülüğü yazmıştır. O kullarından kendisine taatte bulunanları över. Amellerine karşılık onlara büyük mükâfâtı vaadeder. O onları muvaffak kılmış olmasaydı onlar kendisiyle O'ndan mükâfâtı hak edecekleri şeyleri yapamazlardı.

"Bu Allah'ın dilediğine verdiği fazldır. Allah büyük lütuf sâhibidir."
(Hadid, 21)

Kezâ O kendisine karşı masiyet işleyen bir topluluğu zemmetmiş, masiyet işlemelerine karşılık onları cehennemle tehdit etmiştir. İşledikleri ile beraber ameli onlara izâfe etmiştir. Bu da kendileri hakkında önceden yazılmış olan şeye göredir. O dilediğini saptırır, dilediğini hidâyet eder. Kader konusundaki görüşümüz budur. Bu konudaki hüccet Allah Teâlâ'nın kitabı, Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti, Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- ve onlara güzellikle tâbi olanların sünneti, müslümanların imamlarının sözleridir.

35- Bize kader hakkında cidâle girmek, tartışmak ve araştırma yapmak yasaklanmış, Kaderiyye mensupları ile oturmamak, onlarla münâzara yapmamak, tartışma maksadıyla onlarla muhâtap olmamak emredilmiştir. Bilakis onlar terk edilirler, hor görülürler, küçük düşürülürler. Onlardan birinin arkasında namaz kılınmaz. Şehâdeti kabul edilmez. Kendisi ile evlenilmez. Hastalandığı zaman ziyâret edilmez. Öldüğü zaman cenâze-sinde bulunulmaz. Düğün yemeğine davet ettiği zaman davetine icâbet edilmez. Eğer hakkı öğrenmek maksadıyla gelmişse nasihat bâbindan kendisine doğru yol gösterilir. Eğer dönerse Allah'a hamd olsun. Cedel ve tartışma kapısına geri dönecek olursa kendisine iltifat edilmez. Kovulur ve kendisinden sakındırılır. Kendisiyle konuşulmaz ve kendisine selâm verilmez.

36- Kaderiyye şakilerdir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) böyle buyurmuş ve onları bu ümmetin mecûsileri olarak isimlendirmiştir. Yine O "Hasta oldukları zaman onları ziyâret etmeyin, öldükleri zaman onlara şâhid olmayın" buyurmuştur.⁷²⁵

⁷²⁵ Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (892) İbn Ömer (rhma)'dan rivâyet etmiştir. Tahrici-min tamamı için oraya bakınız. Ukayli hadisin mertû olarak zayıf olduğunu söylemiştir. Dârakutni ise "Sahih olan İbn Ömer (rhma)'dan mevkûf olandır" demiştir.

37- Kaderî "Allahım beni muvaffak kıl" demez, "Allahım beni koru" demez, "Güç ve kuvvet ancak Allah iledir" demez. Çünkü ona göre meşiet kendisine bırakılmıştır. İsterse itaat eder, isterse isyân eder. Onların mezhebinden sakının, sizi dininiz hususunda fitneye düşürmesinler.

38- Müslümanların imamlarının ve emîrlerinin bir kimsenin kader hakkında öncekilerin görüşünün hilâfına bir şey söylediği kendilerine sahih olarak ulaştığı zaman ona Hişâm b. Abdulmelik'in Gaylân el-Kaderî'ye verdiği cezayı vermeleri, Allah için kimsenin kınamasından çekinmemeleri gerekir. Gaylân kader hakkındaki sözüyle küfürde ısrar ediyordu. Ömer b. Abdulazîz (rahimehullah)'ın yanına gelince münâfıklık etti ve kader hakkında konuştuğunu inkâr etti. Ömer de Allah Teâlâ'nın -eğer yalancıysa- onu müminlere bir ibret kılmasını dileyerek ona beddua etti. Allah (Azze ve celle) de bu hususta Ömer'in duâsına icâbet etti. Sonra Gaylân ve Sakîfoğulları'nın mevlâsı Sâlih, Hişâm döneminde tekrar konuşmaya başladılar. Bunun üzerine Hişâm onları öldürüp astı. Bundan önce Gaylân'ın elini ve dilini kesmişti. Sonra onu öldürüp astı. Zamanındaki âlimler de Hişâm'ın onlara yaptığını güzel buldular.

39- Pis mezheplerinde Kaderiyye'nin imamları Basra'da Ma'bed el-Cuhenî'dir. Sahâbe -Allah onlardan râzı olsun- ve Tâbiîn onun sözünü reddetmişlerdir. Ondan önce Irak ehlinde önceden hristiyan olan, sonra İslâm'a giren, sonra tekrar hristiyan olan bir adam vardı. Ma'bed el-Cuhenî kader düşüncesini ondan aldı. Evzâî (rahimehullah) böyle söylemiştir. Gaylân da (kaderîliği) Ma'bed'den aldı. Allah onu daha dünyâdayken rezil etti. Onu âhirette bekleyen ise daha büyüktür. Bir de Amr b. Ubeyd vardır. Âlimler onu zemmetmişler, terk etmişler ve tekfir etmişlerdir. İşte onların necis ve pislik imamı bunlardır.

40- Saâdet ehli kendileri hakkında Allah tarafından en güzeli/el-husnâ önceden yazılmış olan, bundan dolayı tek olan Allah'a iman eden. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan, sözlerini fiilleriyle doğrulayan ve Allah'ın kendilerini bu hâl üzere öldürdüğü kimselerdir. Onlar kabirlerinde nimetlenirler. Mahşerde müjdelenirler. Mevkıfta Allah Teâlâ'ya gözleriyle bakarlar. Bundan sonra cennete bölük bölük girerler. Nimetler içerisinde meyve yerler. İri gözlü hûrilerle kucaklaşırlar. Çocuklar onlara hizmet eder. Kerim Mevlâlarına komşu olarak ebediyen yaşarlar. O'nun yurdunda Rableri Teâlâ'yı ziyâret ederler. O'nun kerim vechine bakarak lezzet alırlar.

O'nunla konuşurlar. Allah Teâlâ'dan kendilerine gelen tahiyye ve selâm ile ikrâma mazhar olurlar.

"Bu Allah'ın dilediğine verdiği fazldır. Allah büyük lütuf sâhibidir.
(Hadid, 21)

41- Hiçbir ilmi olmayan câhilin teki ya da doğru yolu bulmaya muvaffak kılınmayan, şeytanın kendileriyle oynadığı ve tevfikten bırakılmış şu Cehmiyye mensuplarından biri çıkıp da "Müminler kıyâmet günü Allah'ı görecekler mi?" diye itiraz etse ona "Evet, bundan dolayı Allah'a hamd olsun" denir. Cehmî bunun üzerine "Ben buna inanmıyorum" derse "Yüce Allah'a kâfir oldun!" denir. "Peki delil nedir?" diye soracak olursa şöyle cevap verilir: Çünkü sen Kur'ân'ı, Sünnet'i, Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- sözünü, müslümanların âlimlerinin sözünü reddettin. Müminlerin yolundan başkasına uydun. Allah Teâlâ'nın haklarında şöyle buyurduklarının kapsamına girdin: "Kim kendisine hidâyet belli olduktan sonra Resûl'e karşı gelir ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa onu girdiği yolda yalnız bırakırız ve onu cehenneme sokarız. Orası varılacak ne kötü yerdir." (Nisâ, 115)

42- Şeytanın kendilerini boyunduruğu altına aldığı, bu yüzden sapıklıkları içerisinde bir oraya bir buraya savrulan, Allah (Azze ve celle)'nin âhirette görülmeyeceğini söyleyen kimselerden biri Allah Teâlâ'nın "Gözler O'nu idrâk edemez, O gözleri idrâk eder. O Latîftir, Habîr'dir" (En'âm, 103) buyruğunu hüccet getirip buna itiraz edecek ve bu âyeti yanlış yorumlaması sebebiyle Allah (Azze ve celle)'ye bakılacağını inkâr edecek olursa ona şöyle denir: Ey câhil! Allah (Azze ve celle)'nin Kur'ân'ı kendisine indirdiği zât bunun yorumunu senden daha iyi bilir, ey cehmî!

43- İlim ehlinin nezdinde bunun manası şudur: Gözler O'nu kuşata-maz. O'nu (Azze ve celle) kapsayamaz. Onlar O'nu idrâk/kapsama olmaksızın göreceklerdir. Onu gördükleri hususunda şüphe de etmeyeceklerdir. Örneğin kişi "Semâyı gördüm" der. Doğru söylemektedir ama gözü semânın tamamını ihâtâ ve idrâk etmemiştir. Yine kişi "Denizi gördüm" der. Doğru söylemektedir ama gözü denizin tamamını idrâk ve ihâtâ etmemiştir. Akhını kullanacak olursan âlimlerin tefsîri de bu şekildedir.

44- Bilin ki -Allah bizi de sizi de doğru söze ve doğru amele muvaffak kılsın- hak ehli Allah (Azze ve celle)'yi; O kendisini ne ile vasfetmişse, yine Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) O'nu ne ile vasfetmişse, Sahâbe, O'nu ne ile vasfetmişse onunla vafederler. Bu (sünnete) ittibâ edip bidat çıkarma- ile vasfetmişse onunla vafederler. Bu (sünnete) ittibâ edip bidat çıkarma-

yan âlimlerin mezhebidir. O'nun hakkında "Nasıl?" denmez. Aksine Allah (*Azze ve celle*)'nin güldüğüne teslimiyet gösterip iman etmek gerekir. Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den ve Sahâbe'den -Allah onlardan râzı olsun- böyle rivâyet edilmiştir. Bunu ancak hak ehli nezdinde hâli beğenilmeyen bir kimse inkâr eder.

Bu sünnetlerin tamamına iman ederiz. Bunlar hakkında "Nasıl?" demeyiz. Bize bu konudaki sünnetleri nakledenlerle, abdest ve namaz konusundaki sünnetleri, helâllerle ve haramlarla ilgili diğer hükümleri nakledenler aynı kişilerdir. Âlimler (bunları) onlardan en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Mu'tezile'nin görüşünü benimseyenden başkası bu sünnetleri reddetmez. Kim bunlara karşı çıkarsa, bunları reddederse ya da "Nasıl?" diye sorarsa ondan şüphe edin ve ondan sakının.

45- Şeytanın kendileriyle oynadığı, kötü görüşleri sebebiyle ilim ehlinin yolunun dışına çıkan hulûlîlerin mezhebinden sakının! Onların görüşleri çirkindir, bu görüşler ancak fitneye düşen ve helâka sürüklenen kimselerde bulunur. Onlar Allah (*Azze ve celle*)'nin her şeyin içine hulûl ettiği-ni/girmiş olduğunu söylemişlerdir. Mezheplerinin çirkinliği kendilerini Allah (*Azze ve celle*) hakkında akıl sâhibi âlimlerin reddedeceği şeyleri söylemeye sevk etmiştir. Onların sözlerine ne bir âyet ne bir sünnet ne bir sahâbe kavli ne de müslümanların imamlarına âit bir söz uymaktadır. Ben Allah (*Azze ve celle*)'nin celâlini ve azametini tenzih maksadıyla onların çirkin fiillerini zikretmekten çekiniyorum. İbnu'l Mubârek'in dediği gibi: "Yahudilerin ve hristiyanların sözlerini aktarabiliyoruz ama Cehmiye'nin sözlerini aktaramıyoruz."

İlim ehlinin mezhebi şudur: Allah subhânehû semâlarının yukarısında Arş'ının üzerindedir. İlmî ise her şeyi kapsamıştır. O'nun ilmi yüce göklerde yarattığı her şeyi, yedi kat yerin içerisindeki, bu ikisinin arasındaki ve yerin altındaki her şeyi kuşatmıştır. Gizliyi ve ondan gizlisini bilir. Gözlerin hâinliğini ve göğüslerin sakladığını bilir. Hatıra geleni ve içten geçeni bilir. Nefislerin fısıldadığını bilir. İşitir ve görür. Allah (*Azze ve celle*)'den göklerde, yerlerde ve ikisinin arasında bulunanlar içerisinde zerre ağırlığında bir şey gizli kalmaz. O bunların her birini ihâtâ etmiştir. O subhânehû Arş'ının üzerindedir. Yücedir, En Yücedir O. Kulların amelleri -kendisi o amelleri onları gece ve gündüz yükselten meleklerden daha iyi bildiği hâlde- O'na yükseltilir.

49- Allah (*Azze ve celle*)'nin en yakın semâya indiğine iman etmek ve bunu doğrulamak vâciptir. Akıllı bir müslüman "Nasıl iner?" diyemez. Bunu Mu'tezile'den başkası reddetmez. Hak ehline gelince onlar şöyle derler: Keyfiyet sormaksızın buna iman etmek vâciptir. Çünkü Allah (*Azze ve celle*)'nin her gece en yakın göğe indiği hakkındaki haberler Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Bize bu haberleri nakledenler helâller ve haramlar ile ilgili hükümleri, namazın, zekâtın, orucun, haccın ve cihâdın ilmini nakledenlerdir. Âlimler onlardan bunları nasıl kabul etmişlerse aynı şekilde bu sünnetleri de onlardan kabul etmişlerdir. Hem bunları reddedeni sakındırmak, hem de insanları bunları reddeden-den sakındırmak için "Bunları kim reddederse habis bir sapkıdır" demişlerdir.

50- Yine keyfiyetini araştırmadan Allah (*Azze ve celle*)'nin Âdem'i kendi sûreti üzere yarattığına iman etmek gerekir. Bu müslümanların iman etmeleri vâcip olan sünnetlerdendir. Bunlar hakkında "Nasıl?" ve "Neden?" diye sorulmaz. Bilakis müslümanların önceki imamlarının söylediği gibi teslimiyetle ve tasdikle karşılanır, bunlar hakkında düşünülmez.

51- Yine keyfiyetini araştırmadan mahlûkâtın kalplerinin Rab (*Azze ve celle*)'nin parmaklarından iki parmak arasında olduğuna iman etmek gerekir.

52- Allah (*Azze ve celle*)'nin gökleri bir parmak üzerinde, yerleri bir parmak üzerinde, dağları ve ağaçları bir parmak üzerinde, bütün canlıları bir parmak üzerinde, suları ve toprağı da bir parmak üzerinde tuttuğuna iman etmek gerekir.

53- Allah (*Azze ve celle*)'nin dünyayı eliyle tutacağına ve gökleri sağ eliyle düreceğine dâir rivâyet edilenlere iman etmek gerekir.

54- Allah (*Azze ve celle*)'nin sadakaları sağ eliyle aldığına ve onları mümin için çoğalttığına iman etmek gerekir.

55- Allah (*Azze ve celle*)'nin iki eli olduğuna ve iki elinin de sağ olduğuna iman etmek gerekir.

56- Allah (*Azze ve celle*)'nin Âdem (*aleyhisselam*)'ı eliyle yarattığına, Tevrât'ı Mûsâ için eliyle yazdığına, Adn Cenneti'ni eliyle yarattığına iman etmek gerekir. O'nun Arş'ı ve Kalem'i de eliyle yarattığı söylenmiştir. O diğer yaratılmışlara "Ol!" demiş, onlar da oluvermişlerdir. Her türlü noksan

sıfattan münezzehtir O. Allah'ın Âdem'i eliyle yarattığını inkâr eden cehmiye "Kur'ân'ı inkâr ettin, Sünnet'i reddettin, ümmete muhâlefet ettin!" denir.

57- Allah (*Azze ve celle*)'nin uyumadığına iman etmek gerekir. Allah (*Azze ve celle*) şöyle buyurmuştur: "Allah ki O'ndan başka ilâh yoktur. Hayy'dır, Kayyûm'dur. O'nu ne bir uyuklama tutar ne bir uyku..." (Bakara, 255) Bütün bu zikrettiklerimize iman etmeyen kimseden Allah'a sığınırız. Zikrettiklerimiz ancak Kitab'a, Sünnet'e, Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- sünnetine muhâlefet eden, müslümanların imamlarına muhâlefet eden Cehmiyye iman etmez. Allah (*Azze ve celle*)'nin mesajını alan her müslüman kimsenin dini hususunda onlardan sakınması gerekir.

58- Şefaate de iman etmek gerekir. Bilin ki şefaati inkâr eden kimse cehenneme girenin oradan bir daha çıkamayacağını söylemektedir. Bu, şefaati yalanlayan Mu'tezile'nin mezhebidir. Mu'tezile bütün bunlara muhâlefet eder. Onlar Resûl (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünnetlerine ve O'nu ashâbının -Allah onlardan râzı olsun- sünnetlerine iltifat etmezler. Yalnızca Kur'ân'ın müteşâbihine ve akıllarının kendilerine gösterdiğine uyararak karşı çıkarlar. Oysa bu müslümanların yolu değildir. Bu ancak hakkın yolundan sapan ve şeytanın kendisiyle oynadığı kimsenin yoludur.

Şefaati yalanlayan kimse yorumunda kendisini Kitab'ın ve Sünnet'in sınırlarının dışına çıkaran fâhiş bir hata yapmıştır. Çünkü o Kur'ân'daki kâfirler hakkında nâzil olan âyetlere yönelmiştir. (Onları delil getirmiştir.) Allah (*Azze ve celle*) onların cehenneme girdikleri zaman oradan bir daha asla çıkamayacaklarını bildirmiştir. Şefaati yalanlayan kimse ise bunu muvahhidler hakkında yorumlamıştır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şefaatin büyük günah işleyen kimseler için olduğuna dâir haberlerine iltifat etmemiştir. Hem Kur'ân da buna delâlet etmektedir. O bu çirkin sözülle iman ehlinin sahip olduğu görüşün dışına çıkmış ve onların yolundan başkasına uymuştur.

59- Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e bir havz verilmiş olduğuna iman etmek gerekir.

60- Kabir azâbına iman etmek gerekir.

61- Münker ve Nekir meselesine iman etmek, bunu tasdik etmek gerekir.

62- Deccâl'e ve onun bu ümmet arasından çıkacağına iman etmek ve bunu tasdik etmek gerekir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Deccâl'den Allah'a sığınmıştır. Ümmetine de ondan Yüce Allah'a sığınmalarını öğretmiştir. O ümmetini birçok hadiste Deccâl'den sakındırmış ve onlara onu tarif etmiştir. Şu hâlde müslümanların ondan sakınmaları ve Deccâl'in çıkacağı zamandan Allah'a sığınmaları gerekir. Zira o zaman zor bir zamandır. Allah bizi ve sizi ondan korusun. Onun şu anda yaratılmış olduğu, dünyâda demirlere bağlı hâlde bulunduğu, Allah (Azze ve celle)'nin çıkmasına izin vereceği vakte kadar o hâlde kalacağı rivâyet edilmiştir.⁷²⁶

63- İsâ b. Meryem (aleyhisselam)'ın âdil bir yönetici olarak nüzûl edeceğine, hakkı ikâme edeceğine ve Deccâl'i öldüreceğine iman etmek vâciptir. İsâ b. Meryem (aleyhisselam)'ın yanında savaşacaklar Ümmet-i Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) olacaktır. İsâ ile savaşanlar ise Deccâl'in beraberindeki yahudiler olacaktır. Sonra İsâ Deccâl'i öldürecektir. Müslümanlar da yahudileri öldürecektir. Sonra İsâ (aleyhisselam) ölecektir. Müslümanlar onun cenâze namazını kılacaklardır. O Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanına, Ebu Bekr'in ve Ömer'in yanına defnedilecektir. Allah onlardan râzı olsun.

64- Mîzân'ın hak olduğuna, onunla iyiliklerin ve kötülüklerin tartılacağına iman etmek gerekir.

65- Cennetin ve cehennemin yaratılmış durumda olduğuna, cennetin nimetlerinin cennetliklerden ebediyen bir an olsun uzaklaşmayacağına, aynı şekilde cehennem azâbının cehennemliklerden ebediyen bir an olsun uzaklaşmayacağına iman etmek ve bunu tasdik etmek gerekir. Allah (Azze ve celle)'nin cenneti ve cehennemi Âdem (aleyhisselam)'ı yaratmadan önce yarattığına, onları dünyâya çıkarmadan önce cennet için bir halk ve cehennem için bir halk yarattığına Kur'ân şâhittir. İslâm dâiresi içerisinde bulunan ve imanın tadını almış olan bir kimse bu konuda farklı düşünmez. Buna Kur'ân ve Sünnet delâlet etmektedir. Bunu yalanlayandan Allah'a sığınırız.

66- Hak şeriat adına -ki Allah (Azze ve celle) müslümanları ona yönlendirmiş, onlara ona tutunmalarını emretmiş, onları dinleri hususunda fırkalara ayrılmaktan sakındırmış, onlara cemaatten ayrılmamayı emretmiş, yine onlara kendisine ve resûlüne itaat etmelerini emretmiştir- müslü-

⁷²⁶ Temim ed-Dâri (rh)'in Müslim'in "Sahih"inde (2942) rivâyet ettiği uzunca hadisine işâret etmektedir.

manlara açıklamamız gereken şeylerden biri de nebilerinin faziletidir. Onlara nebilerinin faziletini açıklayayım ki Allah (Azze ve celle)'nin kendilerini ne ile ayrıcalıklı kılmış olduğunu bilsinler. Zira Allah onları O'nun ümmetinden kılmıştır. Bundan dolayı Allah'a şükretsiner. Nebilerinin faziletlerinden ve Allah'ın O'nu dünyâda ve âhirette kendisiyle ayrıcalıklı kıldığı kerâmetlerden ve şereflerden câhil kalmaları müslümanlara yakışmaz.

67- Allah (Azze ve celle)'nin Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'i ayrıcalıklı kıldığı, kendisiyle O'na daha fazla saygınlık kazandırmak için O'na ikramda bulunduğu ve şânını yücelttiği şeylerden biri şudur: O Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i cesediyle ve aklıyla geceleyin (göklere) yürütmüştür. Sonra O Beyt-i Makdis'e ulaşmıştır. Sonra göklere yükseltilmiştir. Rabbinin bazı büyük âyetlerini görmüştür. Rabbi (Azze ve celle)'nin meleklerini görmüştür. Nebi kardeşlerini görmüştür. Sonra kerim Mevlâsına ulaşmıştır. Mevlâsı O'na en büyük ikramlarda bulunmuştur. O'na ve ümmetine beş vakit namazı farz kılmıştır. Bu Mekke'de bir gecede olmuştur. Sonra Mekke'de sabaha ermiştir. Kerim olan Allah bununla müminleri sevindirmiştir, kâfirleri ve mülhidleri ise üzüntüye boğmuştur.

Bil ki Allah (Azze ve celle) Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i cesediyle ve aklıyla yürütmüştür. İsrâ uykuda gerçekleşmemiştir. Çünkü bir insan doğuda olduğu hâlde "Dün gece rüyamda batıda olduğumu gördüm" dese onun sözü reddedilmez ve onun sözüne karşı çıkılmaz. Bu yüzden eğer Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Cehl'e ve kavmindeki diğer kimselere "Ben rüyamda Beyt-i Makdis'te olduğumu gördüm" deseydi onlar kesinlikle bunu kabul ederlerdi. O'nun sözüne şaşırmazlardı. O'na "Doğru söylüyorsun, insanın rüyâda kendisini senin bize söylediğinden daha uzakta görmesi bile mümkündür" derlerdi. Hâlbuki Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara "Bu gece Beyt-i Makdis'e yürütüldüm" deyince onlar bundan rüyâyı anlamadılar. Bu onlara göre uyanıklık hâlinde, O'nun cesediyle ve aklıyla olmuştur. Bu yüzden "Bir gecede mi Şâm'a gittin, sonra sabahı aramızda ettin?" dediler. Bütün bunlar aklını kullanan ve temyiz yetisine sahip olan kimse için birer delildir. Bu kimse Allah (Azze ve celle)'nin nebisi Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i, O'nu cesediyle ve aklıyla yürüterek ayrıcalıklı kıldığını bilir. Bunun bir rüyâ olduğunu söyleyen kimse yanlış bir söz söylemiş, nebîsinin hakkının bir kısmını azaltmış, Kur'an ve Sünnet'i reddetmiş, büyük bir şeye kalkışmış olur.

68- Allah (*Azze ve celle*)'nin Nebisi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e özel olarak bulunduğu ikramlardan biri de O'nun Rabbi (*Azze ve celle*)'yi görmesidir.

69- Bilin ki Allah (*Azze ve celle*) nebimize kendisinden önceki hiçbir nebiye vermediğı büyük bir şerefi vermiştir ki bunu yukarıda zikrettik. Yine O'nun şerefini ve faziletini arttırmak için O'na Makâm-ı Mahmûd'u vermiştir. Kerim olan Allah bütün güzel payları, mahlûkât için şefa'at etmeyi ve Arş'a oturmayı O'nda bir araya getirmiştir. Kerim olan Allah bunu yalnızca nebisine vermiştir. Bununla O'nu sevindirmiştir. Bu sebeple öncekiler ve sonrakileri O'na gıpta eder. Yine Kerim Allah sadece nebilerine vermiş olduğı bu büyük kerâmetle ve güzel faziletle müminleri de sevindirmiştir. Âlimler de bunu en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Bundan dolayı Allah'a hamd olsun. Allah (*Azze ve celle*) nebîsi Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e şöyle buyurmuştur: "*Geceleyin sana mahsûs olmak üzere onunla teheccüd namazı kıl. Umulur ki Rabbin seni övölmüş bir makâma/Makâm-ı Mahmûd'a çıkarır.*" (İsrâ, 79)

Mücâhid'in Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in fazileti hakkındaki hadisine ve bu âyeti "O'nu Arş'a oturtur" diye tefsir etmesine gelince, Rasulullah'in hadislerini nakleden ilim ehli şeyhler bunu en güzel şekilde karşılamışlar ve en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Bunu inkâr etmemişlerdir. Mücâhid'in hadisini reddeden kimseye en sert şekilde karşı çıkmışlardır. "Mücâhid'in hadisini reddeden kimse kötü bir kimsedir" demişlerdir.

70- Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in faziletlerinden sonra O'nun sahâbesinin -Allah onlardan râzı olsun- faziletlerini zikredeceğim. Onlar ki Allah (*Azze ve celle*) kendilerini nebisi için seçmiş, kendilerini O'nun vezirleri, yakınları, yardımcıları ve O'ndan sonra ümmeti içerisindeki halifeleri kılmıştır. Onlar Allah (*Azze ve celle*)'nin kitabında kendilerini en güzel şekilde nitelediğı, yine bize kitabında kendilerini Tevrat'ta ve İncil'de en güzel şekilde nitelediğini haber verdiğı Muhâcirler ve Ensâr'dır.

71- Allah (*Azze ve celle*)'nin hakkında hayır murâd ettiğı, dininin selâmette olduğı, Kerim Allah'ın kendisini ilimle faydalandırdığı kimsenin özelliklerinden biri de: bütün Sahâbe'ye, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ehl-i beytine, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eşlerine muhabbet beslemesi, onlara uyması, herhangi bir fiille ya da sözle onların yolunun dışına çıkmaması, onların yolundan sapmamasıdır. İlim baplarından herhangi biri hakkında ihtilâf ettikleri, onun hakkında bazıları "helâldir" bazıları da

“haramdır” dediği zaman iki kavilden hangisinin Allah (Azze ve celle)’nin kitabına ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in sünnetine yakın olduğuna eder. Onların sözünün dışına çıkmaz. Allah (Azze ve celle)’den selâmet ister. Hepsine Allah’tan rahmet diler.

72- Allah (Azze ve celle)’nin mesajını alan ve Allah’ın kendisini Râfıza’nın ve Nâsıbe’nin görüşlerinden muhafaza ettiği her müslümanın, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’in Hirâ’nın üzerindeyken dağın sarsıldığı esnâda berâberinde Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Alî -Allah onlardan râzı olsun- ve on kişiden diğerleri varken cennetlik olduklarına şehâdet ettiği kimselerin cennetlik olduklarına şehâdet etmesi gerekir.

73- Bilin ki İslâm dâiresi içinde bulunan bir kimse Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’den sonra Ebû Bekr es-Sıddık (radiyallahu anh)’tan başka bir halifenin olmadığı hususunda aykırı bir görüş bildirmemiştir. Bir müslümanın bundan başkasını söylemesi câiz değildir. Bu, Kerîm Allah’ın hayâtındayken yalnız Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’e bildirdiği ve vefâtından sonra yapılmasını emrettiği bazı delillerden dolayıdır.

74- Ebû Bekr (radiyallahu anh)’tan sonra insanlar arasında hilâfete en lâyık kimse Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh) idi. Çünkü Kerîm Allah ona şerefli ve değerli hâller bahşetmişti.

75- Ömer (radiyallahu anh) yaralandığı zaman öleceğini anlayınca -Kerîm Allah’ın kendisini muvaffak kılması, raiyyesi hususunda Allah (Azze ve celle)’ye karşı samîmî olması, hayâtlayken ve ölürken onlar hakkında hem güzel düşünmesi sebebiyle- kendisinden sonra işi Sahâbe’den bir topluluktan oluşan şûrâya bıraktı. Bir topluluk ki Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) vefât ettiği zaman onların arasında râzı idi. Onların cennetlik olduklarına şehâdet etmişti. Ömer oğlunu hilâfetten uzaklaştırdı ve onu şûrâya dâhil etmedi. Onlara “Aranızdan kimi halife olarak seçerseniz o halifedir” dedi. Onlar altı kişiydi: Osmân, Alî, Talha, Zubeyr, Sa’d ve Abdurrahmân b. Avf... Allah onlardan razı olsun. Sonra bu topluluk Osmân b. Affân (radiyallahu anh)’tan râzı oldu. Alî (radiyallahu anh) ve diğer sahâbiler ona bey’at etti. Onlardan hiçbirisi ona karşı çıkmadı. Çünkü onun faziletini, ilk müslümanlardan olduğunu, Allah’a ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)’e olan muhabbetini, malının Allah ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) için harcadığını biliyorlardı.

76- Bilin ki Osmân (*radiyallahu anh*)'tan sonra hilâfete Ali (*radiyallahu anh*)'tan daha lâıyk kimse yoktu. Çünkü Allah (*Azze ve celle*) ona bazı faziletlerle ikramda bulunmuştı ki bunları ondan başkasına vermemiştı.

77- Hilâfet ve fazilet sıralaması konusunda mezhebimiz şöyle demektir: Ebû Bekr, Ömer, Osmân ve Alı... Allah onlardan râzı olsun. İlim ehlinin yolu budur.

78- Bilin ki Fâtıma (*radiyallahu anha*) Allah (*Azze ve celle*)'nin, Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ve bütün müminlerin katında çok değerlidir. Değeri büyük, fazileti çoktur.

79- Hasen ve Hüseyin (*radiyallahu anhuma*)'nın kadri de çok büyüktür. Faziletleri büyüktür. Onlar cennet ehlinin gençlerinin efendileridir. Onların öyle faziletleri vardır ki onları seven her mümin bunlar sebebiyle sevinir. Yine Azım Allah bunlar sebebiyle onlara buğzeden her bir habıs nâsıbiyi üzer. Allah onlara buğzeden buğzeder.

80- Bilin ki müminlerin annesi Hatıce (*radiyallahu anha*)'nın fazileti büyüktür, hayrı çok fazladır.

81- Biri dese ki: "Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı sevdiğini söyleyen ama Alı b. Ebî Tâlib'i sevmekten, Hasen ve Hüseyin (*radiyallahu anhuma*)'yı sevmekten geri kalan, Alı b. Ebî Tâlib (*radiyallahu anh*)'ın hilâfeliğinden râzı olmayan kimse hakkında ne dersin? Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı sevmesi -Allah onlardan râzı olsun- ona fayda verir mi?" Ona şöyle denir: Allah muhafaza buyursun! Bu müminin sıfatı değil münâfiğın sıfatıdır.

Kezâ kim Alı b. Ebî Tâlib (*radiyallahu anh*)'ı veli edindiğini, onun ehl-i beytini sevdiğini söylese, bundan sonra Ebû Bekr'in, Ömer'in ve Osmân'ın hilâfetinden râzı olmadığını ve onları sevmediğini söylese, onlardan teberri ederse, onlara ta'n ederse; kesin bir şekilde Alı b. Ebî Tâlib (*radiyallahu anh*)'ın, Hasan ve Hüseyin (*radiyallahu anhuma*)'nın ondan berı olduklarına Allah'ı şahid tutarız. Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı -Allah onlardan râzı olsun- sevmedikçe onlara olan sevgisi kendisine yarar sağlamaz.

82- Her bir mümin erkeğe ve kadına Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ehl-i beytini, Hâsimoğulları'nı, Alı b. Ebî Tâlib'i, onun evlâdını ve zürriyetini, Fâtıma'yı, onun evlâdını ve zürriyetini, Hasen ve Hüseyin'i, onların evlâdını ve zürriyetini, Ca'fer et-Tayyâr'ı, onun evlâdını ve zürriyetini, Hamza ve evlâdını, Abbâs'ı, onun evlâdını ve zürriyetini sevmesi

vâciptir. Allah onlardan râzı olsun. Bunlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ehl-i beytidir. Müslümanlara onları sevmek, onlara ikramda bulunmak, onlara tahammül etmek, onları güzelce idâre etmek, onlara sabretmek, onlar için duâ etmek vâciptir. Onların evlâdından ve zürriyetinden kim iyilik yaparsa, kendisinden önceki değerli, hayırlı ve iyi kimselerin ahlâkıyla ahlâklanmış olur. Onlardan güzel olmayan bir ahlâk ile ahlâklanmış kimsenin de salâh bulması, kötülüklerden korunması ve selâmette olması için duâ edilir. Akıllı ve edepli kimseler onunla en güzel şekilde geçinir. Ona denir ki: "Biz sana değerli ve iyi kimseler olan selefinin ahlâkına benzemeyen bir ahlâk ile ahlâklanmayı yakıştıramıyoruz. Senin gibi birinin, kıymetli ve iyi kimseler olan selefinin râzı olmayacağını bildiğimiz bir ahlâka sâhip olmasından dolayı üzülmüyoruz. Seni sevdiğimizden dolayı senin sana yakışan şekilde, şerefli ve kerim bir ahlâk ile ahlâklanmanı istiyoruz. Buna muvaffak kılacak olan Allah'tır."

83- İslâm dâiresi içerisinde bulunan kimseler Ebû Bekir ve Ömer (radiyallahu anhuma)'nın Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber Âişe (radiyallahu anha)'nın evinde medfûn olduğu hususunda ihtilâf etmemiştir. Bu, hakkında falanın falancadan rivâyet ettiği haberlere ve isnadlara ihtiyaç duyulan şeylerden de değildir. Bilakis bu kendisini ne bir âlimin ne bir câhilin inkâr etmediği meşhûr ve yayılmış hususlardandır. Onların Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında medfûn olduklarının şöhret bulmuş olması haberlerin nakline ihtiyaç bırakmaz.

84- Bilin ki Âişe (radiyallahu anha) ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bütün eşleri müminlerin anneleridir. Allah (Azze ve celle) onları Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ile üstün kılmıştır. Onların ilki Hatice (radiyallahu anha)'dır. Ondan sonra Âişe (radiyallahu anha) gelir. Onun şerefi ve hatırı büyüktür. Bir kimse "Neden şeyhler Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ondan sonraki diğer eşlerinden ayrı olarak Âişe (radiyallahu anha)'nın fazîletlerini zikreder oldular" diye soracak olursa ona şöyle denir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında münâfıklardan bir topluluk ona hased etti. Ona Allah'ın onu kendisinden temize çıkardığı bir iftira attılar. Allah onu bundan temize çıkarmış, bunun hakkında Kur'ân indirmiş, bu Kur'ân'da ona bâtil sözleriyle iftira atan kimseleri yalanlamış, bununla Kerim Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'i setretmiş, müminleri sevindirmiş ve münâfıkları üzüntüye boğmuştur. Bu yüzden âlimler onun fazîletlerini zikretmeye özen göstermişlerdir.

Allah ondan râzı olsun. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hem dünyâda hem de âhirette zevcesidir o.

85- Muâviye (radiyallahu anh), Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah (Azze ve celle)'nin vahyini -yani Kur'ân'ı- Allah (Azze ve celle)'nin emriyle yazan kâtibidir, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in arkadaşıdır. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'ın onu azaptan koruması için duâ etmiştir. Yine Allah'ın ona Kitâb'ı öğretmesi için, beldelerde ona imkân sağlaması için, onu hidâyeti bulan ve hidâyete ileten bir kimse kılması için duâ etmiştir. Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Muâviye (radiyallahu anhuma)'nın kız kardeşi Ümmü Habîbe ile evlenerek onunla kayın olmuştur. Böylece Ümmü Habîbe müminlerin annesi, o da müminlerin dayısı olmuştur.

86- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının fazîletleri, aynı şekilde O'nun ehl-i beytinin fazîletleri adına bu yazdıklarımız üzerinde düşünen kimsenin onları sevmesi, onlar için Allah'tan rahmet dilemesi, onlar için istiğfâr etmesi, Kerîm Allah'a onlar için tevessül etmesi, kendisini buna muvaffak kıldığı için Azîm olan Allah'a şükretmesi, onların aralarında meydana gelen anlaşmazlıklardan söz etmemesi, bu konuda araştırmaya yapmaması gerekir. Allah onların hepsinden râzı olsun.

87- Doğru yoldan saptırılmış meftûn câhilin teki çıkıp "Falan falancayla neden savaştı, falan falanı ve falancayı neden öldürdü?" diyerek bize itiraz edecek olursa ona şöyle denir: "Ne bizim ne de senin bunu konuşmaya ihtiyacımız yoktur. Bu bize fayda sağlamaz. Bunu bilmeye mecbur da değiliz."

Biri "Nedenmiş?" diye soracak olursa ona şöyle cevap verilir: Çünkü bu fitnelere Sahâbe -Allah onlardan râzı olsun- şâhid olmuştur. Bu fitneler hakkında bildikleri ölçüsünde bu fitnelerin içerisinde olmuşlardır. Onlar bunların tevilini başkalarından daha iyi biliyorlardı. Kendilerinden sonra gelenlerden daha doğru yolda idiler. Çünkü onlar cennet ehlidir. Kur'ân onlara nâzil olmuştur. Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'i onlar görmüşlerdir. O'nunla birlikte cihâd etmişlerdir. Allah (Azze ve celle) onlardan râzı olduğuna, onları bağışladığına ve onlar için büyük bir mükâfât olduğuna şehâdet etmiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de onların nesillerin en hayırlısı olduğuna şehâdet etmiştir. Evet, onlar Allah (Azze ve celle)'yi, Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'i, Kur'ân'ı ve Sünnet'i daha iyi biliyorlardı. Bu yüzden ilim onlardan alınır. Onların sözlerinin çizdiği dâirede yaşarız. Onların hüküm-

leriyle hükmederiz. Onların edebîyle edepleniriz. Onlara uyarız. Bize emredilen budur.

88- Biri çıkıp "Onların arasında meydana gelen hâdiseleri bilmenin ve bu konuda araştırma yapmanın bize ne zararı olacak?" diye sorarsa ona şöyle cevap verilir: Bunda (yani bunun bize zarar vereceği hususunda) şüphe yoktur. Çünkü onların akılları bizim akıllarımızdan daha fazlaydı. Bizim akıllarımız onlarınkinden çok daha eksiktir. Onların aralarında meydana gelen anlaşmazlıkları araştırdığımız takdirde ayağımızın doğru yoldan kaymayacağından ve onlar hakkında bize emredileni yerine getireceğimizden emin olamayız.

89- Bir kimse "Onlar hakkında bize ne emredildi?" diyecek olursa şöyle denir: Bize onlar için bağışlanma istemek, onlar için Allah'tan rahmet dilemek, onları sevmek ve onlara uymak emredildi. Kitap, Sünnet ve müslümanların imamlarının sözleri buna delâlet etmektedir. Bizim onların arasında meydana gelen olayları zikretmeye ihtiyacımız yoktur. Onlar Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'e arkadaşlık etmişlerdir. Onlar O'nun yakını olmuşlardır, O da onların yakını olmuştur. Kerîm Allah O'na sahâbi olmaları sebebiyle onları bağışlayacaktır. Allah (Azze ve celle) kitabında onlardan hiç kimseyi rezil etmeyeceğini onlara garanti etmiştir.

Kerîm Mevlâmız bize onların tevbesini kabul buyurduğunu haber vermiştir. O onların tevbesini kabul buyurduğu zaman da onlardan birine asla azap etmez. Allah onlardan râzı olmuştur, onlar da O'ndan râzı olmuşlardır. "İşte onlar Allah'ın hizbidir. Dikkat edin, kurtuluşa erecek olanlar Allah'ın hizbidir. (Mücâdile, 22)

90- Bir kimse çıkıp dese ki: "Benim bundan murâdım sadece onların arasında meydana gelen olaylardan haberdâr olmaktır. Onların içinde bulunduğu olaylardan habersiz kalmak istemiyorum. Çünkü ben bunu [bilmek] ve bundan câhil kalmamak istiyorum."

Ona şöyle denir: Sen ancak fitne arıyorsun. Çünkü sana zararı olup faydası olmayan şeyleri araştırıyorsun. Eğer Allah (Azze ve celle)'nin senin üzerindeki O'na kulluğunla ilgili haklarını güzelce yerine getirmekle, O'nun farzlarını edâ etmekle, haramlarından kaçınmakla meşgûl olsaydın senin için daha hayırlı olurdu. Yine ona şöyle denir: Özellikle de sapık hevâların ortaya çıktığı şu çirkin zamanda!

Yine ona şöyle denir: Yiyeceğinin ve giyeceğinin nereden geleceği ile meşgûl olman senin için daha hayırlıdır. Bir dirhemi nereden kazanacağını ve onu nerede harcayacağını düşünmen senin için daha hayırlıdır.

Yine şöyle denir: Onların arasında meydana gelen anlaşmazlıkların araştırdığın takdirde kalbinin kaymayacağından ve bunun sonucunda istemenin uygun olmadığı şeyleri istemeyeceğinden, şeytanın seninle oynamayacağından, bunun sonucunda Allah'ın sana kendilerini sevmeni, kendileri için istiğfar etmeni ve kendilerine uymanı emrettiği kimselere sövüp onlara buğzetmeyeceğinden, böylece ayağının hak yoldan kaymayacağından ve bâtlı yola girmeyeceğinden emin olamayız.

91- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) âhir zamanda ashâbına -Allah onlardan râzî olsun- lanet eden toplulukların olacağını bilmiş, ashâbına lânet edenlere ya da onlara sövenlere lânet etmiştir. Sonra insanların tamamına ashâbı hususunda kendisini gözetmelerini ve ashâbına saygı duymalarını emretmiştir. Şu hâlde kim onlara saygı göstermezse onları hor görmüş olur. Kim onlara söverse Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövmüş olur. Kim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e söverse Allah (Azze ve celle) tarafından, melekler tarafından ve bütün insanlar tarafından lâneti hak eder.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına söven kimse gerçekten kaybetmiş ve zarara uğramıştır. Çünkü o Allah'a ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'e muhâlefet etmiştir. Ona Allah (Azze ve celle)'den, Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'den, meleklerden ve bütün müminlerden bir lânet yapmıştır. Allah ondan ne bir nâfileyi ne bir farzı kabul edecektir. O dünyâda zelildir. kıymetsizdir. Allah kabirleri onlarla doldursun, diyarları onlardan boşaltsın.

92- Biz Ali b. Ebi Tâlib (radiyallahu anh)'ı, Fâtıma (radiyallahu anha)'yı, Hasen ve Hüseyin (radiyallahu anhuma)'yı, Akil b. Ebi Tâlib (radiyallahu anh)'ı, bunların evlâdını, yine Ca'fer et-Tayyâr'ın evlâdını, bunların pâk ve mübarek zürriyetini; bunlar sebebiyle doğru yoldan saptırılmış Râfıziler'in görüşlerinden tenzih ediyoruz. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ehl-i beyti, Râfıziler'in kendilerinin görüşü olarak lanse ettiği Ebû Bekr'e, Ömer'e, Osman'a, Talha'ya, Zubeyr'e ve Âişe'ye -Allah onlardan râzî olsun- sövmek filini yapınayacak kadar değerli, doğru görüşlü, Allah (Azze ve celle)'i ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'i bilen kimselerdir.

Alî (radiyallahu anh), onun pâk evlâdı ve zürriyeti Râfıziler'in çirkin görüşlerine karşı çıkıyorlardı. Onlardan teberri ediyorlardı. Ebû Bekr'i, Ömer'i, Osmân'ı ve bütün Sahâbe'yi -Allah onlardan râzı olsun- sevmeyi emrediyorlardı. Çünkü Râfıziler cumaya ve cemaate iştirâk etmezler. Selefe ta'ın ederler. Ne nikâhları müslümanların nikâhına benzer ne de talakları müslümanların talâkına benzer. Onlar birçok sınıftan oluşmaktadırlar. Onlardan bazıları "Alî b. Ebî Tâlib ilâhtır" der. Bazıları "Hayır ama Alî nübüvve Muhammed'den daha lâyıktı, Cibrîl vahyi yanlış kişiye getirdi" der. Bazıları "O Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra nebidir" der. Bazıları Ebû Bekr'e ve Ömer'e söver, Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- tamamını tekfîr eder ve "Altı kişi hâriç onların tamamı cehennemdedir" der. Bazıları müslümanlara kılıç çekmeyi câiz görür. Bunu yapmak ellerinden gelmezse onları öldüresiye kadar boğazlarını sıkırlar.

Kerîm Allah Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ehl-i beytini onların müslümanların görüşlerine benzemeyen pis görüşlerinden tenzih etmiştir. Onların arasından bazıları ric'at inancını savunur. Bunu Kerîm Allah'ın kendilerini bu inançtan tenzih ettiği ve koruduğu kimselerin görüşü gibi lanse edenlerden Allah'a sığınırız. Allah Ehl-i Beyt'ten râzı olsun. Bütün müslümanlar adına onları hayırla mükâfâtlandırınsın.

93- Râfıziler insanlar arasında en kötü hâlde bulunan kimselerdir. Yalancı fâcirlerdir onlar. Alî (radiyallahu anh) ve onun pâk zürriyeti, râfızilerin kendilerinin görüşü olarak lanse ettiği şeylerden berîdir. Allah (Azze ve celle)'den mükâfât umacak Alî (radiyallahu anh) seveni; Ebû Bekr'i, Ömer'i, Osmân'ı ve bütün Sahâbe'yi -Allah onlardan râzı olsun- seven kimsedir. Bu hâl üzere olmayan kimse Alî (radiyallahu anh)'ı gerçekten seviyor değildir. Kerîm Allah, Alî (radiyallahu anh)'yı ve onun pâk zürriyetini pis necis râfızilerin görüşlerinden uzak kılmıştır.

Biz diyoruz ki: Kim Alî b. Ebî Tâlib'e buğzederse Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı sevmesi ona fayda vermez. Aksine o bizim nezdimizde Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Alî (radiyallahu anh)'a buyurduğu gibi münâfıktır: "Seni ancak mümin sever, sana ancak münâfık buğzeder."⁷²⁷ Bizim mezhebimiz işte budur. Allah (Azze ve celle)'nin huzûrunda bunu din ediniyor, kardeşlerimize bunu emrediyoruz.

⁷²⁷ Müslim (131) rivâyet etmiştir.

94- Bu kitabımızda yazdıklarınıza tutunan her kimsenin hevâ ehlinin tamamını terk etmesi gerekir ki Havâric, Kaderiyye, Mürcie, Cehmiyye, Mu'tezile'ye intisâb edenlerin tamamı, Râfîziler'in tamamı ve Nâsibiler'in tamamı onlara örnektir. Müslümanların imamları bir kimsenin bir bidat ve dalâlet ortaya attığını söylemişse ve bu ondan sâbit olmuşsa artık onunla konuşulmaması, ona selâm verilmemesi, onunla oturulmaması, arkasında namaz kılınmaması ve evlendirilmemesi gerekir. Onun durumunu bilen kimsenin ona kızını vermemesi, onunla ortak olmaması, muâmelede bulunmaması, münâzara yapmaması, cidâle girmemesi gerekir. Bilakis onu hor görerek zelil kılar. Onunla yolda karşılaştığın zaman mümkünse yolunu değiştirirsin.

95- Bir kimse "Neden onunla münâzara yapmayayım, onunla tartışmayayım, onun sözünü reddetmeyeyim?" diye soracak olursa ona şöyle denir: Senin hakkında emin olunmaz. Belki onunla münâzara yaparsın ve ondan kalbini ifsâd edecek bir söz işitirsin. Seni şeytanın sana süslediği bâtıl ile aldattır da helâk olursun. Fakat içerisinde bulunduğun hâlin seni sultanın huzûrunda münâzara yapmaya ve ona karşı hüccet ortaya koymaya mecbur bırakması durumu ve ona karşı hüccet ortaya koymayı gerektiren diğer durumlar müstesnâ... Bunların hâricinde asla (münâzara yapamazsın). Sana bu zikrettiklerim müslümanların geçmişteki imamlarının sözleridir ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetine muvâfıktır.

96- Müslümanların imamının ve onun her bir beldedeki emîrlerinin - hevâ ehlinin hevâsını ızhâr eden bir adamın o mezhebe mensup olduğu kendilerine doğru bir şekilde ulaştığı zaman- onu şiddetli bir şekilde cezâlandırması gerekir. Onlardan kendisi tarafından öldürülmeyi hak edeni öldürür. Onlardan kendisi tarafından dövülmeyi, hapsedilmeyi, zincire vurulmayı hak edene bunları uygular. Kendisi tarafından sürülmeyi hak edeni sürer. İnsanları da ondan sakındırır.

97- Bir kimse "Dediklerin hususunda hüccet nedir?" diye soracak olursa şöyle denir: Allah (Azze ve celle)'nin kendilerini ilimle faydalandırdığı âlimlerin reddetmedikleri şeylerdir. Şöyle ki:

a- Ömer b. el-Hattâb (radıyallahu anh) Sabîğ et-Temimî'ye değnek vurmuş, vâlilerine onu kendisi için nidâ edene kadar ayakta bekletmelerini yazmış, onu ihsandan mahrum bırakmış, onu terk etmeyi emretmiştir. Bu sebeple insanlar arasında hep hor ve hakîr bir hâlde bulunmuştur.

b- İşte Ali b. Ebi Tâlib (*radıyallahü anh*)... O Kûfe'de, çölde, kendisinin ilâhları olduğunu iddiâ eden on bir topluluğu öldürmüştür. Onlar için yerde hendekler kazdırmış ve onları ateşle yakmıştır. Sonra şöyle demiştir:

Ne zaman işittim sözlerinden münkeri

Bir ateş tutuşturup çağurdım Kanber'i

c- İşte Ömer b. Abdulazîz... O Adıyy b. Ertâ'ya Kaderiyye meselesi hakkında şöyle yazmıştır: "Onlardan tevbe etmelerini istersin. Tевbe ederlerse ne âlâ. Aksi takdirde boyunlarını vurursun.

d- Yine Hişâm b. Abdulmelik Gaylân'ın boynunu vurmuş, elini kestikten sonra onu asmıştır. Onlardan sonraki emîrler de her dönemde hevâ ehli hakkında onların hevâ ehli oldukları katlarında sâbit olduğu zaman hep aynısını uygulamışlardır; Hevâ ehlini uygun gördükleri şekilde cezâlandırmışlardır. Âlimler de buna karşı çıkmamıştır. Biz Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten olan; Kur'ân ehli, hadis ehli, fıkıh ehli kardeşlerimize ve bu hususlarda mestûr olan herkese bunu nasihat ediyoruz. Kim (nasihatimizi) kabul edip bellerse hayrı elde eder inşâallah. Kim de bundan ya da bunun bir kısmından yüz çevirirse ondan Allah'a sığınırız. Ben ona Allah (*Azze ve celle*)'nin nebîlerinden bir nebînin kavmine nasihat ettiği zaman onlara dediği gibi derim:

"Size söylediklerimi hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a havâle ediyorum. Şüphesiz Allah kulları görendir." (Ğâfir, 44)

EBÛ AVÂNE YA'KÛB B. İSHÂK EN-NEYSÂBÛRÎ EL-
İSFERÂİYİNÎ'NİN (V. 316) İTİKÂDÎ

BU BÖLÜMDE;
SÛNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ
ÖZETİ YER ALMAKTADIR

İsmi Ya'kûb b. İshâk b. İbrâhîm b. Yezîd en-Neysâbüriyyu'l Asl el-İsferâyînî'dir. Künyesi Ebû Avâne'dir. Hicrî 230 yılından sonra doğmuştur. 316 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler

Ebû Abdullah el-Hâkim "Ebû Avâne hadis âlimlerinden ve onların sağlamlarından biridir" demiştir.

Ez-Zehebî şöyle demiştir: "İmam, büyük hâfız, her tarafı gezip dolaşan Ebû Avâne... 'Sahîh-i Müslim'e müstahreç olarak kaleme aldığı 'el-Musnedu's Sahîh'in müellifi. Babların sonlarına az miktarda hadis eklemiştir... Hameyn'de, Şâm'da, Mısır'da, Yemen'de, sınır boylarında, Irak'ta, Cezîre'de, Horasân'da, Fâris'te ve İsbehân'da hadis dinlemiştir. Birçok yolculuk yapmıştır. Bu işte usta olmuştur. Çağdaşlarının üzerine çıkmıştır."

İlim ehlinde biri şöyle demiştir: "O İsferâyîn'e Şâfiî'nin mezhebini ve kitaplarını sokan ilk kişidir. Kitapları er-Rabî' el-Murâdî'den ve el-Müzenî'den alıp götürmüştür."

Tercemenin Kaynakları:

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 14/417; Tabakâtu's Şâfi'yyeti'l Kubrâ, 3/487

Akidenin Özeti: Bu akîdede selevin ve hadis ashâbının Sünnet ve itikâd ile ilgili konulardaki itikâdının özeti söz konusu edilmektedir. Bu akîde, içerisinde bu "el-Câmi" kitabının başka herhangi bir yerinde zikredilmeyen itikâd meselelerinin zikredilmiş olması yönüyle diğer akidelerden temeyyüz etmektedir.

Akidenin Kaynakları: Bu akîdeyi, Ebû Avâne (rahimehullah)'ın "el-Müsnedu'l Mustahrec alâ Sahîhi Muslim" isimli kitabındaki bablarından oluşturdum. O bu kitabına Sünnet ve itikâd ile ilgili babları zikrederek, her bâbı sahih hadislerle delillendirerek başlamıştır. Yani onun bu itikâd, itikâdının sağlamlığını, Sünnet ve selevin itikâdı hususundaki derin ilmini gösteren bu nefis babların düzenli bir şekilde bir araya getirilmesiyle oluşmuştur.

Onun "el-Musannafu'l Mustahrec" isimli kitabı ilim talebeleri tarafından terk edilmiş bir kitaptır. Bu sebeple ben onu ihyâ etmek, ortaya çıkarmak, musannifinin ilim ve Sünnet hususundaki konumunu beyân etmek istedim.

Ebû Avâne (rahimellah)'ın Sünnet ve İtikâd ile İlgili

Meselelerdeki Sözleri

1- İman söz ve ameldir. Amellerden öyleleri vardır ki kişi onları söz ve amel ile yerine getirdi mi cennete girer. Kalbi kendisiyle Allah'ın vechini arzuladığı şeye yakîn üzere iman etmedikçe bunları ikrâr etmesi ona fayda vermez.

2- Cennete ancak müminlerin gireceğine iman etmek gerekir. İman ile İslâm arasında bir fark yoktur.⁷²⁸

3- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Bilâl (radıyallahu anh)'a "Cennete müslüman kimseden başkası girmeyecek" diye nidâ etmesini emrettiği sahih olarak rivâyet edilmiştir.⁷²⁹

Yine O, Ömer (radıyallahu anh)'a "Cennete müminlerden başkası girmeyecek" diye nidâ etmesini emretmiştir.⁷³⁰

Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: "Kim İslâm'dan başka bir dîn ararsa bu ondan asla kabul edilmeyecektir. O âhirette de hüsrâna uğrayanlardan olacaktır." (Âli İmrân, 84)

Allah tebâreke ve teâlâ müminlerin sıfatını Enfâl Sûresi'nin başında ve Mu'minûn Sûresi'nde beyân etmiş, şöyle buyurmuştur:

"Artık Allah'tan korkun, aranızı düzeltin, eğer müminler iseniz Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin. Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir, âyetleri okunduğu zaman onların imanını arttırır ve yalnızca Rablerine tevekkül ederler. Namazı kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infâk ederler." (Enfâl, 1-3)

"Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki namazlarında huşû içerisinde dirler. Boş şeylerden yüz çevirirler. Zekât sorumluluğunu yerine getirirler. Ferclerini korurlar. Eşleri ve ellerinin sâhip oldukları müstesnâ... Çünkü onlar (bunlarla birlikte olmaları nedeniyle) kınanmaz-

⁷²⁸ Âlimlerden bazıları iman ile İslâm arasında bir farkın olmadığını savunmuştur. Doğru olan ise Kitap ve Sünnet'in delâlet ettiği üzere ikisinin birbirinden farklı olduğudur. Ehli Sünnet imamlarının çoğunluğu da böyle söylemiştir. İbn Batta (rh)'ın akidesine (10. madde) bakılabilir. Orada daha fazla açıklama vardır.

⁷²⁹ Buhârî (3062) ve Müslim (178) rivâyet etmiştir.

⁷³⁰ Müslim (182) rivâyet etmiştir.

lar. Kim bundan ötesini ararsa işte onlar haddi aşanlardır. Yine onlar emânetlerine ve ahidlerine riâyet ederler. Namazlarını titizlikle kılarlar. İşte onlar vâris olanlardır." (Mu'minûn, 1-10)

4- Kim namazı terk ederse kâfir olur. Terk edenin kendisini terk etmesi sebebiyle kâfir olmasından dolayı namaz amellerin en üstünüdür.

5- Masiyetler çeşit çeşittir:

a- Masiyetlerden öyleleri vardır ki sâhibi onu işlediği esnâda imanın dışına çıkar. Örneğin Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez. Hırsızlık yapan hırsızlık yaptığı zaman mümin olduğu hâlde hırsızlık yapmaz."⁷³¹

b- Öyleleri de vardır ki kişi onlar sebebiyle -namaz kılsa da, oruç tutsa da, İslâm'ı ikrâr etse de- münâfık olur. Örneğin Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Nifâkın alâmeti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler. Söz verdiği zaman sözünde durmaz. Kendisine bir şey emânet edildiği zaman hıyânet eder."⁷³²

c- Öyleleri de vardır ki kişi onları söylediği ya da işlediği zaman küfür ve fîsk olur. Ondan dolayı cehennemi hak eder. Örneğin Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Bir adam kardeşini tekfir ettiği zaman, eğer dediği gibiye sorun yok, değilse kendisi küfürle döner."⁷³³ Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) "Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak ise küfürdür" buyurmuştur.⁷³⁴

d- Öyleleri de vardır ki kul onları söylediği ya da işlediği zaman masiyeti sebebiyle cennete giremez. Örneğin Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim onun babası olmadığını bildiği hâlde kendisini babasından başkasına nisbet ederse cennet ona haramdır."⁷³⁵ Yine O şöyle buyurmuştur: "Müslümanların yönetimini eline aldıktan sonra onlar için

⁷³¹ Buhâri (2475) ve Müslim (100) rivâyet etmiştir.

⁷³² Buhâri (33) ve Müslim (107) rivâyet etmiştir.

⁷³³ Musannif "Müsned"inde (51) rivâyet etmiştir. Benzerini Buhâri (6104) ve Müslim (60) rivâyet etmiştir.

⁷³⁴ Buhâri (48) ve Müslim (133) rivâyet etmiştir.

⁷³⁵ Buhâri (6766) ve Müslim (115) rivâyet etmiştir.

gayret etmeyen ve samimiyetini ortaya koymayan bir emir kesinlikle onlarla beraber cennete giremeyecektir.”³⁶

e- Öyleleri de vardır ki sâhibi kendisi sebebiyle Allah'ın azâbını ve gazabını hak eder. Allah'ın huzuruna onlarla çıktığı takdirde onların yanında hiçbir amel ona fayda sağlamaz.³⁷ Şu hâlde masiyet işleyen kimse masiyeti sebebiyle cehennemi hak eder. Ancak Allah Teâlâ'nın huzuruna tevbe etmiş hâlde çıkarsa, o başka. Eğer tevbe etmezse Allah'ın meşietini içerisinde bulur. Allah dilerse onu bağışlar, dilerse ona azap eder.

6- Kâfirlerden kim muhârebe esnâsında İslâm'ı ikrâr ederse -ikrârı takiiye olsa bile- kanı dökülmez. İkrârından sonra, kâfir olduğu ve (müslümanlarla) savaştığı dönemde yaptıklarına karşılık ondan diyet talep edilmez. İçindekiler teftiş edilmez. Kim İslâm'ı ikrâr ettikten sonra onu öldürür ise imanın dışına çıkmış olur.

7- Kur'ân, Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmıdır.

8- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) düşman topraklarına Kur'ân ile yolculuk etmeyi yasaklamıştır. Çünkü onun içindeki Kur'ân'dan başka bir şey değildir. O da Allah'ın kelâmıdır.

9- Allah Teâlâ'nın kulundan ötürü ve kullarına karşı güldüğüne iman etmek gerekir.

10- Allah Teâlâ Âdem'i eliyle yaratmıştır.

11- Allah Teâlâ cehenneme (mücrimleri) atacak, cehennemi de “Daha yok mu?” diyecektir. Tâ ki Rab tebâreke ve teâlâ ona ayağını koyacaktır.

³⁶ Müslim (132) rivâyet etmiştir.

³⁷ Musannifin aktardığı büyük günahlar hakkındaki bu hadisler kişiyi İslâm'ın dışına çıkarmaz. Bunlar, bazı Ehli Sünnet imamlarının açıklamada bulunmaksızın zâhiri üzere kabul edilmesi gerektiğini savunduğu valid hadislerindendir. Nitekim bu İmam Ahmed'in Abdüs tarafından rivâyet edilen akidesinde ve Ali b. el-Medîni'nin akidesinde geçmiştir.

Musannif (rh) bu babları ve hadisleri büyük günah işleyip tevbe etmeden ölen kimseler hakkındaki akidesini zikrederek noktalamıştır. Onların Allah Teâlâ'nın meşietini altında olduklarını, Allah'ın dilerse onlara azap edeceğini, dilerse onları bağışlayacağını söylemiştir. Ehli Sünnet dinden çıkan Havâric de değildir, zâyi eden Mürcie de değildir!

İbn Batta (rh)'ın “el-İbânetu'l Kubrâ”sına bak. O da bu hadisleri “Kitâbu'l İmân” bölümünde, biri “İrtikâb edenlerin imandan ayrılacağı ve tevbe ettiği takdirde imana geri döneceği günahların zikri bâbı” ve diğeri “Sâhibini dinden çıkarmayan kutre gotüren günahların zikri bâbı” olmak üzere iki bâb altında aktarmıştır.

12- Allah Teâlâ her gece en yakın semâyâ iner.

13- Allah (*Azze ve celle*) uyumaz. Terâziyi alçaltır ve yükseltir. Gündüzün amelleri her gün O'na yükseltilir. Gecenin amelleri de her gece O'na yükseltilir.

14- Müminlerin Rableri (*Azze ve celle*)'nin yüzünü göreceklerine iman etmek gerekir.

15- Kalemelerin yedi göğün üzerindeki hıştırtısına iman etmek gerekir.

16- Mûsâ (*aleyhisselam*)'ın Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisiyle konuşması sebebiyle nebilerin üzerine çıkarıldığına iman etmek gerekir.

17- Göklerin bir kısmı diğerlerinin üzerindedir, kapıları ve perdecileri vardır.

18- Cennetin yaratılmış durumda olduğuna, Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ona girdiğine, onun göklerin üzerinde olduğuna, Sidretü'l Müntehâ'nın onun üzerinde olduğuna, Allah Teâlâ'nın da onun üzerinde olduğuna ve Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in oraya kadar vardığına iman etmek gerekir.

19- Müminlerden ilk olarak cennete girenlerin yüzleri ay sûretinde olacaktır. Onlardan sonra girenlerin yüzlerinin nûru ise kendilerinden önce girenlerin nûrundan daha az olacaktır.

20- Cennete ancak müslüman kimse girecektir. Cennet ehlinin yarısı Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ümmeti olacaktır. Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ümmetinden ancak müslüman kimse olacaktır. O'nun şefaati diğer ümmetler için değil, yakın olsun uzak olsun kendisine tâbi olan ve kendisinin peşinden giden kimseler için olacaktır. Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e yakınlık takvâ ile dir.

21- Cehennemnin yaratılmış durumda olduğuna ve onun bir bekçisinin olduğuna iman etmek gerekir.

22- Bazı insanlar ebediyen orada bırakılacaktır. Bazıları oraya girecek, sonra oradan çıkacak ve Rableri (*Azze ve celle*)'ye arz edilecektir.

23- Ateş Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet eden âdemoğlunu secde izleri(nin olduğu yerler) hariç olmak üzere yiyecektir.

24- Kabir azâbının hak olduğuna iman etmek gerekir.

25- Deccâl'in (çıkışının) hak olduğuna iman etmek gerekir.

26- Meryem oğlu İsâ (aleyhisselam)'ın hak olduğuna, indiği zaman Allah'ın kitabıyla ve Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetiyle hükmedeceğine, onların (yani müslümanların) imamının da Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ümmetinden olacağına iman etmek gerekir.

27- Yeryüzünde Allah'ı birleyen bir kimse bulunduğu sürece kıyâmet kopmaz. İslâm yeryüzünün tamamında azalır, Medîne'den başladığı gibi yine oraya döner. İslâm fitnelerde gider.

28- Zuhûrundan sonra iman eden kimseden imanının kabul edilmeyeceği üç alâmete iman etmek gerekir. O gün kâfirlerden iman edip küfründen dönmeyen kimsenin kalmayacağına da iman etmek gerekir. Bunlar; Deccâl, Dâbbe ve güneşin battığı yerden doğmasıdır.

29- Güneşin battığı ve karar kıldığı yerden doğacağına, her gün izin almadan batmadığına iman etmek gerekir.

30- Allah'ın bulundukları makam sebebiyle kendilerine merhamet etmesi için nebilerden ve Muhammed'den -Allah'ın salâtı hepsinin üzerine olsun- ilk olarak şfaat etmelerini isteyecek olanlar müminlerdir. Ayrıca Rab hüküm verdikten sonra cehennem ehline şfaat edilecektir.

31- Şefaatin "Lâ ilâhe illallâh" diyen ve kalbinde hayır adına bir şey bulunan kimse için olduğuna, ateşin onların sûretlerini yakmayacağına, şefaatin "Lâ ilâhe illallâh" dediği hâlde kalbinde hayır adına bir şey bulunmayan kimseye fayda vermeyeceğine iman etmek gerekir.

32- Sırât haktır ve o cehennemin köprüsüdür. Onu ilk geçecek olanlar Muhammed ve ümmetidir.

33- Dünyada amelleriyle gösteriş yapanların sırtları tek bir tabaka hâlini alacaktır. Böylece onlar baldır açıldığında mümin secde ettiği zaman secde edemeyeceklerdir. Nurları da söndürülecektir.

34- Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e verilen Kevser'in yaratılmış ve mevcut durumda olduğuna iman etmek gerekir. O sudan bir nehirdir. Toprağı misktir. Ümmeti arasından Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in zamanındaki şeyi değiştiren kimse O'nun havzına gelemeyecektir.

35- Zorlukta ve kolaylıkta, habeşli bir köle olsa bile yöneticinin sözünü dinlemek ve ona itaat etmek gerekir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in

yolunu yol edinmese bile, O'nun sünnetini sünnet edinmese bile, raiyyesi- nin sırtına vursa bile ona itaat etmek gerekir. Allah Teâlâ'ya masiyeti emretmediği sürece davet ettiği her bir şey hususunda ona itaat etmek ve ona tâbi olmak vâciptir. Bir masiyet emrettiğinde ise onun sözünü dinle- mek ve ona itaat etmek gerekmez. Haksızlık yapsalar da, zulmetseler de, malı kendilerine ayırıp başkalarını görmeseler de onlara sabretmek gerekir.

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "İmamlarınızın en hayırlıları o kimselerdir ki siz onları seversiniz, onlar da sizi severler. İmamlarınızın en şerlileri de o kimselerdir ki siz onlara buğz edersiniz, onlar da size buğz ederler. Siz onlara lânet edersiniz, onlar da size lânet ederler."

"Ey Allah'ın Resûlü, onlara kılıç çekmeyelim mi?" diye sorduklarında ise şöyle cevap vermiştir: "Aranızda namazı kıldıkları sürece hayır. Vâliniz- den hoşlanmadığınız bir şey gördüğünüz zaman yaptığını kerih görün, bununla beraber itaatten el çekmeyin."⁷³⁸

İshâk [b. Râhûye] "Sünnet bunun üzerinedir, bunda Mürcie'nin helâ- kı vardır" demiştir.

36- Fitne zamanında cemaatten ve imamdan ayrılma. Zira bunlar se- nin için bir korumadır.

37- Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ümmetinden kim çıkıp da asabiyyet için savaşırsa, ümmetin sâlihine ve günahkârına vurursa, itaatten dışarı çıkarsa; Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetinin dışına çıkmış olur.

38- Cihâd kıyâmet gününe kadar geçerlidir. Muhammed (sallallahu aley- hi ve sellem) ümmetinden hak üzere olan, dini savunan, onun için savaşan ve kendilerine muhâlefet edenlere karşı desteklenen bir topluluk kıyâmet gününe dek eksik olmayacaktır. Herhangi bir dine mensup hiçbir kimse onlara üstün gelemeyecektir.

39- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in çocukluğundan kendisine vahiy gelene kadar Allah'a iman ve hidâyet üzere olduğuna, kendisini ibâdete verdiğine iman etmek gerekir.

⁷³⁸ Müslim (1855) rivâyet etmiştir. Benzeri İshâk b. Râhûye'nin akidesinde de (40. mad- de) geçmişti.

40- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kıyâmet günü insanların seyyidi olacağına, yine O'nun nebiler arasında takipçileri en fazla kişi olacağına iman etmek gerekir.

41- İsrâ ve Mi'râc haktır. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in rûhu değil kendisi yükseltilmiştir. Nebîler öldükten sonra göğe yükseltirler.

42- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Mi'râc Gecesi Rabbini görmemiştir. Rab Teâlâ'nın nûru O'nun kerim yüzüne bakmasına engel olmuştur.

43- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Rabbu'l İzzе'ye yaklaştığına, Rabbu'l İzzе'nin de O'na aralarındaki mesâfe iki yay boyundan daha az olacak şekilde yaklaştığına, Sidre'yi bürüyen renklerin O'nun -tebâreke ve teâlâ-nûrundan olduğuna iman etmek gerekir.

44- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kıyâmet günü insanlar için şefaati edecek ilk kimse olduğuna, yine O'nun cennetin bekçisinin cennetin kapısını ilk olarak kendisi için açacağı kimse olduğuna iman etmek gerekir.

45- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in amcası Ehû Tâlib için şefaati edeceğine, bundan dolayı onun azâbının hafifletileceğine fakat bununla cehennemden kurtulamayacağına, öldüğü zaman kâfire iyiliğinin fayda vermeyeceğine iman etmek gerekir.

46- Kitap ehlinden kim Muhammed Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e yetişir, O'nu iştir, fakat O'na ve O'nun kendisiyle gönderildiği şeye iman etmezse kesinlikle cehennem ehlinden olur.

47- Kim içerisinde hissettiği ve ağzına almayı çok büyük gördüğü vesveseden rahatsız oluyorsa, bu imandandır.

-49-

EBÛ MUHAMMED EL-HASEN B. ALÎ B. HALEF EL-
BERBEHÂRÎ'NİN (V. 329) İTİKÂDÎ

BU BÖLÜMDE;
"ŞERHU'S SÛNNE"
BULUNMAKTADIR

Akidenin sâhibinin ismi el-Hasen b. Ali b. Halef'tir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. El-Berbehâri olarak meşhûr olmuştur. Takriben hieri 253 yılında doğmuş. 329 yılında da vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İbn Ebî Ya'lâ şöyle demiştir: "O zamanında tâifenin (sünnet ehlinin) şeyhi idi. Bidat ehline karşı çıkmak, el ve dil ile onlara muhâlefet etme hususunda onların en önünde bulunuyordu. Sultan ve etrafındakilerin nezdinde sözü dinlenirdi. Ârif imamlardan, asılları koruyan muttakî hâfızlardan ve mümin sikalardan biri idi."

İbn Kesir de şöyle demiştir: "Âlim, zâhid, fakih, hanbelî, vâiz... Bidatlere ve masiyetlere karşı çok sertti. Kadri çok büyüktü. Hem üsttekiler hem de avâm ona saygı gösterirdi."

Tercemenin Kaynakları:

Tabakâtul Hanâbile, 3/36; Es-Siyer, 15/90

Akidenin Özeti: Bu akide Sünnet ve Eser Ehli'nin itikadının özetini içermektedir. Yine bu akide, hadis ve eserler zikredilmeksizin ve meseleler baplar hâlinde ele alınmaksızın yazılan sünnet ve itikatla ilgili muhtasar kitapların en genişlerinden kabul edilir. Müellif bu akidede Ehli Sünnet'in itikat konularında icmâ ettikleri hususları zikretmiş, bununla da kalmayıp bu konularla ilgili birçok fer'i meseleyi zikretmiştir. Ayrıca bazı zamanlarda ve beldelerde Ehli Sünnet'in şîârı hâline gelen, sünnet ehli kimsenin kendiyle rey ve hevâ ehlinde ayırt edildiği bazı fikhî meseleleri de zikretmiştir.

Akidenin Kaynakları: Bu kitabı hazırlarken şunlara itimad ettim:

1- Bizzat bu kitabın el yazması nüshası. Bu el yazması ez-Zâhiriyye Kütüphânesi'nin el yazmalarındandır. Umeriyye Mecmuaları'nın arasında 31/1 numara ile bulunmaktadır. Yaklaşık yirmi varaktır. Yazısı güzel ve okunaklıdır.

2- "Tabakâtul Hanâbile" kitabının el yazması nüshası. İbn Ebî Ya'lâ bu akideyi el-Berbehâri'nin tercemesi içerisinde, baş tarafında bulunan az bir kısım hâriç olmak üzere tamamen aktarmıştır. Eserin el yazmasına ilâve olarak sonuna bazı eserler eklemiştir. Bu nüshayı asıl nüsha ile karşılaştırdım ve ona bakarak birçok hatayı düzelttim. Ayrıca önemli ziyâdeleri hâşiyede belirtmeksizin iki köşeli parantez arasına yerleştirdim.

Bizi İslâm'a ileten, İslâm ile bize lütufta bulunan, bizi en hayırlı ümmet içinde çıkaran Allah'a hamd olsun. O'ndan bizi sevdiği ve râzı olduğu şeylere muvaffak kılmasını, sevmeyişi ve hoşlanmadığı şeylerden de muhafaza buyurmasını niyaz ederiz.

1- Bilin ki İslâm Sünnet'tir, Sünnet de İslâm'dır. Biri ancak diğeri ile ayakta durur.

2- Cemaatten ayrılmamak da Sünnet'tendir. Kim cemaatten yüz çevirir ve ayrılırsa İslâm'ın halkasını boynundan çıkarmış olur. Hem sapan hem de saptıran bir kimse olur.

3- Cemaatin üzerine binâ edildiği esâs Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbıdır. Allah onların hepsine rahmet etsin. Onlar Ehli Sünnet ve'l Cemaat'tir. Kim (ilmi) onlardan almazsa sapıtır ve bidatçı olur. Her bidat dalâlettir. Dalâlet ve ehli ise ateştedir.

4- Ömer b. el-Hattâb (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Hiç kimse, hidâyet zannederek peşinden gittiği dalâlet hususunda ya da dalâlet zannederek terk ettiği hidâyet hususunda mazeret sâhibi değildir. Her şey beyân edilmiştir. Hüccet ortaya konmuştur. Mazeret ortadan kalkmıştır."⁷³⁹ Çünkü Sünnet ve Cemaat dinin bütün meselelerini muhkem bir şekilde beyân etmiştir. İnsanlar da bunu görmüşlerdir. Şu hâlde insanlara düşen (Sünnet'e ve Cemaat'e) uymaktır.

5- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- din ancak Allah tebâreke ve teâlâ'nın katından gelmiştir. İnsanların akıllarına ve şahsî görüşlerine göre vaz' edilmemiştir. Onun ilmi Allah'ın katında ve Resûlü'nün katındadır. Öyleyse keyfine göre bir şeyin peşinden gitme. Sonra dinden sıyrılıp gider. İslâm'dan dışarı çıkarsın. Zira senin bir hüccetin yoktur. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetine Sünnet'i beyân etmiştir. Yine onu ashâbına açıklamıştır ki onlar Cemaat'tir. Sevâd-ı A'zam'dır. (Büyük karaltıdır.) Sevâd-ı A'zam hak ve ehlidir. Şu hâlde kim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına din ile ilgili bir meselede muhâlefet ederse kâfir olur.

6- Bil ki insanlar hangi bidati ortaya atmışlarsa mutlaka Sünnet'ten onun bir benzerini terk etmişlerdir. Şu hâlde sonradan ortaya atılmış işler-

⁷³⁹ Üçüncü akide olan Ömer b. Abdulaziz'in akidesinde (3. madde) geçmişti.

den sakın! Zira sonradan ortaya atılan her şey bidattir. Her bidat dalâlettir. Dalâlet ve ehli de ateştedir.

7- Sonradan ortaya atılan küçük şeylerden de sakın! Zira bidatlerin küçüğü gittikçe büyür ve büyük olur. Aynı şekilde bu ümmet içerisinde ortaya atılan her bidatin başı küçüktü ve hakka benziyordu. Fakat onun içine giren kimse aldandı ve ondan bir daha çıkmadı. O iyice büyüdü ve din edinilen bir din hâlini aldı. (Ona bulaşan kimse de) Sırât-ı Müstakim'e muhâlefet etti ve İslâm'dan çıktı.

8- Allah sana rahmet etsin. [Özellikle de] kendi zamanında sözünü işittiğin her bir kimseye bir bak, acele etme. Şunu sorgulayıp düşünmedikçe bu sözlerden hiçbirini kabul etme: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı[ndan ya da âlimlerden biri bu konu hakkında] konuştular mı? Eğer o konu hakkında onlardan gelen bir eser bulursan ona sımsıkı yapış. Herhangi bir sebepten dolayı onu aşma. Hiçbir şeyi ona tercih etme. Sonra ateşe düşersin!

9- Bil ki doğru yoldan çıkmak iki şekilde gerçekleşir:

Birincisi: Bir adam maksadı ancak hayır olduğu hâlde ayağı kayarak yoldan çıkmıştır. Bu durumda onun zellesine uyulmaz. O helâk olacaktır.

İkincisi: Bir adam hakka ayak diremiş, kendisinden önceki takvâ sâhibi kimselere muhâlefet etmiştir. İşte o bu ümmet arasında sapık ve saptırıcı biridir, şerli bir şeytandır. Onu bilen kimsenin insanları ondan sakındırması ve insanlara onun durumunu anlatması gerekir ki bir kimse onun bidatinin içine düşüp de helâk olmasın.

10- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- kulun İslâm'ı (Sünnet'e) tâbi olmadıkça, (hakkı) tasdik edip (ona) teslim olmadıkça tamamen ermez. Kim İslâm'ın meselelerinden Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının bize açıklamadığı bir mesele kaldığını iddia ederse onları yalanlamış olur ki onlar hakkında iftira ve kötöleme olarak bu yeter. Bu kimse bidatçidir, sapıktır, saptırıcıdır, İslâm'da ondan olmayan şeyler uyduran bir kimsedir.

11- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- Sünnet'te kıyâs diye bir şey yoktur. Sünnet'e karşı örnekler ileri sürülemez. Sünnet'e karşı hevâlara uyulamaz. Sünnet, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in eserlerini keyfiyetini sorgulamadan ve ayrıntısına inmeden tasdik etmektir. "Neden?" ve "Nasıl?" denilmez.

12- Kelâm, husûmet, cidâl ve tartışma -sâhibi hakka ve sünnete isâbet etmiş olsa bile- sonradan ortaya çıkarılmış olan ve kalpte şüphe meydana getiren şeylerdir.

13- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- Rab Teâlâ hakkında konuşmak sonradan ortaya çıkarılmış bir şeydir. Bir bidat ve dalâlettir. Rab Teâlâ hakkında ancak O'nun Kur'ân'da kendisini vafsettiği şeyler ya da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına beyân ettiği şeyler söylenebilir. O -celle senâuhû- Tek'tir.

"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)

14- Rabbimiz öncesi olmayan Evvel'dir. Sonu olmayan Âhir'dir. Gizliyi ve ondan gizlisini bilir. Arş'a istivâ etmiştir. İlmi ise her yeredir. O'nun ilminden hiçbir yer hâlî değildir. Allah [tebâreke ve teâlâ] hakkında şüphe edenden başkası Rabb'in sıfatları hakkında "Nasıl?" ve "Neden?" demez.

15- Kur'ân Allah'ın kelâmı, indirdiği (vahyi) ve nûrudur. Yaratılmış değildir. Çünkü Kur'ân Allah'tandır. Allah'tan olan şey ise yaratılmış değildir. Mâlik b. Enes, Ahmed b. Hanbel, onlardan önceki ve sonraki fakihler böyle söylemişlerdir. Kur'ân hakkında tartışmak küfürdür.

16- Kıyâmet günü Allah'ın görüleceğine iman etmek gerekir. (Müminler) Allah (Azze ve celle)'yi baş gözleriyle göreceklerdir. O da onları arada bir perde veya tercüman olmaksızın hesâba çekecektir.

17- Kıyâmet günü mizanın kurulacağına iman etmek gerekir. Onda hayır ve şer tartılacaktır. Onun iki kefi ve bir lisânı (desteği) vardır.

18- Kabir azâbına, Münker'e ve Nekir'e iman etmek gerekir.

19- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in havzına iman etmek gerekir. Sâlih Nebî dışında her nebînin bir havzı vardır. Onun havzı ise devesinin memesidir.⁷⁴⁰

⁷⁴⁰ Tirmizî (2443) el-Hasen b. Semura'dan, o da Nebî (sav)'den "Her nebînin bir havzı vardır..." lafızıyla rivâyet etmiştir. Fakat Tirmizî bunun mürsel olduğunu tercih etmiştir. Bu konuda sıhhati tartışmalı başka hadisler de vardır. İbnü'l Kayyim'in "Tehzibu's Sünen"ine (13/57) bakınız. Musannifin Allah'ın nebisi Sâlih (as)'in havzının devesinin memesi olduğunu zikretmesine gelince, ben buna dâir sahih bir hadis ya da eser bulamadım. Allah en doğrusunu bilir.

20- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in günah işleyenlere, hata edenlere kıyâmet [günün]de ve Sırât üzerinde şefa'at edeceğine iman etmek gerekir. Yine O, onları cehennemden ortasından çıkaracaktır. Her nebînin mutlaka bir şefa'ati vardır. Aynı şekilde siddıkların, şehidlerin ve sâlihlerin de şefa'ati vardır. Bunlardan sonra Allah'ın dilediği kimselere vereceği birçok ihsanı vardır. Onlar yanıp küle dönüştükten sonra ateşten çıkacaklardır.

21- Cehennem üzerindeki Sırât'â iman etmek gerekir. Sırât Allah'ın dilediklerini tutacak, Allah'ın dilediklerini geçirecektir. Allah'ın dilediklerini cehenneme düşürecektir. İnsanların (onun üzerinde) imanları ölçüsünde nûrları olacaktır.

22- Nebîlere ve meleklerle iman etmek gerekir.

23- Cennetin hak olduğuna ve cehennemden hak olduğuna iman etmek gerekir. Cennet ve cehennem yaratılmıştır. Cennet yedinci kat semâdadır. Tavanı Arş'tir. Cehennem de en aşağıdaki yedinci kat yerin altındadır. İkisi de yaratılmış hâldedir. Allah cennet ehlinin sayısını ve oraya kimlerin gireceğini, cehennem ehlinin sayısını ve oraya kimlerin gireceğini bilmiştir. Cennet ve cehennem ebediyen yok olmayacaklardır. Allah'ın bekâsı ile birlikte sonsuza kadar kalıcıdır.

24- Âdem -Allah'ın salâtı ve selâmı onun üzerine olsun- yaratılmış ve ebedi olan cennetteydi. Allah (Azze ve celle)'ye isyân ettikten sonra oradan çıkarıldı.

25- Mesîh Deccâl'e iman etmek gerekir.

26- Meryem oğlu Îsâ'nın ineceğine [iman etmek gerekir]. O inecek, Deccâl'i öldürecek, evlenecek, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in âlinden olan yöneticinin arkasında namaz kılacak ve ölecektir. Müslümanlar onu defnedeceklerdir.

27- İmanın söz ve amel, amel ve söz, niyet ve isâbet olduğuna iman etmek gerekir. İman artar ve azalır. Allah'ın dilediği kadar artar. Kendisinden bir şey kalmayınca kadar da azalır.

28- Bu ümmetin -Nebîlerinin vefâtından sonra- en hayırlıları Ebû Bekir, Ömer ve Osmân'dır.⁷⁴¹ İbn Ömer (radıyallahu anhuma)'dan bize böyle

⁷⁴¹ "Tabakât'ta şöyle geçmektedir: "Nebîlerden sonra hem bu ümmetin hem de bütün ümmetlerin en hayırlıları..."

rivâyet edilmiştir. O şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) aramızda iken 'Rasulullah'tan sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir, Ömer ve Osman'dır' derdik de Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) bizi işittiği hâlde söyledigimize karşı çıkmazdı."⁷⁴²

29- Bunlardan sonra insanların en faziletlipleri Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd, Saîd ve Abdurrahmân b. Avf'tır. Bunların hepsi hilâfet için uygundu.

30- Bunlardan sonra insanların en faziletlipleri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından Rasulullah'in kendilerinin içinde resûl olarak gönderildiği ilk nesildir ki onlar ilk Muhâcirler ile Ensâr'dır. Onlar iki kibleye doğru namaz kılmış olan kimselerdir.

31- Bunlardan sonra insanların en faziletlipleri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında bir gün, bir ay, bir sene, bundan daha az veya daha çok bulunmuş olan kimselerdir. Onlar için Allah'tan rahmet dileriz, faziletlerini anarız, hatalarıyla ilgilenmeyiz. Onlardan hiçbirini hakkında hayırdan başka bir şey söylemeyiz. Çünkü Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ashâbım anıldığı zaman (dilinizi) tutun."⁷⁴³

32- [Süfyan] b. Uyeyne şöyle demiştir: "Kim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı hakkında tek (olumsuz) kelime ederse, işte o hevâ (bidat) ehlidir."

33- [Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)] şöyle buyurmuştur: "Ashâbım yıldızlar gibidir. Hangisini takip ederseniz doğru yolu bulursunuz."⁷⁴⁴

34- Allah'ın sevdiği ve râzı olduğu hususlarda imamları dinleyip onlara itaat etmek gerekir.

⁷⁴² Hallâl "es-Sünne"de (577) Nâfi kanalıyla İbn Ömer (rhma)'dan rivâyet etmiştir: "Rasulullah (sav)'ın zamanında 'Ebû Bekir, Ömer, Osman' derdik. Bu Nebî (sav)'e ulaşırdı ve O bu hususta bize karşı çıkmazdı." İsnâdı sahihtir. Hadisin aslını Ahmed (4626) ve Buhârî de (3655, 3697) rivâyet etmiştir.

⁷⁴³ Bu hadis Sahâbe'den -Allah onlardan râzı olsun- bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Bazı âlimler tarîklerinin çokluğu nedeniyle bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Nitekim bunu "et-Reddu ale'l Mübtedi'a"daki (328) ta'likimde beyân ettim.

⁷⁴⁴ Abd b. Humeyd (783) ve "es-Şeria"da (1167) el-Âcurri rivâyet etmiştir. Ebû Bekr el-Berrâr, İbn Kesîr ve başkaları bunun zayıf olduğunu söylemişlerdir. Bunun tahrîcini "et-Reddu ale'l Mübtedi'a"da (6) yaptım.

35- Kim insanların görüş birliğiyle ve rızasıyla hilâfet makâmına gelmişse müminlerin emîri odur.

36- Hiç kimseye -iyi olsun fâcir olsun- kendisi üzerinde bir imam tanımadan bir gece bile geçirmesi helâl değildir.

37- Hac ve gazve (iyi veya fâcir) imam ile birlikte yerine getirilir. Onların arkasında cuma namazı kılmak câizdir. Kişi Cuma namazının arkasından altı rekât daha kılar. Her iki rekatte ara verir. Ahmed b. Hanbel böyle söylemiştir.⁷⁴⁵

38- Hilâfet Meryem oğlu İsâ (aleyhisselam)'ın nüzûlüne kadar Kureyş'tedir.

39- Kim müslümanların imamlarından birine isyân ederse, işte o hâricîdir. O müslümanların birliğini bozmuş, eserlere muhâlefet etmiştir. Onun ölümü câhiliye ölümüdür.

40- Zulmetseler bile sultanla savaşmak ve ona isyân etmek helâl değildir. Çünkü Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Zerr [el-Gıfârî] (radiyallahu anh)'a "Habeşli bir köle bile olsa sabret!" buyurmuştur.⁷⁴⁶

Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) Ensâr'a "Havz'ın yanında bana kavuşuncaya kadar sabredin" buyurmuştur.⁷⁴⁷ Sultanla savaşmak Sünnet'ten değildir. Zira bu dünyânın ve dînin fesâda uğramasına sebep olur.

41- Müslümanların canlarına, mallarına ve âilelerine saldırdıkları zaman hâricîlerle savaşmak câizdir. Fakat (sultan) onlar kendisini bıraktıkları zaman onların peşine düşemez. Yaralılarını öldüremez. Mallarını fey' olarak alamaz. Esirlerini öldüremez. Kaçanlarını kovalayamaz.

42- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- Allah (Azze ve celle)'ye masiyet hususunda hiçbir beşere itaat edilmez.

43- İslâm ehlinde olan biri hakkında işlediği iyi ya da kötü bir amelden dolayı (cennete veya cehenneme gideceğine) şâhitlik etme.⁷⁴⁸ Zira

⁷⁴⁵ Bu görüş Ali'den, İbn Ömer'den ve Ebû Mûsâ'dan da rivâyet edilmiştir. Şâfiî'nin "el-Umm" kitabına (7/167) ve İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"ine (5412, 5413) bakınız.

⁷⁴⁶ Müslim (4783) rivâyet etmiştir.

⁷⁴⁷ Buhârî (3792) ve Müslim (1061) rivâyet etmiştir.

⁷⁴⁸ Aslında şöyle geçmektedir: "İşlediği iyi ya da kötü bir amelden dolayı kimse'nin aleyhinde ya da lehinde şâhitlik edilmez."

sen [ölüm anında] onun sonunun nasıl olacağını bilemezsin. Ancak onun için [Allah'ın rahmetini] ümit edersin. [Günahlarından dolayı] onun hakkında endişe edersin. İslâm üzere öldüğü takdirde ölüm anında onun Allah'a karşı pişman olup olmayacağını, yine o vakitte Allah'ın [onun için] neler meydana getireceğini bilemezsin. Onun için Allah'ın rahmetini umar, onun hakkında günahlarından endişe edersin. Hangi günah olursa olsun, kul ondan tevbe edebilir.

44- Recm haktır.

45- Mestler üzerine meshetmek sünnettir.

46- Yolculukta namazı kısaltmak sünnettir.

47- Yolculukta oruç tutulabilir. Dileyen tutar, dileyen tutmaz.

48- Şalvarla namaz kılmakta bir sakınca yoktur.

49- Nifâk, [dil ile] İslâm'ı açığa vurup [içte] küfrü saklamandır.

50- Bil ki dünyâ iman ve İslâm diyâridir. Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ümmeti orada kendilerine uygulanacak hükümler, miras hükümleri, [kestikleri hayvanlar] ve cenaze namazlarının kılınıp kılınmayacağı hususlarında mümin ve müslümandırlar. (Bu hususlarda onlara müminlere ve müslümanlara uygulanan hükümler uygulanır.) Hiç kimsenin, İslâm'ın bütün buyruklarını yerine getirmedikçe hakikî mümin olduğuna şahitlik etme. Eğer kişi bunlardan bir şeyi eksiltirse tevbe edene kadar⁴⁹ eksik imanlıdır. Onun imanının tam mı yoksa eksik mi olduğu Allah Teâlâ'ya kalmıştır. Ancak onun İslâm'ın buyruklarından bir şeyi zâyi ettiğini görmeyen müstesnâ...

51- Kible ehlinde ölenlerin cenâze namazını kılmak sünnettir. Recm edilenin, zinâ eden erkek ve kadının, intihar edenin, kible ehlinde diğer kimselerin sarhoşun ve diğerlerinin cenâze namazını kılmak sünnettir.

52- Allah (*Azze ve celle*)'nin kitâbından bir âyeti reddetmedikçe, Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eserlerinden bir şeyi reddetmedikçe, Allah'tan başkasına kurban kesmedikçe, Allah'tan başkasına namaz kılmadıkça kible

⁴⁹ Aslında "ölene kadar" diye geçmektedir.

ehlinden⁷⁵⁰ hiç kimseyi İslâm'dan çıkarmayız. Kişi bunlardan birini yaptığı zaman senin onu İslâm'dan çıkarman vâciptir. Bunlardan birini yapmamışsa hakikatte olmasa da ismen mümin ve müslümandır.

53- Eserlerden aklının almadığı neyi işitirsen ona teslim olman, onu doğrulaman, keyfiyetini Allah'a havâle etmen/tafvîd etmen⁷⁵¹ ve ona rıza göstermen gerekir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şu buyruğu gibi: "Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır."

Yine O şöyle buyurmuştur:

"Allah tebâreke ve teâlâ dünya semâsına iner."

"Arefe günü iner."

"Kıyâmet günü iner."

"Cehenneme (mücrimler) atılmaya devam eder. Tâ ki O celle senâuhû kademini/ayağını onun üzerine koyar."

Yine Allah Teâlâ kula "Bana yürüyerek gelirsene sana koşar adımlarla gelirim" buyurur.⁷⁵²

Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah Âdem'i sûreti üzere yarattı."

Yine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ben Rabbimi en güzel sûrette gördüm."⁷⁵³

⁷⁵⁰ Onlar tevhid ve namaz ehlidir. Onlar Nebî (sav)'in haklarında şöyle buyurduğu kimse-lerdir: "Kim namazımızı kılar, kıblemize yönelir ve kestigimizi yerse müslümandır. Bizim hakkımız onun da hakkıdır. Bizim sorumluluklarımız onun da sorumluluğudur." Bunu Buhâri rivâyet etmiştir. Şu hâlde kim namaz kılmazsa kible ehlinden değildir. Bilakis o Nebi (sav)'in haber verdiği üzere kâfirdir. Bu meseleyi "el-İbânetu's Suğrâ"nın ikinci baskısındaki (s. 151) ta'likimde uzun uzun anlattım.

⁷⁵¹ Ehli Sünnet tafvîd lafzını kullanır ve bununla Allah Teâlâ'nın sıfatları hususunda keyfi-yeti tafvîd etmeyi kasteder. Bidat ehlinin Allah Teâlâ'nın sıfatlarının manasını tafvîd etme-sini kastetmez. Allah'ın sıfatları onlara -yani tafvîd ehline göre- alfabedeki harfler gibidir. Nitekim bu bir manaları yoktur. Şüphesiz bu mezhep en pis ve en çirkin mezheplerdendir. Nitekim bu nu "el-Ihticâcu bi'l Âsârî's Selefîyye alâ İsbâtî's Sıfâtî'l İlâhiyye ve'r Reddu ale'l Mufevvidati ve'l Müşebbiheti ve'l Cehmiyye" kitabımda beyân ettim. Ayrıca bu derlemede bulunan İbn Sureyc'in akidesine (52) ve İbn Batta'nın akidesine (43) bakabilirsiniz.

⁷⁵² Aslında şöyle geçmektedir: "Yine O şöyle buyurmuştur: Allah tebâreke ve teâlâ Arefe günü iner." Tekrar edildiği için bunu hazfettim.

⁷⁵³ Bu hadisler sahihtir. Tahrici İbn Batta (rh)'ın akidesinde gelecektir.

Bu ve benzeri hadislerden hiçbir şeyi kafana göre tefsir etme. Zira bunlara iman etmek vâciptir. Bunlardan bir şeyi kafasına göre tefsir eden ya da reddeden kimse cehmîdir.

54- Kim Rabbini dünyâ yurdunda gördüğünü iddia ederse Allah'a kâfir olmuştur.

55- Allah tebâreke ve teâlâ hakkında düşünmek bidattir. Çünkü Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Mahlûkât hakkında düşünün, Allah hakkında düşünmeyin"⁷⁵⁴ buyurmuştur. Zira Rab hakkında düşünmek kalpte şüpheye sebep olur.

56- Bil ki zehirli haşereler, yırtıcı hayvanlar ve hayvanların tamamı, örneğin küçük karıncalar, sinekler ve karıncalar, bunların hepsi kendilerine emredilene yapmaktadırlar. Allah tebâreke ve teâlâ'nın izni olmaksızın bir şey yapamazlar.

57- Allah tebâreke ve teâlâ'nın zamanın başından itibaren olmuş olan ya da henüz olmadığı hâlde olacak olan her şeyi bildiğine, her birini sayıp hesap ettiğine iman etmek gerekir. Kim "O olmuş olanı ve olacak olanı bilmez" derse Azîm olan Allah'a kâfir olmuştur.

58- Nikâhın sahih olması için mutlaka bir velî, iki âdil şahid ve az veya çok bir mehir gerekir. Kimin velisi yoksa velisi olmayanın velisi sultandır.

59- Kişi hanımına üç talak verdi mi hanımı kendisine haram olur. Hanımı başka bir kocayla evlenmedikçe (ve cinsel ilişkiden sonra ondan boşanmadıkça) kendisine helâl olmaz.

60- Allah'tan başka ilah olmadığına şehâdet eden, Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet eden bir kimsenin kanı ancak üç şeyden biri sebebiyle helâl olur: Muhsan olduktan sonra zina eden kimse. imanından sonra mürted olan kimse, haksız yere mümin bir cana kıyan ve ona karşılık öldürülen kimse... Bunların dışında kalan hususlara gelince. müslümanın kanı müslümana kıyâmet kopana kadar [ebediyen] haramdır.

61- Allah'ın yok olmasını gerekli kıldığı her şey yok olacaktır. Ancak cennet, cehennem, Arş, Kürsi, Levh, Kalem ve Sûr yok olmayacaktır. Bun-

⁷⁵⁴ Tahrîcî İshâk b. Râhûye (rh)'in akîdesinde (19) 27. maddede geçmişti.

lardan hiçbirini yok olmayacaktır. Sonra kıyâmet günü Allah mahlûkâtı onları öldürdüğü hâl üzere diriltecektir. Onları dilediği şekilde hesâba çekecektir. Onların bir kısmı cennete, bir kısmı da çığır ateşindedir. Allah [sonsuzluk için yaratılmamış olan] diğer mahlûkâta "Toprak olun!" buyuracaktır.

62- Kıyâmet günü bütün mahlûkât arasında kisasın gerçekleşeceğine iman etmek gerekir. Âdemoğulları arasında, yırtıcı hayvanlar arasında, zehirli haşereler arasında, hatta minik karıncalar arasında kisas gerçekleşecektir. Allah bazılarının hakkını bazılarından alacaktır. Cennet ehlinin hakkını cehennem ehlinen alacaktır. Cehennem ehlinin hakkını cennet ehlinen alacaktır. Cennet ehlinin bir kısmının hakkını bir kısmından alacaktır. Cehennem ehlinin bir kısmının hakkını bir kısmından alacaktır.

63- Amelin yalnızca Allah için yapılması gerekir.

64- Allah'ın kazâsına rızâ göstermek gerekir.

65- Allah'ın hükmüne sabretmek gerekir.

66- Allah (*Azze ve celle*)'nin buyurduğuna iman etmek gerekir.

67- Hayrıyla, şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla Allah'ın takdir ettiği her şeye iman etmek gerekir. Allah kulların yapacak olduklarını ve ne hâle geleceklerini bilmiştir. Onlar Allah'ın ilminden çıkamazlar. Ne yerlerde ne de göklerde Allah (*Azze ve celle*)'nin bilmediği bir şey yoktur.

68- Sana isâbet eden şeyin seni iskalayacak olmadığını, başına gelmeyen şeyin de sana isâbet edecek olmadığını bilmelisin. Allah (*Azze ve celle*) ile beraber bir yaratıcı yoktur.

69- Cenazeler üzerine dört tekbir getirilir. Bu Mâlik b. Enes'in, Süfyan es-Sevri'nin, el-Hasen b. Sâlih'in⁷⁵⁵, Ahmed b. Hanbel'in ve fakihlerin görüşüdür. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de böyle söylemiştir.

70- Her bir yağmur damlasının beraberinde gökten inen bir meleğin bulunduğu iman etmek gerekir. Melek nihâyetinde onu Allah'ın emrettiği yere koyar.

⁷⁵⁵ Hasen b. Sâlih b. Hayy hâricilerin büyüklerindendir. Cumaya ve cemaate iştirâk etmezdi. Sultân ile birlikte cihâd etmeyi câiz görmezdi. Süfyan es-Sevri "O Muhammed (sav)'ın ummetine kılıç çekmeyi câiz gören bir adamdı" demiştir. Yüz altmış dokuz yılında ölmüştür. (Tehzibul Kemâl, 6/190)

71- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Bedir Günü'nde kuyudaki müşrikler ile konuştuğu zaman müşriklerin O'nun sözünü işittiğine iman etmek gerekir.

72- Kişi hastalandığı zaman Allah'ın onu hastalığı sebebiyle mükâfâtlandıracağına iman etmek gerekir. Allah şehîdi de öldürüldüğünden dolayı mükâfâtlandıracaktır.

73- Çocuklar, dünyâ yurdunda başlarına bir musîbet geldiği zaman acı çekerler. Abdulvâhid'in⁷⁵⁶ kız kardeşinin oğlu Bekr "Onlar acı çekmezler" demiştir ki bu yalandır.

74- Bil ki Allah'ın rahmeti olmadan hiç kimse cennete giremez. Allah bir kimseye ancak günahlarından dolayı, günahları ölçüsünde⁷⁵⁷ azap eder. Eğer Allah göklerde ve yerlerde bulunan iyi ve fâcir kimselerin tamamına azap etseydi, onlara azap etmekle zâlim olmazdı. Allah tebâreke ve teâlâ'nın zulmettiği söylenemez. Çünkü ancak kendisinin olmayan bir şeyi alan kimse zulmeder. Oysa yaratmak ve buyurmak Allah celle senâuhû'ya âittir. Mahlûkât O'nun yarattıklarıdır ve yurt O'nun yurduudur. O yarattıklarına yaptıklarından dolayı sorguya çekilemez. "Neden?" ve "Nasıl?" denilemez. Allah ile mahlûkâtı arasına kimse giremez.⁷⁵⁸

⁷⁵⁶ Tabakât'ta "Abdulvehhâb'ın" diye geçmektedir ki bu bir tashiftir.

⁷⁵⁷ Tabakât'ta "ancak günahlardan sonra işlenen günahlardan dolayı..." diye geçmektedir.

⁷⁵⁸ Allah Teâlâ'dan nefyedilen zulüm, O'nun kula başkasının kötülüklerini yüklemesidir. İbnu'l Kayyım'ın dediği gibi: "Kim mümin olduğu hâlde sâlih ameller işlerse ne zulümden korkar ne de hadmdan/hakkının çiğnenmesinden... (Tâhâ. 112) Seleften ve haleften müfessirlerin tamamı zulmün Allah'ın kula başkasının kötülüklerini yüklemesi olduğunu, hadmın ise yaptıklarının hasenesini eksiltmesi olduğunu söylemişlerdir. Cebriyye'ye göre bu vâki olsa zulüm olmaz. Oysa âyetin bizâtihi imkânsız olan şeyden korkulmayacağını söylemediği mâlumdur. Zira kişinin iki zıddın bir araya gelmesinden korkması söz konusu değildir. Kişi, her küfrü ve günâhı işlemiş olsa bile bundan korkmaz. Şu hâlde Allah'ın kelâmını bu manaya hamle ederek onu tahrif etmek câiz değildir. Zira bir şeyden korkmak için onun var ve mümkün olması gerekir. Varlığı imkânsız olan şeyden korkulmaz." (İbnu'l Kayyım'ın sözleri burada sona erdi.)

İbn Teymiyye "el-Fetâvâ'l Kubrâ"da (1/77) Allah Teâlâ hakkında nefyedilen zulümden söz ederken şöyle demiştir: "Bu nokta ayakların kaydığı ve anlayışların yitirildiği noktadır. Bu adamlara kaderi isbât eden kelâmcılardan diğerleri şöyle diyerek itiraz etmişlerdir:

"Allah hakkında zulmün varlığı mümkün olan bir hakikati yoktur. Bilakis bu zâtı gereği imkânsız olan hususlardandır. Takdir edilmiş olması mümkün değildir. O'nun bunu (yani zulmü) ihtiyârıyla ve meşietıyla terk ettiği söylenemez. Bu tıpkı iki zıddı bir araya getirmek

76- Özellikle de kader konusunda söz söylemek, cidâle girmek ve tartışmak bütün fırkaların nezdinde yasaklanmıştır. Çünkü kader Allah'ın sırrıdır. Rab tebâreke ve teâlâ nebîlerini kader hakkında konuşmaktan nehyetmiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de kader hakkında tartışmaktan sakındırmıştır. Bunu [Rasulullah'ın ashâbı, Tâbiîn] âlimler ve vera' ehli kimseler de kerih görmüştür. Kader hakkında tartışmaktan sakındırmışlardır. Şu hâlde sen her konuda Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyurduklarına teslimiyet göster, onları ikrâr et, onlara iman ve itikat et. Bunların dışındaki meselelerde ise sus.

77- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in geceleyin göklere yürütüldüğüne, Arş'a vardığına, Allah tebâreke ve teâlâ'nın O'nunla konuştuğuna, [O'nun Allah'ın kelâmını işittiğine] cennete girdiğine, cehennemi gördüğüne, melekleri gördüğüne, nebîlerin kendisi için diriltildiğine⁷⁶⁰, Arş'ın perdelerini, Kürsî'yi, göklerde ve yerlerde bulunan her şeyi uyanıkken gördüğüne, Cibrîl'in O'nu Burâk üzerinde taşıdığına, sonra göklerde dolaştırdığına, namazın O'na o gece farz kılındığına, O'nun Mekke'ye o gece döndüğüne iman etmek gerekir. Bu olay hicretten önce meydana gelmiştir.

78- Bil ki şehîdlerin ruhları [cennette gezinen ve Arş'ın altındaki kandillerde barınan yeşil kuşların kursaklarındadır] ve müminlerin ruhları Arş'ın altındadır. Kâfirlerin ve fâcirlerin ruhları da Berahût'tadır⁷⁶¹ [ki o Siccîn'dedir].

79- Ölünün kabrinde oturtulacağına, Münker ve Nekîr'in onu imandan ve şeriatlerinden sorguya çekmesi için Allah'ın ona ruhunu göndereceğine iman etmek gerekir. Sonra ruhu acısız bir şekilde sıyrılacaktır.

80- Ziyâret eden [ölüyü ziyâret ettiği zaman] ölü onu tanır. Mümin kabirde nimetlendirilir. Fâcire de Allah'ın dilediği şekilde azap edilir.

81- Bil ki [şer ve hayır]⁷⁶² Allah'ın kazâsı ve kaderi iledir.

⁷⁶⁰ "Tabakât"ta "Nebîlerin kendisi için müjdelendiğine" diye geçmektedir.

⁷⁶¹ İbn Kuteybe şöyle demiştir: "Berahût Hadramevt'teki bir kuyudur. Kâfirlerin ruhlarının orada olduğu söylenir." Hâfız Ebû Abdullah İbn Mende de şöyle demiştir: Sahâbe'den Allah onlardan râzı olsun- ve Tâbiîn'den bir topluluktan kâfirlerin ruhlarının Hadramevt'te bir kuyu olan Berahût'ta olduğu rivâyet edilmiştir." (er-Rûh, s. 89)

⁷⁶² Aslında noktasız şekilde "evlenme" diye geçmektedir. Benim yazdığım da ona yakındır.

82- Mûsâ b. İmrân ile Tûr gününde konuşanın bizzat Allah tebâreke ve teâlâ olduğuna, Mûsâ'nın sözü Allah'tan işittiğine, bunun başkasından değil O'ndan bir sesin kulaklarına ulaşmasıyla gerçekleştiğine iman etmek gerekir. Kim bundan başka bir şey söylerse [Azim olan Allah'a] kâfir olmuştur.

83- Akıl doğumla birlikte verilir. Her insana Allah'ın dilediği kadar akıl verilmiştir. İnsanların akılları göklerdeki zerre gibi birbirlerinden farklıdır. Her insandan Allah'ın ona verdiği akıl ölçüsünde amel istenir. Akıl çalışmakla elde edilemez. O Allah tebâreke ve teâlâ'nın bir lütfudur.

84- Bil ki Allah kendisinden bir adâlet olarak kulları din ve dünyâ hususunda birbirlerine üstün kılmıştır. O'nun hakkında "zulmetti, ihsanda bulunmadı" denemez. Kim "Allah'ın mümin ve kâfir üzerindeki fazlı eşittir" derse işte o bidat ehlidir. Bilakis Allah müminleri kâfirlere, itaat edeni karşı gelene, (günahlardan) korunmuş olanı terk edilmişe üstün kılmıştır. Bu O'nun adâletidir. Yine bu O'nun fazlıdır. Onu dilediğine verir, dilediğinden esirger.

85- İyi olsun fâcir olsun [müslümanlardan herhangi birine] din hususunda nasihati esirgemen helâl değildir. Kim nasihati esirgerse müslümanları aldatmış olur. Kim müslümanları aldatırsa dini aldatmış olur. Kim dini aldatırsa Allah'a, Resûlü'ne ve müminlere hıyânet etmiş olur.

86- Allah tebâreke ve teâlâ Semî'dir (İşiten'dir), Basîr'dir (Gören'dir). Semî'dir ve Alîm'dir (Bilen'dir). İki eli de açıktır. Daha mahlûkâtı yaratmadan onların kendisine isyân edeceğini bilmıştır. İlmi onlara nüfûz etmiştir. O'nun onlar hakkındaki ilmi onları İslâm'a hidâyet etmesine ve kereminin, cömertliğinin ve lütfkârlığının bir eseri olarak İslâm ile onlara ihsanda bulunmasına engel olmamıştır. Bundan dolayı O'na hamd olsun.

87- Bil ki ölüm esnâsında üç şekilde müjde/bişâret verilir:

a- "Ey Allah'ın sevgilisi, Allah'ın rızası ve cennete müjdelen!" denir.

b- "Ey Allah'ın düşmanı, Allah'ın gazabı ve cehennemle müjdelen!" denir.

c- "Ey Allah'ın kulu, intikamdan⁷⁶³ sonra cennetle müjdelen!" denir. Bu İbn Abbâs'ın sözüdür.

⁷⁶³ Aslında "İslâm'dan" diye geçmektedir.

88- Bil ki Allah Teâlâ'ya cennette ilk bakacak olanlar körlerdir.⁷⁶⁴ Sonra erkekler, sonra da kadınlar gelir. Baş gözleriyle bakacaklardır. Nitekim Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Rabbinizi, dolunay gecesi ayı gördüğünüz gibi göreceksiniz. O'nu görmek için birbirinizi itip kakmayacaksınız."⁷⁶⁵ Buna iman etmek vâcip, bunu inkâr etmek küfürdür.

89- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- dinde meydana gelen her zındıklık, her küfür, her şüphe, her bidat, her dalâlet ve her şaşkınlık mutlaka kelâm-dan; kelâmıla, cidâlle, tartışmayla ve husûmetle uğraşanlardan kaynaklanmıştır. Allah Teâlâ "Allah'ın âyetleri hakkında inkâr edenlerden başkası tartışmaz" (Gâfir, 4) buyurduğu hâlde bir kimse nasıl tartışmaya, husûmete ve cidâle cüret edebilmektedir, hayret doğrusu! Şu hâlde sana düşen eserlere ve eser ehline teslimiyet ve rızâ göstermen, (gerekli olmayan konularda) konuşmaman ve susmandır.

90- Allah tebâreke ve teâlâ'nın mahlûkâta cehennemde boyunlara geçirilen demir halkalarla, bukağılarla ve zincirlerle azap edeceğine iman etmek gerekir. Ateş onların içlerinde, üstlerinde ve altlarında olacaktır. Hâlbuki aralarında Hişâm el-Fûtî'nin de bulunduğu cehmîler Allah'ın ve Resûlü'nün sözünü reddederek "Allah ateşin yanında azap edecektir" demişlerdir.

91- Bil ki farz namazlar beştir. Onlara ne bir ekleme yapılır ne de vakitleri azaltılır. Namazlar seferde akşam namazı dışında iki rekâttır. Kim namazların beşten fazla olduğunu söylerse bidat ortaya atmıştır. Yine kim namazların beşten az olduğunu söylerse bidat ortaya atmış olur. Allah bu namazlardan ancak vaktinde kılınanı kabul eder. Ancak kişinin unutması ya da seferde olması durumu başka... O zaman kişi mazurdur. Namazını hatırladığı zaman kılar. Seferdeyken de isterse iki namazı cem' eder.

92- Zekât; Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyurduğu üzere altından, gümüşten, ürünlerden, hubûbâtta ve hayvanlardan verilir. Kişi zekâtını kendi paylaştırp dağıtırsa bu câizdir. İmama verirse bu da câizdir.

93- Bil ki İslâm'ın başı Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet etmektir.

⁷⁶⁴ Bu kavil Hasen el-Basrî (rh)'tan rivâyet edilmiştir. Lâlekâî'nin "es-Sünne"sine (924) bakınız.

⁷⁶⁵ Muttefekun aleyh. Tahrici Şâfiî'nin akidesinde (14) 10. maddede geçmişti.

94- Yine bil ki Allah ne buyurduysa odur. O'nun buyurduğunun aksi olmaz. O, dediği gibidir.

95- Şeriatlerin tümüne iman etmek gerekir.

96- Bil ki alışveriş, müslümanların pazarlarında Kitâb'ın ve Sünnet'in hükmü üzere gerçekleştiği ve kendisine herhangi bir aldatma, zulüm, haksızlık, Kur'ân'a veya örfe aykırılık bulaşmadığı takdirde helâldir.⁷⁶⁶

97- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- kulun -her hayrı işlemiş olsa bile- dünyada bulunduğu sürece endişe içerisinde olması gerekir. Çünkü o ne üzere öleceğini, sonunun ne olacağını, Allah'a ne hâl üzere kavuşacağını bilemez. Nefsine karşı haddi aşan kimsenin de ölüm anında Allah Teâlâ'dan ümidini kesmemesi, Allah tebâreke ve teâlâ hakkında hüsnüzanda bulunması, günahlarından dolayı da endişe etmesi gerekir. Eğer Allah ona merhamet ederse bu O'nun fazlındandır. Ona azap ederse günahından dolaydır.

98- Allah tebâreke ve teâlâ'nın Nebi'sine ümmeti içerisinde kıyâmete kadar meydana gelecek şeyleri bildirdiğine iman etmek gerekir.

99- Bil ki Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Biri hâric -ki o cemaattir- hepsi cehennemdedir." "Onlar kimdir, ey Allah'ın Resûlü?" diye sorulunca da "Benim ve ashâbımın bugün üzerinde olduğumuz şeydir" diye cevap vermiştir.⁷⁶⁷

Ömer (radiyallahu anhu)'nın hilâfetine kadar din bu hâl üzereydi. Cemaat'ten ibâretti. Osman (radiyallahu anhu) döneminde de durum böyleydi. Ne zaman ki Osman öldürüldü, o zaman ihtilâf ve bidatler ortaya çıktı. İnsanlar hiziplere ve fırkalara ayrıldılar. İnsanlardan bazıları daha bozulmanın başında hak üzere sebât etti, hakkı dile getirdi. [hak ile amel etti ve] insanları hakka davet etti.

⁷⁶⁶ Aslında şöyle geçmektedir: "Bil ki alışveriş müslümanların pazarlarında; Kitâb'ın, İslâm'ın ve Sünnet'in hükmü üzere gerçekleştiği sürece helâldir."

⁷⁶⁷ Tirmizî (2641), "el-İbâne'de İbn Battâ (264), Hâkim (1/128) ve Lâlekaî (150) Abdullah b. Amr (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

Bu sahih bir hadistir. Bunu Sahâbe'den bir topluluk rivâyet etmiştir. Bu topluluğun içerisinde Ali, Enes, İbn Mes'ûd, Muâviye, Ebû Hureyre, Ebû Umâme, Sa'd b. Ebi Vakkâs ve başka kimseler de vardır. Allah onlardan râzı olsun.

Bundan sonra falanoğullarının⁷⁶⁸ hilâfetinin dördüncü tabakasına kadar durum istikâmet üzere devâm etti. Sonra zaman değişti. İnsanlar iyice bozuldu. Bidatler yayıldı. Hakkın ve cemaatin yolundan başka yollara çağırılar çoğaldı. Hakkında ne Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ne de ashâbının konuşmadığı bir meseleden dolayı insanlar eziyetlere maruz kaldı. İnsanları bölünmeye çağırdılar. Oysa Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bölünmekten sakındırmıştı. İnsanlar birbirlerini tekfir ettiler. Herkes kendi görüşüne ve kendisine muhâlif olanı tekfir etmeye çağırıyordu. Câhil-ler⁷⁶⁹, ayaktakımı ve bilgisizler doğru yoldan saptı. İnsanları az bir dünya-lıkla umutlandırıdılar. Onları dünyadaki işkenceyle korkuttular. Halk da dünyaları hakkında duydukları endişeden ve dünyaya rağbetlerinden dola-yı onların peşinden gitti. Böylece Sünnet ve ehli gizlendi. Bidatler güçlendi ve yayıldı. İnsanlar bilmedikleri birçok yönden küfre girdiler. Kıyası ortaya attilar. Rabb'in âyetlerindeki, hükümlerindeki, emirlerindeki ve nehiylerin-deki kudretini akıllarına [ve şahsî görüşlerine] göre yorumladılar. Akılları-na uyanı aldılar, akıllarına uymayanı reddettiler. Böylece İslâm ve Sünnet garipleşti. Sünnet ehli de yurtlarının ortasında⁷⁷⁰ garip duruma geldiler.

100- Bil ki mut'a, yani kadınlarla yapılan mut'a ve hüllecilik kıyâmet gününe kadar haramdır.

101- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e yakınlıklarından dolayı Hâşimoğulları'nın faziletini bil. Kureyş'in, Araplar'ın ve bütün kabile kolla-rının faziletini bil. Onların İslâm'daki [haklarını ve] kadrini bil! Bir kavmin mevlâsı onlardandır. Diğer insanların da İslâm'daki haklarını bil. Ensâr'ın faziletini ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onlar hakkındaki vasiyetini de bil. Resûl'ün âlini de unutma.⁷⁷¹ Onların da faziletini⁷⁷² bil. O'nun Medi-ne ehlinde komşularının da faziletini bil.

102- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- ilim ehli önceden beri Cehmiyye'nin görüşünü reddetmişlerdir. Fakat Falanoğulları'nın⁷⁷³ hilâfeti zamanında ruveybidalar âmmenin işi hakkında konuşmaya başlamışlardır. Rasulullah

⁷⁶⁸ Az sonra geleceği üzere bunlar Abbâsoğulları'dır.

⁷⁶⁹ Aslında "câhil" diye geçmektedir.

⁷⁷⁰ Aslında "dünyâlarında" diye geçmektedir.

⁷⁷¹ Aslında "unutmazsın" diye geçmektedir. Tabakâtta ise "onlara sövme" diye geçmektedir.

⁷⁷² "Tabakât"ta "...ve kerâmetlerini" diye geçmektedir.

⁷⁷³ "Tabakât"ta "Abbâsoğulları'nın" diye geçmektedir.

(*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eserlerine ta'n etmişler, kıyası ve reyî almışlar ve kendilerine muhâlefet edenleri tekfir etmişlerdir. Bunun üzerine câhiller, gâfiller ve ilimsizler onların sözünün peşinden gitmiştir. Böylece bilmedikleri yerden kâfir olmuşlardır. Ümmet birçok yönden helâk olmuş, birçok yönden küfre girmiş, birçok yönden zındıklaşmış, birçok yönden dalâlete düşmüş, [birçok yönden fırkalara ayrılmış,] birçok yönden bidate bulaşmıştır.

Ancak Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sözü, emri ve ashâbının emri üzere sâbit kalanlar, O'nun ashâbından hiçbirini hata ile itham etmeyenler, onların üzerine bulunduğu şeyden ileri gitmeyenler, onlara yeterli gelenle yetinenler, onların yolundan ve mezhebinden yüz çevirmeyenler, yine onların sahih İslâm ve sahih iman üzere olduklarını bilenler, dini hususunda onları taklîd edenler, (böylece rahat edenler) dinin ancak taklîd ile olacağını bilenler müstesnâ... Taklîd edilecek kişiler Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbıdır.

103- Bil ki kim "Kur'ân'ı telaffuz etmem yaratılmıştır" derse cehmîdir.⁷⁴ Kim susar, onun yaratılmış olup olmadığı hakkında bir şey söylemezse o da cehmîdir. Ahmed b. Hanbel böyle söylemiştir.

104- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Sizden kim benden sonra (uzun) yaşarsa birçok ayrılığa şahit olacak. Aman, sonradan ortaya çıkan işlerden sakının. Zira onlar birer dalâlettir. Sünnetime ve doğruya iletilmiş râşid halifelerin sünnetine sarılın. Bunlara azı dişlerezle yapışın."⁷⁵

105- Bil ki Cehmiyye ancak Rabb (*Azze ve celle*) hakkında düşündüklerinden, "neden?" ve "nasıl?" sorularını ortaya attıklarından, eserleri bırakıp (onların yerine) kıyası koyduklarından, dîni kendi görüşlerine göre ölçüp biçtiklerinden helâk olmuşlardır. Küfür olduğu gizli olmayan apaçık bir küfür işlediler. Halkı da tekfir ettiler. Bu hâl onları ta'til düşüncesini dile getirmeye kadar götürdü.

⁷⁴ Aslında "bidatçidir" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "Tabakât"tır. İmam Ahmed (rh)'tan ve diğer sünnet imamlarından meşhûr olan da budur.

⁷⁵ Ebû Dâvûd (4609) ve Tirmizî (2676) rivâyet etmiştir. Tirmizî "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

106- Aralarında Ahmed b. Hanbel'in de bulunduğu bazı âlimler şöyle demiştir: Cehmi kâfirdir, kible ehlinde değildir. Kanı helâldir. Ne o (müslümana) mirasçı olabilir ne de ona (bir müslüman tarafından) mirasçı olunabilir. Çünkü o "Cuma, cemaat, [bayram namazları,] sadaka yoktur" demektedir. Yine onlar "Kim Kur'an'ın yaratılmış olduğunu söylemezse kâfirdir" demektedirler. Onlar Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ümmetine kılıç çekmeyi helal saymışlardır. Kendilerinden öncekilere muhâlefet etmişlerdir. İnsanları, hakkında ne Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ne de O'nun ashâbından birinin konuşmadığı bir meseleden dolayı eziyetlere maruz bırakıp imtihan ettiler. Mescidleri ve câmileri (cemaatsız bırakarak) işlevsiz kılmayı hedeflediler. İslâm'ı zayıflatılar. Cihâd geçersiz kıldılar. Fırkalaşma için gayret sarf ettiler. Eserlere muhâlefet ettiler. Çoğu şeye mensuh dediler. Müteşâbihi delil getirdiler. İnsanları düşünceleri ve dinleri hususunda şüpheye sevk ettiler. Rableri hakkında tartıştılar. "Kabir azâbı yoktur, Havz yoktur, şefaât yoktur, cennet ve cehennem henüz yaratılmamıştır" dediler. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in buyruklarının birçoğunu inkâr ettiler. İşte onların tekfîrini ve kanlarını helâl sayanlar bu sebeplerden dolayı helâl saymışlardır. Çünkü Allah'ın kitabından bir âyeti reddeden Kitâb'ın tamamını inkâr etmiştir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den gelen bir eseri reddeden bütün eserleri reddetmiştir. Bu kimse Azîm olan Allah'a kâfirdir. Durum bir süre onların lehine devâm etti. Sultandan da bu konuda destek buldular. Bu uğurda kılıçları ve kırbaçları çektiler. Böylece Sünnet'in ve Cemaat'in ilmi silinip gitti. [Sünnet'i ve Cemaat'i zayıf düşürdüler.] Bidatlerin ve bidatler hakkında konuşmanın yayılmasından ve (bidat ehlinin) çok olmalarından dolayı (Sünnet ve Cemaat ehli) gizlendi. Meclisler kurdular. Görüşlerini açığa vurdular. Görüşlerini hakkında kitaplar kaleme aldılar. İnsanlara umut aşıladılar.⁷⁷⁶ Onlardan riyâset talebinde bulundular.

Gerçekten büyük bir fitneydi. Allah'ın koruduğundan başkası ondan kurtulamadı. Onlarla birlikte oturan adama isâbet eden en ufak şey dîni hakkında şüpheye düşmesi idi. Bazen de kişi onların peşinden gider ya da kendisinin hak üzere mi yoksa bâtıl üzere mi olduğunu bilmeden onların hak üzere olduklarını söylerdi. Böylece şüpheye düşerdi.

⁷⁷⁶ "Tabakât"ta "insanları azdırdılar" diye geçmektedir.

Mütevekkil denen Ca'fer'in dönemine kadar halk helâk oldu. Allah onun vesilesiyle bidatleri söndürdü. Onunla hakkı üstün kıldı, Ehli Sünnet'i üstün getirdi. Az sayıda olmalarına ve bidat ehlinin çok sayıda olmasına rağmen (Ehli Sünnet'in) dilleri [şu] günümüze kadar uzadı. (Yani sözleri günümüze kadar geldi.) (Fitne döneminden kalan) izlerle ve dalâlet alâmetleriyle amel eden ve insanları bunlara çağıran bir grup kaldı ki onlara engel olacak kimse yoktur. Onları söylediklerinden ve yaptıklarından caydıracak kimse yoktur.

107- Bil ki hangi bidat⁷⁷ ortaya çıkmışsa mutlaka kim hağırıp çağırıyorsa onun peşinden giden ve her rüzgârla farklı bir yere savrulan bayağı ve ahmak kimseler tarafından ortaya atılmıştır. Kimin durumu bu ise onun dini yoktur. Allah tebhâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ancak kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki kıskançlıktan dolayı ayrılığa düştüler." (Câsiye, 17)

"Ancak kendilerinde ilim geldikten sonra aralarındaki kıskançlıktan dolayı fırkalara ayrıldılar." (Şûrâ, 14)

"Onun hakkında ancak onun kendilerine verildiği kimseler kendilerine açık delillerin gelmesinden sonra aralarındaki kıskançlıktan dolayı ayrılığa düştüler." (Bakara, 213)

İşte bunlar kötü âlimler, tamah ve bidat ashâbıdır.

108- Bil ki insanlar dâimâ hak ve sünnet ehlinen, Allah'ın kendilerini doğru yola ilettiği, kendileriyle başkalarını hidâyet ettiği ve sünnetleri ihyâ ettiği bir tâife ile beraber bulunacaklardır. Onlar Allah Teâlâ'nın kendilerini ihtilâf zamanında az olmakla vafsettiği kimselerdir. O şöyle buyurmuştur: *"Onun hakkında ancak onun kendilerine verildiği kimseler kendilerine açık delillerin gelmesinden sonra aralarındaki kıskançlıktan dolayı ayrılığa düştüler."* Sonra onları istisnâ etmiş ve şöyle buyurmuştur: *"Sonra Allah -izni ile- iman edenleri hakkında ihtilâf ettikleri hakka hidâyet etti. Allah dilediğini doğru yola iletir."* (Bakara, 213)

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"Ümmetimden bir tâife sürekli hak üzere üstün kalacaktır. Kendilerini yardımsız bırakan-*

⁷⁷ Tabakâtta "zındıklık" diye geçmektedir.

lar onlara zarar veremeyecektir. Bu durum [onlar üstün durumdayken] Allah'ın emri gelene kadar devâm edecektir.⁷⁷⁸

109- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- ilim çokça rivâyette bulunmak [ve çokça kitaba sâhip olmak] değildir. Âlim ancak -ilmi [ve kitapları] az olsa da- ilme ve sünnetlere tâbi olan kimsedir. Kim de Kitâb'a ve Sünnet'e muhâlefet ederse -ilmi [rivâyetleri ve kitapları] çok olsa bile- bidat ehlidir.

110- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- kim Allah'ın dîni hakkında kendi görüşüne ve kıyâsına uyarak konuşursa, Allah'ın dînini Sünnet'ten ve Cemaat'ten herhangi bir hüccet olmadan yorumlarsa Allah hakkında bilmediği bir söz söylemiş olur. Allah hakkında bilmediği bir söz söyleyen kimse ise kendisini ağır bir yükün altına sokanlardandır.

111- Hak Allah katından gelendir. Sünnet Rasulullah'ın sünnetidir. Cemaat, Rasulullah'ın ashâbının Ebû Bekir'in, Ömer'in [ve Osman'ın] hilâfetleri döneminde üzerinde icma ettikleri şeydir. Kim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti, [O'nun ashâbının] ve Cemaat'ın üzerinde olduğu şey ile yetinirse bidat ehlinin tamamından uzaklaşmış olur. Bedeni rahata erer. Dini de selâmette olur inşaallah. Çünkü Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Ümmetim fırkalara ayrılacaktır" buyurmuş, sonra "Bugün benim ve ashâbımın üzerinde bulunduğumuz şey"⁷⁷⁹ buyurarak bu fırkalardan kurtulacak olanı açıklamıştır. İşte şifâ, beyân, apaçık emir ve aydınlatılmış yol budur! Yine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Derinlere dalmaktan sakının! Aşırılıktan sakının! Kadim dininize sımsıkı yapışın!"⁷⁸⁰

112- Bil ki kadim [dîn] Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in vefâtından Osmân b. Affân'ın öldürülmesine kadar yaşanandır. Osmân (*radıyallahu anh*)'in öldürülmesi ayrılığın başlangıcı, ihtilâfın başı olmuştur. Bunun sonucunda ümmet birbiriyle savaşmış, fırkalara ayrılmış; açgözlülüğün, hevânın ve dünyâyâ meylin peşinden gitmiştir. Hiç kimsenin hiçbir konuda Allah'ın Resûlü Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının üzerinde olmadığı bir şeyi ihdâs etme ruhsatı yoktur. Yine kimsenin kendi kafasından ihdas ettiği ya da bidat ehlinen [bir kimse tarafından] ihdas edilmiş

⁷⁷⁸ Müslim (1037) rivâyet etmiştir.

⁷⁷⁹ Tahrici az önce geçmişti.

⁷⁸⁰ Buna merfû olarak vâkif olamadım. Dârimî bunu "Sünen"-de (144) İbn Mes'ûd'dan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Bu hadisin isnadı da Ebû Kılâbe'nin İbn Mes'ûd'u görmemiş olmasından dolayı munkatî'dir.

olan bir şeye davet etme ruhsatı yoktur. Ona davet eden onu ihdas eden gibidir. Kim onu dile getirir ve savunursa Sünnet'i reddetmiş, hakka ve Cemaat'e muhâlefet etmiş, bidatleri mübah saymış olur. Böyle bir kimse bu ümmete İblis'ten daha zararlıdır.

Kim bidat ehlinin Sünnet'ten terk ettikleri ve ayrıldıkları şeyleri bilir ve bunlara sımsıkı yapışırsa, işte o sünnet ve cemaat ehlidir. Bu kimse peşinden gidilmeyi, yardımı ve korunmayı hak etmektedir. O Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, hakkında vasiyette bulunduğu kimselerdendir.

113- Bilin ki -Allah size rahmet etsin- bidatlerin asılları dörttür. Bu dördünden [yetmiş] iki hevâ/bidat dallanıp budaklanmıştır. Sonra bu bidatlerden her biri [de dallanıp budaklanmış ve sonunda] bu bidatlerin tamamı iki bin sekiz yüz görüşü barındırır olmuştur. Bunların tamamı dalâlettir. Yine -biri hariç- tamamı ateştedir. O biri bu kitapta bulunanlara iman eden, kalbinde hiçbir şek ve şüphe bulunmaksızın itikad eden kimsedir. Bu kimse sünnet ehlidir ve kurtulacak olan odur inşaallah.

114- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- eğer insanlar sonradan ortaya çıkan işlerin ilk ortaya çıktığı zaman dursalardı, bu işlere bulaşmasalardı, hakkında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’den ya da O’nun ashâbından gelen bir eser bulunmayan konularda yeni sözler ortaya atmasalardı bidat diye bir şey olmazdı.

115- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- kul ile mümin iken kâfir olması arasında ancak Allah Teâlâ'nın indirdiklerinden bir şeyi inkâr etmek, Allah'ın kelâmında ilâvede ya da eksiltmede bulunmak, Allah (Azze ve celle)'nin buyurduğu bir şeyi veya Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyurduğu bir şeyi inkâr etmek vardır. Şu hâlde -Allah sana rahmet etsin- Allah'tan kork! Kendini kontrol et! Dinde aşırıya gitmekten sakın! Çünkü aşırılığın doğru yolla bir alâkası yoktur.

116- Sana bu kitapta söylediklerimin tamamı Allah'tan, Resûlü'nden. O'nun ashâbından, Tâbiîn'den ve üçüncü nesilden dördüncü nesle kadar gelip geçmiş kişilerdendir. Şu hâlde Allah'tan kork ey Allah'ın kulu! Bu kitapta yazanları tasdik etmeye, bunlara teslim olmaya [ve rızâ göstermeye], keyfiyetlerini Allah'a havâle etmeye bak! Bu kitabı kible ehlinden kimseden gizleme. Umudur ki Allah bununla şaşkınlıktan, bidat-kimседен gizleme. Umudur ki Allah bununla şaşkınlığından, bidat-kimседен gizleme. Umudur ki Allah bununla şaşkınlığından, bidat-kimседен gizleme.

lerimdir. Allah bu kitabı okuyan, yayan, gereğiyle amel eden, ona davet eden, onu hüccet getiren kimseye ve ana babasına rahmet etsin. Zira bu Allah'ın dîni ve Resûlü'nün dinidir. Şüphesiz kim bu kitapta bulunanların hilâfına bir şeyi din edinirse, o kimse Allah'ın dinini din edinmiş değildir. O kimse Allah'ın dininin tamamını reddetmiştir. Nitekim bir adam Allah tebâreke ve teâlâ'nın bütün buyurduklarına iman etse fakat bir harf hakkında şüphe etse Allah Teâlâ'nın bütün buyurduklarını reddetmiş olur. Bu kimse kâfirdir. Aynı şekilde "Lâ ilâhe illallâh" şehâdeti de sâdık bir niyet ve hâlis bir yakîn olmadıkça sâhibinden kabul edilmez. Aynı şekilde Allah Sünnet'in bir kısmı terk edildiği zaman ondan hiçbir şeyi kabul etmez. Sünnet'ten bir şeyi terk eden kimse Sünnet'in tamamını terk etmiştir.⁷⁸¹

Şu hâlde sen (hakı) kabul et, tartışmayı ve inatçılığı bırak. Zira bunların Allah'ın dîniyle bir alâkası yoktur. Özellikle de senin zamanın kötü zamandır. Öyleyse Allah'tan kork!

117- Fitne ortaya çıktığı zaman evinin ortasından ayrılma. Fitneye yaklaşma, kaç! Asabiyetten de uzak dur. Müslümanlar arasında dünyâ için gerçekleşen her savaş fitnedir. Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan

⁷⁸¹ Eğer musannif (rh) bu sözüyle Ehli Sünnet ve'l Cemaat itikâdının bu kitabında zikrettiği ve selefin üzerinde icmâ ettiği asıllarını kastediyorsa, bu asıllara ancak Cehmiyye, Mu'tezile, Eşâira, Havâric, Mürctie ve Râfıza gibi helâk olmuş bidat fırkalarının muhâlefet edeceğini söylemek istiyorsa sözü doğrudur. Onun sözüne daha yakın olan da budur.

Harb (rh)'in içerisinde âlimlerin icmâsını naklettiği akidesinde söylediği şu sözler daha önce geçmişti: "Kim bu görüşlerden birine muhâlefet ederse, ona ta'n ederse ve söyleyenini kınarsa (sünnete) muhâlifdir, bidatçidir, cemaatin dışındadır, Sünnet'in menhecinden ve hakkın yolundan sapmıştır."

Eğer musannif bu sözüyle bu kitabında zikrettiği, üzerinde icmânın gerçekleştiği ve gerçekleşmediği her bir meseleyi ve hükmü kastediyorsa onun bu sözü doğru değildir. Çünkü bazı meseleler ve hükümler hususunda Ehli Sünnet arasında görüş ayrılığı vâki olmuştur. Bu yüzden "Bunları reddeden kimse kâfir olur ve İslâm dininden çıkar, onun hükmü Allah Teâlâ'nın kitabından bir harfi reddeden kimsenin hükmüyle aynıdır" denemez. Onun zikrettiği hâlde üzerinde icmâ mün'akid olmamış, kendisine muhâlefet edenin ilim ehlinin icmâsıyla küfrüne hükmedilmeyen hususlara örnek olarak onun şu sözlerini örnek verebiliriz:

"Kişi Cuma'dan sonra altı rek'at daha kılar, her iki rekâtın arasında ara verir."

"Allah Teâlâ'ya cennette ilk bakacak olanlar körlerdir, sonra erkeklerdir, sonra kadınlar-
dır."

"Allah'ın nebisi Sâlih (as)'ın havzı devesinin memesidir." Bu ve hakkında ne bir sahîh ve sarih bir hadis bulunan ne de kendisine muhâlefet edenin tekfir edileceği bir icma bulunan başka meseleler... Allah en doğrusunu bilir.

kork! Fitne zamanında dışarı çıkma, savaşıma, heveslenme, taraf tutma, bir tarafa meyletme, onların yaptıkları hiçbir şeyden hoşlanma! Zira şöyle denir: "Kim bir kavmin yaptıklarından hoşnut olursa, yaptıkları hayır olsun veya şer olsun, onları yapan gibidir." Allah bizi de sizi de râzı olduğu şeylere muvaffak kılsın. Bizi ve sizi masiyetinden uzak eylesin.

118- Yıldızlara bakma. Ancak namaz vakitleri husûsunda onlardan yardım alabilirsin. Bunun dışında onlarla ilgilenme. Çünkü bu zındıklığa sevk eder.

119- Kelâm'a bakmaktan ve kelâmcılarla birlikte oturmaktan sakın. Eserlerden ve eser ehlinden ayrılma. Onlara sor. Onlarla otur. Onlardan al.

120- Bil ki Allah'a O'na duyulan korku gibi bir ibâdetle ibâdet edilme-miştir. Korkarak, üzülererek, endişe ederek ve Allah tebâreke ve teâlâ'dan utanarak (O'na en iyi şekilde ibâdet edilmiştir).

121- Şevke ve muhabbete çağırانlarla, kadınlarla yalnız kalanlarla oturmaktan, yine gelip geçilen yolda oturmaktan sakın! Bunların hepsi dalâlet üzeredir.

122- Bil ki *-Allah sana rahmet etsin-* Allah tebâreke ve teâlâ mahlûkâtın tamamını kendisine ibâdet etmeye çağırmıştır. Bundan sonra lütufkârlığı-nın bir eseri olarak dilediklerine İslâm ile ihsanda bulunmuştur.

123- Ali'nin, Muâviye'nin, Âişe'nin, Talha'nın, Zubeyr'in ve onların beraberinde bulunanların aralarındaki savaş hakkında konuşmamak gere-kir. [Allah onların hepsine rahmet etsin.] Onlar hakkında münâkaşaya girme ve durumlarını Allah tebâreke ve teâlâ'ya havâle et. Zira Rasulullah *(sallâllahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ashâbımı, evlilik yoluyla akraba olduğum akrabalarımı ve damatlarımı (kötü şekilde) anmaktan sakının!"⁸³

Yine O şöyle buyurmuştur: "Allah tebâreke ve teâlâ Bedir ehline bakmış ve 'Dilediğinizi yapın, sizi bağışladım' buyurmuştur."⁸⁴

124- Bil ki *-Allah sana rahmet etsin-* müslüman bir kimsenin malı ancak kendi gönül hoşnutluğu ile helâl olur. Bir adamda haram bir mal varsa ve

⁸³ Taberâni "el-Mu'cemul Kebir"de (5640) Enes (ra)'tan Vedâ Haccı bâbında rivâyet et-miştir. Lafzı şu şekildedir: "Ey insanlar! Ashâbım, evlilik yoluyla akraba olduğum akraba-larım ve damatlarım hususunda beni gözetiniz..."

⁸⁴ Buhâri (3007) ve Müslim (2404) rivâyet etmiştir.

onu kendi üzerine geçirmişse hiç kimseye sâhibinin izni dışında ondan bir şey alması helâl olmaz. Umulur ki adam tevbe eder de malı sâhiplerine geri vermek ister. (Sen onun bunu yapmasından önce o malı alırsan) haram almış olursun.

125- Kazançlara gelince [kazançlar mutlaktır.] Fâsid olduğu görülenler hâriç sıhhati sana belli olanlar mutlaktır. Kazanç fâsid olduğu takdirde de kişi ondan zarûrî ihtiyacı miktârınca alabilir. "[Çalışıp kazanmayı] terk edeyim, bana verdiklerini alayım" diyemezsin. Bunu ne Sahâbe yapmıştır ne de günümüze kadar gelip geçmiş âlimlerden herhangi biri... Ömer b. el-Hattâb (*radıyallahu anh*) şöyle demiştir: "İçerisinde bazı küçük düşürücü şeylerin bulunduğu bir işte çalışıp kazanç elde etmek insanlara muhtaç olmaktan hayırlıdır."

126- Beş vakit namaz, cehmî olmadıkça arkasında namaz kıldığın herkesin arkasında câizdir. Çünkü o muattıldır. (Allah'ın isimlerini ve sıfatlarını ta'til etmektedir.) Onun arkasında namaz kılmışsan namazını iâde et. Eğer Cuma günü imamın -ki o sultandır- cehmî ise onun arkasında namaz kıl, sonra namazını iâde et. Eğer -sultan olsun başkası olsun- imamın sünnet ehli ise onun arkasında namaz kıl ve namazını iâde etme.

127- Ebû Bekr'in ve Ömer'in [Allah onlara rahmet etsin] Âişe'nin odasında ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in yanında olduğuna iman etmek gerekir. Onlar oraya, O'nun yanına defnedilmişlerdir. Kabre vardığın zaman Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra onlara selam vermen vâciptir.

128- İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak -kılıçtan ya da değnekten korkman müstesnâ- vâciptir.

129- Allah'ın bütün kullarına selam vermek gerekir.

130- Kim özürlü olmadığı hâlde mescitte Cuma namazına ve cemaate iştirak etmeyi terk ederse bidatçidir. Kendisinden dolayı mescide çıkmaya takat getiremediği hastalık ve zâlim sultandan korkması özre örnektir. Bunların dışındaki hususlarda kendisine bir özür yoktur. Kim bir imamın arkasında namaz kılar da ona uymazsa namazı yoktur.

131- İyiliği emredip kötülükten sakındırma, kılıç kullanmadan el ile, dil ile ve kalp ile yapılır.

132- Müslümanlardan durumu kapalı olan, kendisinde şüphe veren bir durum görülmemeyendir.

133- Kulların ilm-i bâtin kapsamında bildiklerini iddia ettikleri, ne Kitap'ta ne de Sünnet'te bulunmayan her ilim bidat ve dalâlettir. Hiç kimse onunla amel etmemeli, ona davet etmemelidir.

134- Bir kadın kendisini bir adama hibe ederse kadın adama helâl olmaz. Eğer adam kadından bir şey elde etmişse ikisi de cezalandırılır. Ancak bir velî, iki [âdil] şâhid ve bir mehir bulunduğu takdirde (kadın adama helâl olur).

135- Bir adamı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından birine ta'n ederken görürsen bil ki o kötü bir görüşe sahiptir ve bir bidatçidir. Çünkü Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ashâbım anıldığı zaman (dilinizi) tutun!" buyurmuştur.⁷⁸⁴

Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) vefâtından sonra onlardan sâdır olacak zelleleri bildiği hâlde onlar hakkında hayırdan başka bir şey söylememiştir. Yine O şöyle buyurmuştur: "Ashâbımı bırakın, onlar hakkında ancak hayır söyleyin!"⁷⁸⁵

Onların zelleleri ve savaşları hakkında, hakkında bilgin olmayan konuda konuşma. Bu konularda konuşan birine de kulak verme. Zira ona kulak verdiği zaman kalbini sana sağ sâlim teslim etmez.

136- Bir adamı eserlere ta'n ederken [ya da eserleri reddederken] ya da eserlerden başkasını isterken işitirsen onun müslümanlığından şüphe et. Bir hevâ ehli ve bidatçi olduğundan ise şüphe etme.

137- Bil ki sultanın zulmü Allah'ın Nebisinin lisânıyla farz kılınmış olduğu farizalarından hiçbir farizayı geçersiz kılmaz. Onun zulmü kendi aleyhinedir. Onunla beraber yaptığın nâfileler ve iyilikler tamdır inşaallahu teâlâ. Yani onlarla beraber yerine getirdiğin [cemaat,] Cuma ve cihad tamdır. Her bir taatte onlara (uyup) ortak ol, seni kendi niyetin ilgilendirir.

138- Bir adamı sultana bedduâ ederken işitirsen bil ki o hevâ ehlidir. Bir adamı sultanın salâhı için duâ ederken işitirsen bil ki o sünnet ehlidir.

⁷⁸⁴ Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebir'de Sevhan (ra)'dan (1427) ve İbn Mes'ûd (ra)'dan (10448) rivâyet etmiştir.

⁷⁸⁵ Buhâri (3007) ve Muslim (2494) rivâyet etmiştir.

inşâallah. Nitekim Fudayl şöyle buyurmuştur: "Eğer (kabul edilecek) tek bir duâm olsaydı onu ancak sultan hakkında kullanırdım."

Bize Ahmed b. Kâmil haber verdi, dedi ki: Bize el-Huseyn b. Muhammed et-Taberî haber verdi, dedi ki: Bize Merdûye es-Sâîğ haber verdi, dedi ki: Fudayl'ı şöyle derken işittim: "Eğer kabul edilecek tek bir duâm olsaydı onu ancak sultan için kullanırdım."

Kendisine "Ey Ebû Alî, bunu bize açıkla!" denildiği zaman da şöyle cevap verdi: "Onu kendim için kullansam beni aşmaz. Fakat onu sultan için kullansam hem o düzelir hem de o düzeldiği için kullar ve beldeler düzelir."

Evet, biz onlar[ın salâhı] için duâ etmekle emrolunduk. -Zulüm ve haksızlık etseler bile- onlara beddua etmekle emrolunmadık. Çünkü onların zulümleri ve haksızlıkları kendilerinin aleyhinedir. Salahları ise hem kendilerinin hem de müslümanların lehinedir.

139- Müminlerin annelerinden herhangi birini ancak hayırla an.

140- Bir adamı farz namazları sultanın veya başkasının arkasında sürekli cemaatle kılarken görürsen bil ki o sünnet ehlidir inşâallah. Bir adamı sultanın arkasında bile farz namazları cemaatle kılmayı aksatırken görürsen bil ki o hevâ ehlidir.

141- Helâl, helâl olduğuna şehâdetle bulunup yemin edebildiğin şeydir. Kezâ haram da böyledir. Kalbe rahatsızlık veren şey ise şüphedir.

142- Durumu kapalı kişi, durumunun kapalılığı ortada olandır. Rezil kişi ise rezilliği meydanda olandır.

143- Bir adamı "Falan teşbih ehlidir", "Falanca teşbih görüşünü savunmaktadır" derken işitirsen bil ki o cehmîdir.

144- Bir adamı "Falan nâsıbidir" derken işitirsen bil ki o rafizîdir.

145- Bir adamı "Tevhidden bahset", "Bana tevhîdi açıkla" derken işitirsen bil ki o hâricîdir (ya da) mu'tezilidir.⁷⁸⁶

⁷⁸⁶ Mu'tezile'nin beş esâsından biri de tevhiddir. Onlar bununla Allah Teâlâ'nın sıfatlarını nefyetmeyi amaçlarlar. Onlara göre bunun aksi, yani sıfatların isbâtı şirktir. Onların bu esâsında Cehmiyye ve Eşâîra gibi sıfat muatıllarının birçoğu onlara ortaktır. Bu sebeple muatıl eşâirlerin büyüklerinden er-Râzî'nin "Tefsîr"inde (27/130) İbn Huzeyme (rh)'ın Al-

146- Yine bir adamı "Falanca muchbirdir", "Falanca cebir görüşünü savunmaktadır" derken ya da adâletten bahsederken iştirsen bil ki o kaderidir. Çünkü bunlar bidat ehlinin ortaya attığı isimlerdir.

147- Abdullah b. el-Mubârek şöyle demiştir: "Kûfe ehlinen râfızilikle ilgili bir şey almayın. Şam ehlinen kılıçla ilgili bir şey almayın. Basra ehlinen kader ile ilgili bir şey almayın. Horasan ehlinen irca ile ilgili bir şey almayın. Mekke ehlinen sarf ile ilgili bir şey almayın. Medine ehlinen de şarkı ile ilgili bir şey almayın. Onlardan bu konularda hiçbir şey almayın."

148- Bir adamın Ebû Hureyre'yi, Enes b. Mâlik'i ve Useyd b. Hudayr'ı sevdiğini görürsen bil ki o sünnet ehlidir inşaallah.

Yine bir adamın Eyyûb'u, İbn Avn'ı, Yûnus b. Ubeyd'i, Abdullah b. İdris el-Evdî'yi, Şa'bî'yi, Mâlik b. Miğvel'i, Yezid b. Zurey'i, Muâz b. Muâz'ı, Vehb b. Cerir'i, Hammâd b. Zeyd'i, Hammâd b. Seleme'yi, Haccâc b. Minhâl'i, Ahmed b. Hanbel'i, Ahmed b. Nasr'ı, Mâlik b. Enes'i, Evzâi'yi, Zâide b. Kudâme'yi sevdiğini, onları hayırla andığını ve söylediklerini söylediğini görürsen bil ki o sünnet ehlidir inşaallah.

149- Bir adamı bidat ehlinen birinin yanında otururken görürsen onu uyar ve (yanında oturduğu adamın durumunu) anlat. Eğer bildikten sonra hâlâ onunla oturmaya devam ederse ona karşı dikkatli ol. Çünkü o bidat ehlidir.

150- Bir adamı, kendisine eser getirdiğin zaman onu istemeyip Kur'ân'ı isterken iştirsen onun içinde zındıklık barındıran bir kimse olduğundan şüphe etme. Onun yanından kalk [ve onu bırak].

151- Bil ki hevâların/bidatlerin tamamı aşağılıktır ve hepsi kılıca sevk eder. Bidat fırkalarının en aşağılığı ve en kâfiri Râfıziler, Mu'tezile ve Cehmiye'dir. Zira onlar insanların ta'tile ve zındıklığa düşmesini isterler.

---

lah (Azze ve celle)'nin sıfatlarının isbâtı konusunda kaleme aldığı "Kitâbu't Tevhid"i "Kitâbu's Şirk" olarak isimlendirdiğini görürsün!

Sıfatları isbât eden kimse onların nezdinde teşbih ehli bir müşriktir. Sıfatların isbâtı da onlara göre teşbihtir. Nitekim Cehmiye'nin önderlerinden Allah rezil edince Sümâme b. Efras şöyle demiştir: "Nebilerden uçu teşbih ehlidir: Bu ancak Senin firmandır (A râğ. 155) dediği zaman Mûsâ, 'Sen benim nefsimdekini bilirsin, ben Senin nefsandekini bilmiyorum (Maide. 110) dediği zaman İsa, 'Rabbimiz iner' dediği zaman Muhammed (as)'" (Mecmû'ü'l Fetâvâ, 5/110)

152- Kim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından biri hakkında kötü konuşursa bil ki o ancak Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i kasdetmiştir. O'na kabrinde eziyet vermiştir.

153- Bir kimsede bidatlerden herhangi birini gördüğün zaman ondan uzak dur. Zira senden sakladığı açığa vurduğundan daha fazladır.

154- Bir adamın sünnet ehli olduğunu görürsen; gittiği yol kötü olsa, fâsık ve fâcir olsa, günahı çok olsa, zâlim⁷⁸⁷ olsa bile sünnet üzere ise onunla beraber ol. Onunla otur. Zira onun masiyeti sana zarar vermez. Bir adamın çokça ibâdet eden âbid bir kimse olduğunu, bütün lezzetleri terk edip ibâdet sevgisiyle yanıp tutuştuğunu fakat bidat ehli olduğunu görürsen; onunla oturma, onun sözünü dinleme, yolda onunla beraber yürüme. Çünkü ben senin onun gittiği yolu güzel bulup onunla beraber helâk olmayacağından emin olamam.⁷⁸⁸

155- Yûnus b. Ubeyd oğlunun bir bidat ehlinin yanından çıkarken gördü de ona "Ey oğul, nereden geliyorsun?" diye sordu. Oğlu "Amr b. Ubeyd'in⁷⁸⁹ yanından..." diye cevap verince de şöyle dedi: "Ey oğul! Senin bir hunsânın⁷⁹⁰ evinden çıktığını görmek falanın [ve falancanın] evinden

⁷⁸⁷ Aslında "sapık" diye geçmektedir.

⁷⁸⁸ Allah en doğrusunu bilir ya musannif burada bidat ve hevâ ehliyle birlikte oturmanın ve onlarla birlikte yürümenin tehlikesini, masiyet ehliyle oturup onlarla birlikte yürümekle kıyaslayarak beyân etmek, bunun masiyet ve şehvet ehliyle arkadaşlık etmekten daha büyük bir belâ ve tehlike olduğunu açıklamak istemektedir. Değilse masiyet ve şehvet ehliyle arkadaşlık etmek de aynı şekilde yasaklanmıştır. Naslar bu iki tâifenin de -yani hem bidat ehlinin hem de masiyet ehlinin- terk edilmesi gerektiğine delâlet etmektedir. Çünkü bunda insanın hem dini için hem dünyâsı için hem de âhireti için zarar söz konusudur. Fakat kişi bu ikisinden birine mecbûr kaldığı zaman masiyet ehliyle arkadaşlık etmenin zararı bidat ve hevâ ehliyle arkadaşlık etmenin zararından daha azdır. Bundan sonra gelen Yûnus b. Ubeyd (rh)'ın eserine bak, orada daha fazla açıklama vardır.

Bu Ahmed (rh)'ın "Ehli Sünnet'in fâsıkları bidat ehlinin âbidlerinden hayırlıdır" sözüne benzemektedir. Yine buna benzer olarak Ertâ b. el-Münzir (rh) şöyle demiştir: "Oğlumun fâsiklardan bir fâsık olması hevâ ehli olmasından benim için daha sevimsidir." Saîd b. Cübeyr (rh) da şöyle demiştir: "Oğlumun sünnet ehlinin pis bir fâsıkla arkadaşlık etmesi bidatçi bir âbidle arkadaşlık etmesinden benim için daha sevimsidir." (el-İbânetu's Suğrâ. 91-93)

⁷⁸⁹ Aslında "falanın" diye geçmektedir.

⁷⁹⁰ Aslında "hunsân", "Tabakât"ın el yazmasında "ceytâ", tahkikli nüshada ise "hünsâ" diye geçmektedir. Muhakkik burada şu ta'likte bulunmuştur: "T nüshasında ve asıl nüsha olan A nüshasında 'heyti' diye geçmektedir. Diğer nüshalarda ise 'ceyti' ve 'cinni' olarak geçmek-

sözünü kabul etmesen bile onlara kulak vermen⁷⁹⁴ kalpte şüphe meydana getirir ki bu kabul olarak yeter. [Böylece helâk olursun.] Hangi zındıklık, hangi bidat, hangi hevâ, hangi dalâlet ortaya çıkmışsa mutlaka kelâmdan, cidâlden, tartışmadan ve kıyastan kaynaklanmıştır. Bunlar bidatlere, şüphelere ve zındıklığa açılan kapılardır.

160- Kendin için Allah'tan kork Allah'tan! Esere, eser ehline ve taklîde sarıl. Zira din taklitten ibârettir. [Yani din Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i ve ashâbını taklit etmekten ibârettir.] Bizden öncekiler bizi bir karışıklık içinde bırakmadılar. Öyleyse onları taklit et ve rahat et. Eserin ve eser ehlinin ötesine geçme. [Kur'ân'daki ve hadislerdeki] müteşâbihlere gelince dur, onlarla hiçbir şeyi kıyaslama.⁷⁹⁵ Kendi kafandan [kendisiyle] bidat ehline reddiye vereceğin bir hile arama. Çünkü sana onlarla konuşmaman emredildi. Onların seni etkilemelerine izin verme!

Bilmez misin ki Muhammed b. Sîrîn bütün fazîletine rağmen bidat ehlinden bir adama tek bir mesele hakkında bile cevap vermemiş ve ondan Allah (*Azze ve celle*)'nin kitabından tek bir âyet bile dinlememiştir. Kendisine bunun sebebi sorulduğunda da "Onun âyeti tahrif etmesinden ve böylece kalbime bir şeyin düşmesinden korkuyorum" demiştir.

161- Bir adamı Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eserlerini duyduğunda "Biz Allah'ı tazim ediyoruz" derken işitirsen bil ki o cehmîdir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eserini reddetmek ve bu söz ile Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eserlerini savmak istemektedir. Rü'yet hadisini, nüzûl hadisini ve diğer hadisleri işittiği zaman Allah'ı tazim ve tenzih ettiğini iddia etmektedir. Bu adam şimdi Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eserini reddetmiyor mu?! Adam "Biz bir yerden başka bir yere intikal etmesinin Allah'ın azametine yaraşmayacağını söylüyoruz" derse Allah'ı başkasından daha iyi bildiğini iddia etmiş olur. Bunlardan sakın! Çünkü avamdan olsun başkalarından olsun insanların çoğunluğunun içerisinde bulunduğu hâl budur. [İnsanları da onlardan sakındır.]

162- Bir kimse sana bu kitapta⁷⁹⁶ geçen bir mesele hakkında soru sorarsa, eğer doğruyu bulmak isteyen biri ise⁷⁹⁷ onunla konuş ve ona hakkı

⁷⁹⁴ Aslında "onlardan faydalanman" diye geçmektedir.

⁷⁹⁵ "Tabakât'ta "hiçbir şeyi tefsir etme" diye geçmektedir.

⁷⁹⁶ Tabakâtta "bu bapta/konuda" diye geçmektedir.

göster. Fakat biri sana seninle münâzara yapmak amacıyla gelirse ondan uzak dur. Zira münâzarada tartışma, cîdâl, aşırıya kaçma, husûmet ve öfke vardır.⁷⁹⁸ Bunların tamamı sana yasaklanmıştır. Bunlar kişiyi hak yoldan saptırır.⁷⁹⁹ Fakihlerimizden ve âlimlerimizden herhangi birinin münâzara yaptığı, cîdâle girdiği ve tartıştığı bize ulaşmamıştır.

163- Hasen şöyle demiştir: "Hikmet sâhibi kimse tartışmaya girmez. Lâfi eğip bükmez. Hikmetini ortaya koyar. Eğer kabul edilirse Allah'a hamd eder. Reddedilirse de Allah'a hamd eder."

164- Bir adam Hasen'e gelmiş ve ona "Seninle din hususunda münâzara edelim mi?" diye sormuş, bunun üzerine Hasen şöyle cevap vermiştir: "Ben dinimi biliyorum. Sen [dinini kaybettiysen] git de ara."

165- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) odasının kapısının önünde aralarından birinin "Allah şöyle buyurmadı mı?" dediği, bir başkasının da yine "Allah şöyle buyurmadı mı?" dediği bir grubu işitmiş, bunun üzerine öfkeli bir hâlde dışarı çıkıp şöyle buyurmuştur: "Siz bununla mı emrolundunuz? Size bunun için mi, Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine çarpmanız için mi gönderildim?"⁸⁰⁰ Böylece [onları] cîdâlden sakındırmıştır.

166- İbn Ömer (radiyallahu anhumâ), Mâlik b. Enes ve günümüze kadar ondan hem önceki hem de sonraki kimseler münâzaradan hoşlanmazlardı. Allah (Azze ve celle)'nin buyruğu mahlûkâtın sözünden büyüktür⁸⁰¹. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Allah'ın âyetleri hakkında ancak küfredenler tartışır." (Gâfir, 4)

167- Bir adam Ömer (radiyallahu anh)'a "En-Nâsitâtü neştâ nedir?" diye sormuş, bunun üzerine Ömer (radiyallahu anh) "Eğer başın tıraşlı olsaydı mutlaka boynunu vururdum" demiştir.

⁷⁹⁸ Aslında "çok konuşan biri ise" diye geçmektedir.

⁷⁹⁹ Aslında "Zira münâzarada ve tartışmada..." diye geçmektedir.

⁸⁰⁰ Aslında şöyle geçmektedir: "Sen bunlardan çok sakındırıldın. Bunların ikisi de hak yoldan çıkarır."

⁸⁰¹ İsnâdî hasendir. Tahrici İmam Ahmed'in akidesinde (23/7) 2. maddede geçmiştir.

⁸⁰² Tabakâtta "çoktur" diye geçmektedir.

168- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Mümin tartışmaya girmez. Ben de kıyâmet günü tartışmaya giren kimseye şefa'at etmeyeceğim. Tartışmayı bırakın. [Çünkü onun hayrı azdır.]"⁸⁰²

169- Hiçbir müslüman kimseye, birinde sünnetin bütün hasletlerinin toplanmış olduğunu bilmedikçe onun hakkında "Falanca sünnet ehlidir" demesi helâl olmaz. Sünnetin bütün hasletleri onda toplanmadıkça ona sünnet ehli denmez.

170- Abdullah b. el-Mubârek şöyle demiştir: "Yetmiş iki bidatin aşı dört bidattir. Yetmiş iki bidat bu dört bidatten dallanıp budaklanmıştır: Kaderiyye, Mürcie, Şîa ve Havâric."

171- Kim Ebû Bekr'i, Ömer'i, Osmân'ı [ve Ali'yi] Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamının önüne geçirir, diğerlerini de ancak hayırla anar ve onlar için duâ ederse şiliğin başından ve sonundan kurtulmuş olur.

172- Kim "İman söz ve ameldir, artar ve eksilir" derse ircânın başından ve sonundan kurtulmuş olur.

173- Kim "İyi veya fâcir her imamın arkasında namaz kılmak, her halifeyle cihâda çıkmak câizdir" derse, sultâna kılıç ile başkaldırmayı câiz görmezse, onların salâhı için duâ ederse Hâriciler'in görüşünün başından ve sonundan kurtulmuş olur.

174- Kim "Hayırla şerriyle takdirlerin tamamı Allah'tandır; O dilediğini saptırır, dilediğine hidâyet eder" derse Kaderiyye'nin görüşünün başından ve sonundan kurtulmuş olur. İşte bu kimse sünnet ehlidir.

175- Yine bir bid'at vardır ki Azîm olan Allah'a karşı küfürdür. Bu görüşü savunan kimse hiç şüphesiz Allah'a karşı kâfirdir. (Bu görüşteki kimseler) ric'ate inanırlar, "Ali b. Ebi Tâlib diridir; kıyâmet gününden önce o, Muhammed b. Ali, Ca'fer b. Muhammed ve Mûsâ b. Ca'fer geri gelecektir" derler. İmâmet hakkında konuşurlar. İmamların gaybı bildiklerini söylerler. Onlardan uzak dur. Çünkü onlar ve bu görüşe sâhip olan herkes Azîm olan Allah'a karşı kâfirdirler.

⁸⁰² Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebir"de (8/152/7650). İbu Hibbân "el-Mecrûhin"de (2/225) rivâyet etmiştir. "Mecme'u'z Zevâid" (1/156) muellifi şöyle demiştir: "Taberânî rivâyet etmiştir. İsnadında Kesir b. Mervân vardır ki kendisi çok zayıftır."

176- Tu'me b. Amr⁸⁰³ ve Süfyân b. Uyeyne şöyle demiştir: "Kim Osman ve Ali hakkında duraksarsa (ve Osman'ın Ali'ye üstün olduğunu söylemezse) şiidir. Âdil sayılmaz. Onunla konuşulmaz. Onunla beraber oturulmaz. Kim de Ali'yi Osman'ın önüne geçirirse râfizidir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının⁸⁰⁴ yolunu reddetmiştir." Kim dördünü⁸⁰⁵ onların tamamının önüne geçirirse, kalanlar için Allah'tan rahmet dilerse ve onların hataları hakkında konuşmazsa işte o bu konuda⁸⁰⁶ [istikâmet ve] hidâyet üzeredir."

177- Sünnet, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in cennetlik olduklarına şehâdet ettiği on kişinin hiç şüphesiz cennetlik olduklarına şehâdet etmen- dir. Rasulullah ve âlinden başka hiç kimseye tek başına salât etme.

178- Osman (radiyallahu anh)'ın mazlûm olarak öldürüldüğünü ve onu öldürenlerin zâlim olduğunu bilmelisin.

179- Kim bu kitapta bulunanları ikrâr eder, onlara iman eder, onları rehber edinirse, onların bir harfi hakkında bile şüphe etmez, onların bir harfini bile inkâr etmezse; işte o kâmil manada sünnet ve cemaat ehlidir. Sünnet⁸⁰⁷ onda kâmil olarak bulunmaktadır. Kim de bu kitapta bulunanlar- dan bir harfini inkâr eder ya da [onlardan bir harf] hakkında şüphey- e düşerse veya duraksarsa, işte o bidat ehlidir. Kim Kur'an'ın bir harfini ya da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen bir şeyi inkâr ederse ya da bunlar hakkında şüphe ederse Allah'ın huzûruna inkârcı olarak çıkar. Şu hâlde Allah'tan kork! Sakın! İmandan ayrılma!

180- Allah'a karşı masiyet işleyecek birine -ne hayır sâhiplerine ne de halktan herhangi birine- yardımcı olmaman da sünnettendir.⁸⁰⁸ Allah'a isyan hususunda beşere itaat edilmez. Hiç kimseyi Allah'tan çok sevme ve bunların hepsinden Allah tebâreke ve teâlâ için nefret et!

⁸⁰³ Aslında "Ömer" diye geçmektedir. Doğru ise "Tehzibu'l Kemâl"de (13/383) geçtiği üzere benim yukarıda yazdığım dır.

⁸⁰⁴ Aslında "...ashâbının üçünün..." diye geçmektedir.

⁸⁰⁵ "Tabakât"ta "eserler" diye geçmektedir.

⁸⁰⁶ Aslında "kitapta" diye geçmektedir.

⁸⁰⁷ "Tabakât"ta "cemaat" diye geçmektedir.

⁸⁰⁸ "Tabakât"ta şöyle geçmektedir: "Allah'a isyan hususunda, ne anne babaya ne de yara- tılmışlardan herhangi birine, hiç kimseye itaat etmemen de sünnettendir."

181- Tevbenin, büyük ve küçük günahlardan [Allah tebâreke ve teâlâ'ya] tevbe etmenin kullar üzerine farz olduğuna iman etmek gerekir.

182- Kim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in cennetlik olduklarına şehâdet ettiği kişilerin cennetlik olduğuna şehâdet etmezse bidat ve dalâlet ehlidir. Rasulullah'ın buyruğu hakkında şüphe içerisindedir.

183- Mâlik b. Enes şöyle demiştir: "Kim sünnetten ayrılmaz, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı⁸⁰⁹ dilinden selâmette olur ve (bu hâl üzere) ölürse -amelinde eksiksik bulunsa bile- nebiler, sıddıklar, şehidler ve sâlihlerle beraber olur."

184- Bîşr b. el-Hâris şöyle demiştir: "İslâm Sünnet'tir, Sünnet de İslâm'dır."

185- Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: "Sünnet ehlinde bir adam gördüğüm zaman Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından birini görmüş gibi oluyorum. Bidat ehlinde bir adam gördüğüm zaman da münâfıklardan birini görmüş gibi oluyorum."

186- Yûnus b. Ubeyd şöyle demiştir: "Bugün sünnete davet eden kimseye hayret edilir. Bundan daha acâyip olan ise davete icâbet edip sünneti kabul eden kimsedir."

187- İbn Avn ölüm döşeğindeyken ölene kadar şöyle deyip durmuştu: "Sünnet'e sarılın Sünnet'e! Bidatlerden de uzak durun!"

188- Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir:⁸¹⁰ "Ashâbımdan bir adam öldü ve rüyâda görüldü. Şöyle diyormuş: Ebû Abdullah'a Sünnet'e sımsıkı sarılmasını söyleyin. Çünkü Allah (Azze ve celle)'nin beni kendisinden sorguya çektiği ilk şey Sünnet oldu."

189- Ebu'l Âliye şöyle demiştir: "Kim mestûr olarak Sünnet üzere ölürse sıddıktır." Denilir ki: "Sünnet'e yapışmak kurtuluştur."⁸¹¹

190- Süfyan es-Sevri şöyle demiştir: "Kim bir bidat ehline kulak verir ise Allah'ın korumasının dışına çıkmış olur. Onlara - bidatlere- bırakılır."

⁸⁰⁹ "Tabakât'ta "(Evlilik yoluyla akraba olduğu) akrabalarını" diye geçmektedir.

⁸¹⁰ Aslında "Hâfî'in kölesi Ebû Abdullah dedi ki:" diye geçmektedir. Yukarıda yanlış "Tabakât'tandır.

⁸¹¹ Şerbu's Sünne kitabının el yazması burada sona ermektedir. Bundan sonra gelmesi olanlar "Tabakât'tandır.

191- Dâvûd b. Ebî Hind şöyle demiştir: "Allah tebâreke ve teâlâ Mûsâ b. İmrân'a şöyle vahyetti: Bidat ehliyle beraber oturma. Zira onlarla beraber oturursan, bunun sonucunda onların söylediklerinden bir şey kalbine tesir ederse seni yüzüstü cehenneme atarım!"

192- Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: "Bidat ehliyle oturan kimseye hikmet verilmez."

193- Yine Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: "Sakin bidat ehliyle oturma. Çünkü ben senin üzerine lânetin inmesinden korkarım."

194- Yine Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: "Kim bir bidat ehlini severse Allah onun amelini boşa çıkarır, İslâm'ın nûrunu onun kalbinden çıkarır."

195- Yine Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: "Kim bidat ehliyle oturursa, bu arkasından körlüğü getirir."

196- Yine Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: "Yolda bir bidat ehli gördüğün zaman başka bir yoldan geç."

197- Yine Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: "Kim bir bidat ehlini tazim ederse İslâm'ın yıkılmasına yardım etmiş olur. Kim bir bidatçinin yüzüne gülümserse Allah (*Azze ve celle*)'nin Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e indirdiğini hafife almış olur. Kim kızını bir bidatçiyle evlendirirse onun rahmini kesmiş olur. Kim bir bidatçinin cenâzesini takip ederse geri dönmeye kadar Allah'ın gazabı içerisinde kalmaya devam eder."

198- Yine Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: "Yahudi ve hristiyanla birlikte yemek yerim fakat bidatçiyle birlikte yemek yiyemem. Bidatçiyle aramda demirden bir kale olmasını isterim."

199- Yine Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: "Allah bir kulun bidatçiye buğz ettiğini bilirse -ameli az olsa bile- onu bağışlar. Sünnet ehlinin bidat ehline yardım etmesi ancak nifaktan kaynaklanır. Kim yüzünü bidat ehli birinden çevirirse Allah onun kalbini imanla doldurur. Kim bir bidat ehlini azarlarsa Allah onu en büyük dehşet gününde emin kılar. Kim bir bidat ehlini aşağılarsa Allah onu cennette yüz derece yükseltir."

Allah için sakın bir bidat ehlini sevme!

-50-

**ÖMER B. AHMED B. OSMÂN İBN ŞÂHÎN EL-
BAĞDÂDÎ'NİN (V. 385) İTİKÂDÎ**

**BU İTİKÂDDA;
SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ
ZİKREDİLMEKTEDİR**

[illegible]

İsmi Ömer b. Ahmed b. Osmân el-Bağdâdî'dir. Künyesi Ebû Hafs'tır. İbn Şâhin olarak meşhûr olmuştur. 297 yılında doğmuş, 385 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Alimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İbn Ebi'l Fevâris "Sika ve me'mûndur, kimsenin yazmadığı kadar kitap yazmıştır" demiştir.

Hatib "Sika ve emîn bir kimseydi, doğu yakasında ikâmet ederdi" demiştir.

Emir Ebû Nasr şöyle demiştir: "Sika ve emindir. Şâm'da, Irâk'ta, Fars'ta ve Basra'da hadis dinlemiştir. Konuları ve tercemeleri bir araya getirmiş, birçok kitap yazmıştır."

Zehebî de şöyle demiştir: "Şeyh, sadûk, hâfız, âlim. Irak'ın şeyhi. Büyük Tefsîr'in sâhibi."

Yine o şöyle demiştir: "O derin meselelerde uzman değildi fakat İslâm'ın râvîsiydi. Allah ona rahmet etsin."

Tercemenin Kaynakları:

Târîhu Bağdâd, 11/265; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 16/431

Akîdenin Özeti: Bu akîde, Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdının özetini içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi musannıfın "Şerhu Mezâhibi Ehli's Sünneti ve Şerâi'd Dîni ve't Temessuki bi's Sünen" isimli kitabından çıkardım. O, kitabını, Allah Teâlâ huzurunda din edindiği itikâdını zikrederek noktalamıştır. Kitabın, Dımeşk'teki Zâhiriyye Kütüphânesi'nden (Hadis bölümü/164) alınmış olan el yazması aslına ulaştım. Bu nüsha açık ve okunaklı bir nüshadır. Üzerinde hâfızlardan bir topluluğa âit birçok semâât vardır.

ÖMER B. AHMED'İN İTİKÂDİ MESELESİ

İbn Şâhîn olarak bilinen Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osmân -Allah ondan râzî olsun ve itikâd ettiği sünnet ile onu faydalandırsın- dedi ki:

1- Kalbimize imanı yerleştiren, İslâm ile anlayışlarımızı aydınlatan ve bize dinimizin şiarlarını gösteren Allah'a hamd olsun. O bizim de nefislerimizin de sâhibidir. Nefislerimize bizden daha çok sâhiptir. Bize en hayırlı din, en kerim resûl ve en parlak zaman ile lütufta bulunmuş, bize lütfundan bizim güzelce istemekten bile âciz olduğumuz şeyleri bahşetmiştir.

Bizi ilimlerine akıllarımızın ulaşamayacağı bir dîne hidâyet etmiş, bize kendisinden başka bir dini kabul etmeyeceğimiz bir dîni sevdirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa bu ondan kabul edilmez. O âhirette de zarara uğrayanlardan olur." (Âli İmrân, 85)

Yine O bizim için bir dinden râzı olmuş, bizi onun hakkında duyulan şek içerisinde perişan etmemiştir. O şöyle buyurmuştur: *"Sizin için din olarak İslâm'dan râzı oldum."* (Mâide, 3)

Bu dînin temellerini iman ve onun şeriatleri kılmıştır. İmanı, bizden başkasına kerih gösterdiği gibi bize de sevdirmiştir. O şöyle buyurmuştur:

"Size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde süsledi. Küfrü, fısı ve isyânı da size kerih gösterdi." (Hucurât, 7)

Bize birçok lütufta bulunan Mennân bize bir şeyi gerekli kılmıştır ki ondan -inşâallah- kaçışımız yoktur. O bunu kurtuluşumuz kılmıştır. Zira biz O bize öğretmedikçe gideceğimiz yolun hangisi olduğunu bilemeyiz. O şöyle buyurmuştur: *"Onlara takvâ sözünü gerekli kıldı. Onlar da buna lâayk ve ehil kimselerdi."* (Fetih, 26)

Şükrünü edâ etmeye kalksak âciz kalacağımız, hakkını yerine getirmeye kalksak zayıf düşeceğimiz şeyleri bize bahşeden, yaptıklarımızın çirkinliğine adâletle karşılık verse bizi helâk edecek olan Allah bütün noksan sıfatlardan münezzehtir! Bize ikrâmda bulunan, bizi şereflendiren, gözümüzü açan, bizi hidâyete ileten ve bize yardım eden Allah'a hamd olsun.

Allah; risâlemi işiten, onu anlayan, din edinen ve ona önem veren kimseye rahmet etsin. Çünkü mesele onun içerisinde zikrettiklerimde bitmektedir. Kıyâmet günündeki sorgu onun içerisinde zikrettiklerime iman hakkında kılınmıştır. Bu konulardan ilk olarak kendisiyle başlayacağım şey -ki bu benim itikâdım, Allah'ın huzurunda din edindiğim ve yaratılmamdan önce benim için yazılan lütfu ile inşâallah huzuruna kendisiyle çıkacağım dînimdir, aynı zamanda babamın, dedemin ve bütün âilemin. Allah onlara rahmet etsin, kendisi üzere öldüğü şeydir- şudur:

2- Şehâdetim, akidem, konuşmam, hareketim, kıyâmım, oturuşum, rükûm, secdem, uyku, uyanıklığım, yanılmam, gafletim, aklım, basiretim, yaşamım ve ölümüm şunun üzerinedir:

Allah kendisinden başka ilâh olmayandır. Tektir, ortağı yoktur. Çocu-
ğu yoktur. Babası yoktur. Eşi yoktur. Vezîri yoktur. Yardımcısı yoktur. Yâ-
ikinci olsun. O'ndan sonra bir ilâh olmaz ki O ikincinin birincisi olsun.
Aksine O her ilkten önce Evvel'dir. Her sondan sonra Âhir'dir. O Zâhir'dir.
O'nun üzerinde bir şey yoktur. O Bâtın'dır. O'nun altında bir şey yoktur. O
her şeyi bilir. Ehad'dir, Samed'dir, Ferd'dir. Buna şehâdet ediyor ve
Allah'ın huzûrunda bunu din ediniyorum. Fıtratım, etim, kanım, iliğim,
kemiğim, cildim, damarlarım, tüylerim, derim, tırnaklarım, dişlerim, hayâ-
tım ve ölümüm de buna şehâdet etmektedir. Rabbim (Azze ve celle)'nin benim
hakkımdaki bütün hücceti şundan ibârettir:

Ben, -O'na kavuşmaya bir hazırlık, O'nun hüccetine karşı bir yardım,
O'nun sırâtının önünde bir nûr, sorgusu esnâsında bir hüccet, bu sözü in-
kâr eden düşmanlarından bir teberri belgesi ve bu şehâdet husûsunda be-
nimle birlikte olanlarla bir kardeşlik belgesi olarak- tek olan ve ortağı
bulunmayan Allah'tan başka ilâh olmadığına, O'nun sözünden şüphe etme-
yen kimsenin bulunacağı ikrâr ile, O'nun vaadi hakkında hiçbir şüphem
olmaksızın, O'nun ezeliyeti hakkında düşünmeksizin, bilakis O'nun bütün
kudretine ve bizi muttalî kılmadıklarına yakîn üzere iman ederek, bunların
hepsine iman ederek şehâdet ederim.

3- Yine Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna, O'nu yarattık-
larının arasından seçip ayırdığına; O'nun nübüvvetini ikrâr ederek, sünne-
tine ittibâ ederek, fazîletlerini bilmeye hırs besleyerek, fazîletini dile getire-
rek, beraberinde getirdiği âyetlere yakîn üzere iman ederek, şüphe etmeksi-
zin ve şüpheden dolayı şaşırıksızın şehâdet ederim. Buna yakîn üzere
iman ederim. Allah'ın salâtı O'nun, âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

4- Yine ben O'nun süzdüğü ve ayırdığı bütün nebilerine iman ederim.
Allah'ın salavâtı gerek öncekilerden gerekse sonrakilerden bütün nebileri-
nin üzerine olsun. Nebîmizi de en faziletli salâtıyla ayrıcalıklı kılsın.

5- Yine şehâdet ederim ki O'nun nebîsine indirdiği Kur'ân, her vecih-
te ve her hâlde O'nun yaratılmamış kelâmıdır. Bu hususta kalbime hiçbir
şek, şüphe ve zan girmez. Onun içerisinde zikrettiğim bütün gayblara, mu-

cizelere⁸¹², muhkem âyetlere ve müteşâbih olan diğerlerine iman ederim. Bunların tamamına O'nun birliğine iman ettiğim gibi iman ederim.

6- Yine şehâdet ederim ki onu telaffuzum yaratılmış değildir.⁸¹³ Hangi şekilde okursam okuyayım (o yaratılmış değildir). Rabbimin indirilmiş tüm kitaplarının yaratılmamış olduğuna şehâdet ederim.

⁸¹² Mucizeler. Allah'ın, nebilerinden birinin elinde, onun nübüvvetini te'yid etmek için gösterdiği olağanüstü ve insanların benzerini getirmekten âciz oldukları şeylerdir. (el-Mu'cemu'l Vasit, 2/585)

Kur'ân'da ve Sünnet'te mucizelerden "âyet" ve "âyetler" olarak söz edilmiştir. Allah Teâlâ'nın "Şüphesiz bunda sizin için bir âyet vardır..." (Bakara, 248) buyruğunda olduğu gibi... Ya da O'nun "Bu Rabbinden bir burhandır" (Kasas, 32) buyruğunda olduğu gibi "burhân" olarak söz edilmiştir.

Bunlar hakkında "mucize" kelimesini kullanmak faziletli üç nesilden sonra gelenlerin yoludur. Evlâ olan Kur'ân'ın ve Sünnet'in lafzından ayrılmamaktır.

İbn Teymiyye "en-Nübüvvât" kitabının baş tarafında, kelâmcıları, bu lafzı kullanıp Şeriat'ın getirdiği lafzı kullanmamaları hususunda eleştirmiştir.

⁸¹³ Sünnet ve itikâd konularında İmam Ahmed (rh)'a intisâb eden bazı âlimlerin "Kur'ân'ı telaffuzumuz yaratılmış değildir" dedikleri meşhûr olmuştur! Bunun kendilerinden rivâyet edildiği kimseler arasında Muhammed b. Dâvûd el-Mesîsî, Ebû Abdullah İbn Mende, Ebû Nasr es-Siczi, Ebû İsmâîl el-Ensâri, Ebu'l Alâ el-Hemdânî ve Ebu'l Ferec el-Makdisî de vardır. Allah onlara rahmet etsin. Bu konuda "Mecmû'u'l Fetâvâ"ya (12/361) bakılabilir.

Allah en doğrusunu bilir ya bunun sebebi İmam Ahmed (rh)'ın ashâbından bazı kimselerin İmam Ahmed'den bu görüşü nakletmeleridir. Onlar bunu ya İmam Ahmed'in öyle söylediğini zannettiklerinden dolayı ya da kendilerine ona nisbeti sahih olmayan bir haber geldiğinden dolayı nakletmişlerdir. Ya da onlar onun "Kur'ân'ı teleffuzumuz yaratılmıştır" demekten tevâtür derecesine ulaşmış nehyinden ve bunu söyleyen kimseyi cehmilikle itham etmesinden onun bunun zıddını söylediğini, yani "Kur'ân'ı telaffuzumuz yaratılmış değildir" dediğini anlamışlardır. Böylece bu hususta hataya düşmüşlerdir.

İmam Ahmed (rh)'tan sahih ve mütevâtir olarak rivâyet edilen şey, onun bu lafızların ikisini de kullanmaktan sakındırdığıdır. Kur'ân'ın lafzının yaratılmış olduğunu söylemekten sakındırırken, bunu bu sözle Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu kasteden Cehmiyye'ye karşı yapmıştır. Kur'ân'ın lafzının yaratılmış olmadığını söylemekten sakındırırken ise bunu kulların fiillerinin yaratılmış olduğunu inkâr eden Kaderiyye'ye karşı yapmıştır.

Hallâl'in "es-Sünne"sinde (2162) geçtiği üzere Ahmed b. el-Hasen şöyle demiştir: "Ebu Abdullah'ı bir adam kendisine lafız meselesi hakkında sorarken işittim. Adam ona 'Ey Ebû Abdullah, Kerh'te senin "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmış değildir" dediğini söylüyorlar' dedi. Bunun üzerine (Ebû Abdullah) kızgın kızgın durdu. Sonra şöyle dedi: 'Hakkımda ne çok yalan söyleniyor! Ben bu konuda bir şey söylemedim, söylemem de. Bu söz bana ulaştığı zaman "Bu kötü bir sözdür" dedim. Ben bununla sınıyorum. Vallâhu'l Müsteân.' Sonra ok keli bir hâlde evine girdi." Bunun sebebi belki de İmam Ahmed'in ashâbından Ebû Talîb el-Mekki'nin İmam Ahmed'in bunu söylediğini zannederek bunu ondan nakletmiş olmasıdır.

7- İmanın söz ve amel olduğuna, niyet olmadan sözün de amelin de olmayacağına şehâdet ediyorum.

8- Allah'ın her şeyi onlara hulûl etmeksizin/girmeksizin bildiğine şehâdet ediyorum.

9- Allah (*Azze ve celle*)'nin Kur'ân'da bildirdiği bütün sıfatların hak olduğuna, O'nun çizilmiş bir had/sınır⁸¹⁴ ve getirilen bir misâl olmaksızın Semî'/İşiten ve Basîr/Gören olduğuna şehâdet ediyorum. O hakkında misâl getirilmesinden münezzehtir.

10- Allah (*Azze ve celle*)'nin kulu Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i göğşe yürüttüğüne, uyanık hâlde iken O'na âyetlerinden ve acibelerinden gösterdiklerini gösterdiğine, bunun bir rüya olmadığına şehâdet ediyorum.

11- Kerîm olan Allah'ın mütekellim/konuşan olduğuna ve Mûsâ ile gerçekten konuştuğuna şehâdet ediyorum.

O bu görüşü ondan nakletmiş, yazmış ve çeşitli beldelere göndermiştir. Bu, bu görüşün ondan yayılmasının en büyük sebeplerinden biri olmuştur.

Hallâl'in "es-Sünne"sinde (2154) rivâyet edildiği üzere (İmam Ahmed'in oğlu) Sâlih şöyle demiştir: "Babama, Ebû Talib'in kendisinin 'Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmış değildir" dediğini rivâyet ettiği ulaştı. Bunu babama haber verdim. 'Sana kim söyledi?' dedi. 'Falanca' dedim. 'Git, onu getir' dedi. Ona gittim (ve getirdim). Sonra geldi. Fûrân da geldi. Babam ona 'Ben sana "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" dedim mi?' dedi. Öfkeleni ve gürlemeye başladı. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'Ben sana "Kul huvallâhu ehad"ı okudum, sen de "Bu yaratılmış değildir" dedin.' Babam buna şöyle karşılık verdi: 'Neden benden sana "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" dediğimi naklettin? Duyduğuma göre bunu kitabına da koymuşsun ve bazı kimselere yazmışsın. Eğer bu kitabında varsa onu iyice sil. Daha önce yazdığın kimselere benim bunu söylemediğimi yaz!' (Babam) yine öfkeleni ve onun üzerine yürüdü: 'Sana söylemediğim şeyi benden naklediyorsun, ha?' Bunun üzerine Fûrân ondan özür dilemeye başladı. Korkmuş bir hâlde onun yanından ayrıldı. Ebû Tâlib sonra geri geldi ve onu kitabından sildiğini ve önceden kendilerine yazdığı kimselere de Ebû Abdullah'tan yaptığı nakil hususunda yanlış olduğunu bildirdiğini söyledi."

Derim ki: Belki kendisine İmam Ahmed'in bunu söylediği ulaşan kimselere onun bundan nehyettiği ulaşmamıştır. Musannif akidesinin sonunda belirttiği üzere itikâdını İmam Ahmed (rh)'a nisbet etmektedir. Herhâlde onun bundan sakındırdığı kendisine ulaşmamıştır. O -Allah onu affetsin- risâlesini "Sünneti bilen kimselerin itikâd ettiği fakat bana ulaşmamış olan her mezheb benim mezhebimdir" diyerek bitirmekle iyi yapmıştır.

Hallâl'in "es-Sünne" kitabının son bâbına, "Bunun zıddını söyleyenin reddi ve Ebû Abdullah (rh)'ın onlara karşı hüccet olarak söyledikleri" bâbına bakılabilir.

⁸¹⁴ Yani mahlûkâtın bildiği bir had/sınır... Haddin nefyi ve isbâtı meselesinden el-Kahtâni'nin kasidesinin (60) 340. beytinde söz edilecektir.

12- Muhammed'in Rabbi (*Azze ve celle*)'yi gördüğüne de şehâdet ediyorum.⁸¹⁵

13- Allah (*Azze ve celle*)'nin kıyâmet gününde görüleceğine, O'nun mah-lûkâtına tecellî edeceğine, saadet ehlinin O'nu göreceğine, O'nun inkâr edenlerden ise perdeleneceğine şehâdet ediyorum.

14- Allah'ın hayrıyla şerriyle bütün filleri takdîr ettiğine şehâdet ediyorum. Ben kendim için bir zarara, faydaya, ölüme, hayata ve dirilmeye mâlik değilim. Nefsime bir hayrı sevk edemem. Ondan bir kötülüğü de savamam. Zira ben Allah'ın kazâsının ve kaderinin tamamına, acısına ve tatlısına iman ediyorum. Hepsî Allah tarafından mahlûkât üzerindeki bir kazâdır. O hayrı ve şerri takdîr etmiştir.

15- Allah (*Azze ve celle*)'nin her şeyi yarattığına ve ona bir kader tayin ettiğine şehâdet ediyorum. Cenneti yaratmış ve onu nimetlerinin yurdu kılmıştır. Cehennemi yaratmış ve onu cezâlandırmasının yurdu kılmıştır. İkisi de yaratılmış durumdadır.

16- Yine Allah iki eliyle çamurdan Âdem'i yaratmıştır. Onun evlâdını da değersiz bir suyun özünden yaratmıştır. Onlardan, -henüz ataların belle-rinde zerreler iken- kendisinin onların rabbi olduğuna dâir söz almıştır. İlmiyle dilediğini saptırmış, yine ilmiyle dilediğini saîd kılmıştır.

Şu hâlde cennet ehlinin sayısı da bellidir, cehennem ehlinin sayısı da bellidir. Onlara bir şey eklenmez ve onlardan bir şey eksiltilmez.

Sonra Allah onları dirilme ve nuşûr gününe kadar öldürür.

17- Onları yaratanın, onları öldürenin ve ölümden sonra onları diril-tecek olanın Allah olduğuna şehâdet ediyorum.

18- Münker ve Nekîr'in hak olduğuna, bunların O'nun meleklerinden iki kul olduklarına, O'nun kullarına kabirlerindeyken geldiklerine ve onları sorguya çektiklerine şehâdet ediyorum.

19- Kıyâmet gününde yeniden dirilmenin ve kabirlerden çıkarılmanın hak olduğuna, amellerinin onlara şehâdet edeceğine, fillerinin onların ya-

⁸¹⁵ Nebî (sas)'in Rabbini gözüyle veya kalbiyle görüp görmediği meselesinden Ma'mer b. Ahmed (rh)'in akidesinin (54) 31. maddesinde söz edilecektir.

nında bulunacağına ve uyluklarının kendileri aleyhine konuşturulacağına şehâdet ediyorum.

20- Hesâbın ve huzurda durmanın hak olduğuna şehâdet ediyorum.

21- Mizân'ın hak olduğuna ve onun Allah'ın ölçülerinden bir ölçü olduğuna şehâdet ediyorum.

22- Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in havzının hak olduğuna şehâdet ediyorum.

23- Sırât'ın hak olduğuna şehâdet ediyorum.

24- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şefaatinin hak olduğuna, Allah'ın nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem)'i muhayyer bıraktığına, O'nun da şefati seçtiğine şehâdet ediyorum.

25- Allah'ın tevhid ehlinde bir topluluğu günahları sebebiyle cehenneme sokacağına, sonra onları şefaathâcilerin şefaatiyle (oradan) çıkarıp cennete sokacağına şehâdet ediyorum.

26- Rabbimizin bize kıyâmette vaad ettiği her şeyin şüphesiz hak olduğuna şehâdet ediyorum.

27- Allah'ın had ve nitelik söz konusu olmaksızın dünyâ semâsına inip "İsteyen yok mu, ona vereyim?" buyurduğuna şehâdet ediyorum.

28- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra insanların en fazîletlisinin Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Âlî olduğuna şehâdet ediyorum. Allah onlardan râzı olsun. Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamının hayırlı ve iyi kimseler olduğuna şehâdet ediyorum. Ben Allah'ın huzurunda onların hepsini sevmeyi din ediniyorum. Onlara sövenlerden, onlara lanet edenlerden, onları sapıklıkla itham edenlerden, hâinlikle suçlayanlardan ya da tekfir edenlerden teberri ediyorum.

29- Evlerin en hayırlısı Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in evi, O'nun ehl-i beyti, eşleri ve çocuklarıdır. Allah'ın salâtı hepsinin üzerine olsun.

30- Yine ben Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak gelen her hadisi Allah'ın huzurunda din ediniyorum, ona karşı çıkmam ve ondan geri durmam.

31- Cuma Allah'ın farz kıldığı bir farîzadır.

32- Cemaatle kılınan namaz tek başına kılınandan daha fazîletlidir.

33- Allah'ın evini haccetmek, yoluna güç yetirebilen kimse için farzdır.

34- Bütün kible ehlinin cenâze namazı kılınır.

35- Kible ehlinen kimseyi günahından dolayı tekfir etmem. Onun hakkında kesin bir şehâdetde bulunmam. Kur'ân'ın ve Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendisi hakkında şehâdetde bulunduğı kimse hâriç...

36- Mezhebim, süresi mukîm için bir gün ve bir gece, yolcu içinse üç gün ve üç gece olmak üzere mestler üzerine meshedilebileceğidir.

37- Talak üçtür. Kişi üçünü ister bir arada versin ister ayrı ayrı versin, hanımı başka bir kocayla evlenmediğı sürece kendisine haram olmuştur.

38- Mut'a (nikâhı) haramdır.

39- Sarhoşluk veren şeyin azı da çoğı da haramdır.

40- Ben her türlü bidatten; kaderîlikten, ircâdan, râfızîlikten, nâsibîlikten ve i'tizâlden berîyim.

41- Dinim hususunda itikâdım ve yolumdaki imamım Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (rahimehullah)'tır. Sünneti bilen kimselerin itikâd ettiğı fakat bana ulaşmamış olan her mezheb benim mezhebimdir.

İŞTE BU BENDEN NASİHAT İSTEYEN,

MEZHEBİ MEZHEBİM OLAN HERKESİ KARDEŞ BİLEN

İTİKÂTİMDAN HERHANGİ BİR ŞEY HUSUSUNDA BANA MUHÂLEFET EDENLERDEN UZAK OLAN HERKESE YAZDIĞIM RİSÂLEMDİR

ALLAH'IN BENİ BİLMEME VE İMAN ETMEYE DAVET ETTİĞİ ŞEYLERDEN BİR ŞEY BANA GİZLİ KALDIYSA VE ONU RİSÂLEME YAZMADIYSAM BEN ONA İMAN EDİYORUM VE ONA ZÂHİBİM ONUN ÜZERİNE YAŞAR VE İNŞÂ-ALLAH ONUN ÜZERİNE ÖLÜRÜM.

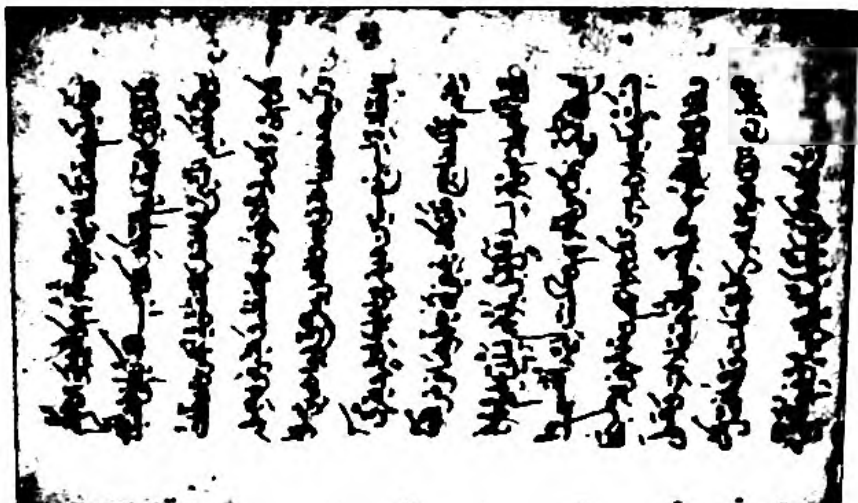
**EBÛ MUHAMMED ABDULLAH B. EBİ ZEYD
ABDURRAHMÂN'IN (V. 386) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNET'İN ASILLARINA VE SELEFİN İTİKÂDINA
DÂİR İKİ RİSÂLE BULUNMAKTADIR**

اقتصاد ايس ايس ريد الضمرواسي

صورة المخطوط

[illegible]

İsmi Abdullah b. Ebî Zeyd Abdurrahmân en-Nefzî el-Kayrevânî'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî olarak meşhûr olmuştur. 310 yılında doğmuş, 386 yılında vefât etmiştir. *Allah ona rahmet etsin.*

onların hepsinin üzerine olsun- ona mesajını iletmiştir. Fazlıyla muvaffak kıldığını hidâyet etmiş, adâletiyle yardımsız bıraktığını saptırmıştır⁸¹⁶. Müminleri en kolaya iletmiş, onların göğüslerini zikre açmıştır. Bu sebeple onlar dilleriyle söyleyerek, kalpleriyle inanarak, O'nun resûllerinin ve kitaplarının getirdikleriyle amel ederek Allah'a iman etmişlerdir. O'nun öğrettiğini öğrenmişlerdir. Kendileri için çizdiği sınırdan durmuşlardır. O'nun kendileri için helâl kıldıklarıyla kendilerine haram kıldıklarından müstağnî olmuşlardır. Bundan sonra;

Allah bize ve sana, emânetlerine riâyet etme ve bize emânet ettiği şeriatleri muhâfaza etme hususunda yardım etsin.

1- Benden sana, din ile ilgili meselelerden dillerin söylemesi, kalplerin itikâd etmesi ve azaların amel etmesi vâcib olan hususları; bu vâciplerden hemen sonra gelen müekked, nâfile ve reğâib sünnetleri, bunlarla ilgili bazı edepi, İmam Mâlik b. Enes (*rahimehullah*)'ın mezhebi ve metodu üzere fıkıh usûlüne ve fıkıh ilimlerine dâir bazı genel hususları, ilimde derinleşenlerin bunlardan anlaşılmayan hususların anlaşılmasını kolaylaştıracak tefsîriyle ve derin anlayış sâhiplerinin beyânıyla birlikte yazmamı istedin. Bunu, bunları çocuklara tıpkı onlara Kur'ân'ın harflerini öğrettiğin gibi öğretmek istediğin için yaptın. Ki sen bunu Allah'ın dininin ve şeriatlerinin kendileri için bereketi umulan ve âkıbeti övülen fehminin onların kalplerine akması için istiyorsun. Ben de hem kendim için hem de senin için Allah'ın dinini öğreten ve ona davet eden kimsenin sevâbını ümit ettiğim için buna cevap verdim.

2- Bil ki nasihat ehlini en çok ilgilendiren ve rağbet edenlerin ecrini en çok arzulaması gereken şey; hayrı müminlerin çocuklarının kalplerine - orada kök salması için- ulaştırmak, onların dikkatini dinin alâmetlerine ve şeriatin sınırlarına -onlara riâyet etsinler diye- çekmek, din hususunda kalplerinin itikâd etmesi ve azalarının yapması gereken şeyleri onlara bildirmektir. Zira küçüklere Allah'ın kitâbını öğretmenin Allah'ın gazabını söndürdüğü, bir şeyi küçüklükte öğretmenin taştaki nakış gibi olduğu rivâyet edilmiştir.

3- Ben sana bu hususlardan; hıfzıyla faydalanacakları, bilmekle şeref bulacakları, kendisine itikâd ederek ve kendisiyle amel ederek bahtiyâr

⁸¹⁶ Aslında "zelil kılmıştır" diye geçmektedir.

olacakları şeylerin örneklerini verdim. Yedi yaşına geldikleri zaman onlara namazın emredileceği, eğer kılmazlarsa on yaşında dövülecekleri ve yatak-sözlerin ve amellerin, bülûğa gelmiştir. Kezâ, Allah'ın kullara farz kıldığı ki bülûğa erdikleri zaman bu hususlar onların kalplerinde yer etmiş olsun, nefisleri bunlara alışmış olsun, azaları bunlardan yaptıklarıyla ünsiyet kurmuş olsun.

4- Allah (Azze ve celle) kalbe itikâdlardan bazı amelleri, kezâ zâhiri azalara da taatlerden bazı amelleri farz kılmıştır. Şimdi ben sana yukarıda zikrettiğim hususları konu konu açıklayacağım ki bu hususlar onları öğrenenler (Subhanehu ve Teâlâ) isteriz. Ancak O'ndan yardım dileriz. Güç ve kuvvet ancak Ali ve Azîm olan Allah ile. Allah'ın salâtı ve selâmı nebimiz Muhamed'in, O'nun âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

DİN İLE İLGİLİ HUSUSLARDAN DİLLERİN NEYİ SÖYLEMESİNİN VE KALPLERİN NEYE İTİKÂD ETMESİNİN VÂCİP OLDUĞU BÂBİ

5- Bu baptan olmak üzere şu hususlara kalple inanmak ve onları dille telaffuz etmek gerekir: Allah tek ilahtır. O'ndan başka ilah yoktur. O'nun dengi, benzeri, çocuğu, annesi ve babası, eşi yoktur. Yine O'nun bir ortağı yoktur.

6- O'nun önceliğinin başlangıcı yoktur, sonralığının da bitişi yoktur. O'nun sıfatlarının künhüne hiç kimse eremez. O'nun işlerini hiç kimse düşünmekle kavrayamaz. Düşünenler, O'nun ayetlerinden ibret alırlar ama O'nun zatının mahiyeti hakkında düşünmezler.

"O'nun ilminden, O'nun dilediği hariç hiçbir şeyi kavrayamazlar. O'nun Kürsî'si gökleri ve yeri kuşatmıştır. Onları koruyup gözetmek O'na ağır gelmez. O çok yücedir, çok büyüktür." (Bakara, 255)

7- Her şeyi bilendir, her şeyden haberdar olandır, bütün işleri çekip çevirendir, her şeye kâdir olandır, her şeyi işitendir, her şeyi görendir, çok yücedir, çok büyüktür.

8- Zatiyla şerefli Arş'ın üzerindedir. İlmi ile ise her yeredir.

9- İnsanı yaratmıştır. Nefsinin ona neler fısıldadığını bilir. Ona şah damarından daha yakındır.

"O'nun ilminin hâricinde bir yaprak düşmez. Yerin karanlıklarında bir tane, yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır. (En'âm, 59)

10- Arş'a istivâ etmiş, mülkü kuşatmıştır.

11- En güzel isimler/el-Esmâ'u'l Husnâ ve en yüce sıfatlar O'nundur. Ezelden beri bütün sıfatlarıyla ve isimleriyle vardı. O, sıfatlarının yaratılmış olmasından ve isimlerinin sonradan meydana getirilmiş olmasından yücedir.

12- Yarattıklarından bir mahlûk değil zâtının bir sıfatı olan kelâmıyla Mûsâ ile konuşmuştur.

13- Dağa tecelli etmiş, bunun üzerine dağ O'nun celâline paramparça olmuştur.

14- Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Yaratılmış değildir ki son bulsun, bir yaratılmışın sıfatı değildir ki yok olsun.

15- Hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere iman etmek gerekir. Rabbimiz Allah bunların hepsini takdîr etmiştir. İşlerin takdiri O'nun elindedir. Bütün işlerin kaynağı O'nun kazâsıdır.

16- Her şeyi olmadan önce bilmiştir. Her şey onun kaderine göre cereyân etmiştir. Kulların söyledikleri her sözü ve yaptıkları her ameli mutlaka takdîr buyurmuştur ve önceden bilmiştir.

"Yaratan bilmez mi? O Latiftir, Habîr'dir." (Mülk, 14)

17- Dilediğini saptırır ve adâletiyle inâyetinden mahrum bırakır, dilediğini hidâyete iletir ve lütfuyla onu muvaffak kılar. Herkese, şakî mi yoksa saîd mi olacağı hususunda kendisi için O'nun ilminde ve kaderinde ne geçti ise o, O'nun tarafından kolaylaştırılmıştır. Allah mülkünde dilemediğinin olmasından ya da bir kimsenin kendisinden müstağni olmasından ya da kendisinden başka bir şeyi yaratanın olmasından yücedir. O kulların da rabbidir, onların amellerinin de rabbidir. Onların hareketlerini ve ecellerini takdîr edendir. Onlara hüccet ikâme etmek için onlara resûller gönderendir.

18- Sonra O risâleti ve nezâreti/uyarıcılığı nebîsi Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ile sonlandırmış; O'nu bir müjdecî, bir uyarıcı, Allah'ın izni ile Allah'a bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak resûllerin sonuncusu

kılmıştır. O'na hakîm kitabını indirmiş, O'nunla dosdoğru dinini açıklamış ve doğru yola iletmıştır.

19- Kıyâmet saati hiç şüphesiz gelecektir. Allah ölenleri diriltecektir. Allah'ın kendilerini ilk olarak yarattığı gibi döneceklerdir.

20- Allah subhânehû mümin kulları için haseneleri katlamış, tevbe ile onların büyük günahlarını affetmiş, büyük günahlardan kaçındıkları takdirde de küçük günahlarını bağışlamıştır. Büyük günahlardan tevbe etmeyi de meşîetine bırakmıştır. "Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun altındakileri dilediği kimse için bağışlar." (Nisâ, 48) Ateşle cezâlandırıldığını imanı sebebiyle oradan çıkarır ve imanı sebebiyle onu cennetine koyar. "Kim zerre ağırlığınca hayır işlerse onu görür" (Zelzele, 7)

21- Oradan Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şefaatiyle, O'nun şefaati ettiği ümmeti içerisindeki büyük günah işleyen kimseleri çıkarır.

22- Allah subhânehû cenneti yaratmış ve onu dostları için bir sonsuzluk diyârı olarak hazırlamıştır. Onlara orada kerim vechine baktırarak ik-râmı bulunmuştur. Nebisi ve halîfesi Âdem'i ezeli ilmi gereği kendisinden arzına indirdiği (cennet) de budur.

23- Cehennemî yaratmış; onu kendisine küfredenlere, âyetleri, kitapları ve resûlleri hakkında doğru yoldan sapanlar için bir sonsuzluk yurdu olarak hazırlamıştır. Onları kendisini görmekten perdelemiştir.

24- Allah tebâreke ve teâlâ ve melekler kıyâmet günü saf saf; ümmetlerin arzı, hesaba çekilmeleri, cezalandırılmaları ve mükâfâtlandırılmaları için gelir.

25- Kulların amellerinin tartılması için mîzânlar kurulur. "Kimin mîzânı ağır gelirse işte onlar kurtuluşa erenlerdir." (A'râf, 8)

26- Amelleriyle birlikte sahifeleri kendilerine verilir. Kimin kitabı sağından verilirse o kolay bir şekilde hesaba çekilecektir. Kitabı arkasından verilenlere gelince işte onlar çılgın ateşe gireceklerdir.

27- Sırât haktır. Kullar onu amellerine göre geçer. Bazı kimseler onun üzerinden birbirlerinden farklı sûratlarda geçerek cehennem ateşinden kurtulurlar. Bazı kimseleri de orada amelleri helâk etmiştir.

28- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in havzına da iman etmek gerekir. Ümmeti ona varacaktır. Ondan içen bir daha susamayacaktır. (O'nun bıraktıklarını) değiştirenler ondan uzaklaştırılacaktır.

29- İman dil ile söz, kalp ile ihlâs (inanç) ve azalarla ameldir. Amellerin çokluğu ile artar, amellerin azlığıyla azalır. Yani imanın artması ve azalması amellere bağlıdır. İman ancak amel ile kemâle erer.^{#17}

Niyet olmadan söz ve amel olmaz. Sünnet'e muvâfakat olmadan da söz, amel ve niyet olmaz.

30- Kible ehlinen biri günahından dolayı tekfir edilmez.

31- Şehîdler diridirler, Rableri katında rızıklandırılırlar.

32- Saadet ehlinin ruhları diriltilecekleri güne kadar bâkîdir ve nimet içerisinde. Şekâvet ehlinin ruhlarına ise din gününe dek azap edilir.

33- Müminler kabirlerinde imtihan edilirler ve sorguya çekilirler. "Allah iman edenleri dünyâ hayâtında da âhirette de sâbit bir söz ile sâbit kılar." (İbrâhîm, 27)

34- Kullar üzerinde onların amellerini yazan koruyucular (hafaza melekleri) vardır. Bunların arasından Rablerinin ilminden kaçan hiçbir şey yoktur.

35- Ölüm Meleği Rabbinin izniyle ruhları kabzeder.

36- Nesillerin en hayırlısı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i görüp O'na iman edenlerdir. Sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler...

37- Sahâbe'nin en fazîletlisi hidâyete iletilmiş râşid halifeler; yani Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Ali'dir. Allah onlardan râzı olsun.

^{#17} Buradaki kemâlden maksat, imanın ancak kendisiyle sahih olduğu vâcip imandır. Nitekim sünnet imamları bunun üzerinde icmâ etmiştir. Birçok imam onların icmâsını nakletmiştir. Nitekim bu derlemedeki akidelerin birçoğunda bunu gördün. Kulun imanını amel olmadan da sahih sayan Mürchie'nin hilâfına!

Musannıfın ikinci akidesinde "Amelsiz söz olmaz, niyetsiz de söz ve amel olmaz" sözü gelecektir. Niyet olmadan amelin sahih olmadığı ve kabul edilmediği gibi amel olmadan da söz kabul edilmez ve sahih olmaz. Bunlar birbirinden ayrılması mümkün olmayan iki şeydir. Dikkat et! Şeytanların kendileriyle oynadığı Mürchie'den olma!

38- Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından herhangi biri ancak en güzel şekilde anılmalıdır.

39- Aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşulmalıdır. Onlar kendileri hakkında en güzel tevilin aranmasına en lâyık, kendileri hakkında en güzel zannın beslenmesine en ehil kimselerdir.

40- Yöneticilerinden olsun âlimlerinden olsun, müslümanların imamlarına itaat etmek gerekir.

41- Selef-i Sâlihîn'e ittibâ etmek, onların izlerinden gitmek ve onlar için istiğfâr etmek gerekir.

42- Din hususunda tartışmamak ve cidâle girmemek, bidatçilerin ortaya attığı her şeyi terk etmek gerekir. Allah'ın salâtı nebîsi Muhammed'in, O'nun âlinin, eşlerinin ve zürriyetinin üzerine olsun

* * *

2. AKÎDE

SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ

Akidenin Özeti: Bu akide Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdının özetini içermektedir. Bu akide kendisinden öncekinden, birçok hadisi, Sünnet ve itikâd konularında seleften rivâyet edilen birçok eseri barındırıyor olması yönüyle temeyyüz etmektedir. Yine bu akidede bidat ve hevâ ehline nasıl muâmele edileceğine dâir önemli eserler ve kaviller bulunmaktadır.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî'nin "el-Câmi'u fi's Süneni ve'l Âdâbi ve'l Meğâzî ve't Târihi ve Ğayri Zâlik" ismiyle meşhûr olan kitabının baş tarafından çıkardım. Bu akideyi İbnu'l Kayyim "İctimâu'l Cuyûş"ta nakletmiş ve onun İbn Ebî Zeyd'in Sünnet konusunda kaleme aldığı müstakil bir kitapta bulunduğunu söylemiştir. Bu akideyi zaptederken iki baskıya itimâd ettim:

1- "Dâru'l Ğarb"ın milâdi 1990 yılındaki ikinci baskısı. Muhakkık iki el yazması nüshaya itimâd ettiğini söylemiştir.

2- "El-Mektebetu'l Atîka"nın hicrî 1403 yılındaki ikinci baskısı. Bunların ikisi de iki el yazması nüshaya dayanmaktadır. İkisini karşılaştırdığım zaman aralarında büyük farkların olduğunu gördüm.

3- İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûşî'l İslâmiyye" kitabında zikrettiği... O İbn Ebî Zeyd'den bahsederek şöyle demiştir: "Yine o Sünnet konusunda kaleme aldığı müstakil kitabında Allah'ın yücelerde oluşunu, Rab Teâlâ'nın Arş'a zâtıyla istivâ etmesini tam bir şekilde açıklamış, şöyle demiştir..." Sonra bu akideyi ilk beş madde hâriç olmak üzere tamamıyla zikretmiştir. İbnu'l Kayyım bunun sonunda da şöyle demiştir: "Allah ondan razı olsun. Sünnet konusunda ne kadar katı, onunla amel etme konusunda ne kadar titizmiş!"

"İctimâu'l Cuyûş" kitabının el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı "Âlemu'l Fevâid"ın neşriyle (s. 214-224) karşılaştırdım. Bu akidenin metnini kendisine bakarak zaptettiğim aslı "Dâru'l Ğarb"ın neşri kıldım. "El-Mektebetu'l Atîka"nın neşrindeki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasındaki iki parantez içerisinde gösterdim. "İctimâu'l Cuyûş" kitabındaki ziyâdeleri de iki köşeli parantez arasında gösterdim.

* * *

Bismillâhirrahmânirrahîm. Sallallâhu alâ Seyyidina Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve selleme teslîmâ.

HİLÂFÎ BİDAT OLAN SÜNNETLERİN ZİKİRİ,

İKTİDÂNIN, İTTİBÂNIN, SAHÂBE'NİN BAZI FAZÎLETLERİNİN VE

BİDAT EHLİNDEN UZAK DURMAK GEREKTİĞİNİN ZİKİRİ BÂBİ

1- Hamd Allah'a mahsustur. O ki mahlûkâtı nimetiyle kuşatmıştır. Muhammed'i rahmetinin eseri olarak resûllerin arkasından bir müjdecî, bir uyarıcı, Allah'ın izniyle O'na bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak göndermiştir. Sonra Allah (*Azze ve celle*) hidâyet bulmasını istediği kimseleri O'nun bi'seti ile hidâyet etmiştir. Onlar daha önce bir ateş çukurunun kenarında idiler de Allah onları O'nunla kurtardı. Sonra O kullar arasında Allah'ın kendi üzerindeki hakkını yerine getirdi. Tâ ki Allah (*Azze ve celle*) O'nun rûhunu övülmüş ve yokluğu hissedilir şekilde kabz edinceye kadar... Allah'ın salâtları ve bereketleri O'nun üzerine olsun. Bundan önce Allah dî-nini O'nunla kemâle erdirmiş, O da Rabbinin mesajını tebliğ etmiş, her müşkülü izah etmiş, her problemi çözmüş, ümmeti için açık bir nûr olarak Allah (*Azze ve celle*)'nin kitabını, sağlam bir kale olarak sünnetini, kopmaz bir ip olarak ashâbını bırakmıştır.

Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Aranızda iki şey bıkıttım ki onlara tutunduğunuz sürece asla dalâlete düşmezsiniz: Allah'ın kitabı ve nebîsinin sünneti."⁸¹⁸

Yine O -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyurmuştur: "Siz benim sünnetime ve benden sonraki râşid halîfelerin sünnetine bakın. Bunlara azı dişlerinizle ısırıcasına sarılın. Sonradan ortaya çıkan işlerden de sakının. Zira her yenilik bidattır. Her bidat de dalâlettir."⁸¹⁹

2- Yine O -[salât ve] selâm üzerine olsun- fitnelerden, hevâlardan, bidatlerden ve âlimin ayağının kaymasından sakındırmıştır. Yine O "Mutlaka sizden öncekilerin yolundan gideceksiniz"⁸²⁰ buyurmuştur.

3- O -[salât ve] selâm üzerine olsun- hâricîlerin özelliklerinden söz etmiş ve onların bidatleri sebebiyle dinden sıyrılıp çıktıklarını söylemiştir.⁸²¹

4- Havâric, Kaderiyye, Mürcie ve Râfıza hakkında eserler birbiri ardınca gelmiştir. İşte Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendilerinden sakındırdığı yetmiş iki fırkadan oluşan sınıflar bunlardan ayrılmıştır. O ümmetinin bu kadar fırkaya ayrılacağını söylemiştir. Şunlar, imamların din ile ilgili meselelerden icmâ ettikleri hususlardan ve hilâfı bidat ve dalâlet olan sünnetlerdendir:

5- En güzel isimler ve en yüce sıfatlar Allah tebâreke ve teâlâ'nındır. O bütün sıfatlarıyla beraber ezelden beri vardı. O; bir ilme, kudrete, iradeye, meşîete sahip olmakla mevsuftur. Bütün isimleriyle ve sıfatlarıyla ezel-

⁸¹⁸ Mâlik "el-Muvatta"da (1594) rivâyet etmiştir. İbn Abdilberr "et-Temhid"de (24/331) şöyle demiştir: "Bu da aynı şekilde ilim ehlinin nezdinde mahfûz ve ma'rûftur. Bu onların nezdinde Nebî (sav)'den öyle meşhûrdur ki bu şöhret neredeyse isnâda hâcet bırakmaz. Yine bu konuda âhâd haberlerden Ebû Hureyre'nin ve Amr b. Avf'ın hadisleri rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun."

⁸¹⁹ Ahmed (17142) ve "hasen-sahih" diyerek Tirmizî (2676) rivâyet etmiştir. Bunun tahricini "er-Reddu ale'l Mübtedi'a" (6) kitabına yazdığım tahkikte yaptım.

⁸²⁰ Ahmed (21897) ve Tirmizî (2180) Ebû Vâkid el-Leysî (ra)'tan rivâyet etmiştir. Tirmizî "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

Buhâri (3456) ve Müslim (2669) de Ebû Said el-Hudri (ra)'tan rivâyet etmiştir. Lafzı "Mutlaka sizden öncekilerin yoluna uyacaksınız" şeklindedir.

⁸²¹ Nebî (sav)'in hâricîlerin özelliklerinden söz ettiği Ebû Said el-Hudri (ra) hadisine işaret etmektedir. O şöyle buyurmuştur: "Okun avı delip geçtiği gibi dinden çıkarlar..." Bunu Buhâri (6933) ve Müslim (1064) rivâyet etmiştir.

den beri vardı. En güzel isimler ve en yüce sıfatlar O'nundur. Olan her şeyi daha olmadan ilmiyle kuşatmıştır. Mahlûkatı iradesi ile yaratmıştır.

"Bir şeyi irade ettiği zaman yaptığı şey ona "ol" demekten ibarettir. O da hemen oluverir." (Yâsîn, 82)

6- Yine O'nun kelâmı, O'nun sıfatlarından bir sıfattır. Yaratılmış değildir ki son bulsun. Bir yaratılmışın sıfatı değildir ki tükensin.

7- Yine Allah (*Azze ve celle*) Mûsâ ile bizzat konuşmuş, kelâmını ona işitirmiştir. Bu kelâm, başkasında kâim olan bir kelâm değildir.

8- O işitir ve görür. Daraltır ve genişletir. O'nun iki eli de açıktır. *"Yeryüzü kıyamet günü tamamıyla O'nun avucundadır. Gökler de O'nun sağ eliyle dürülmüştür."* (Zümer, 67) Bu ayette olsun, Allah Teâlâ'nın *"Seni iki elimle yarattığıma secde etmekten ne alıyordu?"* (Sad, 75) buyruğunda olsun O'nun iki elinden maksat nimeti değildir.

9- Yine O -daha önce hiç gelmemiş olduğu halde- kıyamet gününde gelecektir. Melekler de o gün saf saf olmuşlardır. Ümmetleri huzurunda toplamak, onları hesaba çekmek, sonra onları cezalandırmak ya da müka-fatlandırmak için gelir. Dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Kendisine itaat edenlerden razı olur, çok tevbe edenleri sever. Kendisini inkâr edenlerden razı olmaz ve onlara öfkelenir. Hiçbir şey O'nun öfkesinin karşısında duramaz.

10- O arzında değil, göklerinin yukarısında Arş'ının üzerindedir. İlmi ile ise her yeredir.

11- Yine O'nun bir Kürsî'si vardır. Nitekim O, subhânehû *"O'nun Kürsî'si gökleri ve yeri kuşatmıştır"* buyurmuştur. Aynı şekilde hadislerde de Allah (*Subhanehu ve Teâlu*)'nın kıyamet gününde (insanlar arasında) hüküm vermek için Kürsî'sini koyacağı varid olmuştur.⁸²²

Mücâhid dedi ki: "Onlar (yani Sahabe) göklerin ve yerin Kürsî'ye göre durumunun geniş bir araziye atılmış bir halkanın durumu gibi olduğunu söylerlerdi."⁸²³

⁸²² "Er-Reddu ale'l Muhtedi'a"da (261) yazdığım ta'likteki tahririme bakınız.

⁸²³ Abdullah b. Ahmed "en-Sünne"de (438) rivâyet etmiştir.

12- Allah subhânehü'yu, O'nun dostları ahirette gözleriyle göreceklerdir. O'nu görmek için itişip kakışmayacaklardır da. Nitekim Allah (Azze ve celle) kitabında Nebisinin diliyle "O gün bazı yüzler vardır ki parıl parıl parlar, Rabbine bakar." (Kıyâme, 22-23) Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de Allah subhânehü'nün "Güzel işler yapanlara en güzeli, bir de fazlası vardır." (Yunus, 26) buyruğunu tefsir ederken "Bu (fazlalık) O'nun kerim yüzüne bakmaktır" buyurmuştur.⁸²⁴

13- Yine O (Subhanehu ve Teâlâ) kıyamet gününde kullarıyla arada bir [vasıta veya] tercüman olmaksızın konuşacaktır.

14- Cennet ve cehennem şu anda yaratılmış bulunan [iki yurttur]. Cennet takva sahibi [müminler] için, cehennem ise [inkârcı] kâfirler için hazırlanmıştır. İkisi de son bulmaz.

15- Aynı şekilde hayrıyla ve şerriyle kadere de iman etmek gereklidir. Her şeyi Rabbimiz takdir etmiş, ilmi ile kayıt altına almıştır.

16- İşlerin kaderi O'nun elindedir. Olacak işler O'nun kazasıyla olur. Allah kendisine itaat eden kimseye lütufta bulunmuş, onu muvaffak kılmıştır. Ona imanı sevdirmiş, [imanı onun kalbinde süslü göstermiş] ve ona imanı müyesser kılmıştır. Onun göğsünü imana açmış, [kalbini imanla nurlandırmış] ve onu doğru yola iletmıştır. "Allah kimi hidâyet etmişse hidâyet üzere olan odur." (Kehf, 17) Yine O (Subhanehu ve Teâlâ), kendisine karşı geleni ve kendisini inkâr edeni yardımsız bırakmış, ona isyanı ve küfrü müyesser kılmış, onu rahmetinden mahrum bırakmış ve saptırmıştır. "O kimi de saptırırsa, onun için bir dost ve yol gösteren asla bulamazsın." (Kehf, 17) Bunların hepsi, hiç kimsenin kendisinden kaçışının olmadığı, O'nun ezeldeki ilmine dayanmaktadır.

17- İman dil ile ikrar, kalp ile itikat ve azalarla ameldir. Taatlerle artar, masiyetlerle azalır. İmanın azalması kemalinin azalması anlamındadır. Yoksa bu imanı boşa çıkaran bir azalma değildir. Amelsiz sözün bir değeri yoktur. Niyetsiz sözün ve amelin de bir değeri yoktur. Sünnete uyulmadığı takdirde sözün de, amelin de, niyetin de bir değeri yoktur.

⁸²⁴ Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (424) rivâyet etmiştir. Bu konuda Sahâbe'den ve Tâbiin'den gelen eserler de vardır. Bunlara ez-Zühli (rh)'ın akidesinin 34. maddesinde işaret edilmişti.

18- Kible ehlinde hiç kimse, işlediği günah büyük olsa bile günahı sebebiyle tekfir edilmez. İmanı, ancak Allah Teâlâ'ya şirk koşturmak boşa çıkarır. Nitekim Allah subhânehû şöyle buyurmuştur:

"...Eğer şirk koşarsan kesinlikle amellerin boşa gider..." (Zümer, 65),

"Şüphesiz Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz, bunun altında-kileri dilediği kimse için bağışlar." (Nisa, 48)

19- Kulların üzerinde, onların yaptıklarını yazan Hafaza Melekleri vardır. Nitekim Rabbimiz tebâreke ve teâlâ azîz kitabında buyurmaktadır:

"Şüphesiz üzerinizde koruyucular, değerli yazıcılar vardır" (İnfîtâr, 10-11)

"Kişinin ağızından hiçbir söz çıkmaz ki, (onu söylediği zaman) yanında hazır bekleyen bir gözetleyici bulunmasın." (Kâf, 18)

Bunlardan hiçbiri O'nun ilminden kaçmaz.

20- Ölüm Meleği bütün ruhları Allah Teâlâ'nın izniyle ve O'nun istediği zamanda kabz eder. Nitekim Allah subhânehû *"De ki: Sizin canınızı, sizin için görevlendirilen Ölüm Meleği alacaktır." (Secde, 11)* buyurmuştur.

21- İnsanlar ecelleriyle ölürlere. Saadet ehlinin ruhları kıyamet gününe kadar nimetler içinde bâkîdir. Şekavet ehlinin ruhları ise kıyamet gününe kadar azap görür halde Siccîn'dedir. Şehidler Rablerinin katında diridirler ve rızıklandırılırlar.

22- Kabir azabı haktır.

23- Müminler kabirlerinde imtihana tabi tutulur, sıkıştırılır ve sorguya çekilirler. Allah sabit kılmak istediği kimsenin sözünü sabit kılar.

24- Sûr'a üfürülecek, Allah'ın diledikleri dışında göklerde ve yerde bulunan herkes ölecektir. Sonra Sûr'a bir kez daha üfürülecektir. Bir de bakmışsın insanlar ayakta bekliyorlar! Allah onları ilk olarak nasıl yaratmışsa o şekilde; yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz bir şekilde geri gelecektir.

25- İtaat eden ya da isyan eden bedenler, kıyamet gününde yaptıklarının karşılığını almak için diriltilecek olan bedenlerdir. Dünyadaki deriler, diller, eller ve ayaklar, kıyamet gününde onların aleyhinde şahitlik edecek olan deriler, diller, eller ve ayaklardır.

26- Teraziler, kullarının amellerinin tartılması için kurulacaktır. Terazileri ağır basan kimseler kurtuluşa erecek, terazileri hafif gelen kimseler ise zarara uğrayacaktır.

27- (Amellerinin yazılı olduğu) sayfaları insanlara verilecektir. Kitapları sağından verilen kimseler kolay bir hesapla karşılaşacaklardır. Kitabı solundan verilen kimseler ise çılgın bir ateşe girecek olanların ta kendileridir.

28- Sırat herkesin varacağı bir köprüdür. Kullar amellerine göre onun üstünden geçerler. Bazı kimseler onun üzerinden birbirlerinden farklı süratlerde geçerek cehennem ateşinden kurtulurlar. Bazı kimseleri de amelleri helak etmiştir, cehennemin içine düşerler.⁸²⁵

29- Yine cehennemden kalbinde iman adına bir şey bulunan kimse cehennemden çıkacaktır.

30- Müminlerden büyük günah işleyenlere şefaet edileceği haktır. Ümmetinden bir topluluk küle döndükten sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şefaatiyle cehennemden çıkacaklardır. Sonra hayat nehrine atılacaklar, sonra selin taşıdıkları içindeki tanenin bittiği gibi biteceklerdir.

31- Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in havzına da iman etmek gerekir. Ümmeti onun etrafına gelecektir. Ondandır bir defa içen kimse bir daha asla susuzluk çekmeyecektir. [Onun çevresinden] (Rasulullah'ın dini)ni değiştiren kimseler uzaklaştırılacaktır.

32- Yine bu konudaki rivayetlerin sahih olarak geldiği üzere Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in geceleyin göklere yürütülmesine dair gelen haberlere ve O'nun [sallallahu aleyhi ve sellem] Rabbinin en büyük ayetlerinden bazıları olduğunu gördüğüne iman etmek gerekir.

33- Aynı şekilde (hadislerde) sabit olan; Deccâl'in çıkacağına,

34- İsa b. Meryem (aleyhisselam)'ın [adaletli bir yönetici olarak] ineceğine ve onu [Deccâl'i] öldüreceğine,

35- Kıyametten önceki alametlere; güneşin batıdan doğacağına, Dâb-be'nin çıkacağına ve bunların dışında sahih rivayetlerde varid olan hususlara iman etmek gerekir.

⁸²⁵ Aslında "Bazılarını da amelleri orada helâka sürüklemiştir..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "İtimâu'l Cuyûş" tandır.

36- Biz, bize Allah Teâlâ tarafından O'nun kitabında gelenleri, Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivayet edilenleri ve O'nun hadislerini tasdik ederiz. Bunların muhkemiyle amel etmeyi vacip görürüz. Bize karşı gelen kısımlarını ve müteşabihini de ikrar ederiz. Kur'an'ın bize kapalı kalan manalarını Allah Teâlâ'ya havale ederiz. Kitabındaki müteşabihlerin tevilini Allah bilir. "İlimde derinleşenler ise "Ona iman ettik, hepsi Rabbimizin katındandır" derler." (Ali İmran, 7) Bazı kimseler ilimde derinleşenlerin Kur'an'ın müşkilini bileceğini söylemişlerdir. Fakat birinci görüş Medine ehlinin görüşüdür ve Kitap da birinci görüşe delâlet etmektedir.⁸²⁶

37- Nesillerin en faziletlisi, Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyurduğu üzere⁸²⁷ Sahâbe'nin neslidir. Allah onlardan razı olsun. Sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler en faziletli nesillerdir.

38- Bu ümmetin Nebisinden sonra en faziletlisi Ebu Bekir, sonra Ömer, sonra Osman sonra Ali'dir. "Sonra Osman ve Ali'dir" de denmiştir. Biz ise onların birinin diğerinden üstün olduğunu söylemiyor, bu konuda ağzımızı açmıyoruz. Bu görüş Mâlik'ten rivayet edilmiştir. O, "Kendilerine uyduğum kimseler içinde (Osman ve Ali'nin) birini diğerine üstün tutan hiç kimseyi görmedim" demiş, bu konuda söz söylememeyi uygun bulmuştur.⁸²⁸

Birinci görüş ise yine ondan, Süfyan'dan ve diğer bazı kimselerden rivayet edilmiştir. Bu da Hadis Ehli'nin görüşüdür.⁸²⁹

⁸²⁶ "El-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâtî's Sıfâtî'l İlâhiyye" kitabımın "Allah Teâlâ'nın 'Onun tevilini ancak Allah bilir' buyruğunda durma meselesi hakkında" bölümüne (s. 293) bakınız.

⁸²⁷ Buhârî (2652) ve Müslim (2532) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁸²⁸ el-Mudevvenetu'l Kubrá, 6/451

⁸²⁹ İbn Teymiyye "el-Vâsitiyye"de şöyle demiştir: "Onlar gerek müminlerin emiri Ali b. Ebî Tâlib (ra)'dan gerekse başkalarından tevâtürle nakledilen şeyi, yani bu ümmetin nebisinden sonra en hayırlısının Ebû Bekir, sonra Ömer olduğunu kabul ederler. Eserlerin delâlet ettiği üzere üçüncü olarak Osmân'ı, dördüncü olarak da Ali'yi zikrederler. Allah onlardan râzı olsun. Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- bey'at konusunda Osmân'ı öne geçirme hususunda icmâ etmelerine rağmen Ehli Sünnet'ten bazıları Ebû Bekr'i ve Ömer'i öne geçirme hususunda ittifak ettikten sonra Osmân'dan ve Ali'den hangisinin daha faziletli olduğu hususunda ihtilaf etmiştir. Bazıları Osmân'ı öne geçirmiş, öne geçirdikten sonra susmuş ya da dördüncü olarak Ali'yi zikretmiştir. Bazıları Ali'yi öne geçirmiştir. Bazıları ise bu konuda ağzını açmamıştır. Fakat Ehli Sünnet arasında Osmân'ı öne geçirme görüşü karar kılmıştır. Bu mesele -yani Osman ve Ali meselesi- Ehli Sünnet'in cumhûrunun nezdinde

39- Sonra (cennetle müjdelenen) on sahabiden diğerleri, sonra Muhacirler'den Bedr'e katılanlar; sonra hicretlerinin, İslam'a girme konusundaki önceliklerinin ve faziletlerinin durumuna göre Ensar'dan ve tüm Sahabe'den Bedr'e katılanlar ümmetin en faziletlieleridir.

40- Bir an olsun Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında bulunan ya da bir kere olsun O'nu gören her bir kimse, bundan dolayı Tâbiin'den daha üstündür.

41- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabının adlarını hayırla anmak hariç (kötülükle) zikretmekten uzak durmak gerekir. Onlar iyiliklerinin yayılmasına, kendileri hakkında en güzel tevilin aranmasına ve kendileri hakkında en güzel şekilde zan beslememize en fazla layık olan kimselerdir. Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ashabım konusunda beni üzmeyin. Nefsim elinde olana yemin ederim ki içinizden biri Uhud kadar altını infak etse, onların infak ettikleri bir müdde, hatta onun yarısına yetişmez."⁸³⁰

Yine O (salât ve) selâm üzerine olsun- şöyle buyurmuştur: "Ashabım anıldığı zaman dilinizi tutun."⁸³¹

İlim ehli de "Onlar ancak en güzel şekilde anılırlar" demiştir.

42- Yine müslümanların yöneticilerinin sözlerini dinleyip onlara itaat etmek gerekir.

43- Kim müslümanların işlerinin yönetimini -onların rızasıyla ya da kuvvet kullanarak- eline alır ve hâkim duruma gelirse, salih olsa da günah-kâr olsa da, zulmetse de adaletli davranırsa da ona isyana kalkışma. Biz onunla beraber düşmana karşı savaşırız. Onunla beraber Beytullah'ı hacce ederiz. Zekât mallarını talep ettikleri zaman, zekât mallarının onlara verilmesi (farzın yerine getirilmiş olması açısından) yeterlidir. Onların arkasından Cuma ve bayram namazlarını kılarız. Âlimlerden birçok kimse böyle söylemiştir.

karşıt görüşte olanın dalâletle itham edileceği asıllardan değildir. Karşıt görüşte olanın dalâletle itham edileceği mesele hilâfet meselesidir.

⁸³⁰ Buhârî (3674) ve Müslim (2540) Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir. Lafzı şöyledir: "Ashâbıma sövmeyin. Biriniz Uhud kadar altını infâk edecek olsa onlardan birinin bir müddüne, hatta yarımına bile ulaşmaz."

⁸³¹ Tahrici el-Berbehârî (rh)'in akîdesinin 31. ve 135. maddelerinde geçmişti.

Mâlik, "Onlardan bidat ehli olanın arkasında namaz kılınmaz, ancak ondan [(kendin için)] korkarsan bu başka, o zaman namaz kılarırsın" demiştir. Namazın iade edilmesinin gerekip gerekmediği konusunda ise ihtilaf edilmiştir.⁸³²

44- Müslümanlardan olsun zimmet ehlinde olsun senin canına kasteden ve malını almaya çalışan hâricîlerle ve hırsızlarla savaşmada bir beis yoktur.

45- Aynı şekilde sünnetlere teslim olmak gerekir. Sünnetlere şahsi görüşlerle karşı çıkılmaz, onlara karşı kıyaslar öne sürülmez.

46- Selef-i Sâlih hangi sünnetleri tevîl etmişse biz de onları tevîl ederiz. Onlar ne ile amel etmişse biz de onunla amel ederiz. Onlar neyi terk etmişse biz de onu terk ederiz. Onların görüş beyan etmedikleri konularda ağzımızı açmamamız, açıklama yaptıkları konularda onlara uymamız, çıkardıkları hükümler ve olaylar hakkındaki görüşleri konusunda onların izinden gitmemiz, kendisi ya da tevili hakkında ayrılığa düştükleri meseleler konusunda onların cemaatinden ayrılmamız bize yeter.

47- Buraya kadar zikrettiğimiz görüşlerin tamamı, beyan ettiğimiz üzere Ehli Sünnet'in, fıkıh ve hadis alanında imam olan kimselerin görüşüdür. Aynı şekilde bu görüşlerin tamamı Mâlik'in görüşüdür. Bir kısmı onun sözlerinden alınmıştır. Bir kısmı ise onun mezhebinde bilinmektedir.

48- Mâlik şöyle demiştir: Ömer b. Abdulaziz dedi ki: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve O'ndan sonra gelen yöneticiler bazı sünnetler ortaya koymuşlardır. Bunlarla amel etmek; Allah'ın kitabını doğrulamak, O'na itaati kemale erdirmek, Allah Teâlâ'nın dinini kuvvetlendirmek demektir. Hiç kimse bu sünnetleri değiştiremez ve bu sünnetlere muhalif olan şeylere iltifat edemez. Kim bu sünnetlerle doğru yolu bulmuşsa, gerçekten doğru yolu bulmuş demektir. Kim bu sünnetlerle yardım isterse yardıma mazhar olur. Kim de bu sünnetleri terk eder ve müminlerin yolundan başka bir yola girerse Allah onu girdiği yolda bırakır ve onu cehenneme sokar. Orası ne kötü varış yeridir!"⁸³³ Yine Mâlik şöyle demiştir: "Ömer (radiyallahu anh)'ın bu konudaki kararlılığı benim çok hoşuma gitmiştir."

⁸³² ez-Zehîra, 13/234.

⁸³³ Abdullah "es-Sünne"de (743) rivâyet etmiştir.

**EBÛ ABDULLAH UBEYDULLAH B. MUHAMMED
İBN BATTÂ EL-UKBERÎ'NİN (V.387) İTİKÂDÎ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDÎ
ZİKREDİLMEKTEDİR**

İsmi Ubeydullah b. Muhammed b. Muhammed b. Hamdân'dır. Kunesi Ebû Abdullah el-Ukberî'dir. Ukberî, Bağdat'ın 5 fersah kuzeyinde Diyar-üzerinde bulunan küçük bir belde olan Ukberâ'ya nisbettir. İbn Batta olarak meşhur olmuştur. Fethahî bâ ve şeddeli tâ ile İbn Batta dedelerinden birine nisbettir. 304 yılında doğmuş, 387 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler:

Atikî "Duâsına icâbet edilen sâlih bir şeyh idi" demiştir.

İbn Kesîr "Hanbelîler'in âlimlerinden biriydi" demiştir.

Zehebî "İbn Batta, örnek imam, fakîh, âbid, muhaddis ve Irak'ın şeyhi..." demiştir. Yine o "İbn Batta büyük imamlardan; zühed, fıkıh, sünnet ve ittibâ sâhibiydi" demiştir. Sem'ânî "Hanbelîler'in fakihlerindendi, faydalı eserler kaleme almıştır" demiştir.

Tercemenin Kaynakları: "El-İbânetu's Suğra" kitabına yazdığım tahkikin "Dâru'l Hicâz" tarafından basılan 3. baskının mukaddimesine bakın.

Akîdenin Özeti: İbn Batta (*rahimehullah*) bu akîdede Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın Sünnet ve itikâd konularındaki akîdesinin özetini zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Batta'nın meşhûr "el-İbânetu's Suğra" kitabından çıkardım. Musannif bu kitabı dört bölüme ayırmıştır:

- 1- İçerisinde cemaatten ayrılmamanın ve bidat ehlinden uzaklaşmanın emredildiği eserleri serdettiği bir bölüm
- 2- İçerisinde ümmetin âlimlerinin icmâ ettiği hususlardan Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın itikâdını zikrettiği bir bölüm
- 3- İçerisinde birçok vâcibi, sünneti, ahlâkı ve edebi zikrettiği bir bölüm.
- 4- İçerisinde insanların zamanında ihdâs ettiği birçok bidati zikrettiği bir bölüm. Allah bana bu kitabı tahkik ve tahric etmeyi nasib etme lütfunda bulundu. Ben burada bu kitabın ikinci bölümünü tam olarak zikrettim ki bu bölüm Sünnet ve itikâd konularıyla ilgilidir. Sonra buna, üçüncü ve dördüncü bölümden bu konularla ilgili hususları ekledim. Burada metni aktarmakla, hadislerin ve eserlerin tahririni yapmakla yetindim. Meseleler hakkındaki ta'liklerimi ise buraya almadım.

Bismillâhirrahmânirrahîm Rabbim kolaylaştır ve yardım et, hamd Sana'dır. Şeyh, imam, Ebû Abdullah Ubeydullah b. Muhammed b. Muhammed b. Hamdân b. Batta el-Ukberî (*rahimehullah*) dedi ki:

Nimetlerini bize bol bol veren, üzerimizdeki lütuflarına lütuf ekleyen, bu nimetlerin en değerlisini ve en üstününü bizi kendisini bilmeye ve rubû-biyyetini ikrâr etmeye hidâyet etmesi kılan, bizi hak dînin ve doğru milletin tâbileri yapan Allah'a hamd olsun.

Hamd O'nadır. Bize olan lütuflarından dolayı, bizi İslâm'a hidâyet etmesinden, bize onu öğretmesinden, bizi Sünnet'e yönlendirmesinden ve bize onu ilhâm etmesinden, bize bilmediklerimizi öğretmesinden dolayı O'na hamd u senâda bulunuruz. Allah'ın üzerimizdeki lütfu büyüktür.

Allah, kendisinden râzı olunan nebîsine ve seçilmiş resûlüne salât etsin. O'nu hüccetini ikâme etmesi, birliğini isbât etmesi, hikmet ve güzel öğütlerle kendisine davet etmesi için göndermiştir.

Zâhir şer'î buyruklar, tertemiz sünnetler ve faziletli ahlâklar üzere Allah'a hamd olsun. Allah O'na bol bol selâm etsin. Allah'tan bizi doğru söze ve sâlih amele muvaffak kılmasını talep ediyoruz. O'ndan, bu işe girişmekteki amacımızı vechini aramak, rızasını ve sevgisini öncelemek kılmasını istiyoruz ki gayretimiz O'nun katında meşkûr olsun, mükâfâtımız O'nun nezdinde bol olsun.

Şeyh dedi ki: Şimdi biz Sünnet'in açıklamasını ve sıfatını, onun ne olduğunu, kulun neye tutunduğu ve neyi Allah'ın huzurunda din edindiği zaman onunla isimleneceğini ve onun ehlinin zümresine dâhil olmayı hak edeceğini, neye ya da neyin bir kısmına muhâlefet ettiği zaman ayıpladığımız, kötü şekilde andığımız ve kendilerinden sakındırdığımız bidat ve zeyğ ehlinin zümresine dâhil olacağını zikredeceğiz ki müslümanlar ve bütün ümmet Allah nebîsi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i gönderdiği andan günümüze kadar bu açıklamalarımız üzerinde icmâ etmiştir.

Bu hususlardan ilk zikredeceğimiz şey:

1- Allah (*Azze ve celle*)'nin kullarına farz kıldığı, kendisiyle Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i gönderdiği, kendisi hakkında kitabını indirdiği şeydir ki bu Allah (*Azze ve celle*)'ye imandır. Bunun manası, resûllerin O'nun katından getirdikleri ve kitapların kendisi hakkında indiği şeyler içerisinden O'nun söylediklerini ve emrettiklerini, farz kıldıklarını ve yasakladıklarını tasdik etmektir. O (*Azze ve celle*) resûlleri bununla göndermiş ve şöyle buyurmuştur:

"Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona 'Benden başka ilâh yoktur, öyleyse yalnız Bana ibâdet edin' diye vahyetmiş olmayalım." (Enbiyâ, 25)

2- Bunu tasdik; dil ile söylemek, kalp ile tasdik etmek ve azalarla amel etmektir.

3- Amelin ve güzel sözün çokluğu onu (imani) arttırır. İsyân ise onu azaltır. Onun bir evveli ve başlangıcı vardır. Sonra da yükselir ve artar, bunun nihâyeti yoktur. Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Onlar ki insanlar kendilerine 'İnsanlar sizin için toplandı, onlardan korkun!' dediklerinde bu onların imanlarını arttırdı ve 'Allah bize yeter, O ne güzel vekildir' dediler." (Âli İmrân, 173)

Yine O (Azze ve celle) "İman edenlerin imanı artsın diye..." (Müddessir, 31) buyurmuştur. Yine O tebâreke ve teâlâ "İmanlarına iman katsınlar diye..." (Fetih, 4) buyurmuştur.

4- Muâz b. Cebel (radiyallahu anh) da bir adama "Allah'ı zikredelim de imanımız artsın" manasını kastederek "Bizimle otur da bir süre iman edelim" demiştir.⁸³⁴ Artan her şey azalır.

5- İmanda istisnâya yani kişinin "Ben inşâallah müminim" demesine gelince...

6- Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anh) böyle söylerdi.⁸³⁵ Ondan sonraki; Alkame, el-Esved, Ebû Vâil, Mesrûk, Mansûr, Muğire, İbrâhîm en-Nehaî, el-A'meş, Hammâd b. Zeyd, Yezîd b. Zurey', Bişr b. el-Mufaddal, Muâz b. Muâz, Süfyân b. Habîb, Süfyân es-Sevrî, İbnu'l Mubârek ve el-Fudayl b. İyâd gibi âlimler, zikredildikleri takdirde kitabın uzayacağı birçok kimseyle beraber bu görüşü almışlardır. Bu istisnâ yakîn üzeredir. Nitekim Allah

⁸³⁴ Ebû Ubeyd "el-İmân"da (20), İbn Ebî Şeybe "el-İmân"da (105) rivâyet etmiştir. İsnâdî sahihtir.

⁸³⁵ İbn Batta "el-İbâne"de (1188, 1189, 1191) rivâyet etmiştir. Lafzı şu şekildedir: Ha-sen'den rivâyet edildiğine göre bir adam İbn Mes'ûd (ra)'ın yanında "Ben müminim" dedi. Sonra İbn Mes'ûd'a "Bu adam kendisinin mümin olduğunu söylüyor" denildi. Bunun üzeri-ne İbn Mes'ûd "Ona sorun bakalım, cennetlik miymiş yoksa cehennemlik mi?" dedi. Adama ne İbn Mes'ûd "Allah bilir" diye cevap verdi. Bunun üzerine Abdullah "İkincisini (Al-lah'a) havâle ettiğin gibi birincisini de havâle etseydin ya!" dedi. İmanda istisnâ yapmak İbn Mes'ûd (ra)'tan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Bunu Abdullah b. Ahmed'in "es-Sün-ne"sindeki (634) ve İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki (252) ta'likimde zikrettim.

(Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "*Mutlaka Mescid-i Haram'a inşaallah güven içerisinde gireceksiniz.*" (Fetih, 27)

7- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de "Ben Allah (Azze ve celle)'ye karşı en takvalınız olmayı ümit ederim" buyurmuştur.⁸³⁶

8- O, Bakî'e gittiğinde "Biz de inşaallah size katılacağız" demiştir.⁸³⁷ Bunların hepsi yakın üzere istisnâdır. Fakat istisnâ yapanın nasıl istisnâ yapacağını ve hangi sebepten dolayı istisnânın vâki olduğunu bilmesi gerekir ki muhâlif kimse onun istisnâsının şüpheden kaynaklandığını zannetmesin.

9- Süfyân es-Sevrî ve İbnu'l Mubârek şöyle derdi: "İnsanlar bizim nezdimizde mirasçı olma durumları ve kendilerine uygulanacak ahkâm hususunda mümindirler. Fakat onların Allah (Azze ve celle) katında nasıl olduklarını ve hangi din üzere öleceklerini bilemeyiz." Çünkü istisnâ gelecekte meydana gelecek şey hakkındadır. Zira kulun "Ben inşaallah müminim" sözü "Allah imanımı ve onun hakkındaki emânetimi kabul ederse" manasına gelmektedir. Tıpkı bir namaz kılan, sonra da "Ben namaz kıldım, kabul etmek ise Allah'a kalmıştır" diyen kimse gibi... Hac da böyledir. Kişi oruç tuttuğu ya da herhangi bir amel işlediği zaman da bu söz konusudur. Kişinin o amel hakkındaki istisnâsı sonuç ile ve Allah'ın onu kabul etmesi ile ilgilidir. Yoksa kişi söylediğinden ve işlediğinden şüphe etmemektedir. Bir adam namaz kılarken görülür de ona "Namaz kıldın mı?" diye sorulur. O da "Kabul edilirse evet" diye cevap verir.

10- Bundan sonra İslâm'ın manasının imanın manasından ayrı olduğunu bilmen gerekir. İslâm bir isimdir ve manası millet/din demektir. İman da bir isimdir ve manası tasdik demektir.⁸³⁸ Allah (Azze ve celle) "Bizi tasdik edecek/doğrulayacak değilsin" manasında "*Sen bize iman edecek değilsin*" (Yûsuf, 17) buyurmuştur. Söylediğimizin doğruluğunu destekleyen âyetler çoktur. Bunlardan biri de şudur "*Bedevîler 'İman ettik' dediler. De ki: İman etmediniz fakat 'İslâm olduk' deyin.*" (Hucurât, 14)

⁸³⁶ Bu lafızla "Müsned"inde Ebû Ya'lâ (4427) ve Müslim (2562) Âişe (rha)'dan rivâyet etmiştir: Nebî (sav) buyurdu ki: "Vallahi ben Allah'tan en çok korkunuz ve sakınacağım şeyleri en iyi bileniniz olmayı ümit ederim."

⁸³⁷ Müslim (2215) rivâyet etmiştir. İmam Ahmed "Nebî (sav) onlara katılacağını bildiği hâlde istisnâ yapmıştır" demiştir. (Tabakâtü'l Hanâbile, 2/181)

⁸³⁸ Bu, imanın lügavî tarifidir. Az önce bu tasdik, bidatçı Mürcie fırkalarının hilâfına, beraberinde söz ve amel olmadığı sürece kabul edilmeyeceği geçmişti.

11- Kişi imandan çıkıp İslâm'a girer. İslâm'dan ise ancak Allah'a şirk koşturmak ve Allah (*Azze ve celle*)'nin farizalarından birini yalanlayarak reddetmek çıkarır. Kişi Allah (*Azze ve celle*)'nin farizalarından birini gevşeklik gösterdiğinden ya da tembelliğinden dolayı terk ederse Allah (*Azze ve celle*)'nin meşietindedir. Dilerse ona azap eder, dilerse onu bağışlar.

12- Bundan sonra hiçbir şekke ve şüpheye kapılmadan, duraksama-dan Kur'ân'ın, Allah'ın kelâmı, vahyi ve tenzili olduğunu bilmen gerekir. Onun içerisinde O'nun tevhîdinin manaları, marifeti, nimetleri, sıfatları ve isimleri vardır. O, O'nun ilminden yaratılmamış bir ilimdir. Nasıl okunursa okunsun, nasıl yazılırsa yazılsın, nasıl tilâvet edilirse edilsin, nerede olursa olsun, ister gökte bulunsun, ister yerde hıfzedilsin, ister Levh-i Mahfuz'da, ister mushaflarda bulunsun, ister çocukların levhalarında yazılmış olsun, ister bir taşta nakşedilmiş olsun; her hâlde ve her vecihte o Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır.

a- Kim "O yaratılmıştır" derse,

b- Ya da "Allah'ın kelâmıdır" deyip susarsa,

c- Ya da şüphe ederse,

d- Ya da bunu söylediği hâlde içinde (bunun aksini) saklarsa; İşte o Allah'a kâfirdir. Kanı helâldir. O, Allah'tan beridir, Allah da ondan beridir. Kim de onun küfründe şüphe ederse ve onun tekfirinden geri durursa o da kâfirdir. Çünkü Allah (*Azze ve celle*) şöyle buyurmuştur: "Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır. Korunmuş bir levhada/Levh-i Mahfûz'dadır." (Burûc, 21-22)

Yine O "Tâ ki Allah'ın kelâmını duysun..." (Tevbe, 6) buyurmuştur.

Yine O "Bu Allah'ın size indirdiği emridir" (Talâk, 5) buyurmuştur.

Şu hâlde kim ondan tek bir harfin yaratılmış olduğunu söylerse kesinlikle kâfir olur. Bu konuda Kur'ân'da bulunan âyetler ve Mustafa (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den gelen hüccetler sayılamayacak kadar çoktur ve gizli kalmayacak kadar açıktır.

13- Bundan sonra Allah tebâreke ve teâlâ'nın sıfatlarına iman etmek gerekir: Allah Hayy'dır/Diridir ve Nâtık'tır/Konuşandır.⁸³⁹ Semî'dir/İşiten-dir ve Basîr'dir/Görendir. Gizliyi ve ondan gizlisini, yerde ve gökte bulunanları, toprağın altındakileri ve üstündekileri bilir. Yine O Hakim'dir ve

⁸³⁹ Nâtık lafzının Allah Teâlâ hakkında kullanılması O'ndan haber verme bâbından câizdir. Musannif bununla Allah Teâlâ'nın konuştuğunu isbât etmek istemiştir.

Âlim'dir. Aziz'dir ve Kadir'dir. Vedûd'dur, Raûftur ve Rahîm'dir. İştir ve görür. O bakılacak en yüce yerededir. Daraltır ve genişletir. Alır ve verir. O Arş'ının üzerinde ve yarattıklarından ayırdır. Öldürür ve diriltir. Fakirleştirir ve zengin kılar. Öfkelenir ve râzı olur. Konuşur ve güler. "O'nu ne bir uyuklama tutar ne bir uyku." (Bakara, 255) "Bir yaprak düştü mü mutlaka onu bilir. Yerin karanlıklarında hiçbir tane, yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık bir kitapta bulunmasın." (En'âm, 59)

14- Bundan sonra şu bilinmelidir: O kıyâmet günü mümin kullarına görünecektir. Onlar O'nu göreceklerdir. O da onları görecektir. O onlarla konuşacaktır. Onlarda O'nunla konuşacaklardır. Onlara selâm verecek, onlara gülecektir. Onlar da O'na güleceklerdir. Bunun için birbirlerini itip kakmayacaklardır ve bu hususta hiç şek-şüphe etmeyeceklerdir. Kim bunu yalanlarsa, reddederse, hakkında şüphe ederse ya da ravîlerine ta'n ederse Allah (Azze ve celle)'ye büyük bir iftirâda bulunmuş, Allah'tan ve Resûlü'nden berî olmuş olur. Allah ve Resûlü de ondan berîdir. Âlimler böyle söylemiştir. Bazıları bu hususta yemin etmiştir.

15- Bundan sonra; hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla, azıyla ve çoğuyla kaderin Allah (Azze ve celle) tarafından kullar üzerinde takdir edildiğine, O'nun vakî olmasını istediği zaman vâki olduğuna, vaktin önceden Allah'ın ilminde bulunandan öne geçmeyeceğine ya da onun gerisinde kalmayacağına iman etmek gerekir. Yine iman etmek gerekir ki kulun başına ne gelmişse onu iskalayacak değildi. Onun başına gelmeyen de ona isâbet edecek değildi. Öne geçen geride kalacak değildi. Geride kalan da öne geçecek değildi. Kur'ân'ın tamamında ve Mustafâ (sallallahu aleyhi ve sellem)'in haberlerinde, Allah (Azze ve celle)'ye iftirâ atmadan ve kudreti hususunda O'nunla çekişmeden inkâr edilmesi imkânsız olan ve reddedilmeye imkân tanımayan sahih deliller ve sâbit hüccetler vardır.

Resûller bizim söylediğimiz şeye dâvet etmiştir. Kitaplar bunun için inmiştir. Yaratılışın başlangıcından sonuna kadar, mukarreb bir melek olsun gönderilmiş bir nebi olsun, Allah'ın rab, kendisinin de kul olduğunu ikrâr eden her bir tevhid ehli de bunun üzerinde ittifak etmiştir. Onlar, göklerde ve yerde olmuş olan ya da olacak olan her bir şeyi mutlaka Allah (Azze ve celle)'nin dilediği, istediği ve kazâ ettiği, mahlûkâtın Allah (Azze ve celle)'nin saltanatında bir şey meydana getirmekten, O'nun saltanatında O'nun murâdına muhâlefet etmekten, O'nun meşietine galebe çalmaktan ve O'nun hükmünü geri çevirmekten âciz ve zayıf olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Buna iman haktır, lâzımdır, Allah (Azze ve celle)'in mahlûkâtı üzerindeki bir

farzıdır. Kim buna muhâlefet eder, bunun dışına çıkar, buna ta'n eder, Allah (Azze ve celle)'nin kaderlerini isbât etmez, kaderleri ve meşietini kendisine izâfe ederse; işte o zındıklığın başıdır. Çünkü haberlerde kaderiliğin zındıklığın ebecidi (yani başı) olduğu gelmiştir.

16- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Kaderiyye ve Mürcie yetmiş nebînin diliyle lanetlenmiştir. Ben de onların sonuncusuyum."⁸⁴⁰

17- Yine O "Allah (Azze ve celle) her nefse zinâdan payını yazmıştır" buyurmuştur.⁸⁴¹

18- Sonra kabir azâbına, Münker ve Nekîr'e iman etmek gerekir.

19- Berâ (radıyallahu anh)'ın kendisinden rivayet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Kabir azâbından Allah'a sığınım" buyurmuştur.⁸⁴²

Allah (Azze ve celle) de "Onun için sıkıntılı bir hayat vardır" (Tâhâ, 124) buyurmuştur.

20- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ölü kabrinde oturtulur" buyurmuştur.⁸⁴³

21- Yine O "Eğer kabrin sıkıştırmasından biri kurtulacak olsaydı muhakkak Sa'd b. Muâz (radıyallahu anh) kurtulurdu" buyurmuştur.⁸⁴⁴

---

⁸⁴⁰ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1227, 1535) ve el-Âcurrî "eş-Şeria"da (308) Ebû Hu-reyre (ra)'tan rivâyet etmiştir. Dârakutnî ve başkaları bunun zayıf olduğunu söylemiştir. İrâkî "Zeylu'l Mizân"da (s. 45) şöyle demiştir: "Bu Muâz b. Cebel'den ve Ebû Umâme'den de rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun. Hiçbir tarîkinden sahih değildir. Allah en doğrusunu bilir." Bu Muâz'dan ve İbn Ömer'den mevkûf olarak da rivâyet edilmiştir. Bunlar da sahih değildir. Taberânî'nin "el-Evsat"ına (7162), Harb'in "es-Sünne"sine (189, 246), "Lâlekâî"ye (1802) ve "Mecmeu'z Zevâid"e (7/205) bakınız.

"Lâlekâî"de (1171) şöyle geçmektedir: "Süfyân es-Sevrî'ye bu hadisin tefsiri hakkında soruldu. O da dedi ki: 'Onlar imanının söz olduğunu söyleyenler ve kader diye bir şeyin olmadığını söyleyenlerdir.'"

⁸⁴¹ Buhârî (6243) ve Müslim (6847) rivâyet etmiştir.

⁸⁴² Ahmed (18534) ve Ebû Dâvûd (4753) rivâyet etmiştir. İbn Mende, el-Hâkim, İbn Tey-miyye, İbnu'l Kayyım ve başkaları sahih olduğunu söylemiştir. Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki ta'likime bakınız.

⁸⁴³ Taberânî "el-Evsat"ta (3182) Esmâ (rha)'dan, o da Nebî (sav)'den rivâyet etmiştir: "Mümin, yanında bulunanlar onu bırakıp gittiği zaman kabrinde oturtulur. 'Muhammed denilen adam kimdir?' denilir." Ayrıca Buhârî (1374) ve Müslim (7318) bunun benzerini Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir.

22- Allah (Azze ve celle) "Onun için sıkıntılı bir hayat vardır" (Tâhâ, 124) buyurmuştur. Müfessirler "Bu kabir azâbıdır" demiştir.⁸⁴⁵

23- Bundan sonra İsrâfil'in kabirlerden kalkış için çıkardığı ses ile nuşûr için atılacak çığlığa iman etmek gerekir. Kalbin senin ölmüş olduğun, kabirde sıkıştırıldığını, kabrinde sorguya çekildiğini, ölümden sonra diriltildiğini düşünmelidir. Bu farzdır ve gereklidir. Bunu inkâr eden onun kâfiri olur.

24- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) "Siz kabirlerinizden yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak haşredileceksiniz" buyurmuştur.⁸⁴⁶ Allah tebâreke ve teâlâ da "Kabirlerden yarışurcasına süratle çıktıkları o gün..." (Meâric, 43) buyurmuştur. Kur'ân'dan bir âyeti, hatta tek bir harfî ya da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in getirdiği herhangi bir şeyi yalanlayan kimse kâfirdir.

25- Sonra yeniden dirilmeye ve Sırât'a iman etmek gerekir. O gün müminlerin şîârı "sellim sellim/selâmet ver selâmet ver"dir.

26- Hadiste Sırât'ın kılıçtan keskin ve kıldan ince olduğu gelmiştir.⁸⁴⁷

27- Sonra mizânlara iman etmek gerekir. Nitekim Allah tebâreke ve teâlâ "Kiyâmet günü adâlet mizânlarını kurarız" (Enbiyâ, 47) buyurmuştur.

28- Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "İnsanlar Mîzân'a götürülür. Onun yanında en sert şekilde tartışırlar."⁸⁴⁸

⁸⁴⁴ Ahmed (24283) ve "es-Sünne"de (1390) oğlu Abdullah Âişe (rha)'dan rivâyet etmiştir. İbn Kesir "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (4/146) sahih olduğunu söylemiştir. Ayrıca "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"daki (208) ta'likime bakabilirsiniz.

⁸⁴⁵ Bu kavil seleften bir topluluktan rivâyet edilmiştir. "Er-Reddu ale'l Muhtedi'a"daki (206) ta'likte onları zikrettim. Taberî'nin tefsirine (16/228), Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sine (1410, 1434) ve İbn Kesir'in tefsirine (5/322) bakınız.

⁸⁴⁶ Buhârî (3349) ve Müslim (7303) rivâyet etmiştir.

⁸⁴⁷ Âişe (rha)'nın Nebi (sav)'den rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir: "Cehennem bir köprüsü vardır ki kıldan ince kılıçtan keskindir. Üzerinde dikenler vardır. Allah'ın dilediklerini tutarlar..." Bunu Ahmed (24793) rivâyet etmiştir. Müslim'in (374) rivâyetine göre ise Ebû Said el-Hudri (ra)'a köprü'nün kıldan ince kılıçtan keskin olduğu ulaşmıştır. "Lâlekâi"ye (6/495) ve İbnü'l Benna'nın "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"sına (s. 214) bakınız. Bunun benzeri ez-Zebidi'nin akidesinin 95. maddesinde geçmiştir.

⁸⁴⁸ İbn Nâsirüddin'in "Minhâcu's Selâme"sinde (s. 97) geldiği üzere İbn Ebi Şeybe (16043) ve "ez-Züh'd"de Ahmed rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

29- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Mizân Rahmân'ın elindedir, onu alçaltır ve yükseltir" buyurmuştur.⁸⁴⁹ Kim bu hususta şüphe ederse ya da bunu yalanlarsa ilhadda ileri gitmiş olur. Bütün şehirlerdeki haberleri bilen kimseler, âlimler, zâhidler ve âbidler buna iman etmenin vâcip ve lâzım olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.

30- Sonra Havz'a ve şefaate iman etmek gerekir.

31- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Benim bir havzım vardır ki Eyle ile Aden⁸⁵⁰ arasındır. -Yani uzunluğu Eyle ile Aden arası kadardır- Testileri gökteki yıldızlar adedincekdir."⁸⁵¹

32- Enes b. Mâlik (radiyallahu anh) "Havz'ı yalanlayan hakkı yalanlamış olur" demiştir.⁸⁵²

33- Yine bir hadiste şöyle gelmiştir: "Kim Havz'ı yalanlarsa ondan içemez."⁸⁵³

34- Sonra sorguya, Allah (Azze ve celle)'nin kulları az olsun çok olsun her şeyden, yaptıkları her şeyden mevkıfta sorguya çekeceğine iman etmek

⁸⁴⁹ Ahmed (17630), İbn Mâce (199) ve "es-Sünne"de (1202) Abdullah b. Ahmed en-Nevvâs b. Sem'ân (ra)'tan rivâyet etmiştir. İbn Mende "er-Reddu ale'l Cehmiyye"de (69) şöyle demiştir: "En-Nevvâs b. Sem'ân'ın hadisi sahih bir hadistir. Onu, aralarından herhangi birine ta'n etmenin mümkün olmadığı meşhûr imamlar rivâyet etmiştir." Buhârî'nin (4684) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet ettiğine göre de Nebi (sav) "Mizân O'nun elindedir, alçaltır ve yükseltir" buyurmuştur.

⁸⁵⁰ Eyle Kızıldeniz'in kıyısında Şam'a yakın bir şehirdir. (Mu'cemu'l Buldân, 1/292) Aden de Yemen'deki meşhûr şehirdir. Buhârî'nin bir rivâyetinde "Eyle ile Yemen'deki San'â arası..." diye gelmiştir.

⁸⁵¹ Buhârî (6580) Enes (ra)'tan, Müslim de (502) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁸⁵² Hennâd "ez-Züh'd"de (189) Enes (ra)'tan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kim şefaati yalanlarsa ondan bir nasibi yoktur. Yine kim Havz'ı yalanlarsa ondan bir nasibi yoktur." İsnâdı sahihtir. Âcurri "eş-Şeria"da (777) sadece şefaate ilgili kısmını rivâyet etmiştir.

⁸⁵³ Muhtemelen Enes (ra)'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî (sav) buyurdu ki: "Kim ka-bir azâbını yalanlarsa Allah ona azâb etsin. Kim Havz'ı yalanlarsa Allah ona ondan içirme-sin. Kim şefaati yalanlarsa Allah onu ona dâhil etmesin." (Fevâidu'l Harbî, 61; Emâli's Şe- ceri, 2/302) İsnâdında el-Hakem b. Sinân ve Yezid er-Rakkâşî vardır ki ikisi de zayıftır. "Tehzibu'l Kemâl'e" (7/96, 32/64) bakınız. Ayrıca Ahmed (19763) ve "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (720) Abdullah b. Bureyde el-Eslemî'den şunu rivâyet etmiştir: Ubeydullah b. Ziyâd Havz hakkında şüpheye düştü. Bunun üzerine Ebû Berze (ra)'a haber gönderdi. Sonra Ebû Berze ona geldi. Ubeydullah'ın meclis arkadaşları ona "Emir sana Havz hakkında sormak için haber gönderdi, sen Rasulullah (sav)'den bu konuda bir şey işittin mi?" dediler. O da şöyle cevap verdi: "Evet. Rasulullah (sav)'i onu zikrederken işittim. Kim onu yalanlarsa Al-lah ona ondan içirmesin." İsnâdı sahihtir.

gerekir. "Doğrulara doğrulukları hakkında sorsun diye..." (Ahzâb, 8), "Rabbine yemin olsun ki onların hepsini yapmakta olduklarından sorguya çekeceğiz." (Hicr, 92-93)

Zulme uğrayanların hakkını zâlimlerden alacaktır. Öyle ki boynuzsuz koçun hakkını boynuzludan, zayıfın hakkını güçlüden alacaktır.

35- Sonra Allah (*Azze ve celle*)'nin mahlûkâtı yaratmadan önce cenneti ve cehennemi yarattığına iman etmek gerekir. Cennetin nimetleri asla sona ermez, bakış⁸⁵⁴ ve nimetler içinde ebediyen devamlıdır. İri gözlü hûrilerden olan eşler ölmezler, güzelliklerini kaybetmezler ve ihtiyarlanmazlar. Cennetin meyveleri ve nimetleri kesintisizdir.

Nitekim Allah (*Azze ve celle*) "Yiyecekleri ve gölgesi sürekli" (Ra'd, 35) buyurmuştur. Cehennem azâbı da Allah'ın sürekliliği ile sürekli. Ehli, yani dünyâdan tevhide itikâd etmiyor ve Sünnet'e yapışmıyor hâlde çıkanlar orada sonsuza kadar kalacaktır. Muvahhidlere gelince onlar oradan şefa'at ile çıkacaktır.

36- Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Şefa'atim ümmetimden büyük günah işleyenler içindir" buyurmuştur.⁸⁵⁵

37- Sonra meleklerle ve Cibril'in Allah'ın resûllere gönderdiği emini olduğuna iman etmek gerekir. Meleklerle iman etmek vâciptir, farzdır.

38- Yine resûllerin Allah katından getirdikleri her şeye ve Allah (*Azze ve celle*)'nin buyurduğu her şeye iman etmek ve bunları tasdik etmek vâciptir, haktır, lâzımdır. Bir adam tek bir şey dışında resûllerin getirdiklerinin tamamına iman etse, o şeyi reddetmesi sebebiyle bütün âlimlerin nezdinde kâfir olur.

39- Sonra Allah (*Azze ve celle*)'nin cinleri yarattığına iman etmek gerekir. Onlar Allah'ın mahlûkâtından bir kısımdır. Allah onları dilediği gibi ve dilediği şey için yaratmıştır. Onlardan müminler de vardır kâfirler de. Kitap bunu söylemiş, resûller bunu getirmiştir. Yine O, İblis'i yaratmıştır ki o şeytan ordularının başıdır. Âdemoğullarını azdırır. Göğüslerine vesveseler bırakır. Onları fitneye düşürür. Çirkini onlara güzel gösterir. Onları

⁸⁵⁴ Aslında bu şekilde gelmiştir. Muhtemelen doğrusu "güzellik"tir.

⁸⁵⁵ Ebû Dâvûd (4739) ve Tirmizi (2437) rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme, el-Hâkim, es-Sâbûni ve İbn Kesir hadisın sahîh olduğunu söylemiştir. "Er-Reddu ale'l Muhtedi'a"ya (219) bakınız.

Rableri (Azze ve celle)'ye karşı gelmeye çağırır. O, onların damarlarında dolaşan düşmanlarıdır. Allah'a tutunanlara onun hilesi zarar vermez.

Allah (Azze ve celle)'nin kitabında onun zikredildiği ve haberlerinin geçtiği âyetler sayılamayacak kadar çoktur. Şu hâlde kim cinlerin, İblis'in, şeytanların, azgın şeytanların varlığını ve onların âdemoğullarını azdırdıklarını inkâr ederse Allah'a kâfir olmuş, O'nun âyetlerini inkâr etmiş ve kitabını yalanlamış olur.

40- Sonra eser ehli âlimlerin Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiği, eser ehli sikaların Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den naklettiği her şeye iman etmek, onları kabul etmek, doğrulamak ve kabulle karşılamak gerekir. Bunlar tarizlerle reddedilmez. Bunlar hakkında "Neden?" ve "Nasıl?" denilmez. Bunlar akıllara arz edilmez, kıyaslarla ölçülmez, haklarında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ya da ümmetin âlimlerinden sözü şifâ ve hüccet olan birinin tefsîr ettiği hâriç olmak üzere tefsirlerde⁸⁵⁶ bulunulmaz. Sıfat ve rüyet hadisleri gibi...

Yine şu rivâyet edilenler gibi:

41- Allah (Azze ve celle) gökleri bir parmak üzerine, yerleri de bir parmak üzerine koyar.⁸⁵⁷

42- Allah (Azze ve celle) ayağını cehenneme koyar, bunun üzerine o "Yeter, yeter!" der.⁸⁵⁸

43- Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır.⁸⁵⁹

44- Allah (Azze ve celle) Arş'in üzerindedir. Arş'in da yeni eğerin gıcirtısı gibi gıcirtısı vardır.⁸⁶⁰

⁸⁵⁶ Yani Cehmiyye'nin, onların yavruları Eş'ariler'in ve Muattıla'dan olan diğer fırkaların tevil adını verdikleri tefsirler... "...tefsir ettiği başka" sözü sıfat naslarının bilinen bir manasının olmadığını iddia eden câhil Mufavvida'ya açık bir reddiyedir. Az sonra Mufav-vida'ya reddiye hususunda daha fazla açıklama gelecektir.

⁸⁵⁷ Buhâri (4811) ve Müslim (2786) rivâyet etmiştir.

⁸⁵⁸ Buhâri (8484) ve Müslim (7279) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁸⁵⁹ Müslim (6844) Abdullah b. Amr b. Âs (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

⁸⁶⁰ Abdullah "es-Sünne"de (570), İbn Ebi Âsım "es-Sünne"de (586) rivâyet etmiştir. Ayrıca başkaları da rivâyet etmiştir. Vekî, Ahmed, ed-Dârimî, ed-Diyâ el-Makdisî, ed-Deştî, el-Heysemî ve başkaları hadisin sahih olduğunu söylemiştir. İbn Teymiyye "Mecmû'u'l-Fetâvâ"da (16/434) "Ehli Sünnet'in çoğunluğu bunu kabul etmiştir" demiştir. Bunun tahririni ed-Deştî'nin "İsbâtü'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki (37) ta'likimde yaptım.

45- Allah (*Azze ve celle*) Âdem'in sırtından zürriyeti sağ eliyle çıkarmıştır. O'nun iki eli de sağdır ve mübârekdir. Sonra "Bu hunun içindir, hiç umursamam" buyurmuştur.⁸⁶¹

46- Yüz çirkin görülmez. Zira Allah Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır.⁸⁶²

47- Yine Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Rabbimi şu sûrette gördüm..." buyurmuştur.⁸⁶³ Bu hadisleri Sahâbe'den sika kimseler ve onlardan sonra gelen büyük âlimler rivâyet etmiştir. İbn Ömer, Âişe, Ebû Hureyre, İbn Abbâs, Cerîr b. Abdullah ve Enes b. Mâlik -Allah onlardan râzı olsun- bunlara örnektir.

48- Allah tebâreke ve teâlâ her gece dünyâ semâsına iner.⁸⁶⁴ Bunlardan hiçbirini hakkında "Nasıl?" ve "Neden?" diye sorulmaz. Aksine kudrete

⁸⁶¹ Bu hadis birçok lafızla rivâyet edilmiştir. Bunlardan biri Rasulullah (sav)'in ashâbından biri olan Ebû Abdullah (ra)'ın hadisidir. Onun rivâyet ettiğine göre Nebî (sa) şöyle buyurmuştur: "Allah sağ eliyle bir hapas aldı, diğer eliyle de bir hapas aldı. Sonra 'Bu hunun içindir, bu da hunun içindir, hiç umursamam' buyurdu." Ahmed (17593) rivâyet etmiştir.

Ayrıca Abdullah (ra) Nebî (sav)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Adâletli davrananlar Allah'ın katında, Rahmân (*Azze ve celle*)'nin sağında nurdan minberler üzerindedir. O'nun iki eli de sağdır." Müslim (4748) rivâyet etmiştir.

⁸⁶² Abdullah "es-Sünne"de (482), İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrá"da (185, 193) rivâyet etmiştir. Ayrıca Buhârî (6228) ve Müslim (7265) Ebû Hureyre (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî (sav) buyurdu ki: "Allah (*Azze ve celle*) Âdem'i kendi sûreti üzere yarattı."

Bu "Allah Âdem'i Rahmân sûretinde yarattı" lafzıyla da rivâyet edilmiştir. Ahmed ve İshâk -Allah onlara rahmet etsin- bunun sahih olduğunu söylemiştir. Deştî'nin "İshâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki ta'likime bakabilirsiniz. İbn Teymiyye "Beyânu Telbisi'l Cehmîyye"de (6/373) şöyle demiştir: "Üç nesildeki selef arasında zamirin Allah'a döndüğünün söylenmesi hususunda bir görüş ayrılığı yoktu. Zira bu birçok sahâbiden birçok tarîk ile rivâyet edilmiştir. Bütün hadislerin siyâkı da buna delâlet etmektedir."

Yine o (6/376) şöyle demiştir: "Cehmîyye üçüncü yüzyılda yaygınlık kazanınca bir tâife zamirin Allah Teâlâ'dan başkasına döndüğünü söyledi."

⁸⁶³ Ahmed (2580), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (449), "es-Sünne"de Abdullah (1093, 1094) ve Lâlekâî (897) İbn Abbâs (rhma)'dan, o da Nebî (sav)'den "Rabbimi gördüm" lafzıyla muhtasar olarak rivâyet etmiştir.

Ayrıca el-Hallâl "es-Sünne"de, et-Taberânî "es-Sünne"de, "Beyânu Telbisi'l Cehmîyye"de (7/196-197) geldiği üzere ed-Dârakutnî "er-Ru'ye"de, el-Hallâl'ın kölesi "es-Sünne"de (39,40), Kâdî Ebû Ya'lâ "İbtâlu'l Te'vilât"ta (122, 125, 127) rivâyet etmiştir.

Bunların hepsi el-Esved b. Şâzân - Hammâd b. Seleme - Katâde - İkrime - İbn Abbâs (rhma) - Nebî (sav) tarikiyle rivâyet etmiştir.

⁸⁶⁴ Buhârî (7494) ve Müslim (1721) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

teslim olmak ve gayba iman etmek gerekir. Akıllar bunları bilmekten âciz kaldığı zaman bunlara iman etmek, bunlara teslim olmak, söyledikleri hususunda Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i tasdik etmek; bunları bilmek ve bunlar hususunda doğru yolu bulmak demektir. İşte bu ilmin aslıdır, hidâyetin ta kendisidir. Bu hadislere ve benzerlerine karşı kıyaslar ileri sürülmez. Misallerle ve örneklerle itiraz edilmez.

49- Sonra Meryem oğlu İsâ (aleyhisselam)'ın gökten yeryüzüne ineceğine, haçı kıracağına, domuzu öldüreceğine, davetin tek bir davet olacağına iman etmek gerekir.⁸⁶⁵

50- Deccâl de bu ümmetin sonunda kesinlikle çıkacaktır. Bir gözü patlamış üzüm gibidir. Mekke ve Medîne dışında dünyanın her yerine ayak basacaktır. Meryem oğlu İsâ (aleyhisselam) onu Filistin topraklarında Remle'ye⁸⁶⁶ bir mil yürüme mesâfesinde bulunan Doğu Lüdd Kapısı'nda öldürecek.

51- Sonra Ölüm Meleği (aleyhisselam)'a, onun ruhları kabzettğine, sonra ruhların kabirlerde cesetlere geri döndürüldüğüne iman etmek gerekir.

52- Sûr'a üfürmeye de iman etmek gerekir. Sûr, İsrâfil'in içerisine üfüreceği bir boynuzdur.

53- Allah Mûsâ ile konuşmuş, İbrâhîm'i halîl edinmiştir.

54- Meryem oğlu İsâ Allah'ın rûhu ve kelimesidir. Ölüyü diriltmiş, anadan doğma körü ve alacalıyı iyileştirmiş, çamurdan kuş yaratmıştır. Bunların hepsi Allah (Azze ve celle)'nin kudretiyle, meşîetiyle ve irâdesiyle olmuştur.

55- Allah (Azze ve celle)'nin Âdem'i eliyle yarattığına ve Firdevs Cenne-ti'ni eliyle ektiğine de iman etmek gerekir.

56- "Âdemoğlu! Beni nefsinde an ki Ben de seni nefsimde anayım; Beni bir topluluk içerisinde an ki seni içerisinde Beni andığın topluluktan

⁸⁶⁵ Nitekim Buhârî (2476) ve Müslim'in (308) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (ra) şöyle demiştir: Nebî (sav) buyurdu ki: "Meryem'in oğlu aranızda adâletli bir yönetici olarak inmedikçe, haçı kırmadıkça ve domuzu öldürmedikçe kuyâmet kopmaz..."

⁸⁶⁶ "Mu'cemu'l Buldân" da (3/69) şöyle geçmektedir: "Remle Filistin'de bulunan büyük bir şehirdir. Merkezi şu anda harap hâledir. Önceden müslümanların ribâtı idi."

daha hayırlı bir topluluk içerisinde anayım"⁸⁶⁷ rivâyetine de (iman etmek gerekir).

57- "Kim Bana bir karış yaklaşırsa ona bir arşın yaklaşıyorum, kim Bana bir arşın yaklaşırsa ona bir kulaç yaklaşıyorum, kim Bana yürüyerek gelirse ona koşarak gelirim"⁸⁶⁸ rivâyetine de (iman etmek gerekir).

58- "Rabbin sabvesi olmayan gence şaşırđı."⁸⁶⁹ (rivâyetine de iman etmek gerekir.)

59- Yine O "Rabbimiz hâllerinin değışmesi yakın olduğu hâlde kullarının ümitsizliğe düşmesine güler" buyurmuş, bir adam da "Gülen bir Rabbin hayrından asla mahrum kalmayız" demiştir.⁸⁷⁰

60- Yine O "Dehre sövmeyin, zira Allah dehrin ta kendisidir" buyurmuştur.⁸⁷¹

61- "Gök ile yer arasında beşyüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir göğün kalınlığı da bu kadardır. Her bir göğün arası da bu kadardır."⁸⁷²

⁸⁶⁷ Ebû Ya'lâ (6189) ve İbn Hibbân (810) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir. Ayrıca Buhârî (7405, 7538) ve Müslim (6928-6930) buna yakın bir lafızla rivâyet etmiştir.

⁸⁶⁸ Bundan önceki dipnota bakınız.

⁸⁶⁹ Ahmed (17371), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (583) ve Ebû Ya'lâ (1749) rivâyet etmiştir. Heysemi "Mecme'u'z Zevâid"de (10/270) şöyle demiştir: "Ahmed, Ebû Ya'lâ ve et-Taberânî rivâyet etmiştir. İsnâdı hasendir." "Sabvesi olmayan", "eğlenmeyen, kanı kaynamayan" demektir.

⁸⁷⁰ Ahmed (16187) ve İbn Mâce (181) Ebû Razın (ra)'tan rivâyet etmiştir. Ebû Razın şöyle demiştir: Rasulullah (sav) buyurdu ki: "Rabbimiz hâllerinin değışmesi yakın olduğu hâlde kullarının ümitsizliğe düşmesine güler." Dedim ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Rab (Azze ve celle) güler mi?" "Evet" buyurdu. Bunun üzerine ben "Gülen bir rabbin hayrından asla mahrum kalmayız" dedim. Hadis, Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki (433) ta'likimde beyân ettiğim üzere sahihtir.

⁸⁷¹ Müslim (5928) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁸⁷² Abbâs b. Abdulmuttalib (ra)'ın hadisine işâret etmektedir. Bu hadiste şunlar geçmektedir: Nebi (sav) "Gökle yerin arasının ne kadar olduğunu biliyor musunuz?" buyurdu. Biz de "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "İkisinin arasında beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir gök arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir göğün kalınlığı da beş yüz yıllık yürüme mesâfesidir. Yedinci göğün yukarısında en aşağısıyla en yukarısının arası gökle yer arası kadar olan bir deniz vardır..." Bu meşhûr ev'âl/dağ keçileri hadisidir.

Bunu Ahmed (1770), Ebû Dâvûd (4723), Tirmizî (3320), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (589) ve İbn Huzeyme (144) rivâyet etmiştir. Cevzekânî "el-Ebâtil"de (72) "Sahih bir hadistir" demiştir. Zehebî "el-Arş"ta (24) "Bunu Ebû Dâvûd hasenin üzerinde hasen bir isnâdla rivâyet etmiştir" demiştir. İbn Teymiyye de "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (3/193) bu hadisin zayıf

Bütün bu hadisler ve benzerleri geldiği gibi kabul edilir. Bunlara itiraz edilmez. Bunlara karşı misâller getirilmez. Bunlar tartışma konusu yapılmaz. Âlimler bunları rivâyet etmiş, onların büyükleri bunları kabulle karşılamış, bunların tefsirini sormamış, bunları bilmenin onların manaları hakkında konuşmamak olduğu görüşünü benimsemişlerdir.⁸⁷³

olduğunu söyleyenlere reddiye vermiştir. İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye"de (128) bunun benzerini İbn Mes'ûd (ra)'tan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Zehebî "el-Uluvv"da (157) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

⁸⁷³ Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye"de (3/58) şöyle demiştir: "Biz bu konudaki hadislerle iman ediyoruz, onları ikrâr ediyoruz, keyfiyet ve mana söz konusu olmaksızın geldiği gibi kabul ediyoruz. Ancak O'nun nefsini vafettığı şey başka..." Musannifin sıfat naslarının manaları hakkında konuşmaktan sakındırmaktaki maksadı, Cehmiyye'den, Eş'ariler'den ve diğer fırkalardan ta'til ve tahrif ehlinin ortaya attığı manalardan ve tefsirlerden sakındırmaktır. Onun maksadı, tafvid ve techil ehlinin iddia ettiği gibi sıfat naslarının kendisiyle tefsir yapılacak manalarının olmadığı değildir.

Onun buradaki sözü mücmeldir. Onun daha önce sıfat nasları hakkında söyledikleri bu sözünü açıklamaktadır. O daha önce şöyle demişti: "Haklarında Rasulullah (sav)'in ya da ümmetin âlimlerinden sözü şifâ ve hüccet olan birinin tefsir ettiği hâric olmak üzere tefsirlerde bulunulmaz." Görüldüğü gibi musannif (rh) sıfat naslarının kendisinden anlaşılan bir tefsiri ve manası olduğunu söylemiştir. Fakat bu tefsir, ta'til ehlinin ve fâsid tevillerde bulunanların sözlerinin hilâfına Rasulullah (sav)'den ya da kelâmına itibar edilen âlimlerden birinden gelmiş olmalıdır. Allah (Azze ve celle)'nin sıfatlarının tefsiri hususunda ta'til ehlinin ve fâsid tevillerde bulunanların sözüne itibâr edilmez. Çünkü bu hakikatte İbn Mende (rh)'in "er-Reddu ale'l Cehmiyye" kitabında dediği gibi kelâmı olması gereken yerden başka yere kaydırmak ve sıfatları yalanlamaktır: "Tevil hadis ashâbının nezdinde bir nevi yalanlamadır." (Zeylu Tabakâti'l Hanâbile, 1/64)

Musannifin "el-İbâne" kitabı sıfat naslarının manalarının açıklamalarıyla ve tefsirleriyle doludur. Örneğin:

1- İbn Batta (3/321) şöyle demiştir: "Cehmiyye 'O'nun ıstimesinin manası görmesidir' dedi. Allah ise kitabında onları yalanladı ve 'Dedi ki: Korkmayın, şüphesiz Ben sizinleym. ıstirim ve görürüm' (Tâhâ, 46) buyurdu. Böylece ikisinin arasını ayırdı... Onların görmenin manasının bilme olduğunu söylemelerine gelince Allah (Azze ve celle) bilmeyle görmenin arasını ayırarak onları yalanlamıştır..."

2- Yine o (3/72) şöyle demiştir: "Cehmiyye dedi ki: 'O'nun "Rablerine bakarlarsın" (Kıyâme, 23) buyruğunun manası şudur: O bununla ancak beklemeyi kastetmiştir.' Böylece onlar bu tevil ile bütün Arap lügatlerine muhâlefet ettiler..." Sonra bakmakla beklemek arasındaki farkı ve bu âyette kastedilenin ancak Allah Teâlâ'ya bakmak olduğunu uzun uzun beyân etmiştir.

3- Yine o (3/123) Nebî (sav)'in "Allah hiçbir şeye Kur'an'ı açıktan nağme ile okuyan bir nebiye kulak verdiği gibi kulak vermez" buyruğu hakkında şöyle demiştir: "Mâezme'nin manası 'me'stemea'dır. 'Uzun' burada 'kulak vermek'tir.

Onun sıfat naslarının manalarının beyânı hususunda birçok sözü vardır. Sözü uzatmamak için bunları zikretmedim. İbn Batta'nın bu sözleri açık bir şekilde Mulavvîda'nın kendilerini

62- Sonra Kur'ân'ın insanların göğüslerinde mahfûz olduğuna iman etmek gerekir. Nitekim Kur'ân'ın tamamını ezberleyen kimseye "Allah (Azze ve celle)'nin kitabının taşıyıcısı" denir.

63- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Göğsünde Kur'ân'dan bir şey bulunmayan kimse harap ev gibidir."⁸⁷⁴

64- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Asılan mushaf-lar sizi aldatmasın. Zira Allah (Azze ve celle) Kur'ân'ı gam ile barındıran bir kalbe azap etmez."⁸⁷⁵

65- Mûsâ (as)'ın Ölüm Meleği ile (olan kıssasının geçtiği) hadisini ve ona tokat vurduğunu ikrâr etmek gerekir. Bu konuda rivâyet edilen hadisi ancak zayıf görüşlü bir bidatçı red ve inkâr eder. Âlimler bunu reddeden ve hakkında duraksayan kimse hakkında böyle söylemişlerdir.

66- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Hiç kimse yoktur ki ona cinlerden olan arkadaşı müvekkel kılınmış olmasın" demiştir. "Sen de mi ey Allah'ın Resûlü?" diye sorduklarında da şöyle buyurmuştur: "Ben de. Fakat Allah ona karşı bana yardım etti de o müslüman oldu. Bundan dolayı bana ancak hayrı emreder."⁸⁷⁶

---

selefe ve sünnet imamlarına nisbet etmeleri hususundaki yalanlarına, onların fitne çıkarmak için selefın ve sünnet imamlarının bazı sözlerini delil getirip diğerlerine bakmadıkları-na delâlet etmektedir.

"El-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye" kitabımda Mufavvıd'a red-diye ve mezheplerinin bozukluğunun beyânı hususunda tam bir bölüm açtım. Tıpkı İbn Tey-miyye'nin onlar hakkında dediği gibi: "Sünnet'e ve Selef'e uyduklarını söyleyen tafvid ehli-nin görüşü bidat ve ilhad ehlinin en şerli görüşlerindendir."

Orada sıfatları tafvid etme görüşünü Selef-i Sâlihîn'e nisbet edenlerin hatasını ve bu nis-betin doğurduğu birçok mefsedet-i beyân ettim.

⁸⁷⁴ Ahmed (1947), Tirmizî (2913), ed-Dârimî (3349) ve sahih olduğunu söyleyerek el-Hâkim (1/554) rivâyet etmiştir. Tirmizî de "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

⁸⁷⁵ El-Hakim et-Tirmizî "Nevâdiru'l Usûl'de (1334) ve Temmâm "el-Fevâid'de (1690) merfû olarak rivâyet etmiştir. Ed-Deylemî de "Musnedu'l Firdevs'te (7798) Ukbe b. Âmir (ra)'tan merfû olarak rivâyet etmiştir. Ayrıca İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ'da (2192) Ebû Umâme (ra)'ın sözü olarak rivâyet etmiştir. Kezâ İbn Ebî Şeybe (30702), "ez-Züh'd'de Ah-isnâdî sahihtir. Hadisin sonundaki "gam ile" kısmına gelince, buna tahric kaynaklarının herhangi birinde vâkıf olamadım. Bu el yazmasının aslında da noktasız olarak geçmektedir. Zabtının nasıl olması gerektiğini Allah bilir.

⁸⁷⁶ Müslim (7210) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiş, ayrıca şu ziyâdede bulunmuştur: "Ona cinlerden arkadaşı ve meleklerden arkadaşı müvekkel kılınmış olmasın..."

67- Nebimiz ilk yaratılan, en son gönderilen nebidir. Annesi O'nu doğurduğu zaman kendisiyle Şâm'ın saraylarının aydınlandığı bir nur görmüştür.

68- Kim O'nun (resûl olarak) gönderilmeden önce kavminin dini üzere olduğunu iddia ederse Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e büyük bir iftirâda bulunmuş olur. Bunu söyleyen kimseyle konuşulmaz ve oturulmaz.

69- Yine deriz ki: Nebimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) (dünyaya geldiğinde) sünnetli ve göbeği kesik idi.⁸⁷⁷

70- Önünden gördüğü gibi arkasından da görürdü.

71- Yine O Burâk'a binmiştir. Geceleyin Beyt-i Makdis'e gelmiştir. Sonra göğe çıkarılmıştır. Öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yavaşmıştır. Aralardaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur.

72- Allah (Azze ve celle) elini omuzlarının arasına koymuş, O da onun soğukluğunu memelerinin arasında hissetmiştir. Bundan sonra öncekilerin ve sonrakilerin ilmini bilmiştir.

73- O (sallallahu aleyhi ve sellem) kıyâmet günü nebiler arasında makâmı en yüksek, mekâmı en yüce, Allah (Azze ve celle)'ye en yakın ve O'na en sevgili kimse olarak gelecektir. Şefaât edecektir, bunun üzerine şefaati kabul edilecektir. İsteyecektir, bunun üzerine O'na verilecektir.

74- Rabbi ile birlikte Arş'a oturacaktır. Bu O'ndan başkası için söz konusu değildir. Nâfi', İbn Ömer'den, o da Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den bunu rivâyet etmiştir: "Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma/Makâm-ı Mahmûd'a erıştırir. O'nu kendisiyle birlikte Arş'a oturtur."⁸⁷⁸

⁸⁷⁷ Hallâl "es-Sünne"de (202) şöyle demiştir: "Bize Ebû Bekr el-Merrûzi haber verip dedi ki: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e 'Nebî (sav) sünnetli olarak mı doğdu?' diye soruldu. O da 'Allahu a'lem' dedi, sonra 'Bilmiyorum' diye ekledi."

İbnu'l Kaynım "Zâdu'l Meâd"da (1/81) şöyle demiştir: "O'nun (sav) sünneti hakkında bir fasıl: Bu konuda üç farklı görüş vardır. Birincisine göre O sünnetli ve göbeği kesik olarak doğmuştur. Bu hususta bir de İbnu'l Cevzi'nin "el-Mevzûât'ta zikrettiği sahih olmayan bir hadis rivâyet edilmiştir. Bu konuda sahih bir hadis yoktur. Bu ona mahsûs şeylerden de değildir. Zira insanlardan birçok kimse sünnetli olarak doğmaktadır..."

⁸⁷⁸ Deylemi "el-Firdevs"te (4159) rivâyet etmiştir. Bunun benzeri Ömer'den, İbn Mes'ûd'dan, Enes'ten, Ebû Hureyre'den ve İbn Abbâs'tan da -Allah onlardan râzı olsun- rivâyet edilmiştir. Makâm-ı Mahmûd hakkında kaleme aldığım müstakil bir cüzde bunların tahricini yaptım ve zayıf olduklarını beyân ettim. Allah tamamlanmasını müyesser kılsın.

75- Mücâhid, Muhammed b. Fudayl'ın Leys'ten, onun da kendisinden rivâyet ettiğine göre bunu bu şekilde tefsir etmiştir.⁸⁷⁹

76- Sonra iman etmek ve bilmek gerekir ki nebîlerden ve resûllerden sonra insanların en hayırlısı, en fazîletlisi, Allah (*Azze ve celle*) katında en büyük dereceye sâhip olanı ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hilâfetini en çok hak edeni Ebû Bekr es-Sıddık Abdullah b. Osmân'dır. O Atık b. Ebî Kuhâfe'dir. Allah ondan râzı olsun. Bilmelisin ki Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in vefat ettiği gün yeryüzü üzerinde ondan başka yukarıda zikrettiğimiz vasıfları üzerinde taşıyan kimse yoktu. Allah ona rahmet etsin.

Ondan sonra bu tertip ve sıfat üzere Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb (*radiyallahu anh*) gelir. O Fârûk'tur. Bu ikisinden sonra aynı tertip ve sıfat üzere Osmân b. Affân (*radiyallahu anh*) gelir. O Ebû Abdullah Ebû Amr Zunnû-reyn'dir. Bunlardan sonra bu sıfat üzere Ebu'l Hasen Alî b. Ebî Tâlib (*radiyallahu anh*) gelir. O "el-Enzeu'l Batîn"dir. (Şirkten çekilip alınmıştır ve ilimde derindir.) Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in damadı, nebîlerin sonuncusunun amcasının oğludur. Allah'ın salâtları, rahmeti ve bereketleri hepsinin üzerine olsun. Din onları sevmekle ve fazîletlerini bilmekle ayakta durur. Sünnet bununla tamam olur, hüccet bununla doğrulur.

77- Süfyân es-Sevrî (*rahimehullah*) "Selefe sövme, cennete selâmetle gir" demiştir.

Ebû Bekr en-Neccâd (*rh*) şöyle demiştir: "Ebu Muhammed b. Sâid'e Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'in Nâfi'den, onun İbn Ömer'den, onun da Nebî (*sav*)'den rivâyet ettiği hadis hakkında sordum. 'Bu aslı olmayan uydurulmuş bir hadistir' dedi." Yine o şöyle demiştir: "Ebû Bekr el-Bâğendi'ye (bu hadisleri) sordum da şöyle dedi: 'Mücâhid'in hadisi dışında bu hadislerin tamamı bâtıldır, mahfûz değildir.'" (İbtâlu't Te'vilât, 2/490)

İbn Teymiyye "Der'u't Teâruz"da (5/237) şöyle demiştir: "Bazı insanlar bunu birçok tarikten merfû olarak rivâyet etmiştir. Bunların tamamı uydurmadır. Sahih olan ancak Mücâhid'den ve seleften diğer zatlardan rivâyet edilendir."

⁸⁷⁹ İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile" (3/19) İbn Batta (*rh*)'ın tarîkinden rivâyet etmiştir.

Tefsirinde et-Taberî (15/145) ve el-Hallâl Mücâhid'den birçok tarikle rivâyet etmiştir. Mücâhid (*rh*)'ın eserini, gerek mütekaddiminden gerekse müteahhirinden ilim ve tahkik ehli kimseler sahihlemişler ve kabûl ile karşılamışlardır. Hatta bu hadisi reddeden, Mücâhid'e ta'n eden ve ona en çirkin sıfatları revâ gören kimselere ağır sözler söylemişlerdir. İbrâhim el-İsbehânî şöyle demiştir: "Bu hadis sahihtir ve sâbittir. Âlimler bunu yüz atmış seneden beri tahdîs edegelmüşlerdir. Bunu ancak bir bidat ehli reddeder." (es-Sünne, el-Hallâl, 293) Bu derlemedeki 42. akîdeye bakınız. O akîdede bu mesele isbât edilmekte ve ilim ehlinin bunun isbâtı hususundaki sözleri nakledilmektedir.

78- Şüphe etmeden ve istisnâ yapmadan (cennetle müjdelenmiş) on kişinin cennetlik olduklarına şahitlik edersin. Onlar Hirâ ashâbıdır: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Ali, Talha, Zubeyr, Sa'd, Saïd, Abdurrahmân b. Avf ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh... Allah onlardan râzı olsun. Hiç kimse fazîlette ve hayırda onların önüne geçemez.

79- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in cennetlik olduğuna şahitlik ettiği her bir kimsenin cennetlik olduğuna şahitlik edersin. Hamza'nın şehidlerin efendisi olduğuna, Ca'fer et-Tayyâr'ın cennetlik olduğuna, Hasen'in ve Hüseyin'in cennet ehlinin gençlerinin efendileri olduklarına da (şahitlik edersin).

80- Muhâcirler'in ve Ensâr'ın tamamının cennetlik olduğuna, Allah'ın onlardan râzı olduğuna, onların tevbelerini kabul ettiğine ve onlara rahmet ettiğine şehâdet edersin.

81- Yine kesin bir şekilde şunu bilir ve bütün kalbinle şuna iman edersin: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'i gözleriyle gören, O'na iman eden, gündüzün bir saati kadar bile olsa ona tâbi olan bir kimse, onu görmeyen kimseden -bütün insanların amelini işlese bile- daha fazîletlidir.

82- Sonra O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) ashâbının tamamına; küçüğüne ve büyüğüne, öncesine ve sonrasına rahmet okumak, onların iyiliklerini anmak, fazîletlerini yaymak, yollarından gitmek, izlerini takip etmek gerekir. Hak onların söylediklerindedir. Doğru onların yaptıklarındadır.

83- Âlimler -aralarında hiçbir ihtilâf olmaksızın- icmâ etmişlerdir ki kible ehlinde bir kimse günahından dolayı tekfir edilmez. Onu bir masiyet sebebiyle İslâm'dan çıkarmayız. İyi kimse için ümit besler, günahkâr kimse için endişe ederiz. Bu konuda Mu'tezile'nin söylediğini söylemeyiz. Zira onlar "Kim hayâtında tek bir günah işlerse ya da hayâtında bir taneyi haksız yere alırsa kâfir olur" derler. Bunu söyleyen kimse Allah (Azze ve celle)'ye büyük bir iftirada bulunmuş olur. O'nu, O'nun kendisinin vasfı olarak bildirdiği re'fetten, rahmetten, affedicilikten, ihsandan, bağışlayıcılıktan ve tevbeleri kabul etmekten berî kılmış olur.

Yine o Âdem'in ve ondan sonraki nebîlerin kâfir olduklarını söylemiş olur. Zira Allah (Azze ve celle) "Âdem Rabbine isyân etti ve azdı" (Tâhâ, 121) buyurmuştur. O nebîlerin -Allah'ın salavâtı onların üzerine olsun- günahlarını Kur'ân'da birçok yerde zikretmiştir. Kezâ Yûsuf'un kardeşleri de kardeşlerine zulmetmişler, babalarına kötü davranmışlar, mevlâlarına isyân etmişlerdi. Bütün bunlara rağmen onlar hayırlı ve iyi kimselerdir. Yine onlar

cennet ehliindendir. Allah (*Azze ve celle*) nebîsi Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e "Allah geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın diye..." (Fetih, 2) buyurmuştur. Yine Allah (*Azze ve celle*) "Allah seni affetsin, onlara niye izin verdin?" (Tebe, 43) buyurmuştur.

84- Bundan sonra; Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının arasında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmayız. Onlar O'nunla birlikte savaflara katıldılar. İnsanları fazîlette geride bıraktılar. Allah onları bağışladı. Sana da onlar için istiğfarda bulunmayı, onları severek kendisine yaklaşmanı emretti ve bunu nebîsinin diliyle farz kıldı. O onlardan nelerin sâdır olacağını ve [onların] aralarında savaşıacaklarını biliyordu. Onlar diğer insanlardan ancak, aralarında meydana gelen her anlaşmazlık hususunda hatanın ve kastın kendilerinden kaldırılmış ve bağışlanmış olması sebebiyle üstün kılınmışlardır.

Sıffin, Cemel, Dâr Vakası ve aralarında meydana gelen diğer çekişmeler hakkında bir kitaba bakılmamalıdır. Sen de (bu konularda herhangi bir şeyi) ne kendin için ne de başkası için yazma. Herhangi bir şeyi birinden rivâyet etme. Başkasına okuma. Rivâyet edenden dinleme. Bu ümmetin büyük âlimleri bu zikrettiklerimizden sakındırma hususunda ittifâk etmişlerdir. Hammâd b. Zeyd, Yûnus b. Ubeyd, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Abdullah b. İdris, Mâlik b. Enes, İbn Ebî Zi'b, İbnu'l Münkedir, İbnu'l Mubârek, Şuayb b. Harb, Ebû İshâk el-Fezârî, Yûsuf b. Esbât, Ahmed b. Hanbel, Bişr b. el-Hâris ve Abdulvehhâb el-Verrâk onlardır.

Bu zatların tamamının görüşü; bunlardan, bunlara bakmaktan, bunlara kulak vermekten sakındırma olmuştur. Bunların peşine düşmekten ve bu husustaki bilgileri bir araya getirmekle ilgilenmekten sakındırılmışlardır. Onlardan, bunu yapan kimsenin yaptığıнын kerâhiyeti hususunda, bunları rivâyet eden ve bunlara kulak veren kimseyi inkâr hususunda lafızları farklı ama manaları bir olan birçok şey rivâyet edilmiştir.

85- Bundan sonra; Âişe binti Ebî Bekr es-Sıddık (*radiyallahu anhum*)'nin sıddıka ve tertemiz olduğuna, Cibrîl (*aleyhisselam*)'ın Allah (*Azze ve celle*)'den getirdiği, O'nun kitabında okunan, kıyâmet gününe kadar ümmetin göğüslerinde ve mushaflarında sâbit olan haber ile gökten aklandığına, yine onun Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in aklanmış, pâk, hayırlı ve faziletli eşi olduğuna, O'nun cennette de zevcesi olacağına, dünyada da âhirette de müminlerin annesi olduğuna şehâdet edilir. Kim bu hususta şüphe ederse, buna karşı çıkarsa, bu hususta duraksarsa; Allah'ın kitabını yalanlamış.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in getirdikleri hususunda şüpheye düşmüş ve Allah'ın kitabının Allah'tan başkasının katından geldiğini iddia etmiş olur. Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Allah ayımsına dönmeyesiniz diye size öğüt veriyor, eğer müminler iseniz." (Nûr, 17) Kim bunu inkâr ederse imandan sıyrılmış olur.

86- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamı mertebelerine ve derecelerine göre sırasıyla sevilir: Bedir ehli, Hudeybiye ehli, Rıdvan ağacının altında bey'at edenler ve Uhud ehli... Bunlar en büyük faziletlere ve en yüksek derecelere sâhip kimselerdir. Birçok önceliğe mazhar olmuşlardır. Allah hepsine rahmet etsin.

87- Rasulullah'ın zevcesi Ümmü Habîbe'nin kardeşi, bütün müminlerin dayısı ve vahiy kâtibi Ebû Abdurrahmân Muâviye b. Ebi Süfyân için Allah'tan rahmet dilersin. Onun faziletlerini anar, onun hakkında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edileni rivâyet edersin:

88- İbn Ömer şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber bulunuyorduk. 'Sizin yanınıza şu yoldan cennetlik bir adam girecek' buyurdu. Bunun üzerine Muâviye (rahimehullah) girdi."⁸⁸⁰ Bunun, onun konumu ve derecesi olduğunu bilirsin.

89- Allah için O'na itaat edeni seversin. Sana uzak olsa da, dünyada istediğini yapmasa da... Yine Allah için O'na isyân edene ve O'nun düşmanlarını dost edinene buğz edersin. Sana yakın olsa da, dünyalık hususunda isteklerini yerine getirirse de... Bunun için yakınlık kurar, bunun için ilişkiyi kesersin.

90- Yeni bir görüş ortaya atma ve onu söyleyene kulak verme. Zira bir görüş doğru da olabilir yanlış da olabilir.

91- Sürekli tartışıp duran kimselerle oturma. Çünkü onlar Allah'ın âyetleri hakkında (uygun olmayan şekilde) konuşmaktadırlar.

92- Din hususunda tartışmaktan ve cidâle girmekten sakın. Çünkü bu beraberinde kini getirir. Sâhibini -eğer sünnet ehliyse- bidate sürükler. Çünkü sünnet ehli kimseye dîni hususunda ilâşecek ilk eksiklik, bidatçıyle tartıştığı zaman onunla birlikte oturması ve onunla münâzara yapmasıdır. Sonra sen bidatçinin onun aklına onu fitneye düşürecek dakik kelimeler ve

⁸⁸⁰ İbn Adiyy "el-Kâmil"de (2/330), el-Hallâl (704), el-Âcurri (1924) ve el-Lâlekâi (2779) rivâyet etmiştir. "El-İlelu'l Mütênâhiye" sâhibi (449-451) "Hiçbir tarikenden sahîh değildir" demiştir.

pis sözler sokmayacağından emin olamazsın. Belki onu fitneye düşürmez. Fakat kendi görüşünden ne tevilde bir aslı ne tenzilde bir beyânı ne de hakkında Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in haberlerinden bir eser bulunan şeyleri onun sözüne cevap vermek için getirme gayretine girer.

93- Bundan sonra; Fitne zamanında kenara çekilmek ve oturmak gerekir. Zulmetseler bile yöneticilere kılıçla isyân etme.

94- Ömer b. el-Hattâb (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Sana zulmederse sabret. Seni mahrum bırakırsa da sabret."⁸⁸¹

95- Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Zerr'e "Habeşli bir köle olsa bile sabret" buyurmuştur.⁸⁸²

96- Bu ümmetin başından günümüze kadar bütün ilim ve fıkıh ehli âlimler, âbidler ve zâhidler icma etmiştir ki: Cuma ve bayram namazları, Minâ, Arafât, gazve, hac ve hedy; iyi olsun günahkâr olsun her emîr ile birlikte geçerlidir. Haraçların, zekâtların ve öşürlerin onlara verilmesi câizdir. Onların inşa ettikleri büyük mescitlerde namaz kılmak, yaptırdıkları köprülerin üzerinden geçmek, alışveriş, her türlü ticâret, ziraat, zanaat; her asırda ve her emîr ile birlikte Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere câizdir. Zâlimin zulmü ve haksızlık yapanın haksızlığı, dini hususunda hassas olan ve nebisi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetine yapışan kimseye, yaptığı şey Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere olduğu sürece zarar vermez. Nitekim kişi âdil bir imamın zamanında Kitab'a ve Sünnet'e muhâlif olarak bir şey alsa ya da bir şey satsa imamın adâleti ona fayda sağlamaz.

Onların (yani imamların) kadılarına muhâkeme olmak, hadleri ve kısasları onlara götürmek, onların emîrleri ve güvenlik görevlileriyle zâlimlerin elinden (mazlumlara âit) hakları almak câizdir. Allah (Azze ve celle)'ye masiyet hususunda olmamak üzere, habeşli bir köle olsa bile onların tayin ettiklerinin sözünü dinleyip onlara itaat etmek gerekir. Masiyette hiçbir yaratılmış itaat edilmez.

97- Bundan sonra; İmamlara ve bütün ümmete gerek din hususunda gerekse dünya hususunda nasihat etmeyi, bütün müslümanların iyiliğini istemeyi din edinmek gerekir. Kendin için istediğini onlar için de istersin. Kendin için istemediğini onlar için de istemezsin.

⁸⁸¹ İbn Ebî Şeybe (12/544) ve "es-Sünne"de (54) el-Hallâl rivâyet etmiştir. Sahihdir.

⁸⁸² Müslim (478/3) rivâyet etmiştir.

98- Dinin hususunda hiçbir bidat ehliyle meşveret etme. Onu yanına yaklaştırmama imkânın bulunsa bile onunla yol arkadaşı olma.

99- Zikrettiklerimizden herhangi birine itikâd eden her bir kimseden uzak durmak, onu terk etmek, ona buğz etmek; onu dost edinene, ona yardım edene, onu savunana ve onunla arkadaşlık edene de buğz etmek - bunları yapan sünnet ehli gözüğe de- sünnettendir. Şimdi biz bunların arkasından insanların bidat olarak ortaya attıkları, Allah'ın kitabında bir aklı bulunmayan ve hiçbir eserde vârid olmayan yeniliklerden söz edeceğiz. Bunları yapan kimse her ne kadar dinden ayrılmasa da, müslümanlar zümresinin dışına çıkmasa da Allah'ın hakkında izin vermediği bir şeyi ihdâs ederek büyük bir cürüm işlemiştir.

100- Bidatlerden biri astroloji, yıldızlara bakmak [ve onlara tutunmak]tır. Hatta bu şirkten bir kısımdır. Gaybın ilmini iddia etmektir. Bunların hepsi; astroloji, iyâfe, kâhinlik, kuş uçurma ve kuşlardan manalar çıkarma yasaklanmıştır.

101- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim bir kâhine ya da arrâfa gider de onu tasdik ederse Allah'ın Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kalbine indirdiğine kâfir olmuş olur."⁸⁸³

102- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kim yıldız ilminden bir şube alırsa şirkten bir şube almış olur. Kim onu (yıldızlarla ilgili bilgisini) arttırsa (şirkini) arttırmış olur."⁸⁸⁴

103- Ali b. Ebî Tâlib (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Sizi yıldız ilminden sakındırıyorum. Ancak karanın ve denizin karanlıklarında kendisiyle yol bulunacak olanlar hâriç. Zira müneccim sihirbaz gibidir. Sihirbâz da kâhindir. Kâhin de kâfirdir. Kâfir de cehennemdedir."⁸⁸⁵

⁸⁸³ Ahmed (9536) ve sahihleyerek el-Hâkim (1/8) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir. "Kitâbu'l Kebâir"de (267) geldiği üzere isnâdı sahihtir.

⁸⁸⁴ Ahmed (2840), Ebû Dâvûd (3905) ve İbn Mâce (3726) rivâyet etmiştir. İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (35/193) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

⁸⁸⁵ El-Heysemi'nin "Zevâid"inde (564) geldiği üzere el-Hâris "Müsned"inde, bundan daha uzun olarak Ali (ra)'ın Nehrevân'a çıkması, müneccimin de kendisine o saatte çıkmamasını söylemesi kıssası içerisinde rivâyet etmiştir. Ali (ra) orada "Ne Muhammed (sav)'in ne de O'ndan sonraki insanların bir müneccimi yoktu" demiştir. Sonra şunları eklemiştir: "Ey in-sanlar! Şu yıldız ilmini öğrenmekten sakının. Ancak karanın ve denizin karanlıklarında kendisiyle yol bulunacak olanlar hâriç. Müneccim kâfir gibidir. Kâfir de cehennemdedir. Vallahi senin yıldızlara baktığın ve onlara göre amel ettiğin bana ulaşırsa hayatta kaldığın ve hayatta kaldığın sürece seni hapsederim. Elimde güç bulunduğu sürece seni ihsandan

104- Azâim⁸⁸⁶ kitaplarına bakmak, onlarla amel etmek, kişinin cinler ile konuştuğunu iddia etmesi, onları kullanmak ve bazılarını öldürmek de bidatlerdendir.

105- İhtiyaç ya da takılan kimsede ortaya çıkan bir hastalık olmadığı hâlde temimeler ve ta'vizeler takmak da bidatlerdendir.

106- Yine âlimler aralarında hiçbir ihtilâf olmaksızın icma etmişlerdir ki: Allah (*Azze ve celle*) insanlara korkuyu ve ümidi farz kılmıştır. Yine O kullarını rağbet ve rahbet ile (onları teşvik ederek ve korkutarak) kendisine davet etmiştir. Kitap'ta ve Sünnet'te bir aslı bulunmayan, sonradan ortaya atılmış bidatlerden biri de -ki bu yaptıkları câhiliyye fiillerine benzemektedir-

107- İnsanların bir araya gelmeleri, birbirlerini destekleyeceklerine ve birbirlerine yardım edeceklerine dâir birbirlerine söz vermeleridir. Bu, bidat olarak ortaya atılan ve hoş karşılanmayan bir şeydir. Bunu câhiliyye ehli yapardı. Allah (*Azze ve celle*) bunu İslâm ile giderdi. Nebîsi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in diliyle bunu yasakladı.

108- Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "İslâm'da hilf yoktur. Câhiliyyede olan herhangi bir hilfi İslâm ancak pekiştirmiştir."⁸⁸⁷

109- Şehâdet bidattir, berâet bidattir, velâyet bidattir. Şehâdet, kişinin, hakkında bir haber gelmemiş bir kimsenin cennetlik ya da cehennemlik olduğuna şehâdet etmesidir. Velâyet, kişinin bir topluluğu velî edinmesi, onların dışındakilerden de teberrî etmesidir. Berâet de kişinin İslâm dini ve Sünnet üzere olan bir topluluktan teberrî etmesidir.

110- Kabirlerin üzerine bina yapmak, onları kireçlemek ve onları ziyâret etmek için yolculuğa çıkmak da bidatlerdendir.

111- Sünnet'e muhâlefet eden ve ümmetin icmasının dışına çıkan her isimden (mezhepten) teberrî etmek, onun ehlinden ayrılmak, ona itikâd

mahrum bırakırım." İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde de (26041) Ömer b. el-Hattâb (ra)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Şu yıldızlardan karamın ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulacak kadar öğrenin, fazlasını öğrenmeyin."

"El-İbâne'de (2007) ve "eş-Şeria'da (2001) Meymûn b. Mihrân'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İbn Abbas (rhma)'ya 'Bana tavsiyede bulun' dedim. 'Yıldızlardan sakın, zira onlar kehânete çağırır' dedi."

⁸⁸⁶ Azâim rukyeler demektir. Bunlardan maksat bidat ve şirk içerikli rukyelerdir.

⁸⁸⁷ Müslim (2430) rivâyet etmiştir.

edenlerden uzak durmak, ona muhâlefet ederek Allah (Azze ve celle)'ye vaklaşmak da Sünnet'ten ve imanın kemâlindendir. Şu görüşleri gibi: Râfıza, Şîa, Cehmîyye, Mürcie, Harûriyye, Mu'tezile, Zeydiyye, İmâmîyye, Muğiriyye, İbâziyye, Keysâniyye, Sufriyye, Sürât, Kaderiyye, Menâniyye, Ezârika, Hulûliyye, Mansûriyye, Vâkife, sıfatları ve rü'yeti inkâr edenler...

Her sözün bir ortaya atanı, her görüşün bir uyduranı, her hevânın bir takipçisi vardır. Bütün bunlar, bunlara benzeyenler, bunlardan dallanıp budaklananlar ya da bunlara yakın olanlar; ehlini dinin dışına çıkaran, inanamı müslümanların zümresinin dışına iten aşağılık görüşlerdir ve kötü mezheplerdir.

112- Bu görüşlerin ve mezheplerin elebaşları vardır ki dalâlette imamdırlar, küfürde ve kötü görüşlülükte öncüdürler. Allah hakkında bilmediklerini söylerler. Yaptıkları hususunda hak ehlini ayıplarlar. Nakil konusunda güvenilir kimseleri itham ederler. Tevil konusundaki görüşlerinden ise şüphe etmezler. Onlar bidat sancaklarını kaldırmışlardır. Fitne pazarını kurmuşlardır. Belâ kapısını açmışlardır. Allah üzerine yalan uydururlar. Yalan söyleyerek ve haddi aşarak kitabı hakkında sözler uydururlar.

Şeytanların kardeşleri, müminlerin düşmanları, haddi aşanların mağarası, hasetçilerin sığınağıdır onlar. Onlar halklara ve kabilelere ayrılmışlardır. Sınıflara ve tâifelere bölünmüşlerdir. Şimdi ben onların isimlerinin ve özelliklerinin bir kısmını zikredeceğim. Çünkü onların yaygınlık kazanmış kitapları ve her tarafa yayılmış görüşleri vardır ki insanlar arasındaki tecrübesiz ve bidatler içerisinde yetişmiş kimse bunları bilmez. Bunların manaları okuyanlarının çoğuna gizli kalır. Belki bu görüşlere sâhip birine âit bir kitap yaşı küçük birinin eline geçer. Adam kitaba Allah'a hamd u senâda bulunarak, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e güzelce salât ederek başlamıştır. Fakat bunun arkasına ince küfrünü, gizli bidatini ve şerrini ekler. İnsanlardan ilmi olmayan yaşı küçük kimse, acem kimse ve bir tecrübesi bulunmayan kimse de o kitabı yazanın âlimlerden bir âlim veya fakihlerden bir fakih olduğunu zanneder. Bu ümmet hakkında öyle şeylere itikâd eder ki bunlar putperestlerin ve Allah'a savaş açıp şeytani dost edinenlerin bu ümmet hakkındaki görüşlerinin aynısıdır.

113- Onların dalâlette öncü olan reislerinden biri, sapık ve saptırıcı el-Cehm b. Safvân'dır. Ona Şâm'da olduğu sırada "Nereye gidiyorsun?" diye sorulmuş, o da "Kendisine ibâdet edeceğim bir rab arıyorum" demiştir. Birçok sapık tâife onun görüşünü almıştır. İbn Şevzeb "Cehm şüphe ettiğinden dolayı kırk gün namazı terk etti" demiştir.

114- Bişr el-Merîsî, el-Murdâr, Ebû Bekr el-Esamm, İbrâhîm b. İsmâîl b. Uleyye, İbn Ebî Duâd, Berğûs, Rubâlûye, el-Ermenî, Ca'fer el-Hazzâ, Ebû Şuayb el-Haccâm, Hasen el-Attâr, Sehl el-Harrâz, Ebû Lukmân el-Kâfir ve bunlarla birlikte birçok sapık onun tâbilerinden ve taraftarlarından. Bütün âlimler isimlerini zikrettiğimiz kimseler hakkında "Onlar küfrün elebaşları ve dalâletin önderleridir" demektedir.

115- Yine küfür ve dalâlet ehli birçok kimsenin arasında Ma'bed el-Cuheni, Ğaylân el-Kaderî, Sümâme b. Eşras, Amr b. Ubeyd, Ebu'l Huzeyl el-Allâf, İbrâhîm en-Nazzâm ve Bişr b. el-Mu'temir de onların reislerindedir. Bunlar kaderilerdir. Hasen b. Abdulvehhâb el-Cubbâi ve Ebu'l Anbes es-Saymerî⁸⁸⁸ de onlardandır.

116- Râfîzilerden: Muğîre b. Saîd, Abdullah b. Sebe', Hişâm el-Fûtî, Ebu'l Kerevves, Fudayl er-Rakkâşî, Ebû Mâlik el-Hadramî ve Sâlih Kubbe... Onlar bir kitapta zikredilemeyecek kadar, bir konuşmada söylenilemeyecek kadar çoktur. Onların imamlarından birkaçını zikrettim ki yaşı küçük ya da ilmi olmayan kimse onları anmaktan, onların sözlerini delil getirip onların kitaplarıyla münâzara edenlerle oturmaktan sakınsın.

117- İbn Küllâb, Hüseyin en-Neccâr, Ebû Bekr el-Esamm ve İbn Uleyye de onların en pislerinden, konuşurken Sünnet'i savunuyor ve ona yardım ediyor görüldüğü hâlde en pis sözü söyleyenlerdendir. Allah bizi de seni de onların görüşlerinden korusun. Bizi de seni de onların kötülüklerinden ve mezheplerinden âfiyette kılsın. Bizi İslâm ve Sünnet üzere yaşatsın, bunun üzerine öldürsün, bunun üzerine haşretsın. Üzerimizdeki ve üzerindeki nimetlerini ve lütuflarını değiştirmesin. Sürekli bahşettiği güzel ihsanlarından ve fâidelerinden bizi mahrum bırakmasın. Bizi ve seni sınırlarını muhâfaza edenlerden ve haklarını yerine getirenlerden eylesin. Bizi ve seni bize öğrettikleriyle faydalandırsın. Onlarla bize sâlih, makbûl ve râzı olunan ameller işletsin. Bizi ve seni nebîsinin ve ashâbının zümresi içerisinde haşretsın. Şüphesiz O, ümit beslenecek hususlarda kendisinden umulandır. Darlık ve genişlik zamanında kişinin yanında bulunandır. Başta ve sonra Allah'a hamd olsun. Allah'ın salâtı gizlide ve açıkta nebîsinin üzerine olsun.

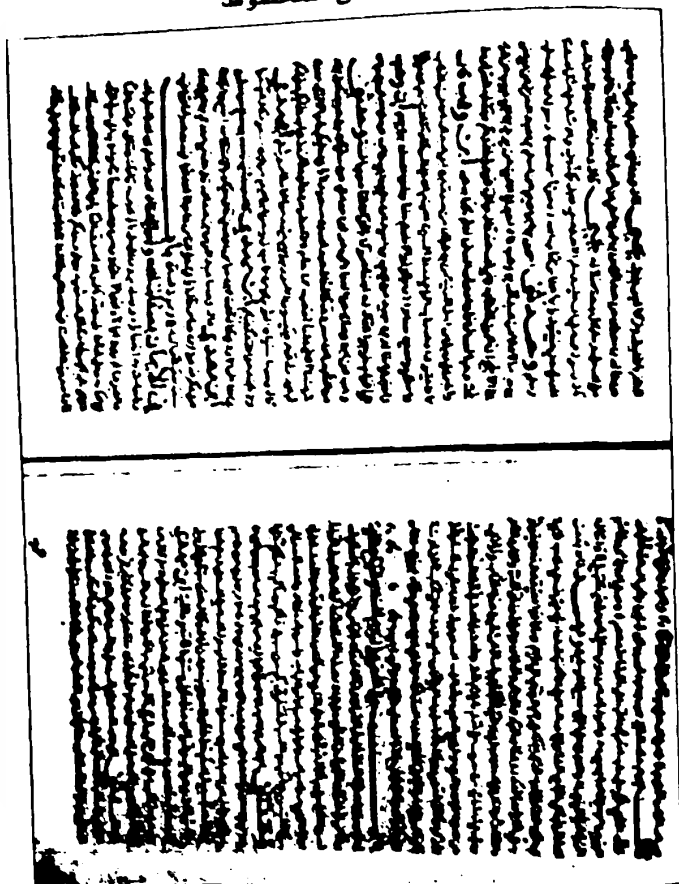
⁸⁸⁸ Aslında "es-Samyeri" diye geçmektedir. Doğru olan yukarıda yazdığımıdır. (el-Vâfi fîl Vefeyât, (2/135))

**İBN EBÎ ZEMENİN OLARAK BİLİNER
EBÛ ABDULLAH MUHAMMED B. ABDULLAH B.
ÎSÂ EL-MÂLİKÎ'NİN (V. 399) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDİ
AÇIKLANMAKTADIR**

اعتقاد ابن أبي زئب

سورة من المخطوط

Muhammed b. Abdullah b. Îsâ b. Muhammed el-Murri el-Elbiri el-Endelûsî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. İbn Ebi Zemenin olarak şöhet bulmuştur. 324 yılında doğmuş, 399 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler:

Zehebi şöyle demiştir: "İlimde derinlere kök salmıştı. Edebiyatta iyiydi. Selefin eserlerine uyardı. İbâdet, inâbe ve takvâ ehli bir zâtı."

İbn Ferhân da şöyle demiştir: "O Gırnata'nın medâr-ı iftiharlarından. Muhaddislerin, âlimlerin ve ilimde derinleşmiş kimselerin büyüklerinden. İlim, rivâyet, reyi ezberleme, hadisi(n) sahîhini sakiminden) ayırt etme ve âlimlerin ihtilâflarını bilme konularında zamanının en değerlisiydi. İlimde ve edebiyatta ustaydı. Güzel telifleri, hoş tasnifleri, faydalı kitapları vardı... Selefin eserlerini takip ederdi."

Tercemenin Kaynakları:

Tertîbu'l Medârik, 7/184; ed-Dibâcu'l Müzehheb, s. 77)

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 17/188; el-Iber, 2/112.

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın Sünnet ve itikâd ile ilgili konuların çoğundaki itikâdî zikredilmektedir. Bu akîde, Mâlikîler'in imamlarından bir imama âit olması yönüyle temeyyüz etmektedir. O bu akîdede Ehli Sünnet'in itikâd meselelerindeki ittifakını nakletmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Ebî Zemenin (*rahimehullah*)'ın "Usûlü's Sünne" kitabından seçerek ve özetleyerek çıkardım. Bu kitap, konusunda faydalı bir kitaptır. Musannif (*rahimehullah*) itikâd bablarından her birine Ehli Sünnet'in o babdaki ittifakını zikrederek başlamış, sonra o bâba dâir Kitap'tan, Sünnet'ten, ümmetin selefinin -sahiplerine isnad ile ulaşan- eserlerinden deliller zikretmiştir. Ben bu akîdede onun her bâbın altındaki sözlerini, gördüğü Sünnet ehli kimselerin ve kendisinden önceki âlimlerin ittifakını nakletmesini zikretmekle yetindim. Bu kitabı çıkarırken, bu kitabın aslı el yazması nüshasına itimâd ettim. Sonra onu "İbn Abbâs (*radıyallahu anh*) Yayinevi"nin 1435 yılındaki neşriyle karşılaştırdım. İki köşeli parantez arasında bulunanlar ondandır.

Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah'ın salâtı ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in, O'nun âlinin ve ashâbının üzerine olsun. Güç ve kuvvet ancak Ali ve Azîm olan Allah ile dir.

Ebû Abdullah el-Fakih Muhammed b. Abdullah b. Ebî Zemenin (*radıyallahu anh*) dedi ki: Hamd Allah'a mahsustur. O ki kendisiyle nimetlendirdiği

şeylere karşılık mükâfâtlandırandır. Dilediği takdirde kişiyi kendisinden koruyacağı şeylere karşılık cezâlandırandır. Allah'ın salâtı nebilerin sonuncusu olan Muhammed'in ve Muhammed'in bütün âlinin üzerine olsun. Saptırıcı hevâdan ve kabul edilmeyen amelden Allah'a sığınırım. Ondan yakınlığı arttırmasını ve müminlerin yolundan gitmem hususunda bana yardım etmesini talep ederim. Bundan sonra; Sünnet'e ve Cemaat'e uymaya istekli olan kimselerden biri benden kendisi için, kendilerine uyulan ve görüşlerine müracaat edilen imamların Sünnet'e ve Cemaat'e ittiba hususundaki görüşlerini; kadere iman, kabir azabı, Havz, Mîzân, Sırât, cennetin ve cehennemın yaratılmış olup olmadığı, taat, şefaât ve kıyâmet günü Allah (*Azze ve celle*)'ye bakma konularında neye itikad ettiklerini ve neyi söylediklerini gösteren bazı hadisler yazmamı istedi. Ben de onun isteğine bu kitabı telif ederek karşılık verdim.

Onun öğrenilmesi gereken şeyleri öğrenmeye olan hırsını görünce bu konudaki isteğim daha da arttı. İmanın ve dinin asılları, müslümanların şeriatleri hakkında soru sormaması ve bunları araştırmaması hususunda hiçbir câhil mâzur değildir. Zira Allah (*Azze ve celle*) "Bilmiyorsanız zikir ehline sorun" (*Nahl*, 43) buyurarak bunu gerekli kılmıştır. Aynı şekilde hakkında konuşan bir kitap (âyet) ya da kâim bir sünnet bulunan bir mesele kendisine sorulduğu zaman hiçbir âlim onu câhilinden gizlemekte mâzur değildir. Çünkü Allah tebâreke ve teâlâ "Mutlaka onu insanlara açıklayacaksınız. onu gizlemeyeceksiniz" (*Âli İmrân*, 187) buyruğuyla âlimlerden söz almıştır.

Tevfik ancak Allah'tandır. Ben yalnız O'na tevekkül ettim. Yine ben yalnız O'na yönelirim.

1- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- Sünnet Kur'an'ın delilidir. Ona kıyasla ulaşılmaz. O akıllarla elde edilmez. Ona ancak imamlara tâbi olarak ve bu ümmetin cumhûrunun üzerinde yürüdüğü yolu takip ederek ulaşılır. Allah (*Azze ve celle*) bazı kimseleri en güzel şekilde överek zikretmiş, şöyle buyurmuştur: "Sözü dinleyip en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte onlar Allah'ın hidâyet ettikleridir. İşte onlar akıl sâhipleridir." (*Zümer*, 17-18)

Yine O şöyle buyurarak kullarına bir emir yöneltmiştir: "Bu benim dosdoğru yolumdur. Şu hâlde ona uyun. Başka yollara uymayın. Sonra sizi O'nun yolundan ayırır. İşte O sakınırsınız diye böyle tavsiyede bulunuyor." (*En'âm*, 153)

2- Bil ki Allah'ı, O'nun nebilerinin ve resûllerinin getirdiklerini bilenler, Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisi hakkında bildirmediği şeyi bilmeyi ilim görürler. O'nun kendisine davet etmediği şeyden âciz kalmayı iman görürler. Onlar O'nun sıfatları ve isimleri hakkında, O'nun kitabı ve nebisinin dili ne söylüyorsa onu söylerler, bunun ilerisine gitmezler. Konuşanların en doğru sözlüsü olan O şöyle buyurmuştur:

"O'nun vechi/yüzü dışında her şey helâk olacaktır." (Kasas, 88)

"Allah sizi nefsinden sakındırıyor." (Âli İmrân, 28)

"Gözümün önünde yetiştirilesin diye..." (Tâhâ, 39)

"Yahudiler 'Allah'ın eli bağlıdır' dediler. Elleri bağlandı ve söylediklerinden dolayı lanetlendiler. Bilakis O'nun iki eli de açıktır..." (Mâide, 64)

"Yeryüzü kıyâmet günü bütünüyle O'nun avucundadır. Gökler de O'nun sağ elinde dürülmüştür." (Zümer, 67)

Bunların benzerleri Kur'ân'da çoktur. Yine O tebâreke ve teâlâ kendisi hakkında haber verdiği üzere göklerin ve yerin nûrudur, bir şeydir, bir yüzü ve nefsi vardır. Yine bunların dışındaki birçok sıfatla kendisini vasıflandırdığı üzere muttasıftır. İştir, görür ve konuşur. Evvel'dir, O'ndan önce bir şey yoktur. Sonsuza kadar bâkî kalacak olan Âhir'dir, O'ndan sonra bir şey yoktur. Yaratıklarının tamamının üzerinde olan Zâhir'dir. Yaratıklarını en ayrıntılı şekilde bilen Bâtın'dır. O her şeyi bilendir. Kayyûm'dur (her şeyi ayakta tutandır). O'nu ne bir uyuklama tutar ne bir uyku... İşte bunlar Rabbimizin sıfatlarıdır. O kitabında kendisini bunlarla vasıflandırmış, nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem) O'nu bunlarla vasfetmiştir. Bunlardan herhangi biri hakkında tahdîd/sınırlandırma, teşbih/benzetme, takdir/keyfiyet tayin etme söz konusu değildir. Kendisinin hiçbir benzeri olmayan, işiten ve gören Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. Gözler O'nu görmemiştir ki O'na bir keyfiyet tayin etsin. Fakat kalpler O'nu O'na iman hakikatlerinin içinde görmüştür. O -ne izzetli söyleyendir O- şöyle buyurmuştur: *"En güzel isimler Allah'ındır. Şu hâlde O'na onlarla duâ edin."* (A'raf, 180)

Rabbimizin isimleri tenzilde bulunmaktadır. Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ezberlenmiştir. Onların hiçbir yaratılmış ya da sonradan meydana gelmiş değildir. Allah mühlidlerin söylediklerinden çok çok yücedir!

3- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri Kur'ân'ın Allah'ın tenzili ve vahyi olduğudur. O ne yaratıcıdır ne de yaratılmıştır. O'ndan -tebâreke ve teâlâ- başlamıştır ve O'na dönecektir.

[Zuheyr b.] Abbâd şöyle demiştir: "Gördüğüm şeyhlerin hepsi; Mâlik b. Enes, Süfyân b. Uyeyne, Fudayl b. İyâd, İsâ b. Yûnus, Abdullah b. el-Mubârek, Vekî' b. el-Cerrâh ve bunların dışında Mekke, Medîne, Irâk, Şâm ve Mısır gibi bölgelerde gördüğüm fakihler şöyle diyorlardı: Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Yaratıcı da değildir yaratılmış da değildir. Kişi Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu, ne yaratıcı ne de yaratılmış olduğunu bilmedikçe ve buna iman etmedikçe hiçbir ilim ona fayda vermez."

4- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Allah (*Azze ve celle*) Arş'i yaratmış ve onu yarattığı her şeyin üzerinde ve yukarısında bulunmakla ayrıcalıklı kalmıştır. Sonra ona dilediği gibi istivâ etmiştir. Kendisi hakkın-da "*Rahmân Arş'a istivâ etmiştir*" (*Tâhâ*, 5) buyruğunda haber verdiği gibi... Uzakta olup görülmeyen, ilmi ve kudreti ile yakın olup fısıltıyı işiten Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir.

5- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Kürsî Arş'in önündedir ve O'nun iki ayağını koyduğu yerdir.

6- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Allah (*Azze ve celle*) yarattıklarından ayırdır. Onlardan perdelerle perdelenmiştir. Allah zâlimlerin söylediklerinden yücedir. "*Ağızlarından çıkan söz ne büyüktür. Onlar ancak yalan söylüyorlar.*" (*Kehf*, 5)

7- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Allah (*Azze ve celle*) en yakın semâya iner. Onlar buna bir had belirlemeksizin⁸⁸⁹ iman ederler. Zuheyr b. Abbâd şöyle demiştir: "Gördüğüm bütün şeyhler; Mâlik, Süfyân, Fudayl b. İyâd, İsâ, İbnu'l Mubârek ve Vekî' 'Nüzûl⁸⁹⁰ haktır' diyorlardı."

8- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Allah (*Azze ve celle*) kıyâmet günü kullarını hesâba çekecek, şifâhî olarak onları sorgulayacaktır. O (*Azze ve celle*) şöyle buyurmuştur: "*Mutlaka kendilerine (resûl) gönderilenleri sorgulayacağız. Gönderilenleri de kesinlikle sorgulayacağız.*" (*A'râf*, 6) Kulları onları yaratandan, kendisine kul yapandan, amellerini kayıt altına alandan, onları

⁸⁸⁹ Aslında "bulunmaksızın" diye geçmektedir. "Hameviyye"den (s. 359) düzeltilmiştir.

⁸⁹⁰ Aslında "tenezzül" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "Hameviyye"dendir. (s. 360)

kendilerinden sorguya çekmek için saklayandan, bundan sonra dilediğini bağışlayandan, dilediğine azap edenden başkası sorgulayabilir mi? O Âlîm'dir, Kadir'dir.

9- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Müminler Rablerini âhi-rette göreceklerdir. O kâfirlerden ve müşriklerden de perdelenectir. Bundan dolayı onlar O'nu göremeyeceklerdir. O şöyle buyurmuştur:

"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)

"Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneceklerdir." (Mutaffîfîn, 15)

"Gözlerin kendisini idrâk edemediği, kendisi ise bütün gözleri idrâk eden, Latîf ve Habîr olan" (En'âm, 103)

Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir!

10- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de Levh-i Mahfûz'un ve Kalem'in hak olduğudur. Onlar bunlara iman ederler. O -ne izzetli söyleyendir O- şöyle buyurmuştur: "Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır. Korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz'da)dır." (Burûc, 21-22)

11- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri cennetin ve cehennemin yaratılmış olduğudur. O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Dedik ki: Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin." (Bakara, 35)

"Ateş! Sabah akşam ona sunulurlar..." (Gâfir, 46)

12- Yine Ehli Sünnet cennetin ve cehennemin son bulmayacağına, içindekilerin ölmeyeceğine iman ederler. O şöyle buyurmuştur:

"Sizin yanınızdakiler tükenir ama Allah'ın katındakiler bâkidir." (Nahl, 96)

"Onlar oradan çıkarılacak da değillerdir." (Hicr, 48)

Allah tebâreke ve teâlâ ebediliği yalnız bir âyette zikretmiş olsaydı bile Allah'ın göğsünü İslâm'a açtığı kimse için bu yeterli gelirdi. Fakat O zirveye ulaşmış hüccetin kendisinin olması için bunu defalarca zikretmiştir.

13- Yine Ehli Sünnet kulların amellerini yazan hafaza meleklerine iman eder. O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz sizin üzerinizde koruyucular, değerli yazıcılar/kirâmen kâtibin vardır." (İnfîtâr, 10-11)

14- Yine Ehli Sünnet Ölüm Meleği'nin ruhları kabzettiğine iman eder. O şöyle buyurmuştur: "De ki: Canınızı size müvekkel kılınan ölüm meleği

alacaktır." (Secde, 11) Mümin bir rûhu kabzettığı zaman onu rahmet meleklerine teslim eder. Kâfir ya da fâcir bir rûhu kabzettığı zaman da onu azap meleklerine teslim eder. Nitekim Allah "...elçilerimiz onun canını alır, görevlerini eksik yapmazlar" (En'âm, 61) buyurmuştur. Yani⁸⁹¹ onlar rûhu Ölüm Meleği'nden alırlar ve onu Allah'a yükseltirler. Nitekim O "Sonra gerçek mevlâları olan Allah'a döndürülürler" (En'âm, 62) buyurmuştur.

15- Yine Ehli Sünnet bu ümmetin kabirlerinde imtihan edileceğine, Allah'ın dilediği şekilde Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sorguya çekileceğine iman eder. Keyfiyetini araştırmadan bunu tasdik eder. Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Allah iman edenleri dünya hayâtında da âhirette de sâbit söz ile sâbit kılar. Yine Allah zâlimleri saptırır. Allah dilediğini yapar." (İbrâhîm, 27)

16- Yine Ehli Sünnet kabir azâbına iman eder. Allah bizi de seni de bundan korusun. O (Azze ve celle) "Şüphesiz onun için sıkıntılı bir hayat vardır" (Tâhâ, 124) buyurmuştur. Yine O "Onlara iki defa azap edeceğiz, sonra büyük bir azaba döndürülecekler" (Tevbe, 101) buyurmuştur.

Abdurmelik [b. Habîb] (rahimehullah) şöyle demiştir: "Kabir sorgusu ve azâbı (inancı) Ehli Sünnet'in ve Allah'a iman edenlerin nezdinde kuvvetlidir. Bu hususta onların şüphesi yoktur. Kim bunu yalanlarsa Allah'ı yalayanlar zümresindendir. Bunu ancak yeniden dirilmeye iman etmeyen zındıklar yalanlar. Onların sözlerinden insanların arasında dolaştığını gördüğüm bazı şeyler ortaya çıkmıştır. Dinleri ve imanları konusundaki bu sapıklıklar onlara gizli kalmıştır. Onlardan sakının! Onlar kabir azâbını ve sonrasını yalanlamak maksadıyla 'Ruhlar cesetlerin ölümüyle ölür' diyenlerdir."

17- Yine Ehli Sünnet Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın kendisine verdiği bir havzı olduğuna, ondan bir yudum içenin artık ebediyen susamayacağına iman eder.

18- Yine Ehli Sünnet kıyâmet günü (kurulacak) Mîzân'a iman eder. O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Kimin mîzânları ağır gelirse o kendisinden râzı olunan bir hayattadır. Kimin mîzânları hafif gelirse onun anası Hâviye'dir." (Kâri'a, 6-9)

⁸⁹¹ Matbûda "Hayır" diye geçmektedir.

19- Yine Ehli Sünnet Sırât'a ve insanların kıyâmet günü amellerine göre onun üzerinden geçeceğine iman eder.

20- Yine Ehli Sünnet şefaate iman eder. O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır." (İsrâ, 79)

21- Yine Ehli Sünnet Allah (Azze ve celle)'nin tevhid ehlinde bazı insanları kendilerine ateş dokunduktan sonra rahmetiyle -O'nun ismi çok mübârek çok yücedir- ve şefaatchilerin şefaatiyle cennete sokacağına iman eder. O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Bir zaman gelir ki küfredenler müslüman olmayı isterler." (Hicr, 2)

"Artık onlara şefaatchilerin şefaati fayda vermez." (Müddessir, 48)

22- Yine Ehli Sünnet güneşin battığı yerden doğacağına iman eder.

23- Yine Ehli Sünnet Deccâl'in çıkacağına iman eder. Allah bizi ve seni onun fitnesinden muhafaza buyursun.

24- Yine Ehli Sünnet Îsâ (aleyhisselam)'ın ineceğine ve Deccâl'i öldüreceğine iman eder. O (Azze ve celle) Îsâ'yı kastederek "Şüphesiz o kıyâmetin bir bilgisidir" (Zuhruf, 61) buyurmuştur.

Yine O şöyle buyurmuştur: "Kitap ehlinde hiç kimse yoktur ki ölmeden önce ona iman edecek olmasın." (Nisâ, 159) Yani Îsâ ölmeden önce...

25- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kaderlerin tamamı Allah (Azze ve celle)'dendir. Zira O mahlûkâtı yaratmış, onların ne yapacaklarını ve ne hâle geleceklerini bilmiştir. Onun verdiğini esirgeyecek, O'nun esirgediğini verecek kimse yoktur. O şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın emri takdir edilmiş bir kaderdir." (Ahzâb, 38)

"Şüphesiz Biz her şeyi bir kadere göre yarattık." (Kamer, 49)

Bunların benzerleri Kur'ân'da çoktur.

26- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: İman; güzel bir niyet ve Sünnet'e uygunluk ile birlikte kalplerle ihlâslı bir şekilde Allah'a iman, dillerle şehâdet, azalarla ameldir. Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse yollarını bırakın." (Tevbe, 5)

"Güzel sözler O'na yükselir. Onları da sâlih amel yükseltir." (Fâtır, 10)

Allah'a iman dille ve kalple olur. Bunun tasdîki ise ameldir. Şu hâlde söz ve amel birbirine bitişiktir. Biri ancak diğeriyle ayakta durur.

27- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: İman derece derece, mertebe mertebedir. Artar ve azalır. Eğer böyle olmasaydı insanlar iman hususunda eşit olurlardı. Önceki kimse sonrakinden üstün kılınmazdı.⁸⁹² Müminler Allah'ın rahmetiyle ve imanın kemâliyle cennete girer. İmandaki ziyâdelerine göre birbirlerinden yüksek derecelerde bulunurlar. "Bak! Nasıl onları birbirlerine üstün kıldık? Şüphesiz âhiretteki dereceler ve üstünlük daha büyüktür." (İsrâ, 21) Bunun benzerleri Kur'ân'da çoktur.

İbn Vaddâh şöyle demiştir: Zuheyr b. Abbâd dedi ki: "Gördüğüm bütün şeyhler; Mâlik b. Enes, Süfyân b. Uyeyne, Îsâ b. Yûnus, Fudayl b. İyâd, Abdullah b. el-Mubârek, Vekî' b. el-Cerrâh ve başkaları hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmiyorlardı. Hiç kimsenin -Allah'a isyân etmemiş olsa bile- cennetlik olduğuna şâhitlik etmiyorlardı. Yine hiç kimsenin -büyük günahları işlemiş olsa bile- cehennemlik olduğuna şâhitlik etmiyorlardı. Buna muhâlefet eden kimse onların nezdinde bidatçı idi."

Huseyn b. el-Hasen el-Mervezî şöyle demiştir: "Evet, hak olan budur. Bunun hilâfını bir zındıktan başkası söylemez."

28- Ehli Sünnet kible ehlinde olan bir kimseden istiğfârı esirgemez. Nefsine karşı haddi aşanlardan olsa bile kible ehlinde ölen birinin cenâze namazını terk etmeyi câiz görmez. O (Azze ve celle) Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e "Hem kendi günahın için hem de mümin erkekler ve mümin kadınlar için bağışlanma dile" (Muhammed, 19) buyurmuştur.

29- Günahlar sebebiyle imanın nefyi hususundaki hadisler çoktur. Şimdi sana (bunlardan) bazı şeyler zikredeceğim ki bunlar kendilerine benzeyen zikretmediğim başka manalara da delâlet etmektedir. Hâriciler bunların tevilini tahrif ederek insanları küçük ve büyük günahlardan dolayı tekfir etmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır:

"Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez."⁸⁹³

⁸⁹² Mathbûda şöyle geçmektedir: "Önceki kimsenin sonrakine karşı bir üstünlüğü olmazdı."

⁸⁹³ Buhârî (2475) ve Müslim (112) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

"Komşusu kendisinin şerrinden güvende olmayan kimse mümin değildir."⁸⁹⁴

Muhammed İbn Ebî Zemenin dedi ki: Bu hadislerde zemmedilen bu fiiller imanı ortadan kaldırmaz ve küfrü gerektirmez. Bazı âlimler şöyle demiştir: "Bunların manası, insanların hadiste imanla çeliştiği ve imana zıt olduğu zikredilen fiillerden kaçınması için tağlizde bulunmaktır."

Bazıları da şöyle demiştir: "Bunlarla anlatılmak istenen, bunların imanın hakikatiyle ve saflığıyla çelişiyor olmasıdır. Yani bu masiyetleri işleyen kimsenin imanı, onları işlemeyen kimsenin imanı gibi hâlis ve hakiki olmaz." İman ehlinin kendileriyle bilineceği âlâmetleri ve kendilerine iliştirilen şartları vardır. Bunları Kur'ân ve eserler dile getirmektedir. Dolayısı ile imanına bu masiyetler bulaşan kimseye bakıldığı zaman "Bu iman ehlinin kendisiyle vasfedildiği şey değildir" denilir. İşte o zaman ondan imanın hakikati ve kemâli gider. Bu tevil doğruya daha yakındır. Allah en doğrusunu bilir. Bana göre bunu Ömer (*radıyallahu anh*)'ın sözü doğrulamaktadır: "Bir kul haklı olduğu hâlde tartışmayı ve mizahtaki yalanı bırakmadıkça imanın hakikatine eremez."

30- Şunlar da içerisinde şirkin ve küfrün zikredildiği hadislerle örnektir:

"Benden sonra birbirlerinin boyunlarını vuran kâfirlere dönmeyiniz."⁸⁹⁵

"Müslümana sövmek fâsiklık, onunla savaşmak küfürdür."⁸⁹⁶

Bu ve benzeri hadislerin manası şudur: Bu hadislerde zikredilen fiiller kâfirlerin ve müşriklerin ahlâkıdır, âdetidir, yasaklanmıştır. Müslümanların bunlardan kaçınması için (böyle söylenmiştir). Bunlardan birini yapan kimsenin Allah'a şirk koşan biri ya da kâfir olmasına gelince bu söz konusu değildir. Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Şirk karıncanın taş üzerindeki yürüyüşünden daha gizlidir" buyruğu sana bunu açıklamaktadır. Ebû Bekr es-Sıddık (*radıyallahu anh*) bunun üzerine "Şüphesiz biz Allah'a âidiz ve O'na döneceğiz" demiş, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de "Sana

⁸⁹⁴ Buhâri (6016) Ebû Şureyh (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁸⁹⁵ Buhâri (4402, 6166) ve Müslim (66) İbn Ömer (rhma)'dan ve başkalarından rivâyet etmiştir.

⁸⁹⁶ Buhâri (48) ve Müslim (133) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

söylediğin zaman şirkten kurtulacağın bir şey öğreteyim mi?" buyurmuş, Ebû Bekir "Öğret ey Allah'ın Resûlü!" diye cevap verince de şöyle demiştir:

"De ki: Allahum, Sana bilerek şirk koştuktan (Sana) sığınırım. Bilmediklerim için de Senden bağışlanma dilerim."⁸⁹⁷

Kezâ hadislerde gelen ve manası küfrân-ı nimet/nimete nankörlük olan şeyler de küfürdür. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kadınlar hakkında söylediği "Onun ehlinin çoğunluğunun kadınlar olduğunu gördüm" buyruğu bu baptandır. "Ne sebeple ey Allah'ın Resûlü?" dediler. "Küfürleri sebebiyle" buyurdu. "Allah'a mı küfrediyorlar?" denildi. Buyurdu ki: "Kocalara küfrediyorlar/nankörlük ediyorlar. İyiliğe karşı nankörlük ediyorlar. Onlardan birine sürekli iyilik yapsan, sonra senden (kötü) bir şey görse 'Senden hiç iyilik görmedim' der."⁸⁹⁸

31- Şu da içerisinde nifak zikredilen hadislere örnektir: "Dört şey vardır ki bunlar kimde bulunursa hâlis münâfıktır. Kimde de bunlardan bir haslet bulunursa onu bırakana kadar onda nifaktan bir haslet vardır: Konuştuğu zaman yalan söyler. Söz verdiği zaman sözünde durmaz. Ahitleştiği zaman gadreder. Tartıştığı zaman haddi aşar."⁸⁹⁹

(İbn Ebî Zemenîn) dedi ki: Nifak, Araplar'ın İslâm'dan önce kendisini bilmediği islâmî bir lafızdır. Bu, "نافق/nâfeka'l-verbû"⁹⁰⁰dan alınmıştır. Fare girdiği delikten sıkıştırıldığı zaman başka bir delikten çıkar. Bu durumda "nefeka" ve "nâfeka" denir. Münâfık da farenin yaptığına benzer şekilde İslâm'a bir lafız ile girer, yine ondan bir söz ile çıkar. O bir kapıdan girer, başka bir kapıdan çıkar. İçerisinde nifâkın zikredildiği hadislerin manası "Kim bunlarda zikredilen şeyleri yaparsa küfrü gizleyip İslâm'ı açığa vuran kimsenin nifâkı gibi münâfıktır" değildir.

⁸⁹⁷ Ahmed (19606) Ebû Mûsâ (ra)'tan rivâyet etmiştir. Ebû Mûsâ şöyle demiştir: Rasulullah (sas) bir gün bize bir hutbe verdi. Buyurdu ki: "Ey insanlar, şu şirkten sakının! Zira o karıncanın yürüyüşünden daha gizlidir." Sonra Allah'ın söylemesini dilediği bir kimse "O karıncanın yürüyüşünden daha gizli olduğu hâlde ondan nasıl sakınacağız ey Allah'ın Resûlü" dedi. Bunun üzerine O şöyle buyurdu: "Deyin ki: Ya Allah! Sana bildiğimiz bir şeyi şirk koştuktan Sana sığınırız. Bilmediklerimiz için de Senden bağışlanma dileriz."

⁸⁹⁸ Buhâri (304) ve Muslim (153) Ebû Said el-Hudri (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁸⁹⁹ Buhâri (34. 2459) ve Müslim (58) Abdullah b. Amr (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

⁹⁰⁰ Fare nifâk etti, bir delikten girip diğerinden çıktı. (ç.n)

Bunların manası ancak şudur: Bu fiiller ve ahlâkî hasletler, münâfıkların ahlâkından, karakteristik özelliklerinden ve âdetlerindendir.

32- Şunlar da içerisinde berâet zikredilen hadislere örnektir:

"Kim bize karşı silah çekerse benden değildir."⁹⁰¹

"Bizi aldatan bizden değildir."⁹⁰²

(İbn Ebî Zemenin) dedi ki: Âlimlerden bazıları bu hadislerin "bizim gibi değildir" manasına geldiğini söylemiştir. Bazıları da bunların manasının "Kim bu fiilleri yaparsa bize itaat edenlerden, bize uyanlardan ve bizim kanunlarımıza riâyet edenlerden değildir" olduğunu söylemiştir. Bu ve benzeri sıfatlar[la bunların yapılmasından berî olmayı kastetmiştir. Bu sıfatlarla, bunları yapanlardan berî olmayı kastetmiş olmasına ve bunları yapan kimsenin ümmetin dışına çıkmasına gelince bu söz konusu değildir.]

Allah en doğrusunu bilir, bu tevilin doğruluğunun delili Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Bıyıklarından almayan bizden değildir"⁹⁰³ buyruğudur. Şimdi bir kimse çıkıp Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in maksadının bıyıklarından almayan kişiden teberri etmek olduğunu söyleyebilir mi?

33- İçerisinde günahın kendisinden daha büyük cüzlere benzetildiği ya da kendisinden daha büyük cüzlerle beraber zikredildiği hadislerden biri de şudur:

İbn Mes'ûd (radiyallahu anhu)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bir adam Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve O'na büyük günahlardan sordu. Bunun üzerine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "O seni yaratmışken Allah'a bir nidd iddia etmen, seninle birlikte yer korkusuyla çocuğunu öldürmen ve komşunun karısıyla zina etmen..." Sonra şunu okudu: "Onlar ki Allah ile birlikte başka bir ilâha dua etmezler..." (Furkân, 68)⁹⁰⁴

Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) "Yalan yere şahitlik Allah'a şirk koşmaya denk kılınmıştır" buyurmuş, sonra şunu okumuştur: "Yalan sözden de kaçının. O'na şirk koşmayan hanifler olarak..." (Hacc, 30-31)⁹⁰⁵

⁹⁰¹ Buhârî (6874, 7070) ve Müslim (98) İbn Ömer (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

⁹⁰² Ahmed (7292) ve Müslim (102) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁹⁰³ Ahmed (19263) ve "Hasen-sahih bir hadistir" diyerek Tirmizi (2761) rivâyet etmiştir.

⁹⁰⁴ Buhârî (4207) ve Müslim (86) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁹⁰⁵ Ebû Dâvûd (3601) ve İbn Mâce (2372) Harim b. Fâtik el-Esedî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

"Kim şarap müdmîni/müptelâsı olarak ölürse putperest gibi ölmüş olur."⁹⁰⁶

İlim ehlinin nezdinde idmân/müptelâlîk; şarabı içen kimsenin şarabı sürekli içmeye niyet etmesidir. İsterse yılda yalnız bir defa içsin. Onu tekrar içme niyeti taşıyorsa o müdmîndir/müptelâdır.

İçerisinde günahın kendisinden daha büyük cüzlere benzetildiği ya da kendisinden büyük cüzlerle birlikte anıldığı bu çeşit hadislerin manası şudur: Kim bu günahlardan birini işlerse, "günahkâr" ismini hak etmiş olması yönünden kendisine benzetildiği kimseye katılır. Değilse bu ikisinden her biri işlediği günah ölçüsünde günahkârdır.

Sapıklar ve saptırıcı hevâların peşinden gidenler; bu konuda ve bundan önceki dört konuda sana yazdığım bu hadislerin manalarını tahrif etmelerinden ve bu hadisleri şahsî görüşlerine göre tefsîr etmelerinden dolayı günahkâr müminleri imanın dışına itmişler, onları tekfir etmişler. onlardan istiğfârı esirgemişler ve onları dost edinmemişlerdir. Allah'tan bizi onları kendisiyle imtihan ettiği şeyden âfiyette kılmasını niyâz ediyoruz. O'ndan ayaklarımızı taati üzere sâbit kılmasını, bizi râzı olacağı şeylere ulaştırmasını istiyoruz.

34- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Vaad Allah (Azze ve celle)'nin bir fazlî ve nimetidir. Vaid ise O'nun adâletidir. O cenneti istisnâsîz olarak itaat ehlinin yurdu kılmıştır. Cehennemi de istisnâsîz olarak kâfirlerin yurdu kılmıştır. Günahkâr müminlerden dilediklerini de meşîetine bırakmıştır. Allah hükmeder. Hiç kimse O'nun hükmüne engel olamaz. O yaptığından sorguya çekilmez. Allah tebâreke ve teâlâ'nın itaat ehli müminlere bulunduğu vaad gerçektir, kâfirlere ve müşriklere yönelttiği tehdit haktır. Müminlerden işlediği günahta ısrar eder hâlde ölen kimse O'nun meşîetinde ve seçimindedir. Hiç kimse gayb ilmi ve örtülü kazâsı hususunda kendisini Allah'ın yerine koyup da "Rabbim günahta ısrar edenleri bağışlamaya razı olmaz" ya da "Tevbe edenlere azap etmeye râzı olmaz" diyemez.

"Bunu konuşmak bize yaraşmaz. Sen bütün noksan sıfatlardan münenezhsin. Bu büyük bir iftirâdır." (Nûr, 16)

⁹⁰⁶ Abdullah b. Amr (rhma)'dan mevkuf olarak rivâyet edilmiştir. Benzeri Tâbiin'den bir çok kişiden rivâyet edilmiştir. Bunları İmam Ahmed'in "el-İmân" kitabında tahrîc ettim.

35- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Kişi Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabına kalpten muhabbet besler. Onların iyiliklerini ve faziletlerini yayar. Aralarında meydana gelen olaylar hakkında konuşmaz. Allah onlardan râzî olsun. Allah (Azze ve celle) kitabında birçok yerde onları övmüştür ki bu övgü onları severek ve onlar için dua ederek onlara değer vermeyi gerektirmektedir. O şöyle buyurmuştur:

"Muhammed Allah'ın resûlüdür. O'nunla birlikte bulunanlar kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler... Allah onlardan iman edip sâlih amel işleyenlere bir mağfiret ve büyük bir ecir vadetmiştir" (Fetih, 29)

"Yurtlarından çıkarılıp malları ellerinden alınan, Allah'tan lütuf ve rızâ arayan fakir muhâcirlerindir... İşte onlar kurtuluşa erenlerdir" (Haşr, 8-9)

36- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de Nebîmiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra bu ümmetin en hayırlısının Ebû Bekir ve Ömer, bunlardan sonra da Osmân ve Alî olduğudur.

İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Yûsuf b. Adiyy'e 'Ebû Bekir ve Ömer nebîsinden sonra bu ümmetin en hayırlıları mıdır?' diye sordum. Dedi ki: 'Evet. Sözüne itibar edilmeyen kimseden başkası bu hususta farklı bir şey söylemez.'

Yine Yûsuf şöyle dedi: 'İhtilâf ancak Osmân'ın mı yoksa Alî'nin mi daha faziletli olduğu hususunda vâki olmuştur. Ben Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî diyorum. Bu benim görüşümdür. Aynı zamanda gördüğümüz sünnet ehli kimselerin görüşüdür. Bundan başka bir söz söylemek doğru olmaz.'"

Abdullah b. el-Mubârek şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının icmâsını alır, ondan başkasını terk ederiz. Onlar ikisinden⁹⁰⁷ daha hayırlı olanın Osmân (radiyallahu anh) olduğu üzerinde icma etmişlerdir."

Şu hâlde, Osmân Ebû Bekir ve Ömer'den sonra bu ümmetin en hayırlısıdır. Bunlardan sonra Alî gelir. Bu dördünden sonra bu ümmetin en hayırlısı Şûrâ Ashâbı'dır, sonra Bedir Ehli'dir, sonra sırasıyla Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamıdır. Onların öncelik haklarını biliriz.

⁹⁰⁷ Aslında "onlardan" diye geçmektedir.

37- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de sultânın Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olduğu, üzerinde -iyi olsun fâcir olsun- bir sultan görmeyen kimse- nin Sünnet'e muhâlif olduğudur. O (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin, sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59)

Görüldüğü gibi yöneticilerin sözünü dinleyip onlara itaat etmek . zatlari itibariyle kusurlu olsalar ve kendilerine vâcip olanı yerine getir- meseler bile- vâcip bir şeydir. Hakka davet ettikleri, hakkı emrettikleri ve hakkı savundukları takdirde (onlara itaat etmek gerekir). Yüklendiklerin- den/yaptıklarından onlar sorumludur. Raiyyeleri de onların sözünü dinle- yip onlara itaat etme hususunda yüklendiklerinden sorumludur.

38- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: İyi olsun fâcir olsun her emir ile birlikte cuma ve bayram namazlarına iştirak etmek ve Arafat'ta vakfede durmak Sünnet'tendir ve haktır. Onların arkasında namaz kıldık- tan sonra namazını iâde eden kimse bu ümmetin önceki sâlih selefının zümresinden dışarı çıkmıştır. Zira Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuş- tur: *"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için nidâ edildiği zaman Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın."* (Cumua, 9)

Allah celle senâuhû onlara namaza koşmayı ve nidâya icâbet etmeyi farz kıldığı zaman onlara övgüye lâyık olmayan mücrim ve fâsık yöneticile- rin namaz kıldıracağını biliyordu. Allah kullarına kendisine iştirak ettikleri zaman yeterli gelmeyecek ve kendisini iâde etmeleri gerekecek bir şeye koşmalarını farz kılacak değildir. Onların (yöneticilerin) kadılarının. hâkimlerinin ve namaz kıldırması için tayin ettiklerinin arkasında namaz kılmak câizdir.

İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Hâris b. Miskîn'e 'Bidat ehlinin arkasın- da namazı terk edelim mi?' diye sordum. 'Yalnızca Cuma için hayır, onun dışındaki namazlar için evet' dedi.

Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Yûsuf b. Adiyy'e Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in 'Her iyyinin ve fâcirin arkasında...' hadisi hakkında sordum. 'Yalnızca Cuma' dedi. 'İmam bidat ehli olsa da mı?' dedim. 'Evet, bidat ehli

37- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de sultânın Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olduğu, üzerinde -iyi olsun fâcir olsun- bir sultan görmeyen kimse- nin Sünnet'e muhâlif olduğudur. O (*Azze ve celle*) şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin, sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59)

Görüldüğü gibi yöneticilerin sözünü dinleyip onlara itaat etmek -zatları itibariyle kusurlu olsalar ve kendilerine vâcip olanı yerine getirmeseler bile- vâcip bir şeydir. Hakka davet ettikleri, hakkı emrettikleri ve hakkı savundukları takdirde (onlara itaat etmek gerekir). Yüklendiklerinden/yaptıklarından onlar sorumludur. Raiyyeleri de onların sözünü dinleyip onlara itaat etme hususunda yüklendiklerinden sorumludur.

38- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: İyi olsun fâcir olsun her emir ile birlikte cuma ve bayram namazlarına iştirak etmek ve Arafat'ta vakfede durmak Sünnet'tendir ve haktır. Onların arkasında namaz kıldıktan sonra namazını iâde eden kimse bu ümmetin önceki sâlih selefinin zümresinden dışarı çıkmıştır. Zira Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için nidâ edildiği zaman Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın."* (Cumua, 9)

Allah celle senâuhû onlara namaza koşmayı ve nidâyâ icâbet etmeyi farz kıldığı zaman onlara övgüye lâyık olmayan mücrim ve fâsık yöneticilerin namaz kıldıracağını biliyordu. Allah kullarına kendisine iştirak ettikleri zaman yeterli gelmeyecek ve kendisini iâde etmeleri gerekecek bir şeye koşmalarını farz kılacak değildir. Onların (yöneticilerin) kadılarının, hâkimlerinin ve namaz kıldırması için tayin ettiklerinin arkasında namaz kılmak câizdir.

İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Hâris b. Miskîn'e 'Bidat ehlinin arkasında namazı terk edelim mi?' diye sordum. 'Yalnızca Cuma için hayır, onun dışındaki namazlar için evet' dedi.

Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Yûsuf b. Adiyy'e Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in 'Her iyyinin ve fâcirin arkasında...' hadisi hakkında sordum. 'Yalnızca Cuma' dedi. 'İmam bidat ehli olsa da mı?' dedim. 'Evet, bidat ehli

olsa da; çünkü Cuma tek bir yerde kılınır, başka yerde kılınmaz' diye cevap verdi."⁹⁰⁸

39- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Zekâtları yöneticilere vermek câizdir. Allah "emânetleri ehline teslim etmenizi..." (Nisâ, 58) buyru-kendisiyle onları temizleyeceğin ve arındıracağın bir sadaka al" (Tevbe, 103) buyruğunda bu işi onlara vermiştir.

40- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de haccın ve cihâdın iyi olsun fâcir olsun her bir kimse ile birlikte Sünnet'ten olduğu ve hak olduğudur. Allah haccı farz kılmış, "Yoluna güç yetirebilen kimse için Beyt'i haccetmek Allah'ın kullar üzerindeki hakkıdır" (Âli İmrân, 97) buyurmuştur.

Yine O bize kitabında birçok yerde cihâdın faziletini bildirmiştir. O haccın ve cihâdın ancak kendileriyle yerine getirileceği yöneticilerin hâlini(n ne olacağını) bildiği hâlde (bu konuda) bir şart koşmamış ve ek bir açıklamada bulunmamıştır. "Senin Rabbin unutkan değildir." (Meryem, 64)

Abdumelik b. Habîb şöyle demiştir: İlim ehlinin şöyle dediğini işittim: Ganîmetin beşte birini konulması gereken yere koymasalar da, söz verdikleri zaman sözlerinde durmasalar da, (kötülük olarak) yaptıklarını yapsalar da yöneticiler ile birlikte cihâd etmekte bir beis yoktur. Eğer hâllerinin kötülüğünden dolayı onlarla birlikte gazaya çıkmamak câiz olsaydı mutlaka İslâm zelîl duruma düşerdi. İslâm'ın sınırları değişir, harîmi çığnenirdi. Şirk ve ehli üstün duruma gelirdi.

41- Ehli Sünnet önceden beri saptıncı hevâların peşinden gidenleri kınamış, onlarla oturmaktan sakındırmış, onların fitnesinden korkutmuş, onların hilâflarını haber vermişlerdir. Bunu onların gybetini yapmak ya da onlara ta'n etmek olarak değerlendirmemişlerdir.

42- Âlimler hevâ ehlinin tekfiri hususunda ihtilâf etmişlerdir. Onlardan bazıları "Onlar cehennemde ebediyen kalacak kâfirlerdir" demiştir. Bazıları onları küfre kadar götürmemiş, İslâm'ın dışına çıkarmamış, "Onların üzerinde bulunduğu şey fîsk ve masiyettir, ancak fîskın ve masiyetin en büyüğüdür" demiştir. Endülüs'teki şeyhlerimizin görüşü ve

⁹⁰⁸ Bu bidatin kişiyi küfre sokan bir bidat olmadığı sürece geçerlidir. Eğer bidat kişiyi küfre sokan bir bidatse onun arkasında namaz kılsın, sonra namazı iade edersin. Nitekim bu el-Berbehâri (rh)'ın akidesinde (126. madde) geçmişti.

onlar hakkındaki itikâd budur. Onlar şöyle derlerdi: “Onlardan biriyle konuşulmaz ve tartışmaya girilmez. Ancak görüşünün yanlış bir görüş olduğu öğretilir ve kendisinden tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse ne âlâ, değilse öldürülür.”

43- Sana gerek sorduğun hususlarda ve gerekse saptırcı hevâların peşinden gidenlerin kendisi hususunda Allah'ın kitabına, resûlünün ve nebîsinin (*sallallahu aleyhi ve sellem*) sünnetine muhâlefet ettiği sünnetin asılları ile ilgili sormadığın hususlarda hidâyet imamlarının ve ilim ehlinin sözlerini haber verdim. Eğer büyük âlimler onların sözlerinden bir şey yazılmasını ve bunun bir kitapta kalıp gitmesini hoş görmemiş olmasalardı sana onların eğriliklerinden ve sapıklıklarından onlardan daha fazla kaçmanı sağlayacak şeyleri bildirirdim. Onların fitnesinden Allah'a sığınırız.

Allah bizi ve seni saptırcı fitnelerden korusun. Bizi kendisini râî edecek sözlere ve amellere iletsin. Bizi kendisine yaklaştırsın.

Allah'ın salâtı ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in ve âlinin üzerine olsun.

-54-

EBÜ MANSÛR MA'MER B. AHMED B. ZİYÂD EL-
ISBEHÂNÎ'NİN (V. 418) İTİKÂDÎ

BU BÖLÜMDE;
SÜNNET'E YAPIŞMAK TAVSİYE EDİLMEKTE
VE SELEFİN İTİKÂDÎ BEYÂN EDİLMEKTEDİR

Hakkındaki Övgüler:

İbn Teymiyye "Der'u't Teâruz"da (6/256) "Ârif şeyh, sûfilerin şeyhlerinden Ma'mer b. Ahmed el-Isbehânî..." demiştir.

Zehebî "el-Uluvv"da (2/1308) "Ârif imam, sûfilerin şeyhi..." demiştir.

İbnu'l İmâd da "Şezerâtü'z Zeheb"de (5/92) şöyle demiştir: "Zâhid, zamanındaki sûfilerin şeyhi... Taberânî'den ve Ebu's Şeyh'ten rivâyette bulunmuştur."

Derim ki: Onun hâl tercemesini yazan herkes onun sûfilerin şeyhlerinden olduğunu söylemiştir. Bu nisbet ilk ortaya çıktığı zaman ibâdetle meşgul olup dünyadan az faydalanan zâhidler hakkında kullanılıyordu. Sonra bu nisbet bir bidat ve hurâfe fırkası hakkında kullanılır oldu. Onun bu akidede yazdıkları, kendisinin onlara en uzak kimselerden olduğunu göstermektedir. Allah en doğrusunu bilir.

Akidenin Özeti: Bu akîdede Sünnet'e ve Selef-i Sâlihîn'in üzerinde bulunduğu şeye tutunmak tavsiye edilmekte, bununla beraber onların Sünnet ve itikâd konularında icma ettikleri hususlar aktarılmaktadır.

Akidenin Kaynakları: Bu vasiyeti Ebu'l Kâsım el-Isbehânî (v. 535) (rahimehullah)'ın "el-Huce fî Beyâni'l Mehacce" kitabından çıkardım. Bunu yaparken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı "Dâru'l Fârûk"un dört el yazması nüsha üzere tahkik edilen baskısıyla (1/140-148) karşılaştırdım.

Kıvâussünne Ebu'l Kâsım İsmâil b. Muhammed b. el-Fadl et-Teymi el-Isbehânî "el-Huce fî Beyâni'l Mehacce"de şöyle demiştir: Bize Ahmed b. Abdulğaffâr b. Eştah haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Mansûr Ma'mer b. Ahmed haber verdi, dedi ki:

1- İslâm'ın garipliğini, yeniliklerin çoğaldığını ve hevâların peşinden gidildiğini gördüğüm zaman arkadaşlarıma ve bütün müslümanlara Sünnet'ten bir tavsiyede bulunmak ve hikmetten bir öğüt vermek, Hadis ve Eser Ehli'nin ve gerek önceki seleften gerek sonraki bakiyyeden marifet ve tasavvuf ehli kimselerin görüşlerini bir araya getirmek istedim. Allah'ın tevfiği ile derim ki:

2- Sünnet, Allah'ın kazâsına rızâ göstermek, Allah'ın emrine teslim olmak, Allah'ın hükmüne sabretmek, Allah'ın emrettiğini almak, Allah (Azze ve celle)'nin sakındırdığından da sakınmaktır.

3- İman; söz, amel, niyet ve Sünnet'e uygunluktur. Taat ile artar, masiyet ile azalır.

4- Kader; hayrıyla, şerriyle, acısıyla, tatlısıyla, azıyla, çoğuyla, sevineyiyle ve sevilmeeniyle Allah (Azze ve celle)'dendir. Bana isâbet eden beni ıskalayacak değildi. Başıma gelmeyen şey de bana isâbet edecek değildi. Kalem kıyâmete kadar olacak şeyleri yazıp kurumuştur.

5- Kur'ân Allah'ın kelâmı, vahyi ve tenzîlidir. O, onunla konuşmuştur. Yaratılmış değildir. O'ndan başlamıştır ve O'na dönecektir.

6- Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse Allah'a kâfir bir cehmidir.

7- Kim Kur'ân hakkında duraksar, "Yaratılmıştır da demem, yaratılmamıştır da demem" derse vâkıfı bir cehmidir.

8- Kim "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" derse lafzî bir cehmidir.

9- Kur'ân'ı telaffuzum, Kur'ân'ı konuşmam, Kur'ân'ı okumam ve Kur'ân'ı tilâvet etmem Kur'ân'dır. Kur'ân; nasıl tilâvet edilirse edilsin, nasıl okunursa okunsun, nasıl işitilirse işitilsin, nasıl yazılırsa yazılsın ve hangi hâlde olursa olsun yaratılmış değildir.

10- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra insanların en fazîletlisi ve en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer el-Fârûk, sonra Osmân Zünnûreyn, sonra Ali er-Rızâ'dır. Allah hepsinden râzı olsun. Onlar hidâyete iletilmiş râşid halifelerdir. Onların her birine, kendisine biat edildiği gün, hilâfeti kendisinden daha çok hak eden bir kimse olmadığı hâlde biat edilmiştir.

11- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) on kişinin cennetlik olduğuna şâhitlik etmiştir. Onlar; Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Ali, Talha, Zubejr, Sa'd, Saîd, Abdurrahmân b. Avf ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'tır. Allah onlardan râzı olsun.

12- Allah'ın habîbinin sevgilisi Sıddık'ın kızı sıddıka Âişe her türlü lekeden müberrâdır, her türlü şüpheden uzaktır. Allah ondan ve mümin-

lerin pâk anneleri olan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bütün eşlerinden râzı olsun.

13- Muâviye b. Ebî Süfyân Allah'ın vahyinin kâtibi, emini, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in redifi (terkisine bindirdiği) ve müminlerin dayısıdır. Allah ondan râzı olsun.

14- Allah (Azze ve celle) Arş'a keyfiyet, teşbih ve tevil söz konusu olmaksızın istivâ etmiştir. İstivâ bilinen bir şeydir. Keyfiyeti ise meçhuldür. Ona iman etmek vâcip, onu inkâr etmek küfürdür. O -celle celâluhû- Arş'a keyfiyet söz konusu olmaksızın istivâ etmiştir.

15- Yine O -celle celâluhû- yarattıklarından ayırdır. Mahlûkât da O'ndan ayırdır. Bir hulûl, karışma ve bitişme söz konusu değildir. Çünkü O yaratıklarından ayrı olan Ferd'dir, mahlûkâttan müstağnî olan Vâhid'dir. İlmi her yeredir. Hiçbir yer O'nun ilminden hâli değildir. Yerde ve gökte zerre ağırlığınca bir şey O'na gizli kalmaz. Denizlerin barındırdığını ve göğüslerin sakladığını bilir.

"Hiçbir yaprak düşmez ki onu biliyor olmasın. Yerin karanlıklarında bir tane, yaş ve kuru ne varsa hepsi açık bir kitaptadır." (En'âm, 59)

16- Allah (Azze ve celle) işitendir, görendir, bilendir, haberdâr olandır. Konuşur, râzı olur, hoşnutsuzluk gösterir, güler, şaşırır, kıyâmet gününde kullarına gülerek tecelli eder, her gece dünyâ semâsına dilediği gibi iner, "Duâ eden yok mu ona icâbet edeyim, bağışlanma dileyen yok mu onu bağışlayayım, tevbe eden yok mu onun tevbesini kabul edeyim?" buyurur. Bu fecir doğasıya kadar devam eder.

17- Kıyâmet günü Rab (Azze ve celle)'yi ayânen görürler. O'nu gördüklerinden şüphe etmezler, bu hususta ihtilâf etmezler ve bunun için birbirlerine girmezler. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle buyurmuştur: "Şüphesiz siz Rabbiniz (Azze ve celle)'yi dolunay gecesini ayı gördüğünüz gibi birbirinizi itip kakmadan göreceksiniz."⁹⁰⁹ Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"O gün bazı yüzler vardır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)

18- Kabir azâbı haktır.

19- Kabrin sıkıştırması haktır.

⁹⁰⁹ Buhâri (554, 7434) ve Müslim (623) rivâyet etmiştir.

20- Münker ve Nekir insanlara kabirlerinde gelen ve onlara Rableri-ni, dinlerini ve nebîlerini (*sallallahu aleyhi ve sellem*) soran iki melektir. Sonra "Allah iman edenleri dünyâ hayâtında da âhirette de sâbit söz ile sâbit kılar. Yine Allah zâlimleri saptırır. Allah dilediğini yapar." (İbrâhim, 27)

21- Havz, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in havzı haktır. İki ucunun arası Aden ile Ammân arası kadardır. Testileri gökteki yıldızlar adedince-dir. Suyu baldan tatlı, süten beyazdır. Ondandır bir yudum içen bir daha asla susamaz.

22- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şefaati haktır. Kezâ nebîlerin, meleklerin, âlimlerin ve şehîdlerin şefaati de haktır.

23- Sırât haktır. O cehennemde içerisinde bir köprüdür. Mutlaka oradan geçilecektir. O çürük ve kaygandır. Üzerinde dikenler ve kancalar vardır. Allah (*Azze ve celle*) buyurmuştur: "Sizden hiç kimse yoktur ki oraya varacak olmasın. Bu Rabbinin üstlendiği kesin bir hükümdür. Sonra sakınanları kurtarırsınız ve zâlimleri orada diz çökmüş hâlde bırakırsınız." (Meryem, 71-72)

24- Mîzân haktır. Onun bir lisânı ve iki kefesi vardır. Onunla kulların amelleri tartılır. "O gün tartı haktır. Kimin mîzânları ağır gelirse işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Kimin mîzânları hafif gelirse onlar da âyetlerimize zulmetmelerine karşılık kendilerini zarara sokanlardır." (A'râf, 7-8)

25- Sûr haktır. O İsrâfil (*aleyhisselam*)'ın içine üfureceği bir boynuzdur. Ölüm nefhası ve yeniden diriliş nefhası olmak üzere iki nefha/üfürüş olacaktır. Allah (*Azze ve celle*) şöyle buyurmuştur: "Sûra üfürülür de Allah'ın dilediği hâric göklerde ve yerde kim varsa ölür. Sonra ona bir kez daha üfürülür, bir bakmışsın ayakta bekliyorlar." (Zümer, 68)

26- Bir topluluk cehennemden çıkacaktır. Allah onları rahmetiyle çıkaracak, onları cennetin kapısındaki bir nehre atacaktır. İyice yanmalarından ve küle dönmelerinden sonra tıpkı selin taşıdıkları içerisindeki tanelerin bittiği gibi biteceklerdir. Sonra Allah onları cennete sokacaktır. Ta ki cehennemde kalbinde tane, hatta zerre ağırlığında iman bulunan kimse kalmayacaktır.

27- Allah (*Azze ve celle*) Cenneti ve cehennemi mükâfât ve cezâ için yaratmıştır. Ebediyen yok olmazlar. Allah onları mahlûkâtı yaratmadan önce yaratmıştır. Sonra mahlûkâtı onlar için yaratmıştır. Allah (*Azze ve celle*) sağ eliyle bir hapis almış ve "Bunlar rahmetimle cennettedirler, hiç umursa-

man" buyurmuş, sonra diğeriyle bir hapas daha almış ve "Bunlar da cehennemdedirler, hiç umursamam" buyurmuştur. Kim "Allah cennete ve cehenneme yok olmayı takdir etmiştir" derse Allah (Azze ve celle)'nin kitabındaki dört âyeti inkâr etmiş olur.

28- Allah (Azze ve celle) Âdem'i eliyle yaratmıştır. Ona rûhundan üflemiştir. Melekleri ona secde ettirmiştir.

29- Yine O (Azze ve celle) İbrâhîm'i halil edinmiştir. Mûsâ ile gerçekten konuşmuştur. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i de habîb/sevgili ve karib/yakın edinmiştir.⁹¹⁰

30- Deccâl, Dâbbetu'l Arz, Yecûc ve Me'cûc, güneşin battığı yerden doğması; bunların hepsi haktır ve doğrudur.

31- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) rûhuyla ve hedeniyle bir gecede göğe yükseltilmiş; cenneti, cehennemi, melekleri ve nebîleri -Allah onlara salât etsin- görmüş, Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya yürütülmüş, sonra [gözüyle ve kalbiyle] Rabbini [(Azze ve celle)] görmüş⁹¹¹, [aralarındaki mesâfe iki yay boyundan daha az olmuştur. Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:] "Göz (sağa sola) sapmadı ve (görmesi gerekenin dışına) taşmadı." (Necm, 17)

⁹¹⁰ Hayır! Muhammed (sav)'i de İbrâhîm (as)'ı halil edindiği gibi halil edinmiştir. O (sav) şöyle buyurmuştur: "Ben sizden bir halilim olmasından Allah'a sığınırım. Zira Allah Teâlâ İbrâhîm'i halil edindiği gibi beni de halil edinmiştir..." Bunu Müslim (532) rivâyet etmiştir.

⁹¹¹ Ehli Sünnet'ten bazı kimseler Nebî (sav)'in Mirâç gecesi gözüyle Rabbini gördüğü görüşünü tercih etmiştir. İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"sındaki ta'likimde (190) bu görüşü tercih eden kimselerden bazılarını zikrettim. Ehli Sünnet'in çoğunluğu ise bu konuda sarîh ve sahîh bir delilin bulunmamasından dolayı bunun olmadığı görüşüne sâhiptirler.

İbn Teymiyye "Câmi'u'r Resâil"de (İkinci Mecmûa) (s. 108) şöyle demiştir: "Bilinen mirâç hadislerinde O'nun (Rabbini) gördüğüne dâir hiçbir şey yoktur. Bu yüzden bu konuda sahîh olan eserlere, selef ve imamların görüşüne uymak gerekir. Bunlar da ya bir kayıtlandırma olmadan O'nun (Rabbini) gördüğünü söylemekte ya da O'nun rüyetini kalbiyle kayıtlandırmaktadır.

O'nun Rabbini Mirâç gecesinde ya da başka bir zamanda gözüyle görüp görmediği meselesine gelince, müslümanların bu mesele hakkında tasnif ettikleri eserlerin hepsini incelemesine gelince, yaklaşık yüz musannifin naklettiklerine baktık. Onlardan herhangi birinin sahîh bir tîğine şâhit olmadım." Daha fazla açıklama istiyorsan "er-Reddu ale'l Muhtedi'a" (181-190) kitabındaki tahkikine bakabilirsin.

32- Zulmetseler bile onlara kılıçla isyân etmeyerek emîrlere ve sultana boyun eğmek, azası kesik Habeşli bir köle olsa bile onların sözünü dinleyip onlara itaat etmeniz de Sünnet'tendir.

33- Onlarla beraber haccelemek, onlarla beraber cihâda çıkmak, her iyunin ve fâcirin arkasında cuma ve bayram namazlarını kılmak da Sünnet'tendir.

34- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının arasında meydana gelen hâdiseler hakkında konuşmamak, onların fazîletlerini yaymak ve onların peşinden gitmek de Sünnet'tendir. Zira onlar parlak yıldızlardır. Allah onlardan râzî olsun.

35- Sonra Tâbiîn'e, imamlara ve Selef-i Sâlihîn'e rahmet okumak gerekir. Allah'ın rahmeti onların üzerine olsun.

36- Şunlar da Sünnet'tendir: Reyî ve dinde kıyâsı terk etmek.

37- Cidâli ve tartışmayı terk etmek.

38- Kaderiyye ve kelâmcılarla tartışmamak.

39- Kelâm kitaplarına ve astroloji kitaplarına bakmamak.

40- İşte bu imamların üzerinde icma ettiği Sünnet'tir ki o Allah tebâreke ve teâlâ'nın emriyle Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den alınmıştır. Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

"Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin ve sakının." (Mâide, 92)

"Kim Resûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiştir." (Nisâ, 80)

"Resûl size neyi verirse onu alın, sizi neden sakındırırsa ondan sakının." (Haşr, 7)

Allah (Azze ve celle) resûlüne (mesajını) tebliğ etmesini emretmiş, "Ey Resûl, Rabbinden sana indirileni tebliğ et!" (Mâide, 67) buyurmuştur.

41- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de mesajı tebliğ etmiştir. Kitap ve Sünnet ile Allah (Azze ve celle)'ye davet etmiştir. İnsanlara Allah'ı bilen kimseler olan Sahâbe'ye ve onlardan sonra gelen emir sâhibi âlimlere tâbi olmalarını emretmiştir. Zira Allah (Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin, sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59)

42- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra emir sāhiplerinden en faziletli âlimler Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Ali'dir. Allah onlardan râzı olsun. Sonra sırasıyla (cennetle müjdelenen) on kişi ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in faziletlerini bildirip kendilerine uyulmasını emrettiği Sahâbe'den diğerleri gelir. O şöyle buyurmuştur: "Benden sonraki iki kişiye, Ebû Bekr'e ve Ömer'e uyun."⁹¹² Yine O -[salât ve] selâm üzerine olsun- şöyle buyurmuştur: "Ashâbım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz."⁹¹³

43- Sünneti Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah (Azze ve celle)'den almış. Sahâbe Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den almış, Tâbiin de Sahâbe'den almıştır. Onlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendilerine uyulmasına işaret ettiği kimselerdir. Sonra Sahâbe kendilerinden sonraki Tâbiin'e işaret etmiştir ki Saîd b. el-Müseyyeb, Alkame b. Vakkâs, el-Esved, el-Kâsım, Sâlim, Atâ, Mücâhid, Tâvûs, Katâde⁹¹⁴, eş-Şa'bî, Ömer b. Abdülâziz, el-Hasen el-Basrî ve Muhammed b. Sîrin onlardandır.

Bunlardan sonra Eyyûb es-Sahtiyânî, Yûnus b. Ubeyd, Süleymân et-Teymî ve İbn Avn gibi kimseler gelir. Bunlardan sonra Süfyân es-Sevrî, Mâlik b. Enes, ez-Zuhrî, el-Evzâî ve Şu'be gibi kimseler gelir. Sonra Yahyâ b. Said, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Abdullah b. el-Mubârek, el-Fudayl b. İyâd ve Süfyân b. Uyeyne gibi kimseler gelir. Sonra Ebû Abdullah Muhammed b. İdris eş-Şâfiî, Abdurrahmân b. Mehdi, Vekî' b. el-Cerrâh, İbn Numeyr, Ebû Nuaym ve el-Hasen b. er-Rabî gibi kimseler gelir.

Onlardan sonra Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel, İshâk b. Râhûye, Ebû Zur'a er-Râzî, Ebû Mes'ûd er-Râzî ve Ebû Hâtim er-Râzî gibi kimseler gelir. Sonra Muhammed b. Âsım, Useyd b. Âsım, Abdullah b. Muhammed b. en-Nu'mân, Muhammed b. en-Nu'mân ve en-Nu'mân b. Abdusselâm gibi; Şâm, Hicâz, Mısır, Horasân, İsbehân ve Medîne ehlinde olan benzerleri... Allah'ın rahmeti hepsinin üzerine olsun. Sonra kendilerini gördüğümüz.

⁹¹² Sahih bir hadistir. Tahrirci el-Bennâ'nın akidesinin (36) 8. maddesinde geçmişti.

⁹¹³ Zayıf bir hadistir. Tahrirci el-Berbehâri akidesinin (52) 33. maddesinde geçmişti.

⁹¹⁴ Katâde b. Diâme es-Sedûsi. Meşhûr müfessir. Kaderlikle itham edilmiştir.

Hanzala b. Ebi Süfyân "Tâvûs Katâde'den kaçardı, Katâde'nin kaderi olduğu söylenirdi" demştir. (Tehzibu'l Kemâl, 23/509)

Mâlik (rh) "Katâde'nin tefsirini rivâyet etmese Ma'mer ne iyi adamdır!" demştir. (el-Lâlekâl, 1145)

Ahmed (rh) da "Katâde ve Saîd gizli gizli kader görüşünü savunurlardı" demştir. (Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 5/271)

kendilerinden ilim, hadis ve sünnet öğrendiğimiz Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Hamza, Ebu'l Kâsım et-Taberânî, Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer Ebu's Şeyh gibi kimseler ve hadis ehlinin onların zamanında yaşayanlar, sonra Ebû Abdullah Muhammed b. İshâk b. Muhammed b. Yahyâ İbn Mende el-Hâfız (*rahimehullah*)... Bunlar dînin kandilleri, sünnetin imamı ve emir sâhibi âlimlerdir. Onlar Sünnet'i içeren bu faslın tamamı üzerinde icma etmişler ve bunu sünnet kitaplarına koymuşlardır.

44- Sünnet'i içeren bu faslı imamların kitapları desteklemektedir. Bunların en eskileri Ahmed b. Hanbel'in "es-Sünne" kitabı, Ebû Mes'ûd'un, Ebû Zur'a'nın ve Ebû Hatim'in "es-Sünne" kitapları, Abdullah b. Muhammed b. en-Nu'mân'ın "es-Sünne" kitabı ve Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf el-Bennâ es-Sûfî'nin "es-Sünne" kitabıdır. *Allah hepsine rahmet etsin.* Sonra müteahhirinden Ebû Ahmed el-Assâl'ın, Ebû İshâk İbrâhîm b. Hamza et-Taberânî'nin, Ebu's Şeyh'in ve "es-Sünne" kitabı kaleme almış olan diğer kimselerin "es-Sünne" kitapları vardır.

45- Bu zatların tamamı Sünnet hakkındaki bu fasılda geçenleri savunmuş.

46- Bidat ve dalâlet ehlini terk etmiş.

47- Kelâmcılara, kıyâs ve cidâl ehline karşı çıkmıştır.

48- Yine onlar Sünnet'in esere ve hadîse tâbi olmak, bunlara teslimiyet göstermek olduğu üzerinde icma etmişlerdir.

49- Yine Allah (*Azze ve celle*)'nin sıfatlarına; teşbihsiz, temsilsiz, ta'tilsiz ve tevilsiz olarak iman etmek gerekir.

"Allah (*Azze ve celle*) Âdem'i sûreti üzere yarattı."⁹¹⁵

"Allah'ın eli müezzinlerin başının üzerindedir."⁹¹⁶

"Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır."⁹¹⁷

⁹¹⁵ Ahmed rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. İbn Batta (rh)'ın akidesinin (52) 46. maddesine bakınız.

⁹¹⁶ Taberânî "el-Mu'cemu'l Evsat'ta (2/281, no: 1987) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir. Heysemi "Mecme'u'z Zevâid'de şöyle demiştir: "İsnâdında Ömer b. Hafs el-Abdî vardır ki zayıflığı üzerinde icmâ etmişlerdir."

"Allah (Azze ve celle) gökleri bir parmak üzerine, yerleri de bir parmak üzerine koyar."⁹⁰ Bunlar ve sıfatlar hakkında gelen diğer hadisler... Rasu-
lullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivâyet edilen sıfat hadisleri-
nin tefsirinin okunmalarından ibâret olduğu üzerinde icma etmişlerdir.
"Onları geldikleri gibi kabul edin" demişlerdir.⁹¹

Allah (Azze ve celle)'nin "Onlar ancak Allah'ın buluttan gölgelikler içinde
gelmesini mi bekliyorlar?" (Bakara, 210) buyruğu ve "Rabb'in ve melekler saf saf
geldiği zaman..." (Feer, 22) buyruğu gibi Kur'ân'da zikrettiklerinin tamamı
hakkında keyfiyet ve tevil söz konusu değildir.

Selâmet ve teslimiyet ehlinin yapması gereken şekilde bunlara iman
ederiz. Bunların keyfiyeti hakkında düşünmeyiz. Allah'a hamd olsun ki
O'nun lütfuyla teslimiyet alanı Sünnet ve selâmet ehli için geniştir. Allah
(Azze ve celle)'nin sıfatlarını bilme hususunda selâmeti talep etmek yapılması
gereken şeydir, evlâdır, güzeldir ve yerinde olandır. "O'nun benzeri hiçbir şey
yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)

"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur" teşbihin ve temsilin her türlüünü
nef-yetmekte, "O Semî'dir, Basîr'dir" de ta'tilin ve te'vilin her türlüünü nef-
yetmektedir.

50- İşte bu; Sünnet, Cemaat ve Eser ehlinin mezhebidir. Onların
mezhebinden ayrılan Sünnet'ten ayrılmış olur. Onların mezhebine uyan
Sünnet'e uymuş olur. Biz -Allah'a hamd olsun ki- onlara uyanlardan, mezhep-
lerini benimseyenlerden ve faziletlerini dile getirenlerdeniz. Allah bizi iki
diyarda da bir kılsın.

Yolumuz Sünnet, imamlarımız eser ehlidir. Allah bizi bunun üzerine
yaşatsın ve canımızı rahmetiyle alsın. Şüphesiz O yakın olan ve duâlara
icâbet edendir.

⁹⁰ Sahih bir hadistir. Tahrici Şâfiî (rh)'in akidesinin (14) 11. maddesinde geçmiştir.

⁹¹ Buhârî (4811) ve Müşim (2786) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁹² Mufavvîda'nın hilâtına bunların Allah Teâlâ'ya lâyık bir hakikatlerinin olduğunu kabul
ederek. Bunun beyânı İbn Battâ (rh)'in akidesinin (52) 61. maddesinde ve İbn Sureye
(rh)'in akidesinin (43) 3. maddesinde geçmiştir.

-55-

**ABBÂSÎ HALÎFESİ EL-KÂDİR BİLLÂH'IN (V.422)
KÂDİRÎ İTİKÂDÎ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ
ÖZETİ BEYÂN EDİLMEKTEDİR**

İsmi Ahmed b. el-Emir İshâk b. el-Halife el-Mütevekkil b. el-Halife el-Muktedir b. el-Halife el-Mu'tezid b. el-Emir Talha b. el-Halife el-Mütevekkil b. el-Halife el-Mu'tasım b. el-Halife Hârûn el-Mehdî b. el-Halife Ebu Ca'fer el-Mansûr el-Hâşimî el-Abbâsî el-Bağdâdî'dir. Künyesi Ebu'l Abbâs'tır. El-Kâdir Billâh olarak meşhûr olmuştur. 336 yılında doğmuş, 422 yılında vefât etmiştir. *Allah ona rahmet etsin.*

Zehabî "es-Siyer"de (15/137) şöyle demiştir: "Bir ay ve sekiz gün hâric seksen yedi sene yaşadı. Osmân (*radıyallahu anh*) da dâhil olmak üzere bu ümetin halifelerinden birinin bu yaşa eriştiğini bilmiyorum."

Hakkındaki Övgüler: Zamanında Sünnet'i ihyâ etmiş ve yaymıştır. Zeyğ ehli kâfirleri, bidat ve hevâ ehlini perişan etmiştir. İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (4/21) şöyle demiştir: "Mütevekkil zamanında İslâm izzet bulmuştu. Öyle ki zimmet ehli Ömer'in şartları ile yükümlü tutulmuştu. Yine onlara küçüklük damgası vurulmuştu. Sünnet ve Cemaat güçlenmişti. Cehmiyye, Râfıza ve benzerleri silinip gitmişti. El-Mu'tezid, el-Mehdî ve el-Kâdir gibi diğerlerinden övgüye daha lâayık bir sîrete ve daha güzel bir yola sâhip olan halifeler zamanında da durum böyleydi. İslâm onların zamanında izzetli idi. Sünnet'in durumu da buna göre idi."

Hatib şöyle demiştir: "Kendisinden meşhûr olduğu üzere dindâr, teheccüde devâm eden, çokça sadaka veren bir kimseydi. Usûl ile ilgili meseleler hakkında bir kitap tasnif etmiş, bu kitapta Sahâbe'nin faziletini zikretmiş, Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenleri tekfir etmiştir. Bu kitap onun hilâfeti döneminde her Cuma hadis ashâbının halkasında okunurdu. İnsanlar da bu halkalara katılırdı. Onun halifelik süresi kırk bir sene ve üç ay idi."

İbn Kesîr'in "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (12/26) hicrî 420 yılında meydana gelen hâdiseler arasında zikrettiği şu hâdise de onun Sünnet'i yaymasının örneklerindendir: "Şîa'nın hatiplerini azletti. Ehli Sünnet'in hatiplerini göreve getirdi. Bundan ve diğer nimetlerden dolayı hamd ve minnet Allah'adır. Berasâ Mescidi'nde bir fitne meydana geldi. Âcur'da⁹²⁰ bir sünni hatibi dövdüler, burnunu kırdılar ve omzunu çıkardılar. Bunun üzerine halife onlara yardım etti, Şîa'yı küçük düşürdü ve zelil kıldı. Tâ ki yaptıkları

⁹²⁰ Âcur Bağdat'ın bir köyüdür. (ç.n)

ından özür dilemeye geldiler, onu ancak aralarındaki beyinsizlerin yaptığı-
nı söylediler.”

Tercemenin Kaynakları: Bu tercemede Ümmü'l Kurâ Dergisi'nin h.1427 yılının Zilhicce ayında yayınladığı, Abdulaziz b. Muhammed Âlu Abdillatif tarafından hazırlanan “el-İ'tikâdu'l Kâdiri; Dirâsetun ve Ta'lik (Kâdiri İtikâdı; Tahkik ve Ta'lik)” isimli incelemesinden yararlandım.

Akidenin Özeti: Kâdiri İtikâdı'nı tarihçilerin çoğunun naklettiği üzere el-Kâdir Billâh'ın telif etmiş olduğu meşhûr olsa da bazı muhakkik âlimler bu itikâdı aslında Ebû Ahmed el-Kercî'nin telif ettiğini ve el-Kâdir Billâh'ın yazdığını söylemişlerdir.

İbn Teymiyye “Beyânu Telbîsî'l Cehmiyye”de (2/331) şöyle demiştir: “[El-Kâdir] kendi ismini taşıyan Kâdiri İtikâdı'nı yazmıştır. Aslında o, Şeyh Ebû Ahmed el-Kassâb'ın telifidir. Bu zât en büyük ve en âlim şeyhlerdendir. Hep hayırla yâd edilen bir kimsedir. El-Kâdir, Mu'tezile'den ve başkalarından buna muhâlefet eden kimselerden tevbe etmelerini istemiştir.”

Şeyhulislâm başka bir yerde de Kâdiri İtikâdı'nın tamamının Ebû Ahmed el-Kassâb'ın nazmı olduğunu söylemiştir. Yine o “es-Safediyye”de (2/162) şöyle demiştir: “İmam el-Kâdir, meşhûr Kâdiri İtikâdı'nı yazmıştır. Onun tamamı Şeyh Ebû Ahmed el-Kercî'nin nazmıdır. El-Kâim onun insanlara okunmasını emretmiştir.”

Yine İbn Teymiyye “Der'u't Teâruz”da (6/252) şöyle demiştir: “4. yüzyılda yaşamış olan meşhûr imam, şeyh Ebû Ahmed el-Kercî, Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın itikâdı olduğunu zikrettiği akîdede -ki bu; halife el-Kâdir Billâh'ın yazdığı, insanlara okuduğu, insanları kendisi üzere bir araya getirdiği, Ehli Sünnet'e mensup tâifelerin kendisini ikrâr ettiği akîdedir; el-Kâdir daha önce 413 yılında Mu'tezile ve Râfıza gibi Sünnet'in dışına çıkan fırkaları tevbeye davet etmiştir- şöyle demiştir...”

Zehebî “el-Uluvv”da (2/1303) şöyle demiştir: “Allâme Ebû Ahmed el-Kercî; telif ettiği, halife el-Kâdir Billâh'ın da yazdığı, insanları kendisi üzere bir araya getirdiği ve (okunmasını) emrettiği -ki bu 5. yüzyılın başlarında olmuştur- akîdesinde şöyle demiştir...”

Bu sözde ilâve olarak öncekinde bulunmayan bilgiler ve ayrıntılar vardır. Belki de bu akîdenin el-Kâdir'e izâfe edilmesi, nisbet ve istihâr itibâriyledir. Bu sebeple itikâd “Kâdiri İtikâdı” olarak şöhret bulmuştur. Dolay-

sıyla (akideye bu ismi verenlerin) sözlerinde bir miktar mecaz ve icmâl vardır. Nitekim muhakkik âlimler de bazı yerlerde itikâdî bu şöhet itibâ-riyle el-Kâdir'e nispet etmektedirler. Bu, kitaplarında birçok yerde gelmektedir. Akidenin bu tanıtımını "Tercemenin Kaynakları" bölümünde zikri geçen araştırmadan alıntıldım.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi İbnu'l Cevzî'nin "el-Muntazam" kitabından çıkardım. O, isnâdî ile bu akidenin tamamını aktarmıştır. Bu akidenin zabtını yaparken, Âlu Abdillatif'in bu risâleyi zabtından istifâde ettim. O "el-Muntazam" kitabının el yazmasını elde etmiş, sonra onu bu kitabın birçok neşriyle yan yana getirmiştir. Okuyucunun kolay anlaması için akideyi maddelere ayırdım. Bu kaynağın dışında bu akideyi tam olarak zikreden bir kimseye vâkıf olamadım.

(İbnu'l Cevzi) "el-Muntazam" kitabında şöyle demiştir:

Bize Muhammed b. Nasr el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Huseyn Muhammed b. Muhammed b. el-Ferrâ tahdis etti, dedi ki: Müminlerin emiri, imam el-Kâim bi-Emrillâh Ebû Ca'fer İbnu'l Kâdiri Billâh dört yüz otuz küsur yılında; el-Kâdir'in zikrettiği, divânda okunan, zâhidlerin ve âlimlerin (okunurken) hâzır bulunduğu "Kâdirî İtikâdî"nı çıkardı. Hâzır bulunanların arasında Şeyh Ebu'l Hasen Ali b. Ömer el-Kazvîni de vardı. Hattını, fukahânın yazmasından önce onun altına yazdı. (İmzâsını attı.) Sonra fukahâ hatlarını yazdılar: Bu müslümanların itikâdîdır. Buna muhâlefet eden fıska ve küfre girmiş olur:

1- İnsanın bilmesi gerekir ki Allah (*Azze ve celle*) tektir, ortağı yoktur. Doğurmamış ve doğurulmamıştır. Hiç kimse O'na denk olmamıştır. Bir eş ve çocuk edinmemiştir. Mülkünde bir ortağı olmamıştır.

2- O ezelden beri var olan Evvel'dir. Asla yok olmayacak Âhir'dir. Her şeye kâdirdir. Hiçbir şeyden âciz değildir. Bir şey istediği zaman ona "Ol!" der, o da olur.

3- Ganîdir, hiçbir şeye muhtaç değildir. O'ndan başka ilâh yoktur. Hayy'dir, Kayyûm'dur. O'nu uyuklama ve uyku tutmaz. Yedirir, kendisine yedirilmez. Yalnızlıktan dolayı vahşete kapılmaz. Hiçbir şeye ünsiyet duymaz. O her şeyden müstağnidir. Zamanlar O'nu yıpratmaz. Kendisi zamanları, geceyi, gündüzü, ışıgı, karanlığı, gökleri, yeri ve içerisindeki çeşit çeşit

mahlûkâtı, karayı, denizi ve bunların içindekileri, bütün canlıları ve cansızları yaratan olduğu hâlde zamanlar O'nu nasıl değiştirebilir?

4- Rabbimiz tek idi ve beraberinde hiçbir şey yoktu. O'nu kapsayan bir mekân yoktu. Sonra O her şeyi kudretiyle yarattı. Arş'ı da ona ihtiyacı olmaksızın yarattı. Sonra ona dilediği ve istediği şekilde istivâ etti. Bu, insanların istirahat etmeleri (için oturdukları) gibi bir istirahat istikrârı değildir.⁹²¹

5- O göklerin ve yerlerin müdebbiridir. Bu ikisinde bulunanların, karada ve denizde bulunanların müdebbiridir. O'ndan gayrı müdebbir yoktur, O'ndan başka koruyucu yoktur. Onları rızıklandırır, hastalandırır, iyileştirir, öldürür ve diriltir. Bütün mahlûkât; meleklerin, nebilerin, resûllerin ve insanların tamamı âcizdir.

6- O bir kudret ile Kâdir'dir. Sonradan edinilmemiş ezeli bir ilim ile Âlim'dir.

7- Yine O bir işitme ile Semî'dir/İşiten'dir, bir görme ile Basir'dir/Gören'dir. Bunların sıfatını kendisi bilir. Yarattıklarından biri bunların künhüne eremez.

8- Bir kelâm ile Mutekellim'dir/Konuşan'dır. O'nun konuşması yaratılmışların âleti gibi yaratılmış bir âlet ile değildir.

9- O, O kendisini ne ile vasıflandırmışsa ve Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem) O'nu ne ile vasıflandırmışsa ancak onunla vasıflandırılır. O kendisini hangi sıfatla vasıflandırmışsa, Resûlü O'nu hangi sıfatla vasıflandırmışsa; o mecâzî değil hakîkî bir sıfattır.

10- Yine bilinmelidir ki Allah Teâlâ'nın kelâmı yaratılmış değildir. Allah onunla gerçekten konuşmuştur. Onu, Cibrîl onu kendisinden işittikten sonra Cibrîl'in lisânıyla Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'e indirmiştir. Cibrîl onu Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e okumuştur. Muhammed de onu

⁹²¹ Bununla beraber Allah subhânehû'nun celâline ve azametina yaraşır şekilde Arş'ın üzerinde istikrâr ettiğini/karar kıldığını isbât etmek gerekir. Musannıfın nefyettiği şey yorgunluktan dolayı dinlenme istikrârıdır. Bu da Kitab'ın ve Sünnet'in delâlet ettiği üzere Allah Teâlâ hakkında menfidir. Sünnet ve Eser Ehli istivânın sahih manalarından birinin de istikrâr/karar kılma olduğu hususunda icma etmiştir. Onlara muattıl Cehmiyye'den. Eş'ariler'den ve onların etkisinde kalanlardan başkası muhâlefet etmemiştir. Nitekim bunu Ed-Dıstî (rh)'in "İsbâtul Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabına yazdığım tahkikin mukaddimeleğinde beyân ettim.

ashâbına okumuştur. Ashâbı da onu ümmete okumuştur. O yaratılmışların tilâvetiyle yaratılmış olmamıştır. Çünkü o kelâm Allah'ın kendisiyle konuştuğu kelâmın aynıdır. Her hâlde yaratılmış değildir. İster okunsun, ister ezberlensin, ister yazılsın, ister işitilsin... Onun herhangi bir hâlde yaratılmış olduğunu söyleyen kimse kâfirdir. Tevbeye davet edildikten sonra (tevbe etmezse) kanı helâldir.

11- Yine bilinmelidir ki iman; söz, amel ve niyettir. Dil ile söylemek, azalarla amel etmek ve bunları doğrulamaktır. Artar ve azalır. Taat ile artar, masiyet ile azalır.

12- Yine o (iman) cüzlerden ve şubelerden oluşmaktadır. En yüksek cüzü "Lâ ilâhe illallâh"tır. En aşağıdaki cüzü de yoldan eziyet veren şeyi kaldırmaktır. Hayâ da imanın şubelerinden bir şubedir.

13- Başın bedene göre konumu neyse sabrın imana göre konumu odur.

14- İnsan Allah'ın kitabında ne olarak yazılmış olduğunu ve sonunun ne olacağını bilemez. Bu sebeple "Ben inşaallah müminim" ya da "Mümin olduğumu ümit ederim" der. İstisnâ ve ümit ona zarar vermez. Bu ikisi sebebiyle şüpheli durumuna düşmez. Çünkü o bunlarla kendisine kapalı olan âhiretini ve sonunu kastetmektedir.

15- Kendisiyle Allah Teâlâ'ya yaklaşılacak her şey, sırf O'nun rızası için işlenen her türlü taat; O'nun farizaları, sünnetleri ve faziletleri (nâfileleri); bunların hepsi imandandır ve iman kapsamındadır.

16- İmanın asla bir sonu olmaz. Çünkü faziletli amellerin ve farzların içerisindeki ek faziletlerin sonu yoktur.

17- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından olan Sahâbe'nin tamamının sevilmesi gerekir. Onların Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra insanlar arasında en hayırlı kimseler olduğunu bilmemiz gerekir.

18- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra onların en hayırlısı ve en faziletlisi Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer b. el-Hattâb, sonra Osmân b. Affân, sonra Âli b. Ebi Tâlib'dir. Allah onlardan râzı olsun.

19- On kişinin cennetlik olduğuna şehâdet edilir.

20- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in eşlerine rahmet okunur. Allah onlardan râzı olsun.

21- Âişe (radıyallahu anha) hakkında çirkin sözler söyleyen kimsenin İslâm'dan nasibi yoktur.

22- Muâviye (radıyallahu anh) hakkında ancak hayır söylenir.

23- Aralarında meydana gelen herhangi bir anlaşmazlığa dâhil olunmaz. Onların tamamına rahmet okunur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi bağışla. Kalbinizde iman edenlere karşı bir kin bırakma. Rabbimiz! Şüphesiz Sen Raûf'sun, Rahîm'sin." (Haşr, 10)

Yine onlar hakkında şöyle buyurmuştur: "Onların kalplerinde kin adına ne varsa hepsini çıkarmışsızdır. Kardeşler olarak sedirler üzerinde karşılıklı otururlar." (Hicr, 47)

24- Kişi farz kılınmış olan namazın dışında herhangi bir farizayı terk etmesi sebebiyle tekfir edilmez. Namazı özü olmaksızın, sağlam ve serbest olduğu hâlde vakti çıkasıya kadar terk eden kimse ise onu(n fariziyetini) inkâr etmese bile kâfirdir. Çünkü Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kul ile küfür arasında namazın terki vardır. Kim onu terk ederse kâfir olur."⁹²² Pişman olup namazlarını iâde edene kadar⁹²³ kâfir olarak kalır.

⁹²² Müslim (160) benzerini Câbir b. Abdullah (rhma)'dan rivâyet etmiştir. Bu Ehli Sünnet'in namazı tembelliğinden ve gevşeklik gösterdiğinden dolayı terk eden kimsenin tekfiri hakkındaki görüşüdür. Nitekim musannif bu akidede bunu onlardan nakletmiştir. O dönemdeki sünnet ehli âlimler de bunu ikrâr etmişlerdir. Bu akidenin başında geçtiği üzere buna muhâlefet edenlere de karşı çıkmışlardır. Daha önce bu icmayı İmam İshâk b. Râhûye (rh) Sahâbe'den, Tâbiîn'den ve zamanına kadar gelip geçmiş kimselerden nakletmiştir. Nitekim bu onun akidesinde geçmişti.

Yine Harb el-Kirmânî bu icmayı görmüş olduğu âlimlerden akidesinde nakletmiştir. Gerçek bunlardan önce gerek bunlardan sonra bu icmayı Sahâbe'den ve Tâbiîn'den; Abdullah b. Şakîk, el-Hasen el-Basrî ve Eyyûb es-Sahtiyânî gibi birçok âlim nakletmiştir. Allah onlara rahmet etsin. Bunu İbn Batta'nın "el-İbânetu's Suğrâ"sına (3. baskı, 250) ve Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sine (2. baskı, 33) yazdığım ta'liklerde beyân ettim. Daha fazla açıklamama istiyorsan oralara bak.

⁹²³ Soru: Namazı kasten terk eden kimseye tevbe ettikten sonra kılmadığı namazları kaza etmesi emredilir mi? Muhammed b. Nasr el-Mervezi (rh) "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (2/996) şöyle demiştir: "Kişi bir vakit namazı kasıtlı olarak vakti çıkasıya kadar terk ederse onu kaza etmesi üzerine vâciptir. Hasen'den gelen rivâyet dışında bu konuda bir ihtilâf bilmiyoruz."

Pişman olup namazlarını iâde etmeden ya da iâde etmeye niyet etmeden önce ölürse cenâze namazı kılınmaz. Firavun'la, Hâmân'la, Kârûn'la ve Ubeyy b. Halef'le birlikte haşredilir.

25- Kişi bunun dışında kalan (farz) amelleri terki sebebiyle onları inkâr etmediği sürece tekfir edilmez ancak fâsık olur. Sonra şöyle dedi: Bu Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın sözüdür. Kim buna tutunursa apaçık hak üzere, dinin menheci üzere ve dosdoğru yol üzere olur. Bununla ateşten kurtulmayı ve cennete girmeyi umabilir inşâallah.

26- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Din nasihattir" buyurmuş, bunu öğretmiştir. "Kimin için ey Allah'ın Resûlü?" diye sorulduğunda da "Allah için, kitabı için, resûlü için, müslümanların imamları ve âmmesi için..." diye cevap vermiştir.⁹²⁴ Yine O -[salât ve] selâm üzerine olsun- şöyle buyurmuştur: "Herhangi bir kula Allah'tan dini hususunda bir öğüt geldi mi şüphesiz o Allah'tan kendisine sevk edilen bir nimettir. Onu şükrederek kabul ederse ne âlâ. Değilse o, günahının daha da artması için, Allah'ın kendisine daha da öfkelenmesi için Allah'ın kendi üzerindeki bir hücceti olur."⁹²⁵ Allah bizi lütuflarına şükredenlerden, nimetlerini zikredenlerden ve sünnete yapışanlardan eylesin. Bizi ve bütün müslümanları bağışlasın.

İbn Receb Sahih-i Buhâri şerhinde (3/353) bu mesele hakkında sözü uzattıkça uzatmış, bu meselede müteahhirin arasında vâki olan ihtilâfı aktarmış, Muhammed b. Nasr (rh)'in yukarıdaki sözünü nakletmiş, sonra şöyle demiştir: "Hasen'in muhâlefetine rağmen, onun büyüklüğüne, değerine, faziletine, ilminin genişliğine, zühdüne ve verasına rağmen icma nasıl mün'akid olabilir?"

Yine o şöyle demiştir: "Kasıtlı olarak namazı terk eden kimsenin kılmadığı namazları kazâ etmesinin vâcip olduğuna dâir Sahâbe'den -Allah onlardan râzı olsun- herhangi birinden herhangi bir şeyin rivâyet edildiği bilinmemektedir. Hatta en-Nehaî hariç olmak üzere Tabîîn'den de bu konuda sarîh bir ifâdeye rastlamadım."

Yine İbn Receb şunları zikretmiştir: "Kişinin namazı kazâ etmesinin gerekli olmadığı görüşü Zâhirîler'in ya da onların çoğunluğunun görüşüdür. Aynı zamanda bu Ebû Bekr el-Humeydî'nin -kişi kasıtlı olarak terk ettiği takdirde- oruç ve namaz hakkındaki görüşüdür. Bunları kazâ etmesi kişiye fayda sağlamaz. O bunu akidesinde zikretmiştir. Bunun aynı mezhebimize mensup el-Cuzaî, Ebû Muhammed el-Berbehâri ve İbn Batta gibi mutekaddiminden olan kimselerin sözlerinde de mevcuttur."

Sonra onların sözlerini nakletmiştir. Daha fazla açıklama istiyorsan oraya müracaat et

⁹²⁴ Müslim (95) Temim ed-Dâri (ra)'tan rivâyet etmiştir.

⁹²⁵ İbn Şâhin "et-Tergîbu fi-Fedâilil A'mâli ve Sevâbi Zâlik" kitabında (530) Ebû Nuaym'da "el-Hilye"de (6/136) rivâyet etmiştir. İsnâdı zayıftır.

**EBÜ OSMÂN İSMÂİL B. ABDURRAHMÂN B.
AHMED ES-SÂBÛNÎ'NİN (V. 449) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNET'E VE SELEFİN İTİKÂDINA YAPIŞMAK
TAVSİYE EDİLMEKTEDİR**

İsmi İsmâîl b. Abdurrahmân b. Ahmed b. İsmâîl b. İbrâhîm en-Nevsâbüri'dir. Künyesi Ebû Osmân'dır. Şeyhulislâm es-Sâbûnî olarak meşhûr olmuştur. 373 yılında doğmuş, 449 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler: Ebû Abdullah el-Mâlikî şöyle demiştir: "Ebû Osmân ileri gelen kimselerin kendisinin ezberdeki ve tefsirdeki kemâline şahitlik ettiği bir zâttır."

Abdulgâfir de şöyle demiştir: "Şeyhulislâm, müfessir, muhaddis, vâiz, yolunda zamanının biricigi... Müslümanlara yetmiş sene vaaz etmiştir. Câmî'de yaklaşık yirmi yıl boyunca hutbe vermiş ve namaz kıldırmıştır."

Zehabi de "O gerçekten eser imamlarındandı" demiştir.

Tercemenin Kaynakları: Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 18/40

Akidenin özeti: Bu akîdede es-Sâbûnî (*rahimehullah*) Selef-i Sâlih'in itikâdına yapışmayı tavsiye etmektedir. Yine bu akîdede Sünnet ve itikâd ile ilgili bâbların çoğunun örneği vardır. Yine bu vasiyette, gerek ölüm gelip çatdığı zaman gerekse ölümden sonra yapılması meşrû olan bazı fiiller zikredilmiştir.

Akidenin Kaynakları: Bu risâleyi "Tabakâtu's Şâfiyyeti'l Kubrâ" kitabından çıkardım. Bu kitabın müellifi akîde sâhibinin tercemesinde şöyle demiştir: "Bu onun vasiyetidir. Bunu hacı olarak Dimeşk'e girdiği zaman Dimeşk'te söylemiştir..." Sonra vasiyeti zikretmiştir. "Tabakât"ın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı birçok nüshaya bakılarak tahkik edilen Hier Yayınevi'nin baskısıyla (4/285) karşılaştırdım. Matbûdan olan ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına koyacağım.

Ebû Osmân İsmâîl b. Abdurrahmân es-Sâbûnî (*rahimehullah*) dedi ki:

Bu; öğüt veren fakat öğüt almayan, uyandıran fakat uyanık olmayan, emreden fakat emri yerine getirmeyen, sakındıran ama kendi sakınmayan, tahrif eden öğretmen⁹²⁶, bunamış uyarıcı⁹²⁷, (amellerine kötülük) karıştıran, kusurlu, haddini aşan, kötülük işleyen ve bunları itiraf eden, bütün bunlara rağmen Allah'ın rahmetine güvenen, O *subhânehû* dan uman, O'nun mağfiretini ümit eden, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i ve O'nun tarafında

⁹²⁶ Aslında bu şekildedir. Matbûda ise "itiraf eden öğretmen" diye geçmektedir.

⁹²⁷ Aslında bu şekildedir. Matbûda ise "korkutan uyarıcı" diye geçmektedir.

olanları seven, insanları O'nun sünnetine ve şeriatine yapışmaya davet eden İsmâil b. Abdurrahmân b. İsmâil Ebû Osmân es-Sâbûnî'nin vasiyet ettikleridir.

1- O şuna şehâdet ederek vasiyette bulunmuştur: Allah'tan başka ilâh yoktur. Tektir, ortağı yoktur. Bir ve tek ilâhtır. Ferd'dir, Samed'dir. Eş ve çocuk edinmemiştir. Hükmünde kimseyi kendisine ortak etmemiştir. Evvel'dir ve Âhir'dir. Zâhir'dir ve Bâtın'dır. Hayy ve Kayyûm'dur. Yarattıklarının fenâ bulmasından sonra bâkîdir. Kullarına muttali olan, gaybların sırlarını bilen, kalplerin içindekilerden haberdâr olandır. İlk olarak yaratan ve yaratmayı tekrar edendir. Ğafûr ve Vedûd'dur. Arş'in sâhibidir, Mecîd'dir, dilediğini yapandır. *O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir. (Şûrâ, 11) O bizim mevlâmızdır. Ne güzel mevlâ ne güzel yardımcıdır!*

2- O bunların hepsine, şehâdet edenlerle birlikte, sahih bir itikâd ve dosdoğru bir yakın üzere diliyle ikrârda bulunarak şehâdet etmektedir. O inkârcıların yerine şehâdetde bulunmakta, bu şehâdeti dîn günü için hazırlamaktadır.

"O gün ne mal fayda verir ne de oğullar. Ancak Allah'a selim bir kalp ile gelen başka..." (Şuarâ, 88-89)

"O gün Allah'ın rahmet ettikleri müstesnâ dost dosta bir faydası olmaz. O Azîz'dir, Rahîm'dir." (Duhân, 41-42)

3- Yine o Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna, Allah'ın O'nu hidâyet ve hak din ile, müşrikler istemese de bütün dinlere üstün getirmek için üstün kıldığına⁹²⁸ şehâdet etmektedir.

4- Yine o cennetin hak olduğuna ve Allah tebâreke ve teâlâ'nın orada dostlarına hazırladıklarının tamamının hak olduğuna şehâdet etmekte, kerim mevlâsından -*celle celâluhü*- lütfuyla ve keremiyle orayı kendisinin barınacağı yer kılmasını istemektedir.

5- Yine o cehennememin ve Allah'ın orada düşmanlarına hazırladıklarının hak olduğuna şehâdet etmekte, mevlâsı Allah'tan kendisini ondan korumasını ve uzaklaştırmasını, kendisini haklarında şöyle buyurduğu kazananlardan eylemesini niyaz etmektedir: *"Artık kim ateşten uzaklaştırılır*

⁹²⁸ Mathûda "gönderdiğine" diye geçmektedir.

ve cennete sokulursa gerçekten kazanmıştır. Dünyâ hayâtı aldatıcı bir faydalan-
madan ibârettir." (Âli İmrân, 185)

6- Yine o namazının, kurbanının, yaşasının ve ölümünün Âlemlerin Rabbi Allah için olduğuna şehâdet etmektedir. O'nun bir ortağı yoktur. Ona bu emredilmiştir ve o müslümanlardandır. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

7- Yine o Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, nebî olarak Muhammed'den, önder olarak Kur'ân'dan râzıdır. Bunun üzerine yaşar ve inşâAllah bunun üzerine ölür.

8- Yine o meleklerin hak olduğuna, nebilerin hak olduğuna, kıyâmet saatinin şüphesiz geleceğine, Allah'ın kabirlerdekilere dirilteceğine şehâdet etmektedir.

9- Yine o Allah (Azze ve celle)'nin hayrı takdir ettiğine, onu emrettiğine, ondan râzı olduğuna, onu sevdiğine, fâilinden sâdır olmasını istediğine, yapılmasına karşılık güzel bir mükâfât vadettiğine şehâdet etmektedir. Yine O şerri takdir etmiş fakat ondan sakındırmış, ondan râzı olmamış ve onu sevmemiştir. Râzı olmadığı ve sevmediği hâlde onun işleyen kimseden sâdır olmasını istemiştir. Rabbimiz zâlimlerin söylediklerinden çok çok yücedir. O masiyeti emretmekten, onu sevmekten ve ondan râzı olmaktan münezzehtir. Kulun kendisinin onun hakkında takdir etmediği bir şeyi yapmaya kâdir olmasından ya da kuldan kendisinin istemediği bir şeyin sâdır olmasından da münezzehtir.

10- Yine o Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı, vahyi ve tenzili olduğuna şehâdet etmektedir. O mushaflarda yazılmış olan, dillerle okunan, göğüslerde saklanan ve kulaklarla işitilen şeydir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Müşriklerden biri senden emân isteyecek olursa ona eman ver ki Allah'ın kelâmını işitsin..." (Tevbe, 6)

"Hayır! O kendilerine ilim verilenlerin göğüslerinde bulunan açık âyetlerdir. Âyetlerimizi ancak zâlimler inkâr eder." (Ankebût, 49)

"Şüphesiz Allah'ın kitabını okuyanlar..." (Fâtır, 29)

"O ancak bir öğüt ve açık bir Kur'ân'dır." (Yâsîn, 69)

11- Yine o imanın Allah'ın tasdik edilmesini emrettiği şeyleri kalp ile tasdik etmek, Allah'ın ikrar edilmesini emrettiği şeyleri dil ile ikrâr etmek, Allah'ın yapılmasını emrettiklerini azalar ile yapmak; O'nun sakındırdığı kalp amellerinden, dille telaffuz edilen sözlerden ve azalarla yapılan amellerden sakınmak olduğuna şehâdet etmektedir.

12- Yine o Allah (*Subhanehu ve Teâlâ*)'nın Arş'a istivâ ettiğine şehâdet etmektedir. [Kitabında] şu buyruklarında beyân ettiği üzere ona istivâ etmiştir:

"Şüphesiz sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da Arş'a istivâ eden Allah'tır." (A'râf, 54)

"O ki gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri altı günde yaratmış, sonra Arş'a istivâ etmiştir. Rahmân, O'nu bilene sor!" (Furkân, 59)

Bu konuda daha birçok âyet vardır. Resûl (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de kendisinden nakledilenler içerisinde bunu zikretmiştir. Fakat O, O'nun Arş'a istivâsına bir keyfiyet biçmemiş, O'nun fiili, fehmi ve vehmi için keyfiyetini isbâta bir yol kılmamıştır. Zira Rabbimizin sıfatları hakkında keyfiyet söz konusu değildir. Zamanında müslümanların imamı olan Ebû Abdullah Mâlik b. Enes (*rahimehullah*) kendisine istivânın keyfiyetini soran kimseye şöyle cevap vermiştir: "İstivâ bilinen bir şeydir. Keyfiyeti ise meçhuldür. Ona iman etmek vâcip, onun hakkında soru sormak bidattir. Ben senin zındık olduğuna düşünüyorum. Çıkarın şunu mescitten!"

13- Yine o Allah Teâlâ'nın, kitabında ve Nebisi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in diliyle kendisinin sıfatı olduğunu söylediği yüce sıfatlarla mevsûf olduğuna şehâdet etmekte, bunlardan hiçbirini nefyetmemektedir. Bunların yarattıklarının sıfatlarına benzediğine itikâd etmemektedir. Aksine o şöyle demektedir: O'nun zâtı yaratılmışların zâtına benzemediği gibi sıfatları da kulların sıfatlarına benzemez. Allah Muattıla'nın ve Müşebbihe'nin söylediklerinden çok çok yücedir.

14- Bâri *celle celâluhü*'nun sıfatlarının zikri hakkında vârid olan âyetler ve bu konuda Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sahih olarak rivâyet edilen haberler hususunda; örneğin Rabb'in kıyâmet günü gelmesi, buluttan gölgelikler içinde gelmesi, Âdem'i eliyle yaratması ve Arş'ına istivâ etmesi hakkındaki âyetler hususunda, yine O'nun her gece dünyâ semâsına inmesi, gülmesi, gizlice konuşması, kıyâmet günü gizlice konuştuğu kimsenin

üzerine örtüsünü koyması hakkındaki haberler ve benzerleri hususunda Selef-i Sâlihîn'in ve din imamlarının yolundan gitmektedir. Bunları kabul etmekte, senedi sahih olduktan sonra olduğu gibi rivâyet etmekte, zâhiri üzere almakta, tasdik etmekte, bunlara teslimiyet göstermekte, bunlar hakkında keyfiyete ve teşbihe itikâd etmekten sakınmaktan, bunları reddetmeye ve kabul etmemeye götüren şeylerden; Allah'ın hakkında bir delil indirmedigi, Sahâbe'nin, Tâbiîn'in ve Selef-i Sâlihîn'in dile getirmediği, bilinmeyen ve güzel karşılanmayan tevillerle bunları tahrif etmekten uzak durmaktadır.

15- Yine o genel olarak kelâma dalmaktan, onda derinleşmekten, sefîn -Allah onlara rahmet etsin- kendisiyle iştigâl edilmesini kerih gördüğü ve sakındırdığı şeylerle iştigâl etmekten sakındırmaktadır. Zira bu hususlarda tartışmak, incelikleri hakkında derine dalmak ve karanlıkları içerisinde dolaşmak kalbi ifsâd eder, Rab azze ve celle'nin heybetini kalpten giderir, kalbe birçok şüphe düşürür, bereketi anında alır, bâtıla ve imkânsıza iletir, din hususunda tartışmaya, cidâle, celâl sâhibi çok yüce ve aşkın Rab hakkında çokça kıl-u kâlde bulunmaya götürür. O zâlimlerin söylediklerinden münezzehtir, çok çok yücedir. Bizi dinine ve nebisinin -Allah'ın salavât ve selâmı üzerine olsun- sünnetine hidâyet ettiğinden dolayı Allah'a çokça hamd olsun!

16- Yine o kıyâmetin, onun âlâmetleri ve dehşetli hâlleri hakkında Kitap'ta ve sahih haberlerde vârid olan her şeyin hak olduğuna şehâdet etmektedir. Bu hususta bize yöneltilen vaatlerin ve tehditlerin tamamı haklıdır. Bunlara iman ederiz. Allah subhânehû'yu ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'i kıyâmet hakkında haber verdikleri Havz, Mizân, Sırât, kitapların okunması, hesap, suâl, arz, vukûf, mahşerden cennete ya da cehenneme gidiş, tevhid ehline vadedilen şefaât gibi hususlarda ve bunun hâricinde Kitap'ta beyân edilmiş olan, sahih haberleri bir araya getiren kitaplarda tedvîn edilmiş olan hususlarda tasdik ederiz.

17- O bunların hepsine bütün şahitlerle birlikte şehâdet etmektedir. Allah tebâreke ve teâlâ'dan ölene kadar, canını müslümanların, müminlerin, mûkinlerin ve muvahhidlerin zümresi içinde alana dek bu şehâdetler üzere sâbit kalma hususunda yardım istemektedir.

18- Yine o Allah Teâlâ'nın, dostlarına, Rablerine bakan parlak yüzlerle lütufta bulunacağına şehâdet etmektedir. O'nu bekâ yurdunda açık bir

şekilde görecektir. O'nu görmek için birbirlerini itip kakmayacaklardır, birbirlerine girmeyeceklerdir, sıkışmayacaklardır. Yine o Allah *tebâreke ve teâlâ*'dan yüzünü o yüzlerden kılmasını, kendisini her türlü belâdan, kötülükten ve hoşlanılmayan şeyden korumasını, O'nun fazlından ümit ettiği ve lütfundan umduğu her bir şeye ulaştırmasını istemektedir.

19- Yine o Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra insanların en hayırlısının Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer el-Fârûk, sonra Osmân b. Affân, sonra Ali b. Ebî Tâlib olduğuna şehâdet etmektedir. *Allah hepsinden râzı olsun.*

20- Sahâbe'nin -*Allah onlardan râzı olsun*- tamamına rahmet okumakta, onları veli edinmekte ve onlar için istiğfâr etmektedir. Kezâ O'nun zürriyetine ve müminlerin anneleri olan eşlerine de (rahmet okumakta, onları veli edinmekte ve onlar için istiğfâr etmektedir) *Allah onlardan râzı olsun.* Allah'tan kendisini onlarla beraber kılmasını niyaz etmekte, kendisine bunu yapmasını ummaktadır. Zira onun katında Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Kişi sevdiği ile beraberdir" buyurduğu çeşitli tariklerden sâbittir.⁹²⁹

21- O arkasında bıraktığı çocuklarına, kardeşlerine, ehline, yakınlarına, arkadaşlarına, vasiyetini kabul eden bütün müslümanlara kendisinin şehâdet ettiği her şeye şehâdet etmelerini, Allah'tan hakkıyla sakınmalarını ve ancak müslümanlar olarak ölmelerini vasiyet etmektedir.

"Şüphesiz Allah sakınanlarla ve muhsinlerle beraberdir." (Nahl, 128)

22- Yine onlara aralarını düzeltmelerini, akrabalık bağlarını koparmamalarını; komşularına, yakınlarına ve kardeşlerine iyilik etmelerini, [büyüklerin haklarına riâyet etmelerini ve] küçüklere rahmet etmelerini vasiyet etmektedir.

23- Onları; birbirlerine sırt çevirmekten, birbirlerine buğz etmekten, aralarındaki bağları koparmaktan ve hasetleşmekten sakındırmaktadır.

24- Onlara kardeş olmalarını ve hayırlarda birbirlerine yardımcı olmalarını,

25- Hep birlikte Allah'ın ipine tutunmalarını ve fırkalara ayrılmamalarını,

⁹²⁹ Buhârî (6168) ve Müslim (2639) Abdullah b. Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

26- Kitab'a, Sünnet'e; müslümanların imamlarından ve müminlerin âlimlerinden Mâlik b. Enes, eş-Şâfiî, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Ahmed b. Hanbel, İshâk b. İbrâhîm, Yahyâ b. Yahyâ gibi ümmetin âlimlerinin ve imamların üzerinde bulunduğu şeye yapışmalarını emretmektedir. Allah hepsinden râzı olsun. Bizi ve onları Tûbâ'nın gölgesinde, âbidlerin istirahatgâhında bir araya getirsin.

27- İsmâîl b. Abdurrahmân es-Sâbûnî bütün bunları çocuklarına, ehline, ashâbına ve meclisine devâm edenlere vasiyet etmiştir.

28- Başa geleceğinde hiç şüphe olmayan ölüm gelip çattığında -ki Allah'tan ölümün geleceği o günün hayrını, ölümün geleceği o gecenin hayrını, o saatin hayrını, onun öncesinin hayrını ve sonrasının hayrını dilemektedir- kendisine güzel, hoş, temiz ve pâk bir elbisenin giydirilmesini, hayâtında sardığı sarığın hayatta iken başına koyduğu şekilde başının üzerine konulmasını, ridâsının omuzlarına konulmasını, kibleye doğru sırt üstü yatırılmayı, çocuklarının başucunda oturmalarını, mushafları kucaklarına koyup sesli bir şekilde Kur'ân okumalarını vasiyet etmiştir.

29- Yine onlardan kendisiyle arasında bir akrabalık, bir nesep bağı ya da zevciyet yönünden bir bağ bulunmayan bir kadının o saatte yatağına yaklaşmasına ya da içerisinde bulunduğu eve girmesine müsaade etmemelerini istemiştir.

30- Yine o onlardan herhangi bir erkeğin de o saatte yanına girmesine müsaade etmemelerini; kardeşlerine, bacılarına ve diğer kimselere medresede oturmalarını ve eve girmemelerini söylemelerini, Kur'ân okuma hususunda arkadaşlarına yardımcı olmalarını ve kendisine duâ ile yardım etmelerini istemiştir. Umulur ki Allah (*Azze ve celle*) ölüm sekerâtını onun için hafifletir, ölüm yokuşunu İslâm ve Sünnet üzere selâmet ve âfiyet içerisinde çıkmasını kolaylaştırır.

31- Süresini tamamladığı, Rabbine icâbet ettiği ve rûhu bedeninden ayrıldığı zaman çenesinin bağlanmasını, gözlerinin kapatılmasını, azalarının uzatılmasını, bir örtüyle örtülmesini, kendisini yıkayacak kişi gelip kendisini yıkayacağı yere götürüne kadar kendisine bakılması için yüzünün açılmamasını vasiyet etmiştir. Allah o taşımayı kendisi için mübarek eylesin. O'na rahmet nazarıyla baksın. Önceden hazırlamış olduğu kötü amellerini bağışlasın.

32- Yine o kendisi için ağıt yakılmamasını; dostlarının, yakınlarının, sevenlerinin ve kadın-erkek bütün insanların yaka yırtmaktan, başlarını tıraş etmekten, elbiselerini yırtıp parçalamaktan, kalpten gelen, engel olamadıkları ve geri çeviremedikleri hüznün gözyaşları dışında kendisi için ağlamaktan kendilerini alıkoymalarını vasiyet etmiştir. Vâveylâ ile dua etmeye, şeytan iniltilerine, yüzleri tırmalayıp tokatlamaya, saçları tıraş edip yolmaya, elbiseleri yırtıp parçalamaya gelince hayır! O bunlardan birini yapandan Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in berî olduğu gibi berîdir.

33- Bir an önce techîzinin yapılmasını, yıkanmasını, kefenlenmesini, gömüleceği yere götürülmesini, bekletilmemesini, yavaş davranılmamasını, kuşluk vaktinde, zevâl vaktinde ya da sabah erken bir vakitte öldüğü takdirde techîzinin ertesi güne ertelenmemesini, gece ehli arasında asla bırakılmamasını, işinin çabucak görülmesini, son yıkanişında suya kâfûr katılmak üzere tek sayıyla yıkandıktan ve -bulunduğu takdirde- üç parça beyaz sehûlî bezle kefenlendikten sonra gömüleceği yere götürülmesini, sehûlî bez bulunmadığı takdirde içerisinde kamîs ve sarık bulunmayan üç beyaz bez ile kefenlenmesini, kefeninin sarılmadan önce çift değil tek sayıyla buharlandırılmasını vasiyet etmiştir.

34- Yine cenâzesinin Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in emrettiği üzere hızlıca taşınmasını, cenâze namazı için el-Huseyn Meydanı'na götürülmesini, cenâze namazını -varsa- oğlu Ebû Nasr'ın kıldırmasını, o namazını kıldıramayacak olursa namazını kardeşi Ebû Ya'lâ'nın kıldırmasını söylemesini, sonra medreseye götürülmesini, orada şehîd⁹³⁰ babasının -Allah ona rahmet etsin- önüne defnedilmesini,

35- Kendisi için bir lahid açılmasını, üzerine kerpiçlerin dikey olarak yerleştirilmesini, şakk yapılmamasını (yani mezarının yarılarak kazılmasını),

36- Kendisi için kesinlikle bir tabut edinilmemesini, musallâya götürülmek üzere bir tabuta konulmamasını, kabre kefene sarılmış ve beyaz bir örtü ile örtülmüş hâlde yerleştirilmesini, örtüde kesinlikle ipeğin bulunmamasını,

⁹³⁰ İmam Buhârî (rh) "Sahîh"inde şöyle demiştir: "Falan kimse şehiddir" denmez bâbu: Ebû Hureyre (ra) Nebî (sav)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Allah kimin kendisinin yolunda cihâd ettiğini daha iyi bilir, Allah kimin kendisinin yolunda yaralandığını daha iyi bilir."

37- Kabrinin çamurla ve kireçle sıvanmamasını, kabrinin üzerine su dökülmesini, çakıl taşları koyulmasını, Rabbi celle ve alâ'nın elçilerine ne cevap vereceğini bilmesi için kabrinin yanında bir devenin kesileceği ve etlerinin paylaşılacağı süre kadar beklenmesini,

38- Kabri başında kendisi için Allah Teâlâ'dan O'nun "Allah iman edenleri dünya hayâtında da âhirette de sâbit söz ile sâbit kılar" (İbrâhim, 27) buyruğunda bütün müminlere vadedilen sebâtı talep etmelerini,

39- Kendisi, anne babası ve bütün müminler, mümineler, müslimler ve müslimeler için istiğfarda bulunulmasını, unutulmamasını, dua ile anılmasını vasiyet etmiştir. Zira mümin kabre konulduğu zaman boğulmakta olup yardım isteyen kimse gibidir. Kendisine yetiyecek sâlih duâyı bekler.

40- Yine o, o vakitte câriyelerin ve kadınların başlarını açmalarına ve kendisinin iyiliklerini saymalarına imkân sağlanmamasını, herkesin duâ ve istiğfâr ile meşgûl olmasını vasiyet etmiştir. Umulur ki Allah (Subhanehu ve Teâlâ) O vakitte onun işini kolaylaştırır.

Münker ve Nekîr'in onun kabrinden ondan râzı hâlde çıkmalarını, onun yanından ona "Gelin güvey gibi (rahatça) uyu, artık sana korku yoktur" demiş hâlde ayrılmalarını, kabrinde cennete bakan bir kapı açmalarını kendisinden bir lütuf ve ihsan olarak müyesser kılar da böylece büyük kazancı elde etmiş, bol mükâfâtı kazanmış, rahatlıkla, güzel bir rızıkla, kerim ve merhametli bir Rab ile karşılaşmış olur.

Vasiyetin sonu. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

-57-

SA'D B. ALİ B. MUHAMMED B. ALİ B. EL-HUSEYN
EZ-ZENCÂNİ (V. 471) İTİKÂDİ

BU BÖLÜMDE;
SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ
BEYÂN EDİLMEKTEDİR

Hakkındaki Övgüler: İsmâil el-Hâfız et-Teymî "Sünnet'i bilen büyük bir imamdır" demiştir.

Ehû Tâhîr "Onun gibisini görmedim" demiştir.

Sem'ânî "Çokça ibâdet eden, hâfız, mulkîn ve vera sahibi bir kimse idi" demiştir.

İbn Kesîr "Hâfız ve vera sahibi bir imamdı, âhir ömründe Mekke'de inzivâyâ çekilmiştir" demiştir.

İbnu'l Kayyım "O Sünnet'te imamdır, Sünnet hakkında meşhûr bir kasidesi vardır" demiştir.

Zehebî "Sünnet'in davetçilerinden, bidatin düşmanlarındandı" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

el-Ensâb, 6/307; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 18/386

el-Bidâye ve'n Nihâye, 16/72

Akidenin Özeti: Bu kasîde, Ehli Sünnet'in kendisi hususunda bidat ve hevâ ehline muhâlefet ettiği Sünnet ve itikâd ile ilgili önemli meseleleri içermektedir. Bu kasidesinde ez-Zencânî (rahimellâh) Cehmiyye, Râfıza, Mürcie ve Kaderiyye gibi bidat fırkalarından, ayrıca onların el-Cehm, Bişr el-Merîsî, el-Ca'd, İbn Küllâb, İbn Kerrâm ve el-Eş'arî gibi imamlarından sakındırmıştır. Fâideyi tamamlamak adına bu beyitlerdeki anlaşılmayan lafızları açıkladım ve nâzımın bu kasîde üzerine yazdığı şerhinden bazı ta'likler naklettim.

Akidenin Kaynakları: Bu kasîdeyi çıkarırken bir el yazmasına itimâd ettim. Sonra onu Taybe Yayınevi'nin (Dimeşk/h.1428) ve Minhâc Yayınevi'nin (h. 1430) baskılarıyla tamamladım. Bu kasîdeyi zikredenler arasında şu zatlar vardır:

Zehebî "es-Siyer"de (18/387) kasîdenin ilk dokuz beytini zikretmiştir. Yine o "Tezkiratu'l Huffâz"da (3/1177) kasîdenin ilk yedi beytini zikretmiştir.

İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûş"ta (s. 300) kasîdenin ilk beytinin sadrını/ilk yarısını zikretmiştir.

Bize Şeyh, İmam Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Herevî haber verdi, dedi ki: Şeyh, İmam, Hâfız Ebû Muhammed el-Mubârek b. Ali b. el-Huseyn b. et-Tabbâh' Allah Teâlâ'nın haremünde 566 yılının ayları içerisinde okudum, dedim ki: Size Şeyh, İmam Ebu'l Kâsım İsmâîl b. Ahmed b. Ömer es-Semerkindî haber verdi, dedi ki:

Bize Şeyh, İmam Ebu'l Kâsım Sa'd b. Ali b. Muhammed ez-Zencânî haber verdi, dedi ki:

*Allah'ın kelâmı üzerinde düşün ve habere itimâd et
Esere uymayan reyden de uzak dur*

***

*Hidâyet yolundan ayrılma, ilklere uy
Onlar tenzîlin şâhitleridir, umulur ki düzelirsin*

***

*Kesin olarak inan ki her mükellefle beraber biz
Hakka uymakla ve (batıldan) sakınmakla emrolunduk*

***

*Aramızdaki ihtilâflarda Mâlik'in sözü⁹³¹ hakem kılınmıştır
O ki Kadîm'dir⁹³², Halîm'dir, gaybı bilendir, kudret sâhibidir
Semî'dir, Basîr'dir, Vâhid'dir, Mütেকellim'dir*

⁹³¹ Mâlik'in sözü: Yani biz din gününün mâliki, Mâlik ve Melik olan Allah subhânehû'ya muhakeme olmakla emrolunduk. Sonra nâzım Allah'ın bâzı sıfatlarını ve isimlerini sıralamıştır. O, O'nun hakkında bazı isimleri -Kitap'ta ve Sünnet'te zikredilmiş olmasa da- yalnızca O'ndan haber verme bâbından zikretmiştir. Çünkü Allah'tan haber verme bâbı esmâ ve sıfat bâbından daha geniştir. Bunu "el-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefîyye alâ İsbâtî's Sıfâtî'l İlâhiyye" kitabımda beyân ettim. (Beşinci Mebhas: Allah Teâlâ hakkında haber verme bâbı)

⁹³² Şeyh Abdullah Ebâ Butayn (rh) "Levâmi'u'l Envâr" (1/38) üzerine yazdığı ta'likinde "Kadîm" lafzının tesmiye bâbından Allah hakkında kullanılması meselesinde şöyle demiştir: "Bunun Allah Teâlâ'nın isimlerinden sayılarak O'nun hakkında kullanılması doğru değildir. Ancak bununla O'ndan haber vermek câizdir. Çünkü haber verme bâbı inşâ bâbından daha geniştir."

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsî'l Cehmiyye"de (5/171) şöyle demiştir: "Kadîm lafzının mutlak olarak önceliğe delâlet etmemesi, ancak kendisinden başkasının önüne geçen varlıklar hakkında kullanılması sebebiyle 'Evvel' ismi ondan daha güzel olmuştur. Bu sebeple O'nun Kitap'taki ve Sünnet'teki en güzel isimleri arasında O'nun 'Evvel' olduğu gelmiştir. Kendileriyle dua edilen isimler ile -manalarını beyân etme ihtiyâcından dolayı- kendileriyle haber verilen lafızlar arasında fark vardır."

Yine o "Der'u't Teâruz"da (2/391) şöyle demiştir: "Kelâmcıların ıstılâhında O'nun 'kadîm' olarak isimlendirilmesi meşhûrdur. Hatta Mutezile'nin ve onların yolundan gidenlerin çoğunluğu O'nu genellikle 'kadîm' olarak isimlendirirler."

Mahlûkât üzerinde câri olan kaderi isteyendir

***

Resul'ün sözünün doğruluğu da ortaya çıkmıştır
Getirdiği üstün ve açık mucizelerle

***

Bize denildi ki: Götürün işinizi Allah'a
İhtilaf ettiğinizde ki helaktan korunasınız

***

Ya da Muhammed'in gösterdiği yoldan gidin
O'na itaat kitapları indireni râzı eder

Kim akıyla apaçık vahye muhâlefet ederse
İşte o gerçekten zarar etmiş ve hüsrana uğramıştır

***

Mustafâ'nın emrini terk etmede fitne vardır
Onun söylediği hilâfı boşver sen, oku ve ibret al

***

Sahâbe'nin hakkında icma ettiği hüccettir
Bilen kimse için bu müminlerin yoludur

***

Onların zamanında bilinmeyip de
Onlardan sonrakilerin getirdiği reddedilir, atılır

***

Bil ki icmayı kabul etmekte saadet vardır
Şâz sözlerde bir çeşit helâkin olduğu gibi

***

Tâbiîn'in ve öncekilerin sözünden ayrılan
Muhâlifin sözüne sakın itimâd etme

***

En doğru yolda olan ve en çok bilen âlim
Nezdimizde eser üzere olan âlimdir

***

İnsanlar arasında karşılaşacağın en câhil kimseyse
Akl çelinen, her lüzumsuzu kulak veren kimsedir

***

Sana gerekenin söylendiği hususlarda insanların sözünü bırak
Eğriliğe kulak vermek zarardan başka bir şey getirmez

***

Kerîm olan Allah lütfu ile bize emrini

Kur'ân'da açıklamıştır, O'nun emrini yerine getir

***

*Aramızda kendisine uyacağımız bir sünnet bırakmıştır
Beşere yardım olarak gönderilen Muhammed*

***

*Emre muhatap olana bir âlet olarak aklı bahşetmiştir
Kişi tâbi olunacak sözü ve ibretleri onunla bilir*

**

*Hidâyetten sapıp yenilik çıkaran bir bidatçi olma
Zira yenilik kişiyi Sekar'a yaklaştırır⁹³³*

***

*Cidâlcinin yanında bir an bile oturma
Rasulullah daha önce ondan sakındırmıştır*

***

*Kim Nebî'nin hâtırının önüne geçerek
O'nun haberlerini reddederse basiretsizdir⁹³⁴*

⁹³³ Nâzım (rh) bu beyti şerh ederken şöyle demiştir: "Bidatçi; kendi reyine uyarak, kendisi hususunda kabul edilmesi gereken bir imamın bulunmadığı, hakkında hüküm verecek bir âyetin ya da Resûl (sas)'den ve ashâbından geçerli bir sünnetin vârid olmadığı bir söz veya fiil ortaya atan kimsedir. Kim yolu bu olan kimseye tâbi olursa Rabbinden bir gazaba uğrar, onun ortaya attığı yeniliğin vebâlini taşır, bu konuda kendisine uyan kimselerin vebâlini de yüklenir."

Yine o şöyle demiştir: "Bir yenilikçinin, kendisini inzâl buyurulmuş bir kitabın bir nassına ya da gönderilmiş resûllerden birinin bir emrine dayandırmaksızın ortaya attığı her yenilik kendisini ortaya atana geri çevrilir. O bu yeniliği ortaya atması sebebiyle mezmumdur. Dininden şüphe edilir. Fiili nedeniyle adâleti ortadan kalkmıştır. Hem Allah katında hem de O'nun sâlih kulları nezdinde gazaba uğramıştır. Allah'ın ve Resûlü'nün önüne geçmekten Allah'a sığınırız.

⁹³⁴ Nâzım (rh) bu beyti şerh ederken şöyle demiştir: "Ümmet, bu dinin kâidelerinin ve esâsının Allah Teâlâ'nın kitabı ve Resûlü (sas)'in sahih sünneti olduğu üzerinde icmâ ettikten sonra kim bunlardan birini red ile ya da daha önce kimsenin dillendirmediği kendi hevâsından bir tevîl ile karşılaşırsa bu onun sapıklığına ve ümmetten ayrıldığına delâlet eder. hidâyete karşı körlüğünü ve dini hususundaki şaşkınlığını gösterir. Her müslümanın dini için ondan uzak durması, ondan ayrılması, ondan ve fiilinden teberri etmesi, ona Allah için buğz etmesi gerekir. Çünkü o emri hususunda Allah'a karşı gelmiştir. Hakka dönmedikçe ve nasûh bir tevbe etmedikçe artık onunla bağ kurulmaz. Hakka dönüp nasûh bir tevbe ettiği zaman zellesi görmezden gelinir, kardeşliğine devam edilir. Fakat kim bu hususta ısrar eden kimseyle güzel bir şekilde geçinir ve ona sevgi beslerse Allah subhânehû'nun emrine muhâlefet etmiş olur. Zira O şöyle buyurmuştur: "Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğun Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelenlere sevgi beslediğini göremezsın..." (Mucâdile.

Buna ilâve olarak iki sınıf daha; hepsi bidatçi, sapık ve âdîdir⁹³⁸

***

*Râfîzî şirke mensuptur, haktan sapmıştır
Allah'a ve nezîrlere⁹³⁹ iftirâ etmiştir⁹⁴⁰*

***

*Havâric hakkındaki sözüm de doğrudur, onlar
Sapıklık ve çılgınlık içinde havlaşan köpeklerdir*

***

*Ortaya attıkları görüşler onları götürecektir
Geriye bir şey bırakmayan alevli ateşe⁹⁴¹*

***

*İkisi de lanetlenen iki sınıftan teberrî ediyorum
Biri ircâyı savunmuş, diğeri kaderi inkâr etmiştir⁹⁴²*

⁹³⁸ Taybe Yayınevi'nin baskısında bu şekilde geçmektedir. Minhâc Yayınevi'nin baskısında ise "korkaktır" olarak geçmektedir.

⁹³⁹ Nezîrlere resûller demektir. Allah Teâlâ'nın "Semûd nezîrleri yalanladı" (Kamer, 23) buyruğu bu baptandır.

⁹⁴⁰ İbn Teymiyye "Minhâc'ın Sünne"de (1/59) şöyle demiştir: "Nakli, rivâyeti ve isnâdı bilen ilim ehli, râfîzîlerin en yalancı tâife olduğu hususunda ittifak etmiştir. Onlarda yalanın tarihi eskiye dayanır. Bu sebeple müslümanların imamları onların çokça yalan söylemekle imtiyaz ettiklerini bilmiştir... Mâlik'e râfîzîler hakkında sorulmuş, o da 'Onlarla konuşma ve onlardan rivâyette bulunma, çünkü onlar yalan söylerler' diye cevap vermiştir... Şâfiî de 'Râfîzîlerden daha çok yalana şahitlik eden kimseyi görmedim' demiştir."

⁹⁴¹ Nâzım (rh) Havâric hakkında şunları söylemiştir: "Bugün onlar yeryüzünün çeşitli bölgelerinde bulunan, fırkalara ayrılmış ve birçok isimle isimlenen kalabalık bir topluluktur... Şeriat ahkâmının çoğunu değiştirmişlerdir. Aralarında birçok ihtilâf vardır. Yine onların bazı skandalları vardır ki İslâm'dan çıktıklarına delâlet etmektedir. Allah'tan selâmet dileriz."

⁹⁴² Nâzım (rh) şöyle demiştir: "Sahâbe'den -Allah onlardan râzı olsun- bir topluluktan Nebî (sas)'in şöyle buyurduğu sahih olarak rivâyet edilmiştir: 'Ümmetinden iki sınıf vardır ki kendilerine şefa'atim ulaşmaz: Kaderiyye ve Mürcie.'

Kaderi: fiillerini meydana getirmeye kâdir olduğunu, Allah Teâlâ'nın bu fiilleri meydana getirmediğini ve kendisini bu fiillere kâdir kıldığını söyleyen, Allah Teâlâ'nın kendisinin amellerinden ve fiillerinden hiçbir şeyi yaratmadığını, kendi meşietinin Allah'ın meşietine galebe çaldığını, Allah'ın kendisinden meydana gelmesini istemediği şeyi meydana getirdiğini iddia eden kimsedir. O bu sözleriyle şirke bulaşmıştır. Çünkü yaratma ve meydana getirme hususunda kendisini Allah subhânehü'ya ortak kılmıştır... Allah onların sözlerinden çok çok yücedir. Kur'ân'da ve hadislerde onların sözlerinin batıllığını ortaya koyan ve onların sapıklıklarını açıkça beyân eden saymakla bitmeyecek kadar nas vardır. Bunlara bakan açık bir şekilde görür.

Mürcie'ye gelince onlar kadim bidat(çi)lerdendir. Tâifeler hâlinde dirler. Aralarında birçok inçe görüş ayrılığı vardır. Bazıları 'İman söz ve inançtır' der. Bu el-Merisi'nin görüşüdür.

*Ca'dî da pis görüşleri helâke sürüklemiştir
İbn Küllâb'a gelince, söyledikleri ne çirkindir!⁹⁴⁴*

rın nefyi hususunda Cehm'in yolundan giderdi. İman hususunda Cehm'e muhâlefet eder, 'İman söz ve tasdikdir' derdi. Yine Cehm'e cebir meselesinde muhâlefet eder, (kullara âit) fiillerin (Allah tarafından) yaratılmadığı görüşünde Mu'tezile'ye muvafakat ederdi. Ehli Sunnet âlimlerinden birçoğu onunla münâzara yapmış, onu kesin bir şekilde susturmuşlardır. Fakat o yine inadından mezhebini bırakmamıştır. Ashâbından bir topluluk onu terk etmiştir. Terk edilmiş bir hâlde ölmüştür."

Derim ki: Cehm 128 yılında öldürülmüş, el-Merisî de 218 yılında gebermiştir. Allah onlara lanet etsin.

⁹⁴⁴ Nâzım (rh) şöyle demiştir: Bu Ca'd b. Dirhem, Emevîler'in son halifesi olan Mervân b. Muhammed el-Emevî'nin hocası idi. Onun kötü görüşlerine şahit olduktan sonra onu yanından kovdu. O da Basra'ya gitti. Orada bir müddet kaldı. O Allah'ın kendisinden işitilen bir kelâm ile Mûsa'yla konuştuğunu ilk inkâr eden kimsedir. Onun durumu Hişâm b. Abdulmelik b. Mervân'ın Irak vâlisi olan Hâlid b. Abdullah el-Kasri'ye, o Vâsıt'ta olduğu sırada bildirildi. Bunun üzerine o âlimlerden bir topluluğu getirtti. Âlimler ona görüşlerini sordular. O da görüşlerini ikrar etti ve bunlar üzerinde ısrar etti. Bunun üzerine âlimler onun zındıklığı üzerinde icma ettiler. Emir onu kurban bayramının ilk günü musallâya getirtti. Minbere çıktı ve belîğ bir hutbe irâd etti. Bu hutbede insanlara nasihat etti, insanlara hangi hayvanların kurban olacağını hangilerinin olmayacağını, neyin müstehap neyin mekruh olduğunu öğretti. Sonra dedi ki: 'Dönün ve kurbanlarınızı kesin. Allah sizden kabul etsin! Ben de el-Ca'd b. Dirhem'i kurban edeceğim. Çünkü o Allah'ın Mûsa ile konuşmadığını ve İbrâhim'i halil edinmediğini söylüyor.' Sonra indi ve minberin altında hem havâssın hem de avâmın hazır bulunduğu bir yerde onu boğazladı. Herkes de onun yaptığını güzel buldu. 'İslâm'dan düşmanlığı ve kini söküp attı' dediler. Bu görüş de silinip gitti. Tâ ki günümüzde tekrar diriltilene kadar... Bunun sebebi ümmetin işlerini düşünen kimsenin ciddiyetinin olmaması ve riâyet etmesi gereken şeyleri ihmâl etmesidir. Vallâhu'l Müsteân!

Abdullah b. Saïd Küllâb'a gelince o Basra ehlinde bir hristiyan idi. Sonra müslüman oldu ve kavminden ayrıldı... O Allah'ın kendisinden işitilen bir kelâmının olmadığını, Cibril'in Allah'tan O'nun resûllerine ilettiği bir şey duymadığını, nebilere indirilenin Allah'ın kelâmının hikâyesi olduğunu, Allah'ın kelâmının ne emir ne nehiy ne haber ne de haber isteme olmadığını, bunların O'ndan ancak başka bir mana ile bilinebileceğini, Allah'ın kelimelerinin olmadığını, O'nun kelâmının tek bir şey olduğunu, kelimelerden oluşan sûreler ve âyetler olmadığını, dillerden bir dil de olmadığını söyleyen kimsedir. O ilk başta Kur'ân'ı yalanlamıştır.

Yeryüzündekilerin Allah'ın kelâmı ve kitabı olduğu hususunda bütün ümmete muhâlefet etmiştir. O, el-Eş'arî ve Lafziyye'den olan diğer kimseler Allah'ın kelâmının hakikatte Arapça, İbrânice, Süryânice ya da herhangi bir dil olamayacağını, aynı şekilde sûrelerden ve âyetlerden oluşamayacağını, cüzlerden ve sayılardan meydana gelemeyeceğini, hakiki manada nebilere birine inmesinin mümkün olmadığını; bir mahalde, kalpte, lisanda ya da saytada bulunmasının imkânsız olduğunu söylüyorlardı.

Sonra İbn Kerrâm bâtil bir söz ortaya attı
İlimde ayağı olmadığı hâlde ileri atıldı⁹⁴⁵

***

Bu Eş'arî sözünü açıkça ortaya koymuştur⁹⁴⁶
Kendisinden öncekilere de eklemeler yapmıştır⁹⁴⁷

İbn Fûrek kitabında şöyle demiştir: 'Eş'arî'nin sözü şundan ibârettir: "Allah'ın kitabı O'nun kelâmının gayrıdır. Sayılar ve cüzler kitaptadır, kelâmda değildir. Tevrât, İncil ve Zebûr indirilen muhtelif ibârelerin tesmiyeleridir. Allah'ın kelâmı ise bu tesmiyelerden hiç birini hak etmez."

Buna rağmen onların hepsi onun halku'l Kur'ân meselesinde Mu'tezile'ye reddiye verdiği ni zırlamaktadır! Kişi onların sözlerinden yapılan şu alıntı üzerinde düşünsün de onların (dinleriyle) oynadıklarını ve dinlerinin inceliğini görsün! Zaten Mu'tezile ile başkaları arasındaki ihtilâf ancak dünyada göğüslerde mahfûz olan, dillerle okunan ve mushaflarda yazılı olan Kur'ân hakkında vâkı olmuştur. İnsanların tamamı bunlardan başka bir Kur'ân bilmez!"

Derim ki: İbn Küllâb 240 yılında gebermiştir. İmam Ahmed (rh) ondan ve onun ashâbından olan Hâris el-Muhâsibî gibi kimselerden sakındırırdı. İbn Huzeyme (rh) da onlara lanet eder ve onlardan en sert şekilde sakındırırdı. (Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 14/379)

Harf ve ses meselesi hakkındaki risâlesinde es-Siczi (rh) onun birçok görüşünü aktarmış, onun mezhebinin hakikatinin Cehmiyye mezhebi olduğunu beyân etmiştir. İbn Batta (rh)'in akidesinin (52) 117. maddesinde, onun İbn Küllâb'ın mezhebinin en habîs mezheplerden olduğuna dâir sözü geçmişti.

⁹⁴⁵ Nâzım (rh) şöyle demiştir: "Bu, Ebû Abdullah Muhammed b. Kerrâm'dır. Sicistan'ın bir nâhiyesindendi. Ümmî idi. Okuyamaz ve yazamazdı. Ancak çokça ibâdet ederdi. Zâhid, kanaatkâr, yalnız ve dünyâdan az yararlanır görünürdü. Bunlar günümüze dek onun ashâbında da vardır... Derdi ki: İman dil ile söylemekten ibârettir. Kalbin inancından ve azaların amellerinden soyutlanmıştır. Kim diliyle kelime-i tevhidi ikrâ ederse, kalbiyle küfre ve teslise inansa bile hakîki manada mümindir... Onların bu sözlerine göre münâfıkların da hakîki manada mümin olmaları gerekir. Hâlbuki Allah Teâlâ kitabının birçok yerinde onların yalancı olduğunu söylemiştir... Onlardan 'el-Muhâciriyye' denen bir tâife tecsim görüşüne sâhiptir. Allah Teâlâ'nın bir cisim olduğunu fakat diğer cisimler gibi olmadığını söyler... Onların bunlar hâricinde hiçbir müslümanın telâffuz etmesinin câiz olmadığı birçok abhakkı vardır. Cehâletine rağmen onun (İbn Kerrâm'ın) birçok takipçisi ve cemaati olmuştur."

Derim ki: İbn Kerrâm 255 yılında Beyt-i Makdis'te ölmüştür.

⁹⁴⁶ Taybe Yayınevi'nin baskısında bu şekilde geçmektedir. Minhâc Yayınevi'nin baskısında ise "saçmıştır" diye geçmektedir.

⁹⁴⁷ Eş'arî, Ali b. İsmâil el-Eş'arî'dir. 324 yılında vefât etmiştir. Âlimlerden birçoğu ona ta'n etmiştir. Onun Sünnet'e rücû ettiği iddiasını doğru karşılamamışlardır. "İ'tizâl mezhebinden Küllâbiyye mezhebine intikâl etti, bazı görüşlerinde onlara muhâlefet etse de onların asılları üzere kaldı" demişlerdir. Bunu es-Siczi "Risâle ilâ Ehli Zebid fî'l Harfî ve's Savt" isimli risâlesinde, Ebû İsmâil el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da ("Sekizinci tabaka ki Eş'arilik onların arasında ortaya çıkmıştır" bölümünde), İbn Kudâme el-Makdisî "Hikâyetu'l Munâzarati fî'l

***

*O ne söylediyse hak ehline açıkça belli olmuştur
Ayrıt eden ve düşünen kimse hidâyeti görür*

***

*Biri söylediklerinden dolayı ötekini tekfir eder
Biri öteki hakkında yanında söyleneni söyler*

***

*Dediklerine göre akılla birbirlerinden ayrılmışlardır
Hâlbuki her biri akıllı terk etmiştir bir bilse⁹⁴⁸*

*Ortaya attıkları bidatleri ve aşırılıkları bırak sen
Hakkın ve nassın yolundan ayrılma, bu uğurda sabret⁹⁴⁹*

Kur'ân" kitabında ve "es-Sirâtu'l Müstakim fî İsbâtî'l Harfî'l Kadîm" kitabında, ez-Zencânî burada, el-Kahtânî de ileride gelecek olan "Nûniyye"sinde söylemiştir. Bunu onlardan başka âlimler de söylemiştir.

⁹⁴⁸ Nâzım (rh) şöyle demiştir: "Ne zaman bir fırkaya mensup biriyle tartışsam, ona kendisini hakkın hilâfına sürükleyen şeyin ne olduğunu sorduğum zaman kendisini buna sürükleyen, tutunduğu şeyi tercih etmeye iten, diğerlerini reddetmesini sağlayan şeyin akıl olduğunu söyledi. Bilemedi ki akıl iki kısımdır: Muvaffak kılınarak kendisine yardım edilmiş akıl ile hevâ ve yardımsızlık ile tuzâğa düşürülmüş akıl...

Kendisine yardım edilen akıl, sâhibini taati farz kılan âmirin emrini yerine getirmeye, O'nun hükmüne boyun eğmeye, O'ndan gelene teslim olmaya, O'nun emrine muhâlif ve nehyine muvâfık olan şeyleri terk etmeye davet eder. Bir emir ya da nehiy olmadıkça sebep aramaz.

Kendisine tuzak kurulan akla gelince o Allah Teâlâ'nın ilimini kendisine sakladığı, mahlûkâtın sırlarını anlamasına engel olduğu şeylerin ilmine ulaşmaya çalışır. Hâlbuki bu Allah'ın bâliğ bir hikmetidir. Ki O'nun gaybını bilmekten âciz olduklarını anlasınlar, O'nun emrine itaatkâr bir şekilde teslimiyet gösterebilirler, meleklerin dediği gibi 'Bize öğrettiğinden başka bir ilmimiz yoktur' (Bakara, 32) desinler. Onlar farklı farklı yollara girmişler, farklı farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Fikirleri ve görüşleri dallanıp budaklanmıştır. Şeytan batılı onların kalbine sevk etmek sûretiyle onlarla oynamıştır. Şaşkınlığın esiri olmuşlardır. Bu şaşkınlık onları haktan çekip apaçık dalâlete ve can yakıcı azâba sürüklemiştir."

Yine nâzım şöyle demiştir: "...Fakat sultanlar eğlenceyle meşgûl olup dini koruma altına almayı ve ona sâhip çıkmayı terk ettiklerinden, aralarında ihmâl vâki olduğundan, âlimler buna karşı çıkmadığından, herkes dünyaya arkadan iteklenircesine hırsıyla saldırdığından dolayı insanların ellerinin yaptıklarına karşılık karada ve denizde fesâd baş gösterdi ki (Allah) dönerler diye onlara yaptıklarının bir kısmını tattırsın. (Rûm, 41) Allah'ın bir emri vardır ve onu yerine ulaştıracaktır. Dileseydi hepinizi hidâyet ederdi. İbnu'l Mu'tezz 'Âdâb'ında şöyle demiştir:

Din saltanatla kuvvet bulur

Saltanat din ile bekâ bulur

***

*Bu hususlardan insanların ihtilâf ettikleri hakkında
Eserin ve vahyin gereğini yerine getir⁹⁴⁹*

***

*Cibril'in sûrelerin indiği yere getirdiklerini
Terk etme hususunda mazur değildir aklı olan kimse*

***

*Nebi onun içeriğini açıklayarak beyân etmiştir
Onda yazılanları Ashâb'a aktarmıştır*

***

*Beni başarıya ulaştıracak Allah'tır, O'nun affını umarım
Ondan beni belâlardan korumasını niyaz ederim*

***

*Ki apaçık kazanç ile bahtiyâr olayım
Sâlihler zümresi içerisinde Firdevs Cenneti'ne koşarak*

***

⁹⁴⁹ Nâzım (rh) şöyle demiştir: "Onların Kitab'ın ve Sünnet'in zâhirine muhâlif olan tevillere hususunda derinlere daldıklarını, bâtıllarını güçlendirmek ve onları zayıf kalplerde kuvvetlendirmek için Sünnet'ten sapıp yaldızlı ve aldatıcı sözlere tutunduklarını gördüğün zaman onların temellendirdiklerine iltifat etme, onların yaldızladıklarını umursama! Şerî hükmülerin asılları olan Kitab'ın nassına ve sahih hadisin zâhirine tutun. Hak ve doğru olduğunu gördüğün hususlarda sana muhâlefet edenlerin verdikleri eziyete sabret. Böylece doğru bir hidâyet üzere bulunursun. Hakka ittibâ etmen seni can yakıcı azaptan kurtarır."

⁹⁵⁰ Nâzım (rh) şöyle demiştir: "İnsanlar asıllardan olan bir hususta ihtilâf ettikleri zaman sen Kitab'a, sünnetlere ve selefin yoluna bak. Ne zaman bunlar içerisinde senin tercihin uyan ve tercihin doğrulayan bir şey bulursan, başkasının tercihin ve tevilini doğrulayan bir şey de bulamazsan tercih ettiğin görüşe sıkıca yapış. Üç asıldan birine dayandığın takdirde sana o hususta muhâlefet edenin muhâlefetine aldırma. Ona cimri kimsenin alacağına ya-
pışığı gibi yapış! O seni Allah'ın yardımıyla başarıya ve kurtuluşa götürecektir."

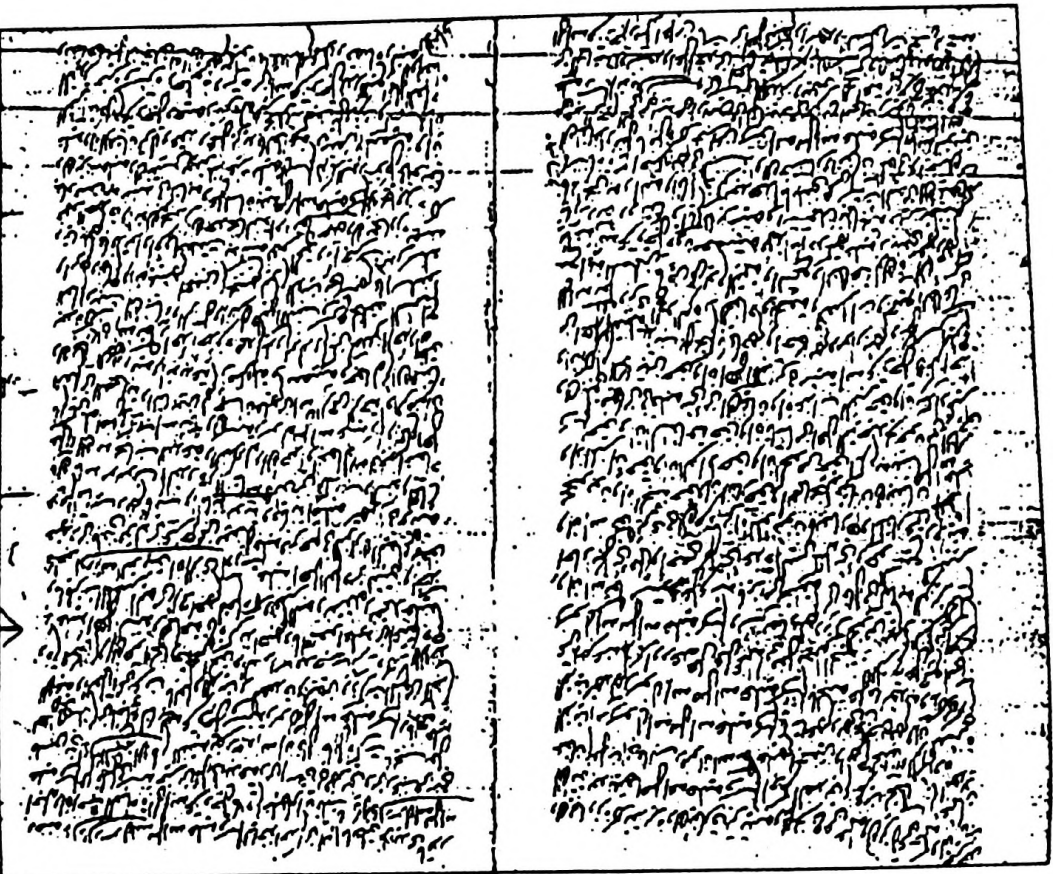
**EBU'L FETH NASR B. İBRÂHİM B. NASR EL-
MAKDİSÎ EŞ-ŞÂFİÎ'NİN (V. 490) İTİKÂDİ**

**BU BÖLÜMDE;
SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ
BEYÂN EDİLMEKTEDİR**

احتاد أبي الفتح المظفر

صورة المخطوط

ismi Nasr b. İbrâhim b. Nasr b. İbrâhim b. Dâvûd b. Ahmed en-Nablusi el-Makdisi eş-Şâfi'dir. Künyesi Ebu'l Feth tir. İbn Ebi'l Hâit olarak meşhûr olmuştur. 410 yılından önce doğmuş, 490 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler: Zehebî şöyle demiştir: "Fakîh... Ebu'l Feth ez-Zâhid. Şâm'daki Şâfiiler'in şeyhi. Birçok eseri vardır. İmam, alâmet, müftî, muhaddis, hâfız, zâhid, iffetli, vera sahibi bir kimseydi. Benzerine rastlanmayan değerli biriydi."

Yâfi'î de şöyle demiştir: "Makâmı âli imam, meşhûr sâlih zât, insanlârın müftüsü, fakîh, zâhid, verâ sâhibi, âbid, birçok menkıbenin ve övgüye şâyân bir sîretin sâhibi, Şâm'daki Şâfiiler'in şeyhi, birçok eseri bulunan Ebu'l Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî en-Nablusî..."

Tercemenin Kaynakları: el-Iber, 2/362

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 19/142; Mir'âtu'l Cinân, 3/152

Akîdenin Özeti: Bu akîde Sünnet ve Eser ehlinin üzerinde ittifak ettiği ve kendileri hususunda muhâlefet edenlerin Sünnet ehlinin dışarı çıkacağı bazı önemli Sünnet ve itikâd konularını içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi musannıfın "Muhtasarü'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" kitabından çıkardım. Musannif, itikâdını, zikrettiği imamların itikâdlarıyla birlikte zikretmiştir.

Akîdeyi çıkarırken bir el yazması nüshaya itimâd ettim. Daha önce bu nüsha hakkında bilgi verilmişti. Sonra bu nüshayı "Advâu's Selef'in matbû nüshasıyla (2/334) karşılaştırdım.

Ebu'l Feth el-Makdisî (*rahimehullah*) "Muhtasarü'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" kitabında dedi ki:

1- Bir kimse dese ki: "Müslümanların Allah (*Azze ve celle*)'nin kitabına, Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünnetine; ilim, dîn, doğruluk ve yakîn ile bilinen imamların ve âlimlerin üzerinde icmâ ettikleri hususlara uyması gerektiğini zikrettin. Yine sen bidatlerden men ettin, hakkın ve doğrunun dışında bulunan kelâmı ve hevâları zemmettin. Bunları terk etmenin ve Ehli Sünnet'in üzerinde bulunduğu şeyi almanın vâcip olduğunu söyledin. Şimdi sen onların görüşlerini, üzerinde icmâ ettikleri itikâdlarını, onların icmalarından sâhip olmamız gereken görüşleri zikret ki bunları bilelim, bu görüşlere sâhip olalım, bunlara itikâd edelim ve dayanalım."

Allah'ın tevfiğiyle bunun cevâbı şudur:

2- İlim ehlini, kendilerini görüp kendilerinden ilim aldığım kimseleri ve bunların hâricinde kendisine itimâd edilen, karşılaşılan problemler hu-

susunda kendisine müracaat edilen, doğru bir ilimle, keskin bir anlayışla, kuvvetli bir emânetle ve köklü bir dindarlıkla konuşan, vaktinde imam olarak meşhûr olmuş, örneklikle ve reislikle vasıflanmış, Kitâb'tan, Sünnet'ten ve ümmetin icmâsından konuşan, bidatten, delâletten, hevâlardan ve cehâletten uzak olan kimselerden sözleri bana ulaşanları üzerinde bulduğum şey şudur:

3- Allah Teâlâ'nın kitabında, Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünnetinde, Sahâbe'den ve onlara güzelliikle tâbi olanlardan -*Rahmân olan Allah'ın rahmeti ve rızası onların üzerine olsun*- ilim ehlinin icmâsında aslı bulunmayan bir şeye itikâd etmek câiz değildir. O konuda konuşmak helâl olmaz. O bir bidat ve dalâlettir. Bir masiyet ve cehâlettir.

4- Sonra itikâd etmek gerekir ki Allah Teâlâ Bir'dir, Tek'tir, Ferd'dir, Samed'dir. Doğurmamıştır ve doğurulmamıştır. Hiç kimse kendisine denk olmamıştır. O âlemi yaratmış, nebîleri ve resûlleri göndermiş, onlara kitapları indirmiş, yarattıkları için kanunlar koymuş, onlara emirler ve nehiyler yöneltmiştir. Yine O onların hepsini öldürecek, sonra din günü için diriltecektir. Sonra onları hazırlamış olduklarına göre hesâba çekecek, onlara yaptıklarının ve yapmadıklarının karşılığını verecektir.

5- O'nun kitapları ne söylemişse haktır. O'nun resûlleri ne haber vermişse doğrudur. Hiç kimsenin şâni yüce Allah'ın emrine karşı gelmesi ve O'nun emrinin ilerisine gitmesi câiz değildir.

6- Kişi, O kendisini kitabında ve nebîsi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in dilinde nasıl vasıflandırmışsa öyle vasıflandırır. Bunun ilerisine gitmez, buna bir şey eklemes. Akıllarımızla başkasıyla O'nu kıyaslamayız. Aksine bu hususta O'na teslim oluruz, bizi muvaffak kılması için O'na tevekkül ederiz.

7- İman; söz, akit (inanç) ve ameldir. Taat ile artar, masiyet ile azalır.

8- Kur'ân; nasıl tilâvet edilirse edilsin, nasıl okunursa okunsun, nasıl yazılırsa yazılsın Allah (*Azze ve celle*)'nin kelâmıdır, O'nun yaratılmamış vahyi ve tenzîlidir.

9- Kader; hayrıyla, şerriyle, acısıyla, tathisiyle Allah (*Azze ve celle*)'dendir. O kulların bütün amellerini takdir etmiş, onların amellerini yaratmadan önce kazâ etmiştir. Şu hâlde onlar kendileri için ne yapmaları takdir edilmişse, O ne kazâ buyurmuşsa, ne yazmışsa ve neyi yürürlüğe koymuşsa onu yaparlar. Bu (onların amelleri) O'nun takdirini geçemez, O'nun terti-

binden ayırlamaz, O'nun ilminin dışına çıkamaz, O'nun hükmünden kopamaz.

10- Nebisi (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer b. el-Hattâb, sonra Osmân b. Affân, sonra Ali b. Ebi Tâlib'dir. Allah hepsinden râzı olsun. Bunlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendilerine uyulmasını emrettiği ve kendilerine muhâlefet etmekten sakındırdığı doğru yola iletilmiş râşid halifelerdir.

11- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in cennetlik olduklarına şâhitlik ettiği on kişi O'nun şâhitlik ettiği gibi (cennetlik)tir. Kezâ bunların hâricinde O'nun, hakkında aynısını haber verdiği, işlediği bir amele ya da yaptığı bir fiile karşılık kendisine cenneti vaad ettiği kimseler de (cennetliktir).

12- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamı için Allah'tan rahmet dilemek, onların fazîletlerini yaymak, onlar hakkında ileri geri konuşmamak ve aralarında meydana gelen anlaşmazlıklarla ilgilenmemek gerekir. Allah onlardan râzı olsun.

13- Allah Teâlâ azîz ve hakîm kitabında buyurduğu üzere Arş'ına istivâ etmiştir ve yarattıklarından ayırdır. İlmi her şeyi kuşatmıştır ve her şeyin sayısını kayıt altına almıştır. "O'nun bir benzeri yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)

14- Allah Teâlâ âhirette görülecektir. Müminler O'nu gözleriyle görecektir. Kâfirler ise O'nu görmekten mahrum bırakılacaktır.

15- Cennet haktır. Cehennem haktır. İkisi de yaratılmış durumdadır ve ebediyen yok olmayacaktır.

16- Mîzân haktır.

17- Sırât haktır.

18- Nebîmiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e kendisiyle ikramda bulunulan Havz haktır.⁹⁵

19- Şefaât haktır. Tevhîd ehlinde bazı insanlar cehennemden çıkacaktır. Kalbinde iman adına en ufak bir şey bulunan kimse orada kalacaktır.

⁹⁵ Aslında "Havz haktır. Nebîmize (sav) kendisiyle ikramda bulunulan haktır" diye geçmektedir. "Haktır" kelimesini tekrar ettiği için hâz fetteim.

20- Kabir azâbı haktır.

21- Münker ve Nekir haktır.

22- Kirâmen Kâtibin haktır.

23- Büyük günah işleyenler Allah (*Azze ve celle*)'nin meşîetindedir. Kible ehlinde kimseyi günahından dolayı tekfir etmeyiz. Onların mümin olduklarına hükmederiz. Onlara müminlere uygulanan ahkâmı ve miras hukûkunu uyguluyoruz. İçlerinde gizlediklerini Allah Teâlâ'ya havâle ederiz.

24- Haccın, umrenin, cihâdın, Cuma'nın, namazların ve bütün taatlerin müslümanların imamlarıyla birlikte kıyâmet gününe kadar geçerli olduğu görüşündeyiz.

25- Allah (*Azze ve celle*)'ye masiyet hususunda olmamak üzere Allah'a taat dâiresi içerisinde yöneticilerin sözünü dinlemek ve onlara itaat etmek gerekir. İşte bu benim onları üzerinde bulduğum ve onlardan bana ulaşan hususlardır. Allah tebâreke ve teâlâ onlara rahmet etsin. Bizi ve sizi razı olduğu şeylere muvaffak kılsın. Sevdiği ve hoşlandığı hususlarda amel etmemizi müyesser eylesin. Şüphesiz biz O'na âidiz ve O'na döneceğiz.

-59-

İBNU'L HADDÂD OLARAK BİLİNEREN EBÜ AHMED
İBNU'L HUSEYN'İN (V. ?) İTİKÂDİ

BU BÖLÜMDE;
SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ
BULUNMAKTADIR

[illegible]

Akide sâhibinin bir tercemesine ulaşamadım! Bana öyle geliyor ki o dört yüzlü yıllarda vefat etmiştir ve el-Lâlekâi (rahimehullah)'ın (v. 418) taba-kasındandır. Çünkü o, bu itikâdda rivâyet ettiği eserde geçtiği üzere el-Huseyn b. Ahmed b. İbrâhîm et-Taberî'den rivâyette bulunmaktadır. El-Huseyn et-Taberî de el-Lâlekâi'nin şeyhlerindendir. Lâlekâi "es-Sünne" kitabında (599) ileride geleceği üzere İbnu'l Haddâd'ın rivâyet ettiği eserin ayısını ondan rivâyet etmiştir.

İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûş"ta akidenin sâhibi İbnu'l Haddâd'ı imam ve İslâm'ın hücceti olarak vasıflandırmıştır.

Künyesi Ebû Ahmed'dir. İbnu'l Haddâd olarak meşhûr olmuştur. Şâ-fî mezhebindendi. Allah ona rahmet etsin.

Akidenin Özeti: Bu akide, Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdının özetini içermektedir.

Akidenin Kaynakları: Bu akideyi İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûş'ı'l İslâmiyye" kitabından aldım. O bu akideyi tamamıyla zikretmiştir. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı "Âlemu'l Fevâ-id"ın dört farklı el yazması incelenerek tahkik edilen neşriyle (s. 259-267) karşılaştırdım. El yazması nüshayı asıl kıldım. Matbûdan olan ziyâdeleri ise iki köşeli parantez arasında gösterdim.

İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûş'ı'l İslâmiyye"de şöyle demiştir: İmam, Hüccetü'l İslâm, "İbn'ul Haddâd" adıyla bilinen Ebu Ahmed b. el-Huseyn eş-Şâfî (rahimehullah)'ın sözleri:

Hamd Allah'a mahsustur. Selam, O'nun seçtiği kullarının üzerine olsun. Allah'ın salâti ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in ve O'nun pak âlinin üzerine olsun. Bundan sonra; Allah seni doğru söze ve doğruluk yollarına iletсин. Sen bana, mükellef kulun itikad etmesi, yapışması ve itimat etmesi vacip olan hak itikadın ve doğru menhecin ne olduğunu sordun. Ben de -Allah doğruya iletendir- şöyle cevap verdim:

1- Kulun itikad etmesi ve hem zahiren hem de batınen itimat etmesi gerekli olan şeyler; Allah Teâlâ'nın kitabının, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetinin ve ilk kuşağın, yani dinin dev simâları ve kendilerinden sonra gelen müslümanların örnekleri olan selef âlimlerinin ve imamlarının icmasının delalet ettiği şeylerdir. Kulun, hem kalbiyle hem de diliyle şu hususlara itikad etmesi, bunları ikrar ve itiraf etmesi gerekir: Allah birdir

ve tektir. Her şey kendisine muhtaçtır fakat O kimseye muhtaç değildir. Doğurmamıştır ve doğurulmamıştır. Hiç kimse O'na denk olmamıştır. O'ndan başka ilah yoktur. O'ndan başka ibadet edilecek bir varlık yoktur. O'nun bir ortağı, benzeri, yardımcısı, destekçisi, adaşı, eşi ve çocuğu yoktur.

2- Kadim⁹⁵² ve ebedîdir. Başlangıcı olmayan Evvel'dir. Sonu olmayan Âhir'dir. Hayat, kudret, ilim, irade, işitme, görme, bekâ⁹⁵³, güzellik, büyüklük, ululuk, lütufkârlık gibi kemal sıfatlarına sahiptir. O'nu hiçbir şey aciz bırakamaz. O'na hiçbir şey benzemez. O'nun ilminden hiçbir şey gizli kalmaz. Gözlerin hainliğini ve göğüslerin sakladığını bilir. Gökte ve yerde zerre ağırlığında bir şey O'na gizli kalmaz. Bundan daha küçük olsun veya daha büyük olsun ne varsa hepsi açık bir kitaptadır.

3- Yine Allah Teâlâ her türlü noksanlıktan ve afetten münezzehtir. Her türlü kusurdan ve eksiklikten uzaktır.

4- Yaratan ve rızık verendir. Hayat veren ve öldürenidir. Dirilten ve mirasçı olandır. Evvel ve Âhir olandır. Zâhir ve Bâtın olandır. Talep eden ve galip gelendir. Mükâfatlandıran ve cezalandırandır. Çok bağışlayan ve kullarının yaptıklarının karşılığını verendir.

5- Her şey için bir kader ve kaza tayin etmiş, bu kaderi ve kazayı kesin bir şekilde hükme bağlamış ve yürürlüğe koymuştur. Hayır ve şer, fayda ve zarar, itaat ve isyan, kasten ve unutarak yapılan ameller, bağış ve esirgeme adına ne varsa bu kadere ve kazaya göredir. O'nun mülkünde O'nun istemediği bir şey meydana gelmez. Verdiği hükümlerde adaletlidir. Yarattıklarına asla zulmetmez.

6- O'nun buyruğunu geri çevirecek kimse yoktur. O'nun hükmünü bozacak kimse yoktur. Âlemlerin Rabbi'dir. Öncekilerin ve sonrakilerin ilahıdır. Din gününün mâlikidir. O'na benzeyen hiçbir şey yoktur. İşitendir ve görendir.

7- O kendisini yüce kitabında ve değerli Resulünün lisanında hangi sıfatlarla vasıflandırmışsa, biz de O'nu o sıfatlarla vasıflandırırız. Ötesine

⁹⁵² "Kadim" lafzının Allah Teâlâ hakkında kullanılmasının ancak Allah subhânehü'dan haber verme bâbından olduğu, bunun O'nun isimlerinden biri olmadığı ez-Zencâni (rh)'ın akidesinde 4. maddede beyân edilmiştir.

⁹⁵³ Matbûdan düşmüştür.

geçmez, bir ilavede bulunmayız. Aksine bu sınıra kadar varır, orada dururuz. Bu konuda şahsi görüşlere ve kıyasa başvurmaz. Çünkü O (Subhanehu ve Teâlâ) şekillerden ve cinslerden uzaktır.

"Bu Allah'ın bizim üzerimizdeki ve diğer insanlar üzerindeki lütfundandır. Fakat insanların çoğu şükretmez." (Yûsuf, 38)

8- Yine O subhânehû yarattıklarının tamamının üzerindedir ve Arş'a istivâ etmiştir. Nitekim O bunu hem kitabında, hem de peygamberlerinin diliyle haber vermiştir. O'nun Arş'a isitvâsında herhangi bir teşbih, ta'til, tahrif ve tevil söz konusu değildir.

9- Aynı şekilde Allah'ın (Kitap ve Sünnet'te) gelen bütün sıfatlarını onlara hiçbir şey ilave etmeden geldiği gibi kabul ederiz. Bu konuda Selef-i Sâlih'in âlimlerinin izinden gideriz. Allah onların hepsinden razı olsun. Hakkında konuşmadıkları konular hakkında konuşmayız. Tevil ettikleri nasları tevil ederiz. Onlar bu konuda örnek alınacak kimselerdir.

"İşte onlar Allah'ın kendilerini doğru yola ilettiği kimselerdir. İşte onlar asıl selim akıl sahipleridir." (Zümer, 18)

10- Hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere, onun Allah (Azze ve celle) tarafından olduğuna iman ederiz. O'nun hükmünü bozacak hiç kimse yoktur. Sıkıca bağladığı şeyi çözecek kimse yoktur. İyisiyle kötüsüyle kulların amelleri Allah'ın yarattığı şeylerdir ve O'nun tarafından kullara kader olarak yazılmıştır. O'ndan başka bu amelleri yaratan kimse yoktur. Yine bu amelleri kimin işleyeceğini takdir eden O'ndan başka kimse yoktur.

"Böylece Allah kötülük yapanlara işlediklerine göre karşılık verecek, iyilik yapanları ise en güzel olanla mükâfatlandıracaktır." (Necm, 31)

"O yaptıklarından sorguya çekilmez ama onlar çekilirler." (Enbiya, 23)

11- O bu konuda adildir, zalim değildir. Onlara zerre miktarınca zulmetmez. "Eğer bir iyilik yapılmışsa, onu kat kat artırır ve katından büyük bir mükâfat verir." (Nisa, 40)

12- Aynı şekilde rızıklar ve eceller belirlenmiştir, artmaz ve azalmaz.

13- Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna, Allah Teâlâ'nın nebileri⁹⁵⁴ içinden O'nu seçtiğine, O'nun nebilerin so-

⁹⁵⁴ Matbûda "yarattıkları" diye geçmektedir.

nuncusu ve resullerin seyyidi olduğuna iman ediyor, buna şehadette buluyor ve bunu ikrar ediyoruz. *"Allah O'nu hidayet ve hak din ile göndermiştir ki müşrikler hoşlanmasa da onu bütün dinlere üstün getirsin."* (Saff, 9)

14- Yine biz Allah Teâlâ'nın indirdiği [her] kitabın⁹⁵⁵ hak olduğuna,

15- Allah Teâlâ'nın gönderdiği her resulün hak olduğuna,

16- Meleklerin hak olduğuna, Cebrâîl'in hak olduğuna, Mikâîl'in hak olduğuna, İsrâfil'in hak olduğuna, Azrâîl'in⁹⁵⁶ hak olduğuna, Hamele-i Arş ve Kirâmen Kâtibîn meleklerinin hak olduğuna,

17- Şeytanların ve cinlerin hak olduğuna,

18- Velilerin kerametinin ve nebilerin mucizelerinin⁹⁵⁷ hak olduğuna,

19- Nazarın hak olduğuna,

20- Sihrin [bir hakikatinin ve] cisimlerde bir tesirinin olduğuna,

21- Münker ve Nekir'in sorgusunun hak olduğuna,

22- Kabir fitnesinin hak olduğuna, kabirdeki nimetin [hak olduğuna] ve azâbın hak olduğuna,

23- Ölümden sonra dirilmenin hak olduğuna,

24- Kıyametin kopmasının, kıyamet gününde Allah'ın huzurunda hesap için durulacağının, kisasın,

25- Yine mizanın [hak olduğuna],

26- Sırat'ın hak olduğuna,

27- Havz'ın [hak olduğuna],

28- Nebimizin kıyamet gününde kendisi ile ayrıcalıklı kılındığı şefaat-in hak olduğuna,

⁹⁵⁵ Aslında "Allah'ın kitabının" diye geçmektedir.

⁹⁵⁶ Bununla kastedilen ruhları kabzetmekle görevli melektir. Bu isim mütekaddiminin kitaplarında şöhret bulmuştur. Sünnet'te ona bu ismin verildiğine rastlamadım. Allah en doğrusunu bilir.

⁹⁵⁷ "Mucizeler" lafzının Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olmadığı, Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olanın ancak bunların "âyetler" ve "burhanlar" olarak isimlendirilmesi olduğu hususunda ta'lik daha önce geçmişti.

37- O dillerle okunan, göğüslerin içinde saklanan, mushaflarda yazılı olan, lafzı işitilen ve manası anlanandır. Göğüslerin, mushafların ve âletlerin⁹⁶⁰ çokluğuyla çoğalmaz. Boğazların ve nağmelerin farklılığıyla farklılaşmaz. [Allah onu dilediği zaman indirir, dilediği zaman kaldırır. Bu, selefin "O'ndan başladı, sonra yine O'na dönecektir" sözünün manasıdır.]

38- "Kur'an'ı okurken çıkardığımız lafızlar mahlûktur" diyen [Lafziyye], İmam Ahmed'e ve Şâfi'ye göre bidatçı ve cehmidir. Bunu bize el-Huseyn b. Ahmed b. İbrahim et-Taberî haber verdi, dedi ki: Ahmed b. Yusuf eş-Şâleci'yi şöyle derken işittim: Ebu Abdullah el-Huseyn b. Ali el-Kattân'ı şöyle derken işittim: Ali b. el-Huseyn b. el-Cuneyd'i şöyle derken işittim: er-Rabî'yi şöyle derken işittim: Şâfi'yi şöyle derken işittim:

"Kim 'Kur'an'ı telaffuz etmem yaratılmıştır' ya da 'Kur'an lafızıyla yaratılmıştır' derse, işte o cehmîdir."⁹⁶¹ Ebu Zur'a'dan, Ali b. Haşrem'den ve diğer selef imamlarından da bu lafızla⁹⁶² nakledilmiştir.

'Sûreler ve âyetler yaratılmıştır, bununla birlikte bunlar Kur'an-ı Mu'ciz'dir' demiştir. Eş'ari ise 'Kur'an Allah subhânehû'nun kelâmıdır, sûreler ve âyetler ise Allah subhânehû'nun kelâmı değildir, ancak O'nun kelâmının ibâresidir ve yaratılmıştır' demiştir. Böylece sûrelerin ve âyetlerin yaratılmış olduğu hususunda onlara muvâfakat etmiş, buna ilâveten bunların Kur'an ve Allah subhânehû'nun kelâmı olmadığını söylemiştir. Eğer onların sûrelerin ve âyetlerin Kur'an olduğunu ikrâr ettiğini söylerlerse onlara denir ki: Onlar bunu ancak mecâzî manada ikrâr ediyorlar. Zira onların mezhebine göre Kur'an yaratılmış değildir, harfler ise yaratılmıştır. Sûreler ise ittifakla harflerden oluşmaktadır. Bunu inkâr edenle muhâtap olunmaz. Sûreler ve âyetler yaratılmış harflerden oluşunca da bunların yaratılmamış Kur'an olmaları (onlara göre) mümkün değildir."

İbnu'l Kayyım da Kur'an'ın Allah (ac)'nin kelâmı olduğundan bahsederken Eş'ariler'in görüşü ile Mu'tezile'nin görüşü arasında paralellik kurmuş, Eş'ariler'in önümüzde bulunan Kur'an'ın yaratılmış olduğu görüşünde olduklarını söylemiş, şöyle demiştir:

"Şu sözü söyleyenin kendileri ile Mu'tezile'nin farklı görüşlerde olduklarını söylemesine şaşılır: 'Harflerden, kelimelerden, sûrelerden ve âyetlerden oluşan bu Arapça nazma gelince biz [yani Eş'ariler] ve onlar bunların yaratılmış olduğu hususunda görüş birliği içerisindeyiz. Fakat onlar bunları Kur'an olarak isimlendirirken biz "Bunlar Kur'an'dan ibâredir ya da hikâye'dir" diyoruz.' Şimdi sen bunlarla selefin tekfiri üzerinde icmâ ettiği Mu'tezile arasındaki kardeşlik üzerinde, onların ta'til noktasında Mu'tezile'yi de geçtikleri üzerinde düşün." (Muhtasarı's Savâik, 4/1381) Kahtânî'nin "Nüniyye"sinin 439. beyitinde Eş'ariler'in mezhebinin hakikati konusunda ek açıklamalarda bulunulacaktır.

⁹⁶⁰ Matbûda "âyetlerin" diye geçmektedir!

⁹⁶¹ Lâlekâi (599) eş-Şâleci tarikiyle rivâyet etmiştir.

⁹⁶² Matbûda "bu lafız" diye geçmektedir.

44- Yine biz cihadı Cuma'yı⁹⁶⁴ ve cemaati kıyamet gününe kadar geçerli görüyoruz.

45- [Müslümanlardan olan emir sahiplerinin] sözlerini dinlemek ve onlara itaat etmek, [Allah Teâlâ'ya itaatin söz konusu olduğu] isyanın söz konusu olmadığı takdirde vaciptir. Onlara isyan etmek ve onlardan ayrılmak caiz değildir.

46- Müslümanlardan hiçbirini işlediği bir günah sebebiyle -bu günah büyük bir günah olsa bile- tekfir etmeyiz. Onların cenaze namazlarını kılmayı da terk etmeyiz. Aksine onlar hakkında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in verdiği hükmün aynısını veririz.

47- Muaviye (radiyallahu anh)'a rahmet okur, Yezîd'in gizli halini ise Allah Teâlâ'ya havale ederiz. Zira onun Hüseyin'in [Allah ondan râzî olsun] başını gördüğü zaman "Seni kendisiyle aranda bir akrabalık bağı bulunmayan bir kimse öldürdü" dediği, böylece Hüseyin (radiyallahu anh)'ı öldüren, ona yardım eden ve gerek zahiren gerekse batinen onu teşvik eden kimse-lerden beraatini ilan ettiği rivayet edilmiştir. Bizim itikâdımız [zahiren] budur. Onun gizli halini Allah Teâlâ'ya havale ederiz.

48- Tevhid konusunda en kapsayıcı ifade "Teşbihe sapmadan ispat, ta'tile sapmadan nefiy" ifadesidir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"O'na benzer hiçbir şey yoktur. O iştiridir, görendir." (Şûrâ, 11)

49- Sıfatlarla ilgili müteşâbih ayetler konusundaki en kapsayıcı ifade ise şu ifadedir: "Allah [Teâlâ'n]ın indirdiğine⁹⁶⁵, O'nun murad ettiği mana üzere iman ettim. Rasulullah'ın buyurduğuna da O'nu murad ettiği mana üzere iman ettim." İşte bu bizim kendisine yapıştığımız ve dayandığımız itikadımızdır. Allah Teâlâ'dan bizi bu itikat üzere yaşatıp bu itikat üzere öldürmesini, bu itikadı O'nun huzurunda durulacak günde (kurtuluş) vesilemiz kılmasını niyaz ederiz. Şüphesiz O cömerttir, Kerim'dir. [Hamd O'na mahsustur ki O] Âlemlerin Rabbidir.

şu akideleri içerisinde -ilkinden sonuncusuna kadar- açık veya kapalı olarak bizim inkâr ettiğimizi destekleyen herhangi bir şey yoktur. Fakat bâtıl ehli, bâzı âlimlerin müteşâbih sözlerinin peşine düşmekte -fitne çıkarmak maksadıyla ve tevilini arayarak- ısrar etmektedir Dikkatli ol, gafillerden olma!

⁹⁶⁴ "Cuma" matbudan düşmüştür.

⁹⁶⁵ Matbûda "buyurduğuna" diye geçmektedir.

EL-KAHTÂNÎ (RH)'İN KASİDESİ

**BU BÖLÜMDE;
EL-KAHTÂNÎ'NİN NÜNİYYESİNDEKİ SÜNNET VE
İTİKÂD İLE İLGİLİ BEYİTLERDEN SEÇMELER
BULUNMAKTADIR**

İsmine ve tercemesine vâkıf olamadım. Tercemesi hakkında ilim ehli arasında büyük bir ihtilâf vardır. Zâhîr olan, onun hicri dört yüz lü yılların sonlarında vefât ettiği'dir. O, Ebu'l Alâ el-Maarri (v. 449) ve hizbinden bahsetmiş, onların arasında bulunduğunu ve daha sonra onların sapıklıklarına şâhit olduğunu söylemiştir. Görünen o ki o, (rahimehullah) zamanında meşhûr bir kimseydi. Bu "Nûniyye"sinde açıkça görülmektedir. Zira o şöyle demiştir:

İnsanlar arasında yaydıkça yaydın zikrimi

Öyle ki kardeş kıldın bana onların hepsini

Kasidenin Özeti: Bu, "Nûniyyetu'l Kahtânî" diye meşhûr olan kasidedir. Dînin; itikâd, ahkâm, edeb, ahlâk, rekâik, zühd ve tıp gibi konularının çoğunu içermektedir. Beyitlerinin sayısı altı yüz doksandır. Ben bu kasîdeden Sünnet ve itikâd ile ilgili beyitleri seçip ayırdım. Bu beyitlerin sayısı da dört yüz yetmiş dörde ulaştı. Bu beyitleri hiçbirini öne almadan ya da sonraya bırakmadan "Nûniyye"deki tertibine uygun olarak aktardım.

Kasidenin Kaynakları: Bu kasîdeyi çıkarırken "Dâru'z Zikrâ"nın 1426 yılındaki baskısına, ayrıca "Dâru's Sevâdî"nin 1409 yılındaki baskısına itimâd ettim.

Mukaddime

Ey ayetleri ve Furkân'ı indiren!
Sana Kur'ân ile tevessül ediyorum
Göğsümü onunla genişlet ki hidâyeti bileyim
Onunla kalbimi şeytandan koru!
İşimi kolaylaştır ve ihtiyâcımı gider onunla
Bedenimi ateşten muhafaza et onunla
Günahlarımı sil ve niyetimi hâlis kıl onunla
Bana kuvvet ver ve durumumu düzelt onunla
Üzerimden sıkıntıyı kaldır ve tevbemi kabul et onunla
Ticâretimi hiç zararsız kârlı kıl onunla
Kalbimi temizle ve içimi arındır onunla
Zikrimi güzel eyle ve beni yükselt onunla
Açgözlülüğümü yok et ve himmetimi âlî kıl onunla
Veramı çoğalt ve göğsümü dirilt onunla

Göç kapaklarını kapat boşanan göz yaşlarımla
Rabbim, karşılar onu etime ve kaimına
(Omula kalbimi bütün kınları ve yıka
Beni yarıtan, bana şerîl verenin Sen
Beni imanın şeriatlerine iletensin Sen
Bana öğret, bana rahmet edensin Sen
Göğsümü Kur'anın kabı kılaensin Sen
Bana yediren, bana içtensin Sen
El kuzuncu ve dükkânım yokken
Beni düzelttin, beni örttün ve bana yardım ettin
Beni lütuf ve ihşân ile sarınladın
Beni barındıran ve beni gözetensin Sen
Beni kimisesizliğin şaşkınlığından alıp hidâyete iletensin Sen

Kalplere benim sevgimi ektin
Rahmetinle bana yöneldin
Herkes arasında iyiliklerimi yaydın
Onların gözlerini ise isyanuma kör kıldın
İnsanlar arasında yaydıkça yaydın zikrimi
Öyle ki kardeş kıldın bana onların hepsini
Vallahi içindeki çirkinlikleri bilseleirdi
Beni gören bana selâm bile vermezdi
Benden yüz çevirirler, sohbetimden bıkarlardı
Saygınlığımdan sonra hor görülürdüm
Fakat ayıplarımı ve kusurlarımı örttün Sen
Zellemini ve tuğyanımı gizli tuttun Sen
Hamdlerin ve medihlerin tamamı Sanadır
Bütün aklımla, bütün organlarımla ve dilimle
Bana öyle nimetler bahşettin ki ey Rabbim
Onların en azına bile şükretmeye gücüm yetmez
Bana verdiğin hikmetin hakkı için
Ki onun nuruyla delilimi kuvvetlendirdin
Eğer katından bir rızâ bana yardım ederse

Senin rızân imanına kuvvet verirse
Mutlaka sabah-akşam tesbih ederim Seni
Azaların kulluk eder karanlıklarda Sana
Hem otururken hem ayakta yken zikrederim Seni

Her zaman şükrederim Sana
İhtiyâcımı yaratılmışlardan gizli tutarım
Her zaman Sana şikâyetle bulunurum
Her ihtiyâcım için yönelirim Sana
Falana ve falancaya yönelmemi asla
Yaratılmışlardan tamamen ümit keserim
Parmaklarının dokunmadığı bir ümitsizlik kılıcıyla

Senin rızân en büyük gâbem edindirir
Şeytanımı arzularıma yaklaştırmam
Nefsimin kusurlarına takvayı giydirim
Yularımı alırım günahların elinden
Nefsimi arzularından uzak tutarım
Zuhdû gvardimcilerimden kılarım
Vahyinin harflerini tilâvet eylerim gecelerde
Yakarım onun nûru ile şeytanımı

Allah'ın Kelâmı ve Onun Harf ve Ses ile Olduğu Hakkında Bir Fasil

Sensin ya Rabbi onun harflerini söyleyen
Sensin onu öğüt ve tıbyân diye nitelleyen
Onu ezeli bir belâğat ile nazmiegledin⁹⁶⁶ ki
Bunun keyfiyeti zihinlere kapalıdır
Levh-i Mahfûz'a yazdın onun harflerini
Farklı zamanlarda yarattıklarını yaratmaktan önce
Rabbim Allah mütekekkilimdi ezelden beri
Hakikaten, dilediği zaman ihsân sâhibi

⁹⁶⁶ Nazım te'lif/bir araya getirme demektir. Kahitânî'nin Kur'ân hakkında Allah Teâlâ tarafından bir nazım rîâdesini kullanması bazı âlimlere müşkil gelmiştir. Çünkü Kur'ân'ın bu şekilde vastfedilmesi Selef-i Sâlih arasında bilinen bir şey değildir.

Kulu Mûsâ ile konuştuğu zaman ses ile nidâ etti

Sesini ona duyurdu, hiç gizlemedi

Yine Rabbimiz kıyâmette açıkça nidâ edecek

İnsanlar ve cinler işitecek O'nun sesini

Kullarım diyecek, susun ve kulak verin

Melik ve Deyyân olan Allah'ın sözüne

Bu Nebimizin Rabbinden naklettiği hadîsidir

Doğrudur, asla yalan ve iftirâ yoktur içinde

O'nun sesini sözümüze benzetmeyiz

Zira O'nun sıfatları açıkça idrâk edilemez

Sıfatları Teşbihsiz İsbât Etme

Düşünceler O'nun zâtını asla idrâk edemez

O'nu hiçbir mekân içine alamaz

Her şeyi ilmiyle kuşatandır O

Hiçbir şeyden gâfil değildir, asla unutmaz

O kadim⁹⁶⁷ ve varlıkları vücûda getiren olduğu hâlde

Kim O'nun zâtını ve sıfatlarını niteleyebilir?

O melik bütün eksikliklerden münezzehtir

Arş'a istivâ etmiş, bütün mülkü ve saltanatı kuşatmıştır

Kur'ân İndirilmiştir ve Yaratılmış Değildir

Kelâmı Kur'ân'ın âyetlerini vahiy olarak

İndirmiştir Adnân'ın arasından gönderilene

Allah O'na en güzel şekilde salât etsin

Güneş ve ay yörüngelerinde parladıkça

Kur'ânı bir zâtın katından getirmiştir ki

Meydana gelenler O'nu asla etkilemez

Âlemlerin Rabbi'nin tenzîli ve vahyidir o

Âlimler ve âbidler şahiddir buna

İnsanlar ve cinler bir olsalar bile

Kimse Rabbimin sözünün benzerini getiremez

⁹⁶⁷ 57. akide olan Zencâni (rh)'in akidesinin 4. maddesinde "Kadim" isminin Allah Teâlâ'nın isimlerinden olmadığı açıklanmıştır. Bu ismi Allah Teâlâ hakkında kullanmak ancak O'nun hakkında haber verme bâbında sahîh olur.

Her türlü bâtıldan korunmuştur o
 Ne bir fazlalık vardır onda ne bir eksiklik
 Kim onun nazmının benzerini getirebileceğini
 Kur'ân'ın bir şiir ve hezeyan olduğunu söylüyorsa
 Bir sûresinin ya da âyetinin benzerini getirsin!
 İki nazmın birbirine benzediğini görürse
 Ulûhiyet ismini kendisine tahsis etsin
 Mahlûkâtın rabbi olsun ve "Sübhânî" desin(!)
 Nazmının bir kısmı diğeriyle çelişirse de
 Aşağılık bir şekilde noksanlık elbisesini giysin!
 Ya da Kur'ân'ın O'nun tenzili olduğunu ikrar etsin
 Ki O Kur'ân'da onu Mesânî diye isimlendirmiştir
 Hiç şüphe yok ki Kur'ân O'nun tenzilidir
 Tenzilin başlangıcı da Ramazan'da olmuştur
 Allah onu açıklamış, âyetlerini muhkem kılmıştır
 Onu tenzil olarak hatasız şekilde okumuştur
 O'nun sözü, kelâmı ve hitâbıdır o
 Fesahat, belâğat ve beyân ile
 O'nun hükmü, O'nun ilmi, O'nun nûrudur o
 Allah'ın rızasına götürür onun yolu
 Küçük büyük bütün ilimleri toplamıştır kendinde
 Rabbânî âlim onunla yükseldikçe yükselir
 Onda kıssalar vardır ki Rabbim onları
 En güzel şekilde mahlûkâtın en hayırlısına anlatmıştır
 Harfleri ve kelimeleri en uygun şekilde dizilmiştir
 Lafızları tamdır manaları eşsizdir
 Onda helâlini ve haramını beyân etmiştir O
 Yine sakındırmıştır günahlardan ve isyandan
 Kur'ân'ın Yaratılmış Olduğunu ya da Bir İbâre ve Hikâye Olduğunu
 Söyleyen Kimsenin Tekfiri, Vâkife'nin ve Lafziyye'nin Hükmü
 Kim Allah sözünün yaratıcısıdır derse
 Helâl kılmış olur putlara ibâdeti

Onun ibâre ve hikâye olduğunu söyleyene de

Yarın kaynar sudan içirilir

"Onun harfleri yaratılmıştır" diyene

Lânet et ve ondan uzak dur her zaman

Bidatçıyı ve zındığı ancak

Asık ve öfkeli yüzle karşıla

Kur'ân hakkında duraksamak bâtil bir pisliktir

Şaşkınlardan aldatmasından ibârettir

De ki: İlâhımızın kelâmı yaratılmış değildir

Hemen söyle, cevâbı geç verme

Şeriat ehli onun müzûlüne kesin iman ettiler

"Yaratılmış" diyenler iki şeikle büründüler

Sen ikisinden de uzak dur zira

İkisi de Cehm'in sözlerindendir, aynıdır bizce

Tevhîdi Tavsiye

Ey sünnet ehli, tavsiyeme kulak ver

Bununla kardeşler zümresine katıl

Şefkat edip sevmek isteyen tavsiyesini dinle

Kulaklarını dört aç ve uyanık ol

Her işinde adâlet ile orta yolu tut

Ne ifrata sap ne tefrite sap

Bil ki Allah tek Rabdir

İkinciden ve üçüncüden münezzehtir

Başlangıcı olmayıp başlatan Evvel'dir O

Fâni olmayıp yok eden Âhir'dir O

Kelâmı O'nun bir sıfatıdır, O'ndan bir yüceliktir

Ne başlangıcı vardır ne sonu

Kadere İman

Dinin bir rüknü de kazâyı tasdik etmendir

Rüknü olmayan evde bir hayır yoktur

Allah saâdeti de bilmiştir şekâveti de

Ki bunların konumları birbirine zıttır

Zayıf kul kendisini hidâyet edemez

Kendisini yardımsızlığa da itemez
 İşleri bir hikmet ile yürüten ne yücedir!
 Mahlûkâtı rızıklandırıp mahrum bırakır O
 Meşietî ezeli ilmiyle mahlûkâtı yönlendirdi
 Adâlettir bu, bunda bir haksızlık yoktur
 Her şey Ummu'l Kitâb'da satır satır
 Atlanmadan ve eksiksizce yazılmıştır
 Sen orta yolu tut -hidâyete iletilesice- aşırı olma
 Zira tencereler kaynayınca taşar
 Hem şer'îati hem Kitâb'ı din edin
 Bunların ikisi de dinin vasıtalarıdır
 Hayır ve şer olarak ne işlersen işle
 Bunların hepsi kayıt altına alınmıştır

Hafaza Melekleri

Her kulun yanında iki koruyucu vardır
 Ödülü ve cezası olan her şeyi yazarlar
 Kulun sözlerini ve işlerini yazmakla memurdurlar
 Allah'ın emrini yerine getirirler

Vaad ve Va'id

Allah vaadini ve va'idini gerçekleştirecektir
 Gözler bunları mutlaka görecektir

Sıfatlar

Allah sıfatlarının vâsfedilmesinden yücedir
 Mahlûkât ile kıyaslanmaktan münezzehdir

Kabir

Ölümümüzden sonra kabirdeki hayâtımız
 Haktır, iki melek bizi sorgulayacaktır
 Kabir nimeti ve kabir azâbı haktır
 Bunların ikisi de insanlar için saklanmışır

Yeniden Diriliş

Ölümünden sonra dirilme sâdık bir vaattir
 Ruhların bedenlere iâdesiyle olacaktır bu

Sırât, Havz, Mizân ve Hesâb

Sırâtımız ve Nebîmizin havzı haktır
 O doğru söylemiştir, kapları yıldızlar kadardır
 Sünnet ehli ondan en tatlı suyu içecektir
 Sünnete muhâlif fitneci ise ondan kovulacaktır
 Yine o gün amellerin

Mizânın iki kefesine konulduğu görülecektir
 Defterler insanlar arasında uçuşacaktır o gün
 Bazıları sağ elde, bazıları sol elde

Allah'ın Gelmesinin İsbâtı ve Bunu Te'vîl Edene Reddiye

Allah her zaman bize yakın olduğu hâlde
 O gün aramızda hükmetmek için gelecektir
 Eş'arî ise "O'nun emri gelecektir" der
 Allah'ın gelmeyle vasıflanmasını ayıp görür
 Hâlbuki Allah Kur'ân'da haber verdiği üzere
 Yer değiştirmeden ve yaklaşımadan gelecektir⁹⁶⁸
 Mâhlûkâtın geldiği günde aralarında hükmeder ki
 İki hasım birbirlerinden haklarını alsın

Rü'yet

O gün Allah'ı göreceğiz tıpkı
 Ayın ondördünde beliren ayı gördüğümüz gibi

Kıyâmet Gününün Dehşetli Hâlleri

Kıyâmet gününün dehşetini bir bilseydin
 Kaçardın âilenden, kaçardın yurdundan
 Bir gün ki dehşetinden gökler yarılr
 Bembeyaz olur çocukların saçları
 Asık yüzlü, uzun ve zor bir gün

⁹⁶⁸ Kaside sâhibinin "Yer değiştirmeden ve yaklaşımadan/bi-ğayri tenakkulin ve tadânin" ifadesi sonradan ortaya çıkmış, hak manaya da bâtil manaya da gelmesi mümkün olan lafızlardandır. Bu ifâdeleri genelde ta'til ehli kullanır ve böylece sıfatların hakikatini nefyetmek isterler. Daha fazla açıklama istiyorsan "el-İhticâcu's Selefiyye alâ İsbâtî's Sıfâtî'l İlâhiyye" isimli kitabımın "On beşinci mebbas: Kelâmcıların kullandığı ve kendileriyle Allah Teâlâ'nın sıfatlarını nefyetmek istedikleri sonradan ortaya atılmış lafızlar hakkında" bölümüne (s. 455) bakabilirsin.

Şerri bütün mahlûkâtı kaplar, korkunçtur

En yüce cennet ve cehennem ateşi

İki hasmun yurdudur dâimâ

Bir gün ki muttakiler gelir Rahlerine

Bölük bölük altından soylu develer üzerinde

Mücrimler de o gün ateşe gelir

Susuzun dilini oynattığı gibi dillerini oynatırlar

Bazı Muvahhidlerin Şefaât ile Cehennemden Çıkacak Olmaları

Bazı müslümanlar Cehennem'e girecektir

Büyük günahları ve azgınlıkları sebebiyle

Akitlerinin sıhhatinden dolayı Allah rahmet eder

Bunun üzerine korkuları güvenle değiştirilir

Çıkacakları zaman şefaâtçileri Muhammed'dir

Hayat nehrinin kıyısında temizleneceklerdir

Orada tertemiz olduktan sonra da

En iyi cennetlere, Adn cennetlerine koyulacaklardır

Allah bizi ve onları orada bir araya getsin

Hiç azap etmeden ve hiç aşağılamadan

Râfızîlerin Zemmi

Râfızîlerin dinini din edinme çünkü onlar

Tuzak kurup dururlar, şeytanın taraftarları

Bizim daha iki ayımız dolmuşken

Onlar ayları kafalarına göre hesapladılar

Bazen onlara göre tam yapan eksik yapar

Bazen onlara göre eksik yapan tam yapar

Râfızîler çakıla basan en şerli kimselerdir

İnsanların ve cinlerin en şerlileridir

Nebî'yi medhedip ashâbına hâin dediler

Onları zulüm ve haksızlıkla suçladılar

O'nun akrabasını sevip ashâbına sövdüler

Allah katında tamamen zıttır bu ikisi

Nebî'nin âli ve ashâbı sanki

Ete ve kana karışan birer ruhtur
İki tâife ki akitleri Ahmed'in şeriatıdır
Anam babam fedâ olsun onlara
Hidâyet yolunda yürüyen iki tâifedir onlar
Allah'ın dinini ayakta tutanlar

Sahâbe'nin Fazîleti

De ki: Muhammed'dir nebîlerin en üstünü
Kum tepeleri üzerinde yürüyen en değerli kişi
Resûllerin sahâbesinin en üstünü Muhammed'inkidir
Sahâbe'nin en üstünü ise iki Ömer'dir
Muhammed'e yardım için yaratılan iki adamdır onlar
Kanım ve canım fedâ olsun onlara
İkisi Nebîmize yardımda birbirlerine destek olmuştur
İkisi de O'nun kayınpederidir
Kızları Nebî'nin en değerli eşleridir
Vahiy ile hanımlarıdır O'nun
Babaları Ahmed'in en değerli dostudur
Ne güzel babalar ve ne güzel kızlar!
Onlar O'nun iki veziridir, kim oldukları ortadadır
Fazîletli amellere koşuşanlardır onlar
Onlar Ahmed'in gözleri ve kulağıdır
Kabirde de O'nun yanında yatarlar
Müslümanlar arasında İslâm için
En çok endişelenenlerdir onlar
Muhammed'in dininin iki dağıdır
En temizleri, en kuvvetlileri, en haşyetlileri
Gizlide ve açıkta en takvâlıları
En değerlileri, en pâkları, en yüceleri
Mizânda en ağır gelenleri
Ahmed'in mağaradaki siddikidir
Mağarada o ve Nebî iki kişiydi
Ebû Bekir ki fazîleti hususunda
Dinimizde iki kimse ihtilaf etmemiştir

Nebî'nin ashâbının şeyhi ve en hayırlısıdır o
 Hakikî manada imamlarıdır, yalandan değil
 Mutahhara'nın (Âişe'nin) babasıdır o ki
 Onun günahsızlığını Nûr ve Furkân bize bildirmiştir
 Kendisinden râzı olunan Âişe ne şerefli bir hür kadındır
 İzarı tertemizdir, her türlü kirden uzaktır
 En hayırlı nebînin eşidir o
 Kadınlar arasından onunla evlenmiştir
 Hanımı, dostu, arkadaşı ve sevgilisidir o
 Bu hakîkattir, bunda yağcılık yoktur
 Babası bütün sevgisini kocasına yöneltmedi mi?
 Onlar Allah'ın rahmetiyle birbirlerine yakın iken
 Ahmed'in sıddıkı rûhunu teslim edince
 Hilâfeti ikinci imama devretti
 O Fâruk'tur, iman ve küfrü kılıcıyla
 Kahr u galebe ile birbirinden ayıran
 İslâm'ı açığa vurdu gizliliğinden sonra
 Karanlıkları dağıttı, gizliyi ortaya çıkardı
 Sonra o da gitti ve hilâfeti şûrâya bıraktı
 Şûrâ da Osmân üzerinde birleşti
 Osman ki gece uykusuz kalıp
 Tek rekatte Kur'ân'ı hatmederdi
 Ondan sonra hilafete Ahmed'in damadı
 Rabbânî âlim Alî geldi
 Betûl'ün⁹⁶⁹ kocası, Resûl'ün kardeşi ve dayanağı
 Harplerin aslanı, rakipleri yere seren

⁹⁶⁹ Ezherî "Tehzibu'l Luğa"da (14/207) şöyle demiştir: "Leys dedi ki: 'Betl bir şeyi bir şeyden ayırmak demektir. Betûl ise erkeklerden uzak olan, şehveti bulunmayan ve erkeklere ihtiyaç duymayan kadındır. Tebettül de buradan türetilmiştir. Tebettül, evlenmemek ve bu konuda zâhid olmaktır...' Ahmed b. Yahyâ'ya Rasulullah (sas)'ın kızı Fâtıma'ya neden betûl denildiği sorulduğu zaman o 'Çünkü o; iffet, fazilet, din ve güzellik yönünden zamanındaki kadınlardan ayırdı' diye cevap vermiştir. Ebû Ubeyde de 'Meryem'e evlenmediği için betûl denilmiştir' demiştir."

Hilâfeti bir rütbe kılan

İmâmeti sapsağlam bir binâ yapan Zât ne yücedir

Arkasında ashâbı bıraktı ki Ahmed'den sonra

Nübüvvet iddia eden biri çıkmasın

Ne şerefli'dir Fâtımatü'l Betûl ve kocası

Bir de Muhammed'e sıbt⁹⁷⁰ olanlar

İki dal ki kökleri Ahmed'in bahçesinde'dir

Köke de dallara da helâl olsun

Talha, Zubeyr, Sa'd

Saîd, Abdurrahmân

Dîn ve takva sâhibi Ebû Ubeyde

Ne değerli kimselerdir

Rıdvân biatindekileri övmeyi de ihmal etme

Ahmed'in sahâbesi hakkında en güzelini söyle

Onun bütün âlini ve eşlerini medhet!

Sahâbe Arasında Meydâna Gelen Anlaşmazlıklar

Husûsunda Konuşmamak

Sahâbe arasında meydâna gelen savaşlar hakkında konuşma

İki topluluğun kılıçlarıyla karşı karşıya geldikleri gün

Onlardan öldürülenler de öldürenler de

Mahşer günü rahmete mazhar olacaklardır

Allah mahşer günü söküüp atacaktır

Kalplerinde kin adına ne varsa

Osmân'a gelip isyân üzere birleşen topluluğa

Yazıklar olsun!

Hüseyn'i öldürene de veyl olsun

Mevlâsı onu hüsrâna uğratmıştır

Büyük Günah İşleyenler Hakkında Söylenecik Söz

Bir günah sebebiyle müslümanı tekfir etmeyiz

Zira Allah af ve mağfîret sâhibidir

⁹⁷⁰ Ezherî "Tehzîbu'l Luğa"da (4/257) şöyle demiştir: "Bana el-Münziri Ebu'l Abbâs'ın 'Esbât kabîleler demektir' dediğini haber verdi. Husen ve Huseyn Nebi (sas)'ın iki sıbtıdır. Yani onlar O'ndan birer tâife birer parçadır."

Ehli Beyt'in Hakkını Bilmek

Râviler her derleme yaptığında

Parmaklar her yazı yazdığında

Tarih diye yazanları kabul etme

Tertemiz hadîsi ehlinden rivâyet et

Akıllı ve yaşı ilerlemiş görünenlerden

Meselâ İbnu'l Museyyeb, Alâ ve Mâlik

Leys, Zühri ve Süfyân...

Ca'fer b. Muhammed'in rivâyetini de belle

O rivâyette büyük bir makamdadır

Ehli Beyt'in haklarını gözet

Ali'nin haklarını pek iyi bil

Onun değerini ne azalt ne çok arttır

Ondan dolayı iki tâife ateşe girecektir

Biri ondan halîfe olarak râzı olmaz

Diğeri ona ikinci bir ilâh der

Râfızîlerin Zemmi

Râfızîlerin zındıklarına lânet et, zira onların

Çeneleri boyunlarına dayanmıştır

Şeriatleri ve nübüvveti inkâr etmişler

Sâhib-i İvân'ın⁹⁷¹ bozuk milletine uymuşlardır

Râfızîlere sakın meyletme çünkü onlar

Bir delil yokken Sahâbe'ye sövmüşlerdir

Ahmed'in Sahâbe'sine buğzedip lânet etmişlerdir

Hâlbuki onları sevmek insana farzdır

Sahâbe'yi ve Nebî'nin akrabâsını sevmek sünnettir

Beni dirilttiği zaman Rabbime bununla kavuşacağım

Allah'ın cezasından kork ve ödülünü um

İki kalp taşıyan kimse gibi ol

İman Söz ve Ameldir, Artar ve Azalır

Allah'a imanımız üç şey iledir:

Amel, söz ve göğüslerdeki itikâd

⁹⁷¹ İvân Perslilerin büyüğü kisdır. Onun milleti de mecûsilerdir.

Takvâ ile artar, günah ile azalır
İkisi kalpte dövüşüp dururlar
Karanlıkta bir şüphyle yalnız kalırsan
Nefsîn seni azgınlığa davet ederse
Allah'ın nazarından utan da nefsine
Karanlıkları yaratan beni görüyor de
Yıldız İlminî Öğrenmekten Sakındırma
İlmin tâlibi ol ve sâlih amel işle
Bunlar hidâyet yollarına ileten iki sebeptir
Yıldız ilminin⁹⁷² peşinden gitme zira o
Kâhinlerin yıldızlanmalarına bağılıdır
Yıldız ilmi ve Muhammed şeriatinin ilmi
Bir kulun kalbinde bir araya gelmez
Eğer gök cisimlerinin bir ilmi ve hükmü olsaydı
Mars Yengeç Burcu'na inmezdi
Güneş ışıık saçmada hızlıdır ama
Bazen Terâzî Burcu'na düşer
Güneş altı gezegeni yakar ama
Hem o hem de ay tutulurlar
Bazen kararırılar da ışııkları kaybolur
Allah korkusundan tir tir titrerler
Bunlarda huzur bulan
Bunları rab zanneden kimseye de ki:
Ey Jüpiter'i ve Merkür'ü seven
Onların kendisinin başarı kaynağı olduğunu zanneden
Onlar neden düşüyor, sonra şeref bulmak için çıkıyor?
Güneşin harâretinin parlamasıyla kavruluyor?
Satürn'den korkup Jüpiter'e ümit mi bağılıyorsun?
Onlar efendileri olan iki kul iken?

⁹⁷² Nâzım burada, yasaklanan yıldız ilmini kasdetmektedir. Bu ilme, 199. beyitte geleceği üzere "te'sîr ilmi" denir. Bu ilim, yörüngesel hareketlere bakarak yeryüzünde meydana gelecek olaylar hakkında çıkarımda bulunmaktadır. 200. beyitte yıldız ilminden neleri öğrenmenin câiz olduğu gelecektir.

Vallahi yaşatma ve öldürme ellerinde olsaydı
Onlara doğru secde ederdim ki beni rızıklandırırsınlar

Ömrümü uzatsınlar, rızkımı genişletsinler

Beni lütuflarıyla sarsınlar(!)

Hayır, bunların hepsi Allah'ın elindedir

O ki ins u cin O'nun izzeti karşısında zillete bürünmüştür

Satürn ve Merkür yıldızı yükselmiştir

Başın da kuyruğun da değeri büyüktür

Parlak Venüs ve Mars

Yakıcı Merkür ve Satürn

Karşı karşıya gelse, üçlense, dörtlense

Hatta altılansa ve başkalarına katılsa

Bunlarda saâdetin ve şekâvetin delili var mıdır?

Beni ve bütün insanları yaratana yemin olsun ki yoktur!

Onların tesiri olduğunu söyleyen kimse

Şeriatî işlevsiz kılmış, başka bir söze uymuştur

Yıldızların Yaratılmasındaki Hikmet

Yıldızlar üç şey için yaratılmıştır

Doğruyu yanlıştan ayıran uzmanın sözüne kulak ver

Bazı yıldızlar göğe zînet olarak yaratılmıştır

Tıpkı kadınların gerdanındaki inci gibi

Bazıları karanlıklarda yolcuya yol gösterir

Bazıları inatçı şeytanlara atılan taş olur

Gaybı Allah'tan Başkası Bilmez

İnsan yarın neye hükmedildiğini bilemez

Her gün bir işin başındadır Rabbimiz

Allah lütfuyla bize yağmur yağdırır

Nev⁹⁷³, Avvâ ve Deberân diye bir şey yoktur

✓ ⁹⁷³ Nev' ayın menzileleridir. Câhiliyye döneminde Araplar bu menzilelerden bir yıldız düşüp bir başkası doğdu mu bunun gerçekleştiği esnâda mutlaka bir yağmurun yağacağını ya da rüzgârın eseceğini söylerler, bunun gerçekleştiği esnâda yağan her yağmuru yıldızla nisbet ederler ve "Süreyyâ ya da Deberân ya da Semmâk nev'i sebebiyle yağmura kavuştuk" derlerdi. (Tehzîbu'l Luğa, 15/385) "Avvâ" ve "Deberân" da ayın menzilelerindendir.

Kim derse ki yağmur bize Hen'a⁹⁷⁴ sebebiyle
 Sarfe sebebiyle ya da Terâzî sebebiyle geldi
 Bir günah ve iftira ortaya atmış olur
 Rahmân bunun hakkında bir delil indirmemiştir
 Yine tabiat ilmi de Şeriat'e zıttır
 İki zıddın bir araya gelmesi imkânsızdır
 Teslimiyetle tabiatların⁹⁷⁵ peşinden gidersen
 O zaman bataklıklarda da ateş şulesi ara
Filozoflara ve Tabiatçılara Reddiye
 Azgın filozofların ilmi tabiattır⁹⁷⁶
 Ruhların âhirette bedensiz olmasıdır
 Onlara göre tabiat ve fiilleri olmasa
 Hiçbir canlı yeryüzünde gezemezdi
 Deniz onlara göre her suyun aslıdır
 Güneş de ateşlerin ilk unsurudur
 Sağanak yağmurlar boşandıkça
 Yağmur ve buhar yükselir dâimâ
 Gök gürültüsü filozofun iddiasına göre
 Gökteki bulutların sürtüşmesinden çıkan sestir
 Şimşek onlara göre bulutların arasından
 Çıkıp ışık saçan bir şüledir
 Aristoları⁹⁷⁷ yalan söylemiştir bu sözünde

⁹⁷⁴ "Hen'a" birbirlerine yakın iki beyaz yıldızdır. (Tâcu'l Arûs, 22/414) Sarfe de ayın menzilelerinden biridir. Ona, kışın insirâf ettiğinden (dönüp gittiğinden) dolayı "Sarfe" denilmiştir. (Tehzibu'l Luğa, 12/114)

⁹⁷⁵ Sonraki dipnota bakınız. (ç.n)

⁹⁷⁶ Tabiat ilmi varlıkların tabiatını ve sahip olduğu kuvvetleri inceleyen ilimdir. Tabiatler eski filozoflara göre; sıcaklık, soğukluk, yaşlık ve kuruluk olmak üzere dördttür. (el-Mu'cemu'l Vasit, 2/550)

⁹⁷⁷ İbn Teymiyye "er-Redd ale'l Mantikiyyin" kitabında (s. 283) şöyle demektedir: "Aristo ve takipçileri putlara ve yıldızlara ibâdet eden müşrikler idiler. Mesih'in dini aralarında yayılmadan önce Yunanlar'ın ve Romalıların dini bu idi. Aristo Mesih'ten yaklaşık üç yüz yıl önce yaşamıştı." Yine o "Der'u Teârudi'l Akli ve'n Nakl'de (1/316) şöyle demektedir: "Birçok kimse filozoflar arasında âlemin kadim olduğunu söyleyen ilk kişinin Aristo olduğunu nakletmiştir." Yine o "Mecmû'u'l Fetâvâ'da (2/82) şöyle demektedir: "Meşşâi filozoflar Arist-

Haddini aşıp iyice saçmalamıştır
Yağmur semadan bulutlardan dökülür
Mikâil tartar onu terâzî ile
Hiçbir damla yoktur ki bir melek
Onunla inmesin tepelere ve taşan nehirlere
Gök gürültüsü Mâlik'in nârâsıdır
Develeri sürer gibi bulutları sürer o
Şimşek bir ateş şûlesidir ki Mâlik
Bulutları yönlendirir onunla
Çobanın değnekle develeri yönlendirdiği gibi
Onların bu Aristoları biliyor muydu ki
İki cihetin infirâd ettiğinin tedbîrini?
Yerin altına mı girdi, göğe mi çıktı?
Orada melekûtu gözleriyle mi gördü?
Göğün gündüzünü ve gecesini o mu ayarladı?
Yoksa nasıl birbirleri ardınca geldiklerini biliyor muydu?
Yoksa Batlamyus⁹⁷⁸ göğün yıldızları arasında mı dolaştı?

to'nun izinden gidenlerdir. Zira Aristo onların nezdinde; mantık, tabîî ilimler, zooloji, mekân, astronomi ve ulvî eserler gibi çeşitli ilimlerde eserler kaleme alan Muallim-i Evvel/İlk Öğretmen'dir. Aristo daha sonra tabiat hakkında kitaplar yazmaya başlamıştır ki bu onların nezdinde hikmetin varacağı son nokta ve felsefenin ulaşacağı son yerdir. İbn Sinâ gibi sonraki filozoflar bu ilmi "ilm-i ilâhî" olarak isimlendirirler. Ashâbına göre bu ilmin konusu, mutlak varlık ve onunla ilgili meselelerdir. Örneğin var ve yok hakkında konuşmak bu ilmin kapsamındadır."

⁹⁷⁸ Yunan gökbilimcisi. Mesih'ten sonra ikinci yüzyılda doğdu. Onun matematik ve geometri alanındaki teorileri Ortaçağ'da kabul gördü. Dünya'nın evrenin merkezinde yer aldığını ve hareket etmediğini söyleyen bu zâttır. ("Uyûnu'l Enbâi fî Tabakâti'l Etıbbâ" kitabındaki (s.86) dipnottan alınmıştır.)

Mimin ve cimin kesriyle, yânın tahfifiyle "el-Micisti" adında bir kitap telif etmiştir. Bu kitap, astronomi alanında kaleme alınan ilk kitaptır.

İbn Teymiyye "er-Redd ale'l Bekri" kitabında (578) şöyle demektedir: "Filozofların dediği gibi gök cisimlerine duâ ederek ve ulvî varlıkları ibâdetle vâsıtalar edinerek dinden tamamen çıkmaya gelince bunlar yahudilerin dininde de, hristiyanların dininde de Persler'in dininde de hristiyanlaşmış Romalılar'ın dininde de yoktur. Bunlar ancak Romalı Sâbîiler'in, Makedonya'da ve diğer bölgelerde bulunan filozoflar gibi müşriklerin fiillerindendir. Bunlar hristiyanların dini kendilerine gelene kadar müşrik idiler. Krallarının sonuncusu 'el-Micisti' kitabının yazarı Batlamyus'tur. Mesih (as)'dan kısa bir süre sonra yaşamıştır."

Dolaşıp hareket edeni ve etmeyeni mi gördü?
 Göğün güneşini ve ayını o mu doğdurdu?
 Birbirlerini nasıl izlediklerini gördü mü?
 Göğün rüzgârını ve bulutunu o mu gönderdi?
 Yağmuru bir engel olmadan o mu yağdırdı?
 Aksine bütün bunlar Allah'ın hikmetidir
 O Allah ki hükmüyle zamanları çevirir

Kum Falcısı ve Kuş Uçuran

Çakıllara vuran kadınları sakın dinleme
 Kuş uçuranlara da sakın kulak verme
 Bu iki fırka da kazâya yalan atmaktadır
 Allah'ın gayb ilminin câhilleridir

Mühendisten ve Müneccimden Sakındırma

Mühendis yalan söylemiştir, müneccim de öyle
 İkisi de Allah'ın ilmini bildiğini iddia etmektedir
 Dünya ikisine göre de yuvarlaktır
 Bu söz sebebiyle birbirlerinin benzeridirler
 Dünyâ akıl sâhiplerine göre düzdür
 Kur'ân'ın doğru ve açık delili ile

Allah onu insanlar için korunaklı bir yatak kılmuştır
 Semâyı da üzerine en güzel şekilde bina etmiştir
 Allah onun düzleştirilmiş olduğunu bildirmiştir
 Hem de bunu ne güzel açıklamıştır!
 Onların ilmi dünyayı mı kuşattı ki?

Ya da gözlerin erişmediği yüce dağları?
 Yoksa kendilerine uzunluğu ve genişliği mi söylendi?
 Ya da ikisi aynı ölçüde midir?

Dünyanın nehirlerinden ve pınarlarından onlar mı fışkırttı
 Susuzun susuzluğunu susturan suyu?

Dünyanın meyvelerini ve bitkilerini onlar mı çıkardı?
 Dallı ve salkımlı hurma ağaçlarını?

Meyvelerinin sayısı hakkında bir ilimleri var mıdır?
 Ya da tatlarının ve renklerinin farklılığı hakkında?

Allah bütün bunları en güzel şekilde yaratmıştır Sağlam, hem de nasıl sağlam yaratmıştır!??

☞ Musannıf -Allah onu affetsin- Dünya'nın yuvarlak olduğunu reddetmektedir. Hâlbuki birçok kimse Dünya'nın yuvarlak olduğu husûsundaki icmâyı nakletmiştir.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (25/193) şöyle demektedir: "Feleklerin yuvarlak olduğu; Kitap, Sünnet ve ümmetin ulemâsının icmâsı ile sâbittir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: 'O; geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratandır. Her biri bir yörüngede yüzmektedir.' (Enbiyâ, 33)

Yine O şöyle buyurmuştur: 'Ne güneşe aya yetişmesi yaraşır ne de gece gündüzün önüne geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir.' (Yâsîn, 40)

İbn Abbâs 'feleke' hakkında 'miğzel (ip eğirme âleti) felekisi gibi' demiştir. Aynı şekilde Arap dilinde de felek yuvarlak şeye denir. Bu baptan olmak üzere kızın memesi yuvarlaklaştığı zaman 'tefelleke sedyu'l câriye' denir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: 'Geceyi gündüze tekvîr eder, gündüzü de geceye tekvîr eder...' (Zümer, 5) Buradaki tekvîr tedvirdir. Yani döndürerek sarmaktır. Bu baptan olmak üzere bir kimse sarık sardığı zaman 'kâra'l imâmete' ya da 'kevvera'l imâmete' denilmiştir.

Yine Allah Teâlâ 'Güneş ve ay bir hesap iledir' (Rahmân, 5) buyurmuştur. Tıpkı değirmenin hesabı gibi...

Yine O 'Allah'ın yaratmasında bir tefâvüt/uyumsuzluk göremezsin' (Mülk, 3) buyurmuştur. Bu üçgen ve dörtgen gibi köşeli geometrik şekillerde değil de ancak yuvarlak şekillerde söz konusu olabilir. Çünkü köşeli şekillerin açıları kenarlarına göre farklılık arz edebilir. Yuvarlak cismin ise her tarafı birbirine eşittir. Bir tarafı diğerinden farklı değildir.

Ayrıca Nebî (sas) 'Seni Allah katında şefaâtçi kılıyor, Allah'ı da senin katında şefaâtçi kılıyoruz' diyen bedevîye şöyle buyurmuştur: 'Yazıklar olsun sana! Allah yarattıklarından herhangi birinin katında şefaâtçi kılınmaz. O'nun şânı bundan yücedir. O'nun Arş'i semâlarının üzerinde şöyledir: -Sonra eliyle kubbe gibi bir şey yaptı- Şüphesiz Arş O'ndan dolayı yeni eğerin binicisinden dolayı gıcırdadığı gibi gıcırdar.' Bunu Ebû Dâvûd ve başkaları Cubeyr b. Mut'im (ra)'dan, o da Nebî (sas)'den rivâyet etmiştir. [Sahih bir hadistir. Bu hadisin tahririni ed-Deştî'nin 'İsbâtul Hadd' kitabındaki (28) tahkikimde yaptım.]

Sahihayn'da Ebû Hureyre (ra)'dan rivâyet edildiğine göre Nebî (sas) şöyle buyurmuştur: 'Allah'tan cenneti istediğinizde O'ndan Firdevs'i isteyin. Zira o cennetin en üstüdür ve cennetin ortasıdır. Çatısı ise Rahmân'ın Arş'idir.'

Görüldüğü gibi Nebî (sas) Firdevs'in hem en üst hem de orta olduğunu haber vermiştir. Bu ancak yuvarlak bir sûret hakkında mümkün olur. Dörtgen ve benzeri şekillerin ortası üstü değildir. Ulemânın icmâsına gelince, meşhûr imam, Basra kadısı, Tâbiin'den İyâs b. Muâviye 'Semâ yeryüzünün üzerinde kubbe gibidir' demiştir. Çeşitli dini ilimler hakkındaki eserleri ve büyük tasnifleri bilmekle meşhûr olan değerli âlimlerden, Ahmed'in ashâbının ikinci tabakasından İmam Ebu'l Huseyn Ahmed b. Ca'fer b. el-Münâdî şöyle demiştir: Semânın top gibi olduğu ve onun içinde bulunan bütün gök cisimleriyle birlikte topun sâbit ve hareketsiz iki kutup arasında döndüğü gibi döndüğü hususunda âlimler arasında bir ihtilâf yoktur. Bu kutuplardan biri kuzey tarafında, biri de güney tarafındadır. Gök cisimlerinin tamamının doğu tarafından donup gelmesi, hareketlerinde ve cüzlerinin miktarında tek

Tabiat Filozoflarından Sakındırma

Tabiat ilminin delillere dayalı olduğunu söyleyen

Tabip ve filozofa de ki:

Sen daha nutfeye iken tabiat neredeydi

Karında iki suyun karışımı iken?

Sen daha alakacak sayılırken tabiat neredeydi

İlk kırk günde ve sonraki kırk günde?

Sen daha bir çiğnem et iken tabiat neredeydi

Kırk gün sonra, iki sayı da geçtikten sonra?

Sence tabiat mı sana sûret verdi?

Kulak verdi, parmak verdi, göz verdi?

Seni tabiat mı çıkardı ananın karnından baş aşağı

Bütün vücûdun zayıf bir hâlde?

O mu memelerinden süt fışkırttı da

İki yıl geçesiye kadar ananı emdin?

O mu sevdirdi seni anne ve babana da

Senin mutluluğunla mutlu oldular?

Ey filozof, Rûm'un ve Yunan'ın mantığı

Seni doğru yoldan alıkoydu!

İslâm Dîni'nin Fazîleti ve Onun Bütün Nebîlerin Dîni Oluşu

İslâm şeriatı en üstün şeriattir

Doğru sözlü adnânî Nebî'nin dînidir

Âlemlerin Rabbinin dîni ve şeriatidir o

En eski dindir, dinlerin efendisidir

bir tertip üzere olmaları, semânın ortasına gelinceye kadar böyle olması, sonra yine bu tertip üzere aşağı inmeleri de buna delâlet etmektedir. Sanki bir kürenin içindelermiş de o küre onların hepsini tek bir seferde döndürüyormuş gibi... Yine onlar Dünya'nın karadaki ve denizdeki bütün hareketleriyle küre olduğu üzerinde icmâ etmişlerdir. Yeryüzünün çeşitli bölgelerinde bulunan kimseler için güneşin, ayın ve yıldızların doğup batmalarının tek bir zamanda olmaması da bunu desteklemektedir. Bunlar önce doğuda sonra batıda olmaktadır. Demek ki Yer küresi gök küresinin ortasında dâirenin ortasındaki nokta gibidir. Bütün gök cisimlerinin hacimlerinin semânın bütün noktalarından aynı görülmesi bunu desteklemektedir. Zira bu yer ile gök arasındaki uzaklığın her bir cihette eşit olduğunu göstermektedir. Bu durumda yerin semânın ortasında yer alması zorunludur." Ayrıca "Fetâvâ'l Lâcneti'd dîni" de de (26/414) "Dünya bütün olarak kuredir, cüzleri ise düzdür" denmiştir.

Âdem'in ve ondan önce meleklerin dînidir
 Tûfân'ı gören Nûh'un dînidir o
 Hûd Nebî ve Sâlih ona davet etmiştir
 İkisi de Allah'ın dînine itikâd ediyordu
 Lût ve Medyen'deki de onu getirdi
 İkisi de dînde çok gayretli idi
 İbrâhîm'in ve iki oğlunun dînidir o
 Ateşin yalamasından onunla kurtuldu
 Allah Zebîh'i onunla belâdan korudu
 En büyük kurbanı ona fedâ ederek
 Ya'kûb Nebî'nin ve Yûnus'un dînidir o
 Ki onlar Allah yolunda belâyâ maruz kalmışlardı
 Halîfe Dâvûd'un ve oğlunun dînidir o
 Onunla zelil kıldı cinlerin sultanlarını
 Yahyâ'nın, annesinin ve babasının dînidir o
 Ne güzel çocuk ve ne güzel iki ihtiyar
 Meryem oğlu İsâ kavmini ona çağırdı
 Haça ibâdet etmeye çağırmadı onları
 Allah ona beşikteyken hidâyeti söyletti
 Daha çocukken çocukların üstüne çıktı
 Allah'ın mükemmel dîni Muhammed'in şerîati
 Kur'ân'ı indiren ona salât etsin
 Tertemizdir o, pâktır o
 Anneleri ve babaları günâhta birleşmemiştir hiç
 Eşleri ve çocukları tertemizdir
 Zehrâ ve iki Hasen onun sulbündendir
 Hidâyet üzere olan nebilerden hiçbiri
 Yahudi ve hristiyan değildir
 Rablerine iman eden müslümanlardır
 Hem gizlide hem açıkta hanîflerdir
 İslâm dîninin beş temeli vardır
 Allah bana onları söyletip beni hidâyet etsin

Sözünle ve fiilinle Rabbine isyân etme

Bütün bunlar sayfalara yazılmaktadır

Sünnet Ehli Kimsenin Fitneler Karşısında Konumu

Zamanını sükût ile güzelleştir

Zira bu akıllının süsü şaşkının örtüsüdür

Bir fitne işitince evinden çıkma

Fitneci münâfıklardan kendini koru

Farzları edâ et, tembellik etme

Sonra Allah katında çok kötü aşağılanırsın

Abdest Alırken Râfızilerin Hilâfına Ayakları Yıkamak

Râfızilerin sözlerine sakın kulak asma

Onlara göre ayaklar mesh edilir

Mensûh bir kıraati tevil ederler onlar

İki kıraat de indirilmiştir fakat

Biri diğerini nesh etmek için inmiştir

Bununla beraber ikisi de mushaftadır

Nebî ve ashâbı ayaklarını yıkamıştır

Ayakları yıkama hususunda ihtilaf etmemiştir iki kişi

Akıl sahipleri nezdinde apaçık Sünnet

Kur'ân'ın hükmünü nesh eder

Ayakların mestler içinde doğru duruyorsa

İkisi de pisliklerden arınmış ise

Sonra abdestin bozulduktan sonra

Yeniden abdest almak istemişsen

Mestlerini mesh et abdestin tamam olur

Ama cenâbetten gusletmek istersen

Mestler çıkarılsın ve ayaklar yıkansın

Kıyâmet Alâmetleri

Kıyâmetin bütün alâmetlerine yakînen iman et!

Nasihatımı ve beyânımı dinle, hidâyete iletilesi:

Güneş battığı yerden doğacak

Deccâl çıkacak, dumanın dehşeti бүrүyecek

Ye'cüc ve Me'cüc hep birlikte çıkacak

Her yerden, her mekândan akın edecekler
 Îsâ inip Deccâl'lerini öldürecek
 Adâlet ve ihsân ile hükmedecek
 Sâlih'in devesinin yavrusunun çıkacağını unutma
 İnsanları küfür ve iman ile damgalayacak o⁹⁸⁰
 Vahiy ortadan kalkacak, insanlar namazı bırakacak
 Hâlbuki bunlar sağlam dînin iki vâsıtasıdır

Sihir

Sihri yapmak küfürdür, bilmek değil
 Bu noktada iki hüküm farklılaşır⁹⁸¹

⁹⁸⁰ "El-Câmi'u li-Ahkâmi'l Kur'ân"da (13/235) zikredildiğine göre (yerden) çıkıp insanları damgalayacak dâbbe Sâlih (as)'ın devesinin soyundan olacaktır. Müellif (el-Kurtubi) "Bu meselede vâki olan ihtilâfta ilk ortaya atılan görüş budur" demiş, sonra el-Hâkim'in (4/484) ve Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'nin "Müsned"inde (1165) rivâyet ettiği Huzeyfe (ra) hadisini delil getirmiş, sonra "Bu isnâdı sahîh bir hadistir" demiştir. Bu hadis Dâbbetu'l Arz'ın zikrinin geçtiği en açık hadislerdendir. Fakat Buhârî ve Müslim bu hadisi tahric etmemiştir. Zehebi de bu hadisin isnâdında Talha b. Amr el-Hadramî olduğunu söylemiştir. (Ki bu zâtı Ahmed terk etmiştir.)

(Kurtubi) "et-Tezkira fi Ahvâli'l Mevtâ ve Ahvâli'l Âhira"da da şöyle demektedir: "Yerden çıkacak dâbbenin Sâlih (sas)'ın devesinin bizzât yavrusu olduğu da söylenmiştir. Deve öldürüldüğü zaman yavrusu kendisini kurtardı. Kendisi için bir delik açıldı. Oradan girdi. Sonra delik üzerine kapandı. O Allah Teâlâ'nın izniyle çıkacağı vakte kadar orada duracaktır. Bu görüşü Huzeyfe hadisi de desteklemektedir... Şöyle diyen kimse ne güzel söylemiştir..." Sonra müellif el-Kahtânî'nin buradaki sözüyle istişhâd etmiştir.

✓ ⁹⁸¹ Aksine ulemânın iki görüşünden doğru olan, sihri öğrenmenin de tıpkı sihir yapmak gibi küfür olduğudur. Zira Allah Teâlâ kitabında şöyle buyurmuştur: "Süleymân kâfir olmadı fakat şeytanlar kâfir oldular. İnsanlara sihri ve Bâbil'de Hârût ve Mârût isimli iki meleğe indirilen şeyi öğretiyorlardı. Onlar 'Biz bir fitneyiz, sakın kâfir olma' demedikçe hiç kimseye öğretmezlerdi." (Bakara, 102) Bu kişinin sihri öğrenmesi sebebiyle kâfir olacağını göstermektedir.

✓ Şeyh Süleymân b. Abdullah b. Muhammed b. Abdulvehhâb (rh) "Teysirü'l Azîlî Hamîd"de (s. 335) "Ahmed kişinin sihri öğrenmesi ya da öğretmesi sebebiyle küfre gireceğini açıkça ifade etmiştir" demiştir.

Nâzım (rh) muhtemelen Şâfiî (rh)'ın şu sözüne zâhib olmuştur: "Kişi sihri öğrendiği zaman ona 'Bize sihrini tarif et' deriz. Eğer küfrü gerektiren bir şeyi, örneğin Bâbil halkının yedi yıldızla yaklaşma konusundaki itikâdını ve onların kendilerinden istenileni yapacağını söylerse kâfirdir. Eğer söylediği şey küfrü gerektirmiyorsa (kâfir olmaz), helâl olduğuna itikâd ederse kâfir olur." Şeyh Süleymân da Şâfiî (rh)'ın ve onun görüşünü paylaşımların görüşü hakkında şu yorumu yapmıştır: "Meseleyi tahkik edecek olursak iki görüş arasında bir ihtilâl yoktur. Zira (sihir yapma) tekfir etmeyen kimse onun şirke bulaşmadan sihir yaptığı"

Sihir yapanların cezâsı öldürülmektir
Çünkü onlar sihirle küfür ve tuğyân için çalışır

İştip İtaat Etmek

Annene ve babana iyilik etmeye çalış
Zira bu ve sultâna itaat sana farzdır
İmama savaş açıp ona isyân etme
Habeşlilerden bir adam bile olsa

Bidatlerden ve Bidat Ehlinden Sakındırma

Sana ne zaman bir bidat ya da günah emredilse
Dînini alıp en uzak beldeye kaç!
Din sermâyedir, ona iyi yapış
Onu zâyî etmek en büyük hüsrândır

Tartışma ve Hükümleri

Ömrünü tartışmayla husûmetle harcama
Zira tartışma dinlere zarar verir
İnsanlarla tartışmaktan sakın, zira bu
Kine ve buğza davet eder
Eğer iki taraf karşı karşıya gelir de
Cidâlden kaçacak yer bulamazsan
Sen Allah'ın kitabını sağlam bir zırh edin
Şeriatı da kılıcın yap ve meydana atıl!
Göz kamaştırıcı Sünnet de kalkanın olsun

nı zannettiğinden dolayı tekfir etmemektedir. Fakat durum böyle değildir. Şeytanların yardımıyla yapılan sihir ancak şirk ile, şeytanlara ve gök cisimlerine ibâdet edilerek yapılır. Bu sebeple Allah "*Biz ancak bir fîmeyiz, sakın kâfir olma*" buyruğunda ve "*Süleymân kâfir olmadı fakat şeytanlar kâfir oldular*" buyruğunda sihri küfür olarak isimlendirmiştir. Ruzeyn'in rivâyet ettiği merfû bir hadiste "*Sihir yapan kimse kâfirdir*" buyrulmuştur. Ebu'l Âliye "*Sihir küfürdendir*" demiştir. İbn Abbâs (rhma) Allah Teâlâ'nın "*Biz ancak bir fîmeyiz, sakın kâfir olma*" buyruğu hakkında şöyle demiştir: "*Çünkü onlar hayrı ve şerri, küfrü ve imanı ona öğretmişlerdi, sihrin küfürden olduğunu ona bildirmişlerdi.*" İbn Cureyc de âyet hakkında "*Sihre kâfirden başkası cüret etmez*" demiştir.

İlaçların, buharların ve benzerlerinin sihrine gelince bunlar aslında sihir değildir. Bunlar her ne kadar sihir olarak isimlendirilmişlerse de mecâz olarak isimlendirilmişlerdir. Tıpkı belâgatli sözün ve koğuculuğun sihir olarak isimlendirildiği gibi... Ama bunlar da sebep oldukları zararlardan dolayı haramdır. Bunları yapan kimse en sert şekilde cezalandırılır.

Sonra azim atına bin ve ilerle
 Hidâyet sancakları altında sabr u sebât et
 Sabır insanın en sağlam hazırlığıdır
 Hakkın mızrağıyla inatçılara vur
 Vuruş ustası süvâriye helâl olsun!
 Doğruluk kılıcıyla ihlâs ile bir hamle yap
 Allah için ileri atıl, korkak olma
 Var gücünle hasmının tuzağından sakın
 Zira o sürekli hile düşünen bir tilkidir
 Cidâlin aslı sorudur
 Dah ise en açıklayıcı şekilde cevap vermektir
 Soru sorulunca başka tarafa meyletme
 Soruyu tekrar da ettirme, ikisi de ayıptır
 Hasmını yendiğin zaman onunla alay etme
 Zira kendini beğenmişlik ihsân ateşini söndürür
 Bazen savaşçı bilerek yenilir de
 Sonra süvarilerin üzerine ikinci defa atılır
 Tartışma çıkıp sesler yükselince sen sus
 Belki seni kan ter içinde bırakırlar
 Bazen dehşete düşünce gülerler
 Sen sen ol delilden sapma
 Sözü uzatırlarsa onlara de ki:
 Belâğatın ipi beyâna bağlanmıştır
 Sana sorulunca kızma ve bağırma
 Bunlar yerilmiş iki huydur
 Soruyla alâkası olmayan bir cevap verirsen
 Şüphesiz ikisi birbirinden kopuktur
 Korkunun yerine güvenlik gelene kadar
 Korktuğun bir mecliste sakın tartışma
 Edepli, sana insâf eden ve akıllı kişiyle tartış
 Sen de ona insaflı davran, elinizden geldiğince
 Aranızda hikmetli ve âdil biri hâkim olsun
 Ona gittiğinde aranızda hüküm versin

Cennet Ehline Verilecek Nimetler

Na'im cennetleri ve sâkinleri ne güzeldir!
 Sâdık kardeşler, hem de ne kardeşler!
 Âlemlerin Rabbi'nin komşuları ve hizbi
 En seçkin komşular arasında onlara ne mutlu
 O'nun kelâmını işitip O'nu görecekler
 İki göz de O'na bakacak
 Orada üzerlerinde ipek elbiseler
 Başlarında en güzel taçlar olacak
 Taçları inciden, zebercetten
 Taşlardan eritilmemiş gümüşten olacak
 Altından yüzükler ve gümüşten bilezikler
 Bunlarla süslenecek kollar
 Yiyecekleri tâze kuş etleri olacak
 Horasan develerinin etleri gibi etler
 Tabakları altından ve değerli incilerdendir
 Bin sofranın üzerinde yetmiş bin tabak...
 Eğer vatanına hasret gurbetçi gibi
 Ona özlem duyuyorsan
 Elinden geldiğince iyilik yapmaya bak
 Umulur ki iyiliğine iyilikle karşılık verilir
 Na'im cennetleri ve güzellikleri için gayret et
 Onların nimeti sürekli, hiç sona ermez
Kelâm İlminde Sakındırma
 Sakın kelâm ilminin peşinden gitme
 Zira o ta'file ve şaşkınlığa çağırır
 Bidatçıyla ancak onun gibi olan dost olur
 Dumanın tüttüğü yerde mutlaka ateş vardır
 Kelâm ilmi ve Muhammed Şerîati'nin ilmi
 Tamamen ayrıdır, asla birbirine benzemez
 Önceki filozoflardan kelâmı aldılar
 Aldanıp şer'î buyrukları inkâr ettiler
 Her şeyi akıllarının kıyâsına vurdular

Şaşkın kimsenin aptallığına hüsrândüler

Fırkaların Birbirlerine Göre Konumu ve Onlardan Sakındırma

Mürceîsi kaderîsini küçük görür ama

İki fırka da benim nezdimde kâfirdir⁸²

Muhtârisi dârisine sövüp sayar

Karmatî ve râfîzî birbirine lânet okur

Kerrâmîsi vehbîsini ayıplar durur

✓⁸² İbn Batta (rh) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1264) şöyle demiştir: "Vekî' dedi ki: 'Kaderiyye olacak işin gelecekte belli olacağını, Allah'ın musibetleri ve amelleri takdir etmediğini söyler. Mürceî sözün amele gerek bırakmayacağını söyler. Cehmiyye de marifetin/bilginin söze ve amele gerek bırakmayacağını söyler.' Vekî' sonra dedi ki: 'Bunların hepsi küfürdür.'"

✓ Âcurrî (rh) da "eş-Şeria"da (2/684) şöyle demiştir: "'İman amel olmaksızın sözdür' diyen kimseye 'Kur'ân'ı, Sünnet'i ve ulemânın üzerinde icmâ ettiği şeyi reddettin, müslümanların sözünün dışına çıktın, yüce Allah'a kâfir oldun' denir. 'Ne sebeple?' diye sorarsa cevap verilir: Müminler imanlarında sadâkatlerini ortaya koymalarından sonra Allah Teâlâ onlara namazı, zekâtı, orucu, haccı, cihâdî ve zikredildiği takdirde sözün uzayacağı daha bir çok farizayı emretmiştir. Bununla beraber onlar amellerindeki kusurlardan dolayı cehennemden ve şiddetli cezâdan korkuyorlardı. Kim Allah Teâlâ'nın yukarıda zikrettiklerimizi müminlere farz kıldığını fakat onlardan amel etmelerini istemediğini, onların sadece sözleriyle râzı olduğunu söylerse Allah'a ve Resûlü'ne muhâlefet etmiş olur."

Yine İbn Batta (rh) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/893) şöyle demiştir: "Şu hâlde -Allah size rahmet etsin- dinden sıyrılıp çıkan bir toplulukla beraber oturmaktan sakının. Zira onlar tenzili inkâr etmişlerdir. Resûl (sas)'e muhâlefet etmişlerdir. Müslümanların âlimlerinin icmâsının dışına çıkmışlardır. Onlar 'İman amel olmaksızın sözdür' diyen, yine 'Allah (ac) kullara farizaları farz kılmıştır ama onlardan bu farizaları yerine getirmelerini istememiştir, bunları terk etmeleri onlara zarar vermez, yine Allah onlara haramları haram kılmıştır ama onlar bunları işleseler de mümindirler' diyen bir topluluktur. İman onlara göre kulların farizaların vücûbunu itiraf etmeleri ve haram kılınanları bilmeleridir. İsterlerse farizaları terk etsinler ve haramları helâl saysınlar... Yine bunlar şöyle derler: 'Allah'ı bilmek imandır ve taate gerek bırakmaz. Kalbiyle Allah Teâlâ'yı bilen kimse mümindir. Diliyle iman eden ve kalbiyle bilen kimse ise Cibril'in imanı gibi kâmil imana sâhip bir mümindir. İman farklı derecelerde bulunmaz. Artmaz ve azalmaz. Hiç kimsenin (iman hususunda) başkasından bir üstünlüğü yoktur. (İbâdet) gayret eden ile kusurlu olan, itaat eden ile isyân eden birdir.'"

İbn Batta sonra şunları söylemiştir: "Bunların tamamı birer küfür ve dalâlettir. Sâhibini İslâm Dini'nin dışına çıkarır. Bu sözleri söyleyenleri Allah kitabında, Resûl de hadislerinde tekfir etmiştir. Âlimler de bu sözü söyleyenleri ittifakla tekfir etmiştir."

Derim ki: Mürceî'nin ve Kaderiyye'nin tekfiri meselesi hakkında İbnu'l Bennâ'nın "er-Redd ale'l Mübtedi'a" kitabındaki tahkikimde (231, 235) bir şeyler yazmıştım. Orada selefîn Allah Teâlâ'nın ilmini nefyeden Kaderiyye'nin ve "İman, söz ve amel olmaksızın marifetten ibârettir" diyen Mürceî'nin tekfirinde icma ettiklerini beyân ettim. Kaderiyye'nin ve Mürceî'nin bunların dışındaki fırkalarına gelince, bu fırkaların tekfirinde ihtilâf vardır.

Buna rağmen ikisi de İbn Ebân'dan rivâyette bulunur⁹⁸³

Delillerinde hayâl gibi şüpheler vardır
 Susuza parlayan serap gibi parıltılar vardır
 Eş'arisini de mu'tezilisini de bırak bir kenara
 Kargalar gibi didişsinler birbirleriyle
 Hepsi aklıyla hidâyet yollarını arar durur
 Aklı başından gitmiş şaşkın gibi gezinir dururlar
 Allah onlara hak ettikleri karşılığı versin
 Beni onların görüşlerinden koruduğu için hamd olsun O'na
 Kim Muhammed'in şeriatini aklıyla kıyaslarsa
 Şahsî görüşler onu bataklıklara fırlatıp atar

Sıfatların İsbâtı

Rabbinin zâtı hakkında düşünme sakın
 Gece ve gündüzün
 Kendisiyle dönüp durduğu şeyler hakkında düşün
 Akıllara ve zihinlere gelen düşüncelerle
 Rabbim Allah'ın zâtına keyfiyet biçilemez
 Sıfat hadislerini geldiği gibi kabul et
 Te'vile⁹⁸⁴ girip de saçmalama
 Bu Zührî'nin mezhebidir, Mâlik de uymuştur ona
 Bu ikisi dinimizde iki sancaktır
 Allah'ın bir yüzü vardır ki bir sûretle sınırlandırılmaz⁹⁸⁵

⁹⁸³ Nâzım, İbn Ebân ile muhtemelen yahudi Ebân b. Sem'ân'ı kastetmektedir. Allah Teâlâ'nın sıfatlarını ta'til eden Cehmiyye ve diğer fırkalar dinlerini bu adamdan öğrenmişlerdir.

⁹⁸⁴ İbn Teymiyye "Hama Fetvâsı"nda (s. 243) şöyle demektedir: "Bu görüşün -yani sıfatları ta'til etme görüşünün- aslı yahudilerin öğrencilerinden, müşriklerden ve sapık sâbiilerden alınmıştır. İslâm'da bu görüşü -yani Allah'ın hakiki manada Arş üzerinde olmadığını, istivânın manasının istilâ olduğunu ve benzeri görüşleri- dile getirdiği bilinen ilk kişi el-Ca'd b. Dirhem'dir. Bu düşünceyi ondan el-Cehm b. Safvân almış ve onu her tarafa yaymıştır. Bu sebeple Cehmiyye düşüncesi ona nisbet edilmiştir. Yine söylendiğine göre el-Ca'd görüşünü Ebân b. Sem'ân'dan, o da bunu Lebid b. el-A'sam'ın kız kardeşinin oğlu Tâlût'tan, o da bunu Nebi (sas)'e sihir yapan sihirbâz yahudi Lebid b. el-A'sam'dan almıştır."

⁹⁸⁵ Bir nüshada "tefsîre" diye geçmektedir.

*Yine Rabbimizin bakan iki gözü vardır⁹⁸⁵
 Yine buyurduğu üzere iki eli vardır ilâhımızın
 O'nun sağı bütün sağılardan münezzehtir
 Rabbimin iki eli de sağdır
 İnsanlara ve cinlere sürekli ihsanda bulunur
 Kürsîsi yüce gökleri ve yeri kuşatmıştır
 Ayakları da onu kaplamıştır
 Allah güler amma kulları gibi değil
 Rahmân hakkında keyfiyet imkânsızdır*

⁹⁸⁵ Bazı Sünnet imamları Allah Teâlâ ve O'nun sıfatları hakkında haddi/sınırı nefyetmişlerdir. Onlar bununla iki hususu kastetmişlerdir:

1- Yarattıklarından herhangi birinin O'nu kuşatmasının söz konusu olmadığını. Çünkü O "İlimleri O'nu kuşatamaz" (Tâhâ, 110) buyurmuştur.

2- Yarattıklarının O'nun haddini bilmelerinin söz konusu olmadığını ve O'nun haddinin keyfiyetini ancak kendisinin bildiğini...

Bu manada Allah (ac) hakkında haddi nefyedenler arasında İmam Ahmed (rh) da vardır. Nitekim el-Hallâl'in kölesinin "es-Sünne"sinde (35) şu geçmektedir: Ahmed dedi ki: "O kendisini vassettiği gibi, had ve ölçülendirme söz konusu olmaksızın işitendir ve görendir."

İbn Teymiyye de "Beyânu Telbisi'l Cehmiyye"de (1/433) şöyle demiştir: "İmam Ebû Abdullah Ahmed (rh)'ın bu sözü, kulların Allah Teâlâ'yı ya da O'nun sıfatlarını bir had ile sınırlandırabileceklerini veya bu sıfatları ölçebileceklerini veya bu sıfatların keyfiyetini bilme noktasına gelebileceklerini nefyettiğini göstermektedir. Fakat bu daha önce zikri geçtiği üzere O'nun kendisinin bildiği ve başkasının bilmediği bir haddi olmasıyla ya da O'nun kendisini vasıflandırmasıyla çelişmez. Diğer selef imamlarının sözleri de bu şekildedir: Onlar hakikatleri isbât edip kulların bu hakikatlerin künhüne ermelerinin söz konusu olmadığını söylerler."

Bu mesele hakkında söylenecek söz için ed-Deştî'nin "İsbâtü'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabına yazdığım tahkike bakılabilir.

⁹⁸⁶ (Osmân b. Saîd) ed-Dârimî (rh) "en-Nakd ale'l Merîsî" kitabında (s. 116) şöyle demiştir: "Nebî (sas) Deccâl'i söz konusu edip 'O a'verdir, Rabbiniz ise a'ver değildir' buyurmuştur. 'Avr insanların nezdinde görmenin zıddıdır. A'ver de onların nezdinde iki göz ile gören kimsenin zıddıdır...' Yine o (s. 126) şöyle demiştir: "Rasulullah (sas)'in 'Şüphesiz Allah a'ver değildir' buyruğunda Allah'ın a'ver olan kimsenin hilâfına gördüğü ve iki gözünün olduğu beyân edilmektedir."

İbn Huzeyme "Kitâbu't Tevhîd"de (1/114) şöyle demiştir: "Biz diyoruz ki: Yaratıcı Rabbimizin kendileriyle toprağın altındakileri, yerin en aşağıdaki yedinci katının altındakileri, yüce göklerdeki ve bunların arasında bulunanları gördüğü iki gözü vardır..."

"İ'tikâdu Ehli's Sünne"de (3/413) el-Lâlekâî (rh) şöyle demiştir: "Allah (ac)'nin kitabında ve Resûlü (sas)'in sünnetinde; yüzün, iki gözün ve iki elin Allah (ac)'nin sıfatlarından olduğuna delâlet eden nasların siyâkı..."

Allah her gecenin sonunda iner

En yakın göğüne, apaçık şekilde

Der ki: İsteyen yok mu icâbet edeyim

Ben yakınım, bana seslenene karşılık veririm

Hâşâ, Allah'ın zâtı keyfiyetten münezzehtir

Keyfiyet ve benzerlik yoktur O'nun hakkında

Allah'a benzeyen hiçbir şey yoktur, kâidedir

Lütuf sâhibi Rab ne yücedir!

Kur'ân Harf ve Ses İle Allah'ın Kelâmı'dır

O'nun sözü Kur'ân'dır, kelâmıdır o

Harf ve sestir, birbirinden ayrılmaz

Kullarına benzetmeyiz Rabbimizi

Rab ve kul nasıl birbirine benzer?

Ses O'nu cisimleştirmeyi gerektirmez

İki sıfat birbirinden farklı olduğu zaman

Dillerimizin hareketi ve boğazlarımızın sesi

Yaratılmıştır, bunların hepsi fânidir

Rabbim Allah buyurduğu üzere

Ezelden beri diridir, diğer diriler gibi değil

Hayat ezelden beri Rabbimin sıfatıdır

Şâmı yüce ve eksiksiz Zât noksanlıktan münezzehtir

Îlâhımızın sesi ve nidâsı da aynı şekilde

Muhkem Kur'ân'da hak olarak gelmiştir

Bizim hayâtımız sıcakla ve soğukladır

Allah hakkında bunlar söylenemez

Hayâtımız nemle ve kurulukla ayakta durur

İki zıt olan eşlerdir bunlar

Rabbim kullarının sıfatlarından münezzehtir

Cüzlerden oluşmaktan ve cesedi olmasından uludur⁹⁸⁷

⁹⁸⁷ Allah Teâlâ hakkında terkîbi ve tecsîmi nefyetmek veya isbât etmek, selef imamlarının ve Sünnet'in büyük âlimlerinin hakkında delil gelmediği sürece nefyederek ve isbât ederek konuşmaktan sakındırdığı sonradan ortaya atılmış muhdes işlerdendir. Çünkü bunlar hakkında söylenen söz hak manaya da bâtil manaya da geliyor olabilir.

Mushaflarda Yazan Allah'ın Kelâmıdır

*Sözüme kulak verin, diyorum ki:
Ey dostlar ve kardeşler topluluğu!
İhtiyarların ve gençlerin parmaklarıyla
Mushaflarda yazılı olan Rabbimin sözüdür
O'nun âyetleri ve harfleridir
Mürekkebiz ve kağıdımız ise yaratılmıştır
Kur'ân hakkında sözümün aksini söyleyene
Her kamette ve her ezanda lânet et!
Kur'ân hakikaten mushaflarda ve göğüslerdedir
Buna kesin bir şekilde inan, kesin bir şekilde!
Yine yirmi sekiz olarak sayılan harfler de
Allah celle celâluhû'nun kelâmındandır
Hakikaten, onlar her beyânın asıllarıdır
"Hâ" ve "Mîm" ancak Rabbimin buyruğudur
O'nun ne destekçisi vardır ne de yardımcısı
Kim Kur'ân hakkında Abdulcelil'in
Ve el-Lihyân'ın adamlarının dediğini derse
Bir yalan uydurmuş ve günaha girmiş olur
Maarratu'n Nu'mân köpeğinin köpeklerine uymuş olur
Bir zaman aralarında kaldım, daha fazla kalsaydım
Kılıçlarımla ve dilimle onlara vururdum*

Ta'til ehli sonradan ortaya atılmış bu lafızları Allah Teâlâ hakkında nefyederler ve bununla Allah Teâlâ'nın Kur'ân'da ve Sünnet'te vârid olan sıfatlarını nefyetmek isterler.

İmam Ahmed (rh) mihne döneminde münâzara yaptığı günler hakkında şöyle demiştir: "Berğûs [Cehmiyye'nin imamlarından biri] o gün cisim, bilmem ne ve anlamadığım bazı sözler söylemeye başladı. Dedim ki: 'Bunların ne olduğu bilmiyorum ve anlamıyorum. Fakat ben O'nun Ehad ve Samed olduğunu, O'nun bir denginin ve benzerinin olmadığını biliyorum. O kendisini vasfettiği gibidir.' Bunun üzerine bana bir cevap veremedi." (el-İbâne, er-Redd ale'l Cehmiyye, 433)

"El-İhticâcu bi'l Âsârî's Selefiyye alâ İsbâtî's Sıfâtî'l İlâhiyye" kitabımın "On Beşinci Mebhas: Kelâmcıların Kullandıkları ve Kendileriyle Allah Teâlâ'nın Sıfatlarının Hakikatini Nefyetmek İstedikleri Sonradan Ortaya Atılmış Lafızlar" bölümüne bakılabilir.

Bidat Ehlinin ve Eş'arîler'in İmamlarından Sakındırma

KÖR Ebu'l Alâ'nın cam çıksın, zira onda
 İki körlük bir araya gelmişti⁹⁸⁸
 Onu hiciv için iki kasîde yazdım ki
 Her kasîdenin beyitleri iki yüzdür
 Şimdi de Eş'arî'yi ve hizbini hicvedeceğim
 Gizledikleri iftiraları ortaya çıkaracağım
 Ey kelâmcılar topluluğu, sınırı geçtiniz
 Cumartesi ashâbının balıklarla geçtiği gibi
 Şeriat ve hidâyet ehlini tekfir ettiniz
 Haddinizi aşarak düşmanlıkla onlara ta'n ettiniz
 Ben de mutlaka hakka yardımcı olacağım
 Büyüklerinizi vuruşlarımla yere serinceye kadar...
 Allah beni size karşı Mûsâ'nın asası kıldı
 Ejderham iftiralarınızı yalayıp yutacak!
 Kur'ân'ın delilleriyle sihrinizi boşa çıkaracağım
 Onunla karşıma çıkana sarsacağım
 Hâinlere ve münâfıklara karşı
 Benim sığınağım ve kalkanım odur
 Mezhebinizin girdiği belde kuraklaşır
 Toprağı ıssız bir toprak hâline gelir
 Allah beni sizin azâbınız kıldı
 Hepinizin örtüsünü yırtayım diye yaşattı beni
 Ben her birinizin boşazında bir kılıcığım
 Yerimin gizliliği doktorları çâresiz bırakmıştır
 Vâdinin yılanıym, ormanın aslanıym ben⁹⁸⁹
 Yarıp geçen Yemenli keskin kılıcım

⁹⁸⁸ İbn Kesir "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (12/91) şöyle demiştir: "Ahmed b. Abdullah b. Süleymân Ebu'l Alâ el-Maarri et-Tenûhi... Şâirdir. Zındıklığıyla bilinmektedir. Lügatçidir. Zeki idi. Ekserisi şiir alanında olmak üzere birçok eseri vardır. Bazı şiirlerinde zındıklığına ve dinden çıktığına delâlet eden unsurlar bulunmaktadır. 449 yılında vefât etmiştir."

✓⁹⁸⁹ Vâdinin yılanı, cesur yürekli ve hakikati savunan kimse hakkında kullanılan bir deyimdir. (Tehzibu'l Luğa, 5/186)

İbn Hanbel ile İbn İsmâîl'iniz arasında⁹⁹⁰
 Size kaynar su tattıran bir hoşnutsuzluk vardır
 Kelâma yumuşaklık göstererek yanlış yaptınız
 Fıkıhla ise hiçbir ilginiz yoktur
 Fıkıh beş temel üzerine bina edilmiştir ki
 Bunlardan iki tanesi sizde bir arada değildir
 Hilim, Ahmed'in Sünnet'ine uymak,
 Takvâ, insanlara sıkıntı vermemek, manaları anlamak
 Dünyayı dininize tercih ettiniz
 Din olmadan dünyada hayır yoktur
 Ağızlarınızı ve karınlarınızı açtınız
 Dünyâlık adına ne varsa eksiksiz elde ettiniz
 Sözlerinizi fiillerinizle yalanladınız
 Dünyayı dinlerin üzerine çıkardınız
 Kârileriniz de fakihlerinize benzemiştir
 Rahmân'a âsî olan iki topluluk!
 Harem ve ehline köpeklik yapanlar!
 Köpeklerin leşe saldırdığı gibi onlara saldıranlar!
 Ey Eş'arîler, biliyor musunuz ben
 Gözlerin iltihabı, göz kapaklarının kaşıntısıym
 Eş'arîlerin ciğerlerinde yarayım
 Beni kötileyeni yere serer öldürürüm
 Hocalarınızın büyüklerinin karşısına çıktım da
 Onlardan bana düşman olan kim varsa uzaklaştım
 Onların hüccetlerinin toprağını inceleyip saçtım
 Gördüm ki hiçbir delile dayanmayan sözler
 Allah beni destekledi ve hüccetimi sâbit kıldı
 Beni onların şüphelerinden kurtardı
 Koruyup kollayan Allah'a dâimâ hamd olsun
 Zihnimi ve gönlümü kaplayan bir hamd ile

⁹⁹⁰ İbn İsmâîl, Ebu'l Hasen Ali b. İsmâîl el-Eş'arî'dir. Onun hakkında ez-Zencânî'nin akit-
desinin 5. maddesinde bilgi verilmiştir.

Beni kırba sesinden ürken deve mi sandınız ey Eş'ariler?

Işık saçan güneş yıldızcıkla örtülür mü?

Deniz körfez ile kıyaslanır mı?

Vallahi sizi inceledim ve gördüm ki

Yuları ve ipi olmayan eşeklersiniz siz

Sizi getirip bir araya topladım ve size doğru atıldım

Sizi öyle bir kırdım geçirdim ki artık ayağa kalkamazsınız

Kur'ân'ın ibâre olduğunu söylediniz, öyle mi?

Kur'ân'ı okuduğunuzda iki kur'ân olduğunu?

Sizin nezdinizde Cibrîl'in imanı ile

Mâsiyet ehlinin imanı birdir

Şu söyleyip durduğunuz cevhercik ve arazcık

Hidâyeti bilmek için iki asıl mıdır?

Bir kimse dünyada bunları bilmeden yaşasa

İslâm'ı ve Furkân'ı ikrâr etse

Sizin nezdinizde müslüman mıdır, kâfir midir?

Akıllı mıdır, câhil midir, yoksa zayıf mıdır?

Yedi yüce göğü muattala ayırdınız

Arş'ı da Rahmân'dan boşalttınız!

Bütün Kur'ân'dan yalnız bir âyette

Ahmed'in belâğı olduğunu söylediniz!

Bu saçmalıkları, hurâfeleri, şahsî görüşleri

Sonradan ortaya atılmış bu şeytânî mezhebi

Usul ilmi diye isimlendirdiniz sapıkça

Tıpkı şaraba nebiz denildiği gibi!

Kadınlarınız benzerlerinize ağıt yaktılar

Fakat Allah beni bundan korudu

Ben Muhammed'in şeriatinin ipine tutundum

Azı dişlerimle yapıştım ona

Farkına varmadınız mı ey Eş'ariler

Benim bir tûfân olduğumu, hem de ne tûfân!

Derdinizim, tasanızım, hastalığınızım

Gizlide ve açıkta zehrinizim ben!

Kur'ân'ın nûrunu ve güzelliğini götürdünüz
 Sıkıntı içindeki şaşırmış her kalpten
 Sapık kimsenin söylediği gibi temsîl olmaksızın
 Arş'a istivâ eden Cebbâr hakkı için!
 Risâleti ve hidâyeti Muhammed ile mühürleyen
 Hameyn'i onunla süsleyen hakkı için!
 Rûhum bedenimle bir olduğu sürece
 Kazmamla parçalayacağım şahsiyetlerinizi
 Bedenim kefenimde kaybolana kadar
 Sizi hicvedeceğim ve hizbinizi kötüleyeceğim
 Dilimle örtünüzü yurtacağım
 Uzak yakın kime ulaşabilirsem
 Büyüğünüzü ve küçüğünüzü hicvedeceğim
 Bana sövene ve beni hicvedene beslediğim gayz ile
 Yıldırımlarımla boşanacağım tepenize
 Ateşim yakacak ciğerlerinizi
 Hakikat kılıcımla yalanlarınızı biçeceğim
 Tûfânım söndürecek korlarınızı
 Sizi yardımsız bıraksın diye Allah'a yöneleğim
 Sizi yardımsız bırakmam hepinize engel olacak
 Aslanların keçî sürüsüne daldığı gibi
 Dalacağım azgın sapıklarınıza!
 Mancınıklarımdan kayalar fırlatacağım üzerinize
 Kuvvetim azgınlığınızı yerle bir edene dek
 Her beldeye mektup gönderip
 Size hakâret edeceğim
 Sonra kervandaki yaşlı develer gibi yürüyeceksiniz!
 Hüccetimle şüphelerinizi çürüteceğim
 Öyle ki irfânım cehâletinizi kaplayacak!
 Rabbimin hakkınızdaki buyruğundan dolayı
 Size kaplanlar ve kartallar gibi öfkeleneyeğim
 Sözlerimin kılıcıyla vuracağım size

Yiğitlerin canlarını titreten bir vuruşla!
 Korkakları hapsirtan burun ilacı gibi
 Gireceğim burunlarınızdan!
 Allah'a hamd olsun ki sizinle savaşırken
 Sapasağlamım, yüreğim sâbittir!
 Vurduğum zaman vuruşum boşa gitmez
 Salladığım zaman boşa sallamam
 Sizin bir bölüğünüze daldım mı
 Delilimin parıltılarıyla parçalarım onu
 Şeriat ve Kur'ân en büyük hazırlığımdır
 Onlar hüccetlerinizi kesmek için iki kılıçtır
 Bedenlerinize ve başlarınıza ağır geldi onlar
 Kafalarınızı kırmak için iki taştır onlar
 Eğer barış isterseniz sizinle barış yapılır
 İlâhi inâyetten mahrûmiyetin şaşkınlığından da
 Selâmette olursunuz
 Buna yanaşmayıp hevâlarla haddi aşarsanız
 Sizinle savaşacağımı garanti ediyorum
 Ey Eş'ariler, ey insanların en sefilleri
 Ey körler, ey kulaksız sağırлар!⁹⁹¹

⁹⁹¹ Sünnet ve Eser Ehli Eş'ariler'e çok sert tepki göstermiş, onlara en sert şekilde karşı çıkmış ve reddiye vermiştir. Çünkü onlar avâmın gözünde zâhiren selefın yolundan gitmektedirler. Hakikatte ise onlar akidelerinin birçoğunda -her ne kadar görünüşte onlara reddiye verseler de- Cehmiyye ve Mu'tezile ile muvâfıktırlar. Onların mezhebi bu sebepten dolayı birçok hakede yayılmıştır. İlim ile iştigâl edenlerin birçoğunun kendilerini onlara nispet etmesi de bu yayılmanın hızlanmasına yardımcı olmuştur. Avâm onlara kanmıştır.

Es-Siczi (v. 444) -Allah ona rahmet etsin- "er-Risâletu ilâ Ehli'z Zebidi fi'r Reddi alâ men Enkerâ'l Harî ve's Savî" isimli risâlesinde -ki bu risâlede Eş'ariler'e reddiye vermiş, mezheplerinin itikâd meselelerindeki hakikatini ve Cehmiyye ile Mu'tezile'ye muvâfakatlarını beyân etmiştir- şöyle demiştir (s. 137): "Beşinci bölüm: Onların usûl ile ilgili meselelerin birçoğunda Mu'tezile ile muvâfakat hâlinde olduklarının, hatta bazı meselelerde çirkinlikte onlardan da ileri gittiklerinin ve onlardan daha fâsid görüşler ileri sürdüklerinin beyânı..."

Onun bu bölümde söyledikleri arasında şunlar vardır: "Onların Mu'tezile'ye muvâfakatlarına gelince: Mu'tezile 'Allah Teâlâ'yı gözlerle görmek mümkün değildir, O asla görülmez' demıştır. Eş'ari ise 'O görülür ama gözlerle görülmez' demiş ve onlara muvâfık okluğu hâlde muhâlif olduğu görüntüsü vermiştir.

Yine Mu'tezile 'Allah'ın zâtının kelâm/konuşma ile nitelenmesi câiz değildir, kelâm ancak harf ve sestten oluşan şeydir' demiştir. Eş'ari ise 'Allah subhânehû'nun zâtının kelâm ile nitelenmesi vâciptir ama bu harf ve ses ile değildir' demiştir. Böylece Mu'tezile'nin nefyettiğini o da nefyetmiştir. Akılların almayacağı bir şeyi söylemiştir. Aslında onlara muvâfakat ettiği hâlde onlara muhâlefet ediyor görüntüsü vermiştir.

Yine [Mu'tezile] Mi'râc hadisini inkâr etmiştir. Eş'ari ise önce 'Bu sâbittir' demiş, sonra ise 'Allah'ın yukarıda olmakla vasıflanması mümkün değildir' demiş ve Mi'râc hadisinde geçenleri yalanlamıştır. Böylece onlara muhâlif olduğu görüntüsünü vererek onlara muvâfakat etmiştir.

Yine Mu'tezile 'Sûreler ve âyetler yaratılmıştır, bununla birlikte bunlar Kur'ân-ı Mu'ciz'dir' demiştir. Eş'ari ise 'Kur'ân Allah subhânehû'nun kelâmıdır, sûreler ve âyetler ise Allah subhânehû'nun kelâmı değildir, ancak O'nun kelâmının ibâresidir ve yaratılmıştır' demiştir. Böylece sûrelerin ve âyetlerin yaratılmış olduğu hususunda onlara muvâfakat etmiş, buna ilâveten bunların Kur'ân ve Allah subhânehû'nun kelâmı olmadığını söylemiştir. Eğer onların sûrelerin ve âyetlerin Kur'ân olduğunu ikrâr ettiğini söylerlerse onlara denir ki: Onlar bunu ancak mecâzi manada ikrâr ediyorlar. Zira onların mezhebine göre Kur'ân yaratılmış değildir, harfler ise yaratılmıştır. Sûreler ise ittifakla harflerden oluşmaktadır. Bunu inkâr edenle muhâtap olunmaz. Sûreler ve âyetler yaratılmış harflerden oluşunca da bunların yaratılmamış Kur'ân olmaları (onlara göre) mümkün değildir."

Kezâ el-Herevî de "Zemmu'l Kelâm"da (5/131-144) "Eş'ari'nin kelâmının zikri husûsunda bâb" demiş, sonra Eş'ariler'in mezhebi ile Cehmiyye mezhebi arasındaki paralelliği açıklamış; sapıklıklarını, aldatmalarını ve avâmın kafasını nasıl karıştırdıklarını beyân etmiştir. Öyle ki sıraladığı uzun sözlerinin arasında onları "Cehmiyye'nin dişileri" diye isimlendirmiştir. Sözlerinin arasında şunlar geçmektedir: "Sonra [Eş'ariler] câhil kimsenin önüne içlerinde bulunandan tamamen farklı olan bazı kabuklar koydular. İyice düşünüldüğü zaman kişi felsefenin özünü Sünnet elbisesi içerisinde görür, Cehmiyye'nin sözlerini hikmet lakapları altında bulur. Onların öncelerinin sözünün de sonralarının sözünün de sihirbaz ipi olduğu akıl sahiplerine gizli değildir. Şimdi -ey akıl sahipleri- dinleyin ve bunların ötekilerden farklarının ne olduğuna bakın..." Sonra iki mezhep arasındaki paralellikleri sıralamaya başlamış ve ikisinin arasında hakikatte hiçbir farkın olmadığını beyân etmiştir."

İbn Teymiyye "el-Fetâvâ'l Kubrâ"da (5/324) sonraki eş'arilere cevap verirken şunları söylemiştir: "Selefin ve imamların, kendisi sebebiyle Mu'tezile'yi zemmettikleri ve kınadıkları; Kitab'a, Sünnet'e ve kadim icmâya muhâlif kelâmdan en çok sizin nasîbiniz vardır. Öyle ki bazen bunlara Mu'tezile'den daha çok muhâlefet edersiniz. Kendisiyle ümmetin selefinden ve imamlarından ayrıldıkları dalâlet hususunda onlarla ortak oldunuz. O dalâlet ki ondan dolayı Allah'ın kitabını arkalarına atmışlardır."

Sonra sözü şuraya getirmiştir: "Siz bütün bu asıllarda onlarla ortakısınız. Bu asılları onlardan aldınız. Bu asıllar hususunda onların yavrularısınız. Nitekim 'Eş'ariler Mu'tezile'nin hüsnâlarıdır, mu'tezililer de filozofların hüsnâlarıdır' denir. Mu'tezile mezhebinin bozukluğu ümmet arasında yayılınca ve kalpler onlardan uzaklaşınca siz bazı konularda onlara reddiye veriyor gibi gözüktünüz. Hakikatte ise onlara yakın oldunuz ve onlara muvâfakat ettiniz."

Yine o "Beyânu Telbisi'l Cehmiyye"de (4/401) şöyle demiştir: "Ortaya çıktı ki bunların (yani sonraki eş'arilerin) iç yüzleri -zâhiren isbât ehli gibi gözükseler de- Mu'tezile'nin ve

muattıl Cehmiyye'nin iç yüzüyle aynıdır. Nitekim Mu'tezile'nin de, her ne kadar Allah'ın isimlerini ve sıfatlarını külliyyen nefyeden mülhidlere reddiye veriyor gibi gözükseler de mesele tahkik edildiği zaman onların aynıysa oldukları gibi... Mülhidler de aslında Yaratıcı'yı külliyyen inkâr eden kimselerdir. Yemin ederim ki mesele tahkik edildiği zaman bu görülecektir."

Şeyh Abdullah b. Abdurrahmân Ebâ Butayn (v. 1282) -Allah ona rahmet etsin- "er-Resâilu ve'l Mesâilu'n Necdiyye"de (2/176-177) şöyle demiştir:

"Bil ki bugün büyük şehirlerde yaşayanların çoğu eş'aridir. Onların Rab (ac)'nin sıfatları hususundaki mezhebi de Mu'tezile'nin ve Cehmiyye'nin savunduğu bazı görüşlere muvâfıktır. Onlar bazı sıfatları isbât ederken bazılarını isbât etmezler. Hayâtı, ilmi, kudreti, irâdeyi, işitmeyi, görmeyi ve kelâmı isbât ederler; bunların dışında kalan sıfatları bâtil tevillerle nefyederler. Bununla birlikte onlar her ne kadar Ehli Sünnet'e muvâfık olarak kelâm sıfatını isbât etseler de hakikatte onu nefyederler. Çünkü kelâm onlara göre yalnızca manadır. 'Kur'ân'ın harfleri yaratılmıştır, Allah harf ve ses ile konuşmamıştır' derler. Buna karşılık Cehmiyye de şöyle demiştir: 'Bu bizim savunduğumuz Allah'ın kelâmının yaratılmış olduğu görüşünün aynıdır. Çünkü bizim de bundan maksadımız mana değil harflerdir.'

Bütün selefin mezhebi ise şudur: Allah'ın kelâmı yaratılmış değildir. Allah Teâlâ Kur'ân'ın hem harfleriyle hem de manalarıyla konuşmuştur. Yine Allah (ac) dilediğine işittireceği bir ses ile konuşur.

Ayrıca Eş'ariler Rabb'in semâlarının üzerinde oluşunu ve Arş'ına istivâ ettiğini kabul etmezler. Uluvv ve Arş'a istivâ sıfatını isbât edenlere mücessim ve müşebbih derler.

Bu Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın görüşüne muhâlifdir. Zira Ehli Sünnet ve'l Cemaat uluvv ve istivâ sıfatını Allah (ac) kendi hakkında bunları haber verdiği üzere ve Rasulullah (sas)'ın O'nu bunlarla vassıfettiği üzere tekyife ve ta'tile sapmadan isbât eder. Seleften birçok zât uluvv ve istivâ sıfatını isbât etmeyenlerin kâfir olduğunu açık bir şekilde ifâde etmiştir.

Evet, Eş'ariler bu sıfatın nefyi husûsunda Cehmiyye'ye muvâfakat etmişlerdir. Şu kadar var ki Cehmiyye Allah (ac)'nin her yerde olduğunu söyler. Onlara 'Hulûliyye' de denir. Eş'ariler ise 'Mekân yokken O vardı, mekânı yaratmadan önce neredeyse şimdi de oradadır' derler.

Yine Eş'ariler müminlerin cennette Rablerini görecekleri hususunda Ehli Sünnet'e muvâfakat etmelerine rağmen şöyle derler: 'Rü'yetin/görmenin manası ancak Allah'ın gözüyle bakan kimsenin kalbinde yarattığı ziyâde ilimdir, göz ile görmek değildir.'

Böylece onlar Kur'ân'ın delâlet ettiği ve kendisi hakkında Nebî (sas)'den gelen hadislerin tevâtür derecesine ulaştığı rü'yeti nefyederler.

Yine Eş'ariler'in mezhebine göre iman sırf tasdikten ibârettir. Ona azaların amelini dâhil etmezler. 'Ameller hadislerde iman olarak isimlendirilse de bu hakikî manada değil mecâzi manadadır' derler.

Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın mezhebine göre ise iman kalp ile tasdik, dil ile ikrâr ve azalarla ameldir. Hatta âlimlerden bir topluluk ameli imanın dışına çıkaran kimseleri tekfir etmiştir.

Eş'ariler'in mezhebi hakkında söylediklerimizi; onların Allah (ac)'nin zikrettiğimiz yedi sıfatın dışındaki sıfatlarını nefyettiklerini, 'Allah harf ve ses ile konuşmamıştır, Kur'ân'ın harfleri yaratılmıştır' dediklerini, Rab (ac)'nin kelâmının tek bir mana olduğunu, Kur'ân'ın Tevrât ve İncil ile aynı şey olduğunu, bunun Arapça olarak ifâde edildiği zaman Kur'ân,

Size ve hizbinize öyle bir buğz besliyorum ki
 Azının birazı bile beni hasta etmeye yeter
 İki gözüm kör olsaydı mutlu olurdum
 Gözlerim sizden birini görmüyor diye
 Bana olan kininizle kalpleriniz dolup taşıyor
 Hem de nasıl dolup taşıyor!
 Gayzınızdan ve üzüntünüzden geberin
 Bütün parmaklarınızı ısırın!
 Mutlu yaşadım ve zimmet altında vefat ettim
 Rabbime kavuştuğumda beni sevindirdi ve korudu
 Beni güvende olarak Adn cennetlerine soktu
 Beni fazl ile cehennemden âfiyette kıldı
 Ahmed ve ashâbıyla cennetlerde görüştüm
 Hepsi de görüşürken yakınımdaydı
 Rabhim için sâlih bir amel hazırlamadım ama
 Size beslediğim öfke nedeniyle beni râzı etti
 Ben dostların hurması, düşmanların hanzalasayım
 Bana düşmanlık besleyenlerin boğazındaki dikenim
 Ahmed'in sünnetinin ehlinin seveniyim ben
 Edib ve şâir Kahtânî'yim ben
 Sor bakalım Kahtânoğulları ne yaparlar
 Savaş zamanı iki ordu karşılaşıncâ

İbrânice olarak ifâde edildiği zaman Tevrât, Süryânice olarak ifâde edildiği zaman da İncil olduğunu söylediklerini, cennet ehlinin Rablerini gözleriyle göreceklərini kabul etmediklerini anladığın zaman; es-Sefârî'nin bazı sözlerinde Eş'ariler'i Ehli Sünnet'ten saydığı gibi onları Ehli Sünnet'ten sayan kimsenin cehâletini anlarsın." (Ebâ Butayn'ın sözleri burada sona erdi.)

Derim ki: Durum bu olduğu için Ehli Sünnet'in insanlara onların mezhebinin hakikatını beyân etmesi, insanları onlardan uzaklaştırmak için onlara en sert şekilde karşı çıkması gerekmiştir. Tıpkı el-Kahtânî'nin burada, Nüniyye Kasidesi'nde yaptığı gibi... İlim ehlinde daha birçok kimse onlara karşı bu tavrı sergilemiştir.

Eş'ariler'in mezhebinin hakikati hakkında daha fazla bilgiye ulaşmak ve onlara açıkça karşı çıkan kimseleri öğrenmek istiyorsan ed-Deşti (rh)'in "İsbâtü'l Haddi Lillâhi Tealâ" kitabına yazlığını tahkike (56. madde) bakabilirsin. Orada ilim ehlinin onlar hakkındaki sözlerini uzun uzadıya aktardım.

Sor bakulum nasıl dağınk ve düzensiz söz söyleyler?
 Bunlar onların kınından süpürmüş iki kılıcıdır!
 (Onlara keskin dillerle iyadım edilmüştür
 Vurus için hazırlanmış muzraklar gibi diller...
 Sor bakulum ciddile onlar ne yapıyorlar
 Onlardan biri hasmıyla karşı karşıya geldiğinde?
 Krallığı atalarından miras alan krallarız biz
 Savaşta aslan, ihşanda deniziz
 Kavminiz ne cinvidir ne de savaşılar da zeli
 Kadınlarımız da zâniye değil
 Eş arılar, eş hiçbir delil olmaksızın
 Bidatler ve hevdalar ortaya atınlar!
 Dili keskin ve usta bir şâirden
 Sünni ve güvencilir bir kaside geldi size
 Kâfiyeleri medihlerle ve hicivlerle süsledim
 Bütün kâfiyeler esiriminmişesine
 Sözün fasihî dökülür o şâirin ağzından
 Kehlan zirvelerinden düşen kaya gibi
 Ben hepimize bir kaside yönelttim ki
 Her belde de perdelerinizi yırtın o
 O râfiziler için Ömer'in kırbaacıdır
 Başlarını kulaksız bırakan bir kırbaç
 O müneccim ve tabib için ölümdür
 Ki bunlar iki ayrı dosttur
 O dinden çıkkanların kafasında ağırdır
 Bir ağır ki şakakları duvara vurdurur
 O bütün eş arıların kalbine oktur
 Bedenlerinde ise dikektir
 Hak ehli içinse sâfi baldır
 Yesirib hurmasıdır, sayhânıdır⁹⁰²
 Mercan kolige gibi dizdim ve süsledim onu

⁹⁰² Sayhâni, siyah ve tahlî bir hurma türüdür.

*Hak ehline elimden geldiğince yardım ettim
Her bir muhâlifî de çok kötü tokatladım
Bir çok ilim vardır onda hem de
Açıklamak için divânımın dar geleceği ilimlerden
Beyitleri bahçelerdir sanki, dinleyerek devşirilir
Onları devşiren kimse asla usanmaz
Onun kağıdındaki satırlar sanki
Şarkıcı kadınların ellerinin dokumasıdır
Allah'tan kasidemi kabul buyurmasını diler
Bana bahsettiklerinden dolayı O'na şükrederim
Allah Muhammed Nebî'ye salât etsin
Kumrular dallarda öttüğü sürece
Ve O'nun bütün kızlarına ve eşlerine
Bütün ashâbına ve kardeşlerine
Bunu her okuduğunuzda Allah için deyin ki:
Allah sesine rahmet etsin ey Kahtânî!*

İÇİNDEKİLER

Hatbetu'l Hacc.....	5
Mukaddime.....	7
1- Müminlerin Emiri Ömer b. el-Hattâb (v. 23) (ra)'ın Risâlesi.....	17
2- Saïd b. Cubeyr (v. 95) (rh)'ın Risâlesi.....	21
3- Ömer b. Abdulaziz (v. 101) (rh)'ın İtikâdı.....	27
4- Dahhâk b. Müzâhim (v. 105) (rh)'ın Risâlesi.....	53
5- Ebu'z Zinâd Abdullah b. Zekvân (v. 131) (rh)'ın Risâlesi.....	59
6- Abdurrahmân b. Amr el-Evzâi (v. 157) (rh)'ın İtikâdı.....	65
7- Süfyân es-Sevri (v. 161) (rh)'ın İtikâdı.....	75
8- Abdulaziz b. el-Mâcişûn (v. 164) (rh)'ın İtikâdı.....	89
9- Hieret Yurdunun İmamı Mâlik b. Enes (v. 179) (rh)'ın İtikâdı.....	115
10- Abdullah b. el-Mubârek (v. 181) (rh)'ın İtikâdı.....	129
11- Abbâd b. Abbâd el-Havvâs (v. 190) (rh)'ın İtikâdı.....	139
12- Yûsuf b. Esbât (v. 195) (rh)'ın İtikâdı.....	147
13- Süfyân b. Uyeyne (v. 198) (rh)'ın İtikâdı.....	151
14- Muhammed b. İdris eş-Şâfiî (v. 204) (rh)'ın İtikâdı.....	155
15- Sünnet'in Aslanı Esed b. el-Furât (v. 212) (rh)'ın Risâlesi.....	171
16- Abdullah b. ez-Zubeyr el-Humeydi (v. 219) (rh)'ın İtikâdı.....	177
17- Bişr b. el-Hâris (v. 227) (rh)'ın İtikâdı.....	185
18- Kâdı Abdullah b. Sevvâr (v. 228) (rh)'ın İtikâdı.....	191
19- İshâk b. Râhûye (v. 238) (rh)'nın İtikâdı.....	195
20- Kuteybe b. Saïd (v. 240) (rh)'ın İtikâdı.....	213
21- Ebû Sevr İbrâhîm b. Hâlid (v. 240) (rh)'ın İtikâdı.....	219
22- Sehnûn b. Saïd el-Mâlikî (v. 240) (rh)'ın İtikâdı.....	227
23- Ahmed b. Hanbel (v. 241) (rh)'ın İtikâdı.....	231
24- Abbâs b. Mûsâ b. Mişkeveyh (v. ?) (rh)'ın itikâdı.....	293
25- Alî b. el-Medinî (v. 234) (rh)'ın İtikâdı.....	301
26- Muhammed b. İsmâil el-Buhârî (v. 256) (rh)'ın itikâdı.....	311
27- Muhammed b. Yahyâ ez-Zühli (v. 257) (rh)'ın itikâdı.....	321
28- Ahmed b. Hâni' el-Esram (v. 260~) (rh)'ın risâlesi.....	335
29- İsmâil b. Yahyâ el-Müzenî (v. 264) (rh)'ın itikâdı.....	343

30- Ebû Zur'a er-Râzî'nin (v. 264) ve Ebû Hâtîm er-Râzî'nin (v. 277) itikâdı.....	353
31- Ebû Hâtîm er-Râzî (v. 277) (rh)'in itikâdı.....	365
32- Abbâd b. Beşşâr (v. ?) (rh)'in kasidesi.....	371
33- Ebû Bekr el-Merrûzî (v. 275) (rh)'in risâlesi.....	377
34- Harb b. İsmâîl el-Kirmânî (v. 280) (rh)'in itikâdı.....	393
35- Sehl b. Abdullah et-Tüsterî (v. 283) (rh)'in itikâdı.....	417
36- Muhammed b. Yûsuf el-Bennâ (v. 286) (rh)'in risâlesi.....	421
37- Ebu Bekir Ahmed b. Amr İbn Ebî Âsım (v. 287) (rh)'in itikâdı.....	429
38- Muhammed b. İbrâhîm el-Bûşencî (v. 290) (rh)'in itikâdı.....	437
39- Hakem b. Ma'bed el-Huzâî (v. 295) (rh)'in kasidesi.....	445
40- İlsâ et-Tirmizî (v. ?) (rh)'in kasidesi.....	449
41- Ebu'r Rîmme (v. ?) (rh)'in kasidesi.....	457
42- Hallâl (rh)'in Nakilde Bulunduğu Âlimlerden Bir Topluluğun Akidesi.....	461
43- Ahmed b. Ömer b. Sureyc el-Kâdı eş-Şâfî (v. 306) (rh)'in itikâdı.....	481
44- Muhammed b. Cerîr et-Taberî (v. 310) (rh)'in itikâdı.....	493
45- İbn Ebî Dâvûd'un (v. 316) kasidesi.....	511
46- Zubeyr b. Ahmed ez-Zubeyrî eş-Şâfî (v. 318) (rh)'in itikâdı.....	521
47- Ebu Bekir Muhammed b. El-Huseyn el-Bağdâdî (v. 360) (rh)'in itikâdı.....	549
48- Ebû Avâne Yakub b. İshak en-Neysâburi el-İsferâyînî (v. 316)'nın itikâdı.....	585
49- Hasen b. Ali el-Berbehârî (v. 329) (rh)'in itikâdı.....	595
50- Ömer b. Ahmed b. Şâhîn (v. 385) (rh)'in itikâdı.....	635
51- Abdullah İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî (v. 386) (rh)'in itikâdı.....	645
52- İbn Batta el-Ukberî (v. 387) (rh)'in itikâdı.....	663
53- İbn Ebî Zemenîn (v. 399) (rh)'in itikâdı.....	691
54- Ma'mer b. Ahmed el-İsbehânî (v. 418) (rh)'in itikâdı.....	709
55- Halife el-Kâdir Billah (v. 421) (rh)'in el-Kâdirî itikâdı.....	721
56- Ebu Osman İsmâîl b. Abdurrahmân es-Sâbûnî (v. 440) (rh)'in vasiyeti.....	729
57- Sa'd b. Ali ez-Zencânî (v. 471) (rh)'in kasidesi.....	741
58- Ebul Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî eş-Şâfî (v. 490) (rh)'in itikâdı.....	755
59- Ebû Ahmed b. el-Huseyn b. el-Haddâd (v. ?) (rh)'in itikâdı.....	762
60- Kahtânî (v. ?) (rh)'in "Nûniyye"si.....	771

الكتاب

Bunlar, faziletli kılınmış ilk üç nesle ve onlardan sonra 5. yüzyıla kadar gelip geçmiş, onlara güzelliikle tâbi olan, onların yolu üzerinde ilerleyen ve onların izlerini takip eden kimselere ait muhtasar akidelerdir. Bunları büyük ve küçük, el yazması ve matbu kitapların içinden çıkarıp bir araya getirdim. Onları, yazarlarının vefat tarihlerine göre sıraya koyup tek bir kitapta topladım. Böyle yaptım ki Sünnet ve Eser Ehlinin yazdıklarından

nin takriri hususunda onların yolunda olan kimsenin bunları elde etmesi kolay olsun.

Bu akîdeler itikat konularının öğrenme ve öğretme açısından en kolay konular olduğunu sana açıkça göstermektedir. Zira bu akideleri yazanların çoğunluğu ilim ve amelde din ve sünnet imamlarıdır. Onlar, insanlar arasında en az tekellüfe giren, (sünnete) ittibâ ve hidayet hususunda da en ileride bulunan kimselerdi. Dinde, dinden olmayan bir şey ihdas etmediler. Mezmûm kelâm ilminin içerisine girmediler. Onların akideleri sâfi ve anla-

ilmi karışmamış hâlde gelmiştir. Kelâm ilmi ki selef-i sâlihîn onu zemmetme, onu öğrenmekten ve öğretmekten sakındırma hususunda icma etmiştir. Bu akideler, özellikle de faziletli kılınmış ilk çağlarda yazılanları, kısa olmalarına ve lafızlarının azlığına rağmen selef-i sâlihînin ilminin inceliğini ve genişliğini, lafızlarının derinliğini ortaya koymaktadır. Onlar, kendilerinden sonra gelenlerden faziletli olmalarına rağmen az söz söylemişlerdir.

www.ihlaskitabevi.com

Tel: 0 332 350 46 87 - 0541 834 02 73

